36
12 E
10

Digitized by Google

Cathij d'Antonij Zanchini Cl.

36. M. E. 10

precedute con
note tip. diverse

2

OPVS ERVDITISSIMVM

DIVI IRENAEI EPISCOPI LVGDVNENSIS IN QVINQVE LIBROS DIGESTUM,

ſtum, in quibus mire retegit & confutat ueterum hæreſeon impias ac portentoſas opiniones, ex uetuſtiſſimorum codicum collatione [illegible] uantum licuit emendatum opera D [illegible] ER [illegible] ac nunc eiuſdem opera denuo recognitum, correctis iјs quæ prius ſuffugerant. Additus eſt index rerum ſcitu dignarum.

APVD INCLYTAM BASILAEAM EX OFFICINA FROBENIANA, ANNO M. D. XXVIII.

Bibliotheca S. Honophrij 1629.
ex libris Antonij Sanctinj

36 12 E 10

INCIPIVNT CAPITVLA IRENAEI LVGDVNENſIS EPIſCOPI IN LIBRUM PRIMUM CONTRA HÆREſES.

Narratio omnis argumenti diſcipulorum Valentini. 1
Expoſitio prædicationis ueritatis, quam ab apoſtolis eccleſia percipiens cuſtodit. 2
Oſtenſio, neq; plus neque minus de ea quæ eſt in fide poſſe quoſdam dicere. 3
Secundum quid fiat putare alios quidem plus, alios uero minus agnitionis habere. 4
Quæ eſt Valentini ſententia in qua diſcrepant aduerſus eum diſcipuli eius. 5
Quæ ſunt in quibus non conſonant aduerſus inuicem hĳ qui ſunt à Valentino omnes. 6
Qualis conuerſatio ipſorum & quæ eſt figuratio uitæ. 7
Quæ eſt Colarbaſcorum & Marci doctrina. 8
Quæ eſt induſtria Marci, & quæ ſunt quæ ab eo fiunt. 9
Quemadmodum quidam ex eis per numeros & per ſyllabas & per literas conantur conſtituere eam, quæ eſt ſecundum eos, argumentationem. 10
Quomodo ſoluunt parabolas. 11
Quemadmodum conuerſationem ſecundum figuram eius qui apud eos eſt pleroma exponunt factam. 12
Quemadmodum ea quæ ſunt in lege, in ſuum transferunt figmentum. 13
Quemadmodum incognitum hominibus conantur inducere patrem. 14
Quibus ex ſcripturis teſtimonĳs utuntur. 15
De redemptione ſua quanta dicunt & faciunt. 16
Quot modi apud eos ſunt redhibitionis. 17
Quemadmodum imbuant eos qui ſibi credunt & quibus ſermonibus utuntur. 18
Quod eſt propoſitum omnibus hæreticis & quò tendunt. 19
Quæ Simonis Samaritæ magi doctrina. 20

Quæ eſt

Quæ eſt Menandri ſententia & quæ operationes ipſorum. 21
Relatio eius quæ eſt ſecundum Baſilidem doctrina. 22
Quæ eſt Saturnini argumentatio. 23
Quæ eſt Carpocratis doctrina, & quæ operationes ipſorum qui ab eo ſunt omnia. 24
Qualis eſt doctrina Cerinthi. 25
Quæ eſt Ebionitarum doctrina. 26
Quæ ſunt Nicolaitarum opera. 27
Quæ eſt Cerdonis ſententia. 28
Quæ ſunt quæ Marcion docuerit. 29
Quæ eſt continentium aduerſatio. 30
Qualis Tatiani doctrina. 31
Vnde hij, qui differentias induxerunt, acceperunt occaſionem. 32
Quibus temporibus fuerint omnes qui prædicti ſunt, & à quibus initia & doctrinas acceperunt. 33
Quæ genera gnoſticorum & quæ ſecundum eos ſententiæ. 34
Quæ eſt Ophitarum & Cainorum irreligioſitas & impudentia, & unde conſcripta ipſorum. 35

FINIS INDICIS.

A DIVI IRENAEI EPISCOPI LVGDVNENSIS ADVERSVS HAEreſes Valentini ſimiliumq́;, Liber primus.

PRAEFATIO.

QVatenus ueritatem refutantes quidam inducũt
uerba falſa,& Genealogias infinitas, quæ quæ- 1.Timot.1.
ſtiones magis præſtant,quemadmodum Apo-
ſtolus ait, quàm ædificationem dei, quæ eſt in fi-
de. Et per eã quæ eſt ſubdole exercita ueriſimili,
tudo,tranſducunt ſenſum eorum,qui ſunt inex-
pertiores,& in captiuitatẽ ducunt eos, falſantes
uerbum domini, interpretatores mali, eorum
quæ bene dicta ſunt effecti: & multos euertunt,
attrahentes eos ſub occaſione agnitionis,ab eo qui hanc uniuerſitatem con
ſtituit & ordinauit,quaſi altius aliquid & maius habentes oſtendere,quàm *ἔχοντες.i.ualentes*
eum,qui cœlum & terram,& omnia quæ in eis ſunt,fecit. Suadenter quidẽ *πιθανῶς.*
illi illiciunt per bonorum†morem ſimpliciores ad requirendi modum,male *aliàs,†mortem.*
B autem perdunt eos iniqui,& impiam ſententiam ipſorũ factam non oſten
dunt, ne denudatus fiat comprehenſibilis, ſuaſorio autem cooperimento
ſubdole adornatus,& in ipſa ueritate (ridiculum eſt & dicere) ueriorem ſe-
metipſam præſtat,ut decipiat exteriori phantaſmate rudiores:quemadmo
dum à meliore nobis dictum eſt de huiuſmodi.†Quem lapidẽ pretioſum, *Als, Quomodo.*
ſmaragdum,magni pretij apud quoſdam,uitreum in eius cõtumeliam per
artem aſſimilatum, quoadusq; non adeſt qui poteſt probare & artificium
arguere quod ſubdole ſit factum. Quum enim commixtũ fuerit æramen-
tum argento,quis facile poterit, rudis cum ſit, hoc probare? Igitur ne forte
& cum noſtro delicto abripiantur quidã quaſi oues à lupis,ignorantes eos
propter exterius ouilis pellis ſuperindumentum,à quibus cauere denuncia, *Solæc.*
uit nobis dominus,Similia quidem nobis loquentes, diſſimilia uero ſenti-
entes,neceſſarium duxi,cum legerim Commentarios ipſorum,quemadmó
dum ipſi dicunt,Valentini diſcipulorum,quibuſdam autem ipſorũ & con-
greſſus,& apprehendens ſententiam ipſorum,manifeſtare tibi dilectiſſime
portentuoſiſſima & altiſſima myſteria eorum, quæ non omnes capiunt,
quia non omnes cerebrum habent,ut & tu cognoſcens ea,†ouibus hijs qui *Aliàs,omnibus.*
ſunt tecum, manifeſta facias,& præcipias eis obſeruare ſe à profundo inſen *φυλάξαι.i. cauere.*
ſationis.& eius quæ eſt in deum blaſphemationis.Et quantum nobis uirtu
tis adeſt,ſententiã ipſorum,qui nunc aliud docent, dico autem eorum,qui

 ſunt

Ptolemeus hereſim à Valentino deliniatam auxit.

ſunt circa Ptolemæum, qui eſt uelut floſculus Valentini ſcholæ, compēdioſe, & manifeſte oſtendemus, & alijs occaſiones dabimus ſecundum noſtrā mediocritatem ad euertendum eam, nō conſtantia neq; apta ueritati, oſtendentes ea, quæ ab hijs dicuntur, neq; conſcribere conſueti, neq; qui ſermonū arti ſtuduerimus: Dilectione autem nos adhortante, & tibi & omnibus qui ſunt tecum manifeſtare, quæ uſque adhuc erant abſcōſa. Iam autem ſecundum gratiam dei in manifeſtum uenerunt doctrinæ ipſorum. Nihil enim eſt coopertum, quod non manifeſtabitur, & nihil abſconſum, quod non cognoſcetur. Non autem exquires à nobis, qui apud Celtas commoramur, & in barbarum ſermonem plerunque auocamur, orationis artem, quam non didicimus, neque uim conſcriptoris, quam non affectauimus, neque ornamentum uerborum, neque ſuadelam, quam neſcimus: Sed ſimpliciter & uere & Idiotice, ea quæ tibi cum dilectione ſcripta ſunt, cum dilectione percipies, & ipſe augeas ea penes te, ut magis idoneus quàm nos, quaſi ſemen & initia accipiens à nobis: & in latitudine ſenſus tui in multum fructificabis ea, quæ in paucis à nobis dicta ſunt, & potenter aſſeres hijs qui tecum ſunt, ea quæ inualide à nobis relata ſunt. Et quemadmodum nos elaborauimus olim, quærenti tibi diſcere ſententiam eorum, non ſolum facere tibi manifeſtam, ſed & ſubminiſtrationem dare, uti oſtenderemus eam falſam: Sic & tu efficaciter reliquis miniſtrabis ſecundum gratiam quæ tibi à domino data eſt, ut iam non abſtrahantur homines ab illorum ſuadela, quæ eſt talis.

A B

FINIS PRAEFATIONIS.

Narratio omnis Argumenti Valentini diſcipulorum. Caput I.

αἰῶν, ſeculum. προαρχὴν. i. ante principium ſiue priorem principio. προπάτωρ. i. patre prior. βυθος, profunditas ἔννοια, cogitatio proprie tacita. χάρις, gratia. σιγὴ, ſilentium. Hinc reſtitue locū deprauatum apud Tertullianum, de præſcriptis hæreticorū, & pro, et ſua charitate, lege ex ſus eharite. νοῦς, mens. ἀλήθεια ueritas.

DIcunt eſſe quendā in inuiſibilibus & inenarrabilibus altitudinibus perfectum Aeonem, qui ante fuit. Hunc autē & proarchen, & propatora, & Bython uocant, eſſe autem illū inuiſibilem, & quē nulla res capere poſſit. Cum aūt à nullo caperetur, & eſſet inuiſibilis, ſempiternus, & ingenitus, in ſilentio & in quiete multa fuiſſe in immenſis Aeonibus. Cum ipſo aūt fuiſſe & Ennœan, quam etiam Charin & Sigen uocant, & aliquādo uoluiſſe à ſemetipſo emittere hunc Bythum, initium omnium & uelut ſemen. Prolationem hanc præmitti uolunt, & eam depoſuiſſe quaſi in uulua eius quæ cum eo erat Sige. Hanc autem ſuſcepiſſe ſemen hoc, & prægnantē factam generaſſe Nun, ſimilē & æqualē ei qui emiſerat, & ſolum capientē magnitudinē patris. Nun autē hunc unigenitū uocant, & patrē, & initiū omniū. Vnà aūt cum eo emiſſam ueritatē, & hanc eſſe primā & primogenitam Pythagoricā quaternationem, quam & radicem omnium dicunt. Eſt enim Bythus & Sige, deinde Nus & Alethia. Sentientē autem unigenitū hunc in quæ prolatus eſt

A tus eſt,emiſiſſe & ipſum Logon & Zoën patrē omniū eorū,qui poſt ſe futuri eſſent,& initium & formationem uniuerſi pleromatis. De logo autē & Zoë emiſſum ſecundum coniugationem hominem & eccleſiam,& eſſe hāc primogenitam octonationem,radicem & ſubſtantiam omnium, quatuor nominibus apud eos nuncupatam,Bython,& Nun,& Logon,& Anthropon.Eſſe enim illorum unumquenq; maſculofœminam. Sic initio propatorem illum coiſſe ſecundum coniugationem ſuæ Ennœæ, id eſt cogitationi quam gratiam & ſilentiū uocant. Vnigenitum autē, hoc eſt Nun, Alethiæ, id eſt,ueritati. Logon autem Zoē,id eſt,uitæ, & Anthropon cum eccleſia. Hos autē Aeonas in gloriā patris emiſſos, uolentes & ipſos de ſuo clarificare patrē,emiſiſſe emiſſiones in coniugationē,Logon quidē & Zoën poſteaq; emiſſus eſt homo,& eccleſia,alteros decem Aeonas, quorum nomina dicunt hæc:Bythus & Mixis,Ageratos & Henoſis,Autophye & Hedone, Agne & Homoſyncraſis, Monogenes & Macaria.Hij decem Aeones, quos dicunt ex Logo,& Zoë emiſſos.Anthopon autē & ipſum emiſiſſe cū eccleſia Aeonas xij.quibus nomina hæc donauit,Paracletus & Piſtis, Patricos et Elpis,Metricos et Agape,Aenos & Syneſis,Eccleſiaſticos & Macariotes,Teletos & Sophia.Hij ſunt xxx. erroris eorum Aeones, qui tacentur & non agnoſcuntur.Hoc inuiſibile & ſpiritale ſecundū eos pleroma, tripartire

B diuiſum in octonationē & decada & duodecada: & propter hoc ſaluatorē dicunt(Nec enim dominū eum nominare uolunt) per xxx.annos in manifeſto nihil feciſſe,oſtendentē myſteriū horū Aeonū: Sed & parabola eorū operariorum,qui in uineam mittuntur,dicunt manifeſtiſſime xxx.hos Aeonas declaratos,Mittuntur enim alij quidem circa primam horam, alij circa tertiam,alij circa ſextam,alij circa nonam,alij circa undecimam.Compoſitæ igitur prædictæ horæ in ſemetipſas xxx.numerum adimplent. Vna enim, & tres,& ſex,& nouem, & undecim, triginta ſunt. Per horas autē Aeonas manifeſtari uolunt,& hæc eſſe magna & admirabilia,& abſcondita myſteria,quæ ipſi fructificant,& ſicubi quid eorum quæ dicuntur in ſcripturis poterunt adaptare & adſimilare figmēto ſuo. Et propatorem quidem eorum cognitū ſoli dicunt ei,qui ex eo natus eſt monogeni,hoc eſt Nus. Reliquis uero hominibus inuiſibilem & incomprehenſibilem eſſe. Solus autē Nus, ſecundum eos,delectabatur uidens patrem, & magnitudinem immenſam eius conſiderans exultabat. & excogitabat reliquos quoq; Aeonas participare magnitudinem patris, quantus & quàm magnus exiſteret, & quemadmodum erat ſine initio & incapabilis & incomprehenſibilis ad uidendū. Continuit autem eum Sige uolūtate patris, quoniam nollet omnes hos in intellectum & deſiderium exquiſitionis patris ſui adducere.Et reliqui quidē Aeones omnes tacite quodammodo deſiderabant prolatorem ſeminis ſui uidere,& eam quæ ſine initio eſt radicem cōtemplari. Præſilijt autem ualde

λόγος ſermo. ζωὴ uita.
πλήρωμα conſummatio.
ὀγδοάς, octonarius numerus.
maſculofœmina.
Μίξις, mixtura.
Αγήρατος, qui nō ſeneſcit, nōnulli codices agenitos.
Αγέννητος autē innaſcibilis. pro Henonis legendū Henoſis i. unio.
Αυτοφυὴ, naturalis dexteritas. ἡδονὴ uoluptas. ἁγνὴ, pura, Quanquam ex lib. 2. cap. 19. appareat pro agne legendum, acinetos. Illic enim iungit immobilem et contemperamentum, Quidā codices hoc loco habebāt Oſe et ſycraſis, qdā hora ſyncraſis ex his legendum arbitror ὁμοσυγκρασις.
μονογενὴς. i. unigenitus.
μακαρία, beata.
παράκλητος, conſolator. πίστις fides
πατρικὸς. i. paternus. ἐλπὶς, ſpes.
μετρικὸς moderatus. Αγάπη charitas. αἶνος laus. σύνεσις intelligentia.
ἐκκλησιαστικὸς aptus ad concionandum. μακαριότης beatitudo. τελειτὸς perfectus.
σοφία ſapientia.

ultimus & iunior de duodecade ea, quæ ab Anthropo & eccleſia emiſſa fuerat, Aeon, hoc eſt, Sophia, & paſſa eſt paſſionem ſine complexu coniugis A Teleti, quæ exors quidẽ fuerat in hijs quæ ſunt erga Nun & Alethian. Deriuauit autẽ in hunc Aeonẽ, id eſt, Sophiam demutatam ſub occaſione quidem dilectionis, temeritatis autẽ, quoniã nõ cõmunicauerat patri perfecto, quemadmodum & Nus. Paſſionem autem eſſe exquiſitionem patris, uoluit enim, ut dicunt, magnitudinem eius comprehendere. Dehinc cum non poſſet, quoniam impoſſibilem rem aggrederetur, in magna Agonia conſtitutum, propter magnitudinẽ altitudinis, & propter quod inueſtigabile patris eſt, & propter eam quæ erat erga eum dilectionẽ. Cũ extenderetur ſemper in priora ad ultionem eius, nouiſſime forte abſorptum fuiſſet & reſolutum in uniuerſam ſubſtantiam, niſi ei, quæ confirmat extra inenarrabilem magnitudinem & cuſtodit omnia, occurriſſet uirtuti. Hanc autẽ uirtutẽ Horon uocant, à qua abſentem & confirmatũ uix reuerſum in ſemetipſum, & credentẽ iam, quoniã incõprehenſibilis eſt, depoſuiſſe priſtinam intentionẽ cum ea quæ acciderat paſſione, ex illa ſtuporis admiratione. Quidam autẽ ipſorum huiuſmodi paſſionem & reuerſionem Sophiæ, uelut fabulam narrant, impoſſibilem & incomprehenſibilem rem eam aggreſſam, pepeeriſſe ſubſtantiam informem, qualem naturam habebat fœmina, parere, in quam cum intendiſſet, primo quidem contriſtatam, propter inconſummationem generationis, poſt deinde timuiſſe ne hoc ipſum finem habeat, de- B hinc expauiſſe & aporiatam, id eſt, confuſam, quærentem cauſam. & quemadmodum abſconderat id quod erat natum. In hijs autem paſſionibus factam, accepiſſe regreſſionem, & in patrẽ regredi conari aliquandiu auſam, tamen defeciſſe & ſupplicem patri factam. Vnã autẽ cum ea rogaſſe, & reliquos Aeonas. Maxime autẽ hinc dicunt primum initiũ habuiſſe ſubſtantiã materiæ, de ignorantia, & tedio, & timore, & ſtupore. Pater autem prædictũ Horon ſuper hæc per Monogenem præmittit in imagine ſua, ſiue coniuge maſculofœmina. Patrem enim aliquando quidem cum cõiuge Sige, modo uero & pro fœmina eſſe uolunt. Horon uero hunc & Stauron, & Lytroten, & Carpiſten, & Horotheten, & Metagogea uocant. Per Horon autem hũc dicunt mandatam & confirmatam Sophiam, & reſtitutam coniugi. Separata enim intentione ab ea cum appendice paſſione, ipſam quidẽ infra Pleroma perſeueraſſe: Cõcupiſcentiã uero eius cũ paſſione ab Horo ſeparatã & crucifixam, & extra eum factam eſſe quandam ſpiritalem ſubſtantiam, & naturalem quendam Aeonis impetum, informẽ uero & ſine ſpecie, quoniam nihil apprehendiſſet, & propter hoc fructum eius inualidum & fœmineum dicunt. Poſtea uero quàm ſeparata ſit hæc extra Pleroma Aeonum, & mater eius redintegrata ſuæ coniugationi, Monogenem iterum alteram emiſiſſe coniugationem, ſecundum prouidentiam patris, Chriſtum & ſpiritum

ὅρος finis eſt.

σταυρὸς *crux.* λυτρωτὴς *redemptor.* καρπιστὴς *fructificator.* ὁροθέτης *finium deſignator.* μεταγωγεὺς, *qui ducit in ulteriora.*

A tum ſanctum, à quibus conſummatos eſſe dicunt Aeonas. Chriſtum enim
docuiſſe eos coniugationis naturam †innati cōprehenſionem, cognoſcentes *Als, lunati.*
ſufficientes ſi illos idoneos eſſe, declaraſſe quoq; in eis patris agnitionem, *Als, initiati.*
quoniam incapabilis eſt, & incomprehenſibilis, & non eſt neq; uidere neq;
audire eum, niſi per ſolum Monogenem. Et cauſam quidē æternæ perſeue-
rationis, ijs omnibus incomprehenſibilem, patris eſſe, generationis autem
& formationis comprehenſibilia eius, quod quidē filius eſt, & hæc quidem
nunc emiſſus erat Chriſtus in eis operatus eſt. Spiritus uero ſanctus adæ-
quatos eos omnes gratias agere docuit, & ueram requiē induxit, et ſic forma
& ſentētia ſimiles factos Aeonas dicunt uniuerſos, factos Noas & Logos,
& omnes anthropos & fœminas, ſimiliter omnes Alethias, & Zoas, & ſpi-
ritus & eccleſias. Cōfirmata quoq; in hoc omnia, & requieſcētia ad perfectū
cum magno gaudio dicunt hymnizare propatorē magnæ exultationis par
ticipantē, & propter hoc beneficium una uoluntate & ſententia uniuerſum
pleroma Aeonum conſentiente Chriſto & ſpiritu unumquēq; eo, quod ha-
bebat in ſe optimum florentiſſimum cōferentes, collationem feciſſe. Et hæc
apte compingentes, & diligenter in unum adaptantes emiſiſſe problema &
honorem & gloriam † orthi perfectiſſimum decorē quendam, & ſidus ple- *ὀρθὸς rectus.*
romatis perfectum fructum Ieſum, quem & ſaluatorem uocari, & Chriſtū, *Sed ſcribendū*
B & Logō, patronymice, ac omnia, quoniā ab omnibus eſſet. Satellites quoq; *orti, ut para-*
ei & honorem ipſorum eiuſdem generis angelos cum eo prolatos. Hæc igiē *diſum intelli-*
eſt, quæ intra pleroma ipſorum dicitur negatio, & paſſi Aeonis, & penè per *gas cuius me-*
diti, & quaſi in multa materia propter inquiſitionē patris calamitas & Hori *minit.*
& crucis ipſorum, & redemptoris, & Carpiſtæ, & Horothetæ, & Metagogei
& Aeonum compago, & primi Chriſti cum ſpiritu ſancto † de pœnitentia à *forte, depen-*
patre ipſorū. Poſtrema Aeonum Geneſis & ſecundi Chriſti quem Soterē *dentia.*
dicunt ex collatione compoſita fabricatio. Hæc autem manifeſte quidem
non eſſe dicta, quoniam non omnes capiant agnitionem ipſorum. Myſte-
rialiter autem à ſaluatore per parabolas oſtenſa ijs qui poſſunt intelligere:
ſic xxx. Aeonas ſignificari per triginta annos, ſicut prædiximus, in quibus ni
hil in manifeſto dicunt feciſſe Saluatorem, & per parabolam operariorum
uineæ. Et Paulum manifeſtiſſime dicunt Aeonas nominare ſæpiſſime. Ad-
huc etiam & ordinem ipſorum ſeruare ſic dicentem, in uniuerſas generatio-
nes ſeculi ſeculorum. Sed & nos ipſos in eum, qui in gratiarum actionibus
dicentes Aeonas Aeonum illos Aeonas ſignificare, & ubicunq; Aeon aut
Aeones nominantur, in illos id referri uolunt. Duodecadis autem Aeonū
emiſſionem ſignificatam per id quod xij. annorum exiſtēs dominus, diſpu-
tauerit cum legis doctoribus, & per Apoſtolorum electionem. Duodecim
enim Apoſtolos elegit, & reliquos xviij. Aeonas manifeſtari per id quod
poſt reſurrectionem à mortuis xviij. menſibus dicant cōuerſatum eum cum

diſcipulis. Sed & præcedentes nominis eius duas literas Iota & Eta xviij. Aeonas ſignificanter manifeſtare. Et x. autem Aeonas ſimiliter per Iota literam quod præcedit, in nomine eius ſignificari dicunt, & propter hoc dixiſſe Saluatorē, Iota unum, aut unus apex non præteriet quoadusq; omnia fiant. Hanc autem paſſionem quæ circa duodecim Aeonum facta eſt, ſignificari dicunt per Apoſtaſiam Iudæ, qui duodecimus erat Apoſtolorum, & quoniam xij. menſe paſſus eſt. Vno enim anno uolunt eum poſt baptiſma prædicaſſe. Adhuc etiam in ea quæ profluuium ſanguinis patiebatur, manifeſtiſſime hoc ſignificari. Duodecim enim annis paſſam eam per domini aduentum eſſe ſanatam, cum tetigiſſet fimbriam ueſtimenti eius, & propter hoc dixiſſe Saluatorem. Quis me tetigit? docentem diſcipulos quod factū eſt inter Aeonas myſterium, & curationem paſſi Aeonis. Per illa enim quæ paſſa eſt xij. annis, illa uirtus ſignificatur, eo quod extenderetur, & in immēſum flueret eius ſubſtantia, quemadmodum dicunt, & niſi tetigiſſet ueſtimentum, hoc eſt illius filij, qui eſt ueritatis primæ tetradis, quæ per fimbriam manifeſtata eſt, adueniſſe in omnem ſubſtantiam ſuam. Sed ſtetit & quieuit à paſſione per egreſſam uirtutem filij. Eſſe autem hunc Horon uolunt, qui curauit eam, & paſſionem ſeparauit ab ea. Quod autem Saluatorem ex omnibus exiſtentem omnem eſſe per hoc reſponſum, Omne maſculinum aperiens uuluam, manifeſtari dicunt. Qui cum omnia ſit, aperuit uuluam excogitationis paſſi Aeonis, & ſeparata ea extra Pleroma, quod etiam ſecundam Ogdoadam uocant, de qua paulò poſt dicemus. Et à Paulo autem manifeſte propter hoc dictum dicunt, & ipſe eſt omnia. & rurſus: Omnia in ipſum, & ex ipſo omnia & iterum: In ipſo habitat omnis plenitudo diuinitatis. Et illud: Recapitulata eſſe omnia in Chriſto, per deum. Sic & interpretantur dicta, & quæcunq; alia ſunt † alia. Adhuc etiam de Horo ſuo quem etiam plurimis nominibus uocant, duas operationes habere eum oſtendunt, confirmatiuam & ſeparatiuam, & ſecundum id quidem, quod confirmat & conſtabilit, crucem eſſe. Secūdum id uero quod diuidit, Horon. Saluatorē autem ſic manifeſtaſſe operationes eius. Et primo quidem confirmatiuam, in eo quod dicit: Qui non tollit crucem ſuam, & ſequitur me, diſcipulus meus eſſe non poteſt. & iterum: Tollēs crucē, ſequere me. Separatiuam autem in eo quod dicit: Non ueni mittere pacem, ſed gladiū. Et Ioannem dicunt hoc ipſum manifeſtaſſe, dicentem, uentilabrum in manu eius emundare aream, & colliget frumentum in horreum ſuum, paleas autem comburet igni inextinguibili, & per hæc operationem Hori ſignificaſſe. Ventilabrum enim illud crucem interpretatur eſſe, quæ ſcilicet conſumit materialia omnia, quemadmodum paleas ignis, emundat autē eos qui ſaluantur, ſicut uentilabrum triticum. Paulum autem apoſtolum & ipſum reminiſci huius crucis dicunt ſic: Verbū enim crucis hijs qui pereunt ſtultitia eſt

Marginal notes: Forte duodecimū æonem. — τετρὰς, quaternio. — Forte, talia.

A — B

cia eſt

cia eſt,hijs autem qui ſaluantur uirtus dei.& iterum: Mihi autem non eue/
A niat in ullo gloriari,niſi in Chriſti cruce, per quem mihi mundus crucifixus
eſt,& ego mundo.Talia igitur tam de pleromate ipſorum,& pſalmate uni/
uerſorum dicunt,adaptare cupientes ea quæ bene dicta ſunt,hijs quæ male
adinuenta ſunt ab ipſis,Et non ſolum autem ex Euangelicis & Apoſtolicis
tentant oſtenſiones facere,conuertentes interpretationes, & adulterãtes ex/
poſitiones,ſed etiam ex lege & prophetis,cum quando multæ parabolæ &
allegoriæ ſint dictæ,& in multa trahi poſſit,ambiguũ per expoſitionẽ pro/
penſius ad figmentum ſuum & dolos adaptantes,in captiuitatem ducunt à
ueritate eos, qui non firmam fidem in unum deum patrem omnipotẽtem,
& in unum Ieſum Chriſtum filium dei conſeruant.Ea uero quæ extra ple/ ἐνθύμησις.
roma dicuntur ab hijs,ſunt talia:Enthymeſin illius ſuperioris Sophiæ, quã inuentio, ſiue
&†Achamoth uocant,ſeparatã à ſuperiore pleromate cum paſſione dicunt cõmentatio.
in umbratæ uanitatis locis deſeruiſſe per neceſſitatem: extra eum lumen fa/ †Oportet no/
cta eſt & extra pleroma,informis,& ſine ſpecie quaſi abortum,ideo quia ni/ cem eſſe He/
hil apprehendit.Miſertum autem eius ſuperiorem Chriſtum,& per crucem braicam.
extenſum ſua uirtute formaſſe formam quæ eſſet ſecundum ſubſtantiã tan
tum,ſed non ſecundum agnitionem,& hæc operatum recurrere ſubtrahen/
tem ſuam uirtutem,& reliquiſſe illam,uti ſentiens paſſionem, quæ erga illã
eſſet per ſeparationem pleromatis, concupiſcat eorum quæ meliora eſſent,
B habens aliquam adorationẽ immortalitatis relictam in ſemetipſam à Chri
ſto & ſpiritu ſancto.Quapropter & ipſam duobus nominibus uocari, So/
phiam paternaliter(Pater enim eius Sophia uocatur) & ſpiritum ſanctum
ab eo qui eſt erga Chriſtum ſpiritus, formatam arte eam & ſenſatam fa/
ctam, ſtatim autem euacuatam ab eo qui inuiſibiliter cum ea erat uerbo.
hoc eſt,Chriſto. In exquiſitionem egreſſa eius luminis, quod ſe dereliquiſ/
ſet,& non potuiſſet apprehendere illud, quoniam cohercebatur ab Horo.
Et ſic Horon cohercentem eam ne adueſſarius irrueret dixiſſe Iaioth, unde Iaioth.
& Iaioth nomen factum dicunt cum non poſſet pertrãſire Horon, quoniã
complexa fuerat paſſionẽ,& ſola fuiſſet derelicta foris, omni parte paſſioni
ſuccubuiſſe multifariæ & uariæ exiſtentis, & paſſam eam triſtitiam quidẽ,
quoniam non apprehendit, timorem autem ſuper hoc. Ignorantia autem
omnia, & non quemadmodum mater eius prima Sophia Aeon, demuta/
tionem in paſſionibus habuit,ſed contrarietatem.Super hæc autem eueniſ/
ſe ei & alteram adfectionem conuerſationis ad eum qui uiuificauit eam
collectionem & ſubſtantiam fuiſſe materiæ dicunt,ex qua hic mundus con
ſtat.De conuerſione enim mundi & Demiurgi omnem animam Geneſim δημιουργός.
accepiſſe. De timore autem & triſtitia reliqua initium habuiſſe. A la/ fabricator
chrymis enim eius factam uniuerſam humidam ſubſtantiam, à riſu au/ mundi.
tem lucidam, à triſtitia autem & pauore corporalia mundi elementa. Ali/

quando enim plorabat & triſtis erat,quomodo dicunt,quod derelicta ſola A
eſſet in tenebris & in uacuo.Aliquando autem in cogitationem ueniēs eius
quod dereliquerat eam lumen,diffundebatur & ridebat.Aliquando autem
rurſus timebat.Aliquando conſternebatur & ecſtaſin patiebatur. Et quidē
enim tragœdia multa eſt iam hic,& phantaſia uniuſcuiuſque illorum aliter
& aliter grauiter exponentis,ex quali paſſione,& ex quali elemento ſubſtan
tia generationem accepit. Quæ etiam conuenienter uidentur mihi non om/
nes uelle manifeſto docere, ſed ſolos illos qui etiam grandes mercedes pro
talibus myſterijs præſtare poſſunt. Non enim iam dicūt ſimilia illis,de qui/
bus dominus dixit, Gratis accepiſtis,gratis date: Sed ſeparata & portentuo
ſa,& alta myſteria cum magno labore exquiſita fallacibus. Quis enim non
eroget omnia quæ ſunt eius,uti diſcat, quoniā à lachrymis Enthymeſeos,
qui ex paſſione Aeonis maria & fontes,& flumina,& uniuerſa humida ma
teria generationem acceperunt? De riſu autem eius lumen,de pauore autē
& inconſtabilitate corporalia mundi elementa. Volo autem aliquid & ego
conferre fructificationi eorum. Quoniam enim uideo dulces quidem quaſ/
dam aquas,ut fontes, & flumina,& imbres,& alia, quæ autem ſunt in mari
ſalſas, adinuenio non omnia à lachrymis eius emiſſa, quoniam lachrymæ
ſalſæ ſunt qualitate. Manifeſtum eſt igitur, quoniam ſalſæ aquæ hæ ſunt à
lachrymis. Opinor autem eam in agonia & in inſtantia grandi conſtitutā/ B
& ſudaſſe. Vnde etiam ſecundum argumentationē ipſorum ſuſpicari opor
tet, fontes & flumina, & ſi quæ ſunt aliæ aquæ dulces generationem ha/
buiſſe à ſudoribus eius. Nō eſt enim ſuadibile, cum ſint unius qualitatis la/
chrymæ,alteras quidem ſalſas,alteras dulces aquas ex eis exiſſe. Hoc autem
magis ſuadibile,alteras quidem eſſe à lachrymis, alteras uero à ſudoribus.
Quoniam autem & calidæ & auſteræ quædam ſunt aquæ in mundo, intel/
ligere debemus quid faciens,& ex quo membro emiſit has. Apti ſunt enim
huiuſmodi fructus argumento ipſorum. Cum igitur peragraſſet omnem
paſſionem mater ipſorum, & uix cum elata eſſet ad obſecrationem conuer
ſa eſt eius luminis quod dereliquerat eam,hoc eſt, Chriſti dicunt,qui regreſ
ſus in pleroma,ipſe quidem ut datur intelligi pigritatus eſt ſecundo deſcen/
dere: Paracletum autem miſit ad eam,hoc eſt,ſaluatorem, præſtante ei uir/
tutem omnem patris,& omnia ſub poteſtate tradente. Et æonibus aūt ſimi
liter,uti in eo omnia conderentur, uiſibilia & inuiſibilia,throni, diuinitates,
dominationes. Mittit' aūt ad eam cū coætaneis ſuis angelis. Hāc aūt Acha/
moth reueritam eam dicunt,primo quidem cooperationem impoſuiſſe ei,
propter reuerentiam. Deinde autem cum uidiſſet eum cum uniuerſa fructi/
ficatione ſua accurriſſe ei uirtute accepta de uiſu eius, & illum formaſſe eam
formationem,quæ eſt ſecundum agnitionem,& curationem paſſionum fe/
ciſſe eius,ſeparantem eas ab ea, & non eum neglexiſſe. Nec enim erat poſ/
ſibile

ſibile eas exterminari quemadmodum prioris, eo quod iam habilia & poſ-
A ſibilia eſſent. Sed ſegregantem ſeparauit cõmiſcuiſſe & coagulaſſe, & de in-
corporali paſſione in corporalem materiam tranſtuliſſe eas, & ſic aptabili-
tatem & naturam feciſſe in eis, ut in congregationes & corpora uenirent, uti
fierent duæ ſubſtantiæ, una quidem mala ex paſſionibus, altera autem con-
uerſionis paſſibile, & propter hoc uirtutem ſaluatorem fabricaſſe dicunt.
Hanc autem Achamoth extra paſſionem factam concepiſſe de gratulatio-
ne eorum quæcunque ſunt luminum uiſionem, id eſt, angelorum qui erant
cum eo, & delectatam in conſpectu eorum peperiſſe fructus, ſecundum il-
lius imaginem docent, partum ſpiritalem ſecundum ſimilitudinem factum
ſatellitum ſaluatoris. Tria igitur hæc cum ſubſiſtant ſecundum eos, unum
quidem ex paſſione quod erat materia, alterum uero de conuerſione, quod
erat animale, alterum uero quod enixa eſt, quod eſt ſpiritale, ſic conuerſa eſt
in formationem ipſorum. Sed ſpiritale quidem non potuiſſe eam forma-
re, quoniam eiuſdem ſubſtantiæ ei erat. Conuerſa autē in formationē eius,
quæ facta erat de cõuerſione eius animalis ſubſtantiæ, emiſiſſe quoq; à ſal-
uatore doctrinas. Et primo quidem formaſſe eam de animali ſubſtantia di
cunt, deum patrem & ſaluatorem & regem omnium eius ſubſtantiæ ei, id
eſt, animalium, quas dextras uocant, & eorum quæ ex paſſione & ex mate *μητροπάτωρ*
ria, quas ſiniſtras dicunt. Ea enim quæ poſt eum ſunt eum dicunt formaſſe *qui matris eſt*
B latenter motum à matre ſua. Vnde metropatorē & apatorem & Demiur- *pater, aut q ſi*
gum eum & fratrem uocant. Dextrorum quidem patrem dicentes eum, id *mul pater & mater.*
eſt, Pſychicorum, Siniſtrorum uero, id eſt, Hylicorum, Demiurgũ, omnium *ὑλικὰ, id eſt,*
autem regem. Hanc enim Enthymeſin uolentem in æonum honorē omnia *materialia.*
facere, imaginem dicunt feciſſe ipſorum, magis autem ſaluatorē per ipſam. *ψυχικὰ, id ē,*
Et ipſam quidem in imagine inuiſibilis patris conſeruaſſe incognitam à De- *animalia.*
miurgo. Hanc autem unigenitum filium: Reliquorum uero æonum, eos qui
ab hoc facti ſunt angeli & archangeli. Patrem itaq; & deum dicunt factum
eorum quæ ſunt extra pleromata, fabricatorem eſſe omnium pſychicorum
& hylicorum: ſeparantem enim duas ſubſtantias confuſas, & de incorpora-
libus corporalia facientē, fabricaſſe quæ ſunt cœleſtia & terrena, & factum
hylicorum & pſychicorum, dextrorum & ſiniſtrorum fabricatorem, leuium
& grauium, ſurſum aduolantium, & deorſum demergentium. Septē quoq;
cœlos feciſſe, ſuper quos Demiurgum eſſe dicunt, & propter hoc hebdoma-
dam uocant eum. Matrem autem Achamoth Ogdoada, ſeruantē nume-
rum primogenitæ & primariæ pleromatis Ogdoadis. Septē autem cœlos,
quos intellectuales eſſe dicunt. Angelos autem eos tradunt & Demiurgũ,
& ipſum angelum, deo autem ſimilem, quemadmodum & paradiſum ſu-
pra tertium cœlum exiſtentem uirtutē archangeli Nun dicũt eſſe, & ab hoc
aliquid accepiſſe Adam conuerſatum in eo. Hæc autem Demiurgũ dicunt

à ſemet-

à ſemetipſo quidem putaſſe in totum fabricaſſe, feciſſe aūt ea Achamoth.
Cœlum enim feciſſe neſcientem cœlum, & hominem plaſmaſſe ignorantē A
hominem, terram autem oſtendiſſe non ſcientem terram, & in omnibus ſic
Al's ſemetipſū autem. dicunt ignoraſſe eum figuras eorū quæ faciebat & ipſam matrē, & † ſemetipſum putaſſe omnia eſſe. Cauſam autem ei fuiſſe matrem eius talis operationis dicunt, quæ ſic uoluerit producere eum: caput quidem & initium ſuæ ſubſtantiæ, dominum autem uniuerſæ operationis. Hanc autem matrem & ogdoadem uocant, & Sophiam, & terram, & Hieruſalem, & ſpiritū ſanctum & dominum maſculiniter. Habere autem medietatis locum eum, & eſſe quidē ſuper Demiurgum, ſubtus aūt ſiue extra pleroma uſq; ad finē. Quoniam quidem materialem ſubſtantiam ex tribus paſſionibus conſtare dicunt, timore, & triſtitia, & aporia.

ἀπορία, deſperatio. De timore quidem & de conuerſione animalia ſubſiſtentiā accepiſſe. De conuerſione quidā Demiurgum uolunt Geneſim habuiſſe. De timore autē reliquam omnem animalem ſubſtantiam, mutorum animalium & hominum: & propter hoc ſuperiorem eum exiſtentem præſcite quæ ſunt ſpiritualia, & ſe putaſſe ſolum deum, & per prophetas ſe dixiſſe: Ego deus, & præter me nemo. De triſtitia autē ſpiritalia malitiæ docent facta. Vnde & diabolum Geneſim habuiſſe, quē & Coſmocratorem uocant, & dæmonia, & omnem ſpiritualem malitiæ ſubſtantiam. Sed Demiurgum quidem pſychicū filium, filium matris ſuæ dicunt.

κοσμοκράτωρ.i. dominus mūdi Paulus eo uerbo eſt uſus.

Coſmocratorem uero creatorem Demiurgi, & Coſmocratorē quidem intelligere ea quæ ſunt ſuper eum, quoniam ſit ſpiritualis malitia, Demiurgū uero ignorare cum ſit animalis. Habitare matrem quidē ipſorum in eo qui ſit cœleſtis locus, hoc eſt, in medietate. Demiurgum uero in eo qui ſit in cœlo locus, hoc eſt hebdomade. Coſmocratorem uero in eo qui ſit ſecundum nos mundo. De expaueſcentia uero & Aporia quaſi de ueſaniori corporalia, quemadmodum prædiximus, mundi elementa facta eſſe. Terram uero ſecundum expaueſcentiæ ſtatum, aquam uero ſecundum timoris motum, aërem uero ſecundum materiæ fixionem. Ignem uero omnibus hijs ineſſe mortem & corruptelam, quemadmodum & ignorantiam omnibus tribus paſſionibus inabſconſam docent. Cum fabricaſſet igitur mundum, fecit & hominem Choicum, non autem ab hac arida terra, ſed ab inuiſibili ſubſtantia, & ab effuſibili & fluida materia accipientem, & in hunc inſufflaſſe pſychicum definiunt, & hunc eſſe ſecundum imaginem & ſimilitudinem factū, ſecundum imaginem quidem hylicum eſſe, proximum quidem, ſed non eiuſdem ſubſtantiæ eſſe deo. Secundum ſimilitudinem uero pſychicum, unde & ſpiritum uitæ ſubſtantiam eius dictam, cum ſit ex ſpiritali definitione. Poſt deinde circundatam dicunt ei adamantinam tunicam. Hunc autem ſenſibilem carnem eſſe uolunt. Partum uero matris ipſorum quæ eſt Achamoth, quem ſecundū inſpectionē eorū angelorum qui ſunt erga ſaluatorem

χοϊκὸς, id eſt terrenus.

B

A uatorem generauit, exiſtentem eiuſdem ſubſtantiæ matris, ſuæ ſpiritalis. Et ipſum enim ignoraſſe Demiurgum dicunt,& latenter depoſitum eſſe in eum neſciente eo,uti per eum in eam quæ ab ea eſſet animam ſeminatum, & in materiale hoc corpus, geſtatum quoq; uelut in utero in hijs & amplificatum,paratũ fiat ad ſuſceptionem perfectæ rationis. Latuit igitur quemadmodum dicunt Demiurgum cõſeminatus in ſubflatione eius à Sophia ſpiritalis homo,inenarrabili uirtute & prouidentia. Quemadmodũ enim matrem ſuam ignorauit,ſic & ſemẽ eius. Quod etiã ipſum eccleſiam eſſe dicũt, exemplum ſuperioris eccleſiæ,& hunc eſſe in ſemetipſis hominem uolũt,uti habeant animam quidem à Demiurgo,corpus autẽ à limo,& carnem à materia: Spiritalem uero hominem à matre Achamoth. Cum ſint igitur tres, Alterum materiale, quod etiam ſiniſtrum uocant, ex neceſſitate perire dicunt,quippe cum nullam † ſeparationem incorruptelæ recipere poſſit. Animale uero quod etiam dextram appellant,cum ſit medium ſpiritalis & materialis illuc redigi quocunq; declinauerit. In ſpiritalẽ uero emiſſum eſſe uti hic animali coniunctum formetur coeruditum ei in conuerſatione. Et hoc eſſe dicunt ſolem & lumen mundi. Opus erat enim animali ſenſibilibus diſciplinis. Ob quam cauſam & mundum fabricatum eſſe dicunt, & ſaluatorem ad hoc ueniſſe animalem,quia ſuæ poteſtatis eſt, ut id ſaluet. Quæ eñ *al. ſpirationẽ*
B ſaluaturus erat,eorum primitias eum ſuſcepiſſe dicunt. Ab Achamoth quidem ſpiritale,à Demiurgo autem indutum pſychicum,id eſt,animalẽ Chriſtum,à diſpoſitione autem circundatum corpus, animalem habẽs ſubſtantiam. Paratum uero inenarrabili arte,ut & uiſibile,& palpabile, & paſſibile fieret. Et hylicum autem nihil omnino ſuſcepit. Non enim eſſe hylicon capacem ſalutis. Conſummationem uero futuram, cum formatum & perfectum fuerit ſcientia omne ſpiritale,hoc eſt,homines qui perfectam agnitionem habent de deo,& hĳ qui ab Achamoth initiati ſunt myſteria. Eſſe aũt hos ſemetipſos dicunt. Erudiuntur autem pſychica,id eſt,animalia, pſychici,id eſt,animales homines,qui per operationem & fidem nudam firmantur,& non perfectam agnitionem habent. Eſſe autem hos, nos qui ſumus ab eccleſia,dicunt. Quapropter & nobis quidem neceſſariam eſſe bonã conuerſationem reſpondẽt,aliter enim impoſſibile eſſe ſaluari. Semetipſos aũt nõ per operationem,ſed eo quod ſunt naturaliter ſpiritales omnino ſaluari dicunt. Quemadmodum enim choicum impoſſibile eſt ſalutem percipere, non enim eſſe illum capacem ſalutis dicunt: ſic iterum quod ſpiritale, quod ſemetipſos eſſe uolunt,impoſſibile eſſe corruptelam percipere, licet in quibuſcunq; fuerint facti. Quemadmodum enim aurum in cœno depoſitũ nõ amittit decorem ſuum, ſed ſuam naturam cuſtodit, cum cœnum nihil nocere auro poſſit: ſic & ſemetipſos dicunt, licet in quibuſcunq; materialibus operibus ſint,nihil ſemetipſos noceri, neq; amittere ſpiritalem ſubſtantiã. *Fides & opera.* *βλάπτεσθαι.*

Quapropter

Quapropter & intimorate omnia quæ uetantur, hĳ qui ſunt ipſorum perfe
cti,operantur.De quibus ſcripturæ confirmant,quoniam qui faciunt ea,re- A
gnum dei non hæreditabunt, Etenim idolothyta indifferenter mãducant,
nihil inquinari ab hĳs putãtes,& in omnem diem feſtum ethnicorum pro
Delectus die- uoluntate in honore eorum factum primi conueniunt, ut in nihilo quidem
rũ & ciborũ. abſtineant,quod eſt apud deum & apud homines otioſum muneris homi
cidiale ſpectaculum. Quidam autem & carnis uoluptatibus inſatiabiliter
inſeruientes,carnalia carnalibus, ſpiritalia ſpiritalibus reddi dicunt. Et qui-
dam quidem ex ipſis dãm eas mulieres quæ diſcunt ab eis doctrinam hãc,
corrumpũt:quemadmodum multæ ſæpe ab hĳs ſuaſæ,poſt conuerſæ mu-
Vxores com- lieres ad eccleſiam dei cum reliquo errore & hoc confeſſæ ſunt. Alĳ uero &
munes. & manifeſte ne quidem erubeſcẽtes, quaſcunq; adamauerint mulieres,has
à uiris ſuis abſtrahentes, ſuas nuptas fecerunt. Alĳ uero ualde modeſte
initio,quaſi cum ſororibus fingentes habitare, procedente tempore manife
ſtati ſunt, grauida ſorore à fratre facta, & alia multa odioſa & inreligioſa
facientes.Nos quidem qui per timorem dei timemus etiã uſq; in mentibus
noſtris & ſermonibus peccare,arguunt quaſi idiotas,& nihil ſcientes,ſemet-
Spirituales. ipſos extollunt,perfectos uocantes, & ſemina electionis. Nos enim in uſu
gratiam accipere dicunt.Quapropter & auferri à nobis, ſemetipſos aũt pro
συζυγία con- prie poſſidere,deſurſum ab inenarrabili & innominabili ſyzygia deſcenden
iugatio. tem habere gratiã.& propterea adĳci eis,quapropter ex omni modo opor- B
tere eos ſemper Syzygiæ meditari myſterium. Et hoc ſuadent inſenſibili-
bus hĳs ſermonibus,dicentes ſic: Quicunq; in ſeculo eſt,& uxorẽ nõ amat,
ut ei coniungatur,non eſt de ueritate,& non tranſiet in ueritatem.Qui autẽ
de ſeculo eſt mixtus mulieri,non tranſit in ueritatem, quoniam in concupi-
ſcentia mixtus eſt mulieri. Quapropter nobis quidem, quos pſychicos uo-
cant,& de ſeculo eſſe dicunt,neceſſariam continentiam, & bonam operatio
nem,uti per eam ueniamus in medietatis locum.Sibi autem ſpiritalibus &
perfectis uocatis,nullo modo.Non eñ operatio in pleroma inducit, ſed ſe-
men quod eſt inde puſillum quidem demiſſum, hic autem perfectum fa-
ctum.Cum autem uniuerſum ſemen perfectum fuerit,Achamoth quidem
matrẽ ipſorũ tranſire de medietatis loco dicunt, & intra pleroma introire,
& recipere ſponſum ſuum ſaluatorẽ, qui eſt ex omnibus factus uti ſyzygia
fiat ſaluatoris & Sophiæ,quæ eſt Achamoth,& hoc eſſe ſponſum & ſpon-
συμφωνία con- ſam:Symphonẽ uero uniuerſum pleroma.Spiritales uero expoliatos,ani-
centus. mas & ſpiritus intellectuales factos inapprehenſibiliter & inuiſibiliter inter
pleroma ingreſſos,ſponſas reddi,hĳs qui circa ſaluatorẽ ſunt angelis. De-
miurgũ uero tranſire & ipſum in matris ſuæ Sophiæ locũ, hoc eſt,in medie
tatẽ.Iuſtorum quoq; animas refrigerare, & ipſas in medietatis loco. Nihil
enim pſychicũ intra pleroma tranſire.His autẽ factis,ita qui latet in mũdo
ignis

A ignis exardeſcens, comprehendens uniuerſam materiam cõſumit, & ipſum ſimul conſumptum, abire in id ut iam non ſit. Demiurgum autem nihil horum cognouiſſe oſtendunt ante ſaluatoris aduentum. Sunt autem qui dicunt emiſiſſe eum Chriſtum filium ſuum, ſed animalem, & de hoc per prophetas locutum eſſe. Eſſe autem hunc qui per Mariam tranſierit, quemadmodum aqua per tubum tranſit, & in hunc in baptiſmate deſcẽdiſſe, illum qui eſſet de pleromate ex omnibus ſaluatorem in figura columbæ, fuiſſe autem in eo & illud quod eſt ab Achamoth ſemẽ ſpiritale. Dominum igitur noſtrum ex quatuor hijs compoſitum fuiſſe dicunt, ſeruantem typum primogenitæ & primæ quaternionis, de ſpiritali, quod erat in Achamoth, & de animali quod erat de Demiurgo, & de diſpoſitione, quod erat factum inenarrabili arte, & de ſaluatore, quod erat illa quæ deſcẽdit in eum columba, & hunc quidẽ impaſſibilem perſeueraſſe. Nõ enim poſſibile erat pati eum, cum eſſet incomprehẽſibilis & inuiſibilis, & propter hoc ablatum eſſe, cum traderetur ad Pilatum, illũ qui depoſitus erat in eum ſpiritus Chriſti. Sed ne id quidem quod à matre erat ſemen, paſſum eſſe dicũt. Impoſſibile enim & illud, quippe ſpiritale & inuiſibile, etiã ipſi Demiurgo. Paſſus eſt autem, ſecundũ hos, animalis Chriſtus, & ille qui ex diſpoſitione fabricatus in myſterio, ut oſtendat per eum mater typum ſuperioris Chriſti, illius qui extenſus eſt cruci, & formauit Achamoth fotmationem ſecundum ſubſtantiam.

B Omnia enim hæc exempla illorum eſſe dicunt, eas uero quæ habuerunt ſemen id quod eſt ab Achamoth, animas meliores eſſe dicunt fuiſſe quã reliquas. Quapropter & plus eas dilectas à Demiurgo nõ ſciente cauſam, ſed à ſemetipſo putantes ſe tales. Quapropter & in prophetas, aiunt, diſtribuebat eas & ſacerdotes & reges, & multa de hoc ſemine dicta per prophetas. Exponunt quippe eum altioris naturæ eſſe. Multa autem & matrem de ſuperioribus dixiſſe dicunt. Sed & per hunc, & per eas, quæ ab hoc factæ ſunt animæ. Ac deinceps diuidunt prophetias, aliquid quidem à matre dictum docentes, aliquid à ſemine, aliquid autem ab ipſo Demiurgo, & Ieſum tantundem aliquid quidem ſaluatorem dixiſſe, aliquid à matre, aliquid à Demiurgo, quemadmodum oſtendemus, procedente nobis ſermone. Demiurgum autem, quippe ignorantem quæ eſſent ſuper eum, moueri quidem in hijs quæ dicũtur: Contempſiſſe uero ea, aliam atq; aliam cauſam putantem, quam ſpiritus qui prophetat, habens & ipſe ſuam aliquã motionem, ſiue hominem, ſiue perplexionem peiorum, & ſic ignorantem conſeruaſſe, uſq; ad aduẽtum ſaluatoris. Cum ueniſſet autem ſaluator didiciſſe eum ab eo omnia dicunt, & in gaudium ei ceſſiſſe cum omni uirtute ſua, & eum eſſe illum in Euangelio Centurionem dicentem ſaluatori, Et ego enim ſub poteſtate mea habeo milites & ſeruos, & quod iuſſero faciũt. Perfecturum autem eum, eam quæ ſecũdum ipſum eſt mundi creationem, uſq; ad id tem-

pus quod oportet, maxime autem propter eccleſiæ diligẽtiam atq; curam. A
& propter agnitionem præparati præmij, quoniam in locum matris tranſi/
bit. Hominum autem tria genera dicunt, ſpiritalem, pſychicum, choicum,
quemadmodum fuit Chain, Abel, Seth, ut oſtẽdant & ex his tres naturas,
iam non ſecundum unum quenq;, ſed ſecundũ genus. Et choicum quidem
in corruptelam abire. Animalem uero ſi meliora elegerit in loco medietatis
refrigeraturum, ſi uero peiora, tranſire & ipſum ad ſimilia. Spiritalia uero
inſeminat Achamoth ex illo tempore uſque nunc, propter quod & animæ
erudientur quidem hic & ſemina enutrita, quia puſilla emittantur, poſt de/
inde perfectionem digne habita ſponſas reddi ſaluatoris. Angelis reſpon/
dent animabus eorum ex neceſſitate in medietate cum Demiurgo, refrige
raturis in æternũ. Et ipſas autẽ animas rurſus ſubdiuidentes, dicunt quaſdã
bonas, legen/ quidem natura bonas, quaſdã autem natura malas. Et † malas quidem has
dum arbitror eſſe, quæ capaces ſeminis fiũt. Alias uero natura nequam nunquam capere
illud ſemen. Cum ſit igitur tale illorum argumentum, quod neq; prophetæ
prædicauerunt, neq; dominus docuit, neq; apoſtoli tradiderũt, quod abun
dantius gloriantur plus q̃ cæteri cognouiſſe, de hijs quæ non ſunt ſcripta,
παροιμία legentes, & quod ſolet dici, de harena reſticulas nectere adfectantes, fide
digna aptare conantur hijs quæ dicta ſunt, uel parabolas dominicas, uel di
ctiones propheticas, aut ſermones apoſtolicos, ut figmentum illorum non
ſine teſte eſſe uideatur. Ordinem quidem & textum ſcripturarum ſupergra B
dientes, & quantum in ipſis eſt ſoluentes membra ueritatis. Transferunt
autem & transfigunt, & alterum ex altero facientes, ſeducunt multos ex
hijs quæ aptant ex dominicis eloquijs male compoſito phantaſmati. Quo/
Similitudo cõ modo ſi quis regis imaginem bonam fabricatam diligẽter ex gemmis pre/
tra deprauа/ tioſis à ſapiente artifice, ſoluens ſubiacentem hominis figuram, transferat
te utentes ſcri gemmas illas, & reformans faciat ex hijs formam carnis, uel uulpeculæ, &
pturis ſacris. hanc male diſpoſitam, dehinc conformet & dicat, hanc eſſe regis illam ima
ginem bonam, quam ſapiens artifex fabricauit, oſtendens gemmas quæ
bene quidem à primo artifice in regis imagine compoſitæ erant, male ue
ro à poſteriore in canis figuram tranſlatæ ſunt, & per gemmarum phan/
taſiam decipiant idiotas, qui comptehenſionem regalis formæ non habe/
ant, & ſuadeant, quoniam hæc turpis uulpeculæ figura, illa eſt bona regis
imago. Eodem modo & hi anicularum fabulas aſſumentes, poſt deinde ſer
mones & dictiones & parabolas hinc inde afferentes, ut aptare uolunt fa/
bulis ſuis eloquia dei. Et quãta quidem hijs, qui ſunt intra pleroma aptant,
diximus. Quanta autem de hijs qui extra pleroma ſunt ipſorum, ad ſuos
inſinuare conantur ex ſcripturis, ſunt talia, Dominum in nouiſſimis mun/
di temporibus, propter hoc ueniſſe ad paſſionem dicunt, ut oſtendat quæ
circa nouiſſimum æonem facta eſt paſſionem, & per hunc finem manifeſtet

finem

A finem eius quæ eſt circa æonas diſpoſitionis. Duodecim autem annorum
uirginem illam archiſynagogi filiam, quam inſiſtens dominus à mortuis
liberauit, typum eſſe narrant Achamoth, quem extenſus Chriſtus eorum,
figurauit, & ad ſenſibilitatem adduxit eius, quod dereliquerat eam, luminis.
Quoniam autem ei manifeſtauit ſemetipſum ſaluatorem exiſtenti extra
pleroma in abortionis partu, Paulum autem dicunt dixiſſe in prima ad Co
rinthios epiſtola. Nouiſſimo autem tanq́ꝫ abortiuo uiſus eſt & mihi: & illa
quæ eſt cum coætaneis ſaluatoris aduentatio ad Achamoth, ſimiliter mani
feſtaſſe eum in eadē epiſtola dicente, Oportere mulierem uelamen habere
in capite propter angelos, & quoniā aduentante ſaluatore ad eam propter
uerecundiam uelamen impoſuit Achamoth, in faciem ſuam. Et paſſiones
autem quas paſſa eſt ſignificaſſe dominum dicunt, in hoc quidem, quod
derelicta eſt à lumine, in eo cū dicit in cruce, Deus meus, deus meus, ut quid
me dereliquiſti? manifeſtaſſe eum quoniā derelicta eſſet à lumine Sophia,
& prohibita eſt ab Horo in priora impetum facere. Tædium autem eius in
eo quod dixiſſet, Quàm triſtis eſt anima mea. Timorem autem in eo quod
dixerit, Pater ſi poſſibile eſt trāſeat à me calix iſte. Et aporiam autem, id eſt,
conſternationem ſimiliter in eo quod dixerit, Et quid dicam neſcio. Tria au
tem genera hominum oſtendiſſe docēt eum, Hylicum quidem in eo, quod
reſponderit dicenti, ſequar te, Non habet filius hominis ubi caput reclinet.
B Animales autem in eo quod dixerit dicenti, Sequar te, permitte autem mi-
hi ire & renuntiare domeſticis. Nemo ſuper aratrum manum imponens
& in poſteriora reſpiciens aptus eſt regno cœlorum. Hunc autem dicunt de
medijs eſſe, & illum autē ſimiliter, qui multas partes iuſtitiæ confitebatur ſe
feciſſe, poſt deinde noluiſſe ſequi, ſed à diuitijs uictū, ut ne fieret perfectus,
& hunc de pſychico genere fuiſſe uolunt. Spiritalem uero in eo quod dicit,
Remitte mortuos ſepelire mortuos ſuos, tu autē uade & annuntia regnum
dei. Et Zacheo publicano, dicens, Deſcende quoniam hodie in domo tua
oportet me manere. Et in fermenti parabola quod mulier abſcondiſſe dici-
tur in farinæ ſata tria, tria genera manifeſtare dicunt, mulierem quidem So
phiā dici docēt, farinæ uero ſata tria, tria genera hominū, ſpiritale, animale,
choicum, fermētum uero ipſum ſaluatorē dictum dicunt. Et Paulum autem
manifeſte dixiſſe, choicos, animales, ſpiritales† choicus tales & choici. Alibi *forte, qualis choicus*
autem, animalis homo non percipit quæ ſunt ſpiritus. Alibi autē, ſpiritalis
examinat omnia, animalis autem non percipit quæ ſunt ſpiritus, de Demi-
urgo dictum dicunt, qui cum pſychicus ſit, nō cognouerit neq; matrem ſpi-
ritalem exiſtentem, neq; ſemen eius, neq; eos qui ſunt in pleromate æones.
Quoniam autem eorū qui ſaluaturus erat ſaluator initio accepit, Paulum
dixiſſe, & ſi delibatio ſancta, & maſſa. Delibationem quidem quod eſt ſpi-
ritale dictum docentes, cōſperſiones autem nos, id eſt, pſychicam eccleſiam,

cuius ſubſtantiam adſumpſiſſe dicunt eum, & cum ſemetipſo crexiſſe,quo/ A
niam erat ipſe fermentum. Et quoniam errauit Achamoth extra pleroma,
& formata eſt à Chriſto, & quæſita eſt à ſaluatore, manifeſtare eum dicũt,
in eo quod dixit ſemetipſum ueniſſe ad eã, quæ erraſſet,ouem.Ouem enim
errantem matrem ſuam referunt dici, ex qua eam quæ ſit hic uolunt eſſe ſe/
minatam eccleſiam. Errorem autẽ, eam quæ eſt extra pleroma in omnibus
paſſionibus immorationẽ,ex quibus factam materiam tradunt.Mulierem
autem illã quæ mundat domum,& inuenit dragmã, ſuperiorem Sophiam
narrant dici,Quæ cum perdidiſſet intentionem ſuã, poſt deinde mundatis
omnibus per ſaluatoris aduẽtum in eam,quoniã & hoc reſtituitur ſecundũ
eos,intra pleroma. Simeon autẽ eum qui in manus ſuas accepit Chriſtum
& gratias egit deo, & dixit, Nunc remittis ſeruum tuum domine ſecũdum
ſermonem tuum in pace, typum eſſe Demiurgi dicunt, qui ueniente ſalua/
tore didicit tranſpoſitionem ſuã, & gratias egit Bytho.Et per Annam quæ
in Euangelio dicitur ſeptem annis cum uiro uixiſſe, reliquum autem omne
tempus uidua perſeueraſſe, donec uidiſſet ſaluatorem, & agnouiſſet eum,
& loqueretur de eo omnibus, manifeſtiſſime Achamoth ſignificari dicunt,
quem cum ad modicum uidiſſet tunc ſaluatorem cum coætaneis ſuis poſte
ro omni tempore perſeuerans, in medietate ſuſtinebat eum, quãdo iterum
ueniat & reponat eam ſuæ coniugationi. Et nomen autẽ eius ſignificatum
à ſaluatore,in eo quod dixerit,iuſtificata eſt ſapientia à filijs eius,& à Paulo B
autem ſic, Sapientiam autem loquimur perfectis.Et coniugationes autem
quæ ſunt intra pleroma Paulum dixiſſe dicunt,in uno oſtendentem.De ea
enim coniugatione,quæ eſt ſecundũ hanc uitam ſcribens,ait,Hoc enim my
ſterium magnum, dico autem in Chriſto & eccleſia. Adhuc autẽ Ioannem
diſcipulum domini docent primam ogdoadem & omnium generationem
ſignificaſſe ipſis dictionibus. Itaq; principium quoddam ſubiecit,quod pri
mum factum eſt à deo,quod †etiam me uocat & filium,& unigenitum do/
mini uocat, in quo omnia pater dimiſit ſeminaliter.Adhuc autẽ aiunt uer/
bum emiſſum, & in eo†communẽ æonum ſubſtãtiam, quam ipſum poſtea
formauit uerbum.Quoniam igitur de prima geneſi dicit, bene à principio,
hoc eſt,à filio & uerbo doctrinã facit,dicit autẽ ſic, In principio erat uerbũ,
& uerbũ erat apud deũ, & deus erat uerbũ:hoc erat in principio apud deũ.
Prius diſtinguens in tria,deum,& principium,& uerbum,iterũ uniuit,uti &
emiſſionẽ ipſorũ utrorumq; oſtendat,id eſt filij & uerbi,& eã quæ eſt ad in
uicẽ ſimul & ad patrem unionẽ:In patre enim & ex patre principiũ,in prin/
cipio autẽ & ex principio uerbũ. Bene igitur dixit, In principio erat uerbũ,
erat enim in filio,& uerbũ erat apud deum,etenim in principio,& deus erat
uerbum conſequẽter.Quod enim ex deo natũ eſt,deus eſt.Hic enim erat in
principio apud deũ,oſtẽdit emiſſionis ordinẽ, Omnia p ipm facta ſunt,&
ſine

als,nunc opinor legendũ, νοῦ p.

als,omnem

ſine ipſo factum eſt nihil. Omnibus enim hijs qui poſt eum ſunt æonibus
A formationis & generationis cauſa uerbũ factũ eſt, Sed quod factum eſt in
eo, inquit, uita eſt. Hic enim ſyzygias manifeſtauit, omnia enim ait ꝑ ipſum
facta ſunt, uita autẽ in ipſo. Hæc ergo quæ in ea facta eſt proximior eſt quã
ea, quæ per ipſum facta ſunt, cũ ipſo eſt enim, & per ipſum fructificat, quo-
niã infert, & uita erat lux hominũ. Homines autẽ nũc & eccleſiam ſimili no-
mine ſignificauit, ut per unũ nomen manifeſtet ſyzygiæ cõmunionem. Ex
Logo enim & Zoë homo generatur & eccleſia. Lumen autẽ dixit hominũ
uitam, quoniã illuminati ſunt ab ea, quod eſt formatũ & manifeſtatũ. Hoc
autem & Paulus dicit, Omne enim quod manifeſtatur lumen eſt, Quoniã
igitur uita manifeſtauit & generauit hominem & eccleſiam, lumen dicta eſt
eorum. Aperte igitur manifeſtauit Ioãnes per ſermones hos, & alia & qua-
ternionem ſecũdam Logon & Zoën, anthropon & eccleſiam, ſed & primã
ſignificauit tetradam. Narrans enim de ſaluatore & docens omnia quæ ex-
tra pleroma ſunt, per eum formata, fructum quoqꝫ eũ eſſe dicens intra ple-
roma. Etenim lumen dixit illum, quod in tenebris lucet, & non comprehen
ditur ab eis, quoniam omnia quæ facta ſunt ex paſſione formans, ignora-
tus eſt ab eis, & filium & uerbum & uitam dicit eum, & uerbum carnem fa-
ctum, cuius gloriam uidimus ait, & erat gloria eius quaſi unigeniti, quæ à pa
tre data eſt ei, plena gratia & ueritate. Dicit autem ſic, & uerbum caro factũ
B eſt, & habitauit in nobis, & uidimus gloriam eius, gloriam quaſi unigeni-
ti à patre, plena gratia & ueritate. Diligenter igitur oſtendit primam qua
ternationem, patrem dicens & gratiam & monogenen & ueritatem. Sic Io
annes de prima & matre omnium æonum ogdoade dixit, patrem enim di
xit & gratiam & monogenen & ueritatem, & uerbum & uitam & hominẽ
& eccleſiam. Et Ptolemæus quidem ita. Vides igitur dilectiſſime adinuentio
nem qua utentes ſeducunt ſemetipſos, calumniantes ſcripturis, fictionem
ſuam ex eis conſtare adnitentes. Propter hoc enim & ipſas eorum adpoſui
aſtutias & dictiones, ut ex eis cõſideres malitiam inuentionis, & nequitiam
erroris. Primo enim ſi propoſitum eſſet Ioanni illam quæ ſurſum eſt octo
nationem oſtendere, ordinem cuſtodiſſet utiqꝫ emiſſionis, & primam qua
ternationem, cum ſit uenerabilior, quemadmodum dicunt, in primis utiqꝫ
poſuiſſet nominibus, & ſic adiunxiſſet ſecundam, ut per ordinem nominũ,
ordo oſtenderetur octonationis. Et nõ utiqꝫ poſt tantum interuallum qua
ſi oblitus de re cõmemoratus in nouiſſimo primæ memoratus fuiſſet qua-
ternionis. Deinde autẽ & cõiugationes ſignificare uolens, & eccleſiæ nõ præ
termiſiſſet nomẽ, ſed aut & in reliquis coniugationibus cõtentus fuiſſet ma
ſculorum appellatione, ſimiliter cum poſſent & illa ſimul ſubaudiri, ut uni-
tatem per omnia eſſet cuſtodiens. Aut ſi reliquorum cõiugationes enume-
rabat, & anthropi, id eſt, hominis utiqꝫ manifeſtaſſet coniugẽ, & utiqꝫ non

reminiſſet de diuinatione nos accipere nomen ipſius. Manifeſta igitur ex-
aliâs, remiſiſſet. poſitionis eorum transfictio. Ioanne enim unū deum exponente, & unum A
unigenitum Chriſtum Ieſum adnunciante, per quem omnia facta eſſe di-
cit, hunc uerbum dei, hūc unigenitum, hunc factorem omnium, hunc lumē
uerum, illuminans omnem hominē, hunc mundi fabricatorem, hunc in ſua
ueniſſe, hunc eundem carnem factum, & habitaſſe in nobis: Hij tranſuerten
tes ſecundum ueriſimilem expoſitionem, alterum quidem Monogenen uo
lunt eſſe, ſecundum emiſſionem, quam ſcilicet & principium uocant, alterū
antem ſoterem, id eſt, ſaluatorem fuiſſe uolunt. & alterum Logon, id eſt, uer
bum filium monogenûs, id eſt, unigeniti, & alterum Chriſtum, id eſt, ad
emendationem pleromatis emiſſum, & unum quodq; eorū quæ dicta ſunt
auferentes à ueritate, & abutentes nominibus in ſuam argumentationem
tranſtulerunt, ut ſecundum eos in tantis Ioannes domini Chriſti Ieſu me-
moriam non fecerit. Si enim patrem dixiſſet, & Charin, & monogenen, &
alethian, & Logon, & Zoën, & anthropon, & eccleſiam ſecūdum illorum ar
gumentationem de prima ogdoade dixit, in qua nondum Ieſus, nondum
Chriſtus Ioannis magiſter. Quia autem non de ſyzygijs ipſorum Apoſto-
lus dixit, ſed de domino noſtro Ieſu Chriſto, quem & uerbum ſcit eſſe dei,
idem ipſe fecit manifeſtum. Recapitulās enim de eo uerbo quod ei in prin-
cipio dictū eſt. inſuper exponit, & uerbum caro factū eſt, & habitauit in no
bis. Secundum autē illorum argumentationē, nō uerbum caro factum eſt, B.
quod quidē nec uenit unq; extra pleroma, ſed qui ex omnibus factus eſt, &
ſit poſterior uerbo ſaluator. Diſcite igitur inſenſati, quoniā Ieſus qui paſſus
eſt pro nobis, qui inhabitauit in nobis, idem ipſe eſt uerbū dei. Si enim ali-
us ex æonibus pro noſtra ſalute caro factus eſt, æſtimandū erat de altero di
xiſſe Apoſtolum. Si autē uerbum patris qui deſcendit, ipſe eſt & qui aſcen-
dit, ab uno deo unigenitus filius ſecundū patris placitū, incarnatus pro om-
nibus, nō de alio aliquo, neq; de ogdoade Ioannes ſermonē fecit, ſed de do
mino Chriſto Ieſu. Neq; enim uerbum ſecundum eos principaliter caro fa-
ctum eſt. Dicūt enim Sotera induiſſe corpus animale, de diſpoſitione apta-
tum inenarrabili prouidentia, ut uiſibile & palpabile fieret. Caro eſt autem
illa uetus, de limo ſecundum Adam facta plaſmatio à deo, qua uere factū
uerbum dei manifeſtauit Ioannes, & ſoluta eſt illorum prima & primoge-
nita octonatio. Cum enim unus & idem oſtenditur Logos & monoge-
φῶς, lumen. nes, & Zoë, & phos, & Soter, & Chriſtus filius dei, & hic idem incarnatus
pro nobis, ſoluta eſt octonationis illorum compago. Hac autem ſoluta, de
cidit illorum omnis argumentatio, quam falſo nomine ſomniantes infa-
mant ſcripturas ad propriam argumentationem confingendam. Poſt de-
inde dictiones & nomina diſperſim poſita colligentes transferunt, ſicut præ
diximus, ex eo quod eſt ſecundū naturam in id, quod eſt contra naturam,
ſimilia

ſimilia facientes hijs,qui controuerſias ſibimetipſis quaslibet proponunt, *ſtudio*.
A poſt deinde conantur & Homericis uerſibus meditari eas:ita ut idiotæ pu/ tent ex illa temporali declamata controuerſia, Homerum uerſus feciſſe,& multi abducuntur per compoſitam conſequentiam uerſuum,ne forte hæc ſic Homerus fecerit,quemadmodum Herculem ab Euryſtheo ad eum qui apud inferos eſt canem miſſum, ex Homericis uerſibus ſcribens ita: Ni/ hil enim prohibet,exempli gratia commemorati, & horum cum ſit ſimilis & eadem utriſq; argumentatio.

Hæc ubi dicta dedit,emiſit limine flentem
Herculem inuictum magnarum non inſcium rerum.
Euryſtheus natus Sthenelo proſapia Perſei,
Ducturum ex Herebo canem atri Ditis ad auras.
Vadit at ille,uelut leo nutritus montibus acer.
V rbem per mediam,noti ſimul omnes abibant,
Et ſenes & pueri,& nondum nuptæ puellæ,
Plorantes multum,ac ſi in mortem irent,at ipſe
Mercurius præmittit & cæſia Pallas euntem,
Fratrem etenim ſciebat quatenus dolor exagitaret.

Cento ex uerſibus Homericis contextus. Numerus ſyllabarum tantum ſeruatus eſt non quantitas.

Quis non ex ſimplicibus abripiatur ab huiuſmodi uerſibus, & putet ſic illos Homerum in hoc argumento feciſſe? Qui autem ſcit Homerica,cogno
B ſcet quidem uerſus,argumentum autem non cognoſcet,ſciens quoniam ali/ quid quidem eorum etiam de Vlyſſe dictum,aliud uero de Hercule,aliud uero de Priamo, aliud de Menelao & Agomemnone. Si autẽ tulerit illos, & unumquenq; ſuo libro reddiderit, auferet de medio præſens argumen/ tum. Sic autem & qui regulam ueritatis immobilem apud ſe habet, quam per baptiſmum accepit,hæc quidẽ quæ ſunt ex ſcripturis nomina & dictio nes & parabolas cognoſcet,blaſphemum autem illorum argumentum non cognoſcet. Etenim ſi gemmas agnoſcet,ſed uulpem pro regali imagine non recipiet. Vnumquenq; autem ſermonum reddens ſuo ordini,& aptans ue/ ritatis corpuſculo ,denudauit & inſubſtantiuum oſtendit figmentum ipſo/ rum. Quoniam autem ſcenæ huic deeſt redemptio,ut quis minimum ipſo/ rum explicans deſtructorem ſermonem inferat, bene habere putauimus, oſtendere primo in quibus ipſi partes huius fabulæ diſcrepant aduerſus ſe inuicem,quaſi qui ſint ex uarijs ſpiritalibus erroris. Et ex hoc enim diligen/ ter cognoſcere eſt,& ex oſtenſione, eam firmam, quæ ab eccleſia prædica/ tur,ueritatem,& ab hijs id quod fingitur falſiloquium.

Expoſitio prædicationis ueritatis,quam ab Apoſtolis Eccleſia percipiens cuſtodit. Cap. II.

Eccleſia enim per uniuerſum orbem uſq; ad fines terræ ſeminata,& ab Apoſtolis,& à diſcipulis eorũ accepit eã fidem, quæ eſt in unũ deum,

patrem omnipotentem,qui fecit cœlum,& terram, mare & omnia quæ in eis ſunt,& in unum Ieſum Chriſtum filium dei,incarnatum pro noſtra ſa- A lute,& in ſpiritum ſanctum,qui per prophetas prædicauit diſpoſitiones dei & aduentum,& eam quæ eſt ex uirgine generationem,& paſſionem,& reſur rectionem à mortuis,& in carne in cœlos aſcenſionem,dilecti Ieſu Chriſti domini noſtri, & de cœlis in gloria patris aduentum eius,ad recapitulanda uniuerſa,& reſuſcitandam omnem carnem humani generis: Vt Chriſto Ie ſu domino noſtro,& deo,& ſaluatori,& regi,ſecundũ placitum patris inui ſibilis omne genu curuetur, cœleſtium,terreſtrium,& infernorum,& omnis lingua confiteatur ei,& iudicium iuſtum in omnibus faciat. Spiritalia qui dem nequitiæ, & angelos trãſgreſſos,atq; apoſtatas factos,& impios,& in iuſtos, & iniquos,& blaſphemos homines in æternũ ignẽ mittat. Iuſtis aũt & æquis,& præcepta eius ſeruãtibus,& in dilectione eius perſeuerãtibus,qui buſdam quidem ab initio,quibuſdã autem ex pœnitentia,uitã donans,in corruptelam loco muneris cõferat,& claritatem æternam circundet.

Oſtenſio neq; plus,neq; minus de ea quæ eſt in fide poſſe quoſdam dicere. Cap. III.

HAnc prædicationem cum acceperit,& hanc fidem, quemadmodũ præ diximus,eccleſia,& quidem in uniuerſum mundum diſſeminata, dili genter cuſtodit, quaſi unam domũ inhabitans, & ſimiliter credit hijs,uideli cet quaſi unam animam habens & unum cor,& conſonanter hæc prædicat B & docet & tradit quaſi unum poſſidens os. Nam & ſi in mũdo loquelæ diſ ſimiles ſunt,ſed tamen uirtus traditionis una & eadẽ eſt,Et neq; hæc quæ in Germania ſunt fundatæ eccleſiæ aliter credunt, aut aliter tradunt, neq; hæ quæ in Hiberis ſunt,neq; hæ quæ in Celtis,neq; hæ quæ in Oriente,ne que hæ quæ in Ægypto, neq; hæ quæ in Libya,neq; hæ quæ in medio mũ di ſunt conſtitutæ:ſed ſicut ſol creaturæ dei in uniuerſo mundo unus & idẽ eſt,ſic & lumen, prædicatio ueritatis, ubiq; lucet,& illuminat omnes homi nes,qui uolunt ad cognitionem ueritatis uenire,Et neq; qui ualde præualet in ſermone, ex hijs qui præſunt eccleſijs, alia quàm hæc ſunt dicet,Nemo enim ſuper magiſtrum eſt,neq; infirmus in dicendo deminorauit traditio nem.Cum enim una & eadem fides ſit,neq; is qui multum de ea poteſt di cere amplius,neq; is qui minus,deminorat.

Secundum quid fiat putare alios quidem plus,alios uero minus habere agnitionis. Cap. IIII.

PLus autem aut minus ſecundum prudentiam, noſſe quoſdam intelligẽ tiam,non in eo quod argumẽtum mutetur efficitur,& alius deus exco gitetur præter fabricatorem & factorem & nutritorem huius uniuerſitatis, quaſi non ipſe ſufficiat,nobis,aut alius Chriſtus,aut alius monogenes, ſed in eo quod omnia quæ in parabolis dicta ſunt exquirere, & adiungere ue

A ritatis argumento,& in eo ut inſtrumentum & diſpoſitionem dei in genere humano factam enarret. Et quoniam magnanimus extitit deus,& in tranſgreſſorum angelorum apoſtaſia, & in inobaudientia hominum, ediſſerere: & quare alia quidẽ temporalia, alia uero æterna, & quædã cœleſtia, quædã terrena unus & idẽ fecit annũtiare. Et quare cũ inuiſibilis apparuit ꝓphetis dei, non in una forma, ſed alijs aliter adeſſe, & quare teſtamenta multa tradita humano generi, annuntiare, & quis ſit uniuſcuiuſq; teſtamẽtorum character, docere, & quare concluſit omnia in incredulitatem deus, ut uniuerſis miſereatur, exquirere, & quare uerbum dei caro factum eſt, & paſſus eſt, gratias agere, & quare in nouiſſimis tẽporibus aduentus filij dei, hoc eſt, in fine adparuerit, & nõ in initio, annuntiare, & de fine, & de futuris quæcunq; poſita ſunt in ſcripturis reuoluere, & quare deſperatas gentes cohæredes & corporatas & participes ſanctorum fecit deus, nõ tacere, quemadmodum mortalis hæc caro induet immortalitatem, & corruptibile incorruptelam, annuntiare, & quemadmodum factus eſt, qui non erat populus, populus, & non dilecta, dilecta, & quemadmodum plures filij eius quæ deſerta eſt, magis quàm eius quæ habet uirũ præconiare. In talibus enim & in ſimilibus exclamauit Apoſtolus, O altitudo diuitiarum ſapientiæ & agnitionis dei, quàm inſcrutabilia iudicia eius, & inueſtigabiles uiæ eius. Sed non in eo, ut ſupra creatorem & fabricatorẽ & illorum Enthymeſin æonis errãtis adinuenires,

B & ad tantam peruenire blaſphemiam, neq; in eo quod eſt ſuper hãc rurſus pleroma, aliquando quidem XXX. aliquando uero innumerabiles multitudines æonum mentiri. Quemadmodum dicunt hi qui uere ſunt deſerti à diuina ſententia magiſtri, cum ea quæ eſt eccleſia uniuerſa unam & eandem fidem habeant in uniuerſo mundo quemadmodum prædiximus.

Quæ eſt Valentini ſententia, in quibus diſcrepant aduerſus eum diſcipuli eius. Cap. V.

Videamus nunc & eorum inconſtãtem ſentẽtiam, cum ſint duo uel tres quẽadmodum de eiſdem non eadẽ dicunt, ſed & nominibus & rebus contraria reſpondent. Qui enim eſt primus ab ea quæ dicitur gnoſtica hæreſis, antiquas in ſuum characterem doctrinas transferens Valentinus ſic diffinit, Dualitatem ſecundam quãdam innominabilem, cuius quidem aliquid uocare inenarrabile, aliud autem ſigen. Poſt deinde ex hac dualitate ſecundam dualitatem emiſſam, cuius aliud quidẽ patrem uocant, aliquid aũt Alethian. Ex hac autẽ quaternione fructificari Logon & Zoẽn anthropon & eccleſiam. Eſſe autẽ hãc octonationem primam: & à Logo quidẽ & Zoẽ decem uirtutes dicit demiſſas, ſicut prædiximus. Ab anthropo autẽ & eccleſia XII. ex quibus unã diſcedentem & deſtitutam, reliquam diſpoſitionem feciſſe. Terminos autẽ duos adhibet. Vnum quidẽ inter bythũ & pleroma, de termino autẽ natos æones & infecto patre. Alterũ uero ſepatãtem illum

Nus

Nus matre à pleromate. Et Chriſtum auté nó ab his qui ſunt in pleromate **A** æonibus emiſſum,ſed à matre:foris autem facta ſecundũ memoriam melio rum enixam eſſe cum quadã umbra. Et hunc quidem quippe cum eſſet ma ſculus abſcidiſſe à ſemetipſo umbram & regreſſum ad pleroma,Matrem au tem ſubrelictam ſub umbra, uacuatam autem ſpiritali ſubſtantia, alterum filium emiſiſſe. Et hunc eſſe Demiurgum,quem & omnipotentem dicit eo-rum quæ ei ſubiacent. Coëmiſſum autem ei & ſiniſtrum principem ſimilem hijs qui dicentur à nobis falſi nominis gnoſtici. Et Ieſum autem aliquando quidem ab eo qui ſeparatus à matre eorum,& coadunatus eſt cum reliquis emiſſum dicit,id eſt,† à teleto:aliquando autem ab eo qui recurrit ſurſum in pleroma,hoc eſt à Chriſto:aliquando autem ab anthropo & eccleſia.Et ſpi ritum autem ſanctum à ueritate dicit emiſſum,in examinationem & fructi-ficationem æonum, inuiſibiliter in eos introëuntem,per quem æones fructi ficarent folia ueritatis. Hæc quidem ille.Secundus aũt primam ogdoadem ſic tradidit,dicẽs, Quaternionem eſſe dextram, & quaternionem ſiniſtram, & lumen & tenebras, & deſcẽdentem autem deſtitutam uirtutem non à tri ginta æonibus dicit fuiſſe,ſed à fructibus eorum.Alius uero quidem,qui & clarus eſt magiſter ipſorum,in maius ſublime,& quaſi in maiorem agnitio-nem extenſus,primam quaternionem,dixit ſic,Eſt quidẽ ante omnes proar che proanennoëtos & inenarrabilis, & innominabilis,quam ego Monote-tem uoco. Cum hac monotete eſt uirtus, quam & ipſam uoco henotetem, **B** henotes & monotes cum ſint unum, emiſerunt, cum nihil emiſerint,princi-pium omnium noëton & ageneton aoraton, quam archen ſermo monada uocat.Cum hac monade eſt uirtus eiuſdem ſubſtantiæ ei,quam & eam uo co hen.Hæ autem uirtutes,id eſt, monotes & henotes & monas & hen emi ſerunt reliquas emiſſiones æonum,iu,iu,& pheu,pheu. Tragicum uero dice re oportet, ſuper hanc nominum fictionem ei tantam audaciam,quemad-modum ſine rubore mendacio ſuo nomina poſuit.Nemo enim quod dicit, eſt ante omnia proarche proanennoëtos,quam ego monoteta uoco.Et ite-rum,cum hac monotete eſt uirtus, quam & ipſam uoco henotetem. Mani-feſtum quoniam figmenta ſunt quæcunque ab eo dicta ſunt, confeſſus eſt, quoniã ipſe nomina poſuit figmento, quæ à nemine altero poſita ſunt, qui niſi hæc auderet, hodie ueritas ſecundũ eum non habuiſſet nomina. Nihil igitur prohibet & alterum quendam in tali argumento ſic præfinire nomi-na. Eſt quædam proarche regalis proanennoëtos proanypoſtatos uirtus proprocylindomenẽ,cum illa autem eſt uirtus,quã & ipſam uoco perinane, hæc cucurbita,& perinane cum ſint unum, emiſerunt, cum nõ emiſiſſent fru ctum,ſermo cucumerem uocat.Cum hoc cucumere eſt uirtus eiuſdem pote ſtatis ei, quam & ipſam peponem uoco.Hæ uirtutes cucurbita & perinane & cucumeris & pepo emiſerunt reliquam multitudinem Valentini delirio-ſorum

apud Tertul-lianũ legitur, τέλφος

Secũdus unus ſectatorum Valentini

προανεννόητος præincogita-bilis

μονότης ſingularitas

ἑνότης unitas

νοητὸς, intelligibilis

ἀγέννητος, innaſcibilis

ἀόρατος, inuiſibilis

προαρχὴ,id ẽ principiũ an-te principiũ.

προανεννόητος præincogita-bilis. προανυ-πόστατος.i. qui ante non ſubſtiterit

προκυλινδομένη,id eſt quæ prius adoratur.

A ſorum peponum. Si enim eum ſermonem qui de uniuerſis fit transfigurari
in primam quaternionem oportet, & quemadmodum uult aliquis ipſe po/
nere nomina, quis prohibet his nominibus & multo credibilioribus & in
uſu poſitis & ab omnibus cognitis. Alij autem rurſus ipſorum primam &
archegonon octonationem his nominibus nominauerunt. Primum proar
chen, deinde anennoëton, tertiam autẽ arreton, & quartam aoraton. Et de
prima quidẽ proarche emiſſum eſſe primo & quinto loco archen, ex anen/
noëto ſecundo & ſexto loco acatalepton, & de arreto autem tertio & ſepti/
mo loco anonomaſton, de aorato autem quarto & octauo loco ageneton.
Pleroma hoc primæ ogdoadis, has uolunt uirtutes fuiſſe ante Bythum &
Sigen, ut perfectorum perfectiores appareant, & gnoſticorum magis gno
ſtici uiri, ad quos iuſte quis hoc dicat.

ἀνεννόητος. incogitabilis. ἀκατάλη/πτος, incom/prehẽſibilis. ἀνονόμαστος, id eſt, innomi/nabilis.

O pepones Sophiſtæ uituperabiles & non uiri.

Carmẽ Hom. πέπων apud Græcos non/nunq̃ ſonat ſtupidum.

Etenim de ipſo Bytho uariæ ſunt ſententiæ apud eos. Quidam enim ſine
coniugatione dicunt eum neq; maſculum, neq; fœminam, neq; omnino ali
quid eſſe. Alij autẽ & maſculum & fœminã dicentes eſſe, hermaphroditi ge
neſim ei donãt. Sigen autẽ alij cõiugem ei addunt, ut fiat prima cõiugatio.

Quæ ſunt in quibus non conſonant aduerſus inuicem hij qui ſunt à Valentino omnes. Cap. VI

B HIi uero qui ſunt circa Ptolemæum ſcientiores, duas coniuges habere
Bython dicunt, quas & diſpoſitiones uocant, Ennœam & Theleſim.
Primo enim mente concepit quid emittere, ſicut dicunt, poſt deinde uoluit.
Quapropter duobus his affectibus & uirtutibus, id eſt, ennœas theleſeos,
uelut commixtis inuicẽ, emiſſo monogenis & Alethiæ ſecundũ coniugatio/
nem facta eſt. Quos typos & imagines duorum affectuũ patris adgreſſas
eſſe inuiſibilium uiſibiles, thelematis quidẽ Nun, ennoias autẽ Alethian, &
propter hoc aduentitiæ uolũtatis maſculus eſt imago, Innatæ uero ennœæ
fœmininus, quoniã uoluntas uelut uirtus facta eſt ennœæ. Cogitabat enim
ennœa ſemper emiſſionem, nõ tamen & emittere ipſa per ſemetipſam pote
rat quæ cogitabat. Cũ autẽ uoluntatis uirtus aduenit, tunc quod cogitabat
emiſit. Non uidẽtur tibi hi, ô dilectiſſime, Homerici Iouis, propter ſollicitu/
dinẽ non dormiẽtis, ſed curæ habẽtis, quando poterit honorare Achillem,
& multos perdere Græcorũ, apprehẽſionem habuiſſe, magis q̃ eius qui eſt
uniuerſorũ deus? qui ſimul ut cogitauit, perficit id quod cogitauit, & ſimul
ac uoluit & cogitat hoc quod uoluit, & tunc uolens eum cogitat, cum ſit to/
tus cogitatus, & totus ſenſus, & totus oculus, & totus auditus, & totus fons
omniũ bonorũ. Qui autẽ prudentiores putãtur illorum eſſe, primã octona
tionẽ non gradatim, alterũ ab altero æonem emiſſum dicũt, ſed ſimul & in
unum æonum emiſſionem à propatore, & ennœam eius cum crearẽtur ipſi
obſtetricaſſe affirmãt. Et iam nõ ex Logo & Zoë anthropon & eccleſiam,

θέλησις. uoluntas

ſed ex anthropo & eccleſia Logon & Zoën dicunt generatos in hunc mun- A
forte, uoluit dum, dicentes, Quando aliquid †emittere propator, hoc pater uocatus eſt,
at ubi quæ emiſit uera fuerũt, hoc Alethia uocatum eſt. Cum autem uoluit
ſemetipſum oſtendere, hoc anthropos dictus eſt. Quos autem præcogi-
tauerat poſteaq; emiſit, hoc eccleſia uocata eſt. Locutus eſt anthropos Lo-
gon, hic eſt primogenitus filius, ſubſequitur autem Logon Zoë, & ſic pri-
ma octonatio completa eſt.

Qualis conuerſatio ipſorum, & quæ eſt figuratio uitæ. Cap. VII

MVlta autem pugna apud eos, etiam de ſaluatore. Quidam enim eum
εὐδοκία ex omnibus generatum dicũt, quapropter beneplacitum uocari, quo-
niam uniuerſum pleroma bene ſenſit per eum glorificare patrẽ. Alij autem
ex ſolis æonibus, qui ſunt à Logo & Zoë emiſſi, & propter hoc Logon, &
Zoën dici eum, parentum nomina cuſtodientem. Alij autem ex duodecim
æonibus hij qui ſunt ab anthropo & eccleſia facti, & propter hoc filium ho-
minis ſe confiteri, uelut poſtgenitum anthropi. Alij à Chriſto & ſpiritu ſan-
cto eorum qui ad firmamentũ pleromatis emiſſi ſunt, factum eum dicunt,
patris ſui à quo emiſſus eſt cuſtodientem appellationem. Alij autem ſunt
qui ipſum propatorem omnium & proarchen & proanennoëton anthro-
pon dicunt uocari, & hoc eſſe magnum & abſconditum myſterium, quoni-
am quæ eſt ſuper omnia uirtus & continet omnia, anthropos uocatur, &
ideo hoc filium hominis dicere ſaluatorem. B

Quæ eſt Colarbaſeorum & Marci doctrina. Cap. VIII

ALius uero quidem ex hijs qui ſunt apud eos magiſtri emendatorem
ſe eſſe glorians, Marcus eſt autem illi nomen, magicæ impoſturæ pe-
ritiſſimus, per quam & uiros multos, & nõ paucas fœminas ſeducens, ad ſe
conuertit, uelut ad ſcientiſſimum & perfectiſſimum, & uirtutem maximam
ab inuiſibilibus Logis habentem fecit, præcurſor quaſi uere exiſtens Anti-
chriſti. Anaxilai enim ludicra cum nequitia eorum qui dicuntur magi com-
miſcens per hæc uirtutes perficere putatur apud eos qui ſenſum nõ habent
& à mente ſua exceſſerunt.

Quæ eſt induſtria Marci, & quæ ſunt, quæ ab eo fiunt. Cap. IX

PRo calice enim uino mixto fingens ſe gratias agere & in multum exten-
dens ſermonem inuocationis, purpureum & rubicundum apparere fa-
cit, ut putetur ea gratia ab hijs quæ ſunt ſuper omnia ſuum ſanguinem ſtil-
lare in illius calicem per inuocationem eius, & ualde concupiſcere præſentes
ex illo guſtare poculo, ut & in eos ſtillet quæ per magum hunc uocatur gra-
tia. Rurſus mulieribus dans calices mixtos, ipſas gratias agere iubet, præ-
ſente ſe, & ubi hoc factum eſt, ipſe alium calicem multo maiorem, quàm eſt
ille in quo illa ſeducta euchariſtiam facit, proferens, & transfundens à mi-
nori qui eſt à muliere euchariſtia factus in illum qui eſt ab eo allatus multo

maiorem

A maiorem,ſtatim dicẽs ita, Illa quæ eſt ante omnia inexcogitabilis & inenarrabilis gratia, adimpleat tuũ intus hominem, multiplicet in te agnitionem ſuam, inſeminans granum ſinapis in bonam terram. Et alia quædam dicens, & in inſaniam mittens illam infelicem admirabilia faciens apparuit, quando maior calix adimpletus eſt de minori calice, ut & ſupereffunderet ex eo. Et alia quædam diſſimilia faciens, exterminauit multos & abſtraxit poſt ſe. Datur autem intelligi eum & dæmonem quendam paredrum habere, per quem ipſe quoque prophetare uidetur, Et quotquot dignas putat fieri participes ſuæ gratiæ, prophetare facit. Maxime enim circa mulieres uacat, & hoc circa eas quæ ſunt honeſtæ & circumpurpuratæ & ditiſſimæ, quas ſæpe adducere tentans, dicit blandiens eis, Participare te uolo ex mea gratia, quoniam pater omnem angelum tuum ſemper uidet ante faciem ſuam, locus autem tuæ magnitudinis in nobis eſt, oportet nos in unum conuenire, ſume primum à me & per me gratiam, adaptare ut ſponſa ſuſtinens ſponſum ſuum, ut ſis quod ego, & ego quod tu. Conſtitue in thalamo tuo ſemen luminis, Sume à me ſponſum, & cape eum, & capere in eo. Ecce gratia deſcendit in te, aperi os tuum, & propheta. Cum autem mulier reſponderit, nunquam prophetaui & neſcio prophetare, inuocationes quaſdã faciens denuo ad ſtuporem eius quæ ſeducitur, dicit ei, Aperi os tuum, & loquere quæcunque, & prophetabis. Illa autem ſeducta & elata ab hijs quæ prædicta

Paredros, aſſeſſor.

B ſunt, concalefaciens animam à ſuſpicione quod incipiat prophetare, cum cor eius multo plus quàm oporteat palpitet, audet & loquitur deliriosa, & quæcunque euenerint, omnia uacue & audaciter, quippe calefacta ſpiritu, ſicut meliora nobis de talibus prophetis exequitur, eo quod audax & uerecunda anima, quaſi uacuo aëre excalefacta eſt, & exinde prophetidem ſemetipſam putat, & gratias agit Marco ei, qui participauit ei ſuam gratiam, & remunerare eum geſtit, non ſolum ſecundũ ſubſtantiæ ſuæ dationem, unde diuitiarum copiam magnam collegit, ſed & ſecundũ corporis copulationem, & ſecundũ omnia unire ei cupit, ut cum eo deſcendat in unum. Iam uero quædam ex fideliſſimis mulieribus, quæ habent timorem dei, & nõ ſunt ſeducibiles, quas ſimiliter ut reliquas affectauit ſeducere, iubens eas prophetare, exſufflantes & anathematizantes eum ſeparauerunt ſe ab huiuſmodi inſano, qui ſe diuinum ſpirare ſimulabat, pro certo ſcientes, quoniam prophetare non à Marco mago inditur hominibus, ſed quibuſcunque deus deſuper immiſerit gratiam ſuam, hi ab eo traditã habeant prophetiam, & tunc loquuntur, quando deus uult, ſed non quando Marcus iubet. Qui enim iubet, eo quod iubetur maius eſt & dominatius, quoniam illud quidem principatur, illud autem ſubiectum eſt. Si ergo Marcus quidem iubet, uel alius quis, ſicut ſolent in cœnis ſortibus hij omnes ludere & ſibimetipſis inuicem imperare ut prophetent, & ſecundum ſuas concupiſcentias eos ſibi prophe-

tare,erit ille qui iubet & maior & dominatior prophetico ſpiritu,cum ſit ho A
mo,quod eſt impoſſibile.Sed tales quidem qui iubentur ab ipſis ſpiritus,&
als,inferni loquuntur quando uolunt ipſi,terreni &† infirmi ſunt:audaces autem & im
pudentes à ſatana immiſſi ad ſeductionem & perditionem eorum,qui non
firmam fidem,quam ab initio per eccleſiam acceperunt,cuſtodiunt.Adhuc
forte, adle- etiam ut amatoria &† ad letantia efficit,ut & corporibus ipſarum contume-
ctantia liam inroget , hic idem Marcus quibuſdam mulieribus, etſi non uniuerſis.
Hæ ſæpiſſime conuerſæ ad eccleſiam dei, confeſſæ ſunt,& ſecundum corpus
exterminatas ſe ab eo uelut cupidine,& inflãmatas ualde illum ſe dilexiſſe,
ut & diaconus quidam eorum qui ſunt in Aſia , ſuſcipiens eum in domum
ſuam inciderit in huiuſmodi calamitatem. Nam cum eſſet uxor eius ſpecio-
ſa,& ſentẽtia & corpore corrupta eſſet à mago iſto, & ſecuta eũ eſſet multo
tempore, poſt deinde cum magno labore fratres eam conuertiſſent,omne
tempus in exomologeſi cõſummauit,plangens & lamẽtans ob hanc quam
paſſa eſt ab hoc mago corruptelam.Et diſcipuli autem eius quidem circum
obuerſati in hĳſdem,ſeducentes mulierculas multas corruperunt,perfectos
ſemetipſos uocantes , quaſi nemo poſſit exæquari magnitudini agnitionis
ipſorum,nec ſi Paulum aut Petrum dicas,uel alterum quendam Apoſtolo-
rum , ſed plus omnibus ſe cognouiſſe , & magnitudinem agnitionis illius,
quæ eſt inenarrabilis uirtutis ſolos ebibiſſe . Eſſe autem ſe in altitudine ſu- B
per omnem uirtutem. Quapropter & libere omnia agere, nullum in nullo
timorem habentes, propter enim redemptionem & incomprehenſibiles &
inuiſibiles fieri iudici, Si autẽ & apprehenderit eos,aſſiſtentes ei cum redem
ptione hæc dicẽt,O aſſeſſor dei myſtice illius pro Æonon Siges quam ma
gnitudines ſemper uidentes faciem patris ſui à te & adductore utentes ab-
ſtrahunt ſurſum ſuas formas , quas ualde audax illa ducta phantaſmate
propter bonum propatoris emiſit nos imagines illorum,tunc intentionem
illorum quæ ſunt ſurſum,quaſi ſomnium habens.Ecce iudex in proximo &
præco me iubet meæ defenſioni adeſſe,tu autem quaſi quæ ſcias utrorumq;
noſtrorum rationem tanquam unum te ex te exiſtentem iudici aſſiſte.Ma
ἄϊδος κυνῆ. tet autem cito audiens hæc,Homericam inferorum galeam eis ſuperimpo-
uide prouer- ſuit, ut inuiſibiliter effugerent iudicem, & ſtatim eripiens eos in thalamum
biũ orci galea duxit, & reddidit ſuis ſponſis . Talia autem dicentes,& operantes,& in hĳs
quoq; quæ ſunt ſecundum nos regiones , Rodanenſes multas ſeduxerunt
mulieres,quæ cauteriatas conſcientias habentes quædam quidem & iam in
manifeſto exomologeſin faciunt,quædam autem reuertentes,hoc ipſum in
ſilentio ſenſim ſemetipſas retrahunt, deſperantes à uita dei , Quædam qui-
dem in totum abſceſſerunt : Quædam autem intra utrumq; dubitantes,
ἔπαθον quod eſt prouerbĳ,paſſæ ſunt,neq; intus neq; foris exiſtentes,hũc fructum
habentes ſeminis filiorum agnitionis.

Quemad-

A Quemadmodum quidam ex eis per numeros & ſyllabas & per litteras conantur conſtituere eam quæ eſt ſecundum eos argumentationem. Cap. x

HIc igitur Marcus uuluam & † ſuſceptorium Colabarſi ſilentij ſemet ſolum lumen fuiſſe dicens, quippe unigenitus exiſtēs ſemen quod depoſitum eſt in eum, hic enixus eſt illam quæ eſt à ſummis & ab inuiſibilibus locis quaternationem deſcendiſſe figura muliebri ad eum, Quoniā, inquit, eius maſculinum mundus ferre nō poterat, & oſtendiſſe quoq; ſemetipſam quæ eſſet, & uniuerſorum geneſim quā nemini unquam neq; deorum neq; hominum reuelauit, huic ſolo enarraſſe, ita dicentem, Quando primum pater, cuius pater nemo eſt, qui eſt inexcogitabilis & inſubſtantiuus, qui neq; maſculus neq; fœmina eſt, uoluit ſuum inenarrabilem, narrabilem fieri, & quod inuiſibile ſibi eſt, formari, aperuit os, & protulit uerbum ſimile ſibi, quod aſſiſtens oſtendit ei quod erat ipſe cum inuiſibilis forma apparuiſſet. Enunciatio autem nominis facta eſt talis, locutus eſt uerbum, uerbum primum nominis eius fuit ἀρχὴ & ſyllabæ eius litterarum quatuor. Coniunxit & ſecundam, & fuit hæc litterarum quatuor. Poſt locutus eſt & tertiam, & fuit hæc litterarum x. Et eam quæ eſt poſt hæc locutus eſt, & fuit ipſa litterarum xij. facta eſt ergo enunciatio uniuerſi nominis, litterarum xxx. ſyllabarum autem quatuor, unumquodq; autem elementorum ſuas litteras &
B ſuum characterem, & ſuam enunciationem & figurationes & imagines habere, & nihil eorum eſſe, quod illius uideat formam, neque ipſum ſuper elementum eſt. Sed nec cognoſcere eum, ſed ne quidem proximi eius unumquodq; enunciationē ſcire, ſed quod ipſe enunciat, ita omne quod enunciat, illud quod eſt totum nominet, Vnumquenq; enim ipſorum, pars exiſtens totius, ſuum ſonum quaſi omne nomen & non ceſſare ſonantia, quoadusq; extra nouiſſimam litteram nouiſſimi elementi ſingulariter enunciata deueniant. Tunc autem redintegrationem uniuerſorum dicit futuram unam & eandem cōſonationem ſonent, cuius exclamationis imaginem eſſe, Amen, ſimul dicētibus nobis tradidit eſſe, ſonos autem eos eſſe, qui formant inſubſtantiuum & ingenitum Æona, & eſſe hos formas, quas dominus angelos dixit, quæ ſine intermiſſione uident faciem patris. Nomina autem elemētorum communia & enarrabilia æonas & uerba & radices & ſemina & plenitudines & fructus uocauit, ſingula autem ipſorum & uniuſcuiuſq; propria in nomine eccleſiæ contineri, & intelligi ait. Quorum elementorum nouiſſimi elementi ultima littera uocem emiſit ſuam, cuius ſonus exiens ſecūdum imaginem elementorum elementa progenia generauit, ex quibus & quæ ſunt hic, diſpoſita dicit, & ea quæ ſunt ante hæc generata: ipſam quidem litteram cuius ſonus erat conſequens ſonum deorſum à ſyllaba ſua ſurſum receptam dicit, ad impletionem uniuerſi. Remanſiſſe autem deorſum ſonum,

al's, exceptorium.

Colarbas

ἀνυπόστατος

quaſi foras proiectum,elementum autem ipſum ex quo litera cum enuncia- A
tione ſua deſcẽdit deorſum,literarum ait eſſe xxx. & una quæq; ex his xxx. literis in ſemetipſo habere alias literas, per quas nomen literæ nominatur. Et rurſus alias per alias nominari literas, & alias per alias,ita ut in immenſum decidat multitudo literarum. Sic autem planius diſces quod dicitur. Delta elemẽtum literas habet in ſe quinq;,& ipſum Δ, & Ε, & Λ, & Τ, & Α, & hæ rurſus literæ per alias ſcribũtur literas, & aliæ per alias. Si ergo uniuerſa ſubſtantia deltæ in immenſum decidit, alijs alias literas generantibus & ſuccedentibus alterutrum, quanto magis illius elementi maius eſſe pelagos literarum. Et ſi una litera ſic immenſa eſt, uide totius nominis profundum literarum, ex quibus propatora Marci ſilentium conſtare docuit. Quapropter & patrem ſciẽtem incapabile ſuum dediſſe elementis,quæ & æonas uocat, unicuiq; eorum ſuam enunciationem exclamare, eo quod non poſſit unum illum quod eſt totum enunciare. Hæc itaq; exponente ei quaternationem dediſſe. Volo autem tibi & ipſam oſtendere ueritatem. Depoſui enim illã de ſuperioribus ædificijs ut circumſpicias eam nudam,& intuearis formoſitatem eius. Sed & audias eam loquentem,& admireris ſapientiam eius. Vide quid igitur in caput eius ſurſum primum α & ω. Collum autem β & ψ. Humeros cum manibus γ & χ. Pectus δ & φ. Cinctum ε & υ. Ventrem ζ & τ. Verenda η & σ. Femora θ & ς. Genua ι & π. Tibias κ & ο. Crura λ & ξ.
forte, imaginẽ Pedes μ & ν. Hoc eſt corpus eius quæ eſt ſecundum†magum ueritatis,hæc B
forte, factura †futura elementi, hic character literæ, & uocat elementum hoc, hominem, eſſe autẽ fontem ait eum omnis uerbi, & initium uniuerſæ uocis, & omnis inenarrabilis enarrationem, & taciti ſilentij os, & hoc quidem corpus eius. Tu autem ſublimius alleuans ſenſus intelligentiam, autogenitora & patrodotora, uerbum ab ore ueritatis audi. Hæc autem cum dixiſſet illa attendentem ad eum ueritatem & aperientem os,locuta eſt uerbum:uerbum autem nomen factum,& nomen eſſe hoc quod ſcimus & loquimur Chriſtum Ieſum, quod cum nominaſſet, ſtatim tacuit. Cum autem putaret Marcus plus aliquid eam dicturam,rurſus quaternatio ueniens in medium ait, Tanquam cõtemptibile putaſti eſſe uerbum, quod ab ore ueritatis audiſti,non hoc quod ſcis & putas habere,olim eſt nomen. Vocem enim tantum habes
ἰησοῦς eius,uirtutem autem ignoras. Ieſus autem eſt inſigne nomen ſex habens literas,ab omnibus qui ſunt uocationis cognitum. Illud autẽ quod eſt apud æonas pleromatis, cum ſit multifarium exiſtens, alterius eſt formæ,& alterius typi. Quod intelligitur ab ipſis, qui ſunt cognati eius,quorum magnitudines apud eum ſunt ſemper. Hæc igitur quæ apud nos ſunt uigintiquatuor literæ, emanationes eſſe intellige trium uirtutum, imaginales eorum quæ continent uniuerſum,quæ ſunt ſurſum,elemẽtorum numerum. Mutas enim literas nouem putat eſſe, patris & ueritatis, quoniam ſine uoce ſint.

hoc eſt

A hoc eſt,inenarrabiles & inloquibiles, ſemiuocales autem cum ſint octo Logi eſſe & Zoës,quoniã quaſi mediæ ſint inter mutas & uocales, & recipere eorum quidem quæ ſuperſint emanationem, eorum uero quæ ſubſint eleuationem. Vocales autẽ & ipſas ſeptem eſſe Anthropi & eccleſiæ,quoniam per Anthropum uox progrediens formauit omnia. Sonus enim uocis,formam eius circumdedit. Eſt igitur Logos habens & Zoë viij. Anthropos autem & eccleſia vij. Pater autem & Alethia ix. Ex minori autem computatione quod erat apud patrem deſcendit, emiſſus illuc † fuerat ſeparatus ad emendationem factorum,ut pleromatum unitas æqualitatem habens fructificet unam in omnibus quæ eſt ex omnibus uirtus,& ſic is qui eſt numeri vij. eorum qui ſunt octo accepit uirtutem, & facta ſunt tria loca ſimilia numeris, cum ſint octonationes quater in ſe uenietia uigintiquatuor oſtenderunt numerum,& tria quidem elementa,quæ dicit ipſe trium in coniugatione uirtutũ exiſtere,quæ fiunt vi. ex quibus emanauerunt uigintiquatuor literæ,quadripertita inenarrabilis quaternationis ratione eundẽ numerum faciunt, quæ quidem dicit illius qui eſt innumerabilis exiſtere. Indui autem eas à tribus uirtutibus,in ſimilitudinẽ illius qui eſt inuiſibilis. Quorum elemẽtorum imagines imaginum eſſe eas quæ ſunt apud nos duplices literæ. Quas cum xxiiij. literis adnumerantes uirtute quæ eſt ſecundũ analogiam xxx. faciunt numerum. Huius rationis & diſpoſitionis fructum dicit in ſimi- B litudinem imaginis apparuiſſe, [s] & illum qui poſt vi. dies quartus aſcẽdit in montem, & factus eſt vi. qui deſcendit & detentus eſt hebdomade cũ eſſet inſignis octonatio,& habet in ſe omnem elementorum numerum,quẽ manifeſtauit, cũ ipſe ueniſſet ad baptiſmum,columbæ deſcenſio,quæ eſt ω & α. Numerus enim ipſius unum & DCCC. & propter hoc Moyſen in ſexta die dixiſſe quæ eſt in cœna pura nouiſſimum hominem in generationem primi hominis apparuiſſe. Cuius diſpoſitionis initium & finẽ ſextam horam in qua affixus eſt ligno, perfectum enim ſenſum ſcientem eum numerum qui eſt ſex uirtutum fabricationis & regenerationis habentem,manifeſtaſſe filijs luminis eam generationem quæ facta eſt per eum, qui manifeſtatus eſt inſignis, in eum numerum. Hic etiam & duplices literas numerum inſignem habere ait. Inſignis enim numerus commixtus uigintiquatuor elementis xxx. literarum nomen explicuit. Vſus eſt autem Diacono vij. numerum magnitudinem quẽadmodum dicit Marci Sige, ut ab ſe cogitatæ cogitationis manifeſtetur fructus, & inſignem quidem hunc numerum in præſenti ut eum qui abinſigno figuratus eſt, intelligi eum qui quaſi in partes diuiſus eſt aut præciſus & foris perſeuerauit,qui ſua uirtute & prudentia per eam quæ eſt ab eo emiſſionem, hũc qui eſt ſeptem uirtutum ſecundum micationem hebdomadis uirtutis animauit mundum, & animam poſuit eſſe huius uniuerſi quod uidetur. Vtitur autem & ipſe hic hoc opere quaſi

Marginal notes: † al. defuerat; s ἐπίσημον

ſpontaneæ ab eo, ab eo fœtore,aliqua miniſtrant cum ſint imitationes imi- A
tabilium enthymeſin matris,& primum quidem cœlum ſonat α, quod au-
tem eſt poſt illum ε,tertium autem η,quartum uero & medium numeri vij.
Iota uirtutem enarrat, quintum uero ο, ſextum autem υ, ſeptimum autem
alis, exclamat & iiij.à medio, ω elementum†exdant,quemadmodum Marci ſige,quæ mul
ta quidem locatius exequitur,nihil autem uerum loquens affirmat,quæ uir
tutes, ait, omnes ſimul in inuicem complexæ ſonant & glorificant illum à
quo emiſſa ſunt, gloria autem ſoni mittitur in propatorem. Huius autem
glorificationis ſonum in terram delatum ait plaſmatorem factum,& gene-
aliàs,qui ratorem eorum†quæ ſunt in terra.

Quomodo ſoluunt parabolas. Cap. XI.

OStenſionem autem affert ab hijs,qui nunc naſcuntur infantibus,quo-
rum anima ſimul ut de uulua progreſſa eſt,exclamat uniuſcuiuſq; ele-
menti hunc ſonum. Sicut ergo ſepte uirtutes, inquit,glorificant uerbum,ſic
& anima in infantibus plorans & plāgens Marcū glorificat eū.Propter hoc
aūt & Dauid dixiſſe,Ex ore infantiū & lactentiū perfeciſti laudē,& iterum,
Cœli enarrāt gloriam dei.Et propter hoc quando in doloribus & calamita
tibus anima fuerit in reuelationem ſuam dicit, O,in ſignum laudationis,ut
cognoſcens illa quæ ſurſum eſt anima quod eſt cognatū ſuum adiutorium
ei deorſum mittat.Et de omni quidē nomine quod eſt xxx.literarum,& de
bytho qui augmētum accepit ex huius literis, adhuc etiā de ueritatis corpo B
re quod eſt duodecim membrorū,unoquoq; mēbro ex duabus literis con-
ſtāte,& de uoce eius quā locuta eſt nō locuta,& de reſolutione eius nominis
als,quod eſt †quod non eſt enarratum,& de mundi anima & hominis ſecundū quæ ha-
als,delirauit bent illā quæ eſt ad imaginem diſpoſitionem ſic†declarauit. Dehinc autem
quemadmodū ex nominibus æquiparatā uirtutem oſtendit eorum quater
natio referemus,ut nihil lateat te dilectiſſime eorū,quæ ad nos peruenerunt
ex ijs quæ ab ijs diſcuntur, quemadmodum ſæpe poſtulaſti à nobis.

Quemadmodum conuerſationem ſecundum figuram eius qui
apud eos eſt pleroma exponunt factum. Cap. XII

SI autem annunciat per quàm ſapiens eorum Sige generationem xxiiij.
elementorum cum ſolitate eſſe unitatem,ex quibus duæ ſunt emiſſiones
ἓν unum ſicut prædictum eſt, monas & hen, quæ duplicatæ iiij. factæ ſunt, bis enim
μονὰς ſolitas duo quatuor, & rurſus duo & quatuor in idipſum compoſitæ, vi. manife-
ſiue ſingularitas ſtauerunt numerum. Hi autem ſex quadruplicati uigintiquatuor genera-
uerunt figuras. Et quidem quæ ſunt primæ quaternationis nomina ſancta
ſanctorum intelliguntur, quæ non ſunt narrari,intelliguntur autem à ſolo
filio quæ pater ſcit, quæ nam ſunt. Alia uero quæ cum grauitate & honore
& fide nominantur apud eum ſunt hæc, ἄῤῥητος, σιγή, πατήρ, ἀλήθεια, Huius
autem quaternationis uniuerſus numerus eſt literarum uigintiquatuor.

ἄῤῥητος

A ἄῤῥητος enim nomen literas habet in ſe ſeptem, σιγὴ quinqꝫ, πατὴρ quinque,
& ἀλήθεια vij. quæ compoſita in ſe bis quinæ & bis ſeptem uigintiquatuor
numerum adimpleuerunt. Similiter & ſecunda quaternatio Logos & Zoë
Anthropos & eccleſia eundem numerum elementorum oſtenderunt, & ſal
uatoris quoqꝫ narrabile nomen ΙΗΣΟΥΣ literarum eſt ſex. Inenarrabile au
tem eius literarum uigintiquatuor. Et χριςὸς literarum vij. quod eſt autẽ in
Chriſto inenarrabile literarũ † xxx. Et propter hoc ait eum α & ω, ut per iſta al's, xij
manifeſte cum hunc numerum habeat hæc auis. Ieſus autem hanc habet,
inquit, inenarrabilem geneſim. A matre enim uniuerſorũ, id eſt, primæ qua-
ternationis, in filiæ locum proceſſit ſecunda quaternatio, & facta eſt octo-
natio, ex qua proceſſa eſt decas, ſic factum xviij. decas itaqꝫ adiuncta octo-
nationi & decuplum eam faciens octuagies decies octingentorum nume-
rum fecit, ut ſit uniuerſus literarum numerus ab octonatione in decadam
progrediens octo & lxxx. dat, quod eſt Ieſus. Ieſus enim nomen ſecundum dat, uidetur
Græcarum literarum computum dat ſummam lxxxviij. habens manifeſte deprauatũ ex
& ſupercœleſtis Ieſu, ſecundum eos geneſim, Quapropter A B Græcorum decc. nã hunc
habere monadas viij. & decadas viij. hecatontadas viij. dat lxxxviij. nume numerũ con-
rum oſtendentia, hoc eſt, Ieſum qui eſt ex omnibus conſtans numeris, & ficit ἰησοῦς
propter hoc α & ω nominari eum, cum ſignificet ex omnibus eius genera- ἑκατοντὰς
tionem. Et iterum ita primæ quaternioni ſecundũ proceſſionem numeri & centenarius numerus
B ſemetipſam compoſitæ X apparuit numerus, α enim & β ut ς & δ in ſemet-
ipſo compoſitam X faciũt, quod eſt ι, & hoc eſſe uolunt Ieſum. Sed & Chri
ſtus, inquit, literarum eſt octo, ex quibus primã octonationem ſignificari,
quæ cum Iota applicata dat lxxxviij. numerum generauit. Dicitur autem
ait, & filius Chriſtus, hoc eſt, duodecas, υἱὸς enim nomen literarum quatuor
eſt, χριςὸς autem viij. quæ compoſita duodecadis oſtenderunt magnitudi-
nem. Prius autem, inquit, quàm huius nominis inſigne appareret, hoc eſt,
Ieſus filius, in ignorantia magna fuerunt homines & errore. Cum autem
manifeſtum eſt vi. literarum nomen hoc, quod eſt ſecundum carnem ami-
ctum eſt ut ad ſenſibilitatẽ hominis deſcenderet, habẽs in ſemetipſo ipſum
quoqꝫ iij. & uigintiquatuor, tunc cognoſcentes eum ceſſauerunt ab igno-
ratione, & à morte in uitam aſcenderunt, nomine eis facto ducatore ad pa
trem ueritatis. Voluiſſe enim patrem uniuerſorum ſoluere ignorantiam, &
deſtruere mortem. Ignorantiæ autem ſolutio, agnitio eius fiebat, & pro-
pter hoc dictum, ſecundum uoluntatem eius, eum qui eſt ſecundum imagi
nem eius, quæ ſurſum eſt uirtus, diſpoſitum hominẽ, à quaternatione enim
progreſſi ſunt æones. Erat autem in quaternatione Anthropos & eccleſia
Logos & Zoë. Ab ijs igitur uirtutes, ait, emanatæ generauerunt eum qui
in terra manifeſtatus eſt, Ieſum. & logi quidem locum adimpleſſe angelum
Gabriel, Zoës autem ſpiritumſanctum, Anthropi autẽ altiſſimi uirtutem,

eccleſiæ autem locum uirgo oſtendit, & ſic ille qui eſt ſecundum diſpoſitio- A
nem per Mariam generatus apud eum homo, quem pater omnium tran-
ſeuntem per uuluam elegit per uerbum ad agnitionem ſuam. Cum autem
ueniſſet ipſe ad aquam, deſcēdiſſe in eum quaſi columbam eum qui recucur
rit ſurſum, & impleuit xij. numerum, in quo inerat ſemen eorum qui conſe-
minati ſunt cum eo, & condeſcenderunt & coaſcenderunt. Ipſam autem uir
tutem quæ deſcēdit ſemen dicit eſſe patris, habens in ſe & patrem & filium,
& eā quæ per eos cognoſcitur innominabilis uirtus ſiges & omnes æonas,
& hunc eſſe ſpiritum qui locutus eſt per os Ieſu, qui ſe confeſſus eſt filium
hominis, & manifeſtauit patrem, deſcendens quidem in Ieſum unitus eſt, &
deſtruxit quidem mortem air, qui fuit ex diſpoſitione ſaluator Ieſus. Agno
uit autem patrem Chriſtum Ieſum eſſe, ergo Ieſum nomen quidem eius,
qui eſt ex diſpoſitione homo dicit. Poſitum autem eſſe in adſimilationem
& figurationē eius qui incipit in eum deſcendere hominis, quem capientem
habere & ipſum hominem & ipſum Logon & patrem & arrheton & ſigen
ἰοὺ σ φεῦ & alethian & eccleſiā & Zoen. Hæc iam ſupra, iu, iu, & ſuper pheu, & ſuper
uniuerſam tragicam exclamationem & doloris uociferationem ſunt. Quis
enim non oderit eum qui tantorum mendaciorum malus compoſitor eſt
poëta, cum uideat ueritatem idolum à Marco factam, & hoc Alpha uitæ li
teris ſtigmatam nuper, ſicut quod eſt ab initio, quod dici ſolet, & heri & ante
Græci confitentur ab æſtimatione primum ſedecim accepiſſe. Poſt deinde B
procedentibus temporibus ſemetipſos adinueniſſe, aliquando quidē adſpi
rationem, aliquādo autem duplices. Nouiſſime autē omnium Palamedem
aiunt longas his adpoſuiſſe. Prius igitur q̄ apud Græcos hæc fierent non
erat ueritas? Corpus enim eius ſecundum te Marce poſterius eſt tempore
q̄ Cadmos, & eos qui ante eum ſunt. Poſterius autem his qui reliqua ele-
menta addiderunt temporis q̄ Palamedes, poſterius autem tempore q̄ &
tu ipſe. Tu autem ſolus in idolum depoſuiſti eam quæ à te prædicatur ueri
tas. Quis autem ſuſtinebit tuam illam quæ tātum uerbo ſata eſt ſigen, quæ
innominabilem nominat æonem, inenarrabilem exponit, & eum qui inue-
ſtigabilis eſt enunciat, & aperuiſſe os dicit eum quem incorporalem & infi-
guratum dicis, & emiſiſſe uerbum quaſi unum ex his quæ compoſita ſunt
animalia. Verbum quoq; eius ſimilem eſſe ei qui eum emiſit, & formā inui-
ſibilis factum elementorum quidē eſſe xxx, ſyllabarum autem iiij. Erit ergo
ſecundum ſimilitudinem uerbi pater omnium ſicut tuus, elementorum qui-
dem xxx, ſyllabarum autem iiij. Aut iterum quis ſuſtinebit te, in ſchemata
& numeros, aliquando quidem xxx. aliquando autem xxiiij. aliquando vi.
tantum, concluderem uniuerſorum cōditorem, & Demiurgum, & factorem
uerbum dei, & minuentem eum in ſyllabas quidem iiij. elementa autē xxx.
& omnium dominum qui firmauit cœlos in DCCC. lxxxviij. deducētem nu
meros,

A meros,ſimiliter atq; alphabetum: & ipſum qui omnia capit patrem, à nul-
lo autem capitur in quaternationem & octonationem & duodecadem ſub-
partientem, & per huiuſmodi multiplicationes illud quod eſt inenarrabile
& incognoſcibile,quẽadmodum tu dicis,patris enarrantem. Et quem incor
poralem & inſubſtãtiuum nominas, huius materiam & ſubſtãtiam ex mul
tis literis alijs ex alijs generatis fabricas, ipſe Dædalus fictor & faber malus
factus ſublimiſſimæ uirtutis,& quẽ indiuiſibilẽ dicis ſubſtãtiam in mutas &
uocales & ſemiuocales ſonos ſubdiuidẽs,id quod eſt mutũ.In his omnium
patri & huius intentioni mentiens, in ſummam blaſphemiam & magnam
impietatẽ immiſiſti omnes qui tibi credũt. Quapropter & iuſte & apte tali
temeritati tuæ diuinæ adſpirationis ſenior & præco ueritatis inuectus eſt
interdicens ſic, Idolorum fabricator Marce & portẽtorum inſpector,aſtro-
logiæ cognitor & magicæ artis, per quæ confirmas erroris doctrinas, ſigna
oſtendens his qui à te ſeducuntur apoſtaticæ uirtutis operationes,quæ tibi
præſtat tuus pater ſatanas per angelicam uirtutem azazel, facere habens te
præcurſorem cõtrariæ aduerſus deum nequitiæ.Et hæc quidem amator dei
ſenior.Nos autem reliqua myſteria eorum quæ ſunt longa conabimur bre
uiter expedire,& ea quæ multo tempore ſunt occultata in manifeſtum pro-
ducere.Sic enim fit ut facile argui & conuinci poſſint ab omnibus.

Quemadmodum ea quæ ſunt in lege in ſuum transfe-
B runt figmentum. Cap. XIII.

GEnerationem itaq; æonum & errorem ouis & adinuẽtionem aduniati-
tis in unum , myſtice audent annunciare hij , qui in numeros omnia
deduxerunt,de monade & dualitate,dicentes omnia conſtare,& à monade
uſque ad quatuor numerantes , ſić generant decadem. Vnum enim & duo
& tres & quatuor in unum compoſitæ x.æonum generauerunt numerum.
Rurſus autem dualitas ab ea progreſſa uſque ad epiſemon,duo & quatuor
& ſex, duodecadem oſtendit, & rurſus à dualitate ſimiliter numerantibus
nobis,uſque ad xl. numerus oſtenſus eſt,in quo eſt ogdoas & decas & duo-
decas . Vnde eadem igitur eo quod epiſemon habuerit conſequentem ſibi
propter epiſemum paſſionem uocant . Et propter hoc circa duodecim nu-
merum cum labes quædam facta fuiſſet ouem luxuriatam aberraſſe.Quo-
niam apoſtaſiam à duodecade factam dicunt . Similiter & à duodecade
abſcedentem unam uirtutem periſſe diuinant , & hanc eſſe mulierem quæ
perdiderit dragmam, & accenderit lucernam & inuenerit eam.Sic igitur &
numeros reliquos in dragma quæ ſunt nouem,in oue uero undecies ix.per-
plexos ſibi ſemetipſis xc. viiij. numerum generare, quoniam nouies unde-
cim xc. viiij. fiant.Quapropter tamen hunc habere dicunt numerum.Non
pigritabor autem tibi & aliter eos interpretantes annunciare , ut undique
conſpicias fructum eorum . Litera enim η cum epiſemo ogdoadam eſſe

uolunt

s uolunt cum ab alpha beta octauo ſit poſita loco,rurſus iterum ſine epiſemo A
computantes numerum ipſarum litterarum & componentes uſque ad ι
triacontadem oſtendunt. Incipiens enim quis ab α & perfiniens in ι, per
numeros litterarum,abſtrahẽs autem epiſemum & inſuper cõiungens incre
mentum litterarum,inueniet tricenarium numerum. Vſque ad ε litteræ xv.
fiunt,poſt deinde appoſitis eis vij.numerus ij & xx perficit.Cum autem ap
poſitum eſt eis η, quod eſt viij. admirabilem triacontadem adimpleuit, &
hinc oſtẽdunt ogdoadem matrem xxx æonum. Quoniam igitur ex tribus
uirtutibus unitus eſt tricenarius numerus,ter idem factus xc.fecit.Et ipſa au
tem trias in ſe compoſita viiij. generauit.Sic ogdas xc. ix. generauit nume-
rum.Et quoniam duodecimus æon abſiſtens reliquit, rurſum xi.conſequen
ter dicunt typum litterarum in figura Logi poſitum eſſe, undecimam enim
in litteris eſſe λ qui eſt numerus xxx.& ſecundũ imaginẽ poſitũ eſſe ſuperio
ris diſpoſitionis, quoniã ab Alpha ſine epiſemo ipſarũ litterarum numerus
g uſq; ad λ,compoſitum ſecundum augmẽtum litterarum cum ipſo λ xc.& ix
faciunt numerum.Quoniam autem λ, undecimo loco eſt in ordine,ad ſimi
lis eorum deſcendit inquiſitionem ut impleret xij numerum, & cum inue-
niſſet eum adimpleta eſt manifeſtũ eſſe ex ipſa figuratione litteræ, λ enim
quaſi ad ſui ſimilis inquiſitionem aduenies,& inueniens & in ſemet rapiens
ipſum duodecimi adimpleuit locum,μ littera ex duobus λambdis λλ conſi-
ſtente.Quapropter & figuræ eos per agnitionẽ xc. ix. locum,hoc eſt,demi- B
Supputatio in digitis norationem typum ſiniſtræ manus ſectari.Qui autẽ unum quod additum
ſuper xc. ix. in dexteram eos manum tranſtulit. Tu quidem hæc pertranſi-
ens dilectiſſime, optime ſcio quoniam ridebis multum, tantam illorum in
tumore ſapientem ſtultitiam. Sunt autem digni planctu,qui tantam dei re
ligionem & magnitudinem uere inenarrabilis uirtutis, & tantas diſpoſitio-
nes dei per A & B, & per numeros tam frigidos & ſic extortos enunciant.
Quotquot autem abſiſtunt ab eccleſia & hijs anilibus fabulis aſſentiunt,
uere à ſemetipſis ſunt damnati. Quos Paulus iubet nobis poſt primam &
ſecundam correptionem deuitare. Ioannes enim domini diſcipulus ſuperex
tendit damnationem in eos, neq; aue nobis eis dici uolens. Qui enim dicit,
inquit,eis aue,communicat operibus ipſorum nequiſſimis, & merito: Non
eſt enim gaudere impijs,dicit dominus. Impij autem ſuper omnem impie
tatem hij ſunt, qui factorem cœli & terræ, unum deum omnipotentem ſu-
per quem alius deus non eſt, ex labe & ipſa ex altera labe facta miſſum di-
cunt,& ſi iam ſecundum eos eſſe eum emiſſionem tertiæ labis,quam ſenten
tiam digne exufflantes & catathematizantes, oportet porrò alicubi & lon-
ge fugere ab eis, & quanto plus hæc affirmant & gaudent in hij; adinuen-
tionibus ſuis,tãto magis ſciamus plus eos agitari ab ogdoadis nequiſſimis
ſpiritalibus,quemadmodum hij qui in phreneticam paſſionem inciderunt,

aut

A aut plus rident & ualere ſe putant, & quaſi ſani omnia agunt, quædam autem & quaſi plus quàm ſani ſunt, tanto magis male habẽt. Similiter autem & hij quo magis plus ſapere putãtur eneruantes ſemetipſos ſuper†tonum ſagittantes, tanto magis non ſapiunt. Exiens enim immundus ſpiritus ignorantiæ, dein uacantes eos non deo, ſed mundialibus quæſtionibus inueniens, aſſumens alios ſpiritus ſeptem nequiores ſemetipſo, & infatuans illorum ſententiam, quaſi poſſint quæ ſunt ſuper deum adinuenire, & aptabiliter in excluſionem compoſitam ogdoadem ignorantiæ nequiſſimorum ſpirituum in eos depoſuit.

† τόνος, intenſio qualis eſt arcus aut chordæ.

Quemadmodum incognitum omnibus conantur inducere patrem. Cap. XIIII.

Volo autem tibi referre, quemadmodum & ipſam conditionem ſecundum imaginem inuiſibilium à Demiurgo quaſi ignorante eo, fabricatam per matrem dicunt. Primo quidem quatuor elementa dicunt ignem, aquam, terram, & aërem, imaginẽ emiſſam eſſe ſuperioris quaternationis, & operationes eorum cum eis annumeratas, id eſt, calidum & frigidum, †humidum & aridum, diligenter imaginare ogdoadem, ex qua decem uirtutes ſic enumerant. Septem quidem corpora circundata, quæ etiã cœlos uocant. Poſt deinde continẽtem eos circulum quem octauum cœlum uocant, poſt deinde ſolem & lunam. Hæc cum ſint decem numero, imagines dicunt eſſe B inuiſibilis decadis eius, quæ à Logo & Zoë progreſſa ſit. Duodecadem autem oſtendi per eum qui Zodiacus uocatur circulus, xij. enim ſigna maniſeſtiſſime hominis & eccleſiæ filiã duodecadem quaſi per quãdam umbram pinxiſſe dicunt, & è contrario ſuper†iunctum, inquiunt, uniuerſorum oneri cum ſit uelociſſimum quod ſuperpoſitum eſt cœlum, qui ad ipſam concauationem adgrauat, & ex contrarietate moderatur illorum uelocitatem ſua tarditate, ita ut in xxx. annis circuitum à ſigno in ſignum faciat, imaginem dicunt eum Hori eius, qui trigeſimam nominis illorum matrem circumcontinet. Lunam quoque rurſus ſuum cœlum circumeuntem xxx. diebus, per dies numerum xxx. æonum ſignificare. Et ſolem autem in duodecim menſibus circumeuntem & perficiẽtem circularem ſuam †apocataſtaſin, per duodecim menſes duodecadem manifeſtare. Et ipſos autem dies xij. horarum habentes typum non adparentis duodecadis eſſe, ſed & horam dicunt quod eſt duodecimum diei ex triginta partibus adornatam propter imaginem triacontadis, & ipſius autem Zodiaci circuli circum commenſurationem eſſe partium ccc. lx. quodq; enim ſignorum partes habere xxx. Sic quoq; per circulum imaginem copulationis eorum quæ ſunt duodecim ad xxx. cuſtoditam dicunt. Adhuc etiam & terram in xij. dimata diuiſam dicentes, & in unoquoq; dimate unamquanq; uirtutem ex cœlis ſecundum dimiſſionem ſuſcipientem, & ſimiles generantem filios ei uirtuti quæ dimiſerit

† alš, humectũ.

† als, uinctum

† ἀποκατάστασις, reſtitutio

miſerit deſtellationem, typum eſſe duodecadis & filiorum eius manifeſtiſſi- mum aſſeuerant. Ad hæc autem uolentem aiunt Demiurgum ſuperioris ogdoadis interminabile & æternum & infinitum & intemporale imitari, & cum non potuiſſet perſeuerabile eius & perpetuum deformari, ideo quod fructus ſit labijs, in temporum ſpacia & tempora & numeros multorum annorum, æternitatem eius depoſuiſſe, exiſtimantem in multitudinem temporum imitari eius interminatum: Hic dicunt, cum effugiſſet eum ueritas, ſubſequutum mendacium: & proptet hoc deſtructionem adimpletis temporibus, accipere eius opus. A

Quibus ex ſcripturis teſtimonijs utantur. Cap. XV.

ET de conditione quidem talia dicentes, cotidie adinuenit unuſquiſq; eorum queadmodum poteſt, aliquid noui. Perfectus enim nemo, niſi qui maxima mēdacia apud eos fructificauerit. De propheticis autem quæcunq; transformātes coaptant, neceſſarium eſſe manifeſtantes argutionem his inferre. Moyſes enim, inquiunt, incipiens id quod eſt ſecundum conditionem opus, ſtatim in principio matrem omnium oſtendit, dicens, In principio fecit deus cœlum & terram. Quatuor hæc nominans, deum & principium, cœlum & terram, quaternationē ipſorum, queadmodum ipſi dicunt, figurauit. Et inuiſibile autem & abſconditum eius manifeſtantem dicere, terra autem erat inuiſibilis & incompoſita. Secundam autem quaternationem progeniem primæ quaternationis ſic eum dixiſſe uolunt, abyſſum nominantem & tenebras, in quibus ſunt & aquæ, & qui ferebatur ſuper aquas B ſpiritus. Poſt quam decadis commemorantem lumen dicere, & diem & noctem & firmamentum & ueſpera & quod uocatur mane, & aridum & mare, ad hoc etiam & herbam & decimo loco lignum, ſic quoq; per decem nomina X. æonas manifeſtaſſe. Duodecadis autem ſic formatam apud eos uirtutem. Solem enim dicere & Lunam & ſtellas, & tempora & annos, & cetos, adhuc etiam piſces & ſerpentia & uolatilia & quadrupedia, feras quoq; & ſupet hæc omnia duodecimum hominem, ſic ab ſpiritu triacontadem per Moyſen dictum docent. Nec nō & formatum hominem ſecundum imaginem ſuperioris uirtutis habere in ſe eam quæ ſit ab uno fonte uirtutem. Conſtitutam autem eam eſſe in eo qui ſit in cerebro locus, ex quo defluant uirtutes quatuor ſecundum imaginem ſupernæ tetradis, quæ uocatur una quidem uiſio, altera autem auditus, tertia odoratus, & quarta guſtatio. Octonationem autem dicunt ſignificari per hominem, ſic, aures quidem duas habentem, & totidem uiſus, adhuc etiam odorationes duas, & duplicem guſtationem amari & dulcis. Totum autem hominem omnem imaginem triacontadis ſic habere docent. In manibus quidem per digito decadam baiulare, in toto corpore, cum in xij. membra diuidatur, duodecadem. Diuidūt autem illud, quemadmodum ueritatis apud eos diuiſum eſt corpus,

corpus de quo prædiximus, Ogdoadem autem & inenarrabilem & inuiſi-
A bilem, in uiſceribus abſconditam intelligi. Solem quoq; iterum qui ſit magnum luminare, in quarta dierum fieri, propter quaternationis numerum dicunt, Tabernaculi quoque quod à Moyſe compoſitum eſt, atria de byſſo & hyacintho & purpura & coccino facta, eandem apud eos oſtendere imaginem: ſacerdotis quoq; poderem quatuor ordinibus lapidũ pretioſorum adornatum quaternionẽ ſignificare præfiniunt. Et ſi qua omnino talia ſunt poſita in ſcripturis quæ quatuor poſſunt numerum deſignare, propter quaternationem ipſorum dicunt factum. Octonationem rurſus oſtendi ſic, in octauo dierum formatum dicunt hominem. Aliquando enim dicunt eum ſexta die factum, aliquando autem octauo, niſi forte choicum quidem in† ſeptimo dierum dicunt formatum, Carnalem autem in octauo, †diſtincta ſunt enim hæc apud eos: quidam autem & alterum eſſe uolunt qui ſecundum imaginem & ſimilitudinem dei factus eſt homo maſculofœminus, & hunc eſſe ſpiritalem, Alterum autem qui ex terra plaſmatus ſit Seth. Arcæ autem diſpoſitio in cataclyſmo, in qua octo homines liberati ſunt, manifeſtiſſime dicunt ogdoadem oſtendere. Hoc autem idem & Dauid cum octauus eſſet genitus inter fratres ſuos ſignificare. Adhuc etiam & circunciſionẽ quæ octauo die fit, circunciſionem ſuperioris ogdoadis manifeſtare, & omnino quæcunq; inueniuntur in ſcripturis obduci poſſe ad numerum octa-
B uum, myſterium ogdoadis adimplere dicunt. Sed & decadẽ ſignificari per decem gentes, quas promiſit deus Abrahæ in poſſeſſionem dare, dicunt. Et diſpoſitio autem quæ eſt ſecundum Saram, quomodo poſt decem annos dat ei ancillam ſuam Agar, ut ex ea filium faciat, idem ſignificare. Et ſeruus autem Abraham miſſus ad Rebeccam & ſuper puteum dans ei armillas aureorum decem, & fratres eius tenentes eam diebus decem. Adhuc etiam Ieroboam qui decem ſcripta accepit, & tabernaculi decem atria & columnæ decem cubitorum, & decem filij Iacob ad emptionem tritici prima uice in Ægyptum miſſi, & decem apoſtoli, quibus manifeſtatur poſt reſurrectionem dominus, cum Thomas nõ eſſet præſens, inuiſibilem deſigurabant, ſecundum eos, decadem. Duodecadem autem erga quem & myſterium paſſionis labis fuiſſe, ex qua paſſione uiſibilia fabricata eſſe uolunt, ſignanter & manifeſtiſſime poſitam ubiq; dicunt, & duodecim filios Iacob ex quibus duodecim quoq; tribus, & Logium uarium duodecim habens lapides, & duodecim tintinnabula, & eos qui à Moyſe poſiti ſunt ſub monte duodecim lapides. Similiter autem & eos qui à Ieſu in flumine poſiti ſunt, & alteros qui tranſpoſiti ſunt, & portantes arcam teſtamenti, & eos qui ab Helia poſiti ſunt in holocauſto uituli, Et numerus quoq; Apoſtolorum, & omnia omnino quæcunq; duodecim numerum cuſtodiunt, Duodecadem ipſorũ ſignificare uolunt. Horum autem unitatem omnium, quæ uocatur triacon-

aliâs ſexto.
aliâs, deſcripta.

dicunt,patrem annunciabat eis, & propter hoc emiſiſſe diſcipulos in duode
A cim tribus annunciantes ignotum eis deum. Et ei qui dixiſſet illi: Magiſter
bone,eum qui uere bonus eſſet deus cõfeſſum eſſe reſpõdentem. Quid me
dicis,unus eſt bonus pater in cœlis .Cœlos autẽ nunc æonas dicunt, & pro
pter hoc non reſpondiſſe eis,qui ei dixerunt. In qua uirtute hoc facis,ſed è
cõtrario interrogatione ſua conſternaſſe eos,inenarrabile patris in eo quod
nõ dixerit nõ oſtendiſſe eũ interpretantur,ſed in eo quod dixerit, ſæpius cõ
cupiui audire unum ex ſermonibus iſtis,& non habui qui diceret mihi,ma-
nifeſtantis dicunt eſſe per hoc unum eum,qui ſit uere unus deus,quem non
cognouerint:In eo quod appropinquauit ad Hieruſalẽ,plorauit ſuper eam
& dixit.Si cognouiſſes & tu hodie quæ ſunt ad pacem, abſcondita autem
ſunt à te,per eum ſermonem qui eſt abſconditus apocryphum Bytum ma
nifeſtaſſe,Et iterum dicentem: Venite ad me omnes qui laboratis & onera-
ti eſtis,diſcite à me,ueritatẽ patris annunciaſſe. Quod enim neſciebãt,inqui
unt,hoc eis promiſiſſe docturum.Oſtenſionem autem ſuperiorum,& uelut
finem regulæ ſuæ adferunt hæc. Confiteor tibi pater domine cœli & terræ.
quoniam abſcondiſti à ſapientibus,& prudentibus.& reuelaſti ea paruulis.
Ita pater meus,quoniam in conſpectu tuo placitum factum eſt:omnia mi-
hi tradita ſunt à patre,& nemo cognouit patrem niſi filius,& filium niſi pa-
ter,& cuicunq; filius reuelauerit. His enim manifeſtiſſime aiunt oſtendiſſe
B eum,quod ante aduentum eius nemo maniſeſte cognouerit patrem ucrita
tis,& à patre uolunt quod quaſi fabricator & conditor ſemper ab omnibus
cognitus ſit,& hæc dominũ dixiſſe de cognito omnibus patre,quẽ ipſi ad-
nunciant.Redemptionis autem ipſorum traditionem euenit inuiſibilem eſ
ſe & incomprehenſibilium & inuiſibilium mater,& propter hoc cum ſit in-
ſtabilis non ſimpliciter neq; uno ſermone referendum eſt , quoniam unuſ-
quiſq; illorum,quemadmodum ipſi uolunt tradunt eam.

Quemadmodum imbuunt eos qui ſibi credunt,& qui
bus ſermonibus utuntur. Cap. XVIII.

QVanti enim ſunt huiuſmodi ſententiæ myſtici Antiſtites,tot ſunt re-
demptiones,& qui ad negationem baptiſmatis eius quæ eſt in deum
generationis & uniuerſæ fidei† reſtitutionem repromiſſionem inremiſſe eſt als. reſtru-ctionem.
ſpecies hæc à ſatana,arguentes eos referemus aptiori loco.Dicunt autẽ eam
neceſſariam eſſe hijs,qui perfectam agnitionem acceperunt,ut in eam quæ
eſt ſuper omnia uirtus,ſint regenerati.Aliter enim nobis impoſſibile eſſe in
fra pleroma introire,quoniã hæc eſt quæ in profundũ Bythi deducit ſecun-
dum eos.Et baptiſma quidem apparentis Ieſu in remiſſionem eſſe peccato
rum,Redemptionem autem eſſe eius qui in eo deſcenderit Chriſtus ad per
fectionem,& illud quidem animale,illa autem ſpiritalia eſſe repromittunt.
Et baptiſma quidẽ ab Ioanne adnunciatum in pœnitentia, redemptionem

autẽ eius qui in eo eſt Chriſti poſitã eſſe ad perfectionẽ: & hoc eſſe, de quo dicit. Aliud baptiſma habeo baptizari, & ualde propero ad illud. Sed & fi- A
lijs Zebedæi, matre ipſorum poſtulante, ut ſedere faceret eos à dextris & à ſiniſtris, cum eo in regno, hanc adpoſuiſſe redemptionẽ dominum dicunt, dicentẽ, poteſtis baptiſmo baptizari, quo ego debeo baptizari? Et Paulum manifeſte dicunt eam quæ ſit in Chriſto Ieſu redemptionẽ ſæpiſſime oſten diſſe, & eſſe hanc eam quæ ab ipſis uarie & inconſonãter traditur. Quidam enim ex ipſis ſponſale cubiculum quoddam adaptantes, & quaſi myſticum conficiunt cum quibuſdam prophanis dictionibus hijs qui ſacrantur, & ſpi ritales nuptias dicunt eſſe id, quod ab eis fit ſecundum ſimilitudinem ſuper

Forma baptiſmi.

narum coniugationum. Alij autem adducũt ad aquam, & baptizantes ita dicunt, In nomine ignoti patris omnium, in ueritate matris omnium, & in nomine deſcendentis Ieſu ad unitionem & redemptionem & cõmunionem uirtutum. Alij autem & Hebraica nomina ſuperfantur, ut ſtupori ſint uel

portenta uerborum.

perterreant eos qui ſacrantur, ſic, Baſyma eacabaſa eanaa, irrauriſta dyarba da caëotaba fobor camelanthi. Horum autem interpretatio eſt talis. Hoc quod eſt ſuper omnem uirtutem inuoco, quod uocatur lumen & ſpiritus & uita, quoniam in corpore renaſci. Alij autem rurſus redemptionem profan tur ſic, Nomen quod abſconditum eſt ab uniuerſa deitate & dominatione & ueritate quod induit Ieſus Nazarenus in Zonis luminis, Chriſtus domi nus uiuentis per ſpiritum ſanctum in redemptionem angelicam. Nomen B
quod eſt reſtaurationis meſſiau far magnoin ſeenchaldia moſomeda eaa- cha faronepſcha Ieſu Nazarene, Et horũ interpretatio eſt talis, Chriſti non

Aliâs nomina tiuo.

diuido ſpiritum cor & ſupercœleſtem uirtutem miſericordem fruar† nomini tuo ſaluator ueritatis. Et hæc quidem profantur ipſi qui ſacrant. Qui autem ſacratur reſpõdit, Confirmatus ſum & redemptus ſum & redimo animam meam, ab æone hoc & omnibus quæ ſunt ab eo in nomine Iao, qui rede-

Aliâs, chriſti uiuentis.

mit animam eius in redemptionem† in Chriſto uiuente. Dehinc ſuperfan- tur qui aſtant, Pax omnibus in quibus hoc nomen requieſcit. Poſt deinde ungunt ſacratum opobalſamo. Vnguentum enim hoc typum dicunt eius ſuauitatis quæ ſit ſuper uniuerſa. Quidam autem eorum adducere quidem ad aquam ſuperuacuum eſſe dicunt: admiſcẽtes autem oleum & aquam in unum cum quibuſdam prophanis dictionibus ſimilibus quæ ſupra prædi ximus, mittunt ſuper eorum caput qui ſacrantur, & hoc eſſe redemptionem uolunt, ungunt autem & ipſi opobalſamo. Alij autem hæc omnia recuſan- tes dicunt nõ oportere inenarrabilis & inuiſibilis uirtutis myſterium per ui- ſibiles & corruptibiles perfici creaturas, & ea quæ mente cõcipi non poſſunt, & incorporalia & inſenſibilia per ſenſibilia & corporalia. Eſſe autem perfe- ctam redemptionem, ipſam agnitionẽ inenarrabilis magnitudinis, ea enim quæ ſunt de ignorantiæ labis & paſſione facta, per agnitionem diſſolui uni

uerſum

A uerſum ignorantiæ ſtatum, uti ſit agnitio interioris hominis, & neq; corpo-
ralem eſſe eam, corruptibile enim eſt corpus, neq; anima eſt, quoniam ani-
ma de labe eſt ſpiritus uelut habitaculum, ſpiritalē ergo oportere & redem-
ptionem eſſe, redimi enim per agnitionem interiorem hominē ſpiritalem,
& ſufficere eis uniuerſorum agnitionem, & hāc eſſe redemptionem ueram.
Alij ſunt qui mortuos redimunt ad finem defunctionis, mittentes eorum *Vnctio.*
capitibus oleum & aquam, ſiue prædictum unguentum cum aqua, & cū ſu-
pradictis inuocationibus, ut incomprehenſibiles & inuiſibiles principibus
& poteſtatibus fiant, & ut ſuperaſcendant ſuper uiſibilia† interiorū ipſorum *aliás, interior*
in creatura mundi relinquatur, anima uero proijciatur Demiurgo: & præci-
piunt eis uenientibus ad poteſtates hæc dicere, poſteaquam mortui fuerint.
Ego filius à patre patris qui ante fuit, filius autem in eo qui ante fuit. Veni
autem uidere omnia quæ ſunt mea & aliena, non autem aliena in totum,
ſed ſunt Achamoth quæ eſt fœmina, & hæc ſibi fecit, deducit enim genus
ex eo qui ante fuit, & eo rurſus in mea unde ueni: & hæc dicentem euadere
& effugere poteſtates dicunt. Venire quoq; ad eos qui ſunt circa Demiur-
gum, & dicere eis. Vas ego ſum pretioſum, magis quàm fœmina quæ fecit
uos. Si mater ueſtra ignorat radicem ſuam, ego autē noui meipſum, & ſcio
unde ſim, & inuoco incorruptibilem Sophiam quæ eſt in patre. Mater eſt
autem matris ueſtræ, quæ non habet patrem neq; coniugem maſculum, fœ-
B mina autem à fœmina efficit uos, ignorans & matrem ſuam & putans ſeip-
ſam eſſe ſolam, ego autem inuoco eius matrem. Hæc autem eos qui circa
Demiurgum ſunt audientes ualde conturbari & reprehendere ſuam radi-
cem & genus matris, ipſos autem abeuntes in ſua proijcientes nodos ipſo-
rum, id eſt animam. Et de redemptione quidem ipſorum, hæc ſunt quæ qui-
dem in nos uenerunt. Cum autem diſcrepant ab inuicē & doctrina & tra-
ditione, & qui recentiores eorum agnoſcuntur, affectant per ſingulos dies
nouum aliquid adinuenire & fructificare quod nunquam quiſquam exco-
gitauit, durum eſt omnium deſcribere ſententias.

Quod eſt propoſitum omnibus hæreticis, & quò tendant Cap. XIX.

CVm teneamus autem nos regulam ueritatis, id eſt, quia ſit unus deus
omnipotens, qui omnia cōdidit per uerbum ſuū, & aptauit & fecit ex
eo quod non erat ad hoc ut ſint omnia, quemadmodum ſcriptura dicit.
Verbo enim domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis uirtus eo-
rum. Et iterum: Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.
Ex omnibus autem nihil ſubtractum eſt, ſed omnia per ipſum fecit pater,
ſiue uiſibilia, ſiue inuiſibilia, ſiue ſenſibilia, ſiue intelligibilia: ſiue temporalia,
propter quandam diſpoſitionem: ſiue ſempiterna, & ea omnia, non per an-
gelos, neq; per uirtutes aliquas† abciſa ab eius ſententia, nihil enim indi- *aliás, abſciſſas*
get omnium deus, ſed per uerbum & ſpiritum ſuum omnia faciens & diſpo-

nens & gubernans,& omnibus eſſe præſtans,hic qui unũ fecit,etenim mun A
dus ex omnibus,hic qui hominem plaſmauit,hic qui deus Abraham,deus
Iſaac,& deus Iacob, ſuper quem alius deus non eſt,neq; initium, neq; uir/
tus,neq; pleroma .Hic pater domini noſtri Ieſu Chriſti , quemadmodum
oſtendemus.Hanc ergo tenentes regulam licet ualde uaria & multa dicant
facile eos deuiaſſe à ueritate argnimns.Omnes enim ferè quotquot ſunt hæ
reſes,deum quidem unum dicunt,ſed per ſententiam malam immutant,in
grati exiſtentes ei qui fecit eos,quemadmodum per idololatriam . Plaſma/
ta autem dei contemnunt cõtradicentes ſuæ ſaluti,ipſi ſui accuſatores ama/
riſſimi,& falſi teſtes exiſtẽtes.Qui qnidem reſurgent in carne licet nolint,uti
agnoſcant uirtutem ſuſcitantis eos à mortuis,cum iuſtis antem non adnu/
merabuntur,propter incredulitatem ſuam.Cum ſit igitur aduerſus omnes
hæreticos detectio atq; conuictio uaria & multifaria,& nobis propoſitum
eſt omnibus hijs ſecundũ ipſorum characterem contradicere, neceſſarium
arbitrati ſumus prius referre fontem & radicem eorum ,uti* ſubtiliſſimum
ipſorũ Bythũ cognoſcẽs intelligas arborẽ,de qua defluxerũt tales fructus.

aliàs , ſubli/ miſſimum.

Quæ eſt Simonis Samaritæ magi doctrina Cap. XX.

SImon enim Samarites magus ille,de quo diſcipnlns & ſectator apoſto.
lorum Lucas ait: Vir quidam antem nomine Simon,qni ante erat in ci/
uitate magicã exercens & ſeducens gentem Samaritanorũ, dicens ſe eſſe ali
quem magnum,quem auſcultabant à puſillo uſq; ad magnũ, dicentes,hic B
eſt uere uirtus dei, quæ uocatur magna . Intuebantur autem eum propter
quod multo tempore magicis ſuis dementaſſet eos . Hic igitur Simon qui
fidem ſimulauit putans Apoſtolos & ipſas ſanitates per Magiam & nõ uir
tute dei perficere,& per impoſitionem manuum ſpiritu ſancto adimplere
credentes deo per eũ qui ab ipſis Euangelizatur Chriſtus Ieſus,per maiorẽ
quandam Magicam ſcientiam & hoc ſuſpicans fieri , & offerens pecunias
Apoſtolis,ut acciperet & ipſe hanc poteſtatem quibuſcunq; uelit dandi ſpi
ritum ſanctum,audiuit à Petro, Pecunia tua tecum ſit in perditionem,quo
niam donum dei eixſtimaſti pecunia poſſideri ,non eſt tibi pars neq; ſors
in ſermone hoc,cor enim tuum nõ eſt rectum coram deo. In felle enim ama
ritudinis & obligatione iniuſtitiæ uideo te eſſe. Et cum adhuc magis nõ cre
didiſſet deo,& cupidus intendit contendere aduerſus Apoſtolos,uti & ipſe
glorioſus uideretur eſſe, & uniuerſam Magiã adhuc amplius inſcrutans,ita
ut in ſtuporem cogeret multos hominum, quippe cum eſſet ſub Claudio
Cæſare,à quo etiam ſtatua honoratus eſſe dicitur propter Magiam . Hic
igitur à multis quaſi deus glorificatus eſt, & docuit ſemetipſum eſſe qui in/
ter Iudæos quidem quaſi filius adparuerit,in Samaria autem quaſi pater
deſcẽderit, & in reliquis uero gentibus quaſi ſpiritus ſanctus aduentauerit.
Eſſe autẽ ſe ſublimiſſimã uirtutẽ,hoc eſt,eũ qui ſit ſuper omnia pater,& ſu/

A ſtinere uocari ſe quodcunque cũ uocant homines. Simon autem Samaritanus ex quo uniuerſæ hæreſes ſubſtiterunt, habet huiuſmodi ſectæ materiam. Hic Helenam quādam, quam ipſe à Tyro ciuitate Phœnice quæſtuariam cum redemiſſet, ſecum circunducebat, dicens, hanc eſſe primam mentis eius conceptionem, matrem omniũ, per quā initio mente concepit angelos facere & archangelos. Hanc enim Ennoiam exilientem ex eo, cognoſcentē quæ uult pater eius degredi ad inferiora, & generare angelos & poteſtates, à quibus & mundum hũc factum dixit. Poſteaquam autem generauit eos, hæc detenta eſt ab ipſis propter inuidiam, quoniam nollent progenies alterius cuiuſdam putari eſſe, Ipſum enim ſe in totũ ignoratũ ab ipſis, Ennœan autē eius detentam ab hijs quæ ab ea emiſſæ eſſent poteſtates & angeli, & omnē cõtumeliā ab hijs paſſam, uti non recurreret ſurſum ad ſuum patrē, uſque adeo ut & in corpore humano includeretur, & per ſecula ueluti de uaſe in uas tranſmigraret in altera muliebria corpora. Fuiſſe autē eam & in illa Helena, propter quam Troianum contractum eſt bellum, quapropter & Steſichorum per carmina maledicentem eam, orbatum oculis, poſt deinde pœnitentem & ſcribentem eas quæ uocantur palinodias & in quibus hymnizauit eam rurſus uidiſſe. Tranſmigrantem autem eam de corpore in corpus ex eo† ut propter cõtumeliam ſuſtinentem, in nouiſſimis etiam iam in fornice proſtitiſſe, & hanc eſſe perditam ouem, quapropter & ipſum ueniſſe uti eam aſſumeret pœnam & liberaret eam à uinculis, hominibus autem ſalutem præſtaret per ſuam agnitionem. Cum enim male moderarentur angeli mundum, quoniam unuſquiſque eorum concupiſceret principatũ, ad emendationem ueniſſe rerum, & deſcendiſſe eum transfiguratum, & aſſimilatum uirtutibus & poteſtatibus & angelis, ut & in hominibus homo appareret ipſe cum non eſſet homo, & paſſum autem in Iudæa putatum, cum non eſſet paſſus. Prophetas autem à mundi fabricatoribus angelis inſpiratos dixiſſe prophetias, quapropter nec ulterius curarent eos, hij qui in eum & in Helenam eius ſpem habeant, & ut liberos agere quæ uelint, ſecundum enim ipſius gratiam ſaluari homines, ſed non ſecũdum operas iuſtas, Nec enim eſſe naturaliter operationes iuſtas, ſed ex accidentia, quemadmodum poſuerunt qui mundum fecerunt angeli, per huiuſmodi præcepta in ſeruitutem deducentes homines. Quapropter & ſolui mundum, & liberari eos qui ſunt eius ab imperio eorum qui mundũ fecerunt, repromiſit. Igitur horum myſtici ſacerdotes libidinoſe quidem uiuunt, Magias autem perficiunt, quemadmodum poteſt unuſquiſque ipſorum, Exorciſmis & incantationibus utuntur, Amatoria quoque & agogima, & qui dicuntur paredri & oniropompi, & quæcunque ſunt alia parerga apud eos ſtudioſe exercentur. Imaginem quoque Simonis habent factam ad figuram Iouis, & Selenæ in figurā Mineruæ, & has adorant, habent quoque & uocabula à prin-

Eccleſiaſtica Hiſtoria li. 2, cap. 12. citāt hic Ireneũ. Selenē uocat non Helenā,

B

aliàs, ut ſemper,

cipe impijſſimæ ſententiæ Simone dicti Simoniani, à quibus falſi nomi- A
nis ſcientia accepit initia, ſicut ex ipſis aſſertionibus eorum adeſt dicere.

Quæ eſt Menandri ſententia & quæ operationes ipſorum. Cap. XXI.

HVius ſucceſſor fuit Menander Samarites genere, qui & ipſe ad ſummum Magiæ peruenit. Qui primam quidem uirtutem incognitam ait omnibus, ſe autem eum eſſe qui miſſus ſit ab inuiſibilibus ſaluatorem pro ſalute hominum. Mundum autem factum ab angelis, quos & ipſe ſimiliter, ut Simon, ab Ennoia emiſſos dicit. Dare quoq; per eam, quæ à ſe doceatur magiam ſcientiam, addidit, ut & ipſos qui mundum fecerunt uincat angelos. Reſurrectionē enim per id quod eſt in eū baptiſma accipere eius diſcipulos & ultra nō poſſe mori, ſed perſeuerare nō feneſcentes & immortales.

Relatio eius quæ eſt ſecundum Baſilidem doctrina. Caput XXII.

EX hijs Saturninus qui fuit ab Antiochea quæ eſt apud Daphnen & Baſilides occaſiones accipientes, diſtantes doctrinas oſtenderunt, alter quidem in Syria, alter uero in Alexandria. Saturninus quidem ſimiliter ut Menander unum patrem incognitum omnibus oſtendit, qui fecit angelos, archangelos, uirtutes, poteſtates. A ſeptem autem quibuſdam angelis mundum factū & omnia quæ in eo. Hominem autē angelorum eſſe facturam, deſurſum à ſumma poteſtate lucida imagine apparente, quam cū con- B
tinere non potuiſſent, inquit, eo ſtatu qui ſtatim recurreret ſurſum, adhortati ſunt ſemetipſos, dicentes, Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, qui cum factus eſſet & non potuiſſet erigi † palma † per imbecillitatem angelorum, ſed quaſi uermiculus ſcarizaret, miſerantem eius deſuper uirtutē, quoniam in ſimilitudinē eius eſſet factus, emiſiſſe ſcintillam uitæ, quæ erexit hominē & articulauit & uiuere fecit. Hanc igitur ſcintillam uitæ poſt defunctionem recurrere ad ea quæ ſunt eiuſdem generis, dicit. Et reliqua ex quibus facta ſunt illa reſolui. Saluatorem autem ignotū demonſtrauit, & incorpotalē, & ſine figura, putatiue autē uiſum hominē. Et Iudæorum deum unum ex angelis eſſe dixit, & propter hoc quod diſſoluere uoluerint patrem eius omnes principes adueniſſe Chriſtum, ad deſtructionē Iudæorum dei & ad ſalutem credentium ei, eſſe autem hos qui habent ſcintillam uitæ eius. Duo enim genera hic primus hominum plaſmata eſſe ab angelis dixit, alterum quidem nequam, alterum autem bonum. Et quoniam dæmones peſſimos adiuuabant, ueniſſe ſaluatorem ad diſſolutionem malorum hominuum & dæmonū, ad ſalutem autem bonorum. Nubere autē & generare à Satana dicunt eſſe. Multi autem ex hijs qui ſunt ab eo, & ab animalibus abſtinent, perfecta huiuſmodi continentia ſeducentes multos. Prophetias autem quaſdam quidam ab hijs angelis qui mundum fabricaue-

forte, plaſma alijs, propter

fabricauerint dictas,quaſdam autem à ſatana,quem & ipſum angelum ad
A uerſarium mundi fabricatoribus oſtendit,maxime autem Iudæorum deo.

Quæ eſt Saturnini argumentatio. Cap. XXIII.

BAſilides autem,ut altius aliquid & ueriſimilius adinueniſſe uideatur,in
immenſum extendit ſententiam doctrinæ ſuæ,oſtendens Nun primo
ab innato natum patre,ab hoc autem natum Logon,deinde à Logo Phro
neſin, à Phroneſi autē Sophiam & Dynamin,à Dynami autē & Sophia
uirtutes & principes & angelos, quos & primos uocat,&ab hijs primū cœ
lum factum. Dehinc ab horum deriuatione alios item factos,aliud cœlū ſi
mile priori feciſſe,& ſimili modo ex eorum deriuatione alij facti eſſent,tan
ti typi eis ſuper eos eſſent,aliud tertiū deformaſſe cœlum,& à tertio deor
ſum deſcendentiū quartum,& deinceps,ſecundū eū modū alteros & alteros
principes & angelos factos eſſe dicūt & cœlos ccclxv. quapropter & tot dies
habere annū ſecundū numerū cœlorū. Eos autem qui poſterius continent
cœlum angelos,qui etiā à nobis uidentur,cōſtituiſſe ea quæ ſunt in mundo
omnia & partes ſibi feciſſe terræ,& earū quæ ſuper eā ſunt gentiū.Eſſe autē
principē ipſorū eū qui Iudæorū putatur eſſe deus.Et quoniā hic ſuis homi
nibus,id eſt Iudæis uoluit ſubigere reliquas gentes,reliquos omnes princi
pes contraſtetiſſe ei,& contra egiſſe.Quapropter & reliquæ reſiduæ ruerunt
gentes eiūs genti.Innatum autem & innominatū patrem uidentem perdi
B tionem ipſorum miſiſſe primogenitum Nun ſuum,& hunc eſſe qui dicitur
Chriſtus,in libertatem credentium ei,à poteſtate eorum qui mundum fa
bricauerunt.In gentibus ipſorum autem apparuiſſe eum in terra hominem
& uirtutes perfeciſſe.Quapropter neq; paſſum eum, ſed Simonem quen
dam Cyrenæum angariatum portaſſe crucem eius pro eo, & hunc ſecundū
ignorantiam & errorem crucifixum transfiguratū ab eo,uti putaretur ipſe
eſſe Ieſus,& ipſum autem Ieſum Simonis accepiſſe formam,& ſtantem irri
ſiſſe eos,quoniam enim uirtus incorporalis erat æternus innati patris trans
figuratum quemadmodum uellet,& ſic aſcendiſſe ad eum qui miſit eum de
ridentem eos,cum teneri nō poſſet & inuiſibilis eſſet omnibus.Et liberatos
igitur eos qui hæc ſciant à mundi fabricatoribus principibus,& non opor
tere confiteri eum qui ſit crucifixus,ſed eum qui in hominis forma uenerit,&
putatus ſit crucifixus,& uocatus ſit Ieſus, & miſſus à patre uti per diſpoſi
tionem hanc opera mundi fabricatorum diſſolueret.Si quis igitur, ait,cōfi
tetur crucifixum,adhuc hic ſeruus eſt,& ſub poteſtate eorū qui corpora fece
runt.Qui autem negauerit,liberatus eſt quidem ab hijs,cognoſcit autē diſ
poſitionem innati patris:animæ autē ſolæ eſſe ſalutem,corpus enim natura
corruptibile exiſtit.Prophetias autem & ipſas à mundi fabricatoribus fuiſ
ſe ait principibus,proprie autem legem, à principe autem qui eduxerit po
pulum de terra Ægypti.Contemnere autem & idolothyta & nihil arbitra

animas enim ipſorum ex eadẽ circulatione deuenientes,& ideo ſimiliter cõ-
A temnentes mundi fabricatores,eadem dignos habitos eſſe uirtute,& rurſus in idẽ abire.Si quis autẽ plus quàm ille contempſerit,ea quæ ſunt hic, poſſe meliorem quàm illum eſſe.Artes enim magicas operantur & ipſi,& incantationes,philtra quoq; & charitesia & paredros oniropompos & reliquas malignationes,dicentes ſe poteſtatem habere ad dominandũ iam principibus & fabricatoribus mundi huius. Non ſolum autẽ ſed & hijs omnibus quæ in eo ſunt facta,Qui & ipſi ad detractionem diuini nominis & eccleſiæ,quẽadmodum & gentes à ſatana præmiſſi ſunt, uti ſecũdum aliũ modum quæ ſunt illorum audiẽtes homines & putantes omnes nos tales eſſe, auertant aures ſuas à præconio ueritatis.Aut & uidentes quæ ſunt illorũ,omnes nos blaſphement in nullo eis cõmunicantes, neq; in doctrina,neq; in moribus, neq; in cotidiana conuerſatione. Sed uitam quidem luxurioſam,ſententiã autem impiam ad uelamen malitiæ ipſorum nomine abutuntur,quorũ iudicium iuſtum eſt,recipientium dignam ſuis operibus à deo retributionẽ, & in tantum inſania effrenati ſunt,uti & omnia quæcũq; ſunt irreligioſa & impia poteſtatẽ habeant operari ſe dicũt.Sola enim humana opinione negotia mala & bona dicunt.Et utiq; ſecundum tranſmigrationes in corpora oportere in omni uita & in omni actu fieri animas, ſi nõ præoccupans quis in uno aduentu omnia agat ſemel ac pariter:quæ non tantum dicere & au-
B dire non eſt fas nobis,ſed ne quidem in mente cõceptionem uenire,nec credere ſi apud homines conuerſantes in hijs quæ ſunt ſecundum ſcripta eorum,dicunt in omni uſu uitæ factæ animæ ipſorum, exeuntes in nihilo adhuc minus habeant.Ad operandum autẽ in eo ne forte propter eam quod deeſt libertati aliqua re cogantur iterũ mitti in corpus, propter hoc dicunt Ieſum hanc dixiſſe parabolam.Cum es cum aduerſario tuo in uia da operam,ut libereris ab eo, ne forte te det iudici, & iudex miniſtro, & miniſter mittat te in carcerem.Amen dico tibi nõ exies indedonec reddas nouiſſimũ quadrantem,Et aduerſariũ dicunt unũ ex angelis, qui ſunt in mũdo, quem diabolum uocant, dicentes factum eum ad id ut ducat eas quæ perierunt, animas à mundo ad principem. Et hunc dicunt eſſe primum ex mundi fabricatoribus,& illum altero angelo qui miniſtrat ei tradere tales animas,uti in alia corpora indudat. Corpus enim dicunt eſſe carcerem, & id quod ait, Non exies inde quoad nouiſſimum quadrantẽ reddas,interpretantur qua ſi non exeat quis à poteſtate angelorum eorum, qui mundum fabricauerunt,ſic trãſcorporatũ ſemper quoaduſq; in omni omnino operatione,quæ in mundo eſt fiat,& quum nihil defuerit ei,tum liberatam eius animam eliberari ad illum deum,qui eſt ſupra angelos mundi fabricatores. Sic quoq; ſaluari & omnes animas,ſiue ipſæ præoccupãtes in uno aduẽtu in omnibus miſceantur operationibus,ſiue de corpore in corpus tranſmigrantes uel im-

miſſæ

miſſæ in una quaq; ſpecie uitæ,adimplentes & reddētes debita liberari, uti iam nō fiant in corpore.Et ſi quidem fiant hæc apud eos quæ ſunt irreligio-A ſa & iniuſta & uetita, ego nequaquā credo, In conſcriptionibus autem illo rum ſic conſcriptum eſt,& ipſi ita exponunt.Ieſum dicentes in myſterio di-ſcipulis ſuis & apoſtolis ſeorſum locutum, & illos expoſtulaſſe ut dignis & aſſentientibus ſeorſum hæc traderent, per fidem enim & charitatem ſal-uari,Reliqua uero indifferentia cum ſint,ſecundum opinionem hominum quædam quidem bona,quædam autem mala uocari, cum nihil natura ma lum ſit. Alij uero ex ipſis ſignant cauteriantes ſuos diſcipulos in * ſuperiori-bus partibus† extans dextræ auris. Vnde & Marcellina quæ Romam ſub Aniceto uenit,cum eſſet huius doctrinæ,multos exterminauit. Gnoſticos ſe autem uocant,etiam imagines quaſdam quidem depictas,quaſdam au-tem & de reliqua materia fabricatas,habēt, dicentes formā Chriſti factam à Pilato illo in tempore quo fuit Ieſus cum hominibus, & has coronant & proponunt eas cum imaginibus mundi philoſophorum,uidelicet cum ima gine Pythagoræ & Platonis & Ariſtotelis & reliquorum,& reliquam obſer uationem circa eas ſimiliter ut gentes faciunt.

aliâs, in poſte rioribus. *aliâs, extâtia*

Qualis eſt doctrina Cerinthi. Cap. XXV.

CErinthus autem quidam in Aſia non à primo deo factum eſſe mun dum docuit,ſed à uirtute quadā ualde ſeparata & diſtante ab ea prin cipalitate quæ eſt ſuper uniuerſa,& ignorante eo,qui eſt ſuper omnia deo. B Ieſum autem ſubiecit non ex uirgine natum,impoſſibile enim hoc ei uiſum eſt,fuiſſe autem eum Ioſeph & Mariæ filium ſimiliter ut reliqui omnes ho-mines,& plus potuiſſe iuſtitia & prudentia & ſapiētia ab omnibus, & poſt baptiſmum deſcendiſſe in eum Chriſtum ab ea principalitate quæ eſt ſu-per omnia figura columbæ,& tunc annunciaſſe incognitum patrem & uir-tutes perfeciſſe, in fine autem† reuolaſſe iterum Chriſtum de Ieſu,& Ieſum paſſum eſſe & reſurexiſſe, Chriſtum autem impaſſibilem perſeueraſſe exiſtentem ſpiritalem.

aliâs, receſſiſſe.

Quæ eſt Ebionitarum doctrina. Cap. XXVI.

QVi autem dicuntur Ebionei conſentiunt quidem mundum à deo fa-ctum,ea autem quæ ſunt erga dominum non ſimiliter ut Cerinthus & Carpocrates opinantur.Solo autem eo quod eſt ſecundum Matthæum Euangelio utuntur,& apoſtolum Paulum recuſant,apoſtatam cū legis di-cētes. Quæ autē ſunt prophetica,curioſius exponere nituntur,& circuncidū tur ac perſeuerant in hijs cōſuetudinibus quæ ſunt ſecundū legem & Iudai co characteri uitæ,uti & Hieroſolymam adorant,quaſi domus ſit dei.

Quæ ſint Nicolaitarum opera. Cap XXVII.

NIcolaitæ autem magiſtrum quidem habent Nicolaum unum ex vij. qui primi ad Diaconium ab Apoſtolis ordinati ſunt, qui indiſcrete uiuunt

A uiuunt.Pleniſſime autem per Ioannis Apocalypſim manifeſtātur,qui ſint, nullam differētiam eſſe docentes in mœchando & Idolothytum edere,qua propter dixit & de iis ſermo.Sed hoc habes quod odiſti opera Nicolaitarum,quæ & ego odio.

Quæ eſt Cerdonis ſententia. Cap. XXVIII.

ET Cerdon autem quidam ab hijs qui ſunt erga Simonem occaſionem accipiens, cum ueniſſet Romam ſub hoc Hygino qui nonum locum Epiſcopatus per ſucceſſionem ab Apoſtolis habuit,docuit eum qui à Lege & prophetis annuntiatus ſit deus,non eſſe patrem domini noſtri Chriſti Ieſu.Hunc enim cognoſci,illum autem ignorari,& alterum quidem iuſtum, alterum autem bonum eſſe.

Quæ ſunt quæ Marcion docuerit. Cap. XXIX.

SVccedens autem ei Marcion Ponticus adimpleuit doctrinam impurate blaſphematus eum,qui à lege & prophetis annunciatus eſt deus,malorum factorem & bellorum concupiſcentem,& inconſtantem quoq; ſententia & contrarium ſibi ipſum dicens.†Ieſum autem qui eſt à deo patre ſuper mundi fabricatorem deum,uenientem in Iudæam temporibus Pontij Pilati præſidis,qui fuit procurator Tiberij Cæſaris,in hominis forma manifeſtatum,hijs qui in Iudæa erant,diſſoluentem prophetas & legem & omnia opera eius dei, qui mundum fecit, quem & Coſmocratorem dicit: & ſuper *aliâs. Ieſum autem ab eo patre qui eſt ſuper mundi.*

B hæc,id quod eſt ſecūdum Lucam Euangelium circumcidens ,& omnia quæ ſunt de generatione domini conſcripta auferens , & de doctrina ſermonum domini multa auferens , in quibus manifeſtiſſime conditorem huius uniuerſitatis ſuum patrem confitens dominus conſcriptus eſt , ſemetipſum eſſe ueraciorem quàm ſunt hij, qui Euangelium tradiderunt Apoſtoli,ſuaſit diſcipulis ſuis,non Euangelium,ſed particulam Euangelij tradens eis.Similiter autem & apoſtoli Pauli epiſtolas abſcidit,auferens quæcunq; manifeſte dicta ſunt ab Apoſtolo de eo deo , qui mundum fecit,quoniā hic pater domini noſtri Ieſu Chriſti, & quæcunq; ex propheticis memorans Apoſtolus docuit prænunciantibus aduentum dei. Salutem autem ſolum animarum eſſe futuram earum quæ eius doctrinam*didiciſſent. Corpus autem uidelicet quoniam à terra ſit ſumptum, impoſſibile eſſe participare ſalutem.Super blaſphemiam autem quæ eſt in deum adiecit & hoc,uere diaboli os accipiens,& omnia contraria dicens ueritati.Caim enim & eos qui ſimiles ſunt ei , & Sodomitas & Ægyptios & ſimiles eis , & omnes omnino gentes quæ in omni permixtione malignitatis ambulauerunt,ſaluatas eſſe à domino,cū deſcendiſſet ad inferos, & accurriſſent ei,& in ſuū aſſumpſiſſe regnum.Abel autem & Enoch ,& Noë & reliquos iuſtos , & eos qui ſint erga Abraam patriarchas,cū omnibus prophetis,& hijs qui placuerunt deo non participaſſe ſalutem,qui in Marcione fuit,ſerpens præconiauit. Quo- *aliâs audiſſēt*

niam enim ſciebant, inquit, deum ſuum ſemper tentantem eos, & tunc ten- A
tare eũ ſuſpicati non accurrerunt Ieſum, neq; crediderunt annũciationi eius
& propterea remanſiſſe animas corũ apud inferos dixit. Sed huic quidem
quoniam & ſolus manifeſte auſus eſt circumcidere ſcripturas, & impudora-
te ſuper omnes obtrectare deum, ſeorſum cõtradicemus, ex eius ſcriptis ar-
guentes eum, & ex hijs ſermonibus qui apud eum obſeruati ſunt domini
& Apoſtoli quibus ipſe utitur, euerſionem eius faciemus præſtante deo.

Quæ eſt continentum auerſatio. Cap. XXX.

NVnc autem neceſſario meminimus eius, ut ſcires quoniam omnes qui
quoquo modo adulterant ueritatẽ & præconium eccleſiæ lædunt, Si-
monis Samaritani magi diſcipuli & ſucceſſores ſunt. Quamuis non confite
antur nomen magiſtri ſui ad ſeductionem reliquorum, attamen illius ſen-
tentiam docent, Chriſti quidem Ieſu nomen tanquam irritamentum pro-
ferentes, Simonis autem impietatem uarie introducentes mortificant mul-
tos, per nomen bonum ſententiam ſuam male diſperdentes, & per dulce-
dinem & decorem nominis amarum & malignum principis apoſtaſiæ ſer-
pentis uenenum porrigentes eis. Ab hijs autem qui prædicti ſunt iam mul
tæ propagines multarum hæreſum factæ ſunt, eo quod multi ex ipſis, imò
omnes uolunt doctores eſſe, & abſcedere quidem ab hæreſi in qua fuerunt
Aliud autem dogma ab alia ſententia, & deinceps alteram ab altera com- B
ponentes, noua docere inſiſtunt, ſemetipſos adinuentores ſententiæ quam-
cunq; compegerint, enarrantes. Vt exempli gratia dicamus, à Saturnino &
Marcione qui uocantur continentes, abſtinentiam à nuptijs annunciaue-
runt, fruſtrantes antiquam plaſmationem dei & oblique accuſantes eum,
qui & maſculum & fœminam ad generationem hominum fecit, & eorum
quæ dicuntur apud eos animalia abſtinentiã induxerunt, ingrati exiſtentes
ei qui omnia fecit deo: contradicunt quoque eius ſaluti qui primus plaſma-
tus erat, & hoc nunc adinuentum eſt apud eos.

Qualis eſt Tatiani doctrina. Cap. XXXI.

TAtiano quodam primo hãc introducente blaſphemiam, qui cum eſſet
Iuſtini adiutor, in quantum quidem apud eum erat, nihil enarrauit ta
le, poſt uero illius martyrium abſiſtens ab eccleſia, & præſumptione magi-
ſterij elatus & inflatus, quaſi præ cæteris eſſe proprium characterem, do-
ctrina conſtituta, non quaſdam inuiſibiles, ſimiliter atque hij qui à Valen-
tino ſunt uelut fabulam enarrans: nuptiarum autem corruptelas, fornica-
tiones ſimiliter ut Marcion & Saturninus dicens, Adæ autem ſaluti ex ſe
contradictionem faciens

Coitus. Sic & alij ue tuſtiores ſeri bunt.

Vnde hij qui differentias induxerunt, acceperunt occaſiones. Cap. XXXII.

ALij autem rurſus à Baſilide & Carpocrate occaſiones accipientes, indiſ
ferentes *cœtus, & multas nuptias induxerunt, & negligentiã ipſorum
quæ ſunt

A quæ ſunt idolothyta ad manducandum, non ualde hoccomparare dicētes
deum. Et quid enim non eſt numerum dicere eorum qui ſecundum alterũ
& alterum modum exciderunt à ueritate.

Quibus temporibus fuerunt omnes qui prædicti ſunt,& à quibus initia & doctrinas acceperunt. Cap. XXXIII.

SVper hos autem ex hijs qui prædicti ſunt Simoniani multitudo gnoſti
corum Barbelo exurrexit, & uelut à terra fungi manifeſtati ſunt, quorũ
principales apud eos ſententias enarramus. Quidam enim eorum æonem
quendam nunquam ſeneſcentem in uirginali ſpiritu ſubijciunt, quem Bar/
belum nominant. Vbi eſſe patrem quendam innominabilem dicunt, uo/
luiſſe autem hunc manifeſtare†ea ſe ipſi Barbeloni: ennœã autẽ hãc progreſ *Aliâs ei.*
ſam ſtetiſſe in conſpectu eius,& poſtulaſſe prognoſin, cum prodiſſet autem
& prognoſis his rurſum petentibus prodidit incorruptela, poſt deinde uita
æterna, in quibus gloriantem Barbelon, & proſpicientem in magnitudine
& conceptu delectatã in hanc generaſſe ſimile ei lumen. Hanc initiũ & lumi
nationis & generationis omnium dicunt, & uidentem patrem lumen hoc,
unxiſſe illud ſua benignitate ut perfectum fieret. Hunc aũt dicunt eſſe Chri
ſtum, qui rurſus poſtulat quemadmodum dicũt adiutoriũ ſibi dari Nun,&
progreſſus eſt Nus. Super hæc aũt emittit pater Logon. Cõiugationes aũt
B fient Ennoiæ & Logi,& Aphtarſias & Chriſti,& æonia aũt Zoë thelemati
coniuncta eſt,& Nus prognoſi,& glorificabitur ei magnum lumen & Bar/
belon. Poſt deinde & de Enoia, & de Logo autogenen emiſſum dicũt ad
repræſentationem magni luminis,& ualde honorificatum dicunt,& omnia
huic ſubiecta. Coëmiſſa autem ei Alethiam, & eſſe coniugationem Auto/
genus & Alethiæ. De lumine autem quod eſt Chriſtus, & de incorruptela
quatuor emiſſa luminaria ad circumſtantiam Autogeni dicunt,& de The/
lemate rurſus æonia Zoë quatuor luminaribus, quas nominat Charin, the/
leſin, ſyneſin, phroneſin. Et Charin quidem magno & primo luminario ad
iunctam, hunc autẽ eſſe Sotera uolunt,& uocant eum†Harmogenes. Thele *Harmogen opinor legen*
ſin autẽ ſecundo, quem & nominant Raguel. Syneſin autem tertio lumina *dum. i. cõmiſ/*
rio, quẽ uocant†Dauid. Phroneſin aũt quarto quem nominat Eleleth. Con *ſuram.*
firmatis igitur ſic omnibus, ſuper hæc emittit Autogenes hominẽ perfectũ *Alĩs Dadud*
& uerũ, quem adamantem uocant, quoniã neq; ipſe domatus eſt, neq; hij, *forte legendũ Daduchum.*
ex quibus erat, qui & remotus eſt primo lumine ab † Armoze. Emiſſam *Harmoge pu*
autẽ cum homine ab Autogene agnitionem perfectam & coniunctam ei, *to legendum.*
unde & hunc agnouiſſe eum, qui eſt ſuper omnia, uirtutem quoq; ei inuictã
datam à uirginali ſpiritu,& refrigerant in hoc omnia hymnizare†magnum *Aliâs agnũ.*
æona. Hinc enim dicunt manifeſtatam matrem, patrẽ, filium. Ex Anthro/
po autẽ & Gnoſi natum lignum quod & ipſum† Canoſin uocant. Deinde *forte Gno.*
ex primo angelo qui aſtat Monogeni emiſſum dicunt ſpiritum ſanctum,

alis. prunicum quem & Sophiam &†prianicum uocant. Hunc igitur uidentem reliqua om
nia coniugationẽ habentia, ſe autem ſine coniugatione quæſiſſe cui aduna- A
retur, & cum non inueniret aſſeuerabat & extendebatur & proſpiciebat ad
inferiores partes, putans hic inuenire coniugem, & non inueniens exilijt tæ-
diata quoque, quoniam ſine bona uoluntate patris impetum fecerat. Poſt
deinde ſimplicitate & benignitate acta generauit opus, in quo erit ignoran-
tia & audacia. Hoc autem opus eius eſſe proarchontem dicunt fabricatorẽ
conditionis huius: uirtutem autem magnam abſtuliſſe eum à matre nar-
rant, & abſtuliſſe ab ea in inferiora, & feciſſe firmamentum cœli, in quo &
habitare dicunt eum. Et cum ſit ignorantia, feciſſe eas quæ ſunt ſub eo pote-
ſtates, & angelos, & firmamenta, & terrena omnia. Deinde dicunt aduni-
alis. Atabidiæ tum eum †Atabadiæ generaſſe Kakian zelum, & phthonon, & erinnyn, &
φθόνον, i. in- epithymian. Generatis autem hijs mater Sophia contriſtata refugit, & in
uidiam. altiore ſeceſſit, & fit deorſum numerantibus octonatio. Illa igitur ſecedente
ἐριννύς furia. ſe ſolum opinatum eſſe, & propter hoc dixiſſe: Ego ſum deus Zelotes, &
ἐπιθυμία, cõ-
cupiſcentia. præter me nemo eſt. Et hij quidem talia mentiuntur.

Quæ ſint gnoſticorum genera, & quæ ſecundum eos
ſententiæ. Cap. XXXIIII.

ALij autem turſus portentuoſa loquuntur, eſſe quoddam primum lu-
men in uirtute Bythi beatum & incorruptibile, & interminatum. Eſſe B
autem hoc patrem omnium, & uocare primum hominem. Ennœam autẽ
eius progredientem filium dicunt emittentis, & eſſe hunc filium hominis ſe-
cundum hominem. Sub hijs autem ſpiritum ſanctum eſſe, & ſub ſuperiora
ſpiritu ſegregata elementa aquam, tenebras, abyſſum, Chaos, ſuper quæ
ferri ſpiritum dicunt primam fœminam eam uocantes. Poſtea dicunt exul-
tante primo homine cum filio ſuo ſuper formoſitate ſpiritus, hoc eſt, fœmi-
næ, & illuminantem eam generauit ex ea lumen incorruptibile tertium ma-
ſculum, quem Chriſtum uocant filium primi & ſecundi hominis, & ſpiritus
ſancti primæ fœminæ. Concumbentibus autem patre & filio fœminæ, quã
& matrem uiuentium dicunt, cum autem non potuiſſet portare nec capere
magnitudinem luminum, ſuper repletam, & ſuper ebullientem ſecundum
ſiniſteriores partes dicunt, & ſic quidem filium eorum ſolum Chriſtũ, quaſi
dextrum & in ſuperiora alleuatitium arreptum ſtatim cum matre in incor-
ruptibilem æonem. Eſſe autẽ hanc & ueram & ſanctam eccleſiam, quæ fue-
rit appellatio, & conuentio, & adunatio patris omnium primi hominis, &
filij ſecundi hominis, & Chriſti filij eorum, & prædictæ fœminæ. Virtutem
autem quæ ſuperebullit ex fœmina habente humectationem luminis, à
patribus decidiſſe deorſum docent, ſua autem uoluntate habentem hume-
Prunichum. ctationem luminis, quem & ſiniſtram, & Pronichon, & Sophian, & maſcu-
lofœminam uocant, & deſcendentes ſimpliciter in aquam, cum eſſent immo-
biles,

biles,& ne mouiſſe quoq; eas petulanter agentem uſq; ad abyſſos,& aſſum
A pſiſſe ex eis corpus. Humectationē enim luminis eius omnia accucurriſſe & adhæſiſſe dicunt,& circumtenuiſſe eam, quam niſi habuiſſet, tota abſorpta fortaſſe fuiſſet & demerſa à materia. Deligatam igitur hanc à corpore quod erat à materia & ualde grauatam repſiſſe aliquando & conatā eſſe fugere aquas,& aſcendere ad matrem. Non potuiſſe autem,propter grauedinem circumpoſiti corporis. Valde autem male ſe habentem machinatam eſſe abſcondere illud quod erat deſuper lumen,timentem ne & ipſum læderetur ab inferioribus elementis quemadmodum & ipſa,& cum uirtutem accepiſſet ab humectatione eius quod erat ſecundum eam lumen,reſilijt & in ſublimitatem elata eſt,& facta in alto dilatauit & cooperuit,& fecit cœlū hoc, quod apparet à corpore eius,& remanſit ſub cœlò quod fecit, adhuc habēs aquatilis corporis typum, cum accepiſſet concupiſcentiam ſuperioris luminis,& uirtutem ſumpſiſſet per omnia depoſuiſſet corpus & liberatam ab eo. Corpus autem hoc exuiſſe dicunt eam fœminam à fœmina nominant, & filium autem eius dicunt habuiſſe & ipſum aſpirationem quandam in ſe incorruptelæ à matre relictam ei,per quam operatur,& potens factus emiſit & ipſe,ut dicunt,ab aquis filium ſine matre,neq; enim cognouiſſe matrē eum uolunt, & filium eius ſecundum patris imitationem alterum emiſiſſe
B filium. Hic quoq; tertius quartum generauit,& quartus ipſe generauit filiū, de quinto ſextum filium generatum dicunt, & ſextus ſeptimum generauit: ſic quoque hebdomoda perfecta eſt apud eos. Octauum matrem habentē locum,& quemadmodum generationibus,ſic & dignitatibus,& uirtutibus præcedere eos abinuicem:& nomina autem mendacio ſuo talia poſuerunt. Eum enim qui à matre primus ſit Ialdaboth uocari, eum autem qui ſit ab eo Iao,& qui ab eo ſabaoth magnū, quartum autem adoneum, & quintū eloeum,& ſextum horeum, ſeptimum autem & nouiſſimum omniū aſchaphæum. Hos autem cœlos & arotheas,& uirtutes,& angelos,& conditores *Areothas.* ſubijciunt per ordinem ſedētes in cœlo ſecundum generationem ipſorum, apparentes regere quoq; cœleſtia & terreſtria, primo ipſorum Ialdabaoth contemnentem matrem in eo quod filios & nepotes ſine ullius permiſſu fecerit. Adhuc etiam angelos,& uirtutes,& poteſtates, & dominationes, quibus factis ad litem & iurgiū aduerſus eos conuerſos eſſe filios eius de principatu: propter quem contriſtatum Ialdaboth & deſperatum conſpexiſſe in ſubiacentem faciē materiæ, & conſolidaſſe cōcupiſcentiam ſuam in eam, unde natum filium dicunt. Hunc eſſe Nun in figura ſerpentis contortum, dehinc & ſpiritum & animam,& omnia mundialia inde generatam omnē obliuionem,& malitiam,& zelum,& inuidiam,& mortem. Hunc autem ſerpentiformem & contortum Nun eorum adhuc magis euertiſſe patrem dicunt tortuoſitate, cum eſſet cum patre ipſorū in cœlo & in paradiſo. Vnde

exultante Ialdaboth in omnibus hijs quæ ſub eo eſſent gloriatum & di-
xiſſe, Ego & pater, & deus, & ſuper me nemo. Audientem autem matrem A
clamaſſe aduerſus eum, noli mentiri Ialdaboth, eſt enim ſuper te pater om-
nium primus Anthropus, & Anthropus filius Anthropi. Cõturbatis autẽ
omnibus ad nouam uocẽ & inopinabili nuncupatione, & quærentibus un-
de clamor, & aduocãdos eos, & adeſſe ſe ducendum dixiſſe Ialdabaoth di-
cunt: uenite faciamus hominem ad imaginem noſtram. Sex autem uirtutes
audientes hæc, matre dante illis excogitationem hominis, uti per eum eua-
cuet eos à principali uirtute, conuenientes formauerunt hominem immen-
ſum latitudine & longitudine, ſcarizantem autem eo tantum adduxerunt
eum patri ſuorum, & hoc ſophia operante uti & illum euacuet ab humecta-
tione luminis, uti non poſſe erigi aduerſus eum qui ſurſum eſt, habens uir-
tutem. Illo autem inſufflante in hominem, ſpiritum uitæ latenter euacuatũ
eum à uirtute dicunt, hominem autem inde habuiſſe Nun & Enthymeſin,
& hæc eſſe quæ ſaluantur dicũt, & ſtatim gratias agere eum primo homini
relictis fabricatoribus. Zelantem autem Ialdaboth uoluiſſe excogitare eua-
cuare hominem per fœminam, & de ſua Enthymeſi eduxiſſe fœminam,
quam illa prunicos ſuſcipiens inuiſibiliter euacuauit à uirtute. Reliquos au-
tem uenientes & mirantes formoſitatem eius uocaſſe eam Euam, & concu-
piſcentes eam hanc generaſſe ex ea ſibi filios, quos angelos eſſe dicunt. Ma-
ter autem ipſorum argumentata eſt per ſerpentem ſeducere Euam & Adã B
ſupergredi præceptum Ialdaboth. Eua autem quaſi à filio dei hoc audiens
facile credidit, & Adam ſuaſit manducare de arbore, de qua dixerat Deus
non manducare. Prunicum autem uidentem, quoniam & per ſuã blaſphe-
miam uicti ſunt ualde, ualde gratulatum & rurſum exclamaſſe, quoniam
cum eſſet pater incorruptibilis olim hic ſemetipſum uocans patrẽ mentitus
eſt, & cum homo olim eſſet, & prima fœmina & hæc adulterans peccauit.
Ialdabaoth autem propter eam quæ circa eum erat obliuionem ne quidem
intendentem ad hæc proieciſſe Adam & Euam de paradiſo, quoniã tranſ-
greſſi erant præceptum eius. Voluiſſe enim filios ei ex Eua generari & non
adeptum eſſe, quoniam mater ſua in omnibus contrairet ei, & latenter eua-
cuans Adam & Euam ab humectatione, quæ maledictionem participaret,
neq; opprobrium is qui eſſet à principalitate ſpiritus. Sic quoq; uacuos à di
uina ſubſtãtia factos maledictos eſſe ab eo, & deiectos à cœlo in hũc mun-
dum docent. Sed & ſerpentẽ aduerſus patrem operantẽ deiectum ab eo in
deorſum mundum, in poteſtatẽ autẽ ſuam redigentẽ angelos qui hic ſunt,
& ipſum ſex filios generaſſe, ſeptimo ipſo extante ad imitationem eius, quæ
circa patrẽ eſt hebdomadis. Et hos ſeptem dæmonas mundiales eſſe dicũt
aduerſantes & reſiſtentes ſemper generi humano, quoniã propter eos pater
illorũ proiectus eſt deorſum. Adam autẽ & Euam prius quidem habuiſſe

leuia

leuia & clara,& uelut ſpiritalia corpora,quemadmodū & plaſmati ſunt, ue-
A nientes autem huc demutaſſe in obſcurius pinguius & pigrius. Sed & ani-
mam diſſolutam & languidam,quippe à factore tantummodo inſufflatio-
nem mundialem habentes,quoadusq; iterū prunicos miſerata eorū reddi-
dit eis odorē ſuauitatis humectationis luminis, per quā in cōmemorationē
uenerunt ſuam ipſorū,& cognouerunt ſeipſos nudos,& corporis materiā,&
cognouerunt quoniā mortem baiulant,& magnanimes extiterunt, cogno-
ſcentes quoniā ad tempus corpus circundatum eſt eis: & eſcas quoq; inue-
niſſe eos præeunte eos Sophia, & ſatiatos coiſſe inuicē carnaliter & gene-
raſſe Cain,quem deiectibilis ſerpens cum filijs ſtatim ſuſcipiens uertit,& ad
impleuit mundiali obliuione ſtulticia & audacia,immittens ita ut & dū fra-
trem ſuum Abel occideret, primus zelū & mortē oſtenderit: poſt quos ſe-
cundū prouidentiā prunici dicunt generatū Seth,poſt noreā,ex quibus reli-
quam multitudinem hominū generatā dicunt, & ab inferiori hebdomade
in omnē malitiam immiſſam,& apoſtaſiā ſuperiori ſanctæ hebdomadæ &
idololatriam,& reliquam uniuerſam contemptionē, cum contraria eis eſſet
ſemper mater inuiſibiliter,& proprium ſaluaret,hoc eſt,humectationem lu-
minis.Sanctam aūt hebdomadem,ſeptem ſtellas quas dicūt planetas eſſe
uolunt,& proiectibilem ſerpentē duo habere nomina, Michaël & Samnel
B dicunt.Iratum autē Ialdabaoth hominibus,quoniā eum nō colebant, neq;
honorificabant,quaſi patrem & deū,diluniū eis immiſiſſe, ut omnes ſimul
perderet. Contra ſtante autē & hic Sophia ſaluatos eos eſſe qui circa Noē
erant in arca,propter humectationē illius luminis quod ab eo erat, per quā
iterū adimpletū eſſe mundū hominibus: ex quibus quendā Abraham ele-
giſſe & ipſum Ialdaboth,& teſtamentum poſuiſſe ad eum,ſi perſeuerauerit
ſemen eius ſeruiens ei, dare ei hæreditatem terræ. Poſt per Moyſen edu-
xiſſe eos ex Aegypto, qui ab Abraham eſſent, & dediſſe eis legem, & fe-
ciſſe eos Iudæos, ex quibus elegiſſe ſeptem dies, quos & ſanctam hebdo-
madam uocant, & unuſquiſque eorum ſuum præconem ad ſemet glorian-
dum,& deum annuntiandum, uti & reliqui audientes glorias, ſeruirent &
ipſi hijs qui à prophetis annuntiantur Dij. Sic autem prophetas diſtri-
buunt:huius quidem Ialdaboth Moyſen fuiſſe, & Ieſnm Naue,& Amos,
& Abacuc.Illius autem Iao,Samuel & Nathan,& Ionam, & Micheam. Il-
lius autem Sabaoth Helian, & Ioël, & Zacharian. Illius autem Adonai,
Eſaiam,& Ezechiel, & Ieremiam, & Daniel.Illius autem Eloy, Tobiam &
Aggeum.Illius autem Orei Micheam & Naum. Illius autē Aſtanfei Heſ-
dram & Sophoniam. Horum igitur unuſquiſque glorificans ſuum patrem
& deum Sophian,& ipſam per eos multa†loquutam eſſe, de primo homi- als, loquutū
ne & incorruptibili æone, & de illo Chriſto, qui ſit ſurſum dicunt præmo-
nentem,& rememorātem homines in incorruptibile lumen, & in primum

hominem,& in deſcenſione Chriſti,in quibus contritis principibus & admirantibus nouitatem in hijs quæ à prophetis annunciabantur,operatam A eſſe prunicum per Ialdaboth neſcientem quid faciat duorum hominum factas eſſe emiſſiones. Alterum quidem de ſterili Elizabet. Alterum autem ex Maria uirgine, & quoniam non haberet eadem ipſa requiem, neque in cœlo,neq; in terra,cõtriſtatam inuocaſſe in adiutorium matrem. Mater autem eius prior fœmina miſerata eſt ſuper pœnitentia filiæ, & poſtulauit à primo homine adiutorium ei mitti Chriſtum, qui & deſcendit emiſſus ad ſororem ſuam,& ad humectationem luminis. Cognoſcentem autem eam quæ deorſum eſt Sophiam deſcendere ad fratrem eius,& annuntiaſſe eius aduentum per Ioannem,& præparaſſe baptiſmum pœnitentiæ,& ante adaptaſſe Ieſum,uti deſcendens Chriſtus inueniat uas mundum,& uti per filium eius Ialdaboth fœmina à Chriſto annuntiaretur. Deſcendiſſe autem eum per ſeptem cœlos, aſſimilatum filijs eorum dicunt, & ſenſim eos euacuaſſe uirtutem. Ad ipſum enim uniuerſam humectationem luminis concurriſſe dicunt,& deſcendentem Chriſtum in hunc mundũ, induiſſe primũ ſororem ſuam Sophiam,& exultaſſe utroſq; refrigerantes ſuper inuicem,& hoc eſſe ſponſum & ſponſam definiunt. Omnia autem quippe ex uirgine per operationem dei generatum ſapientiorem & mundiorem, & iuſtiorem hominibus omnibus fuiſſe in Chriſtum perplexum Sophiæ deſcendiſſe,& ſic factum eſſe Ieſum Chriſtum.Multos igitur ex diſcipulis eius non cognouiſſe Chriſti deſcenſionem in eum dicunt, deſcendente autem Chriſto in B Ieſum,tunc cœpiſſe uirtutes perficere,& curare, & annuntiare incognitum patrem,& ſe manifeſte filium primi hominis confiteri.In quibus iraſcentes principes & patrem Ieſu operatos ad occidendum eum,& in eo cum adduceretur ipſum quidem cum Sophia abſtitiſſe in incorruptibilem æonem dicunt. Ieſum autem crucifixum,non autem oblitum ſuum Chriſtum,ſed miſiſſe deſuper uirtutem quãdam in eum,quæ excitauit eum in corpore,quod & corpus animale & ſpiritale uocant, mundialia enim remiſiſſe eũ in mundo. Videntes aũt diſcipuli reſurrexiſſe eum, non eũ cognouerunt,ſed ne ipſum quidem Ieſum,cuius gratia à mortuis reſurrexit. Et hunc maximum errorem inter diſcipulos fuiſſe dicunt, quoniã putarent eum in corpore mundiali reſurrexiſſe,ignorantes quoniam caro & ſanguis regnum dei non apprehendunt. Confirmare autem uolunt deſcenſionem Chriſti, & aſcenſionem ex eo quod neque poſt baptiſmum, neque poſt reſurrectionem à mortuis aliquid magni feciſſe Ieſum dicant diſcipuli, ignorantes adunitum eſſe Ieſum Chriſto, & incorruptibilem æonem hebdomadi, & mundiale corpus animale dicunt. Remoratum autem eum poſt reſurrectionem xviij. menſibus, & ſenſibilitatem in eum deſcendentem didiciſſe quod liquidum eſt, & paucos ex diſcipulis ſuis, quos ſciebat capaces tantorum myſteriorum do-

rum do-

A rum docuit hæc,& ſic receptus eſt in cœlum, Chriſto ſedente ad dexteram patris Ialdaboth,uti animas eorum qui cognouerunt eos poſt de paſſione mundialis carnis recipiat in ſe,ditans ſemetipſum patre eius ignorante, ſed ne uidente quidem eum, uti in quantum Ieſus † ſemetipſum ditans in ſanctis animabus,in tantum pater eius in detrimentis factus diminoretur euacuatus à uirtute ſua per animas. Iam enim non habiturum eum animas ſanctas,ut rurſus demittat eas in ſeculum,ſed tantum eas quæ ſunt ex ſubſtantia eius,id eſt,quæ ſunt ex inſufflatione. Conſummationem autem futuram quando tota humectatio ſpiritus luminis colligatur,& abripiatur in æonem incorruptibilitatis. Tales quidem ſecundum eos ſententiæ ſunt,à quibus uelut Lernæa hydra multiplex capitibus fera, de Valentini ſchola generata eſt. Quidam etiam ipſam Sophiam ſerpentem factam dicunt, quapropter & contrariam extitiſſe factori Adæ, & agnitionem hominibus immiſiſſe,& propter hoc dictum ſerpentem omnium ſapientiorem.Sed & propter poſitionem inteſtinorum noſtrorū per quas eſca infertur,eo quod talem figuram habeant,oſtendentem abſconſam generatricem ſerpentis figuræ ſubſtantiam in nobis.

als, ditat.

Quæ eſt Ophitarum & Cainorum inreligioſitas, etiam impudentia,& unde conſcripta ipſorū. Cap. XXXV.

Ophitæ à ſerpente nomen habent, quem colūt p Chriſto. Caini Caim & Iudam Iſcariotem uenerantur.

B Alij autē rurſus Cain à ſuperiore principalitate dicunt & Eſau & Core & Sodomitas, & omnes tales cognatos ſuos confitentur, & propter hoc à factore impugnatos neminem ex eis male acceptos. Sophia enim illud quod proprium ex ea erat abripiebat ex eis ad ſemetipſam,& hæc Iudā proditorem diligenter cognouiſſe dicunt, & ſolum præ cæteris cognoſcentē ueritatem perfeciſſe proditionis myſterium,per quem & terrena & cœleſtia omnia diſſoluta dicunt,& confinctionem afferunt huiuſmodi,Iudā Euangelium illud uocantes.Iam autem & colligi eorum cōſcriptiones, in quibus diſſoluere opera hyſteræ adhortantur, Hyſteram autem fabricatorem cœli & terræ uocant,nec enim aliter ſaluari eos niſi per omnia eant,quemadmodum & Carpocrates dixit, & in unoquoq; peccatorū & turpiū operationū angelū aſſiſtere,& operantē accidere audaciā & immūditiā inferre,id quod ineſt ei operationi angeli nomen edicere. O tu angele ab.a.re.or.opere tuo fatua illa poteſtas, perficio tuam operationem: & hoc eſſe ſcientiam perfectam,ſine tremore in tales abire operationes, quas ne nominare quidem fas eſt. A talibus matribus, & patribus, & proauis eos qui à Valentino ſint, ſicut ipſæ ſententiæ & regulæ oſtendunt eos, neceſſarium fuit manifeſte arguere,& in medium afferre dogmata ipſorum,ſi qui forte ex hijs pœnitentiam agentes, & conuertentes ad unum ſolum conditorem & deum factorem uniuerſitatis,ſaluari poſſint. Reliqui autem † niſi abſtrahantur à praua quaſi ueriſimili ſuaſione eorum, putantes maius & aliquid altius ab hijs

ὑστέρα uulua.

Conſentiebāt ueſtigia codicū nec quicq̄ adhuc potuit elici.

als, iam non abſtrahātur.

hijs ſcituros ſe myſterium.Sed à nobis bene diſcentes, quoniã ab illis male docentur,derideant quidem doctrinam eorum.Illorum autem miſerentur, A qui adhuc tam miſerrimis & inſtabilibus fabulis tantam elationem aſſumpſerunt,ut meliores ſemetipſos reliquis propter talem magnitudinem,imò ignorantiam arbitrentur.Delectatio autẽ eorum hæc eſt, ſiue aduerſus eos uictoria eſt ſententiæ eorum manifeſtatio. Quapropter conati ſumus uniuerſum male compoſitum uulpeculæ huius corpuſculum in medium producere,& apertum facere manifeſtum. Iam enim non multis opus erit ſermonibus ad euertẽdum doctrinam eorum, manifeſtam omnibus factam. Quemadmodum beſtiæ alicuius in ſylua abſconditæ,& inde impetum facientis,& multos uaſtantis qui ſegregat & denudat ſyluam, & ad uiſionem adduxit ipſam feram, iam non elaborauit ad capiendam uidentes,quoniã ea fera fera eſt,ipſis enim adeſt uidere & cauere impetus eius,& iaculari undique,& uulnerare & interficere uaſtatricem illam beſtiã. Sic & nobis cum in manifeſtum redegerimus eorum abſcondita, & apud ſe tacita myſteria, iam non erit neceſſarium multis deſtruere eorum ſententiam. Adeſt enim & tibi & omnibus qui tecum ſunt ad hæc quæ prædicta ſunt exerceri &†excutere nequam ipſorum doctrinas & inconditas, & apta ueritati oſtendere dogmata.Cum igitur hæc ſic ſe habeant, quatenus promiſi ſecundum noſtram uirtutem inferemus euerſionem ipſorum, omnibus eis contradicentes in ſequenti libro: Enarratio enim in longum pergit,ut uides: & uiatica B quoque dabimus ad euerſionem ipſorum, occurrentes omnibus ſententijs ſecundum narrationis ordinem,ut ſimus non tantũ oſtendentes, ſed & uulnerantes undiq; beſtiam.

†al's euertere.

IRENAEI LVGDVNENSIS EPISCOPI CONTRA hæreticos liber primus explicit.

INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI SECVNDI.

HAec inſunt in ſecundo libro redargutionis & euerſionis falſo cognomine agnitionis.

1 Oſtenſio quod neq; extra pleroma ſit uniuerſorum deus,neq; extra plenitudinem eius eſſe aliquid,neq; quidem duos eſſe deos immenſo interuallo ab inuicem diſtantes,neq; uirtutem aliquam mundi fabricatricẽ immenſum ſeparatam à patre ignorante eam.

2 Neq; interim in hijs quæ continentur à patre alium quendam fabricaſſe hunc mundum,neq; patrem per alia adminicula eam quæ ſecundũ nos eſt feciſſe conditionem,ſed tantum per uerbum ſuum: eſſe autem conditorem eũ,qui eſt ſuper omnia deus,& ipſum patrẽ eſſe domini noſtri Ieſu Chriſti.

3 Quoniam inuiſibilis quidem eſt pater,ſed nõ incognitus,neq; ignorare eum quidem poterant angeli,licet plurimum deorſum deiecti eſſent ab eo.

4 Quoniam ſubbilis eſt pleroma Valentini diſcipulorum.

5 Oſtenſio

5 Oſtenſio non eſſe eam quæ eſt ſecūdum nos creaturam imaginem pleromatis eorum neque Demiurgum unguenti.
6 Quomodo immenſus excidit de imaginibus eorum ſermo.
7 Quoniā nō eſt uerīſimile ea quæ ſunt hic umbrā pleromatis eorū eſſe.
8 Quàm falſa umbra & uacua eorum oſtenditur.
9 Oſtenſio quoniam eſt & ſubſiſtit mundi fabricator deus, non conſtat autem qui ſuper hunc adinuenitur pater.
10 De quæſtionibus & parabolis quomodo oporteat ſoluere ea quæ quæruntur.
11 Quoniam ſubſtantia materiæ labi adiungere non conſtat, uoluntate autem & uirtute dei conſtat & fidem habet.
12 Contradictiones hijs qui ſunt à Valentino.
13 Quomodo hijs ſermo qui eſt de triacontade illorū concidit in utroq;, & ſecundum id quod plus eſt, & ſecundum id quod minus.
14 Quoniā impoſſibile eſt ſeparatas eſſe ab inuicem eas quæ infra plenitudinem dicuntur coniugationes, adunitis autem hijs impoſſibile eſt Sophiam ſine coniuge aſſumpſiſſe labem, aut etiam generaſſe aliquid.
15 Quoniam in eodem pleromate non poterat uerbum & ſilentium eſſe.
16 Quoniam nullius momēti oſtendit' primus ordo emiſſionū ipſorum.
17 Quoniam ſenſus non potuiſſet emitti, quia ipſe emittebat reliqua.
18 Quid eſt emiſſio, & quoniam hæ quæ ab hijs dicuntur emiſſiones hominibus congruant magis quàm deo.
19 De quæſtionibus quomodo & hinc ethnici ueriſimilius de uniuerſorū generatione reſponderunt & gratius, & quomodo ab ipſis quæ ſunt à Valentino initia ſumpſerunt cuiuſq; ſunt ſecundum eos regulæ.
20 Quæſtio de omni ſpecie emiſſionis & de pleromatis inconſequentia.
21 Quoniam quæ nobis qui ſumus ab eccleſia imputāt hij qui ſunt à Valentino, illis rurſum imputant hij qui ſunt à Baſilide, & illis iterum alij.
22 Quoniam ſi quis tranſmotus fuerit à Demiurgo, in multos deos & infinitos mundos excidere eum neceſſe eſt.
23 Oſtenſio quoniam Logos in diminutione non eſt prolatus.
24 Quoniam ſecundum hæreticos uoluntas patris inuenitur feciſſe ignorantiam & labem.
25 Quoniam Sophia nunq; in ignorantia & in deminoratione eſt.
26 Oſtenſio quomodo neq; enthymeſis ſine æone propriā habuerit ſubſtantiam, neq; paſſio ſine enthymeſi.
27 Quoniam neq; diſſolui neq; pati æon poterat cum eſſet ſpiritalis & in his quæ ſimilia erunt conuerſans.
28 Quoniā patris exquiſitio & inueſtigatio magnitudinis eius neq; paſſionem neq; labem ſed tantum perfectionis faciebat in æone.

29 Quoniã nõ capit æonem infra pleroma deſideriũ paſſionis percepiſſe. A

30 Quomodo de ſemine ipſorum ſermo uniuerſus inſtabilis oſtenditur.

31 Quoniam non ignorauit Demiurgus in eum ſeminis diſpoſitionem.

32 Et quoniam ſi in eum depoſitum fuiſſet ſemẽ non potuiſſet ignorare ea quæ ſunt ſuper eum.

33 Quomodo contraria de matre & labes eius conſilia decreuerunt.

34 Oſtenſio quod neq; conceptio neq; generatio ſeminis fuerit.

35 Quoniam ex ſolutione parabolarum inpropriam & inconuenientem fictionis ſuæ faciunt.

36 Oſtenſio quod uno anno nõ præconiauerit dominus poſt baptiſmũ *ſermonem ipſe eam ætatem.

*aliàs ſed omnem.

37 Quomodo deſtruetur qui eſt de numeris ipſorũ & nominibus ſermo.

38 Quoniam ſecundum Legem neq; imagines neq; figuræ exiſtunt plenitudinis ipſorum, ſed neq; figuræ eſſe poſſunt.

39 Quoniam omnis numerus cõſtare poteſt ex ſcripturis, & typus dici omnis argumenti.

40 De diebus & horis & menſibus & uocabulis & ſyllabis, de amen, & de nonagintanouem ouibus ex quibus una perijt & inuenta eſt.

41 Oſtenſio quoniam neq; ſecundum formam pleromatis eorum facta ſint quæ facta ſunt, neq; rurſus uane & prout euenit.

42 Quoniam non poſſit conſtare per numeros ueritas. B

43 Quæ ſunt quæ à nobis poſſunt exolui, & quæ ſunt quæ remittuntur deo fabricatori.

44 Oſtenſio quoniam Demiurgus non ſit ſupergreſſibilis mente, neq; ſuper eum alteram diuinitatem eſſe.

55 Quid ſit quod à Paulo dictum eſt, ſcientia inflat, dilectio aũt ædificat

46 Quomodo oportet parabolas exſolui.

47 Quoniam omnem agnitionem non poſſumus habere in hac uita.

48 Quomodo de emiſſionibus eorum ſermo compoſitum oſtendit patrem & non ſimplicem, nec uniformem.

49 Quoniã non eſt ueriſimile uerbum dei tertiã habere à patre emiſſionẽ.

50 Oſtenſio quoniam Nus & Logos Nus, & Nus ipſe eſt pater omnium

51 Quomodo dominus quædã concedit patri, & quæ cauſa eſt propter quam diem & horam à nemine altero cognoſci ait niſi à ſolo patre.

52 De natura animæ, quoniam ſecundum illorũ ſermonem, cum animæ ſeruentur, neceſſe eſt & corpora participare ſalutem.

53 Quoniam in nullo poteſt interior illorũ homo ſupergredi Demiurgũ

54 Quoniam non eſt ueriſimile hos quidem ſpiritales eſſe, Demiurgum autem animalem,

55 Oſtenſio quod non ſit animalis Demiurgus.

A 56 De aſſumptione Apoſtoli uſq; ad tertium cœlum,& cum dixit,ſiue in corpore,ſiue extra corpus.
57 Quomodo ea quæ aduerſus Valẽtinũ dicunt' omnẽ euertũt hæreſim.
58 Conuerſio hæreticorum omnium in hijs quibus non communicant cũ Valentino.
59 Oſtenſio quod non tranſeant animæ in alia corpora.
60 Oſtenſio quod non bibant ſecundum Platonem obliuionis poculum.
61 Oſtenſio quoniam corpus non eſt obliuio.
62 Quoniam in corporis communione non amittit ſuas uires anima.
63 Oſtenſio quod unuſquiſq; noſtrum ſuam habeat animam ſicut,& ſuum corpus.
64 Quomodo perſeuerant animæ corporis habentes figuram.
65 Quomodo animæ cum ſint generales,in futurum incorruptibiles perſeuerant.
66 Euerſio Baſilidis cœlorum fabricationis.
67 Oſtenſio quoniam prophetæ non à uarijs dijs fecerint prophetationes,ſed ab uno & eodem.
68 Expoſitio hæreticorum nominum eorũ quæ in prophetis poſita ſunt.

Expliciunt capitula ſecundi libri.

B ARGVMENTVM ERASMI ROTERODAMI IN SECVNDVM LIBRVM IRENAEI.

IN primo libro recenſuit ac detexit Valentini & aliorũ qui hunc ſequuti ſunt,opiniones,quæ ferè tales ſunt, ut in lucem protraxiſſe,ſit confutaſſe.Hic cũ ſingulorum dogmatibus congreditur,indicans quid à quibus philoſophis ſint ſuffurati ad deceptionem ſimplicium hæretici. Sic autem cum illis pugnat,ut ex ipſorũ doctrina ſumat tela,quibus illos conficiat.Vix enim ſibi conſtare poteſt qui multa cõminiſcitur.Eſt unus aut alter locus in hoc libro qui requirit candidũ interpretem, Vnus eſt cap. 49.Vbi uidetur ſentire quod ſolus pater ſciuerit diem & horam,ignorante filio.Verba S.Irenæi ſubſcribam,Quandoquidẽ & dominus ipſe filius dei ipſum iudicij diem & horam conceſſit ſcire ſolum patrem, manifeſte dicens De die autem illa & hora nemo ſcit,neque filius,niſi pater ſolus. Si igitur ſcientiam diei illius,filius nõ erubuit referre ad patrem,ſed dixit quod uerum eſt,neq; nos erubeſcimus &c. Dubitandum autem non eſt quin pio ſenſu hæc ſcripſerit Irenæus. Sed pulchre nobis exemplum ingeſſit, quos pudet quicquã neſcire,etiam in rebus diuinis.Alter eſt in capitibus.39.& 40. Vbi refert dominum nõ fuiſſe paſſum anno trigeſimo,aut trigeſimo primo,ſed ultra quadrageſimum annum docuiſſe Euangelium, Hanc opinionẽ con-

firmat ratione & autoritate duplici. Rationem hanc adfert, quod quemadmodum dominus pueris, adoleſcentibus, uiris & ſenibus ſeruandis uenerat, ita conueniebat nt omnium ætates ſuſciperet, poſt annum autem quadrageſimum homo uergit ad ſenium. Autoritatem profert ex Euangelio Ioannis, Quinquaginta annos nondum habes & Abraham uidiſti, ex hoc colligit dominum id temporis prætergreſſum annum quadrageſimum, nondum autem ad quinquageſimum perueniſſe. Confirmat hoc teſtimonio diſcipulorum, qui cum Ioanne Euangeliſta uixerant in Aſia, qui ſe prædicarent hæc audiſſe, non ſolum ab ipſo Ioanne, uerum etiam ab alijs Apoſtolis. Hæc opinio plurimum diſcrepat ab ea, quam nunc ſequitur eccleſia. Conſideret lector. A

INCIPIT PRAEFATIO SECVNDI LIBRI.

IN primo quidem libro qui ante hunc eſt arguentes falſi nominis agnitionem, oſtendimus tibi dilectiſſime, omne ab hijs qui ſunt à Valentino per multos & contrarios modos adinuentum eſſe falſiloquium, & ſententias expoſuimus eorum, qui priores extiterunt, diſcrepantes eos ſibimetipſis oſtendentes, multo autē prius ipſi ueritati. Et Marci quoq; magi ſentētiam, cum ſit ex hijs, cum operibus eius omni diligentia expoſuimus, & quanta ex ſcripturis eligentes, adaptare conantur fictioni ſuæ, diligenter retulimus, id quodammodo per numeros & B per uigintiquatuor elementa alphabetæ ueritatem affirmare conantur & audent, minutatim perexiuimus. Et quemadmodum conditionem ſecundum imaginem inuiſibilis apud eos pleromatis factam dicūt, & quanta de Demiurgo ſentiunt ac docent renunciauimus, & progenitoris ipſorum doctrinam Simonis Magi Samaritani & omnium eorum qui ſucceſſerunt ei manifeſtauimus. Diximus quoq; multitudinem eorum qui ſunt ab eo gnoſtici, & differentias ipſorum, & doctrinas & ſucceſſiones adnotauimus, quæq; ab eis hæreſes inſtitutæ ſunt, omnes expoſuimus, Et quoniam omnes à Simone hæretici initia ſumentes, impia & inreligioſa dogmata induxerunt in hanc uitam, oſtendimus, & redemptionem ipſorum, & quomodo initiant eos qui perficiuntur, & factiones eorum & myſteria manifeſtauimus: & quia unus deus conditor, & quia non poſtremitatis fructus, & quia neq; ſuper illum, neq; poſt eum eſt aliquid. In hoc autem libro inſtruemus, quæ nobis apta ſunt, & quæ permittit tempus, & euertemus per magna capitula omnem ipſorum regulam, quapropter quod ſit detectio & euerſio ſententiæ ipſorum, operis huius cōſcriptionem ita titulauimus. Oportet enim abſconditas ipſorum coniugationes per manifeſtarum coniugationum iudicium & euerſionem Bythum diſſoluere, & quoniam neq; fuerit aliquando, neq; ſit accipere oſtenſionem.

A. OSTENSIO QVOD NEQVE EXTRA PLEROMA SIT VNIVERSORVM DEVS,

neq; extra plenitudinē eius eſſe aliquid, neq; quidem duos eſſe deos, immenſo interuallo ab inuicem diſtātes, neq; uirtutem aliquam mundi fabricatricem, immenſum ſeparatam à patre ignorante eum. Cap. I.

BENE igitur habet à primo & proximo capitulo inchoare nos à Demiurgo deo qui fecit cœlū & terrā & omnia quæ in eis ſunt, quem hij blaſphemantes extremitatis fructum dicunt, & oſtendere, quod neque ſuper eū, neq; poſt eū eſt aliquid neq; ab aliquo motus, ſed ſua ſententia & libere fecit omnia, cum ſit ſolus deus & ſolus dominus, & ſolus conditor, & ſolus pater, & ſolus cōtinens omnia, & omnibus ut ſint, ipſe præſtans, Quemadmodum enim poterit ſuper hunc alia plenitudo, aut initiū, aut poteſtas, aut alius deus eſſe? cum oporteat deum horū omnium pleroma in immenſo omnia circumcontinere, & circumcōtineri à nemine. Si autē exra illum ali-
B quid, iam non omnium eſt pleroma, neq; continet omnia. Deerit enim pleromati aut ei qui ſit ſuper omnia deo, hoc quod extra eum dicūt, Quod autem deeſt & delibatum eſt ab aliquo, non eſt omniū pleroma, & terminum autem & medietatē & finem habebit, ad eos qui ſunt extra eum. Si autem finis eſt, in ea quæ ſunt deorſum, initium eſt, ad ea quæ ſunt ſurſum. Similiter autē & ex reliquis partibus neceſſitas eſt omnis id ipſum experiri, & ab eis qui foris ſunt cōtineri, & determinari, & includi. Is enim qui eſt deorſum finis neceſſario omni modo circumſcribit & circundat eum qui† firmatur in *aliâs finiatur*
eum. Et iterum ſecundū eos, pater omniū, quē uidelicet & * proonta & pro- *προὼν, id eſt, qui prius fuit*
archen uocant cū pleromate ipſorū. Et Marcionis bonus deus in aliquo conditus & reclusus & à foris circūdatus ab altera principalitate quā neceſſe eſt maiorē eſſe, quoniā id quod cōtinet, eo quod cōtinetur maius eſt, quod aūt maius eſt, id & firmius eſt & magis dominus, & quod maius eſt & firmius, & magis dominus, hoc erit deus, Cum enim ſit ſecundum eos & aliud quid, quod quidem extra pleroma eſſe dicūt, id quod eſt ſuperiorē erraticā uirtutem deſcendiſſe opinantur, neceſſe eſt omni modo & continere id quod extra eſt, cōtineri autē pleroma, alioquin nō erit extra pleroma. Si enim extra pleroma eſt aliquid, intra hoc ipſum quod extra pleroma dicunt, erit pleroma, & continebitur pleroma ab eo quod eſt extra. Cum pleromate autē ſubaudiatur & primus deus, aut rurſus in immēſum diſtare & ſeparata eſſe ab

inuicem,id eſt & pleroma,& quod eſt extra illud,Si autē hæc dixerint,tertiū quid erit, quod in immenſum ſeparat pleroma,& hoc quod eſt extra illud, & hoc tertium circū definit & continebitur† aquæ,& erit maius tertium hoc pleromate & eo quod extra illud,ſicut in ſuo ſinu cōtinens utrāq;, & in infinitum de hijs quæ continentur,& de hijs quæ cōtinent incidet ſermo.Si autem tertiū hoc initiū habebit in ſuperiora, & finem in inferiora omnia neceſſitate & à lateribus definiri illud,uel inchoans,uel† definiens ad alia quædam,& illa rurſus & alia quæ ſunt ſurſum & quæ deorſum,ad alia quædam habebunt initia,& hoc uſq; in infinitum,ut nunquam ſtet eorum cogitatio in uno deo,ſed per occaſionem pluſquam eſt quærendi in id quod nō ſit,excidat & abſiſtat à uero deo, Similiter autem hæc & aduerſus eos qui ſunt à Marcione aptata ſunt,Continebantur enim & circūfiniebantur & duo dei, ab immenſo interuallo,quod ſeparat eos ab inuicem.Si autē id excogitandi eſt neceſſitas,ſecundū omnem partē multos deos immenſa ſeparatione diſtantes,ab inuicem quidem inchoantes,ad inuicem autem finientes,& illa ratione ,qua nituntur docere ſuper fabricatorem cœli & terræ eſſe aliquod pleroma aut deum,eadē ratione utens quiſq; adſtruet ſuper pleroma,alterum eſſe pleroma, & ſuper illud rurſus aliud, & ſuper Bythum aliud pelagus dei, Et à lateribus autem ſimiliter eadem eſſe, & ſic in immenſum excitante ſententia & ſemper neceſſitas erit excogitare altera pleromata,& alteros Bythos,& nunquā aliquantos conſiſtere,ſemper quærentes alios præter dictos .Et erit autem incertum utrum nam hæc ſint deorſum quæ ſunt ſecundū nos,an hæc ipſa ſuperiora ſint,& quæ dicuntur ab eis ſurſum,utrum nam ſurſum aut deorſum ſint, & nullus ſtatus,neq; firmitas continebit ſenſum noſtrum,ſed in immēſos mundos & indeterminatos deos excedere neceſſitas erit.Et cum hæc ſic ſe habeant,unus quiſq; deus ſuis contentus erit, & non curioſe aget de alienis, ſi quo minus,iniuſtus erit & auarus & ceſſans eſſe quod deus eſt:& unaquæq; conditio ſuum fabricatorem glorificabit,& ipſo ſufficiens erit,& alterum non cognoſcet,ſi quo minus,apoſtata iuſtiſſime ab omnibus iudicatus,digniſſimā concipiet pœnam.Oportet enim aut unum eſſe qui omnia continet, & in ſuis fecit unumquodq; eorum quæ facta ſunt,quemadmodū ipſe uoluit:aut multos rurſus & indeterminatos factores & deos,ab inuicem quidē accipientes,ad inuicem autē deſinentes per omnem partem , & alios omnes à foris ab alterutro quodamodo recontineri,& uel incluſos & inamentes in ſuis unumquenq; eorū confiteri neceſſitas erit,neminem autem horū omnium eſſe deum . Deerit unicuiq; eorum partem minimam habenti,ad comparationem omnium reliquorum,& ſoluetur omnipotētis appellatio,& neceſſitas erit in impietatem cadere talem ſenſum.Qui autē ab angelis mundum dicunt fabricatum,uel ab aliquo quodam mundi fabricatore,præter ſententiā eius qui ſuper omnia pater eſt,primo qui-

alias,aqua.

alias, deficiens.

A

B

A mo quidem ex hoc ipſo peccant, præter uoluntatem primi dei, talem & tantam conditionẽ angelos feciſſe dicentes: quaſi efficaciores ſint angeli quàm deus, aut rurſus quaſi ille negligens ſit, aut minor exiſtens aut nullam curam habens eorum, quæ in proprijs ipſius fiant, utrumnam male an bene fiant, ut illud quidem diſſipet & prohibeat, alterum autem laudet & gaudeat, hoc autem ne homini quidẽ ſolerti applicet quis, quanto magis deo? Poſt deinde dicant nobis, Vtrumnam in hijs quæ ab illo continentur, & in proprijs eius fabricata ſunt hæc, an in alienis & extra eum poſitis. Sed ſi quidem dicant extra eum, ſimiliter omnia prædicta inconuenientia occurrent eis, & includetur primus deus ab eo qui extra eum eſt, in quo & deſinere eum neceſſe erit.

Neq; iterum in hijs quæ continentur à patre, alium quendam fabricaſſe hunc mundum, neq; patrem per alia administicula eam quæ ſecundũ nos eſt feciſſe conditionem, ſed tantum per uerbum ſuum, eſſe autẽ conditorem eũ, qui eſt ſuper omnia deus, & ipſum patrem eſſe domini noſtri Ieſu Chriſti. Cap. II.

SI autem ualde uanum erit præter*ſubſtantiam eius in eius proprijs angelis & ipſis qui ſunt poteſtatis eius, aut ab alio quodam dicere fabricatum eſſe mundũ, aut quaſi nõ omnia reſpiciat ipſe quæ ſint in ſuis, aut non *aliàs, Si autẽ illius.* *aliàs, ſententiã*
B ſciat quæ ab angelis futura ſunt. Si autem non præter uoluntatem eius, ſed uolente & ſciente, quemadmodum quidã opinantur, an nõ angeli uel mundi fabricator cauſæ erãt fabricationis iſtius, ſed uoluntas dei? Si enim mundi fabricator eſt, angelos ipſe fecit, aut etiam cauſa creationis eorũ ipſe fuit, & mundum ipſe uidebitur feciſſe, qui cauſas fabricationis eius præparauit, licet per longam ſucceſſionem deorſum angelos dicant factos, uel mũdi fabricatores à primo patre, quemadmodũ Baſilides ait, nihilominus id quod eſt cauſa eorum quæ facta ſunt in illum qui prolator fuit talis ſucceſſionis recurret, quemadmodum in regem correctio belli refertur, qui præparauit ea quæ ſunt cauſa uictoriæ, & cõditio huius ciuitatis, aut huius operis, in eũ qui præparauit cauſas ad perfectionẽ eorũ quæ deorſum facta ſunt. Quapropter non iam ſecurim dicimus incidere ligna, uel ſerram ſecare, ſed hominem concidere & ſecare rectiſſime quis dicat eum, qui ipſam ſecurim & ſerram ad hoc fecit, & multo†plus armamẽta omnia, per quæ fabricata ſunt ſecuris & ſerra. Sic igitur iuſte ſecundum illorum rationem pater omnium dicetur fabricator huius mundi, & non angeli, neq; alius quis mundi fabricator, præter illum qui fuit prolator, & prius cauſa factionis huiuſmodi præparationis exiſtens. Sit fortaſſe hic ſermo ſuaſorius ſiue ſeductorius apud eos qui ignorant deũ, & hominibus qui aſſimilant eum in operibus, & hijs qui non poſſunt ſtatim aliquid ex parato fabricare, ſed indigentibus multis *aliàs, prius.*

organis ad eorum fabricationem, non autem ueriſimilis in totũ apud eos, A
qui ſciunt, quoniam nullius indigens omnium deus, uerbo cõdidit omnia & fecit, neq; angelis indigens adiutoribus ad ea quæ fiunt, neq; uirtute aliqua ualde inferiori ab illo, & ignorante patre, Neq; aliqua labe, neq; ignorantia, ut is qui inciperet cũ cognoſcere homo fieret: ſed ipſe in ſemetipſo, ſecundum id quod eſt inenarrabile & inexcogitabile nobis omnia prædeſtinans fecit quemadmodum uoluit, omnibus conſonantiam & ordinem ſuum & initium creationis donans. Spiritalibus quidem ſpiritalem & inuiſibilem, & ſupercœleſtibus cœleſtem, & angelis angelicã, &† animabus animalem, & natantibus aquatilem, & terrigenis terrigenam, omnibus aptam æqualitatis ſubſtantiam, omnia autem quæ facta ſunt, infatigabili uerbo fecit. Proprium eſt enim hoc dei ſupereminẽtiæ, non indigere alijs organis ad conditionem eorum quæ fiunt, & idoneus eſt & ſufficiens ad formationem omnium proprium eius uerbum, quemadmodum & Ioannes domini diſcipulus ait de eo, Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. In omnibus autem eſt & hic qui eſt ſecundum nos mundus. Et hic ergo à uerbo eius factus eſt, ſicut ſcriptura geneſeos dicit, omnia quæ ſunt, ſecundum nos feciſſe deum per uerbum ſuum Similiter autem & Dauid exequitur. Quoniam ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt. Cui igitur magis credemus de mundi fabricatione, hijs ne qui prædicti ſunt, hæreticis, ſic fatua & inconſtantia garrientibus, an diſcipulis domini, & fideli famulo dei Moyſi & prophetæ? qui primo geneſim mundi narrauit, dicens, In principio fecit deus cœlum & terram, & deinceps reliqua omnia, ſed non dij, neq; angeli. B

† *alijs, animalibus.*

Quoniam inuiſibilis quidem eſt pater, ſed non incognitus, neq; ignorare eum quidem poterant angeli, licet plurimum deorſum deiecti eſſent ab eo. Cap. III.

QVoniam autem hic deus eſt pater domini noſtri Ieſu Chriſti, & de hoc Paulus apoſtolus dixit, Vnus deus pater qui eſt ſuper omnes, & per omnia, & in omnibus nobis, Iam quidem oſtendimus unum eſſe deum, ex ipſis autem apoſtolis, & ex domini ſermonibus adhuc oſtendemus. Quale enim eſt, prophetarum & domini & apoſtolorum relinquentes nos uoces, attendere hijs nihil ſane dicentibus? Inſtabilis igitur qui eſt ſecundum eos Bythus, & id quod eſt huius pleroma, & Marcionis deus. Siquidem, quemadmodum dicunt, extra ſe habet ſubiacens aliquid, quod uacuum & umbram uocant, & uacuum hoc maius pleromate ipſorum oſtenditur inſtabile. Eſt autem & hoc dicere, infra ſe omnia continente eo ab altero quodam fabricatam eſſe conditionem: oportet enim illos neceſſarie uacuum aliquid & informe confiteri, in quo fabricatum eſt hoc, quod eſt uniuerſum, infra ſpiritale pleroma, & informe hoc, utrum ſciente & propatore

quæ in

A quæ in eo futura erant ex ſtudio ſic reliquiſſe,an ignorante.Et ſi quidē ignorante,iam non omnium erit præſcius deus.Sed nec quidem cauſam reddere habebunt,propter quam rem locum hunc temporibus tantis otioſum ſic reliquit.Si autem præſcius eſt & mente contemplatus eſt eam conditionem, quæ in eo loco futura eſſet,ipſe fecit eam,qui & præformauit eam in ſemet ipſo.Quieſcant igitur dicere, ab alio factum eſſe mundum: ſimul enim ac mente cepit deus,& factum eſt hoc,quod mente conceperat. Nec enim poſſibile erat alium quidem mente concipere,aliū uero facere quæ ab illo mente concepta fuerant.Sed aut æternum mundum mente concepit ſecundum eos hæreticos deus,aut temporalem,quæ utraq; incredibilia. Sed ſi quidem æternum eum mente concepit,& ſpiritalem & uiſibilem,talis & factus fuiſſet.Si autem talis qualis eſt, & ipſe fecit eum talem, qui talem quidem mente conceperat, aut in præſentia patris uoluit eſſe eum ſecundum mentis cōceptionem talem,& compoſitum & mutabilem & tranſeuntem. Cum autem ſit talis, qualem pater deformauerat apud ſemetipſum,dignum eſſe patris fabricatione. Quod autem à patre uniuerſorū mente conceptum eſt,& præformatum,ſic quemadmodum & factum eſt,labis eſſe dicere fructum & ignorantiæ prolationem magnæ blaſphemiæ eſt. Erit enim ſecundum illos, pater omnium ſecundum ſuam mentis conceptionem in pectore ſuo,labis emiſſionis & ignorantiæ fructus generās,quæ enim mente con-
B ceperat, hæc facta ſunt.

Quoniam ſubbilis eſt pleroma Valentini diſcipulorum. Cap. IIII.

Videtur reddidiſſe Græcā uocem ὑπόχολον.

CAuſa igitur quærenda eſt huiuſmodi diſpoſitionis dei,ſed non fabricatio mundi altero adſcribēda,& ante præparata omnia dicenda ſunt à deo ut fierent, quemadmodum & facta ſunt. Sed non umbra & uacuitas quæretur, utrum ab omniū patre & prolatore,ſecundum eos & ipſum prolatum,& eſt æqualis honore & cognatum reliquis æonibus,forte autem & antiquius ipſis. Si autem ab eodem emiſſum eſt, ſimile eſt ei qui emiſit,& hijs cum quibus emiſſum eſt. Neceſſitas ergo erit omni modo & Bythum ipſorum cum Sige uacuo ſimilem eſſe, hoc eſt uacuum eſſe,& reliquos æonas,cum ſint uacui fratres,uacuam & ſubſtātiam habere. Si autem non eſt emiſſum,à ſe natum eſt,& à ſe generatum eſt, & æquiparans in tempore ei qui eſt ſecundum eos Bytho omnium patri, & ſic eiuſdem naturæ & eiuſdē honoris erit uacuum ei,qui eſt ſecundum eos,omnium patri. Oportet enim illum emiſſum eſſe ab aliquo, aut à ſe generatum,& à ſe natum eſſe. Sed ſi quidem emiſſum eſt uacuum, uacuus & prolator eſt Valentinus, uacui & ſectatores eius. Si autem non prolatum eſt, ſed à ſe generatum eſt,& ſimile eſt & fraternum & eiuſdem honoris id quod eſt uacuum ei patri qui prædictus eſt à Valentino, antiquius autem & multo ante exiſtens.

Vterq; fuit imitator Valentini.

& honorificentius reliquis æonibus ipſius Ptolemæi & Heracleonis,& reliquis omnibus qui eadem opinantur.Si autem & aporiati in hijs confiteantur continere omnia patrem omnium,& extra pleroma eſſe nihil.Nam neceſſitas eſt omni modo definire eum & circumſcribi ab aliquo maiore,& id quod extra & quod intus,dicere eos ſecundum agnitionem & ignorantiam ſed non ſecundum localem ſententiam.In pleromate autem uel in hijs quæ continentur à patre facta à Demiurgo aut ab angelis quæcunq; & facta ſcimus, cõtineri ab inenarrabili magnitudine,uelut in circulo centrũ,aut uelut in tunica maculã:Primo quidẽ qualis Bythus erit ſubſiſtens in ſinu ſuo maculam fieri,& permittens in ſuis alterum quendam cõdere uel proferre, præter ſuam mentem,quod quidem imbecillitatem uniuerſo pleromati afferre inciperet,cum poſſet ab initio abcidere labem,& eas quæ ab eo initium acceperunt emiſſiones,neq; ignorantia, neq; in paſſione,neq; in labe conſtitutionem creationis permittere accipere. Qui enim poſtea emenda labet & uelut maculam emendat labem, multo prius poterat obſeruare ne quidem initio in ſuis fieri talem maculam. Vel ſi initio quidem conceſſit, quoniam aliter fieri non poterant,quæ facta ſunt,oportet & ſemper ſic fieri illa,Quæ enim initio non poſſunt emẽdationẽ perficere, quemadmodum hanc poſtea percipient,aut quemadmodum homines aduocari,aut quem factum dicunt cauſæ ex quibus facti ſunt homines uel ipſe Demiurgus uel angeli in labe dicantur eſſe,& ſi ideo quod benignus ſit in nouiſſimis temporibus miſertus eſt hominẽ,& perfectum eis dat, illorũ primo miſereri debuit qui fuerunt hominis factores, & dare eis perfectum.Sic utiq; & homines miſerationem percepiſſent, de perfecto perfecti facti. Si enim operis ipſorum miſertus eſt,multo prius illorum miſereri debuit, & nõ ſinere in tantum cæcitatis uenire eos. Soluetur autem eorum & ille qui eſt de umbra & uacuo ſermo, in quibus eam quæ eſt ſecundum nos factam dicunt conditionem, ſi in hijs quæ continentur à patre facta ſunt hæc:ſi enim paternum illorum lumen tale opinantur,ut omnia adimplere poſſit quæ intra eũ ſunt, & omnia illuminare,quemadmodum uacuum & umbra in hijs quæ à pleromate & à paterno lumine continentur poterat eſſe. Oportet enim eos & locum oſtendere intra propatorem aut intra pleroma non illuminatum nec retentum ab aliquo,in quo aut angeli aut Demiurgus fecit quæcũq; uoluit. Nec enim modicus locus eſt, in quo tanta & talis conditio facta eſt.Neceſſitas erit itaq; uniuerſa intra pleroma,aut intra patrem ipſorum localiter uacuum aliquid & informe & tenebroſum fieri eos,in quo fabricata ſunt quæ fabricata ſunt,incuſationem quoq; recipiet paternum ipſorum lumen,quaſi non poſſit ea quæ intra ipſum ſunt illuminare & implere. Adhuc autem labis fructum dicentes ea,& erroris operam,labem & errorem adducent intra pleroma & in ſinum patris.

Oſtenſio

A Oſtenſio non eſſe eam quæ eſt ſecundum nos creatu-
ram,imaginem pleromatis eorum neq; Demiurgum
unguenti. Cap V.

ADuerſus eos igitur qui dicunt extra pleroma uel ſub bono deo hunc mundum factum,ea quæ pauloante dicta ſunt à nobis apta ſunt,& †condētur tales cum patre ſuo ab eo qui extra,in quo etiam &†definire eos neceſſe eſt. Aduerſus eos autem qui dicunt in hijs quæ continentur à patre, ab alijs quibuſdam factum hunc mundum,omnia quæ nunc dicta ſunt ab ſurda & inconuenientia occurrent,& cogentur aut omnia lucida & plena & operoſa ea quæ ſunt intra patrem confiteri,aut paternum lumen accuſare, quaſi qui non poſſit omnia luminare,aut ſicut pars,ſic & uniuerſum pleroma ipſorum uacuum & indiſpoſitum & tenebroſum confitendum. Et reliqua omnia quæcunq; ſunt cōditionis accuſant,quaſi temporalia ſi nt,& æterna choica,aut inaccuſabilia eſſe oportet:cum ſint intra pleroma & in ſinu patris,aut etiam in uniuerſum pleroma ſimiliter uenient incuſationes,& cauſa ignorantiæ inuenietur,Chriſtus eorum.Sic enim dicunt eum formaſſe ſecundum ſubſtantiam,matrem ipſorum foras proiecit extra pleroma, id eſt ſeparauit ab agnitione.Ipſe igitur in ea ignorantiā fecit, qui ſeparauit eam ab agnitione.Quomodo igitur idem ipſe reliquis quidem æonibus hijs qui eo anteriores erant præſtare agnitionem poterat,matri autem eius cauſa eſ-
B ſe ignorantiæ, extra agnitionem enim fecit eam, extra pleroma eam proijciens.Adhuc quoq; ſi ſecundum agnitionem & ignorantiam, intra pleroma & extra pleroma dicent,ſicut quidam ex ipſis dicunt,quoniam qui ignorantiæ eſt intra id eſt quod agnoſcit ſaluatorem,quē omnia eſſe dicunt in ignorantia fuiſſe conſentire eos neceſſe eſt.Dicunt enim eū cum foras extra pleroma ueniſſet formaſſe matrem ipſorum:ſic igitur id quod eſt extra ignorantiam dicunt uniuerſorum: exijt autem ſaluator ad formationem matris ipſorum,extra agnitionem uniuerſorum factus eſt, hoc eſt in ignorantia. Quomodo igitur illi agnitionem præſtare poterat ,cum & ipſe extra agnitionem eſſet, & nos enim extra agnitionem cum ſimus ipſorum,extra pleroma eſſe dicunt .Et iterum.Si igitur ſaluator exiuit extra pleroma ad inueſtigationem perditæ ouis,pleroma autem eſt agnitio,extra agnitionem factus eſt,quod eſt ignorātia.Aut enim localiter quod eſt extra pleroma conſentire eos neceſſe eſt,& omnia quæ prædicta ſunt contraria occurrent eis. Vel ſi ſecundum agnitionem dicunt, quod eſt intus,& ignorantiam quod eſt extra, ſaluator illorū & multo ante Chriſtus ignorantia facti erunt extra pleroma, egreſſi ad formationem matris ipſorum,quod eſt extra agnitionem.Hæc autem aduerſus omnes qui quolibet modo uel ab angelis,uel ab alio quodam præter uerbum dei mundum factum eſſe dicunt, ſimiliter adaptabuntur.Quam enim incuſationem faciunt de Demiurgo & de hijs quæ fa-

aliàs,concludentur.
aliàs,definire.

quæ facta ſunt materialia & temporalia, recurreret in patrẽ. Si quidem quẽadmodum in uentre pleromatis facta ſunt, quæ inciperent mox demũ diſſolui ſecundum conceſſionem & ad placitum patris. Iam igitur non eſt fabricator cauſa huius operationis, ualde bene putans ſemetipſum fabricare, ſed qui in ſuis concedit & probat labis prolationis & erroris opera fieri, & in æternis temporalia, & in incorruptibilibus corruptibilia, & in hijs quæ ueritatis ſunt, ea quæ ſunt erroris. Si autem non concedente neq; approbante patre uniuerſorum facta ſunt hæc, potentior & fortior & dominatior is qui fecit in hijs quæ propria illius ſunt, quæcunq; ille nõ conceſſit. Si autem non approbans conceſſit pater ipſorum, quemadmodum quidam dicunt, aut potens prohibere conceſſit per neceſſitatem quandam, aut non potens. Sed ſi quidem non poterat, inualidus & infirmus eſt. Si autem potens, ſeductor & hypocrita & neceſſitatis ſeruus, non conſentiens quidem, concedens autem quaſi conſentiens, & initio concedens ſiſtere errorẽ & creſcere illum conatur, quando iam multi male perierunt per labem. Non decet autẽ eum qui ſuper omnia ſit deus, cum ſit liber & ſuæ poteſtatis, neceſſitati ſeruiſſe dicere, ut ſit aliquid ſecundũ conceſſionem præter ſententiam eius. Alioquin neceſſitatem maiorem & dominationem facient, quàm deum, quando id quod magis poteſt antiquius ſit omnibus. Et ſtatim in principio cauſas abſcidere neceſſitatis debuit, & non concludere ſemetipſum ad habendam neceſſitatem, concedendo aliquid præterquam deceat eum. Multo enim melius & conſequentius & magis deificum erat, ut in principio initium excederet huiuſmodi neceſſitatis, quàm poſtea quaſi de pœnitentia conaretur tantum fructificationem neceſſitatis eradicare. Et ſi neceſſitati ſeruiens erit mater uniuerſorum, & ſub fatum cadet modeſte ferens in hijs quæ fiunt, præter neceſſitatem autem & fatum nihil agere poſſit, Similiter atq; Homericus Iupiter qui per neceſſitatem dicit. Et ego enim tibi dedi uelut uolens nolente animo. Secundum igitur hanc rationem neceſſitatis & fati inuenietur ſeruus Bythus ipſorum. Quomodo autẽ & ignorabant uel angeli aut mundi fabricator primum deum, quando in eius proprijs eſſent & creaturæ exiſterent eius & continentur ab ipſo. Inuiſibilis quidem poterat eis eſſe propter eminentiam, ignotus autem nequaquam, propter prouidentiã. Etenim licet ualde per deſcenſionem multum ſeparati eſſent ab eo, quoquo modo autem, ſed tamẽ dominio in omnes extẽſo, oportuit cognoſcere dominantem ipſorũ, & hoc ipſum ſcire, quoniã qui creauit eos eſt dominus omniũ. Inuiſibile enim eius cum ſit potens magnam mentis intuitionem & ſenſibilitatem omnibus præſtat potentiſſimæ & omnipotentis eminentiæ. Vnde etiam ſi nemo cognoſcit patrem niſi filius, neq; filium niſi pater, & quibus filius reuelauerit, tamen hoc ipſum omnia cognoſcunt, quando ratio mentibus infixa moueat ea & reuelet eis, quoniam eſt unus deus omnium dominus, &

Iliados. A καί γε ἐγώ σοι δῶκα ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ

AA

B

A nus,& propter hoc altiſſimi & omnipotentis appellationi omnia ſubiecta ſunt & huius inuocatione etiam ante aduẽtum domini noſtri ſaluabuntur homines & à ſpiritibus nequiſſimis & à dæmonijs uniuerſis, & ab uniuerſa apoſtaſia. Non quaſi uidiſſent eũ terreni ſpiritus aut dæmones ,ſed cum ſcirent quoniam eſt ſuper omnia deus,cuius & inuocationem tremebāt & tremit uniuerſa creatura & principatus & potentia, & omnis ſubiecta uirtus. Aut nunquid hi qui ſub Romanorum imperio ſunt quamuis nunquam uiderint imperatorẽ,ſed ualde & per terram & per mare ſeparati ab eo,cognoſcent propter dominium eum,qui maximam poteſtatem habet principatus? Qui autem ſuper nos erant angeli, uel ille quem mundi fabricatorẽ dicunt non cognoſcent omnipotentẽ? quando iam & muta animalia tremant &*credant tali inuocationi, & utiq; non uiderunt eum,tamẽ domini noſtri nomini ſubiecta ſunt omnia,ſic & unus qui omnia fecit & condidit uocabulo,cum alter nõ ſit quā ipſe qui mundũ fecit. Et propter hoc Iudæi uſq; nũc hac ipſa aduocatione dæmonas effugant, quādo omnia timeant inuocationem eius qui fecit ea. Si itaq; mutis animalibus irrationabiliores uoluerint angelos eſſe,inuenient quoniam oportebat, licet non uidiſſent hij eũ qui ſuper omnia deus eſt, uti cognoſcerent potẽtatum & dominium eius. Ridiculum enim uere adparebit, ſi ſe quidem qui ſuper terram ſunt cognoſcere di B cunt,eum qui ſuper omnia eſt deus, quem nunq̃ uiderunt,ei autem qui eos fecit & uniuerſum mundum ſecundum eos non permittant,cum ſit in ſummis & ſuper cœlos,cognoſcere ea quæ ipſi quum ſint in humilibus ſciunt,niſi ſi forte ſub terra in tartaro eſſe Bythum ſuum dicunt, Quapropter & primos ſe cognouiſſe eum quàm hij qui in altitudine habitant angeli,in tantam amentiam uenientes,uti dementem pronuncient mundi fabricatorem quorum quidẽ uere eſt miſereri,cum in tanta dementia dicant neq; matrem agnouiſſe eum neq; ſemẽ eius,neq; pleroma æonum,neq; propatorem,neq; quid eſſent quæ fabricauit.

alias,credant.

Quomodo immenſus excidit de imaginibus eorum ſermo. Cap. VI.

ESſe autem imagines eorum quæ intra pleroma ſunt,latenter ſaluatore operaro ſic fieri in honorem eorum qui ſurſum ſunt, ignorāteq; Demiurgo uniuerſa ſaluatorem dicunt honoraſſe pleroma in conditionẽ per matrem, ſimilirudines & imagines eorũ quæ ſurſum ſunt emittentẽ. Sed quoniam quidem impoſſibile erat extra pleroma eſſe aliquid,in quo imagines dicunt factas eſſe eorũ,qui ſunt intra pleroma,ab alio quodam præter primum deũ fabricari hunc mundum oſtendimus. Si autem ſuaue eſt undiq; euertere eos,& mendaces arguere,dicemus aduerſus eos,quoniā ſi in honorem eorũ quæ ſurſum ſunt,facta ſunt hæc ſecundũ illorũ imaginem à ſaluatore† proprerea oportet perſeuerare, uti & ſemper ſint in honore quæ ſunt inhonotata. Si autem tranſeunt, quæ utilitas huius breuiſſimi temporis

alias, ſemper ea.

honotis,

honoris,qui aliquando quidem non fuit,rurſus autẽ non erit? Vanæ igitur gloriæ appetitor magis erit ſaluator, quàm honorans quæ ſunt ſurſum ar- A guitur à nobis. Quis enim honor eſt æternorum eorum quæ ſemper ſunt, ea quæ ſunt temporalia,eorum quæ ſtant,ea quæ prætereunt,incorruptibilium corruptibilia? Quandoquidem & apud homines qui ſunt temporales nulla gratia eſt eius honoris qui celeriter præterijt,ſed eius qui plurimum quantum poteſt perſeuerat. Quæ autem ſtatim ut facta ſunt exterminantur,in cõtumeliã magis eorũ qui putantur honorari,facta eſſe iuſte dicẽtur, & cõtumelioſe tractari id quod eſt æternum,corrupta eius & ſoluta imagine. Quid autẽ nõ ploraſſet & aporiata eſſet mater ipſorũ non habuiſſe ſaluator per quæ honoraret plenitudinẽ extremæ cõfuſionis,nõ habentis propriam ſubſtãtiam,per quã honoret propatorẽ. O uanæ gloriæ honor,qui ſtatim præterit & iam nõ apparet,Erit aliqnis æon in quo in totum talis honor fuiſſet nõ reputabitur,& inhonorata erunt tũc quæ ſunt ſurſum,aut aliam iterum neceſſe erit matrem emittere plorantem & aporiatam in honorem pleromatis. O indiſſimilis ſimul autem & blaſphemæ imaginis,imaginem mihi dicitis emiſſam à mundi fabricatore unigeniti, quem & Nun uultis eſſe patris uniuerſorum,& imaginem hanc ignorare quidẽ ſemetipſam, ignorare autem & conditionem,ignorare autem & matrem,& omne quodcunque eſt ipſorum quæ ſunt, & eorum quæ ab eo facta ſunt,& non erubeſcitis aduerſus uos ipſos ignorantiam inducentes uſque ad ipſum Monogenen. Si enim ſecundum ſimilitudinem eorum quæ ſunt ſurſum, à ſaluatore facta ſunt hæc, ignorante eo qui ſecundum ſimilitudinem factus eſt, neceſſe eſt & circa eum & ſecundum eum ad cuius ſimilitudinem factus eſt is qui ignorat huiuſmodi ignorantiam non extiterit ſpiritualiter, B Non enim poſſibile eſt cum ſint utrique ſpiritualiter emiſſi,neq; plaſmati, neq; compoſiti, in quibuſdam quidem ſimilitudinem ſeruaſſe,in quibuſdam nero deprauaſſe imaginem ſimilitudinis, quæ in hoc ſit emiſſa,ut ſit ſecundum ſimilitudinem eius,quæ ſurſum eſt emiſſio,quod ſi non eſt,ſimilis, ſaluatoris erit incuſatio, qui diſſimilem emiſit imaginem, quaſi reprobabilis artifex. Nec enim dicere poſſunt, quaſi non haberet poteſtatem emiſſionis ſaluator,quem omnia eſſe dicunt,Si igitur diſſimilis eſt imago, malus eſt artifex,eſt culpa ſaluatoris ſecundum eos. Si autem ſimilis eſt,eadem ignorantia inuenietur circa Nun propatoris ipſorum,hoc eſt,Monogenen,& ignorabit quidem ſemetipſum Nus patris,ignorauit autem & patrem,ignorauit autem & ea quæ ab eo facta ſunt. Si autem cognoſcit ille & eum qui ad ſimilitudinem eius factus eſt à ſaluatore, neceſſe eſt cognoſcere quæ ſunt ſimilia, & ſoluta eſt ipſorum, ſecundum ſuam regulam maxima blaſphemia Et ſine hoc autem,quonam modo ea quæ ſunt creaturæ ſic uaria & multa & innumerabilia, eorum æonum qui ſunt intra pleroma

xxx.imagines eſſe poſſunt, quorum & nomina quæ ſunt & ſecundũ quod
A dicunt,in eo qui eſt ante hunc libro poſuimus? Et nõ tantum uniuerſæ crea
turæ uarietatem,ſed ne quidem partis alicuius aut cœleſtium, aut ſuperter/
reſtrium, aut aquatilium poterint adaptare pleromatis ipſorum paruitati.
Quoniam enim pleroma ipſorum xxx.æones ſunt ipſi teſtantur, quoniam
autem in una parte ipſorum quæ dicta ſunt non xxx. ſed multa milia ſpe/
cierum eſſe adnumerant,eos oſtendere omnis quicunq; confitebitur.Quo/
modo igitur ea quæ tam multa ſunt conditionis, & contrarijs ſubſiſtentia,
& repugnantia inuicem, & interficientia alia, imagines & ſimilitudines eſſe
poſſunt xxx. æonum pleromati,ſi quidem unius naturæ,quemadmodum
dicunt ex æquali & ſimili exiſtant,& nullam habeant differentiam. Opor/
tebat autem ſi hæc illorum imagines ſunt, quemadmodũ natura nequam
homines dicunt quoſdam,& natura rurſus bonos,& æonum ipſorũ oſten/
dere tales differentias,& quoſdã quidem ex ipſis natura bonos dicere emiſ/
ſos,quoſdam autem & natura malos, ut imaginis illorum adinuentio con/
gruens eſſet æonibus. Adhuc autem quoniam in mundo altera quidẽ ſunt
manſueta,altera uero fera,& quædam quidem innocentia, quædam aqua/
tilia,quædam uolatilia,quædam cœleſtia,ſimiliter æonas oſtendere debent
tales habere affectiones,ſi quidem hæc illorum imagines ſunt.Et ignis autẽ
æternus,quẽ præparauit pater diabolo & angelis eius, cuius eorũ qui ſunt
B ſurſum æones imago ſit,interpretari debent, & ipſe enim in conditione nu/
meratur.Si autem excogitationis eius qui paſſus eſt æonis dicent imagines
hæc eſſe,primum quidem impie agent aduerſus matrem ſuam,malorum &
corruptibilium imaginum initiatricem eſſe eam dicentes. Deinde autem ea
quæ ſunt multa & diſſimilia,& contraria natura, quo iã modo unius & eiuſ
dem imaginis erunt? Et ſi pleromatis angelos multos eſſe dicent,& horum,
illa quæ ſunt multa imagines eſſent,nec ſic conſtat ratio. Primo enim diffe/
rentias pleromatis angelorum contrarias inuicem debent oſtendere,quem/
admodum & ſubiacentes imagines contrariæ naturæ inuicem ſunt. Deinde
autem cum ſint multi & innumerabiles circa factorem angeli, quemadmo/
dum omnes confitentur prophetæ, denamilia denum milium aſſiſtere ei,&
multa milia milium miniſtrare ei,& ſecundum eos pleromatis angeli ange/
los factoris imagines habebunt, & manet conditio integra in imagine ple/
romatis,iam non conſequentibus xxx. æonis in multiformem conditionis
uarietatem. Adhuc etiam,ſi ſecundum ſimilitudinem hæc illorũ facta ſunt,
illa rurſus,ad quorum ſimilitudinem erant facta? Si enim mũdi fabricator
à ſemetipſo fecit hæc,ſed quemadmodum nullius momenti artifex, & quaſi
primum diſcẽs puer de alienis archetypis tranſtulit Bythus ipſorum, unde
habuit ſpeciem eius,quam primum emiſit diſpoſitionis? conſequens eſt igi
tur illum ab altero quodam qui ſuper eum eſt exemplum accepiſſe,& illum

h rurſus

rurſus ab altero. Et nihilo minus in immenſum excidet de imaginibus ſermo, quemadmodum & de dijs, ſi non fixerimus ſenſum in unum artificem, ut in unum deum, qui à ſemetipſo fecit ea quæ facta ſunt. Aut de hominibus quidem aliquis permittit à ſemetipſis utile aliquid ad uitā adinueniſſe. Ei autem deo qui mundum conſummauit, nō permitti à ſemetipſo feciſſe ſpeciem eorum quæ facta ſunt, & adinuentionem ornatæ diſpoſitionis. Vnde autem & hæ illorum imagines, cum ſint illis contrariæ, & in nullo poſſint eis communicare. Quæ cum ſint contraria eorum, quorum ſunt cōtraria, eſſe quidem poſſunt exinitioſa, imagines uero nullo modo, quemadmodum aqua igni, & rurſus lumen tenebris, & alia tanta nequaquam erunt inuicem imagines. Sic nec ea quæ ſunt corruptibilia & terrena, & compoſita, & prætereuntia, eorum quæ ſecundum eos ſunt ſpiritalium imagines erunt, niſi ſi & ipſa compoſita, & in circumſcriptione, & in figuratione cōfiteantur eſſe, & non iam ſpiritalia, & effuſa, & locupletia, & incomprehenſibilia. Neceſſe eſt enim ea in figuratione eſſe & circumſcriptione, ut ſint imagines ueræ, & abſolutum eſt ea non eſſe ſpiritalia. Si autem illa ſpiritalia, & effuſa, & incomprehenſibilia dicunt, quomodo poſſunt quæ ſunt in figura & circumſcriptione imagines illorum eſſe quæ ſunt ſine figuratione & incomprehenſibilia. Si autem ſecundum figurationem, nec ſecundum formationem, ſed ſecundum numerum & ordinem emiſſionis imagines ea dicent eſſe. Primo quidem eſſent imagines dicendo hæc & ſimilitudines eorum, qui ſurſum ſunt æonum. Quæ enim nec habitum, nec figuram illorum habent, quemadmodum imagines ſunt ipſorum? Poſt deinde & numeros, & emiſſiones ſuperiorum æonum eoſdem & ſimiles ad eos qui ſunt conditionis adaptent. Nunc autem xxx. oſtendentes æones, & tantam multitudinem eorum quæ ſunt in conditiones imagines eorum quæ ſunt xxx. dicentes, iuſte ut inſenſati arguentur à nobis. B

Quomodo non eſt uериſimile ea quæ ſunt hic umbram pleromatis eorum eſſe. Cap. VII.

SI autem hæc illorum umbram dicent eſſe, quemadmodū quidam ipſorum audent dicere, aut ſecundum hoc imagines eſſe, neceſſe erit & corpora ipſos ea quæ ſunt ſurſum confiteri. Ea enim quæ ſurſum ſunt corpora umbram faciunt, non autem iam ſpiritalia, quandoquidem nulli obſcurare poſſunt. Si autem & demus illis, hoc quidem eſt impoſſibile, eorum quæ ſunt ſpiritalia, & ne lucida umbram eſſe, in quam matrem ſuam deſcendiſſe dicunt: tamen cum illa ſint æterna, & ea quæ ex ipſis efficitur umbra ſempiterna perſeuerant cum hijs quæ ſe adumbrant. Si autem hæc tranſeunt, & illa neceſſe eſt, quorum hæc ſunt umbræ, tranſire, illis autem perſeuerantibus, perſeuerant & umbræ ipſorum. Si autem non ſecundum id quod obumbretur dicentes eam umbram eſſe, ſed ſecundum id quod multo ab illis

ſeparata

ſeparata ſunt, paterni luminis ipſorum puſillitatem & infirmitatem accuſa-
A bunt, quaſi non attingat uſq; ad hæc, ſed deficiat adimplere id quod eſt uacuum, & diſſoluere umbram, & hoc quando nemo ſit impedimento: in caliginem enim conuertetur ſecundum eos, & obcæcabitur paternum lumen eorum & deficiet, in hijs quæ ſunt uacuitatis locis, cum minime poſſit adimplere omnia. Non igitur iam dicant pleroma eſſe omnium Bythum ipſorum quidem id quod eſt uacuum & umbra, neq; adimpleuit, neq; illuminauit, ut iterum umbram & uacuum permittant: ſi quidē adimplet omnia paternum ipſorum lumen. Neq; igitur extra primum patrem, id eſt, qui ſuper omnia eſt deus, aut pleroma aliquid eſſe poteſt, in quod enthymeſin paſſi æonis deſcendiſſe dicunt, ut nō† diffiniatur & circumſcriptura ab eo qui eſt extra, & contineatur ipſum pleroma, uel primus deus, neq; uacuum eſſe aut umbram capiet cum iam ante ſit pater, uti ne deficiat lumen eius &† definiatur in uacuum. Irrationale eſt autem & impium adinuenire locum, in quo ceſſat, & finem habet qui eſt ſecundum eos propator & proarche, & omniū pater, & huius pleromatis, nec rurſus in patris ſinu alterum † quoddam dicere tantam fabricaſſe conditionem fas eſt, uel conſentiente, uel non conſentiente, & propter prædictas cauſas. Impium eſt enim ſimiliter & demens dicere tantam conditionem ab angelis aut ab emiſſione quadam ignorante uerum deum in hijs quæ ſunt ipſius fabricaſſe, neque infra pleroma ipſo-
B rum, cum ſit uniuerſum ſpiritale, ea quæ ſunt terrena & choica poſſibile facta eſſe, ſed ne quidem ſecundum illorum imaginem, cum dicitur pauci & ſimilis formationis & unum eſſe, poſſibile eſt, & quæ multæ conditionis, & contraria inuicem facta eſſe.

als definiatur

als definiatur

Videtur et alias uſurpaſſe definire iuxta quartam coniugationem, quod præteritum habeat deſiui.

als quendam

Quàm falſa umbra, & uacua eorum oſtendit. Cap. VIII.

FAlſus autem apparuit, & qui eſt de umbra Cenomatis, id eſt, uacui ipſorum ſermo, ſecundum omnia. Itaq; uacuum oſtēſum eſt figmentum eorum, & inconſtans doctrina, uacui autem & hij qui attendunt eis, uere in profundum perditionis deſcendentes. Quandoquidem eſt mundi fabricator deus, conſtat & ipſis qui multis modis contradicunt ei & confitentur eū, fabricatorē eum uocantes, & angelum dicentes, ut non dicamus quoniam omnes clamant ſcripturæ, & dominus hunc patrem qui eſt in cœlis docet, & non alium, quemadmodum oſtendemus procedente ſermone.

κένωμα.

Oſtenſio, quoniam eſt, & ſubſiſtit mundi fabricator deus, non conſtat autem qui ſuper hunc adinuenitur pater. Cap. IX.

NVnc autem ſufficit id quod eſt ab eis qui contraria nobis dicunt teſtimonia, hominibus ad hoc demum ſentientibus, ueteribus quidem & in primis à primoplaſti traditione hanc ſuadelam cuſtodientibus, & unum deum fabricatorem cæli & terræ hymnizātibus. Reliquis autem poſt eos à prophetis dei huius rei commemorationem accipientibus, ethnicis uero ab

ipſa conditione diſcentibus. Ipſa enim conditio oſtendit eum, qui condidit eam,& ipſa factura ſuggerit eum qui eam fecit,& mundus manifeſtat eum qui ſe diſpoſuit. Eccleſia autem omnis per uniuerſum orbem hãc accepit ab Apoſtolis traditionem. Conſtante igitur hoc deo, quemadmodũ diximus, & teſtimonium ab omnibus accipiente, quoniam eſt ille ſine dubio, qui ſecundum eos adinuenitur pater, inconſtans & ſine teſte eſt, Simone mago primo dicente ſemetipſum eſſe ſuper omnia deum, & mundum ab angelis eius factum. Poſt deinde hijs qui ſucceſſerunt ei ſecundum quod oſtendimus in primo libro uarijs ſententijs impias & inreligioſas aduerſus fabricatorem circumducentibus doctrinas, quorum diſcipuli cum ſint hij & ethnicis peiores, efficiunt eos qui aſſentiunt eis. Illi enim creaturæ potius quàm creatori ſeruientes, & hijs qui non ſunt dij, uerum tamen primum deitatis locum attribuunt fabricatori huius uniuerſitatis deo. Hij aũt hunc quidem labis fructum dicentes & animalem eum uocantes, & non cognoſcentem eam quæ ſuper eum eſt uirtutem, dicentem quoque, Ego ſum, & præter me non eſt alius deus, mentiri eum dicentes, ipſi mentientes, omnem malitiam copulantes ei, eum qui non eſt ſuper hunc quod ſit fingentes, ſecundũ ſententiam ſuã deteguntur. Eum quidẽ qui eſt deus blaſphemantes, eum autẽ qui non eſt, deum fingentes, in ſuam ipſorum condemnationem. A

De quæſtionibus & parabolis, quomodo oporteat ſoluere ea quæ quæruntur. Caput X. B

ET qui dicunt ſemetipſos perfectos, & uniuerſorum habere agnitionẽ, Ethnicis peiores, & magis blaſphemi ſenſu, etiam aduerſum ſuum factorem inueniuntur: perquàm itaque irrationale eſt, prætermittentes eum, qui uere eſt deus, & qui ab omnibus habet teſtimoniũ, quærere ſi eſt ſuper eum is qui non eſt, & qui à nemine unquam adnunciatus eſt. Quoniã enim manifeſtũ eſt, dictũ eſt de eo, & ipſi teſtimonium perhibent. Quia autẽ parabolæ quæ quæruntur, & ipſæ quomodo dictæ ſint, male ad eum qui adinuentus eſt ab ipſis transfigurantes, alium nunc qui ante nunquam quæſitus eſt generãt, manifeſtum eſt. Per hoc enim quod uelint ambiguas exoluere ſcripturas, ambiguas autem non quaſi ad alterum deum, ſed quaſi ad diſpoſitiones dei, alterum deum prædicauerunt, quemadmodum prædiximus de harena reſticulas nectentes, & quæſtioni minori quæſtionem maiorem adgenerantes. Omnis autem quæſtio non per aliud quod quæritur habebit reſolutionem, nec ambiguitas per aliam ambiguitatem ſolueretur, apud eos qui ſenſum habent, aut ænigmata per aliud maius ænigma, ſed ea quæ ſunt talia ex manifeſtis & conſonantibus, & claris accipiunt abſolutiones. † Hij autem bis quærentes exoluere ſcripturas & parabolas, alteram maiorem & impiam quæſtionem introducunt, ſiquidem ſuper mundi fabricatorem deum, quod alius ſit deus, non exoluentes quæſtiones,

Prouerb. ἐκ τῆς ψάμμου σχοινίον πλέκειν.

al. his autem quærentibus.

(unde enim?) ſed minori quæſtioni magnam quæſtionem adnectentes,& A nodum inſolubilem inſerentes. Vt enim ſciant hoc ipſum ſcire, quod utiq; xxx.annorum dominus uenit ad baptiſmum ueritatis, hoc non diſcentes, ipſum deum fabricatorem qui miſit eum ad ſalutem hominum, impie con/temnunt,& ut putentur poſſe enarrare unde ſubſtantia materiæ, nō creden tes quoniam deus ex hijs quæ non erant, quemadmodum uoluit, ea quæ fa cta ſunt, ut eſſent omnia, fecit ſua uoluntate & uirtute, ſubſtātia uſus, ſermo/nes uarios collegerunt, uere oſtendentes ſuam infirmitatem. Quoniā qui/dem hijs quæ ſunt non credunt, in id quod non eſt ceciderunt. Quod enim dicunt ex lachrymis Achamoth humectam prodiſſe ſubſtantiam, à riſu au tem lucidam, à triſtitia autem ſolidam, & à timore mobilem, & in hijs altū ſapere,& inflatum eſſe, quomodo hæc nō digna riſione,& uere ridicula, qui non credunt quidem, quoniam ipſam materiam, cum ſit potens & diues in omnibus deus, creauit, neſcientes quantum poteſt ſpiritalis & diuina ſub/ſtantia, credentes autem quoniam mater ipſorum, quam fœminam à fœ/mina uocant, à prædictis paſſionibus emiſit tantam cōditionis materiam, exquirentes quidem unde ſuppeditauit fabricatori conditionis ſubſtantia, non quærentes autem unde matri ipſorum quam Enthymeſin & impetum æonis errantis dicunt, lachrymas tantas aut ſudores, aut triſtitias, aut reli/qua materiæ emiſſio.

B Quoniam ſubſtantia materiæ labi adiungere non conſtat, uoluntate autem & uirtute dei conſtat & fidem habet. Cap. XI.

AT tribuere enim ſubſtantiam eorum quæ facta ſunt uirtuti & uolun/tati eius qui eſt omnium deus,& credibile & acceptabile, & cōſtans,& in hoc bene diceretur. Quoniam quæ impoſſibilia ſunt apud homines, poſ/ſibilia ſunt apud deum. Quoniam homines quidem de nihilo non poſſunt aliquid facere, ſed de materia ſubiacenti. Deus autem quàm homines me/lior, eo quod materiam fabricationis ſuæ cum ante nō eſſet, ipſe adinuenit. Dicere autem de Enthymeſi æonis errantis prolatam materiam, & longe quidem æonem ab Enthymeſi eius ſeparatam, & huius rurſus paſſionem & affectionem extra ipſam quidem eius eſſe materiam,& incredibile,& fa/tuum,& impoſſibile,& inconſtans, & non credentes quidem, quoniam hic qui eſt ſuper omnia deus, in hijs quæ ſunt eius uaria & diſſimilia uerbo fa/bricauit, quemadmodum ipſe uoluit, cum ſit omnium fabricator, ut ſapiens Architectus & maximus rex.

Contradictiones his qui ſunt à Valentino. Cap. XII.

CRedentes autem quoniam angeli aut uirtus aliqua ſeparata à deo & ignorans eum, fecit hanc uniuerſitatem. Sic igitur & ueritati nō creden/tes, in mendacio autem uoluntatis perdiderunt panem uitæ ueræ, in uacuū, & in profundum umbræ incidentes, ſimile Aeſopi cani ei, qui panem quidē

relinquit,in umbram autem eius impetũ fecit, & perdidit eſcam. Et ex ipſius autem domini uerbis facile eſt oſtendere confitentis unum patrem & facto A rem mundi, & plaſmatorem hominis, qui à lege & prophetis annuntiatus ſit, & alterum neſcientis, & hunc eſſe ſuper omnia deum, docentis autem & per ſe eam quæ eſt ad patrem adoptio filiorũ, quæ eſt æterna uita omnibus iuſtis attribuentis. Sed quoniã amãt incuſare & ea quæ ſunt ſine calumnia, & calumnioſi concutiunt, multitudinẽ parabolarum & quæſtionũ inferentes nobis, bene hæc arbitrati ſumus primo interrogare eos è contrario de ſuis dogmatibus, & quod non eſt ueriſimile ipſorum oſtẽdere, & temeritatẽ ipſorum excidere, poſt deinde domini ſermones inſerere, ut non ſint tantũ ad proponendum uacantes: ſed propter hoc quod non poſſint ad ea quæ interrogantur ratione reſpondere, diſſolutam ſuam uidentes argumentationem, aut reuertentes ad †unitatem, & ſemetipſos humiliantes, & ceſſantes à multifaria ſua phantaſia, placantes, de hijs quæ aduerſus eum blaſphemauerunt, ſaluentur, aut ſi perſeuerauerint in ea, quæ præoccupauit animum ipſorũ uana gloria, argumentationem ſuam immutent.

al. ueritatẽ.

Quomodo is ſermo qui eſt de triacontade illorum concidit in utroq́, & ſecũdũ id quod plus eſt, & ſecũdũ id quod minus. Cap. XIII.

PRimo quidem de triacontade ipſorum ſic dicamus, uniuerſam eam utriuſque mire dicere, & ſecundum id quod minus habet, & ſecundum id quod plus, propter quod dicunt xxx. annorum dominum ad baptiſmũ B. ueniſſe. Hæc autem dicentes manifeſta erit uniuerſæ argumentationis ipſorum euerſio, & ſecundum deminorationem quidem, ſic primo quidem, quoniam annumerant reliquis æonibus propatorem. Pater enim omnium enumerari non debet cum reliqua emiſſione, qui non eſt emiſſus, cum ea quæ emiſſa eſt, & innatus cum ea quæ nata eſt, & quem nemo capit, cum ea quæ ab eo capitur, & propter hoc incapabilis, qui infiguratus eſt cũ ea quæ figurata eſt: ſecundum enim id quod melior quàm reliqui non debet cum eis annumerari, & hoc cum æone paſſibili & in errore conſtituti, qui eſt impaſſibilis, & non errans.

Quoniã impoſſibile eſt ſeparatas eſſe ab inuicem eas, quæ infra plenitudinem dicũtur coniugationes, adunitis autem his impoſſibile eſt Sophian ſine coniuge aſſumpſiſſe Laben, aut etiam generaſſe aliquid. Cap. XIIII.

QVoniam enim à Bytho inchoantes triacontada enumerant uſq́ ad Sophian, quam æonem errantem dicunt, oſtendimus in eo libro, qui eſt ante hunc librum, & quæ dicunt nomina ipſorũ poſuimus: hoc autẽ nõ annumeraro iam non ſunt xxx. ſecundũ eos emiſſiones æonũ, ſed xx. & viij. fiunt. Poſt deinde primam emiſſionẽ Ennoiã, quam Sigen uocãtes, ex qua rurſum & Alethian emiſſos dicunt in utriuſq́ exorbitẽt. Impoſſibile eſt enĩ enncean alicuius aut ſilentiũ ſeparatim intelligi, & extra eum emiſſum †primam

al. propriam

mam habere figurationē. Si autem non dicent emiſſam eſſe illam extra, ſed
A adunatam propatori, ut quid cum reliquis æonibus annumerant eam hijs qui nō ſunt adunati, & propter hoc ignorant magnitudinem eius. Si autē & unita eſt, conſideremus & hoc, neceſſitas eſt omnis adunita coniugatione & inſeparabili, & una exiſtente, indiſcretam & unitā eam quæ ex ea eſt emiſſionem fieri, ut non diſſimilis ſit ab eo qui emiſit, hoc autem ſe ſic habente unum & idem fiet, quemadmodum Bythus & Syge, ſic & Nus & Alethia ſemper adhærentes inuicem, & quod nō poſſit alterum ſine altero intelligi, quemadmodum neq; aqua ſine humectatione, neq; ignis ſine calore, neq; lapis ſine duritia: unita ſunt enim inuicem hæc, alterū ab altero ſeparari non poteſt, ſed ſemper coëxiſtere ei. Sic & Bythum cum Ennoia adunitum eſſe oportet, & Nun cum Alethia, eodem modo, rurſus & Logos & Zoë ab unitis emiſſi unitos eſſe, & unum eſſe debent. Secundū hæc autē & homo & ecclesia, & uniuerſa reliquorum æonū coniugationis emiſſio, unita eſſe debet, & ſemper coëxiſtere alterum ab altero. Fœminā enim æonum pariter eſſe oportet cum maſculo ſecundū eos, cum ſit uelut affectio eius: & hæc cum ita ſe habeant, & cum hæc dicātur ab ipſis, impudorate audent docere iuniorē duodecadis æonē, quem & Sophian appellant, ſine permixtione coniugis, quem teletū uocant paſſam eſſe paſſionem, & ſeparatim ſine eo fructū generaſſe, quem & fœminā à fœmina nominant, in tantū demētiæ progreſſi,
B ita ut manifeſtiſſime duas contrarias de eodē ſententias cenſeāt. Si eīm Bythus adunitus eſt cum Syge, Nus cum Alethia, & Logos cū Zoē, & reliqui deinceps, quemadmodū poterat Sophia ſine coniugis perplexione pati aliquid, uel generare? Si aūt hæc ſine ullo paſſa eſt, neceſſe eſt & reliquas coniugationes abceſſionē & ſeparationē à ſemetipſis accipere, quod eſt impoſſibile, ſicut prædiximus. Impoſſibile eſt ergo & Sophian paſſam eſſe ſine teleto, & ſoluta eſt ipſorum rurſus omnis argumentatio.

Quoniam in eodem pleromate non poterat uerbum & ſilentium eſſe. Cap. XV.

De paſſione enim quam ſine complexione coniugis paſſam eam dicūt, iterum derelinquā, uniuerſam uelut tragœdiæ compoſitionē affinxerunt. Si autē impudorate & reliquas coniugationes diſiunctas ab inuicem dixerint eſſe ſeparatas propter nouiſſimam coniugationem, uti nō ſoluatur illorum uaniloquiū, primo quidē impoſſibili inſiſtūt rei. Quemadmodum enim ſeparabunt propatorē ab ennœa eius, aut Nun ab Alethia, aut Logon à Zoē, & reliquos ſimiliter, quemadmodum autem & ipſi ad unitatem recurrere dicūt, & omnes unum eſſe, ſiquidem hæ quæ ſunt intra pleroma coniugationes unitatem non cuſtodiunt, ſed diſtantes ſunt ab inuicem, in tantum uti & patiantur & generent ſine alterius complexu, quemadmodum gallina ſine caponibus. Poſt demum & ſic ſoluetur illorum rurſum

enim numero ipſius fuerit, aut minus reprobabilem faciet numerũ, quan-
A to magis tanta. Inſtabilis igitur ea quæ de Ogdoade ipſorũ, & de duode-
cade fabula. Inſtabilis aũt & uniuerſa illorũ regula, ipſo firmamento ipſorũ
diſſipato, & in Bythum, hoc eſt, in id quod non eſt, diſſoluto. Quærunt igit
iam amodo alias cauſas oſtendere, quare xxx. annorũ dominus ad baptiſ-
mum uenerit, & duodecadis Apoſtolorũ, & eius quæ eſt ſanguinis proflu-
uium paſſa, & reliquorũ quæcunq; uane laborantes delirant.

Quomodo nullius momenti oſtenditur primus ordo emiſſionis ipſorum. Caput XVI.

ET ipſum quidem primum ordinem emiſſionis ipſorum reprobabilem eſſe ſic oſtendimus, emiſſum enim dicunt de Bytho & huius Ennoia, Nun & Alethiam, quod quidem contrarium oſtẽditur. Nus enim & ipſum quod eſt principale & ſummum, & uelut principium & fons uniuerſis. Ennoia autem quæ ad hoc eſt qualis libet, & de quo libet factam otio. Non capit igitur ex Bytho & Ennoia emiſſum eſſe Nun, ueriſimilius enim erat dicere eos de propatore, & de hoc Nu emiſſam eſſe filiam Ennoian. Non enim Ennoia mater eſt Noos, ſicut dicunt, & Nus pater ſit Ennoiæ. Quemadmodum autem & emiſſus eſt Nus à propatore, qui principalem, & primum eius qui eſt intus abſconditæ & inuiſibilis affectionis locum continet, à qua ſenſus generatur & Ennoia, & Enthymeſis, & alia quæ non alia ſunt præ-
B ter Nun, ſed illius ipſius, quemadmodum prædiximus de aliquo incogitate diſpoſitæ qualislibet motionis ſecundum perſeuerationem, & augmentum, non ſecundum immutationem uocabula accipientis, & in cognitionem conterminatæ, & in uerbum coëmiſſæ ſenſum à mente intus & condente, & adminiſtrante, & gubernante libere, & ex ſua poteſtate, quemadmodum & uult, quæ prædicta ſunt: prima enim motio eius de aliquo Ennoia appellatur, perſeuerans autem & actam, & uniuerſam apprehendens animam Enthymeſis uocatur. Hæc autem Enthymeſis multum temporis faciens in eodem, & uelut probata nominatur, hæc autem ſenſatio in multum†dilata conſilium facta eſt, augmentum autem & motus in multum†dilatatus conſilij, cogitationis examinatio quæ etiam in mente perſeuerans uerbum rectiſſime appellabitur, ex quo emiſſibilis ẽmittitur uerbum. Vnũ autem & idem eſt omnia quæ prædicta ſunt, à Noὸ initium accipientia & ſecum augmentum aſſumentia appellationis. Quemadmodum & corpus hominis aliquando quidem nouellũ, aliquando quidẽ uirile, aliquãdo autem ſenile, ſecundum augmentum & perſeuerantiam accipit appellationis, ſed non ſecundũ ſubſtantiæ demutationem, nec ſecundũ corporis amiſſionem, ſic & illa. De quo enim quis contemplatus, de eo cogitat, & de quo cogitat, de hoc & ſapit, de hoc & conſiliatur, & quod conſiliatur, hoc & animo tractat, & quod animo tractat, hoc & loquitur. Hæc autem omnia quemad

al's indilatata *aliàs indilatatus.*

quemadmodum diximus, Nus gubernat, cum ſit ipſe inuiſibilis, & à ſemet-ipſo, per ea quæ prædicta ſunt, ſicut per radium emittens uerbum, ſed non ipſe ab alio emittitur. Et hæc quidem in hominibus capit dici compoſiti natura, & ex corpore, & anima ſubſiſtentis: qui autem dicunt ex deo emiſſam eſſe Ennoiam, & ex Ennoea Nun, deinceps ex hijs Logon, primo quidem arguendi ſunt improprie emiſſionibus uſi, poſt deinde hominum affectiones, & paſſiones, & intentiones mentis deſcribentes. Deinde autem ignorantes quidem ea quæ obueniunt hominibus ad loquendũ eis applicant, omnium patrem, quem etiã ignotũ omnibus dicunt, negantes quidem ipſum mundum feciſſe, ut ne quidem puſillus putetur, hominum autẽ affectiones & paſſiones donantes. Si autem ſcripturas cognouiſſent, & à ueritate docti eſſent, ſcirent utique, quoniam non ſit deus quemadmodum homines, & non ſic cogitationes eius, quomodo cogitationes hominum. Multum enim diſtat omnium pater ab hijs quæ proueniunt hominibus affectionibus & paſſionibus, & ſimplex, & non compoſitus, & ſimilimembrius, & totus ipſe ſibimetipſi ſimilis, & æqualis eſt totus, cum ſit ſenſus & totus ſpiritus, & totus ſenſu habilitas, & totus Ennoia, & totus ratio, & totus auditus, & totus oculus, & totus lumen, & totus fons omnium bonorum, quemadmodum adeſt religioſis ac pijs dicere de deo. Eſt autem & ſuper hæc, & propter hæc inenarrabilis, ſenſus enim capax omnium bene & recte dicetur, ſed nõ ſimilis hominum ſenſui, & lumen rectiſſime dicetur, ſed nihil ſimile ei, qui eſt ſecundum nos lumini. Si autem eſt in reliquis hominibus, nulli ſimilis erit omnium pater hominum puſillitati, & dicitur quidem ſecundum hæc propter dilectionem, ſentitur autem ſuper hæc ſecundum magnitudinẽ. Si igitur & in hominibus ipſe quidem ſenſus non emittitur, neq; ſeparatur amnois qui emittit reliqua, ammonitiones autem eius & effectus perueniunt ad manifeſtum, multo magis dei, qui totus ſenſus eſt, ipſe à ſemetipſo nequaquam ſeparabitur, neq; quaſi ab alio aliud emittitur. A B

Quoniam ſenſus non potuiſſet emitti, qui ipſe emittebat reliqua. Caput XVII.

SI enim ſenſum emiſit ipſe qui emiſit ſenſum ſecundum eos compoſitus, & corporalis intelligitur, ut ſit ſeparatim quidem qui emiſit deus, ſeparatim autem qui emiſſus eſt ſenſus. Si autem de ſenſu ſenſum dicãt emiſſum, præcidunt ſenſum dei, & partiuntur. Quò autem & unde emiſſus eſt? quod enim ab aliquo emittitur, in aliquod ſubiectum emittitur. Quid autem ſubiacebat quàm ſenſus dei, in quo emiſſum dicunt eum, quantus autem & erat locus ut ſuſciperet & caperet dei ſenſum. Si autẽ quemadmodũ à ſole radiũ dicunt, ſicut ſubiacet aër, hic ſuſceptior & antiquior erit quàm ipſe radius, & illic oſtẽdant ſubiacens aliquid in quo emiſſus eſt ſenſus dei, capabile eius & antiquius, poſt oportebit quemadmodũ ſolem minorẽ eſſe,

quem

quem omnia uidemus longe à ſemetipſo emittente radios, ſic & propa-
A torem dicere extra longe & à ſemetipſo emiſiſſe radium † quidam autem *forte, quidnã*
extra aut longe ſentiri à deo poteſt in quod radium emiſit: ſi autem non e-
miſſum extra patrem illum dicent, ſed in ipſo patre, primo quidem ſuper-
fluum erit etiam dicere emiſſum eſſe eum. Quemadmodum enim eſt eius
quod emittitur extra emittentem manifeſtatio, poſt deinde hæc emiſſio, &
is qui eſt ab eo Logos erit intra patrem, ſimiliter autẽ & reliquæ Logi emiſ-
ſiones. Iam igitur non ignorabunt patrem, cum intra eum ſint, nec ſecundũ
deſcenſionem emiſſionum quis cognoſcet eum, undiq; omnes patre æqua
liter circundati, ſed & impaſſibiles omnes ſimiliter perſeuerabunt, cum ſint
in paternis uiſceribus, & deminoratione nemo ipſorum erit. Non enim eſt
deminoratio pater, niſi forte uelut in circulo magno minor continetur circu-
lus, & intra hunc rurſus alter minor, aut uelut ſphæræ ſimilitudinem, aut te-
tragoni patrem dicant, intra ſe undique continere ſphæræ ſimilitudinem uel
quadratam reliquam æonum emiſſionem, unoquoque illorum circundato,
ab eo qui eſt ſuper eum maior, & circundante eum qui poſt ſe eſt minorẽ,
& propter hoc minorem & ultimum omnium in medio conſtitutũ, & mul-
tum à patre ſeparatum, ignoraſſe propatorem. Si autem hæc dixerint, in fi-
gura & circumſcriptione concludent Bythum ipſorum eum circundantem
& circundatum, cogentur enim & extra illum confiteri eſſe aliquid, quod cir
B cundet eum. Et nihilominus in immenſum, de hijs qui cõtinent & continen-
tur incidit ſermo, & corpora incluſa eſſe, & omnes manifeſte apparebunt,
adhuc etiam aut uacuum eſſe eum confitebuntur, aut omne quod eſt intra
eum omnes ſimiliter participabunt de patre.

Quid eſt emiſſio, & quoniam hæc quæ ab hijs dicuntur emiſſiones
hominibus congruant magis quàm deo. Cap. XVIII.

QVemadmodum in aqua circulos ſi quis faciat, uel rotundas, uel qua-
dratas figuras, omnia hæc ſimiliter participabunt de aqua. Quemad-
modum & quæ in aëre fabricabuntur neceſſe eſt participare de aëre, & quæ
in lumine eſt de lumine. Sic & qui ſunt intra eum omnes ſimiliter participa-
bunt de patre, ignorantia apud eos locum non habente. Vbi enim partici-
patio patris adimplentis, ſi autem adimpleuit illic & ignorantia non erit, ſol
uetur igitur ipſorum deminorationis opera, & materiæ emiſſio, & reliqua
mundi fabricatio, quæ ex paſſione & ignorantia uolunt ſubſtantiã habuiſ- *aliàs illum.*
ſe, ſi autem uacuum † illud confitebuntur, in maximã incidentes blaſphemiã,
denegabunt id quod eſt ſpiritale eius. Quemadmodum enim eſt ſpiritalis
is, qui ne quidem ea quæ intra eum ſunt adimplere poteſt. Hæc autem quæ
dicta ſunt de ſenſu emiſſionis, ſimiliter & aduerſus eos, qui à Baſilide ſunt,
aptata ſunt aduerſus reliquos gnoſticos, à quibus hij initia emiſſionum
accipientes, coniuncti ſunt in primo. Sed quoniam quidem reprobabilis &
impoſſi-

impoſſibilis prima Noos,id eſt, ſenſus ipſorū emiſſio eſt,manifeſte oſtendimus. Videamus autem & de reliquis,ab hoc enim Logon & Zoën fabri- A catoris huius pleromati dicunt emiſſos,& Logi,id eſt,uerbi quidem emiſſionem ab hominum affectione accipientes, & addiuinantes aduerſus deum quaſi aliquid magnū adinuenientes in eo quod dicunt à Nu eſſe emiſſum Logon,quod quidem omnes uidelicet ſciunt, quoniam in hominibus quidem conſequenter dicatur,in eo autem qui ſit ſuper omnes deus, totus Nus & totus Logos cum ſit,quemadmodū prædiximus, & nec aliud antiquius nec poſterius, aut aliud anterius habenre in ſe, ſed toto æquali & ſimili, & uno perſeuerante, iam nō talis huius ordinationis ſequetur emiſſio:quemadmodum qui dicit eum totum uiſionem,& totum auditum,quo autem uidet in ipſo & audit,& in quo audit,in ipſo & uidet,non peccat, ſic & qui ait, totum illum ſenſum,& totum uerbum, in quo ſenſus eſt, in hoc & uerbum eſſe,& uerbum eſſe eius hunc Nun, minus quidem adhuc de patre omniū ſentier,decentiora autem magis quàm hij, qui lationem prolatiui hominū uerbi transferunt in dei & æternum uerbum,& prolationis initium donantes & Geneſim,quemadmodum & ſuum uerbum:& in quo diſtabit dei uerbum,imò magis ipſe deus,cum ſit uerbum,à uerbo hominum, ſi candē habuerit ordinationem & emiſſionem generationis. Peccauerunt autem & circa Zoën,dicentes eam ſexto loco emiſſam, quam oportebat omnibus præparare,quoniam deus uita eſt,& incorruptela & ueritas: & non ſecundū de- B ſcenſionem,& quæ ſunt alia acceperunt emiſſiones, ſed earum uirtutū quæ ſemper ſunt cum deo appellationes ſunt, quemadmodum poſſibile eſt & dignum hominibus audire & dicere de deo. Appellatione enim dei eo obaudient ſenſus,& uerbum,& uita,& incorruptela,& ueritas, & ſapientia, & boniras, & omnia talia, & neq; ſenſum uita antiquiorem aliquis poteſt dicere,ipſe enim ſenſus uita eſt,nec uitam poſteriorem à ſenſu, uti non fiat aliquando ſine uita is,qui eſt omnium ſenſus,id eſt deus. Si autem dixerint in patre quidem fuiſſe uitam,ſexto autem loco prolatam,ut uiuat uerbū, multo ante eum quidem oportebat quarto loco emitti, ut uiuat Bythus ipſorū: cum propatore ipſorum adnumerare quidem Sigen, & hanc coniugem ei donare,non connumerare autem Zoën, quomodo non ſuper omnem eſt inſipientiam? De ea autē quæ eſt ex hijs ſecunda emiſſione hominis & eccleſiæ ipſi patres eorum falſo cognominati gnoſtici, impugnāt aduerſus in-
als uindicātes uicem ſua propria† indicantes & malos fures ſemetipſos conuincentes, ap-
als ita. tabiles eſſe magis emiſſiones dicētes † uti ueriſimile ex homine uerbum,ſed non ex uerbo hominem emiſſum,& eſſe hominem uerbo anteriorē, & hūc eſſe qui eſt ſuper omnia deus. Et uſq; hoc quidem,quemadmodum prædiximus omnes hominum affectiones & monitiones mentis & generationis uerborum conijcientes ueriſimiliter,non ueriſimiliter mentiti ſunt aduerſus deum.

A deum. Ea enim quæ accidunt hominibus, & quæcunq; patientes ipſi reco-
gnoſcunt, ad diuinam rationem adducentes apta, dicere uidentur apud eos
qui ignorant deum, & per humanas has paſſiones tranſducentes eorum
paſſiones, ſenſum, geneſim & probolen quinto loco uerbo dei enarrantes προβολὴ
mirabilia myſteria & inenarrabilia & alta à nullo alio cogitata dicunt ſe do-
cere, de quibus & dixerit dominus, quærite & inuenietis, ut quærant ſcilicet,
quid de Bytho & Sige & Nu & Alethia proceſſerunt, ſi ſunt ex eis rurſus &
Logos & Zoë, dehinc ex Logo & Zoë, anthropos & eccleſia.

De ſpeciebus, quomodo & hinc Ethnici uerisimilius de uniuer-ſorum generatione reſponderunt & gratius, & quomodo ab ipsis qui ſunt à Valentino initia ſumpſerunt eiuſq; ſunt ſecundum eos regulæ. Cap. XIX.

MVlto uerisimilius & gratius de uniuerſorum geneſi dixit unus de ue-
teribus comicis† Antiphanius in Theogonia. Ille enim de nocte & ſi- *al. antiphanus*
lentio Chaos emiſſum dicit, dehinc de Chao & nocte cupidinem, & hoc lu- *Antiphanij*
men, dehinc reliquam ſecundum eum primam Geneſim. Poſt quod rurſus *Theogonia.*
ſecundam deorum generationem inducit & mundi fabricationem, dehinc
de ſecundis dijs narrat hominum plaſmationem, unde ipſi aſſumentes ſibi
fabulam, quaſi naturali diſputatione commẽti ſunt, ſolummodo demutan-
tes eorum nomina, idipſum autem uniuerſorum generationis initium &
B emiſſionem oſtendentes, pro nocte & ſilentio Bythum & Sigem nominan-
tes, pro Chao autem Nun, & pro cupidine per quem ait Comicus reliqua
omnia diſpoſita† hic uerborum attraxerunt, & pro primis ac maximis dijs *als. hij uerbo*
æonas formauerunt, & pro ſecũdis dijs eam quæ eſt extra pleromatis ipſo- *attraxerunt*
rum enarrant diſpoſitionem, ſecundam ogdoadem uocantes eam, ex qua
mundi fabricationem, & plaſmationem hominum ſimiliter atq; ille annun-
ciant, inenarrabilia & incognita myſteria, ſolos ſe dicẽtes ſcire, quæ ubiq; in
theatris ab hypocritis† blãdiſſimis uocibus comœdiſantur, transferentes in *hiſtrio.*
ſuum argumentum, imò uero his de argumentis docentes, tantum immu- *als. ſplendidiſ*
tantes nomina, & non ſolum quæ apud comicos poſita ſunt arguunt, quaſi *ſimis*
propria proferentes, ſed etiam quæ apud omnes qui deum ignorant, & qui
dicuntur philoſophi ſunt dicta hæc congregant, & quaſi centonẽ ex multis
& peſſimis panniculis cõſarcientes† ſuperficiem ſubtili eloquio ſibi ipſi præ- *als. fictum ſu*
parauerunt, nouam quidẽ introducentes doctrinam, propterea quod nunc *perficium*
noua arte ſubſtituta ſit, ueterem autem & inutilem, quoniam quidem de ue-
teribus dogmatibus ignorantiam & irreligioſitatem uolẽtibus hæc eadem
ſubſecuti ſunt. Thales quidem Mileſius uniuerſorum generationem & ini- *Thales*
tium id aquam dixiſſe. Idem autem eſt dicere aquam Bythum, Homerus *Homerus*
autem poëta Oceanum deorum geneſim, & matrẽ Thetin dogmatizauit,
quæ quidem hij in Bythum & Sigen tranſtulerunt. Anaximander autem

hoc quod immenſum eſt omnium initium ſubiecit ſeminaliter habens in A
ſemetipſo omnium geneſim, in quo immenſos mundos conſtare ait,& hoc
Anaxagoras autem in Bythum & in Æonas ipſorum transfigurauerunt. Anaxagoras
autem qui & Atheus cognominatus eſt,dogmatizauit facta animalia,deci
dentibus è cœlo in terram ſeminibus,quod & hÿ ipſi in matris ſuæ tranſtu
lerunt ſemina,& eſſe hoc ſemen ſeipſos ſtatim confitentes apud eos qui ſen
ſum habēt & ipſos eſſe quæ ſunt Anaxagoræ irreligioſi ſemina.Vmbram
Democritus autem & uacuum ipſorum à Democrito & Epicuro ſumentes ſibimetipſis
Epicurus aptauerunt, cum illi primum multum ſermonem fecerint de uacuo & ato
mis,quorum alterum quidem quid eſſe uocauerūt,alterum uero hoc quod
non eſt appellauerunt,& quēadmodum & hÿ eſſe quidē illa quæ ſunt intra
pleroma uocant, quemadmodum illi Atomos, non eſſe autem hæc quæ
ſunt extra pleroma, quemadmodum illi uacuum, ſemetipſos ergo in hoc
mundo cum ſint extra pleroma in locum qui non eſt deputauerunt. Quod
autem dicunt imagines eſſe hæc eorum quæ ſunt,rurſus manifeſtiſſime De
mocriti & Platonis ſententiam ediſſerunt. Democritus enim primus ait
multas & uarias ab uniuerſitate figuras expreſſas deſcendiſſe in hunc mun
Plato dum. Plato uero rurſus materiam dicit & exemplum & deum,quos iſti ſe
quentes figuras illius & exemplum imagines eorum,quæ ſunt ſurſum uoca
uerunt, & per demutationem nominis ſemetipſos inuentores & factores
huius mundi imaginariæ fictionis gloriātes. Hoc autem quod ex ſubiecta B
Empedocles materia dicunt fabricatorem feciſſe mundum,& Anaxagoras,& Empedo
cles,& Plato primi ante hos dixerunt, ut uidelicet datur intelligi & ipſi ma
tre ſua inſpirati. Quod autem ex neceſſitate unumquodq; in illa ſecedit ex
quibus & factum eſſe dicunt, & huius neceſſitatis ſeruum eſſe deum,ita ut
non poſſit mortali immortalitatem addere,uel corruptibili incorruptelam
donare, ſed ſecedere unumquenque in ſimilem naturæ ſuæ ſubſtantiam,
& hÿ qui ex porticu Stoici appellantur, & uniuerſi quotquot Deum igno
rant Poëtæ & conſcriptores affirmant: qui eandem habentes infidelita
tem, ſpiritalibus quidem ſuam regionem attribuerunt, eam quæ eſt intra
pleroma, animalibus autem Choicum, & præter hæc nihil poſſe deum,ſed
unumquenq; prædictorum ad ea quæ ſunt eiuſdem ſubſtantiæ ſecedere
affirmant. Quod autem ſaluatorem ex omnibus factum eſſe æonibus di
cant,omnibus in eum deponentibus uelut florem ſuum,non extra Heſiodi
Heſiodi Pandora Pandoram nouum aliquid afferunt.Quæ enim ille ait de illa,hæc hi de ſal
uatore inſinuant, Pandoram introducentes eum, quaſi unuſquiſq; æonum
quod haberet optimum, donauerit ei. Ipſam autem edulium & reliqua
rum operationum indifferentem ſententiam, & quod putent à nemine in
totum poſſe coinquinari propter generoſitatem, licet quodq; manducent
uel operentur, à Cynicis poſſederunt cum ſint cum eis eiuſdem teſtamenti

Et

A Et minutiloquium autem,& ſublimitatem circa quæſtiones, cum ſit Ariſtotelicum, inferre fidei conantur. Quod autem uelint in numeros transferre uniuerſum hoc,à Pythagoricis acceperũt. Primum enim hĳ initiũ omnium numeros ſubſtituerunt, & initium ipſorum parem, & imparem, ex quibus & ea quæ ſenſibilia & inſenſata ſunt ſubiecerunt. Et altera quidem ſubſtitutionis initia eſſe, altera autem ſenſationis & ſubſtantiæ, ex quibus prima omnia perfecta dicunt, quemadmodum ſtatuam de æramento & de formatione. Hoc autem hĳ hĳs qui ſunt extra pleroma aptauerũt, ſenſationis autem initia dixerunt, in quem ſenſus intelligẽs eſt eius, quod primum aſſumptum eſt, quærit quoadusq; defatigata ad unum & indiuiſibile cõcurrat, & eſſe omniũ initium, & ſubſtantiã uniuerſæ generationis Hen, id eſt, unum, ἕν ex hoc autem Dyadem & tetradem & pentadem & reliquorũ multifariam generationem. Hæc hĳ ad uerbum de plenitudine ſuorum & Bytho dicũt, unde etiã & eas quæ ſunt de uno coniugationes† admittuntur introducere, *forte, admittuntur niſi reddidit ὑφίστασθαι* quæ Marcus uelut ſua iactãs, uelut nouius aliquid uiſus eſt præter reliquos adinueniſſe, Pythagoræ quaternationem, uelut geneſim & patrẽ omnium enarrans. Dicemus autem aduerſus eos, utrum ne hĳ omnes qui prædicti ſunt, cum quibus eadem dicentes arguimini cognouerunt ueritatem, aut non cognouerunt. Et ſi quidem cognouerunt, ſuperflua eſt Saluatoris in hunc mundum deſcenſio, ut quid enim deſcendebat? nunquid ut eam quæ

B cognoſcebatur ueritas in agnitionem adduceret his, qui cognoſcunt eam in omnibus hominibus? Si autẽ non cognouerunt, quemadmodum eadem cum hĳs qui ueritatem non cognoſcebant dicentes, ſolos uoſmetipſos eam quæ eſt ſuper omnia cognitio habere gloriamini, quam etiam qui ignorant deum habent ſecundum antiphraſin. Ergo ueritatis ignorantiam agnitionem uocãt, & bene Paulus ait uocum nouitates falſæ agnitionis. Vere enim falſa agnitio ipſorum inuenta eſt. Si autem impudenter agentes, ſuper hæc dicent, homines quidem non cognouiſſe ueritatem, matrem autẽ ipſorum ſemen paternale per tales homines, quẽadmodum & per prophetas enunciaſſe myſteria ueritatis, ignorante Demiurgo, Primo quidẽ non talia enarrant, quæ ſunt prædicta, ut non & à quolibet intelligantur. Etenim ipſi homines ſciebãt quæ dicebant, & diſcipuli ipſorum, & horum ſucceſſores. Poſt deinde uel mater uel ſemen ſic cognoſcebant & enarrabant ea, quæ erant ueritatis, ueritas autem pater. Saluator ergo ſecundum eos erit mentitus dicens, Nemo cognouit patrem niſi filius. Si enim cognitus eſt uel à matre, uel à ſemine eius, ſolutum eſt illud, quod nemo cognouit patrem niſi filius, niſi ſi ſemen ipſorum, uel matrem neminem eſſe dicunt, & usq; hoc quidem per humanas affectiones, & per id quod ſimilia dicant multis ignorantibus deum uериſimiliter uiſi ſunt abſtrahere quoſdã, attrahentes per ea quæ aſſueti ſunt, in eum qui eſt de omnibus ſermonem uerbi dei, geneſim expo

nentes & ueritatis & uitæ, adhuc etiam ſenſus & dei emiſſiones obſtetricant A
tes. Quæ autem ex hijs non ueriſimiliter & ſine oſtenſione omnia ex omni-
bus mentiti ſunt. Quemadmodum qui aſſuetas eſcas & ut illiciant præmit-
tunt, uti capiant aliquod animal, ſenſim blandientes eis per aſſueta pabula,
quouſq; accipiant, ſumentes autem ea captiua, alligant amariſſime & du-
al.,attrahêtes cunt per uim †abſtrahentes quocunq; ipſi uoluerint. Sic autem & hij paula-
tim manſueti diſuadentes per pithanologiam aſſumere prædictam emiſ-
ſionem, inferunt neq; congruentia neq; opinatas reliquorum emiſſionum
ſpecies, ex Logo quidem & Zoë dicentes æonas emiſſos, de Anthropo au-
tem & eccleſia duodecim, & horum nec oſtenſionem, nec teſtimonia, nec ue-
riſimilitudinem, nec in totum aliquid talium habentes, fruſtra autē & prout
euenit credi uolunt, ex Logo & Zoë æonis exiſtentibus emiſſum eſſe By-
thum & mixin, innaſcibilem & unitionem, naturalem & delectamentum,
immobilē & contemperamētum, monogenen & Macariam. De anthropō
autem & eccleſia ſimiliter æonis exiſtentibus emiſſum eſſe paracletum & pi-
ſtin, patricon & elpida, metricon & agapen, ænon & ſyneſin, Eccleſiaſticum
& Macarioteta, teleton & Sophiam. Huius autem Sophiæ paſſionem &
errorem, & quemadmodum periclitata eſt perire propter inquiſitionem pa
tris, quemadmodum dicunt, & extra pleroma operoſitatem, & ex qua labe
mundi fabricatorem emiſſum docent, in eo qui eſt ante hunc liber, ſenten-
tias hæreticorum enarrantes, cum omni diligentia expoſuimus. Chriſtum B
autem quem poſt genitum his omnibus emiſſum eſſe dicunt, & Sotera au
tem ex hijs qui in labe facti ſunt æonibus habuiſſe ſubſtātiam. Neceſſariè
autem nunc nominum iſtorum meminimus, ut ex iſtis ſit manifeſtum ab-
al.,ficta ſurdum eorum mendacium & confuſio †fictæ nominationis. Ipſi autem de-
trahunt æonibus ſuis huiuſmodi appellationibus, multis Ethnicis ueriſimi-
lia & credibilia adponentibus nomina hijs qui uocātur duodecim dij ipſo-
rum, quos & ipſos imagines duodecim æonibus eſſe uolunt, imaginibus
multo decentiora & magis potentia per Etymologiam ad intentionem di-
uinitatis adducere nomina habentibus.

Quæſtio de omni ſpecie emiſſionis & de pleromatis inconſequentia. Cap. XX.

Reuertamur autem nos ad prædictam emiſſionum quæſtionem. Et pri
mo quidem dicant nobis cauſam huiuſmodi emiſſionis Æonum, ut
nihil tangāt eorum quæ ſunt conditionis. Non enim propter conditionem
dicunt facta, ſed conditionem propter illa, & non illa eorum imagines, ſed
hæc illorum eſſe dicunt. Quēadmodum igitur imaginum cauſam reddunt
dicentes, menſem quidem triginta habere dies, propter triginta æonas quæ
ſunt intra pleroma, & quæcunq; talia delirant, Nunc dicant nobis cauſam
iſtam Æonum emiſſionis quid quia facta eſt talis, propter quid autem pri

ma

A ma & Archegonos omniũ octonatio emiſſa eſt,& non quinio,uel trinitas, aut ſeptenatio aut aliquid eorum quæ in alterum numerum confiniuntur. Et quid quia Logo & Zoë decem emiſſi ſunt æones & non plures aut minus, & rurſus ex Anthropo & eccleſia duodecim, cum poſſent & hæc aut plura aut minus fieri,uniuerſum quoq; pleroma quod utiq; tripartitum eſt in octonationem & decadem & duodecadem, & non alterum quendam præter hos numerum. Et diuiſio autem ipſa qui utiq; in tres,& non in quatuor uel quinq;, uel ſex, uel in alterum quendam facta eſt numerum, nihil tangentes eorum numerorum, qui ſunt conditionis, antiquiora enim illa his habere dicunt, & oportet cum ea propriam habere rationem,eam quæ eſt ante conſtitutionem,ſed non eam quæ eſt ſecundũ conſtitutionem conſentientes ad conſonationem, quam quidem nos de conditione enunciantes aptabilia dicimus. Apta eſt enim hæc rhythmizatio hijs quæ facta ſunt, huic rhythmizationi. Illos autem propriam cauſam de hijs quæ anteriora ſunt, & à ſemetipſis perfecta non habentes enunciare, & in ſummam aporiam incidere neceſſe eſt: quæ enim nos de conſtitutione uelut ignorantes interrogant,ipſi de pleromate è contrario interrogati uel humanas affectiones enarrarent,uel in eum deſcenderent ſermonem,qui eſt extra conſonantiam quæ eſt in creatura,improprie reſpondentes de ſecundis & non ſecundum eos de primis. Non enim de ea quæ eſt ſecundum creaturam conſo-
B nantia, nec de humanis affectionibus interrogamus eos,ſed quia utiq; pleroma ipſorum cuius imaginem creaturam eſſe dicunt, octiforme & deciforme & duodeciforme eſt uane & improuide pleroma eiuſmodi figura effeciſſe patrem ipſorum fatebuntur,& deformitatem circumdabunt patri ſi irrationabiliter aliquid fecit, aut rurſus ſi ſecundum prouidentiam patris dicent ſic emiſſum pleroma, propter creaturam uti bene rhythmiſari ipſam eſſentiam,non propter ſe factum erit pleroma,ſed propter eam quæ ſecundum ſimilitudinem ipſius futura eſſet imago. Quemadmodum quæ de luto eſt, non propter ſemetipſum figuratur ſtatua, ſed propter eam quæ eſt ex æramento, uel auro, uel argento habet fieri, & honoratior creatura erit quàm pleroma, ſi propter illud illa emiſſa ſunt.

Quoniam quæ nobis quæ ſumus ab eccleſia imputant hij qui ſunt à Valentino,illis rurſum imputant hij qui ſunt à Baſilide,& illis item alij. Cap. XXI.

SI autem nulli eorum aſſentire uoluerint,quoniam conuincentur à nobis non habentes reddere cauſam talis emiſſionis pleromatis ipſorum, cogentur concludi uti confiteantur ſuper pleroma alteram quandam eſſe diſpoſitionem magis ſpiritalem & magis dominantem, ſecundum quam deformatum eſt pleroma. Ipſorum enim Demiurgus non à ſemetipſo figurationem creaturæ fabricauit talem, ſed ſecundum illorum quæ ſurſum erant

figuram.Bythus ipſorum qui utiq; huiuſmodi figurationis perfeciſſe plero A
ma,uel à quo figuram eorum quæ ante ipſum facta ſunt accepit. Oportet enim uel in eo deo qui fecerit mundum perſeuerare ſententiam, quoniam ſua poteſtate & à ſemetipſo accepit exemplum mũdi fabricationis,ut ſi motus quis ab hoc fuerit,ſemper quærẽdi neceſſitas erit,unde ei qui ſuper eum eſt figuratio eorũ quæ facta ſunt,Quid & numerus emiſſionum & ſubſtantia ipſius exempli. Si autẽ licuit Bytho à ſemetipſo talem figurationem pleromatis perficere, utiq; Demiurgo non licuit à ſemetipſo mundum feciſſe. Rurſum igitur ſi illorum imago cõditio eſt, quid prohibet illa eorum quæ ſuper ea ſunt imagines eſſe dicere, & quæ ſuper ea ſunt,rurſus aliorum,& in immenſas imagines imaginum excedere.Sicut paſſus eſt Baſilides,cum minime attigiſſet ueritatem,& putans per immẽſam ſucceſſionem eorum quæ ex inuicem facta ſunt effugere talem aporiam. Quoniam ccclxv. cœlos per ſucceſſionem & ſimilitudinem ab inuicẽ factos enunciauit,& horum oſtenſionem eſſe numerum anni dierum,quẽadmodum prædiximus,& horum uirtutem quam & innominabilem uocant,& huius diſpoſitionem,& nec ſic quidem effugit talem aporiam. Interrogatus enim unde cœlo ei qui eſt ſuper omnes ex quo reliquos per ſucceſſionẽ factos uult,figurationis imago, ab ea diſpoſitione dicet,quæ eſt ſecundũ innominabilem,& aut innominabilem à ſemetipſo feciſſe dicet eam,uel alteram quandam ſuper hanc poteſtatem eſſe cõſentire neceſſe habebit,ex qua accepit innominabilis eius tantam eorum quæ ſunt ſecundũ eum figurationem. Quanto igitur tutius & B
diligẽtius,quod eſt uerum ſtatim initio confiteri, quoniam fabricator deus hic qui mundum fecit, ſolus eſt deus, & non eſt alius præter eum, ipſe à ſemetipſo exemplum & figurationẽ eorum quæ facta ſunt,accipiens,q̃ poſt tantam irreligioſitatem & circuitum defeſſos,cogi aliquando in aliquo uno ſtatuere ſenſum,& ex eo figuratione factorem confiteri.

Quoniam ſi quis tranſmotus fuerit à Demiurgo, in multos deos & infinitos mundos excidere eum neceſſe eſt. Cap. XXII.

ETenim hĳ qui imputant nobis qui ſunt à Valentino, in ea quæ eſt deorſum hebdomade dicentes nos remanere, quaſi non attollentes in altum mentem, neq; quæ ſurſum ſunt ſentiẽtes,quoniam portentiloquium ipſorum non recipimus,hoc idem ipſum qui à Baſilide ſunt hĳs imputant, quaſi hĳs adhuc circa ea quæ deorſum ſunt uolutantibus uſq; ad primam & ſecundam octonarionem, & poſt triginta æonas indocte putare eos ſtatim inueniſſe eum qui ſupra omnia eſt patrem, non inueſtigantes ſenſu in id quod eſt ſuper ccclxv.cœlos pleroma,quæ eſt ſupra quadraginta quinq; ogdoadas.Et illis iterum iuſte quis imputabit fingens quatuor milia & ccc. & lxxx. cœlos uel æonas, quoniam hĳ dies anni tantas horas habent. Si autem

A autem quis & noctium apponat duplicans prædictas horas, magnã multitudinem octonationum & innumerabilem quandam æonum operoſitatem putans adinueniſſe, aduerſus eum qui eſt ſuper omnia pater omnium ſemetipſum perfectiorem ſuſpicans, eadẽ omnibus imputabit. Quoniam non ſufficiant in altitudinem eius quæ ab ipſo dicebatur multitudo cœlorum uel æonum, ſed deficientes uel in ea quæ† ſunt deorſum, uel in medietate perſeuerant eius. Igitur quæ ſunt ſecundum pleroma ipſorum diſpoſitionis & maxime eius quæ eſt ſecundum primam ogdoadem, tantas contradictiones & aporias habentes, Inſpiciamus & reliqua propter illorum inſenſationem, & nos de hijs quæ non ſunt quærentes, neceſſarie autem & hoc facientes. Quoniam huius credita eſt nobis procuratio, & qui uellemus omnes homines ad agnitionem ueritatis uenire. Et quoniam tu ipſe hoc poſtulaueris accipere à nobis multas & uniuerſas euerſionis eorum occaſiones. Quæritur igitur queadmodum emiſſi ſunt reliqui æones, utrum uniti ei qui emiſerit, quemadmodum à ſole radij, an efficabiliter & pariter uti ſit unuſquiſq; eorum ſeparatim & ſuam figurationem habens, quemadmodum ab homine homo, & à pecude pecus, aut ſecundum germinationem, quemadmodum ab arbore rami, & utrum eiuſdem ſubſtantiæ exiſtebant his qui ſe emiſerunt, an ex altera quadam ſubſtantia ſubſtantiam habentes, & utrum in eodem emiſſi ſunt, ut eiuſdem temporis eſſent ſibi, an ſecun-
B dum ordinem quendam, ita ut antiquiores quidam ipſorum, alij uero iuniores eſſent, & utrum ſimplices quidam & uniformes, & undiq; ſibi æquales & ſimiles, quemadmodum ſpiritus & lumina emiſſa ſunt, an compoſiti & differentes diſſimiles membris ſuis: ſed ſi quidem efficabiliter & ſecundum ſuam geneſim unuſquiſq; illorum emiſſus eſt ſecundum hominum ſimilitudinem, uel generationes patris erunt eiuſdem ſubſtantiæ ei & ſimiles generatori, uel diſſimiles parebunt ex altera quadam ſubſtantia confiteri eos eſſe neceſſe eſt: & ſi quidem patris generationes ſimiles emiſſori, impaſſibilia perſeuerabunt ea quæ emiſſa ſunt, quemadmodum & his qui emiſit illa: ſi autem ex altera quadam ſubſtantia quæ eſt capax paſſionum, unde hæc diſſimilis ſubſtãtia intra illud quod eſt incorruptelæ pleroma? Adhuc etiam ſecundum hanc rationem unuſquiſq; eorum ſeparatim diuiſus ab altero intelligeretur, quemadmodum homines, non admixtus, nec unitus alter altero, ſed in figuratione diſcreta & circumſcriptione diffinita & magnitudinis quantitate unuſquiſq; ipſorum deformatus, quæ propria corporis ſunt, & non ſpiritus. Iam igitur non ſpiritale pleroma eſſe dicant, nec ſemetipſos ſpiritales, ſiquidem uelut homines æones ipſorum epulantes ſedent apud patrem, & ipſum tali figuratione exiſtentem, quemadmodum detegunt eum qui ab eo miſſi ſunt.

† aliàs, ſint

Oſtenſio quoniam Logos in diminutione non eſt prolatus. A
Caput XXIII.

SI autem uelut à lumine lumina accenſa ſunt, æones à Logo, Logos autem à Nu & Nus à Bytho, uelut uerbi gratia à facula faculæ, generatione quidem & magnitudine fortaſſe diſtabunt ab inuicem, eiuſdem autem ſubſtãtiæ cum ſit cum principe emiſſionis ipſorum, aut omnes impaſſibiles perſeuerant, aut & pater ipſorum participauit paſſiones, neq; enim quæ poſtea accenſa eſt facula, alterum lumen habebit ꝗ̃ illud quod ante eam fuit. Quapropter & lumina[†] ab ipſo cõpoſita in unum in principalẽ unitionem recurrunt, cum fiat unum lumen quod fuit & à principio, quod autem iuuenius eſt & antiquius, neq; in ipſo lumine intelligi poteſt, unum enim lumen eſt totum, nec in ipſis quæ perceperunt lumen faculis, & enim ipſæ ſecũdum ſubſtãtiam materiæ id temporis habent, una enim & eadem eſt facularum materia, ſed tantum ſecundum accenſionem, quoniam altera quidem ante tempus illud, altera autem nunc accenſa eſt.

[†] als, ipſorum

Quomodo ſecundum hæreticos uoluntas patris inuenitur feciſſe ignorantiam & labem. Cap. XXIIII.

LAbes igitur eius quæ eſt ſecundum ignorãtiam paſſionis, aut uniuerſo ſimiliter pleromati ipſorum proueniet, cum ſint eiuſdem ſubſtantiæ, & erit in ignorantiæ labe, id eſt, ſemetipſum ignorans propator, aut ſimiliter omnia impaſſibilia perſeuerabunt, ea quæ ſunt intra pleroma lumina. Vnde igitur circa iuniorẽ æonem paſſio, ſi paternum lumen eſt ex quo omnia conſtituta ſunt lumina, quod naturaliter impaſſibile eſt. Quomodo autem & iuuenior aliquis aut ſenior in ipſis æon dici poteſt, cum ſit unum lumen totius pleromatis, & ſi quas ſtellas dicant eas nihilominus eadem uniuerſi apparebunt natura participãtes. Etenim ſi ſtella in claritate differt, ſed non ſecundum qualitatem, nec ſecundum ſubſtantiam, ſecundum quam paſſibile aliquid uel impaſſibile eſt: ſed aut uniuerſos ex lumine cum ſint paterno, naturaliter impaſſibiles & immutabiles eſſe oportet, aut uniuerſos cum paterno lumine & paſſibiles, & cõmutationem corruptionis capaces ſunt. B
Hæc autem eadem ratio ſequetur, & ſi uelut ab arbore ramos dicant à Logo natam eſſe emiſſionem æonum, cum Logos à patre ipſorum generationem habeat: eiuſdem enim ſubſtantiæ omnes inueniuntur cum patre, tantum ſecundum magnitudinem, ſed non ſecundum naturam differentes ab inuicem, & magnitudinem complentes patris, quemadmodum digiti complent manum. Si igitur pater in paſſione & ignorãtia, & hĳ utiq; qui ex eo generati ſunt æones. Si autem impium eſt patri omnium, ignorantiam & paſſionem affingere, quomodo ab eo emiſſam dicunt æonam paſſibilem, & hoc ipſi Sophiæ dei eandem impietatem affigentes, ſemetipſos religioſos eſſe dicent. Si autem quo modo à ſole radios æonas ipſorum emiſſiones

A nes habuiſſe dicent, eiuſdem ſubſtantiæ & de eodem omnes cum ſint, aut
omnes capaces paſſionis erunt cum eo qui ipſos emiſit, aut omnes impaſſi-
biles perſeuerabunt. Non enim iam quoſdā impaſſibiles, quoſdam autem
paſſibiles poſſunt ex tali emiſſione confiteri. Si igitur omnes impaſſibiles
dicunt, ipſi ſuum argumētum diſſoluunt, quomodo enim paſſus eſt minor
æon, ſi omnes erunt impaſſibiles? Si autē omnes dicūt participaſſe paſſio-
nis huius, quēadmodum quidā audent dicere, quia à Logo quidem cœpit,
deriuatio autē in Sophiam, in Logum huius Nun propatoris paſſionem
reuocantes arguentur, & Nun propatoris & ipſum patrē in paſſione fuiſſe
confitentes. Non enim ut compoſitum animal quiddam eſt omnium pa-
ter præter Nun quemadmodum præoſtendimus, ſed Nus pater, & pater
Nus. Neceſſe eſt itaq; & eum qui ex eo eſt Logos, imò magis autē ipſum
Nun, cum ſit Logos, perfectum & impaſſibilem eſſe, & eas quæ ex eo ſunt
emiſſiones eiuſdem ſubſtantiæ cum ſint, cuius & ipſe, perfectas & impaſſi-
biles & ſemper ſimiles cum eo perſeuerare, qui eas emiſit. Nō igitur iam Lo
gos quaſi tertium ordinem generationis habens ignorauit patrem, quem-
admodum docent hij, hoc enim in hominum quidem generatione fortaſſe
putabitur ueriſimilius eſſe, eo quod ſæpe ignorant ſuos parentes, in Logo
autē patris omni modo impoſſibile eſt. Si enim exiſtens in patre cognoſcit
hunc in quo eſt, hoc eſt ſemetipſum, non ignorat & quæ ab hoc ſunt emiſ-
B ſiones uirtutes eius exiſtētes & ſemper ei aſſiſtentes, ignorabunt eum qui ſe
emiſit, quemadmodum nec radij ſolem. Nō capit igitur dei Sophiam eam
intra pleroma eſt cum ſit, at illi emiſſione ſub paſſione cecidiſſe & talē igno
rantiam concepiſſe. Poſſibile eſt autem eam quæ eſt à Valentino ſapien-
tiam, cū ſit de diaboli emiſſione, in omni paſſione fieri, & profundum igno-
rantiæ fructificare. Vbi enim ipſi teſtimonium perhibēt de matre ſua, dicen
tes eam æonis errātis generationem eſſe, iam non quærere oportet cauſam
propter quā filij huiuſmodi matris ignorantiæ ſemper natent profundum.
Præter has autem emiſſiones ego quidem iam non intelligo alteram poſſe
eos dicere, ſed ne ipſi quidem alteram quandam proprietatem emiſſam
reddentes aliquando, cogniti ſunt uobis, licet ualde multam de huiuſmodi
ſpeciebus quæſtionem habuerimus cum eis, hoc autem ſolum dicunt quo-
niam emiſſi ſunt unuſquiſq; illorum, & illum tantum cognouiſſe qui ſe emi
ſit, ignorans autem eum qui ante illum eſt. Iam non autem cum oſtenſione
progrediuntur quemadmodum emiſſi ſunt, aut quomodo capit tale quid
ſpiritalibus fieri? quandocunq; enim progreſſi fuerint obligabuntur, & à re
cta ratione excutientes circa ueritatem, in tātum, uti eum qui eſt à Nu pro- al's, quocunq;
patori ipſorum emiſſus ſermo in deminorationem cum emiſſum dicant.
Nun enim perfectum à perfecto Bytho progeneratum iam non potuiſſe
eam quæ ex eo eſt emiſſionem facere perfectam, ſed obcæcatam circa agni-
tionem

tionem & magnitudinem patris, & ſaluatorem ſymbolum myſterij huius A
oſtendiſſe in eo qui à natiuitate cæcus fuit, quoniam ſic cæcus emiſſus eſt à
monogene æon,id eſt ignorantia,ignorantiam & cæcitatem comme̅tientes
uerbo dei ſecundum eos à propatore emiſſionem habenti,admirabiles So
phiſtæ & altitudines inueſtigantes incogniti patris, & ſupercœleſtia ſacra-
menta enarra̅tes, in quem cupiunt angeli proſpicere uti diſcant, quoniam à
Nu eius patris,qui ſuper omnia eſt emiſſum uerbu̅,cæcum emiſſum, id eſt,
ignorans patrem, qui ſe emiſit. Et quemadmodum ô uaniſſimi Sophiſtæ
Nus patris,imò etiam ipſe pater cum ſit Nus & perfectus in omnibus im-
perfectum & cæcum æonem emiſit ſuum Logon,cum poſſit ſtatim & agni
tionem patris cum eo emittere, quemadmodum Chriſtum poſtgenitum
quidem reliquis,perfectum aute̅ dicitis emiſſum,multo magis igitur qui eſt
eo ætate prouectior Logos,ab eode̅ Nu perfectus utiq; emitteretur & non
cæcus, nec ille rurſus plus cæcus, q̄ ſi æonas emitteret, quoaduſq; Sophia
ueſtra ſemper excæcata, tantam malorum enixa eſt ſubſtantiam? & huius
malitiæ cauſa eſt pater ueſter, magnitudinem enim & uirtute̅ patris cauſas
ignorantiæ eſſe dicitis,Bytho aſſimilantes eum,& nomen hoc ei adpone̅tes
innominabili patri. Si aute̅ ignora̅tia malu̅,omnia aute̅ mala ex ea fluxiſſe
definitis,huius aute̅ cauſam magnitudinem & uirtutem patris dicentes,ma
lorum factorem eum oſtenditis. Id enim quod no̅ potuerit co̅templari ma
gnitudinem eius,cauſam dicitis mali.Sed ſi quide̅ impoſſibile erat patri no B
tu̅ ſemetipſum ab initio, his quæ ab eo facta ſunt, facere, inexcuſabilis erat,
quonia̅ poterat ignorantiam auferre eorum,qui poſt ſe ſunt.Si aute̅ poſtea
uolens eam quæ ſecundu̅ progreſſionem,emiſſionem aucta fuerat ignora̅-
tiam,& inſeminatam æonibus auferre, potuit multo magis prius eam quæ
nondum erat,ignora̅tiam uolens no̅ permittere fieri.Quonia̅ igitur qua̅do
uoluit agnitus eſt non tantum æonibus,ſed & hijs qui in nouiſſimis tempo
ribus,no̅ uolens aute̅ ab initio agnoſci, ignoratus eſt,cauſa ignora̅tiæ ſecun
dum uos eſt,uoluntas patris. Si enim præſciebat hæc ſic futura,quare utiq;
priuſq; fieret no̅ abſcidit ignorantiam ipſorum,quam poſtea,uelut ex pœ-
nitentia curat per miſſionem Chriſti. Qui enim per Chriſtum agnitionem
omnibus fecit, multo ante poterat facere per Logon, qui & primogenitus
erat monogenus. Vel ſi præſciens uoluit fieri hæc,ſemper perſeuerant igno-
rantiæ opera, & nuncq; prætereunt. Quæ enim ex uoluntate propatoris ue-
ſtri facta ſunt, perſeuerare oportet cu̅ uoluntate eius qui uoluit,uel ſi præte-
reunt hæc,cu̅ his prætereit & uolu̅tas eius,qui ſubſta̅tiam ea̅ habere uoluit.
Quid enim & diſce̅tes requieueru̅t Æones, & perfectam agnitionem perce-
perunt, quonia̅ incapabilis eſt & incompreh̅eſibilis pater. Hanc aute̅ agni-
tionem habere potueru̅t priuſq; in paſſionibus fierent,no̅ enim deminora
batur magnitudo patris ab initio, ſcie̅tibus hijs quia incapabilis & inco̅pre
henſibilis

A henſibilis eſt pater. Si enim propter immenſam magnitudinẽ ignorabatur, & propter immẽſam dilectionem impaſſibiles debebat conſeruare eos qui ex ſe nati erant, quoniam nihil prohibebat, ſed magis utile erat ab initio cognouiſſe eos, quoniam incapabilis & incomprehenſibilis eſt pater.

Quoniam ſophia nunquam in ignorantia & deminoratione eſt. Cap. XXV.

QVomodo autem non uanum eſt, quod etiã Sophiam eius dicunt in ignorantia & in deminoratione & in paſſione fuiſſe, hæc enim aliena ſunt à Sophia & cõtraria, ſed nec affectiones eius ſunt. Vbi enim eſt improuidentia, & ignorantia utilitatis, ibi Sophia non eſt, non iã igitur Sophiam paſſam æonem uocent, ſed aut uocabulũ eius, aut paſſiones prætermittant, & plenitudinem autem uniuerſam non dicãt ſpiritalem, ſi intra ipſam æon hic cũ eſſet in paſſionibus tãtis conuerſatus eſt. Hæc enim ne anima quidem fortis, non dicam ſpiritalis ſubſtãtia, percipiet. Quomodo autem rurſus Enthymeſis eius cum paſſione procedens ſeparatim poterat fieri, Enthymeſis enim eſſe intelligitur aliquem, ipſum autẽ ſeorſum nunq̃ fecit, exterminatur enim & abſorbetur mala à bona Enthymeſi, quẽadmodum ægrimonium ab incolumitate, quæ enim erat prior Enthymeſis paſſionis exquirere patrẽ & magnitudinem eius conſiderare, quid autẽ ſuaſa eſt poſtea & conualuit, quoniam incomprehenſibilis, & qui inueniri non poſſit eſt pater, non igitur B bonum erat quod uellet cognoſcere patrem, & propter hoc eſt & paſſibile, ſed quando ſuaſa eſt quoniam inueſtigabilis eſſet pater & conualeſcens, ſed ille ipſe Nus quærebat patrem, ceſſauit ſecundũ eos adhuc quærere dictus, quoniam incomprehenſibilis eſt pater. *al. fiet*

Oſtenſio quoniã nec Enthymeſis ſine æone propriam habuerit ſubſtantiam, nec paſſio ſine Enthymeſi eſt. Cap. XXVI.

QVemadmodũ igitur Enthymeſis poterat ſeparata concipere paſſiones, quæ & ipſæ affectiones eius erant. Affectio enim erga aliquem fit, ipſe autem ſeorſum non poteſt eſſe, nec conſtare. Non ſolum autem inſtabile eſt hoc, ſed etiã contrarium ei quod eſt à domino noſtro dictum, Quærite & inuenietis: dominus enim quærendo & inueniendo patrem, perfectos conſumat diſcipulos. Is autem qui ſurſum eſt Chriſtus ipſorum, per id quod præcepit æonibus, non quærere patrem ſuadens, quoniam etſi multum laborauerint perfectos eos conſummauit. Et ſi quidem profecto aiunt in eo quod dicãt inueniſſe Bythum ipſorum, æonas autẽ in eo quod ipſa ſint, quoniã inueſtigabilis eſt qui ab eis inquirebatur. Cum igitur ipſa Enthymeſis non poſſet ſine æone ſeparatim conſiſtere, adhuc maius inferunt mendacium, de paſſione eius ſeparatim, rurſus diuidentes eam, & hanc eſſe ſubſtantiam dicentes materiæ, quaſi non eſſet lumen deus, nec adeſſet ſermo qui poſſet eos arguere, & euertere nequitiam ipſorum: utique enim *al. perfecta*

 quodcunq;

quodcunq; ſentiebat æon hoc & patiebatur. & quod ſentiebatur, hoc & ſentiebat, & nõ aliud erat apud eos Enthymeſis eius niſi paſſio, incomprehenſibilem comprehẽdere excogitantis, & paſſio Enthymeſis, impoſſibilia enim ſentiebat. Quẽadmodum itaq; poterat affectio & paſſio ab Enthymeſi ſeorſum ſeparari, & ſubſtãtia tantæ materiæ fieri, quando & ipſa Enthymeſis paſſio erat, & paſſio Enthymeſis, nec igitur Enthymeſis ſine æone, nec affectiones ſine Enthymeſi ſeparatim habere poſſunt ſubſtãtiam, & ſoluta eſt & hic rurſus regula ipſorum. Quemadmodum autẽ & ſoluebatur & patiebatur æon, ſiquidẽ eiuſdem ſubſtãtiæ cuius & pleroma erat, pleroma autem uniuerſum ex patre, quod enim ſimile eſt ſimili non diſſoluetur in nihilum, nec perire periclitabitur, ſed magis perſeuerabit & augeſcet. A

Quoniã nec diſſolui nec pati æon poterat cum eſſet ſpiritalis & in quæ ſimilia erunt conuerſans. Cap. XXVII.

QVemadmodum enim ignis in igne, & ſpiritus in ſpiritu, & aqua in aqua, quæ autem ſunt cõtraria à contrarijs patiuntur, & uertuntur & exterminantur, & ſic ſi fuiſſet luminis emiſſio, non pateretur, nec periclitaretur in ſimili lumine, ſed magis effulgeſceret & augeſceret, quemadmodum dies à ſole, etenim Bythum imaginem patris ſui eſſe dicũt. Quæcunq; ſunt peregrina & ſibi extranea animalia atq; contraria[†] naturæ periclitantur & corrumpuntur, quæ autem ſibi aſſumpta ſunt, & eo nata nullum patiuntur periculum in ea conuerſantia, ſed & ſalutem & uitam ex eo acquirunt. Si igitur eiuſdem ſubſtantiæ, cuius & uniuerſum pleroma ex eo[†] emiſſum fuiſſet hic æon, nunq; demutationem perciperet, cum eſſet in ſimilibus & aſſuetis conuerſans, ſpiritalis in ſpiritalibus, timor enim & expaueſcentia & paſſio, & diſſolutio, & alia in his quidem quæ ſunt ſecundum uos & corporalibus fortaſſis fiant à contrarijs, in ſpiritalibus autem & diffuſum habentibus lumen, iam non tales conſequuntur calamitates, ſed mihi uidentur eius paſſionem, qui eſt apud Comicum Menãdrum ualde amans & odibilis, æoni ſuo circumdediſſe. Magis enim infeliciter amantis cuiuſdam hominis apprehenſionem & mentis cõceptionem habuerunt qui hæc finxerunt, quàm ſpiritalis & diuinæ ſubſtantiæ. B

[†] *forte naturæ*

[†] *aliâs, emiſſus*

Quoniam pacis exquiſitio & inueſtigatio magnitudinis eius nec paſſionem nec Labem ſed tantum perfectionis faciebat in æone. Cap. XXVIII.

SVper hæc quoque & cogitare de quærendo perfectum patrem, & uelle intra eum fieri, & habere eius comprehenſionem, non ignorantiam, nec paſſionem poterat inficere & hoc æoni ſpiritali, ſed magis perfectionem & impaſſibilitatem & ueritatem. Nec enim ipſi cum ſint homines excogitãtes de eo qui ante ipſos eſt, & uelut iam comprehendentes perfectum, & intra eius conſtituti agnitionem, dicunt ſemetipſos non in paſſione conſternatio

nis

nis eſſe,ſed magis in agnitione & apprehenſione ueritatis. Etenim Saluato
A rem quærite & inuenietis,diſcipulis propter hoc dixiſſe dicunt,ut eum qui ab ipſis per excogitationem fictus eſt,ſuper fabricatorem omnium inenarrabilem,Bythum quærant,& ſemetipſos perfectos eſſe uolunt,quoniam inquirentes inuenerunt perfectum, cum adhuc ſint in terra:Eum autem qui intra pleroma ſit æonem totum ſpiritalem quærentem propatorem,& intra magnitudinem eius conantem fieri,& comprehenſionem paternæ ueritatis concupiſcentem habere,in paſſionem dicunt recidiſſe,& paſſionem talem,ut niſi ei occurriſſet uirtuti quæ omnia firmat, diſſolutus fuiſſet in uniuerſam ſubſtantiam & exterminatus.

Quoniam non capit æonem infra pleroma deſiderium paſſionis percepiſſe. Cap. XXIX.

VÆſana eſt hæc præſumptio,& uere deſtitutorũ à ueritate ſenſus hominum,quoniam enim æon hic melior eſt,quàm ipſi & uetuſtior, ipſi quoque confitentur ſecundum ſuam regulam, dicentes ſe eſſe conceptum Enthymeſeos eius æonis qui paſſus eſt,ita ut ſit hic æon matris ipſorum pater,id eſt,auus ipſorum,& poſterionbus quidem nepotibus exquiſitio patris ueritatem & perfectionem & confirmationem,& eliquationem à fluxibili materia facit,ſicut dicunt & reconciliationem ad patrem,auo autẽ ipſorum hæc eadem inquiſitio ignorantiam & paſſionem & expaueſcentiam &
B timorem,& conſternationem infecit,ex quibus & ſubſtantiam materiæ factam dicunt.Exquirere ergo & inueſtigare perfectum patrem, & concupiſcentiam communicationis cum eo,& unitatis,ſibi quidem ſalutare fieri,æoni autem à quo & genus habent, diſſolutionis & perditionis cauſam fuiſſe dicentes,quomodo non per omnia incongruum & fatuum & irrationabile? & hij qui aſſentiunt uere cæci, cæcis ducatoribus utentes,iuſte & corruunt in ſubiacentem ignorantiæ profundum.

Quomodo de ſemine ipſorum ſermo uniuerſus inſtabilis oſtenditur. Cap. XXX.

QValis eſt autem & de ſemine ipſorum ſermo, conceptum quidem illum ſecundum figurationem eorum,qui ſunt. Ergo ſaluatorem angelorum à matre informem & ſine ſpecie, & imperfectum,depoſitum autẽ in Demiurgum neſciente eo,ut per eum in eam animam quæ erat ab eo ſeminatum, perfectionem & formationem percipiat.Primum quidem eſt dicere,quoniam imperfecti & infigurati & informes hij ſunt angeli, qui ſunt erga ſaluatorem ipſorum. Siquidem ſecundum illorũ ſpeciem conceptum tale quid generatum eſt,Poſt deinde quod dicant ignotaſſe fabricatorem eam quæ fuit ſeminis in eũ demiſſio, & iterum ea quæ facta eſt per eum in hominem ſeminatio,futile uerbũ & uanum,quod nullo modo oſtendi poſſit.Quemadmodũ enim ignorauit illud,ſi ſubſtantiã aliquã & qualitatem

propriam habuiſſet ipſum ſemen, ſi autem ſine ſubſtantia & ſine qualitate
notionē forte & nihil erat, cōſequenter ignorabat illud: quæ enim propriā quandā† moni A
tionem & qualitatem uel caliditatis uel uelocitatis, uel dulcedinis habent, uel claritatis cuiuſdam differentiam, nec homines quidem lateāt, cum ſint cum hominibus, in tantum abeſt ut fabricatorem huius uniuerſitatis deū, apud quem iuſte non eſt agnitum ſemen ipſorum, cum ſint ſine qualitate uniuerſæ utilitatis & ſine ſubſtantia omnis actionis, & in totum nihil exiſtentes, Et propter hoc mihi uidetur etiam dominus dixiſſe, Omnis ſermo otioſus, quem loquuti fuerint homines, reddent pro eo rationem in die iudicij. Omnes enim quicunq; tales ſunt, otioſos ſermones in aures hominū immittentes, aſſiſtent in iudicio rationem reddituri de hijs quæ uane coniecerunt, & mentiti ſunt aduerſus deum, in tantū ut ſemetipſos dicant propter ſeminis ſubſtātiam agnoſcere ſpiritale pleroma, in eo homine qui eſt intus demonſtrante eis uerum patrem. Opus enim eſſe animali ſenſibilibus erudimētis.

Quoniam non ignorauit Demiurgus ſeminis diſpoſitionem in eum, Cap. XXXI.

DEmiurgum autem uniuerſum ſemen hoc matre deponente ſuſcipientem in ſemetipſum, omnia omnino ignoraſſe, & nullū ſenſum eorum quæ erga pleroma ſunt habuiſſe: & ſe quidem ſpiritales eſſe, quoniam particula quædam uniuerſitatis patris in anima ipſorum depoſita eſt, cum ex eadem ſubſtantia habeant animas, ex qua & Demiurgus, ſicut dicunt: hunc B
autem ſemel uniuerſum ſuſcipientem ſemen à matre, & habentem in ſe animalem perſeueraſſe, & nihil in totum ſenſiſſe eorū quæ ſunt ſuperiora, quæ hij ſemetipſos intelligere dum adhuc ſunt in terra gloriantur. Quomodo hoc nō ſuper omnem irrationabilitatem eſt? Etenim idipſum ſemen horū quidem animæ agnitionem attribuiſſe & perfectionem, ei autem qui eos fecit deus, ignorantiam attribuiſſe putare, uere uæſanorum eſt, & in totum mente deſtitutorum. Adhuc etiam uaniſſimum eſt, quod dicunt in hac diſpoſitione figurari illud & augeſcere & paratum fieri ad ſuſceptionem perfectæ rationis, erit enim ei materiæ admixtio, quam ex ignorantiæ labe uolunt habuiſſe ſubſtātiam, aptior & utilior, quàm fuit paternum lumen ipſo
aliàs, inſpe- rum. Siquidem ſecundum illius† diſpoſitionem natum in forme & infigu-
ctionem. ratum fuit. Et hac autem formatione ſpeciem & augmentum & perfectionem aſſumpſit.

Et quoniam ſi in eum depoſitum fuiſſet ſemen, non potuiſſet ignorare ea quæ ſuper eum Cap. XXXII.

SI enim quod eſt à pleromate lumen, cauſa fuit ſpiritali, uti nec formam nec ſpeciem, nec magnitudinem haberet propriam, quæ autem huc eſt deſcenſio, hæc uniuerſa addit ei, & ad perfectionem deduxit, multo operabilior, & utilior uidebitur, quæ eſt hic conuerſatio, quam & tenebras dicunt,
quàm

A quàm fuit paternum lumen ipſorum. Quomodo autem non ridiculum, matrem quidem ipſorum in materiam periclitatam dicere, uti penè ſuffocaretur, & paulominus corrumperetur, niſi uix tunc ſuper extendiſſet & exiliſſet ex ſemetipſa adiumentū percipiens à patre. Semen autem eius in hac eadē materia augeſcere & formari, & aptum ad ſuſceptionem perfecti ſermonis expediri, & hoc in diſſimilibus, & in inſuetis ebulliens, ſicut ipſi dicunt, contrarium eſſe terrenum ſpiritali, & ſpiritale terreno. Quomodo igitur in contrarijs & in inſuetis paruum emiſſum, quemadmodum dicunt, & augeſcere & formari & ad perfectionem peruenire potuit? *Paulominus pro propemodum.*

Quomodo contraria de matre & labis eius conſilia decreuerunt. Cap. XXXIII.

Adhuc etiam & ad hæc quæ dicta ſunt requiretur, utrum ne ſemel enixa ſit mater illorum ſemen, ut uidit angelos, an particulatim. Sed ſi quidem ſimul & ſemel quod exinde conceptum, nunc iam non erit infantile? ſuperflua eſt igitur in eos qui nunc ſunt homines deſcenſio eius. Si autem particulatim, iam non ſecundum figuram eorum, quos uidit angelos fecit conceptionem, ſimul enim eos & ſemel uidens & concipiens, ſemel enixionem debebat feciſſe, quorum de[†] ſemel conceperat figuras. Quid autem quod angelos cum ſaluatore ſimul uidens, illorum quidem imagines concepit, ſaluatoris autem non[†] quod eſt decorior ſuper illos, an nunquid nō placuit ei hic, & propter hoc nō concepit eum? Quomodo autem Demiurgus quem pſychicum uocant, propriam ſecundum eos magnitudinem & figuram habens, emiſſus eſt ſecundum ſuam ſubſtantiam perfectus? Quod autem ſpiritale eſt, quod etiam operoſius oportet eſſe quàm animale, imperfectum emiſſum eſt, & opus ei fuit uti in animam deſcenderet, ut in ea formaretur, & ita perfectum exiſtēs, paratum fiat ad ſuſcipiendum[†] paratum uerbum. Si igitur in terrenis hominibus, & in animalibus formaretur, iam non ſecundum angelorum ſimilitudinem eſt, quos dicunt lumina, ſed ſecūdum eorum qui ſunt hic homines. Non enim angelorum habebit ſimilitudinem & ſpeciem, ſed animarum, in quibus & formatur. Quomodo aqua in uas miſſa, ipſius uaſis habebit formam, etiam ſi gelauerit, eam ſpeciem habebit uaſculi, in quo gelauit, quando ipſæ animæ corporis habebant figuram, ipſi enim adaptatæ ſunt uaſi, quemadmodum prædiximus. Si igitur & illud ſemen hic coagulatur & formatur, hominis figura erit, ſed nō angelorum formam habens. Quomodo igitur ad imagines angelorum illud ſemen eſt, quod ſecundum ſimilitudinem hominum figuratur. Quid autem cum ſpiritale eſſet, opus ei fuit, ut in carnē deſcenderet, caro enim eget ſpiritali, ſi tamen incipiet ſaluari, ut in eo ſanctificetur & clarificetur & abſorbeatur mortale ab immortali, ſpiritali autem in totum non eſt opus eorum quæ ſunt hic, non enim nos illud, ſed illud nos meliores facit. *forte ſemine.* *forte qui.* B *dicās, pſectū,*

A fuiſſet, nec ſpiritus ſanctus, nec horos, nec ſoter, nec angeli aut mater ipſorum, nec ſemen eius, nec reliqua mundi fabricatio, ſed fuiſſent omnia deſerta ac deſtituta tot bonis. Non ſolum itaque in fabricatorem tantum irreligioſi ſunt, labis eum qui dicẽtes fructum, ſed & in Chriſtum & in ſpiritum ſanctum propter labem dicentes eos emiſſos, & ſaluatorem autem *finaliter poſt labem. Quis enim ſuſtinebit reliquum eorum uaniloquium, quod aſtute parabolis adaptare conantes, & ſe & eos qui ſibi credũt in maximam cõuertunt impietatem. Quoniam & parabolas & actus domini impropriè & inconſequenter inferunt figmento ſuo, ita oſtendimus. *aliâs, ſimiliter.*

Oſtenſio quoniam in uno anno non præconiauerit dominus poſt baptiſmum, ſed omnem ipſe eam ætatem.

Caput. XXXVI.

ILlam enim quam erga duodecimum æonem dicunt accidiſſe paſſionem, conantur oſtendere, quod ſaluatoris paſſio à duodecimo Apoſtolorum facta ſit, & in duodecimo menſe. Vno enim, anno uolunt cum poſt baptiſmum prædicaſſe. Sed & in illa quæ profluuium ſanguinis patiebatur manifeſte dicunt oſtenſum, duodecim enim annis paſſa eſt mulier, & tangens fimbriam ſaluatoris, conſequuta eſt ſanitatem ab illa uirtute, quæ egreſſa eſt à ſaluatore, quam præeſſe dicunt: illa enim quæ paſſa eſt uirtus, extenſa B & in immenſum effluens, ita ut periclitaretur, & omnem ſubſtantiam diſſolui, cum tetigiſſet primam quaternationem, quæ per fimbriam ſignificatur, ſtetit, & à paſſione ceſſauit. Hoc ergo quod dicunt duodecimi æonis paſſionem per Iudam demonſtrari, quomodo poteſt in ſimilitudinem comparari Iudas qui eiectus eſt de numero duodecimo, nec reſtitutus eſt in locum ſuum. Æon enim cuius typum Iudam dicunt eſſe, ſeparata eius Enthymeſi reſtituta eſt, ſiue reuocata, Iudas autem abdicatus & eiectus, & in locum eius Matthias ordinatus eſt, ſecundum quod ſcriptum eſt, & epiſcopatum eius accipiat alius. Debuerunt itaque dicere, duodecimum Æonem eiectum eſſe de pleromate, & in locum eius alium prolatum ſiue emiſſum, ſi tamen in Iuda oſtenditur. Adhuc autem ipſe quidem Æon quod ſit paſſus dicunt, Iudas autem quod ſit proditor. Pariens autem Chriſtus uenit ad paſſionem, & non Iudas, & ipſi confitentur. Quomodo igitur Iudas traditor eius, qui pro noſtra ſalute pati habuit, typus & imago eſſe poterat Æonis, quæ Chriſti paſſio ſimilis eſt paſſioni Æonis, & quæ in † uiſibilibus facta, Æon enim paſſus & paſſionem diſſolutionis & perditionis, aut periclitaretur ipſe, qui patiebatur & corrumpi. Dominus autem noſter Chriſtus paſſus eſt paſſionem ualidam, & quæ non cederet, non ſolum ipſe non periclitatus corrumpi, ſed & corruptum hominem firmauit robore ſuo, & in corruptionem reuocauit: & Æon quidem paſſus eſt paſſionem ipſe requirens patrem, & non præualens inuenire, dominus autem paſſus *aliâs, in ſimilibus.*

eſt, ut eos qui errauerunt à patre, ad agnitionem, & iuxta eum adduceret: A
& illi quidem inquiſitio magnitudinis patris fiebat paſſio perditionis, nobis autem dominus paſſus, agnitionem patris conferens, ſalutem donauit: & illius quidem paſſio fructificauit fructum fœmineum, ſicut dicunt, inualidum & infirmum & informem & inefficacem, iſtius autem paſſio fructificauit fortitudinem & uirtutem. Aſcendens enim in altitudinem dominus per paſſionem, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus, & contulit credentibus in ſe ſuper ſerpentes & ſcorpiones calcare, & ſuper omnem uirtutem inimici, id eſt, principis Apoſtaſiæ. Et dominus quidem per paſſionem mortem deſtruxit, & ſoluit errorem corruptionémque exterminauit, & ignorantiam deſtruxit, uitam autem manifeſtauit eis, oſtendit ueritatem, & incorruptionem donauit.

Quomodo deſtruetur, qui eſt de numeris ipſorum & nominibus ſermo. Caput XXXVII.

al's ſuſtinuit. Illorum autem Æon cum fuiſſet perpeſſus, ignorantiam† ſubſtituit, ſubſtantiam informem peperit, ex qua omnia materialia opera prolata ſunt ſecundum eos, mors, corruptio, error, & hijs ſimilia. Non ergo Iudas duodecimus diſcipulus typus erat paſſi æonis, ſed neque domini noſtri paſſio, per omnia enim diſſimile, & inconueniens inuicem ſibi oſtenſum eſt, non ſolum in hijs quæ prædiximus, ſed ſecundum ipſum numerum: proditor enim Iudas quod ſit duodecimus denominatus Apoſtolus in Euangelio, B
hic autem Æon non duodecimus, ſed trigeſimus eſt, non enim duodecim tantum Æones uoluntate patris prolati ſunt, ſecundum hæc, nec duodecimus ordine emiſſus eſt, in trigeſimo loco annumerantes eum emiſſum. Quo modo ergo duodecimus ordine Iudas, eius qui in trigeſimo ordine eſt Æon, poteſt eſſe typus & imago? ſi autem Iudam pereuntem imaginem Enthymeſeos eius eſſe dicunt, nec ſic imago ſimilis erit eius quæ ſecundum eum eſt ueritatis. Enthymeſis enim ſeparata ab Æone ipſa† propterea formata à Chriſto, dehinc prudens facta à ſaluatore, & omnia quæ ſunt extra pleroma operata, ſecundum imaginem eorum, qui ſunt in pleromate in nouiſſimo in pleroma recepta dicitur ab hijs, & ſecundum coniugationes unita ſaluatori eius, qui ex omnibus factus eſt. Iudas autem ſemel eiectus nunquam reuertitur in diſcipulorum numerum, alioquin nunquam alius in locum eius annumeraretur. Et dominus autem dixit de eo. Væ homini, per quem filius hominis tradetur, & melius erat ei, ſi non natus fuiſſet, & filius perditionis dictus eſt ab eo. Si autem non ſeparatæ ab Æone, Enthymeſeos dicunt Iudam eſſe typum, ſed perplexæ ei paſſionis, nec ſic numerus xij. numero trium poſſunt eſſe typus. Hic enim Iudas eiectus eſt, & Matthias pro eo ordinatus. Illic autem Æon periclitatus diſſolui, & perijſſe dicitur, & Enthymeſis & paſſio, ſeparatim enim Enthymeſim quo-

Aliàs, poſtea.

meſin quoque paſſione ſecernunt,& faciunt Æonem quidem reſtitui,Enthymeſin autem formari,paſſionem uero ab hijs ſeparatã eſſe materiam. Tribus itaq; exiſtẽtibus his, Æone & Enthymeſi & paſſione,Iudas & Matthias duo exiſtentes,non poſſunt typus eſſe. Si autem duodecim Apoſtolos dicũt typum eſſe illius ſolius xij Æonum prolationis, quam homo cum eccleſia protulit,& reliquorum x. Æonum,qui ut dicunt à uerbo & uita prolati ſunt,dent typum alios x. Apoſtolos. Inenarrabile eſt enim iuniores quidem Æones,& propter hoc minores oſtendi à ſaluatore per electionẽ Apoſtolorum,ſeniores autem horum,& ob hoc meliores, non iam præoſtendi, cum poſſit ſaluator,ſi tamen Apoſtolos ideo elegit,ut per eos oſtendat Æonas,qui ſunt in pleromate,& alios decẽ Apoſtolos eligere,& ante hos quoque alios octo, ut illam principalem & primam oſtendat ogdoadem,per Apoſtolorum numerum typum factum poſſit oſtẽdere,neque ſecunda de eade,poſt enim duodecim Apoſtolos lxx. alios dominus noſter ante ſe miſiſſe inuenitur,ſeptuaginta autem nec octonario numero neq; denario,nec trigenario typus eſſe poſſunt. Quæ igitur cauſa eſt† iuniores quidẽ ſicut præ dixit Æones per Apoſtolos oſtendi,meliores autem,ex quibus & hij facti ſunt,non iam præfigurari:& duodecim autem Apoſtoli, propter hoc electi ſunt,ut per eos numeros duodecim Æonum ſignificetur, & ſeptuaginta in typum Æonum ſeptuaginta electi eſſe debuerunt,non iam triginta numeros Æonas,ſed octoginta & duo factos dicant. Qui enim ſecundũ typũ eorum,qui in pleromate ſunt æonum electionem facit Apoſtolorum,nunquã aliorum quidem faceret,aliorum uero nõ faceret,ſed per omnes Apoſtolos tentaſſet ſeruare imaginem,& oſtẽdere typum eorum qui ſunt in pleromate æonum. Sed neque de Paulo quidem tacendum eſt,ſed exigendũ ab hijs in cuius æonis typum Apoſtolus nobis traditus eſt, niſi forte in ſaluatoris compoſiti eorum qui & omnium collatio ſubſiſtit, quem & omnia† nuncupat,eo quod ſit ex omnibus,de quo & Heſiodus poëta ſplendide ſignificauit,Pandoram,id eſt,omnium munus nominans eum,ob hoc quod ex omnibus optimum munus in eo ſit collatum. In quibus ratio hæc eſt Hermes, ſicut Græco ſermone exprimitur.

Margin: A (beside "thymeſin autem formari"); † *aliàs minores* (beside "iuniores"); B (beside "ros Æonas"); † *aliàs, nuncupant.* (beside "nuncupat")

Αιμυλίους τὲ λόγους καὶ ἐπίκλοπον ἦθος ἐς αὐτοὺς κάτθετο

Margin: *ἑρμῆς.i. Mercurius nam illi datũ eſt hoc negociũ apud Heſiodum.*

Vt hoc ipſo latino ſermone dicamus, fraudulentiæ ſiue ſeductionis uerba & ſubinuolantes mores indidit eorum ſenſibus, ad ſeducendum ſtultos hominum, ut credant figmentis eorum, mater enim hoc eſt Leto occulte commouit eos,unde & Leto nuncupata eſt ſecũdum Græci ſermonis ſignificantiam,quod occulte homines commoueret,neſciente Demiurgo enunciare profunda & inenarrabilia myſteria prurientibus aures, & non ſolum per Heſiodum hoc operata eſt mater eorum myſterium dici,ſed & Pindari

Margin: λητώ. (beside "Leto")

Lyrici ſapienter ualde, ut cælet Demiurgo in Pelope, cuius caro in partes à patre diuiſa eſt, & ab omnibus dijs collecta & allata & compacta, Pandotam hoc modo ſignificauit, ex qua & iſti compuncti eadem ſecundum eos dicentes, eiuſdem generis & ſpiritus ſunt cum illis. A

Quoniam ſecundum leges nec imagines, nec figuræ exiſtant plenitudinis ipſorum, ſed nec figuræ eſſe poſſunt. Cap. XXXVIII.

QVi autem & trigenarius numerus eorum omnes excedit, ſecundum eos, aliquando quidem paucis, aliquando autem plurimis æonibus ſtatim in pleromate inuentis oſtendimus. Non ergo triginta æones ſunt, nec ob hoc ſaluator triginta annorum exiſtens uenit ad baptiſmum, ut oſtenderet tacitos æones eorũ triginta, alioquin ipſum primum erunt diſcernentes & eijcientes de pleromate omnium. Duodecimo autem menſe dicunt eum paſſum, ut ſit anno uno poſt baptiſmum prædicãs, & ex propheta tentant hoc ipſum confirmare, ſcriptum eſt enim, uocate annum domini acceptum & diem retributionis, uere cæcutientes, qui profunda Bythi adinueniſſe ſe dicunt, & non intelligentes ab Eſaia dictum annum domino acceptabilem, nec diem retributionis: neque enim de die quæ duodecim horarum habet ſpatium dictum eſt in propheta, nec de anno duodecim menſium habente menſuram. Quia enim prophetæ in parabolis & allegorijs, & non ſecundum ſonum ipſarum dictionum pleroma dixerunt, & ipſi confitentur. Dies ergo retributionis dictus eſt, in qua retribuet dominus unicuique ſecundum opera ſua, hoc eſt iudicium. Annus autem domini acceptabilis, tempus hoc, in quo uocantur ab eo hij qui credunt ei, & acceptabiles fiunt deo, hoc eſt, omne ab aduentu eius tempus, uſque ad cõſummationem, in quo ut fructus eos qui ſaluantur acquirit. Sequitur enim ſecundum dictionem prophetæ annum dies retributionis, & erit mentitus propheta, ſi anno tantummodo dominus prædicauit, & de eo dicit. Vbi eſt enim dies retributionis, tranſiuit enim annus, & nondum dies retributionis eſt, ſed adhuc ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos: & perſecutionem quidem patiuntur iuſti, & affliguntur & occiduntur, in abundantia autem ſunt peccatores, & cithara & pſalterio bibunt, opera autem domini non intendunt: debent autem ſecundum dictionem copulari, & ſequens eſſe anno dies retributionis. Dictum eſt enim, uocate annum domini acceptum & diem retributionis: bene itaque intelligitur tempus hoc, in quo uocantur & ſaluantur domino, annus domino acceptus, quem ſubſequitur dies retributionis, id eſt iudicium, & non ſolum autem annus tempus hoc dicitur, ſed & dies nominatur, & à propheta & à Paulo, in quibus & Apoſtolus memor ſcripturæ, in Epiſtola ad Romanos ait, ſicut ſcriptum eſt, propter te morte afficimur tota die, B

extimati

A extimati ſumus ut oues occiſionis. Nũc autem tota die pro omni hoc tempore dictum eſt, in quo perſequutionem patimur, & ut oues occidimur. Sicut ergo dies hæc non illam quæ eſt in xij horis ſubſtitit, ſignificat, ſed omne tempus in quo patiuntur & interficiuntur propter Chriſtum credentes ei, Ita & illic annus non qui eſt xij. menſibus dicitur, ſed omne fidei tempus, in quo audientes prædicationem credunt homines, & acceptabiles Domino fiunt, qui ſe ei copulant.

Quomodo omnis numerus conſtare poteſt ex ſcripturis & typus dici omnis argumenti.

Caput. XXXIX.

EST autem ualde admirari, quonam modo profunda dei adinueniſſe ſe dicentes, non ſcrutati ſunt in Euangelijs, quoties ſecundum tempus paſchale dominus poſt baptiſma aſcenderit in Hieruſalem, ſecundum quod moris erat Iudæis, ex omni regione, omni anno, tempore hoc conuenire Hieruſalem, & illic diem feſtum paſchæ celebrare. Et primum quidem ut fecit uinum ex aqua in Cana Galilææ, aſcendit in diem feſtum paſchæ. Quoniam & ſcriptum eſt, quia multi crediderunt in eum, uidentes ſigna quæ faciebat, ſicut Ioannes domini diſcipulus meminit. Dehinc iterum ſubtrahens ſe inuenitur in Samaria, quando & cum Samaritana diſputabat, & filium Centurionis abſens uerbo curauit, dicens, uade filius tuus uiuit. Et

B poſt hæc iterum ſecunda uice aſcendit in diem feſtum paſchæ in Hieruſalem, quando paralyticum qui iuxta natatoriam iacebat xxxviij. annos, curauit iubens ut ſurgeret & auferret grabbatum ſuum, & iret: & inde ſecedens trans mare Tyberiadis, ubi & cum multa turba eum ſuiſſet ſequuta, de quinque panibus ſatiauit omnem illam multitudinem, & ſuperauerunt xij. cophini fragmentorum. Deinde cum Lazarum ſuſcitaſſet ex mortuis & inſidiæ fierent à phariſæis, ſecedit in Effren ciuitatem, & inde ante ſex dies paſchæ ueniens in Bethaniam ſcribitur, & de Bethania aſcendens in Hieroſolymam, & manducans paſcha, & ſequenti die paſſus. Quoniam autem tria hæc paſchatis tempora non ſunt unus annus, omnis quilibet confitebitur. Et ipſum autem menſem in quo paſcha celebratur, in quo & paſſus eſt dominus, non duodecimum, ſed primum eſſe, qui omnia ſe ſcire iactant, ſi neſciunt, à Moyſe poſſunt diſcere. Falſa ergo oſtenſa eſt & anni & duodecimi menſis abſolutio dierum, & debent aut abſolutionem ſuam, aut Euangelium reprobare, alioquin quomodo uno anno tantum dominus prædicauit, triginta quidem annorum exiſtens cum ueniret ad baptiſmum, deinde magiſtri ætatem perfectam habens, uenit Hieruſalem, ita ut ab omnibus iuſte audiretur magiſter: non enim aliud uidebatur & aliud erat, ſicut inquiunt qui putatiuum introducunt, ſed quod erat hoc & uidebatur. Magiſter ergo exiſtens, magiſtri quoque habe-

bat ætatem,non reprobans nec ſupergrediens hominem, neq; ſoluens ſu- A
am legem in ſe humani generis, ſed omnem ætatem ſanctificans per illam quæ ad ipſum erat ſimilitudinem. Omnes enim uenit per ſemetipſum ſaluare,omnes inquam qui per eum renaſcuntur in deum, infantes & paruulos & pueros & iuuenes & ſeniores. Ideo per omnem uenit ætatem,& infantibus infans factus,ſanctificans infantes,in paruulis paruulus,ſanctificans hanc ipſam habentes ætatem,ſimul & exemplum illis pietatis effectus,& iuſtitiæ & ſubiectionis. Iuuenibus iuuenis,exemplum iuuenibus fiens,& ſanctificās domino. Sic & ſenior in ſenioribus,ut ſit perfectus magiſter in omnibus,non ſolum ſecundum expoſitionem ueritatis,ſed ſecundum ætatem ſanctificās ſimul & ſeniores,exemplum ipſis quoq; fiens, deinde & uſq; ad mortem peruenit,ut ſit primogenitus ex mortuis, ipſe primatum tenens in omnibus,princeps uitæ,prior omnium,& præcedens omnes. Illi autem ut figmētum ſuum,de eo quod eſt ſcriptum,uocare annum domini acceptum, affirment, dicunt uno anno eum prædicaſſe & duodecimo menſe paſſum, contra ſemetipſos obliti ſunt ſoluentes eius omne negotium, & magis neceſſariam,& magis honorabilem ætatem eius auferētes,illam inquam prouectiorem,in qua edocens præerat uniuerſis. Quomodo enim habuit diſcipulos,ſi non docebat, quomodo autem docebat,magiſtri ætatem non habens,ad baptiſmum enim uenit nōdum qui triginta annos ſuppleuerat,ſed qui inciperet eſſe tanquam triginta annorum. Ita enim,qui eius annos ſigni- B
ficauit,Lucas poſuit: Ieſus autem erat quaſi incipiens xxx.annorum cum ueniret ad baptiſmum,& à baptiſmate uno tantū anno prædicauit, complēs trigeſimum annum paſſus eſt,adhuc iuuenis exiſtens,& qui necdum prouectiorem haberet ætatem † Quæ autem triginta annorum ætas primæ indolis eſt iuuenis,& extenditur uſq; ad quadrageſimum annum,omnis quilibet confitebitur, à quadrageſimo aut quinquageſimo anno declinat iam in ætatem ſeniorem,quam habens dominus noſter docebat, ſicut Euangelium & omnes ſeniores teſtantur,qui in Aſia apud Ioannem diſcipulum domini conuenerunt, idipſum tradidiſſe eis Ioannem, permanſit autem cum eis uſque ad Traiani tempora. Quidem autem eorum nō ſolum Ioannem, ſed & alios Apoſtolos uiderunt,& hæc eadem ab ipſis audierunt,& teſtantur de huiuſmodi relatione.

forte Cui.

Noua opinio de ætate domini.

De diebus,& horis,& menſibus,& uocabulis,& ſyllabis,de amen,& de lxxxxviiij ouibus,ex quibus una periję & inuenta eſt. Cap. XL.

QVibus magis oportet credi? ne hijs talibus,an Ptolemæo,qui Apoſtolos nunquam uidit, ueſtigium autem apoſtoli ne in ſomnijs quidem aſſequutus eſt? Sed & ipſi autem qui tunc diſputabāt cum domino Ieſu Chriſto Iudæi apertiſſime hoc ipſum ſignificauerunt. Quando enim eis dixit

A dixit Dominus, Abraam pater ueſter exultauit ut uideret diem meum, & uidit & gauiſus eſt, reſponderunt ei. Quinquaginta annos nondum habes, & Abraam uidiſti? Hoc autem conſequenter dicitur ei, qui iam xl annos exceſſit, quinquageſimum autẽ annum nõdum attigit, non tamen multum à quinquageſimo anno abſtitit. Ei autẽ qui ſit xxx annorum diceretur utiq́ꝫ, quadraginta annorum nondum es. Qui uolebant eum mendacẽ oſtẽdere, non utiq́ꝫ in multũ extenderent annos ultra ætatem, quam eum habere conſpiciebant, ſed proxima ætatis dicebant, ſiue reſcientes ex cõſcriptione cenſus, ſiue conijcientes ſecundum ætatem, quam uidebant habere eum ſuper quadraginta, ſed ut nõ qui eſſet triginta annorũ. Irrationabile eſt enim omnino uiginti annos mentiri eos, uolentes eum iuniorem oſtendere temporibus Abrahæ. Quod autem uidebant, hoc & loquebantur, qui autem uidebatur nõ erat putatiuus, ſed ueritas. Non ergo multum aberat à quinquaginta annis, & ideo dicebant ei, quinquaginta annorum nondum es & Abraham uidiſti? Non ergo anno uno prædicauit, nec duodecimo menſe anni paſſus eſt. Tempus enim à trigeſimo, uſque quinquageſimum nunq́ꝫ erit unus annus, niſi ſi apud æones eorum tam magni anni ſunt deputati his, qui apud Bythum in pleromate ex ordine reſident, de quibus & Homerus poëta dixit, & ipſe inſpiratus à matre eorum erroris οἱ δὲ θεοὶ πὰρ Ζηνὶ καθήμενοι ἠγορόωντο, χρυσέῳ ἐν δαπέδῳ. Quod Latine interpretabimur. Iliados. δ
B Dij autem apud Iouem cõſidentes, tractabãt in aureo loco. Sed & de illa muliere, quæ profluuio ſanguinis laborans, tetigit fimbriam ueſtimenti domini, & ſanata eſt, aperta eſt eorũ ignorantia. Dicunt enim per eam oſtendi paſſam illam duodecimam uirtutẽ, & in infinitũ defluxam, id eſt, duodecimũ æonẽ. primum quidem quia ſecundũ ſectam eorum duodecimus nõ eſt iſte æon, ſicut oſtẽdimus, ut autem ex ſuperfluo eis & hoc detur, xij æonibus exiſtentibus, undecim quidem impaſſibiles perſeueraſſe dicuntur, duodecimus autem paſſus. Mulier autem è contrario duodecimo anno ſanata manifeſtũ eſt, quoniam xij quidem annis habuit perſeuerantem paſſionem, duodecimo autem ſanata eſt. Si quidem undecim æones in paſſione inſanabili fuiſſe dicerentur, ſanatus autem duodecimus, ſuaſorium erat dicere typum eorum eſſe mulierẽ, quia autẽ hæc undecim quidẽ annis paſſa eſt, & non eſt ſanata, duodecimo autem anno ſanata eſt, quomodo poteſt eſſe typus duodecimi æonis, ex quibus undecim omnino nihil paſſi ſunt, ſolus aũt duodecimus participatus eſt paſſionem. Typus enim & imago ſecundum materiam & ſecundũ ſubſtãtiam aliquoties ueritate diuerſus eſt, ſecundũ autẽ habitum & lineamentum debet ſeruare ſimilitudinem, & ſimiliter oſtendere per præſentia, illa quæ non ſunt præſentia. Et non ſolum in hac muliere anni infirmatis deſcripti ſunt, quos coaptari dicunt figmento ſuo, ſed ecce & alia mulier ſimiliter xviij annis infirmata ſanata eſt, de qua dominus ait.

Hanc

Hanc autem filiam Abrahæ quam alligauit ſatanas decem & octo annis, A
non oportebat ſolui in die ſabbati: ſi ergo illa typus erat duodecimi æonis
paſſi, & hæc typus eſſe decimi octaui æonis paſſi debet, ſed nõ habent oſten
dere, alioquin prima & principalis eorum ogdoas connumerabitur compaſ
ſis æonibus. Sed & alius autẽ quidã ſanatur à domino xxxviij. annos ha-
bens in ſua paſſione, & trigeſimũ & octauũ paſſum æonem dicant. Si enim
quæ à domino facta ſunt typus eſſe dicunt eorum quæ ſunt in pleromate,
typus in omnibus debet ſeruari. Sed neq; eam quæ poſt xviij annos cura-
ta eſt, nec eum qui poſt xxxviij annos curatus eſt, poſſunt adaptare ſuo fig-
mento. Inſulſum autem & inconueniens eſt† omnino dicere in quibuſdam
alias, omni modo. quidem ſeruaſſe typum ſaluatorem, in quibuſdam autem non ſeruaſſe, diſ-
ſimilis ergo & mulieris typus, negatio æonum oſtenditur. Adhuc autem &
falſum demonſtrat commentũ eorum & inſtabile figmentum eorũ etiam
hoc ipſum, quod per numeros aliquãdo quidem, & per ſyllabas nominum,
aliquando autem & per ſyllabarum literas, aliquando uero & per numeros
qui ſecundũ Græcos in literis continẽtur, tentant inferre probationes, aper
tiſſime conſternationẽ, ſiue confuſionem, & inſtabilitatẽ ſcientiæ eorum &
extortum demonſtrat. Ieſus enim nomen alterius linguæ exiſtens, ad Græ
corum numerum transferentes, aliquando quidem epiſemon eſſe dicunt,
ſex habens literas, aliquando autem plenitudinem ogdoada dat lxxxviij
numerum habens. Græcum autem nomen eius quod eſt ſoter, id eſt, ſal- B
uator, quia nõ conuenit figmento eorum, nec ſecundum numerũ, nec ſecun-
dum literas, tacuerunt. Et quidẽ ſi ex prouidentia patris dominica nomina
accepiſſent, per numerũ & per litteras ſignificantia numerum in pleromate,
Soter nomen Græcum exiſtens, ſecundum Græcitatem, & per has literas
& per numeros pleromatis debuit oſtendere myſterium, ſed non ita habet
quia quidem quinq; ineſt literarum numerus, aut ex quadringentis octo.

Oſtenſio quod nec ſecundum formam pleromatis eorum facta
ſint quæ facta ſunt, nec rurſus uarie & prout euenit. Cap. XLI.

HÆc autem in nullo cõmunicant pleromati eorum, non ergo uera eſt il-
la, quæ ab eis in pleromate dicitur negotiatio. Ieſus autem nomen ſe-
cundum propriam Hebræorum linguam literarũ eſt duarum & dimidiæ,
ſicut periti eorum dicunt, ſignificans dominum eum qui continet cœlum &
terram, quia Ieſus ſecundum antiquam Hebraicam linguam cœlum eſt, ter
ra autem iterum ſura uſſer dicitur. Verbum ergo quod cœlum & terra ha-
bet, ipſe eſt Ieſus. Falſa eſt ergo & epiſemi eorum redditio, & numerus eo-
rum euerſus eſt manifeſte. Secundum autẽ propriã eorum linguam quinq;
literarum eſt Græco uocabulo Soter, Ieſus autem iterum ſecundũ Hebrai-
cam linguam duas & dimidiam habet literas Sion. Ruit ergo numerus cal
culi qui eſt Iudaice lxxxviij. per omnia autem Hebræorum literæ non con-
ueniunt

ueniunt numero Græcorum, quæ maxime deberent antiquiores & firmiores
A exiſtentes, ſaluare ſupputationem nominum. Ipſæ enim antiquæ & primæ Hebræorum literæ & ſacerdotales nuncupatæ, decem quidem ſunt numero, ſcribuntur autem quæque per quindecim nouiſſima litera copulata primæ. Et ideo quidem quædam ſecundum ſubſequentiam ſcribunt, ſicuti & nos, quædam autem retrorſum à dextra parte in ſiniſtram partẽ retorquentes literas. Chriſtus autem ſupputationem nominis conuenientem æonis pleromatis eorum habere debuit, qui ad ſtabilitatem & correctionẽ pleromatis eorum prolatus eſt, ſecundum quod dicunt. Et pater autem ſimiliter literas & per numerum continere debuit numerum eorum qui ab eo prolati ſunt æonum, ſed & Bythus ſimiliter, nihilominus autem & unigenitus, & maxime autẽ ſuper omne† nomen quod dicitur deus, quod & ipſum *aliâs omnia.*
Hebraice Barneth dicitur, & duas & dimidiam habet literas. Ex hoc ergo quod firmiora nomina ſecundum Hebraicam & Græcitatis linguã, nec ſecundum numerum literarum, nec ſecundum ſupputationem † conuenit figmento eorum, manifeſta eſt de reliquis impudenter extorta ſupputatio. *ałs conueniũt* Etenim ex lege eligentes quæcunq; concurrunt ſectæ eorũ, numero tentant uiolenter probationes facere. Si autem erat propoſitum matri eorum ſiue ſaluatori per Demiurgum typus eorum quæ ſunt in pleromate oſtendere, in *τύπους, ſic aliquãdo Græce pronũciat.* ueerioribus & ſanctioribus fieri typus fuiſſent operati, & maxime autem &
B ipſa arca teſtamenti, per quam & omne tabernaculum teſtimonij compoſitum eſt. Facta eſt autem hæc, longitudo quidem eius cubitis duobus & dimidio, latitudo autem eius uno cubito & dimidio, numerus autem iſte cubitorum in nullo conuenit figmento eorum, per quam maxime typus oſtẽdi debuit. Et propitiatorium autem ſimiliter in nullo conuenit expoſitionibus eorum. Adhuc autem & menſa propoſitionis duobus cubitis longitudo, & unius latitudo, altitudo eius unius cubiti & dimidij. Hæc autem ſancta ſanctorum, per quæ ne una quidem quantitas numeri† ſignificatiuam quaternationis, ſiue octonationis, aut reliqui pleromatis eorum continet. *aliâs ſignificantiam.* Quid autem candelabrum ſeptem quidem habens Calamiſcos, lucernas autem ſeptem, & ſi quidẽ ſecundũ typum facta fuiſſent, Calamiſcos octo, totidemq; lucernas habere debuit, ad typũ primæ octonationis, quæ præfulget in æonibus, & illuminat omnem plenitudinem. Atria autem decem exiſtentia diligenter numerauerunt, typum ea dicentes decem æonum, pelles autem iam non numerauerunt ſecundum numerum undecim factas, ſed neq; ipſorum atriorum magnitudinem menſi ſunt uiginti & octo cubitorum lõgitudinẽ unumquodq; atrium habens: & columnarum longitudinem factam decẽ cubitorum exponunt propter decadem æonum. Latitudo autem unius & dimidij cubiti erat uniuſcuiuſq; columnæ, non iam exponunt, neq; numerũ omnium columnarum, neq; ſerrarum earum, quoniam non cõmunicat ar-

gumento eorũ. Quid aũt oleum unctionis, quod omne tabernaculũ ſancti ficauit, fortaſſe latuit ſaluatorẽ, aut dormiente matre eorũ Demiurgus à ſe metipſo dependere præcepit, unde & diſſonat ad pleroma eorum ſmyrnæ quidẽ habens ſiclos quingentos, ireos D. cinamomi ccl. calamiſci ccl. & ſuper hæc oleũ, ita ut ex quinq; cõmixtionibus ſubſiſtat. Et incenſum aũt ſimiliter de ſtacte & ungula, & galbano, & hedyoſmo, & thure, quæ in nullo cõmunicare poſſunt, neq; cõmixtionibus, neq; pondere, argumento eorũ. Irrationabile eſt ergo, & omnino ruſticanum in ſublimibus quidem & elegantioribus legis nõ ſeruatos eſſe typos, in cæteris autem ſicubi aliquis numerus cõcurrit cum hijs quæ ipſi dicunt, typũ eſſe aſſeuerant eorũ, quæ ſunt in pleromate, cũ omnis numerus multifarie ſcripturis ſit poſitus. Ita ut poſſit qui uelit nõ ſolum octonationẽ & decadẽ, & duodecada, ſed quẽlibet ex ſcripturis conſtituere numerum, & hunc typum eſſe cõmentati à ſe erroris. A

onyx. Exodi 30. boni odoris epithetõ eſt, ἡδύοσμον, nõ enim arbitror menthã inter aromata poni

Quoniam non poſſit conſtare per numeros ueritas. Cap. XLII.

Quia autem hoc uetum eſt, numerus iſte qui quinque dicitur in nullo communicans argumento eorum, nec concurrens figmento eorũ, nec conueniens eis ad typicã eorũ quæ ſunt in pleromate demõſtrata, demonſtrationẽ, ex ſcripturis ſic ſuſcipiet probationem. Soter nomen quinq; literarum, & pater autem habet quinq; literas, ſed & agape nomen ſunt literæ quinque, & dominus noſter panes quinq; benedicens, ſatiauit hominum quinq; milia, ſapientes uirgines à domino ſunt quinq; dictæ, & ſtultæ ſimiliter quinq;. Iterum quinq; uiri cum domino fuiſſe dicuntur, quando teſtimonio patris occurrit, ſcilicet Petrus, & Iacobus, & Ioannes, & Moyſes, & Helias, quintus autem ingreſſus dominus ad mortuam puellam ſuſcitauit eam. Nullum enim, inquit, permiſit intrare, niſi Petrum, & Iacobum, & patrem, & matrem puellæ. Ille diues apud inferos habere ſe quinq; fratres dixit, ad quos unũ ire rogat ex mortuis reſurgentẽ. Natatoria piſcina quinq; habebat porticus, unde dominus paralyticum ſanũ in ſuam domũ ire præcepit. Ipſe habitus crucis fines & ſummitates habet quinq;, duos in longitudinem, & duos in latitudine, & unum in medio, ubi requieſcit qui clauis affigitur. Vna quæque manus noſtra digitos quinq; habet, ſed & ſenſus habemus quinq;, & quæ in nõſtris ſunt uiſceribus, in quinq; poſſunt numerari, cor et epar, pulmones, ſplen & renes. Adhuc & etiã totus homo in hũc numerũ poteſt diuidi, caput, pectus, uenter, femora, pedes. Quinq; ætates tranſit humanum genus, primum infans, deinde puer, deinde paruulus, & poſt hæc iuuenis, ſic deinde ſenior. In quinq; libris legem populo Moyſes tradidit. Vnaquæq; tabula quam accepit à deo, præcepta habebat quinq;. Velamen ſanctum ſanctorum cooperiens columnas habebat quinq;. Et holocauſti altare, altitudo eius erat quinq; cubitorum. Sacerdotes in eremo electi ſunt quinq;, ſcilicet Aaron, Nadab, Abiud, Eleazar, & Ithamar, talaris B

& Lo

& Logium,& reliqua ſacerdotalis compoſitio de quinq; contexta ſunt, ha-
A bebat enim aurum,& hyacinthum,& purpuram,& coccinũ,& byſſum. Et quinq; reges Amorreorum in ſpeluncis concludens IeſusNaue capita eorũ inculcari dedit populo,& alia quoq; multa milia huiuſmodi, & in hoc numero,& in quo quis uoluerit,ſiue ex ſcripturis, ſiue ex ſubiacentibus naturæ operibus colligere poteſt,& nõ iam ob hoc quinque æonas eſſe dicimus ſuper Demiurgum,nec quinionẽ quaſi ut diuinam rem aliquam cõſecramus, nec inſtabilia,nec liramenta per uanum iſtum laborẽ cõfirmare tentamus, neq; creaturam bene aptatam à deo cogimus male in typos non exiſtentiũ transferri,& impia & nefaria dogmata introducere,cum detectio,& euerſio ab omnibus ſenſum habẽtibus poſſit exiſtere.Quis eñ concedat eis ccclxv. tantum dies habere annum,ut ſint duodecim menſes, & triginta diebus in typum duodecim æonum diſſimili & typo exiſtente. Illic enim unuſquiſq; æonum trigeſima pars eſt uniuerſi pleromatis, menſis autem duodecima pars anni ab ipſis eſſe dicitur. Si quidem annus in triginta diuideretur, & menſis in duodecim,coueniens putaretur typus eſſe mendacio eorũ. Nunc autem in contrariũ eſt.Pleroma quidem eorũ in triginta diuiditur,pars aũt eius aliqua in duodecim,hic autem omnis quidem annus in duas diuiditur partes,pars autem eius aliqua in triginta.Inſulſe itaq; ſaluator mẽſem quidem uniuerſi pleromatis typum fecit fieri, annũ autem eius quæ in plero-
B mate eſt duodecadis,magis enim conueniebat annũ quidem in triginta diuidere,ſicut & totum pleroma,menſem autem in duodecim, ſicut & ſunt in pleromate eorum æones.Et illi quidẽ omne pleroma in tres diuidũt, id eſt, octonationem,decadam,& duodecadam. Hic autẽ annus in quatuor diuiditur,id eſt,uernum,æſtatem,autumnum, & hyemem. Sed neque menſes quos dicunt typum eſſe trigenarij præfinitione triginta habẽt dies, ſed alij quidem plures,alij autẽ minus, eo quod quinq; dies ſuperponantur eis. Et dies autem non ſemper præfinitus duodecim habet horas, ſed à nona uſq; ad quindecimam aſcendit, & iterũ à quindecima in nouem deſcendit,non iam propter xxx.æonas facti ſunt menſes xxx.dierum. Alioquin haberent præfinitas trigenarias dies. Neq; iterũ dies horum,ut xij æones per xij.horas figurarent,haberent ipſi enim præfiguratas duodecim horas,adhuc aũt materialia ſiniſtram uocantes, & ex neceſſitate quæ ſunt ſiniſtræ in corruptionem cedere dicentes,& ſaluatorem ueniſſe ad ouem perditam,ut eã tranſferat ad dextram,id eſt,ad illas quæ ſunt ſaluæ xc.& nouem oues, quæ non perierunt,ſed in ouili permanſerunt,ſiniſtræ manus exiſtentes†leuamen,nõ *al. libamen.* eſſe ſalutis conſentire eos neceſſe eſt. Et hoc quod non ſimiliter eundem numerum habet cogentur ſiniſtræ,id eſt,corruptionis confiteri, & hoc nomen quod Græcæ dicitur,Agape,ſecundũ Græcorum literas,per quas apud eos ſupputatio ſignatur,xc.& iij.numerum habens ſimiliter ſiniſtræ manus le-

uamen eſt,& Alethia quocꝫ ſimiliter ſecundum ſupradictam ratione̅ lxiiij. A
numerum habens in parte materialium ſubſiſtit, & omnia omnino, quæ-
cunqꝫ ſanctorum nomina non adimplent numerum c. ſed ſiniſtræ tantum
habent numeros corruptibilia & materialia eſſe confiteri cogentur.

Quæ ſunt, quæ à nobis poſſunt exolui, & quæ ſunt quæ remit-
tuntur deo fabricatori. Cap. XLIII.

SI quis autem ad hæc dixerit, Quid ergo, an uanum eſt? & ut prouenit & omnium poſitiones ſunt, nec apoſtolorum electio, & domini operatio, & eorum quæ facta ſunt compoſitio. Dicemus eis non quidem, ſed magna ſapientia ad liquidum apta & ornata, omnia à deo facta ſunt, & antiqua, & quæcunqꝫ in nouis temporibus uerbum eius operatum eſt, & debent ea nō numero xx. ſed ſubiacenti copulare argumento, ſiue rationi, neqꝫ de deo in-quiſitionem ex numeris, & ſyllabis, & literis accipere. Infirmū eſt enim hoc propter multifarium & uarium eorum, & quod poſſit eſſe argumentū hodie æque commentatum, ab aliquo contraria ueritati ex ipſis ſumere teſtimonia, eo quod multa trāſferri poſſint, ſed ipſos numeros, & ea quæ facta ſunt aptare debet ſubiacenti ueritatis argumento. Non enim regula ex numeris, ſed numeri ex regula, nec deus ex factis, ſed ea quæ facta ſunt, ex deo. Omnia enim ex uno & eodem deo: quia autem uaria & multa ſunt quæ fa-
ali conſonans cta ſunt, & omnis quidem factura bene aptata, & bene † conſeruans, quan- B
tum autem ſpectat ad unumquodqꝫ eorum, ſunt ſibi inuicem contraria, & non conuenientia, ſicut citharæ ſonus per uniuſcuiuſque diſtantiam, conſonantem unam melodiam operantur, ex multis & contrarijs ſonis ſubſiſtēs. Debet ergo amator ueri non traduci diſtantia uniuſcuiuſqꝫ ſoni, nec alium quidem huius, alium autem illius artificē ſuſpicari & factorem, neqꝫ alium quidem acutiores, alium autem uaſtiores, alium uero uarietates aptaſſe, ſed unum & ipſum, ad totius operis & ſapientiæ demonſtrationem, & iuſtitiæ, & bonitatis, & numeris. Hij uero qui audiunt melodiam, debent laudare & glorificare artificem, & aliorum quidem extenſionem mirari, aliorū autem laxamentū intendere, aliorum uero intra utrunqꝫ temperamentū exaudire, aliorum autem typum conſiderare, & ad quid unumquodqꝫ referat, & eorum cauſam inquirere, nuſquam transferentes regulam, neqꝫ errantes ab artifice, neqꝫ abijcientes fidem, quæ eſt in unum deum, qui fecit omnia, neque blaſphemantes noſtrum conditorem. Si autem & aliquis nō inuenerit cauſam omnium quæ requiruntur, cogitet quia homo eſt, in infinitum minor deo, & qui ex parte acceperit gratiam, & qui nondum æqualis uel ſimilis ſit factori, & qui omnium experientiam & cogitationem habere non poſſit, ut deus, ſed in quantum minor eſt ab eo qui factus non eſt, & qui ſemper idē eſt, ille qui hodie factus eſt, & initium facturæ accepit, in tantū ſecundū ſcientiam, & ad inueſtigandū cauſas omnium minorem eſſe eo, qui fecit. Nō enim

enim infectus es ô homo,neq; ſemper coëxiſtebas deo, ſicut proximũ eius
A uerbũ,ſed propter eminentẽ bonitatem eius, nunc initium facturæ accipiẽs
ſenſim diſcis à uerbo diſpoſitiones dei,qui te fecit. Ordinẽ ergo ſerua tuæ
ſcientiæ,& ne ut bonotum ignarus,ſupertranſcẹndas ipſum deum.

Oſtenſio, quoniam Demiurgus non ſit ſupergteſſibilis mente, neq; ſuper eum alteram diuinitatem eſſe. Cap. XLIIII.

NOn enim tranſibilis es, neq; ſuper Demiurgum requiras quid ſit,non
enim inuenies.Indeterminabilis eſt enim artifex tuus, neq; tanquam
hunc totum menſus ſis ,& tanquam qui per omnem eius fabricam ueneris,
& omne quod eſt in eo profundum, & altitudinem , & longitudinem conſi-
deraueris,ſuper ipſum alium excogites patrem. Non enim excogitabis,ſed
contra naturam ſenties.eris inſipiens, & ſi in hoc perſeueraueris, incides in
inſaniam,ſublimiorem teipſum,meliorem factore tuo exiſtimans, & quod
pertranſeas regna eius.

Quid ſit quod à Paulo dictum eſt, ſcientia inflat, dilectio autem ædificat. Cap. XLV.

MElius eſt ergo & utilius idiotas & parum ſcientes exiſtere, & per chari-
tatem proximũ fieri deo,quàm putare multum ſcire, & multa exper-
tos in ſuum deum blaſphemos inueniri,alterum deum patrem fabricantes,
B & ideo Paulus clamabat:Scientia inflat,charitas autem ædificat.Non quia
ueram ſcientiam de deo culparet, alioquin ſeipſum primum accuſaret, ſed
quia ſciebat quoſdam ſub occaſione ſciẽtiæ elatos excidere à dilectione dei,
& ob hoc opinari ſeipſos eſſe perfectos,imperfectum autem Demiurgum
introducentes, abcidens eorum huiuſmodi ſcientiæ ſupercilium,ait: Sciẽtia
inflat,charitas autem ædificat.Maior autem hac nõ eſt alia inflatio, quàm
ut opinetur quis ſe meliorem & perfectiorem eſſe eo, qui fecerit & plaſma-
uerit,& ſpiramen uitæ dederit,& hoc ipſum eſſe præceperit. Melius itaque
eſt,ſicuti prædixi,nihil omnino ſcientem quempiam,ne quidem unam cau-
ſam cuiuslibet eorum quæ facta ſunt,cur factum,& credere deo,& perſeue-
rare in eius dilectione,quæ hominem uiuificat,nec aliud inquirere ad ſcien-
tiam,niſi Ieſum Chriſtum filiũ dei,qui pro nobis crucifixus eſt,aut per quæ-
ſtionum ſubtilitates, & multiloquium,& impietatem,cadere. Quid enim ſi
per hos conatus paululum quis elatus eſt,eo quod dominus dixerit, Quia
& capilli capitis ueſtri omnes numerati ſunt, curioſe inquirere uoluerit nu-
merum uniuſcuiuſq; capitis capillorum, & cauſam exquirere, per quam hic
quidẽ tantos capillos habeat,nõ omnibus ex æquo habentibus, ſed multis
milibus ſuper milia aliis atq; aliis numeris inuentis,eo quod alij quidẽ ma-
iora,alij autem minora habeant capita,& alij quidem ſpiſſos capillos ſem-
per,alij autem raros,alij uero & omnino paucos capillos habeãt. Et hij qui
putant ſe numerum inueniſſe capillorum, tentant referre ad teſtimonium

ſuæ ſectæ, quam excogitauerunt. Cur etiam quis ob hoc quod dictum ſit in Euangelio, Nónne duo paſſeres aſſe ueneunt, & unus ex hijs non cadet ſuper terram ſine patris ueſtri uoluntate, enumerare uoluerit captos ubiq; cottidie paſſeres in unaquaque regione, & cauſam requirere, ob quma heri quidem tantos, ac pridem tantos, hodie autem iterũ tanti ſint, & adnectat paſſerum numerum ad ſuum argumentum, nónne ſeipſum ſeducit omnino? & eos qui ei acquieſcunt, in magnam inſaniam cogit, ſemper promptis hominibus ut in talibus amplius quid quàm magiſtri eorum putentur inueniſſe. Quid autem ſi quis interroget nos, ſi omnis numerus omniũ quæ ſunt facta & quæ fiunt, fiant à deo, & ſi ſecundum illius prouidentiam unuſquiſq; eorum eam quæ ſecundum ſe eſt, accipit qnantitatem, nobiſcq; conſentientibus & confitentibus, quia nihil omnino horum quæ facta ſunt, & quæ fiunt, & fient, deum fugit, ſed per illius prouidentiam unumquodq; eorum & habitum, & ordinem, & numerum, & quantitatem accipere, & accepiſſe propriã, & nihil omnino neq; uano, nec ut prouenit factum aut fieri, ſed cum magna aptatione & conſonantia ſublimi, & eſſe admirabilem rationẽ, & uere diuinã, quæ poſſit huiuſmodi & diſcernere, & cauſas proprias enunciare, accipiens à nobis huiuſmodi teſtimonium & conſenſum, pergat adhuc, ut arenã enumeret, & calculos terræ, ſed & fluctus maris, & ſtellas cœli, & cauſas excogitare numeri qui putatur inuentus, nonne in uanum laborans, & delirus hic talis & irrationabilis ab omnibus, qui ſenſum habent iuſte dicetur? Et quo magis præter hos in huiuſmodi quæſtionibus occupatur, & quod quibus alijs adinuenire ſe exiſtimat, reliquos imperitos & idiotas, & animales uocet, eo quod nõ ſuſcipiant eius tam uanũ laborẽ, hoc magis eſt inſanus & ſtupidus, tanq; fulmine percuſſus, in nullo cedens deo, ſed per ſcientiã quam inueniſſe ſe putat, ipſum mutet deum, & iaculetur ſententiam ſuam ſuper magnitudinem factoris.

Quomodo oportet parabolas exolui. Cap. XLVI.

SEnſus autem ſanus, & qui ſine periculo eſt, & religioſus, & amans uerũ, quæ quidem dedit in hominum poteſtatem deus, & ſubdidit noſtræ ſcientiæ, hæc prompte meditabitur, & in ipſis proficiet, & diuturno ſtudio, facilem ſententiam eorũm efficiens. Sũnt autem hæc quæ ante oculos noſtros occurrunt, & quæcunq; aperte, & ſine ambiguo ipſis dictionibus poſita ſunt in ſcripturis, & ideo parabolæ debent ambiguis adaptari. Sic enim & qui abſoluit, & ſine periculo abſoluit, & parabolæ ab omnibus ſimiliter abſolutionẽ accipient, & à ueritate corpus integrũ, & ſimili aptatione membrorũ, & ſine concuſſione perſeuerat. Sed quæ non aperte dicta ſunt, neq; ante oculos poſita, copulare abſolutionibus parabolarum, quas unuſquiſq; prout uult adinuenit. Sic enim apud nullum erit regula ueritatis, ſed quanti fuerint qui abſoluent parabolas, tantæ uidebuntur & ueritates pugnantes ſe

inuicem

inuicem & contraria ſibimet dogmata ſtatuentes,ſicut & gentilium philo-
A ſophorum quæſtiones. Itaq; ſecundum hanc rationem homo quidem ſem
per inquiret,nunquam autem inueniet, eo quod ipſam inuentionis abiece-
rit diſciplinam. Et cum uenerit ſponſus, is qui imparatam habet lampa-
dē,nulla manifeſti luminis claritate fulgentem,recurrit ad eos,qui abſolutio
nes parabolarum in tenebris diſtrahunt,relinquens eum qui per manifeſtā
prædicationem gratis donat,ab eo petit ingreſſum, & excludit' à thalamo
eius. Cum itaque uniuerſæ ſcripturæ,& propheticæ,& euangelicæ in aperto
& ſine ambiguitate,& ſimiliter ab omnibus audiri poſſint,& ſi non omnes
credunt,unum & ſolum deum, ad excludendos alios prædicent,omnia fe-
ciſſe per uerbū ſuum,ſiue uiſibilia, ſiue inuiſibilia,ſiue cœleſtia, ſiue terrena,
ſiue aquatilia,ſiue ſubterranea, ſicut demonſtrauimus ex ipſis ſcripturarum
dictionibus. Ipſa autem creatura, in qua ſumus per ea,quæ in conſpectum
ueniunt hoc ipſum teſtante unum eſſe,qui eam fecerit & regat,ualde hebe-
tes apparebunt,qui ad tam lucidam adapertionem cæcutiunt oculos,& no-
lunt uidere lumen prædicationis, ſed conſtringunt ſemetipſos, & per tene-
broſas parabolarum abſolutiones,unuſquiſque eorum proprium putat in-
ueniſſe deum. Quia enim de cogitatione eorum qui contraria opinantur dē
patre,nihil aperte,neque ipſa dictione,neque ſine controuerſia in nulla om-
nino dictum ſit ſcriptura,& ipſi teſtantur dicentes, in abſconſo hæc eadem
B ſaluatorem docuiſſe,non omnes,ſed aliquos diſcipulorum,qui poſſunt ca-
pere,& per argumēta,& ænigmata,& parabolas ab eo ſignificata intelligen-
tibus. Veniunt autem ad hoc, ut dicant alium quidem eſſe qui prædicatur
deus,& aliū patrē,qui per parabolas & ænigmata ſignificatur pater. Quia
autem parabolæ poſſunt multas recipere abſolutiones, ex ipſis de inquiſi-
tione dei affirmare, derelinquentes quod certum & indubitatum & uerum
eſt,ualde præcipitantiū ſe in periculum,& irrationabiliū eſſe quis,nō aman-
tium ueritatē confitebitur. Et nunquid hoc eſt nō in petra firma,& in ualida
& in aperto poſita ædificare ſuam domum,ſed in incertum effuſæ arenæ,un-
de & facilis eſt euerſio huiuſmodi ædificationis.

Quoniam omnem agnitionem non poſſumus habere in hac uita. Cap. XLVII.

HAbentes itaq; regulam ipſam ueritatem, & in apertum poſitū de deo teſtimonium,nō debemus per quæſtionū declinātes in alias atq; alias abſolutiones eijcere firmā & ueram de deo ſcientiā,magis autem abſolutionem quæſtionum in hunc characterem dirigentes, exercere quidē conuenit per inquiſitionem myſterij,& depoſitionis,exiſtentis dei,augeri autē in charitate eius,qui tanta propter nos fecit,& facit, nunquam autem excidere ab ea ſuaſione,quæ manifeſtiſſime prædicat',quia hic ſolus uere ſit deus & pater,qui & hūc mundū fecit,& hominē plaſmauit,& in ſua creatura donauit

incrementum,& de minoribus ſuis ad maiora,quæ apud ipſum ſunt uocãs: ſicut infantem quidem in uulua conceptum educit in lumen ſolis,& triticũ A poſteaquam in ſtipula corroborauerit,condit in horreum. Vnus autem & idem Demiurgus,qui & uuluam plaſmauit,& ſolem creauit. Et unus idem dominus,qui & ſtipulam eduxit, & triticum augens multiplicauit, & horreum præparauit. Si autem omnium quæ in ſcripturis requiruntur abſolutiones non poſſumus inuenire,alterum tamen deũ,præter eum qui eſt,non requiramus. Impietas enim hæc maxima eſt. Credere autem hæc talia debemus deo,qui & nos fecit,rectiſſime ſcientes,quia ſcripturæ quidem perfectæ ſunt,quippe à uerbo dei & ſpiritu eius dictæ. Nos autem ſecũdũ quod minores ſumus,& nouiſſimi à uerbo dei,& ſpiritu eius,ſecundum hoc & ſcientia myſteriorum eius indigemus,& non eſt mirum ſi in ſpiritalibus cœleſtibus,& in hijs quæ habent reuelari,hoc patimur nos,quandoquidem etiã eorum quæ ante pedes ſunt, dico autem quæ ſunt in hac creatura, quæ & conterũtur à nobis, & uidentur, & ſunt nobiſcum,multa fugerunt noſtram ſcientiam,& deo hæc ipſa committimus. Oportet enim eum præ omnibus præcellere. Quid enim ſi tentemus exponere cauſam aſcenſionis Nili. Multa quidem dicimus,& fortaſſis ſuaſoria,fortaſſis autem non ſuaſoria, quod autem uerũ eſt & certum & firmum adiacet deo:ſed & †uolantium animalium habitatio,eorum quæ ueris tempore adueniunt ad nos, autumni autem tempore ſtatim recedunt,cum in hoc mundo hoc ipſum fiat, fugit noſtram ſcientiam. Quid autem poſſumus exponere de Oceani acceſſu & receſſu,cum cõſtet eſſe certã cauſam. Quidúe de his quæ ultra eum ſunt enunciare,qualia ſint: Vel quid dicere poſſumus,quomodo pluuia,& coruſcationes,& tonitrua,& collectiones nubium,& nebulæ, & uentorum emiſſiones, & ſimilia hijs efficiuntur,annunciare quoque & theſauros niuium & grandinis,& eorum quæ hijs proxima ſunt: quæ hæc autem nubium præparatio,aut qui ſtatus nebulæ, quæ autem cauſa eſt,per quam creſcit luna & decreſcit,aut quæ cauſa aquarum,diſtantiæ,metallorum & lapidum, & hijs ſimilium, in hijs omnibus nos quidem loquaces erimus, requirentes cauſas eorum,qui autem ea facit, ſolus deus ueridicus eſt. Si ergo & in rebus creaturæ quædam quidem eorum adiacent deo, quædam autem & in noſtram uenerunt ſcientiam,quid mali eſt,ſi & eorum quæ in ſcripturis requiruntur, uniuerſis ſcripturis ſpiritalibus exiſtentibus, quædam quidem abſoluamus ſecundum gratiam dei,quædam autem commendemus deo, & non ſolum in hoc ſeculo, ſed & in futuruo, ut ſemper quidem deus doceat, homo autem ſemper diſcat,quæ ſunt à deo,ſicut & Apoſtolus dixit: Reliquis & partibus deſtructis,hæc tunc perſeuerare,quæ ſunt fides, ſpes,& chatiras. Semper enim fides, quæ eſt ad magiſtrum noſtrum permanet firma, aſſeuerans nobis, quoniam ſolus uere deus, & ut diligamus deum uere ſemper, quoniam

A quoniã ipſe ſolus pater,& ſperemus ſubinde plus aliquid accipere & diſcere à deo,quia bonus eſt,& diuitias habens indeterminabiles,& regnum ſine fine,& diſciplinã immenſam.Si ergo ſecundũ hunc modum,quem diximus, quædam quidem quæſtionũ deo cõmiſerimus, & fidẽ noſtrã ſeruabimus, & omnis ſcriptura à deo nobis data conſonans nobis inuenietur, & parabolæ hijs,quæ manifeſte dicta ſunt conſonabunt,& manifeſte dicta abſoluent parabolas, & per dictionũ multas uoces, unam conſonantem melodiam in nobis ſentiet,laudãtẽ hymnis deum,qui fecit omnia,utputa,ſi quis interroget,Antequã mundum faceret deus,quid agebat? Dicimus,quoniam iſta reſponſio ſubiacet deo,quoniã mũdus hic factus eſt apotelescos à deo, temporale initiũ accipiens,ſcripturæ nos docent:quid autẽ ante hoc deus ſit operatus,nulla ſcriptura manifeſtat,ſubiacet ergo hæc reſponſio deo, & nõ ita ſtultas,& ſine diſciplina blaſphemas adinuenire uelle prolationes,& per hoc quod putes te inueniſſe materiæ prolationẽ,ipſum deũ qui fecit omnia reprobare. *Vetuſti codices habebant, apotelescos, opinor ſcriptũ fuiſſe ἀπο τέλεσος, id ẽ, abſolutus.*

Cogitate enim (ô omnes qui talia adinuenitis) cum ipſe ſolus pater deus dicatur,qui & uere eſt,quem uos Demiurgũ dicitis, ſed & cum ſcripturæ hunc ſolum ſciant deũ,ſed & cum dominus hũc ſolum confitet' proprium patrẽ,& alterũ neſciat,ſicut ex ipſis eius uerbis oſtendimus,quoniam hunc ipſum labis dicitis fructũ,& ignorantiæ prolationẽ, & neſcientem qui ſit ſuper eum,& quæcunq; alia dicitis de eo,conſiderate magnitudinem bla-

B ſphemiæ in eum,qui uere eſt deus,grauiter quidem & honeſte uidemini dicere uos in deum credere hunc alterũ deum, cum minime poſſitis oſtẽdere hunc ipſum in quem credere uos dicitis, Labis fructum, ignorantiæ prolationem pronũciatis.Hæc autem cæcitas & ſtultiloquium inde prouenit uobis, qđ nihil deo reſeruetis, ſed & ipſius dei,& Ennoææ eius, & uerbi & uitæ, & Chriſti natiuitates,& prolationes annunciare uultis, & has non aliunde accipientes,ſed ex affectione hominum, & non intelligitis, quia in homine quidem qui eſt compoſitum animal,capit huiuſmodi dicere, ſicut prædiximus,ſenſum hominis & Ennoean hominis.Et quia ex ſenſu Ennoea,de Ennoea autẽ Enthymeſis,de Enthymeſi autem Logos, quem autem Logon? Aliud enim eſt ſecundum Græcos Logos,quod eſt principale, eo excogitat, aliud organum,per quod emittitur Logos, & aliquando quidem quieſcere & tacere hominẽ,aliquando autem loqui & operari.Deus autem cum ſit totus mens,totus ratio,& totus ſpiritus operans,& totus lux, & ſemper idem & ſimiliter exiſtens,ſicut & utile eſt nobis ſapere de deo,& ſicut ex ſcripturis diſcimus, nõ iam huiuſmodi affectus & diuiſiones decenter erga eum ſubſequentur. Velocitati enim ſenſus hominum, per ſpiritale eius non ſufficit lingua deſeruire,quippe carnalis exiſtens, unde & intus ſuffocatur uerbum noſtrum,& profertur non de ſe ſemel, ſicut conceptum eſt à ſenſu, ſed per partes, ſecundum quod lingua ſubminiſtrare præualet.

Quomodo

Quomodo de emiſſionibus eorum ſermo, compoſitum oſtẽdit patrem, & non ſimplicem, nec uniformem. Cap. XLVIII. A

DEus autem totus exiſtens mens, & totus exiſtens Logos, quod cogitat hoc & loquitur, & quod loquitur hoc & cogitat. Cogitatio eñ eius Logos, & Logos mens, & omnia concludens mens, ipſe eſt pater. Qui ergo dicit mentem dei, & prolationem propriam menti donat, compoſitum eum pronuntiat, tanquam aliud quiddam ſit deus, aliud autem principalis mens exiſtens: ſimiliter autem rurſus & de Logo tertiam prolationem ei à patre donans, unde & ignorat magnitudinem eius, porrò & longe Logon à deo ſeparauit, & propheta quidẽ ait de eo, Generationem eius quis enarrauit? uos autem generationem eius ex patre diuinantes, & uerbi hominis per linguam factam prolationẽ transferentes in uerbũ dei, iuſte detegimini à uobis ipſis, quod neq; humana, nec diuina noueritis. Irrationabiliter autem inflati, audaciter inenarrabilia dei myſteria ſcire uos dicitis. Quandoquidem & dominus ipſe filius dei, ipſum iudicij diem & horam cõceſſit ſcire ſolũ patrem, manifeſte dicens, De die autem illa & hora nemo ſcit, neq; filius, niſi pater ſolus. Si igitur ſcientiam diei illius, filius non erubuit referre ad patrẽ, ſed dixit quod uerum eſt, neq; nos erubeſcimus quæ ſunt in quæſtionibus maiora ſecundum nos, reſeruare deo. Nemo enim ſuper magiſtrum eſt. Si quis itaq; nobis dixerit, quomodo ergo filius prolatus à patre eſt, dicimus ei, quia prolationem iſtam, ſiue generationẽ, ſiue nuncupationem, ſiue adapertionem, aut quomodolibet quis nomine uocauerit, generationem eius B inenarrabilem exiſtentem nemo nouit, Non Valentinus, nõ Marcion, neq; Saturninus, neque Baſilides, neque angeli, neque archangeli, nec principes, neq; poteſtates, niſi ſolus qui generauit pater, & qui natus eſt filius. Inenarrabilis itaque generatio eius cum ſit, quicunque nituntur generationes & prolationes enarrare, nõ ſunt compotes ſui, ea quæ inenarrabilia ſunt enarrare promittentes. Quoniam enim ex cogitatione & ſenſu uerbum emittitur, hoc utiq; omnes ſciunt homines.

Quoniam non eſt uериſimile uerbum dei tertiam habere à patre emiſſionem. Cap. XLIX.

NOn ergo magnum quid inuenerunt, qui emiſſiones excogitauerunt, neque abſconditum myſterium, ſi id quod ab omnibus intelligitur, tranſtulerunt in unigenitum dei uerbum, & quem inenarrabilem & innominabilem uocãt, hunc quaſi ipſum obſtetricauerint prima & narrationis eius prolationem & generationem enunciant, adſimilantes eum hominum uerbo emiſſionis, hoc autem idem & de ſubſtantiæ materia dicentes non peccauimus, quoniam deus eam protulit. Didicimus enim ex ſcripturis principatum tenere ſuper omnia deum. Vnde autem, uel quemadmodum emiſit eam, neque ſcriptura aliqua expoſuit, neq; nos† faſtos mori oportet exponi

† *ἀὐς faſtas mõ, forte φαντάσμασι.*

omnibus

omnibus proprijs infinita conijcientes de deo, ſed agnitionem hanc conce-
A dendam eſſe deo. Similiter autem & cauſam, propter quam cum omnia à
deo facta ſint, quædam quidem tranſgreſſa ſint, & abſceſſerunt à dei ſubie-
ctione, quædam autem, imò plurima perſeuerauerũt & perſeuerant in ſub
iectione eius qui fecit, & cuius naturæ ſunt, quæ tranſgreſſa ſunt, cuius autẽ
naturæ quæ perſeuerant, credere oportet deo & uerbo eius, cui & ſolo dixit:
Sede à dextris meis, quoaduſqueponam inimicos tuos ſubpedaneum pe-
dum tuorum. Nos autem adhuc in terra conuerſantes, nondum adſidẽtes
throno eius. Et ſi enim ſpiritus ſaluatoris, qui in eo eſt, ſcrutatur omnia, &
altitudines dei, ſed quãtum ad nos diuiſiones gratiarum ſunt, & diuiſiones
miniſteriorum, & diuiſiones operationum, & nos ſuper terram quemadmo
dum & Paulus ait, Ex parte quidem cognoſcimus, & ex parte propheta-
mus, Sicut igitur ex parte cognoſcimus, ſic & de uniuerſis quæſtionibus con
cedere oportet ei, qui ex parte nobis præſtat gratiam. Quoniam quidem
tranſgreſſoribus ignis æternus præparatus eſt, & dominus manifeſte dixit,
& reliquæ demonſtrant ſcripturæ, Et quoniam præſcijt deus hoc futurum,
ſimiliter demonſtrant ſcripturæ, quemadmodum & ignem æternum hijs
qui tranſgreſſuri ſunt præparauit ab initio, ipſam autem cauſam naturæ
tranſgredientium, neq; ſcriptura aliqua retulit, nec Apoſtolus dixit, nec do-
minus docuit. Dimittere ita oportet agnitionem hanc deo, quemadmodũ
B & dominus horæ & diei, nec in tantum periclitari, uti deo quidem conceda-
mus nihil, & ex parte accipientes gratiam, in eo autem conquærimus quæ
ſunt ſuper nos, & in quæ attingere nobis non eſt, nec in tantam audaciam
uenire uti pendamus deum, & quæ nondum inuenta ſunt, quaſi iam inue- *al's perdamus*
nerimus per emiſſionum uaniloquium ipſum omnium factorem deum, &
de fictione & ignorantia aſſerere ſubſtantiam habuiſſe, & ſic impium ad- *al's de defe-*
uerſus deum fingere argumentnm. Poſt deinde nullum habẽt teſtimoniũ *ctione.*
eius figmenti, quod recens ab eis adinuentum eſt, aliquando quidẽ per nu-
meros quoſlibet, aliquando aũt per ſyllabas, nonnunq; autem & per nomi
na. Eſt autem quando & per eas quæ in literis ſunt literas, aliquando autem *τὸ ὅτι.*
& per parabolas non recte exolutas, uel per ſuſpiciones quaſdam cõſiſtere
conari eam fabuloſam enarrationem quæ ſit ab eis efficiẽtia. Etenim ſi quis
exquirat cauſam, propter quam in omnibus pater communicans filio, ſolus
ſcire & horam & diem domino manifeſtatus eſt, neque aptabilem magis,
neque decentiorem, nec ſine periculo alteram quam hanc inueniat in præ-
ſenti, quoniã cũ ſolus uerax magiſter eſt dominus, ut diſcamus per ipſum,
ſuper omnia eſſe patrem: etenim pater, ait, maior me eſt, & ſecundum agni-
tionem itaq; præpoſitus eſſe pater annũtiatus eſt à domino noſtro, ad hoc
ut & nos, inquantum in figura huius mundi ſumus, perfectam ſcientiam, &
tales quæſtiones concedamus deo, & ne forte quærentes altitudinem patris
inueſti-

inueſtigare, in tantum periculum incidamus, uti quæramus an ſuper deum alter ſit deus. Si autem quis amans contentionē cōtradictor fuerit hijs quæ A à nobis dicta ſunt, & hijs quæ ab Apoſtolo relata ſunt, quoniā ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus, putet ſe non ex parte, ſed uniuerſaliter uniuerſam cepiſſe eorum quæ ſunt agnitionem. Valentinus aliquis exiſtens, aut Ptolemæus, aut Baſilides, uel aliquis eorū qui altitudines dei exquiſiſſe ſe dicunt, nō in ea quæ inuiſibilia ſunt, uel quæ oſtendi nō poſſunt, cum inani iactātia decorans ſemetipſum plus, quàm reliquos ſe agnouiſſe glorietur, ſed cauſas eorum quæ in hoc ſunt mundo, quas nos non noſcimus, utputa numerum capillorū capitis ſui, & de hijs quæ quotidie capiunt paſſeres, & de reliquis non prouiſis à nobis, diligenter exquirens & à patre diſcens annunciet nobis, ut ei de maioribus quoq; credamus. Si ea autem quæ in manibus ſunt, & ante pedes, & in oculis, & terrenis, & præcipue diſpoſitionem capillorum capitis ſui, nondū ſciūt hij qui ſunt perfecti, quemadmodum eas de hijs ſpiritalibus & ſupercœleſtibus, & de hijs quæ ſunt ad deum uana perſuaſione confirmant, credemus? Et tanta quidem, & de numeris, & de nominibus, & de ſyllabis, & quæſtionibus eorum quæ ſunt ſuper nos, & de eo quod improprie exponunt parabolas, à nobis ſit dictum, quandoquidem à te plura dici poſſint.

Quemadmodum pro quo modo.

De natura animæ, quoniam ſecundum illorum ſermonem cum animæ ſeruentur, neceſſe eſt, & corpora participare ſalutem. Cap. LI. B

REuertamur autem nos ad reliqua quæ ſunt eorum argumētationis, in conſummationem enim dicentes ipſorum matrem intra Pleroma regredi, & recipere ſponſum ſuum ſaluatorem, ſe autem quoniam ſpiritales eſſe dicunt, exſpoliatas animas, & ſpiritus intellectuales factas ſponſos futuros ſpiritalium angelorum. Demiurgum autem quoniam animalem dicunt, in matris locum ceſſurum. Iuſtorum autem animas requieſcere in medietatis loco, pſychice dicentes ſimilia ad ſimilia congregari, ſpiritalia ad ſpiritalia, materialia in materialibus perſeuerare, contraria ſibi diffiniunt animas iam non propter ſubſtantiam, in medietatem ad ſimilia dicentes ſuccedere, ſed propter operationem iuſtorum quidem dicētes illuc ſuccedere, impiorum autem remanere in igne. Si enim propter ſubſtantiā omnes ſuccedunt animæ in refrigerium, & in medietate ſunt omnes, ſecundum quod ſunt animæ, cum ſint eiuſdem ſubſtantiæ, & ſuperfluum eſt credere, ſuperflua autem & diſceſſio ſaluatoris. Si autem propter iuſtitiam, iam non propter id quod ſint animæ, ſed quoniam ſunt iuſtæ. Si autem animæ, quæ perituræ eſſent, inciperent niſi iuſtæ fuiſſent, iuſtitia potens eſt ſaluare & corpora, quæ utiq; non ſaluabit, quæ & ipſi participauerūt iuſtitiæ. Si enim natura & ſubſtantia ſaluat, omnes ſaluabuntur animæ, ſi autē iuſtitia & fides, quare nō ſaluet ea, quæ ſimiliter cum animabus in corruptelā incidere incipiunt

A piunt corpora: aut enim impotẽs aut iniuſta apparebit huiuſmodi iuſtitia, ſi quædam quidẽ ſaluat propter ſuã participationem, quædam autẽ non.

Oſtenſio quod animæ eorum ſecundum ſuas regulas ſiue argumentum, non poſſunt participare ſalutem. Cap. LII.

QVia enim in corporibus perficiũtur ea quæ ſunt iuſtitiæ, manifeſtum eſt, aut uniuerſæ itaq; animæ neceſſarie ſuccedẽt in medietatis locum & iudicium nuſq̃, aut & corpora quæ participauerunt iuſtitiæ cum animabus quæ ſimiliter participauerunt, obtinebũt refrigerij locum, ſiquidem potens eſt iuſtitia illuc tranſducere ea, quæ participauerunt, & uerus & firmus & integer de reſurrectione corporum ſermo, quem quidem credimus nos, quoniã & mortalia corpora noſtra cuſtodientia iuſtitiam reſuſcitans deus, incorrupta & immortalia faciet. Deus enim melior eſt, q̃ natura, habens apud ſemetipſum uelle, quoniam bonus eſt, & poſſe, quoniam potens eſt, & perficere, quoniam diues & perfectus eſt.

Quoniam in nullo poteſt interior illorum homo ſupergredi Demiurgon. Cap. LIII.

HIi autem quoniam omnia contraria ſibi dicunt, non omnes animas in medietatem ſuccedere definientes, ſolas quæ ſint iuſtorum: naturaliter enim & ſecundum ſubſtãtiam emiſſa eſſe tria genera dicunt à matre, quandoquidẽ ſit de aporia & tædio & timore, quod eſt materia, alterum autem
B de impetu, quod eſt animale, quod autem enixa eſt ſecundum uiſionem eorum qui circa Chriſtum ſunt angeli, quod eſt ſpiritale. Si igitur illa quod enixa eſt omni modo intra pleroma ingrediuntur, quoniam ſpiritale eſt, quod eſt autem materiale reſidet deorſum, quoniam eſt materiale, & exardeſcente eo qui ineſt ei, igne conſumetur in totum animale, quare nõ totum in medietatis locum cedet, in quem & Demiurgum mittunt. Quid autẽ eſt illud quod cedet eorum intra pleroma? animas enim in medietatem perſeuerare dicunt, corpora autem quoniam materialem habent ſubſtantiam, in materiam reſoluta ardere ab eo qui in ea eſt ignis. Corpore autẽ ipſorum corrupto, & anima remanẽte, immediate nihil iam relinquetur ex homine, quod intra pleroma cadat. Senſus enim mens & cogitatio & intentio mẽtis & ea quæ ſunt huiuſmodi nõ aliud quid præter animam ſunt, ſed ipſius animæ motus & operationes, nullam ſine anima habentes ſubſtantiam. Quid ergo adhuc erit eorum quod ſuccedit in pleroma, & ipſi enim in quantum quidem anima ſunt remanent in medietatem, in quantum autem corpus, cum reliqua materia ardebunt: & his ſic ſe habentibus, ſuper Demiurgum ſe aſcendere dicũt inſenſati, & ſecundum hoc quod ſe meliores pronunciant illo deo, qui cœlos & terram & maria & omnia quæ in eis ſunt fecit & ornauit, & ſemet quidem ſpiritales eſſe uolunt inhonorate, cum ſint carnales propter tantam ſuam impietatem. Qui autem fecit angelos ſuos ſpiritus, & in-

duitur lumine queadmodum pallium,& uelut in manu tenet gyrum terræ, A
atq; inhabitantes eam uelut locuſtæ ſunt deputati.

Quoniam nō eſt ueriſimile hos quidem ſpirituales eſſe, Demiurgum autem animalem. Caput LIIII.

ET uniuerſæ ſpiritales ſubſtantiæ Demiurgum & dominum animalem eſſe dicentes, indubitate & uere ſuam oſtendunt inſaniam, & uelut uere de tonitruo percuſſi, ſuper eos qui fabulis referuntur gigantes, extollentes ſententiam aduerſus deum, præſumptione uani & inſtabili gloria tumidi, quibus uniuerſæ terræ Elleborum nō ſufficit ad expurgādum, uti euomant tantam ſuam ſtultitiam. Melior enim ex operibus oportet oſtendi, undę igitur ſemetipſos oſtendunt Demiurgo meliores, uti & nos ad impietatem propter neceſſitatem ſermonis detergamus, dei & inſanorum hominum comparationem facientes, & in argumentationem eorum deſcendentes, ſæpe per propria ipſorum dogmata arguentes eos. Sed nobis quidem propitius ſit deus, non enim illi eum comparantes, ſed arguentes & euertentes illorum inſaniā dicimus hæc, ad quos ſtupeſcunt multi inſenſatorum, quaſi plus aliquid ipſa ueritate ab eis poſſent diſcere. Et illud quod ſcriptum eſt, Quærite & inuenietis, ad hoc dictum eſſe interpretantur, uti ſuper Demiurgum ſemetipſos adinueniant maiores: & meliores uocāt eſſe ſemetipſos quam deum, & ſemetipſos ſpiritales: Demiurgum autem animalem, & propter hoc ſuperaſcendere eos ſuper deum, & ſe quidem inter pleroma cedere, deum autem in medietatis loco. Ab operibus itaq; oſtēdant ſemetipſos B Demiurgo meliores, Non enim in eo quod dicitur, ſed in eo quod eſt, melior oſtendi debet. Quod igitur opus monſtrabunt per ſemetipſos à ſaluatore ſiue à matre ipſorum factum, aut maius aut ſplendidius, aut rationabilius hijs quæ facta ſunt ab hoc, qui hæc omnia diſpoſuit? Quos cœlos firmauerunt? quam terram ſolidauerunt? quas emiſerunt ſtellas? uel quæ luminaria lucidauerunt? quibus autem circulis infrenauerunt ea? uel quas pluuias, uel frigora, uel niues ſecundum tempus & ſecundum unamquamque regionem aptabilia adduxerunt terræ? quem autem calorem & ſiccitatem è contrario appoſuerunt eis? aut quæ flumina abundare fecerunt? quos autem adduxerunt fontes, quibus autem floribus & arboribus adornauerunt eam quæ eſt ſub cœlo, uel quam multitudinem animalium formauerunt, partim quidem rationabilium, partim autem irrationabilium uniuerſorum forma ornatorum? & reliqua omnia quæ per uirtutem dei ſunt conſtituta, & ſapientia eius gubernantur, quis potuit per ſingula enumerare, uel inueſtigare magnitudinem ſapientiæ eius qui fecit dei? Quid autem illa quæ ſuper cœlum, & quæ non prætereunt, quanta ſunt, angeli, throni, dominationes, poteſtates innumerabiles, aduerſus quod igitur unum opus ex hijs ſemetipſos è contrario conſtituunt? Quid tale oſtendere habent per

ſemetipſos

A ſemetipſos uel à ſemetipſis factum, quando & ipſi huius factura & plaſmatio ſunt? Siue enim ſaluator, ſiue mater ipſorũ (ut propria ipſorũ dicamus, per ſua ipſorum propria mendaces eos arguentes) uſa eſt hæc, ut dicunt, ad faciendam imaginem eorum quæ intra pleroma ſunt, & contemplationis uniuerſæ quam uidit circa ſaluatorem, tanꝗ meliori hoc & aptabiliori ad faciendam uoluntatem ſuam per eum uſa eſt: tantorum enim imagines nequaquam per inferiorem ſed per meliorem deformauit.

Oſtenſio quod non ſit animalis Demiurgus. Cap. LV.

ERant enim & ipſi tunc, ſicut dicũt, exiſtẽtes conceptio ſpiritalis ſecundũ contemplationem eorum, qui erga Pandoram ſunt ſatellites diſpoſiti. Et hij quidẽ uacui perſeuerabant nihil per eos perficiente matre, uel per ſaluatorem, inutilis conceptio, & ad nihilum apta: nihil enim per eos apparet factum. Qui autẽ emiſſus eſt ſecundũ eos deus, inferior ipſis exiſtens, ſecundum argumentationem eorum, animalem enim eum eſſe uolunt, in omnia operator & efficax & aptabilis fuit, uti per eum omnium imagines fierẽt: & non rãtum quæ uidẽtur hæc, ſed inuiſibilia, angeli, archãgeli, dominationes, poteſtates & uirtutes per hũc omnia facta ſunt, uidelicet uelut per meliorẽ, & qui poſſit uolũtati deſeruire. Nihil autẽ per hos matrem apparet feciſſe, quemadmodum & ipſi cõfitentur, uti iuſte quis æſtimet eos abortum fuiſſe male parientis matris ipſorum. Nõ enim obſtetrices eam obſtetricauerunt:

B & propterea uelut abortiuum proiecti ſunt, in nihilũ utiles, ad nullũ opus facti matris. Et ſemet meliores uocãt eo per quem tanta & talia facta ſint & diſpoſita, quando & per ſuã argumentationem per quã inferiores multum inueniuntur. Ac uelut duo ferramenta operaria uel organa duo cum ſint, ex quibus alterũ quidẽ ſemper in manibus & in uſu artifex habet, & per illud faciat quanta uellet & oſtendat artem & ſapientiam ſuam: alterum autẽ uacuũ atqꝫ otioſum perſeueret & ſine operatione, per quod nihil omnino apparet faciens artifex, & in nullã actionem eo utens: deinde dicat quis inutile hoc & uacuũ atqꝫ otioſum melius eſſe, & pluris illo quo utitur in opere, per quod & glorificatur ipſe artifex, hic igitur hebes eſſe iuſte arbitrabitur, qui ſit talis, & mentis ſuæ non compos. Si autẽ & hi ſemet ſpiritales & meliores dicentes, & Demiurgum animalem, & propter hoc ſuperaſcendere, & intra pleroma penetrare ad uiros ſuos, ſunt enim fœmina quẽadmodum ipſi confitentur: deum aũt inferiorem, & propter hoc manere in medietate, & huius nullam oſtẽſionem afferẽtes. Qui enim melior eſt, ex operibus oſtenditur. Omnia enim opera à Demiurgo facta ſunt, per ſemetipſos autem nihil dignum ratione factũ oſtẽdere habẽtes, inſani ſunt ſumma & inſanabili inſania. Si autẽ contenderint dicere, quoniam quæcunqꝫ ſunt quidẽ materialia, ut puta, cœlum, & uniuerſus qui infra eum continetur mũdus, à Demiurgo facta ſunt, Quotquot autẽ ſpiritaliora hijs illa quæ ſunt ſuper cœlũ, utputa

principia, poteſtates, angeli, archangeli, dominationes, & uirtutes per ſpiritalem enixionem, quod ſemetipſos eſſe dicunt, facta ſunt: Primo quidem ex dominicis ſcripturis oſtendimus, omnia quæ prædicta ſunt uiſibilia & inuiſibilia ab uno deo facta. Non enim magis idonei hij q̃ ſcripturæ, nec relinquentes nos eloquia domini & Moyſen & reliquos prophetas, qui ueritatem præconiauerunt, his credere oportet, ſanum quidẽ nihil dicentibus, inſtabilia autẽ delirantibus. Poſt deinde etiã ſi per ipſos ea quæ ſunt ſuper cœlos facta ſunt, dicant nobis quæ ſit inuiſibilium natura, enarrent numerum angelorum & ordinẽ archangelorum, demonſtrent thronorum ſacramenta, & doceãt diuerſitates dominationũ, principatuum & poteſtatũ atq; uirtutum, ſed nõ habẽt dicere, nõ ergo per eos facta ſunt. Si autẽ à Demiurgo facta ſunt hæc, ſicut & facta ſunt, & ſunt ſpiritalia & ſancta, nõ eſt ergo animalis hic qui ſpiritalia perficit, & ſoluta eſt illorum magna blaſphemia. A

De aſſumptione Apoſtoli uſq; ad tertium cœlum, & cum dixit, ſiue in corpore ſiue extra corpus. Caput LVI.

QVi enim ſunt in cœlis ſpiritalis conditionis, uniuerſæ clamant ſcripturæ, & Paulus autem teſtimonium perhibet, quoniam ſunt ſpiritalia, uſq; ad tertium cœlum raptum ſe eſſe ſignificans. Et rurſum delatum eſſe in paradiſum, & audiuiſſe uerba inenarrabilia, quæ non licet homini loqui. Et quid illi prodeſt aut in paradiſum introitus, aut uſq; in tertium cœlum aſſumptio, cum ſint omnia ſub poteſtate Demiurgi, ſi eorum quæ ſuper Demiurgum dicũtur myſteriorum ſpeculator & auditor inciperet fieri, quemadmodum audẽt quidẽ dicere. Si enim uti eam quæ eſt ſuper Demiurgum diſceret diſpoſitionem, nequaq; in hijs quæ ſunt Demiurgi remanſiſſet, ne ipſa quidem uniuerſa perſpeculatus, reſtabat enim ei adhuc ſecundum illorum ſermonem quartum cœlum, uti adpropinquaret Demiurgo, & ſubiectam ſeptennationem uideret, ſed reciperetur fortaſſe uel uſq; ad medietatem, id eſt ad matrẽ, uti ab ea diſceret quæ ſunt intra pleroma. Poterat enim qui eſt intus homo eius, qui & loquebatur in eo inuiſibilis exiſtens, quemadmodum dicunt, non tantum uſq; ad tertium cœlum, ſed uſq; ad matrem illorum peruenire. Si enim ſe hoc eſt ipſorum hominem ſtatim ſupergredi dicunt Demiurgum, & abire ad matrem, multo magis utique Apoſtoli ✝huiuſmodi hoc eueniſſet, nec enim prohibuiſſet illum Demiurgus, iam & ipſe ſubiectis ſaluationi dicunt. Si autem prohibuiſſet, nihil profeciſſet, non enim poſſibile eſt eum patris prouidentia fortiorem eſſe, & hæc cum interior homo inuiſibilis etiam à Demiurgo eſſe dicatur. Quoniam autem ille uelut magnum aliquid & præclarum eam quæ fuit uſq; ad tertium cœlum aſſumptionem enarrauit, non utiq; iſti ſuper ſeptimum cœlum aſcendunt, non enim ſunt meliores Apoſtolo. Si ſe ipſos dicant differentiores, ex operibus arguentur, nihil enim ab illis tale iactatum eſt. Et propter hoc adiecit, B

als, homini (marginal note)

ſiue

A ſiue in corpore,ſiue extra corpus,deus ſcit:utiq; ne corpus particeps putare/
tur eſſe uiſionis eius, quippe quaſi ipſum participaturum eorũ quæ uidiſſet
& audiſſet:nec rurſus propter põdus corporis dicat quis eum amplius non
eſſe aſſumptum,ſed ideo uſq; illuc permittatur etiã ſine corpore ſacramenta
perſpicere ſpiritalia, quæ ſunt dei operationes, qui fecit cœlos & terram,&
plaſmauit hominem,& poſuit in paradiſo, ſpeculatores fieri eos qui ſimili/
ter ut Apoſtolus ualde ſint perfecti in dilectione dei. Et ſpiritalia itaq; hic
fecit,quorum uſq; ad tertium cœlum ſpeculator factus eſt Apoſtolus,& in/
enarrabiles ſermones,quos non licet homini loqui,quoniam ſint ſpiritales,
& ipſe hic præſtat dignis, quemadmodum uult, huius enim eſt paradiſus:
Et uere eſt ſpiritus dei,ſed non animalis Demiurgus,alioquin nunq̃ ſpirita
lia perfeciſſet:Si autem animalis hic, per quem facta ſunt ſpiritalia,referant
nobis.Sed neq; enixionem matris ſuæ,quod ſemetipſos dicũt, factum eſſe
quid oſtendere habent. Hij enim non tantum aliquid de ſpiritalibus, ſed
ne quidem muſcam aut culicem, aut tale aliquid, hijs quæ ſunt contempti/
bilia animalia puſilla perficere poſſunt,præter eam rationem quæ ab initio
à deo per ſeminum demiſſionem, in hijs quæ ſunt eiuſdem generis natura/
liter facta ſunt atq; fiunt animalia. Sed ne quidem à ſola matre factum ali/
quid dicunt emiſſum hunc Demiurgum & dominum uniuerſæ operatio/
nis: Et eum quidem qui ſit uniuerſæ operationis Demiurgus & dominus
B animalem eſſe dicunt, ſe autem ſpiritales,qui nullius operationis fabricato/
res ſunt aut domini, non ſolum eorum quæ ſunt extra eos, ſed ne quidem
†operum ſuorum. Multa deniq; ſæpe ſecundum corpus patiuntur nolentes, *als,corporũ*
uocantes ſe ſpiritales & meliores Demiurgo. Iuſte igitur à nobis arguentur
porrò & longe diuertiſſe à ueritate. Si enim per hunc quæ facta ſunt fecit
ſaluator,non inferior ipſis ſed melior eſſe oſtẽditur,quando & horum ipſo/
rum inuenitur factor: nam & ipſi ſunt ex hijs quæ facta ſunt. Quomodo
itaq; conſequẽs eſt hos quidem ſpiritales eſſe,hunc autem ipſum per quem
& facta ſunt,animalem?ſiue,quod & ſolum eſt uerum,quod & per plurima
oſtendimus uelut liquidiſſimis oſtenſionibus, ipſe à ſemetipſo fecit libere,
& ex ſua poteſtate, & diſpoſuit & perfecit omnia,& eſt ſubſtantia omnium
uoluntas eius: ſolus hic deus inuenitur, qui omnia fecit,ſolus omnipotens,
& ſolus pater condens & faciens omnia,& uiſibilia & inuiſibilia,& ſenſibilia
& inſenſata,& cœleſtia & terrena, uerbo uirtutis ſuæ:& omnia aptauit & di
ſpoſuit ſapientia ſua, & omnia capiens, ſolus autem à nemine capi poteſt,
ipſe fabricator,ipſe cõditor,ipſe inuẽtor,ipſe factor,ipſe dominus omnium,
& neq; præter ipſum,neq; ſuper ipſum, neq; mater quam illi admẽtiuntur,
nec deus alter quem Marcion affinxit,nec pleroma xxx. Æonum,quod ua/
num oſtẽſum eſt,neq; Bythus,nec proarche,neq; cœli,nec lumen uirginale,
nec Æon innominabile,nec in totum quicq̃ eorum, quæ ab hijs & ab omni

bus hæreticis delirantur, Sed ſolus unus deus fabricator, hic eſt qui ſuper A omnem principalitatem, & dominationem, & uirtutem, hic pater, hic deus, hic conditor, hic factor, hic fabricator, qui fecit ea per ſemetipſum, hoc eſt, per uerbum & per ſapientiam ſuam cœlum & terram & maria & omnia quæ in eis ſunt. Hic iuſtus, hic bonus, hic eſt qui formauit hominem, qui plantauit paradiſum, qui fabricauit mundum, qui diluuium induxit, qui Noë ſaluauit. Hic deus Abraham & deus Iſaac, & deus Iacob, deus uiuorum, quem & lex annunciat, quem prophetæ præconiant, quem ſpiritus reuelat, quem apoſtoli tradunt, quem eccleſia credidit, hic pater domini noſtri Ieſu Chriſti, per uerbum ſuum, qui eſt filius eius, per eum reuelatur & manifeſtatur omnibus, quibus reuelatur. Cognoſcunt enim eum hij quibus reuelauerit, filius autem ſemper coëxiſtens filius patri, olim & ab initio ſemper reuelat patrem & angelis, & archangelis & poteſtatibus & uirtutibus & hominibus, quibus uult reuelare deus.

Quomodo ea quæ aduerſus Valentinum dicuntur omnem euertunt hæreſim. Caput LVII.

DEſtructis itaque hijs qui à Valentino ſunt, omnis hæreticorum euerſa eſt multitudo. Quæ enim & quantum aduerſus pleroma ipſorum & ad ea quæ extra ſunt diximus, oſtendentes, quoniam concludetur & circumſcribetur pater uniuerſorum ab eo, quod extra eum eſt, ſi tamen extra eum aliquid ſit, & quoniam neceſſe eſt multos quidem patres, multa autem B pleromata, & multas mundorum fabricationes, ab alijs quidem cœptas, ad alteras autem deficientes eſſe, ſecundum omnem partem, & uniuerſos perſeuerantes in ſuis proprijs, non curioſe agere de alijs, in quibus neque participatio neque communio aliqua eſt eis, & nullum alium omnium eſſe deum, ſed ſolum eſſe omnipotentis appellationem: & aduerſus eos qui ſunt à Marcione, & Simone, & Menandro, uel quicunque alij ſunt, qui ſimiliter diuidunt eam quæ ſecundum nos eſt conditionem, à patre, ſimiliter erit ad eos adaptatum. Quanta autem rurſus diximus aduerſus eos, qui dicunt, omnia quidem comprehēdere patrem uniuerſorum, eam autem quæ ſit ſecundum nos conditionem nō ab eo eſſe factam, ſed à uirtute quadam altera, uel ab angelis ignorantibus propatorem in immenſa magnitudine uniuerſitatis circumſcriptum centri uice, uelut maculam in pallio, oſtendentes, quoniā non eſt ueriſimile alium quendam eam quæ ſecundum nos eſt, conditionem feciſſe, quàm patrem uniuerſorum: & aduerſus eos, qui ſunt à Saturnino & à Baſilide & Carpocrate & reliquos gnoſticorum, qui eadem ſimiliter dicunt, idem dicetur. Quæ autem de prolationibus dicta ſunt & æonibus & deminorationibus, & quemadmodum inſtabilis mater ipſorum, ſimiliter euertit Baſilidem, & omnes qui falſo cognominantur agnitores, alijs nominibus eadem ſimiliter dicentes, magis autem quàm hij qui

Menander inuentor turpitudinis

A qui ea quæ ſunt extra ueritatem transferentes ad characterem ſuæ doctri‑
næ, & quæcunque ſunt quæ de numeris diximus, aduerſus omnes, qui in
huiuſmodi ſpeciem deducunt, quæ ſunt ueritatis, dicetur. Et quæcunq; di‑
cta ſunt de Demiurgo, oſtendentia quod hic ſolus deus, & pater uniuer
ſorum, & quæcunque adhuc dicentur in ſequentibus libris, aduerſus omnes
dico hæreticos, eos quidem qui ſunt mitiores eorum & humaniores auer‑
tens & confundens, ut non blaſphement ſuum conditorem & factorem
& nutritorem & dominum, neque de labe & ignorantia geneſim eius aſ‑
fingere: feroces autem & horribiles & irrationabiles effugabis à te longe,
ne amplius ſuſtineas uerboſitates eorum. Super hæc arguentur qui ſunt à
Simone & Carpocrate, & ſi qui alij uirtutes operari dicuntur, non in uir‑
tute dei, neque in ueritate, neque in beneficijs hominibus facientes ea quæ fa
ciunt, ſed in perniciem & errorem per magicas eluſiones, & uniuerſa fraude
plus lædentes, quàm utilitatem præſtantes hijs, qui credunt eis in eo quod
ſeducant. Nec enim cæcis poſſunt donare uiſum, neque ſurdis auditum,
neque omnes dæmonas effugere, propter eos qui ab ipſis immittuntur, ſi
tamen & hoc faciunt, neque debiles, aut claudos, aut paralyticos curare,
uel alia quadam parte corporis uexatos, quemadmodum ſæpe euenit fieri
ſecundum corporalem infirmitatem, uel eorum quæ à foris accidunt, infir‑
mitatum bonas ualetudines reſtaurare, tantum abſunt ab eo ut mortuum
B excitent, quemadmodum dominus excitauit & apoſtoli per orationem, &
in fraternitate, ſæpiſſime propter aliquid neceſſarium, ea quæ eſt in quoquo
loco eccleſia uniuerſa poſtulante per ieiunium & ſupplicationem multam,
reuerſus eſt ſpiritus mortui, & donatus eſt homo orationibus ſanctorum,
ut ne quidem credant hoc in totum poſſe fieri, eſſe autem reſurrectionem
à mortuis, agnitionem eius quæ ab eis dicitur ueritatis. Quãdo igitur apud
eos quidem error & ſeductio & magica phantaſia in ſpeculatu hominum
impie fiat, in eccleſia autem miſeratio & miſericordia & fraternitas & ueri‑
tas ad opitulationem hominum, non ſolum ſine mercede & gratis & pernì
tiatur, ſed & nobis ipſis quæ ſunt noſtra erogantibus pro ſalute hominum,
& ea quibus hij qui curantur indigent ſæpiſſime non habentes, à nobis acci
piunt, uere & per hanc ſpeciem arguuntur à diuina ſubſtantia & benigni ta‑
te dei & uirtute ſpiritali in totum extranei, fraude autem uniuerſa & ab in‑
ſpiratione apoſtatica, & operatione dæmoniaca, & phantaſmate idolola‑
triæ per omnia repleti, præcurſores uere draconis eius, qui per huiuſmodi
phantaſiam abſcedere faciet in cauda tertiam partem ſtellarum, & deijcere
eos in terram, quos ſimiliter atq; illum deuitare oportet, & quanto maiore
phantaſmate operari dicuntur, tanto magis obſeruare eos, quaſi maiorem
nequitiæ ſpiritum perceperint. Quapropter etiam ſi obſeruauerit quis eo‑
rum diurnam conuerſationis operationem, inueniet unam & eandem eſſe

eis cum dæmonijs conuerſationem,& hæc autem quæ eſt erga operationes A
impia ipſorum ſentẽtia,quæ dicit,oportere eos in omnibus operibus etiam quibuſlibet malis fieri,ex domini doctrina diſſoluetur,apud quem non ſolum qui mœchatur expellitur, ſed & qui mœchari uult,& non ſolum qui occidit reus erit occiſionis ad damnationem, ſed & qui iraſcitur ſine cauſa fratri ſuo:qui & non ſolum non odire homines, ſed & inimicos diligere iuſſit. & non ſolum nõ periurare,ſed nec iurare præcepit,& non ſolum male loqui de proximis, ſed ne quidem racha & fatuum dicere aliquem, ſi quo minus reos eſſe huiuſmodi in ignem gehennæ, & non tantum non percutere, ſed & ipſos percuſſos etiam alteram præſtare maxillam,& non ſolum non abnegetur quæ ſunt aliena, ſed etiamſi ſua auferantur illis non expoſtulare,& non ſolum non lædere proximos,neq; facere quid eis malum,ſed & eos qui

μακροθύμως quod ueteres aliquãdo reddunt longanimes, aliquãdo magnanimes

male tractentur magnanimes eſſe,& benignitatẽ exercere erga eos,& orare pro eis,uti pœnitentiam agentes ſaluari poſſint,in nullo imitantes nos reliquorum contumeliam & libidinem & ſuperbiam.Quando igitur ille quem iſti magiſtrum & gloriantur, & eum multo meliorem & fortiorem reliquis animam habuiſſe dicunt, cum magna diligẽtia quædam quidem iuſſit fieri quaſi bona & egregia, quibuſdam autem abſtinere non ſolum operibus. ſed etiam hijs cogitationibus quæ ad opera ducunt, quaſi malis & nociuis & nequam, quemadmodum magiſtrum dicentes talem fortiorem & meliorem reliquis, deinde quæ ſunt contraria eius doctrinæ manifeſte præcipientes,non confundantur? B Et ſiquidem nihil eſſe mali aut rurſus boni,opinione autem ſola humana, quædam quidem iniuſta,quædam autem iuſta putarentur, non utique dixiſſet dogmatizans,id eſt docens,iuſti autem fulgebunt ſicut ſol in regno patris eorum, iniuſtos autem & qui non faciunt opera iuſtitiæ,mittit in ignem æternum,ubi uermis ipſorum non morietur, & ignis non extinguetur.

Conuerſio hæreticorum omnium in hijs quibus non communicant cum Valentino. Cap. LVIII.

Adhuc etiã dicentes oportere eos in omni opere,& in omni cõuerſatione fieri,ut ſi fieri poſſit in una uitæ aduẽtatione omnia perficientes,ad perfectum trãſgrediantur,eorum quidẽ quæ ſunt ad uirtutem pertinẽtia & laborioſa & glorioſa & artificialia,quæ etiã ab hominibus bona adprobantur,nequaquã inueniũtur conati facere.Si enim oporteret per omne opus & per uniuerſam ire operationem, primo quidẽ oportebat omnes ſe diſcere artes,quæcunq; illæ ſiue in ſermonum rationibus ſiue in operibus cõſumantur, ſiue per continentiã edocentur & per laborem & meditationem & perſeuerantiam percipiuntur,utputa omnem ſpeciem Muſicæ & computationis & Geometriæ & Aſtronomiæ, & uniuerſa quæ in ſermonũ rationibus occupantur, adhuc etiam Medicinam uniuerſam, & herbarum ſcientiam, & eas

alſ, oportet
alſ, inire

A & eas quæ ad ſalutem humanam ſunt elaboratæ, & picturã & ſtatuarum fabricationem & ærariam artem & marmoriam & ſimiles hiſ. Ab hiſ autem omnem ſpeciem ruſticationis & ueterinariæ & paſtoralis & opificum artes, quæ dicuntur pertrãſire uniuerſas artes, & eas quæ erga mare uocant, & corpori ſtudent, & uenatorias, & militares, & regales, & quotquot ſunt, quarum nec decimam milleſimam partem in tota uita ſua elaborantes ediſcere poſſunt, & horum quidem nihil conantur addiſcere, qui in omni dicãt ſemetipſos oportere fieri opere. Ad uoluptates autem, & libidines, & turpia facta deuergentes, & à ſemetipſis iudicati cũ ſint ſecundũ doctrinam ſuam, quoniã enim deſunt eis quæ prædicta ſunt, omnia ad correptionem ignis adibunt. Qui quidem Epicuri philoſophiam & Cynicorum indifferẽtiam æmulantes, Ieſum magiſtrum, qui nõ ſolum à malis operibus auertit ſuos diſcipulos, ſed etiã à ſermonibus & cogitationibus, quemadmodum oſtendimus, Dicentes autem ſe ex eadem circulatione cum Ieſu habere animas, & ſimiles illis eſſe, aliquando autem & meliores, ad opera producti, quæ ille ad utilitatem hominũ & firmitatem fecit, nihil tale nec ſimile neq; ſecundũ aliquid in comparationem quod uenire poſſit, perficere inueniuntur. Sed ſi aliquid faciunt per magicam quẽadmodum diximus, operati fraudulenter ſeducere nituntur inſenſatos, fructum quidem & utilitatem nullam præſtantes, in quos uirtutes perficere ſe dicunt, adducentes autem pueros inueſtes,

B & oculos deludentes, & phantaſmata oſtẽdentes ſtatim ceſſantia, & ne quidem ſtillicidio temporis perſeuerantia, non Ieſu domino noſtro, ſed Simoni mago ſimiles oſtenduntur. Et ex hoc autem quod dominus ſurrexit à mortuis in tertia die, firmum eſt, & diſcipulis ſe manifeſtauit, & uidentibus eis receptus eſt in cœlum, quod ipſi morientes & non reſurgentes neq; manifeſtati, quibus arguuntur in nullo ſimiles habẽtes Ieſu animas. Si autem & dominum per phantaſmata huiuſmodi feciſſe dicunt, ad prophetica reducentes eos, ex ipſis mõſtrauimus, omnia ſic deo, & prædicta eſſe, & facta firmiſſime, & ipſum ſolum eſſe filium dei, quapropter & in illius nomine, qui uere illius ſunt diſcipuli ab ipſo accipientes gratiam, perficiunt ad beneficia reliquorum hominum, quemadmodum unuſquiſque accepit donum ab eo. Alij enim dæmones excludunt, firmiſſime & uere, ut etiam ſæpiſſime credant ipſi qui emundati ſunt à nequiſſimis ſpiritibus, & ſint in eccleſia, alij autem & præſcientiam habent futurorum, & uiſiones & dictiones propheticas. Alij autem laborantes aliqua infirmitate, per manus impoſitionem curant, & ſanos reſtituunt. Iam etiam quemadmodum diximus & mortui reſurrexerunt, & perſeuerauerunt nobiſcum annis multis, & quid autem? Non eſt numerum dicere gratiarum quas per uniuerſum mundum eccleſia à deo accipiens, in nomine Chriſti Ieſu crucifixi ſub Pontio Pilato per ſingulos dies in opitulationem gentium perficit, nequẽ ſeducentes aliquem,

[Margin: aĩs, ad correctionem ignis adhibenit — χάριν dixit beneficium]

nec

nec pecuniam ei auferens. Quemadmodum enim gratis accepit à deo, gratis & miniſtrat: nec inuocationibus angelicis faciat aliquid, nec incantationibus, nec aliqua praua curioſitate, ſed munde & pure & manifeſte orationes dirigentes ad dominum, qui omnia fecit, & nomen domini noſtri Ieſu Chriſti in uirtute† ſecundum utilitates hominum, ſed non ad ſeductionem perfecit. Si itaque & nunc nomen domini noſtri Ieſu Chriſti beneficia præſtat & curat, firmiſſime & uere omnes ubique credentes in eum, ſed non Simonis, neque Menandri, nec Carpocratis, nec alterius cuiuſcunque, manifeſtum eſt quoniam homo factus, conuerſatus eſt cum ſuo plaſmate, uere omnia fecit ex uirtute dei, ſecundum placitum patris uniuerſorum, quomodo prophetæ prædixerunt. † Qui autem erant hæc, in hijs quæ ſunt ex propheticis oſtenſionibus narrabuntur.

al's, ad utilitatem hominū — *al's, quæ*

Oſtenſio quod nō tranſeant animæ in alia corpora. Cap. LIX.

DE corpore autem in corpus tranſmigrationem ipſorum ſubuertamus ex eo, quod nihil omnino eorū quæ ante fuerint, meminerint animæ. Si enim ob hoc emittebantur, uti in omni erunt operatione, oportebat eas meminiſſe eorum, quæ ante facta ſunt, ut in ea quæ deerant adimplerent, & non circa eadē ſemper uolutantes continuatim, miſerabiliter laborēt. Non enim poterat corporis admixtio in totum uniuerſam ipſorum quæ ante habita erant, extinguere memoriam & contemplationem, & maxime adhoc uenietes. Quomodo enim nunc ſoporato & requieſcēte corpore, quæcunque anima ipſa apud ſe uidet, & in phantaſmate agit, & horū plura reminiſcens communicat cum corpore, & eſt quando & poſt plurimum temporis quæcunque per ſomnium quis uidit, uigilans annūciat. Sic utique & reminiſceretur, & illorum quæ antequam in hoc corpus ueniret egit. Si enim hoc quod in breuiſſimo tempore uiſum eſt, uel in phantaſmate conceptum eſt, & ab ea ſola per ſomnium, poſtquam commixta ſit corpori, & uniuerſum mēbrum diſperſa commemoratur, multo magis illorū reminiſceretur, in quibus temporibus tantis, & uniuerſa præteritæ uitæ ſecula immorata eſt. B

Oſtenſio quod non bibant ſecundum Platonem obliuionis poculum. Caput LX.

AD hæc Plato uetus ille adueniens, is qui & primus† ſententiam hanc introduxit, cum excuſare non poſſet, obliuionis induxit poculum† putaſſe, per hoc aporiam huiuſmodi effugere, oſtenſionem quidem nullam faciens, dogmatice autem reſpōdens, quoniam introeuntes animæ in hanc uitam, ab eo qui eſt ſuper introitum dæmone, priuſquam in corpora intrent, potātur obliuione, & latuit ſemetipſum, in alteram maiorem incidens aporiam. Si enim obliuionis poculū potata eſt, poſteaq̄ ebibitum eſt, omnium factorum obliterare memoriam, hoc ipſum unde ſcis ô Plato, cum ſit nunc in corpore anima tua, quoniā priuſquam in corpus introeāt à dæmone potata eſt

al's, ſcientiam — *al's, putaſſe* — Δα Διψ

A eſt obliuionis medicamẽtum. Si enim dæmonem & poculum & introitum reminiſceris, & reliqua oportet & cognoſcas. Si autem illa ignoras, neq; dæmon uerus, neq; artificioſe compoſitum obliuionis poculum.

Oſtenſio quoniam corpus non eſt obliuio. Cap. LXI.

ADuerſus autem eos qui dicunt, ipſum corpus eſſe obliuionis medicamentum, occurret hoc. Quomodo igitur quodcunq; per ſemetipſam anima uidet, & in ſomnijs, & ſecundum cogitationem, mentis intentionem, corpore quieſcente, ipſa reminiſcitur, & renunciat proximis. Sed ne quidem ea quæ olim agnita ſunt, aut per oculos, aut per auditum, meminiſſet anima in corpore exiſtens, ſi eſſet corpus obliuio, ſed ſimul atque ab inſpectis abeſſet oculis, ~~auferretur oculus~~, auferretur utique ea, quæ eſſet de hijs memoria. Ipſa enim obliuione exiſtens, anima nihil aliud cognoſcere poterat niſi ſolum illud quod in præſenti uidebat. Quomodo autem & diuina† ſciret & meminiſſet ipſorum, exiſtens in corpore, quando ſit (ut aiunt) ipſum corpus obliuio? Sed & prophetæ ipſi cum eſſent in terra, quæcunq; ſpiritaliter ſecundum uiſiones cœleſtium uident uel audiunt, ipſi quoque meminerunt in hominem conuerſi, & reliquis annunciant, & nõ corpus obliuionem efficit animæ eorum quæ ſpiritaliter uiſa ſunt, ſed anima docet corpus, & participat de ſpiritali & facta uiſione.

† al. diſceret

Quoniam in corporis communione, non amittit ſuas uirtutes

B anima. Caput LXII.

NOn enim eſt fortius corpus q̃ anima, quod quidem ab illa ſpiratur & uiuificatur & augetur & articulatur, ſed anima poſſidet & principatur corpori. Tantum autem impeditur à ſua uelocitate, quãtum corpus participat de eius motione, ſed non amittit ſuam ſcientiam. Corpus enim organo ſimile eſt, Anima autẽ artificis rationem obtinet. Quẽadmodum itaq; artifex uelociter quidem operationem ſecundũ ſe adinuenit, in organo autem tardius illã perficit, propter rei ſubiectæ immobilitatem, & illius mẽtis uelocitas admixta tarditati organi, temperatam perficit operationem. Sic & anima participãs ſuo corpori, modicum quidẽ impeditur, admixta uelocitate eius in corporis tarditate, non amittit autẽ in totum ſuas uirtutes, ſed quaſi uitã participãs corporis, ipſa uiuere non ceſſat, ſic & de reliquis ei communicans, neq; ſcientiam ipſorum perdit, neq; memoriam inſpectorum.

Oſtenſio quod unuſquiſq; noſtrum ſuam habeat animam, ſicut, & ſuum corpus. Caput LXIII.

SI itaque nullius prætæritorum meminit, ſed exiſtentium ſcientiam hic percipit, non igitur in alijs corporibus fuit aliquando, neq; egit, quæ ne quidem agnoſcit, neq; nouit, quæ quidem neq; uidit, ſed quemadmodum unuſquiſq; noſtrum ſuum corpus, per artẽ dei ſumit, ſic & ſuam habet animam. Neq; enim ſic pauper, neq; indigens deus, ut nõ unicuiq; corpori pro

priam donaret animam, quẽadmodum & proprium characterem. Et ideo adimpleto numero, quem ipſe apud ſe ante definit, omnes quicunq; ſunt deſcripti in uitam reſurgent, ſua corpora & ſuas habentes animas, & ſuos ſpiritus, in quibus placuerunt deo. Qui autem pœna ſunt digni, habebunt in eã, & ipſi ſuas habẽtes animas, & ſua corpora, in quibus abſtiterunt à dei †bonitate, & ceſſabunt utriq; iam generare & generari, & ducere uxorem, & nubere, uti commenſurata multitudo ante præfinita deo, generis humani perfectorum compago ſiue aptatio conſeruet patris. Pleniſſime autem dominus docuit, non ſolum perſeuerare, non de corpore in corpus tranſgredientes animas, ſed & characterem corporis, in quo etiã adaptãtur, cuſtodire eundem, & meminiſſe eas operum quæ egerunt hic, & à quibus ceſſauerũt, in enarratione quæ ſcribitur de diuite & de Lazaro eo, qui refrigerabatur in ſinu Abrahæ, in qua ait, diuitem cognoſcere Lazarum poſt mortem, & Abraham autem ſimiliter, & manere in ſuo ordine unum quenq; ipſorum, & poſtulare mitti ei ad opem ferendam Lazarum, cui ne quidem de menſæ ſuæ micis communicabat: & de Abrahæ reſponſo, qui non tãtum ea quæ ſecundum ſe, ſed & quæ ſecundum diuitem eſſent, ſciebat, & præcipiebat Moyſi aſſentire & prophetis eos, qui non uellent peruenire in illum locum pœnæ, & recipientes præconium eius qui reſurgeret à mortuis. A

als, uoluntate

Quomodo perſeuerant animæ, corporis habentes figuras.

Caput LXIIII. B

PEr hæc enim manifeſtiſſime declaratum eſt & perſeuerare animas, & non de corpore in corpus tranſire, & habere hominis figuram, ut etiam cognoſcantur, & meminerint eorum quæ ſint hic, & propheticum quoque adeſſe Abrahæ, & dignam habitationem unamquanq; gentem percipere, etiam ante iudicium.

Quomodo animæ cum ſint generales in futurum incorruptibiles perſeuerare, Caput LXV.

SI qui autem hoc in loco dicant, non poſſe animas eas, quæ paulo ante eſſe cœperint in multum temporis perſeuerare, ſed oportere eas aut innaſcibiles eſſe, ut ſint immortales: uel ſi generationis initium acceperint, cum ipſo corpore mori, diſcant quoniam ſine initio & ſine fine uere & ſemper idem eodem modo ſe habens ſolus eſt deus, qui eſt omnium dominus, quæ autem ſunt ab illo omnia, quæcunq; facta ſunt & fiũt, initium quidem ſuum accipiũt generationis, & per hoc inferiora ſunt ab eo qui ea fecit, quoniam non ſunt ingenita, perſeuerant autẽ & extenduntur in longitudinem ſeculorum, ſecundum uoluntatem factoris dei, ita ut ſic initio fierent, & poſtea ut ſint eis donat. Quemadmodum enim cœlum quod eſt ſuper nos firmamentum, & ſol & luna, & reliquæ ſtellæ, & omnia ornamenta ipſorum, cum ante non eſſent, facta ſunt, & †multa tempora perſeuerant, ſecundum uolun-

als, multo tempore

uoluntatem dei,ſic & de animabus,& de ſpiritibus,& omnino de omnibus
A hijs quæ facta ſunt cogitans quis,minime peccauit,quando omnia quæ facta ſunt initium quidem facturæ ſuæ habeant, perſeuerant autem quoadusq; ea deus & eſſe & perſeuerare uoluerit. Teſtatur pro hijs ſententijs etiã propheticus ſpiritus, dicẽs: Quoniam ipſe dixit,& facta ſunt,ipſe mandauit & creata ſunt,ſtatuit ea in ſeculum ſeculi.Et iterum de ſaluando homine,ſic ait: Vitam petijt à te,& tribuiſti ei longitudinẽ dierum,in ſeculũ ſeculi,tanq; patre omniũ donante,& in ſeculum ſeculi perſeuerantiã hijs qui ſalui fiunt. Non enim ex nobis, neq; ex noſtra natura uita eſt, ſed ſecundum gratiam dei datur. Et ideo qui ſeruauerit datũ uitæ, & gratias egerit ei qui præſtitit, accipiet & in ſeculũ ſeculi longitudinem dierũ. Qui autem abiecerit eam,& ingratus extiterit factori,ob hoc quod factus eſt,& nõ cognouerit eum qui præſtat,ipſe ſe priuat in ſeculũ ſeculi perſeuerãtia. Et ideo dominus dicebat ingratis exiſtentibus in eum: Si in modico fideles non fuiſtis, quod magnũ eſt,quis dabit uobis? ſignificans nobis,quoniã qui in modica temporali uita ingrati extiterunt ei, qui eam præſtitit, iuſte nõ percipient ab eo in ſeculũ ſeculi longitudinem dierum. Sicut aũt corpus animale ipſum quidem non eſt anima,participatur autem anima,quoadusq; deus uult,ſic & anima ipſa quidem non eſt uita,participauit autem à deo ſibi præſtitam uitam: unde & propheticus ſermo, Protoplaſtos,ait,factus eſt in animam,uiuã, docens
B nos,quoniam ſecundũ participationem uitæ,uiuens facta eſt anima, ita ut ſeparatim quidem anima intelligatur,ſeparatim aũt quæ erga eam eſt uita. Deo itaq; & uitam,& perpetuam perſeuerantiam donante, capit,& animas primum nõ exiſtentes,dehinc perſeuerare,cum eas deus & eſſe & ſubſiſtere uoluerit. Principari enim debet in omnibus, & dominari uoluntas dei,reliqua autem omnia huic cedere & ſubdita eſſe, & in ſeruitium dedita. Et de factura quidem,& perſeuerantia animæ hucusq; dictum ſit.

Euerſio Baſilidis cœlorum fabricatoris. Cap. LXVI.

Baſilides autẽ & ipſe ſuper hæc quæ dicta ſunt cogetur dicere ſecundũ ſuam regulam, non ſolum ccclxv. ſecundum ſucceſſionem alios ab alijs factos,ſed in immenſum quandam & innumerabilem multitudinem cœlorum ſemper factam,& fieri,& futurum ut fiant, & nunquam deficere huiuſmodi fabricam cœlorum. Si enim ex defluxu prioris ſecundũ factũ cœlũ ad illius ſpeciẽ,& ad ſecundũ,tertiũ,& ſimiliter omnes reliqui ſubſequentes, & de huius,quod ſecundũ nos eſt,quod & nouiſſimũ uocant, neceſſe eſt,ex defluxu aliud factum ſimile ſibi,& ex illo iterũ aliud,& nunq; deficere,neq; defluxus eorum,qui iam facti ſunt,neq; facturas ſeculorum,ſed in immenſum,& non in præfinitum numerũ cœlorũ incidere.

Oſtenſio quoniam prophetæ non à uarijs dijs fecerint prophetationes,ſed ab uno & eodem, & expoſitio Hebraicorum nominũ

eorum quæ in prophetis poſita ſunt. Cap. LXVII.

ET reliqui autem qui falſo nomine gnoſtici dicuntur, qui prophetas ex A
diuerſis dijs prophetias feciſſe dicunt, facile deſtruentur ex hoc, quod
omnes prophetæ unum deum & hominem prædicauerunt, & ipſum facto
rem cœli & terræ, & omnium quæ in eis ſunt, & quod aduentum filij eius ſi-
gnificauerint, ſecundum quod ex ipſis demonſtrabimus ſcripturis in libris
conſequentibus. Si autem quidam, ſecundum Hebræam linguam diuerſe
dictiones poſitas in ſcripturis opponãt, quale eſt Sabaoth, & Eloæ, & Ado-
nai, & alia quæcunq; ſunt talia, ex hijs oſtendere & laborantes diuerſas uir-
tutes atq; deos, diſcant quoniam unius & ipſius ſignificationis & nuncupa-
tiones ſunt omnia huiuſmodi. Quod enim dicitur Eloæ ſecundũ Iudaicam
uocem, deum ſignificat, & Eloe ucrum, & elloeuth, ſecundum Hebraicã lin-
guam hoc quod continet omnia ſignificat. Quod autẽ ait Adonae aliquan
do quidem nominabile & admirabile ſignificat, aliquando autẽ duplicata
litera delta cum aſpiratione, utputa addonai præfinientem & ſeparantem
terram ab aqua, nec poſteaquàm inſurgere in eam. Similiter autem & Sa-
baoth per ω quidem Græca in ſyllaba nouiſſima ſcribitur, uoluntarium ſi-
gnificat, per ο autem Græca, ut à Sabaoth primum cœlũ manifeſtat. Eodẽ
modo & Iaoth extenſa cum aſpiratione nouiſſima ſyllaba, menſuram præ
finitã manifeſtat, cum autẽ per ο Græca corripitur, utputa Iaoth, cũ qui dat B
fugam malorũ ſignificat, & cætera omnia unius eiuſdemq; nuncupationis
ſunt, ſicut ſecundum Latinitatem dominus uirtutũ, & pater omniũ, & deus
omnipotens, & altiſſimus, & dominus cœlorum, & creator & fabricator, &
ſimilia hijs, non alterius atq; alterius hæ ſunt, ſed unius eiuſdemq; nuncu-
pationis, & pronomina, per quæ unus deus & pater oſtenditur, qui continet
omnia, & omĩbus ut ſint præſtans. Quoniã ãtũ dictis noſtris cõſonat præ-
dicatio apoſtolorum, & domini magiſterium, & prophetarum annũciatio,
& apoſtolorum dictatio, & legiſlationis miniſtratio, unum eundemq; om-
nium deum patrem laudantium, & non alium atq; alium, neq; ex diuerſis
dijs aut uirtutibus ſubſtantiam habentem, ſed ex uno & eodẽ patre, omnia
qui tamen aptat ſecũdum ſubiacentiam, naturam & diſpoſitionem, & neq;
ab angelis, neq; ab alia quadam uirtute, ſed à ſolo deo patre uiſibilia atque
inuiſibilia, & omnia omnino, quæcunque facta ſunt, arbitror quidem ſuffi-
cienter oſtenſa, & per hæc tanta uno oſtenſo deo patre factore omnium.
Sed ne putemur fugere illam, quæ ex ſcripturis dominicis eſt probationẽ,
ipſis ſcripturis multo manifeſtius & clarius hoc ipſum prædicantibus, hijs
tamen qui non praue intendunt eis, proprium librum qui ſequitur has ſcri-
pturas reddentes, ex ſcripturis diuinis probationes apponemus in medio
omnibus amantibus ueritatem.

EXPLICIT LIBER SECVNDVS

Incipiũt

A

INCIPIVNT CAPITVLA TERTII libri,& primo præfatio quædam.

A Quibus,& quemadmodum Euangelium acceperit eccleſia. 1
Oſtenſio quod neq; ſcripturis,nec traditioni obſequanť hæretici. 2
De Apoſtolorũ traditiõe,uel ab Apoſtolis in eccleſijs epiſcoporũ ſucceſſio. 3
Teſtificationes eorũ,qui Apoſtolos uiderunt,de prædicatione ueritatis. 4
Oſtenſio quod & dominus & Apoſtoli in ueritate ediderint doctrinam, & non ſecundum audientium opinionem. 5
Oſtenſio,quod in ſcripturis nemo alius deus nominatur,nec dominus nuncupatur,niſi ſolus uerus deus pater omnium,& uerbum eius. 6
Quid ſit,quod à Paulo diciť,in aliquibus deus mũdi huius excæcauit mentes infidelium. 7
Quid eſt mammona. 8
Quã habuerũt de deo† ſciẽtiã Apoſtoli,qui nobis Euangeliũ tradiderunt. 9 *ali ſententiã.*
Quæ ſunt quæ à magis domino noſtro oblata ſunt munera. 10
Oſtenſio quod neq; plura,nec minus ꝙ quatuor poſſunt eſſe Euãgelia. 11
Quæ ſit reliquorum Apoſtolorum doctrina. 12
Aduerſus eos,qui dicũt tantũ Paulũ ex Apoſtolis cognouiſſe ueritatẽ. 13
De ſequutore Apoſtolorum Luca, quæ ſunt quæ in Euangelio per ſolum Lucam cognouimus. 14
B Aduerſus eos qui fruſtrantur Paulum Apoſtolum. 15
Quæ ſit Apoſtolorum ſententia de domino noſtro Ieſu Chriſto. 16
Oſtenſio,quod unus & idem ipſe Ieſus Chriſtus uerbum ſit dei. 17
Aduerſus eos qui dicunt illum putatiue apparuiſſe. 18
De eo qui deſcendit in idipſum ſpiritus. 19
Quæ cauſa fuit,ut uerbum dei caro fieret. 20
Aduerſus eos qui dicunt eum de Ioſeph generatum. 21
Quid ſit quare magnanimus deus fuerit in obedientia hominis. 22
Oſtenſio quoniam pro eo qui ſaluatur in homine factũ eſt, ut proijceretur in hunc mundum de paradiſo. 23
Oſtenſio quoniam uerbum dei homo factus eſt. 24
Quid eſt qđ dictũ eſt à Dauid, de fructu uẽtris tui ponã ſuper ſedẽ tuã. 25
Quemadmodum interpretatæ ſunt ſcripturæ in Græcum,& quando. 26
Oſtenſio,quoniam ecce uirgo in utero habebit, & non uulua, quemadmodum quidam ſcribunt. 27
Quid eſt illũ apud Danielẽ, lapis ſine manibus exceſus impleuit oẽm ter. 28
Quare uirga Moyſi proiecta coluber facta eſt. 29
Oſtenſio quod ſi Ioſeph filius fuiſſet dominus,non rex eſſe potuiſſet. 30
Oſtenſio quoniam per quæ proiectus eſt homo de paradiſo,per hæc iterũ intrat in paradiſum. 31

n 2 Aduerſus

Aduerſus eos qui dicunt nihil de Maria ſumpſiſſe dñm in generationē. 32 A

Quare Lucas à domino inchoās genealogiam in Adam tetulit, & quot ab Adam uſq; ad deum ſunt generationes. 33

Oſtenſio quoniam Adam prior ſaluatur à domino. 34

Quare de paradiſo Adam proiecit deus. 35

De Cain qui fratrem ſuum occidit. 36

Quare folia fici circuncinxit ſe Adam. 37

Quid eſt quod à propheta dictum eſt, Super aſpidem & baſilicum ambulabis, & cætera. 38

Aduerſus Tatiani doctrinam. 39

Aduerſus eos qui ex quacunq; cauſa ſchiſmata faciunt. 40

Oſtenſio quod ſecundum prouidentiam patris regatur hic mundus. 41

Qm̄ neq; iuſtitia ſine bonitate conſtare poſſit, neq; bonitas ſine iuſtitia. 42

Quoniam ſapiens, idem iudex. 43

Oſtenſio quod uerbum dei iuſtum & bonum ſit. 44

Quemadmodum religioſior Plato quàm hæretici oſtendatur. 45

Quemadmodum ſecundum ſuam regulam, qui à Valentino ſunt extra ueritatem oſtenduntur. 46

ARGVMENTVM ERAS. ROTEROD. IN TERTIVM LIBRVM SANCTI IRENAEI. B

Videtur hoc uir ſanctiſſimus Irenæus ſtudio cauiſſe ne ſcholijs aut argumentis foret opus, adeo diligenter in titulis capitū rei ſummā colligit, & in ſingulos libros præloquens recenſet ordine, quæ dixerit libro ſuperiore, proponens quæ proximo dicturus eſt. Si quis tamen de his copioſius auebit cognoſcere, legat quinq; Tertulliani libros aduerſus Marcionem, in quibus Irenæum imitatur, Sunt autem minutula quæ annotauimus, eaq; pauca, capite 38. recitat ex Geneſi, Et ipſe conteret caput tuum, ut ipſe non referatur ad mulierem, ſed ad ſemen mulieris qui eſt Chriſtus. Cap. 21. dicit filium hominis cōmixtum uerbo dei, pio quidem ſenſu, ſed uerbo, quod nunc auerſantur theologorum aures, quum à permiſcendi miſcendiq; uocabulis non abhorruerit Auguſtinus epiſtola tertia: tametſi quod Auguſtinus dixit durius eſt dicto Irenæi. Ait enim, quomodo deus homini permixtus ſit, Irenæus dicit hominem deo commixtum. Solum autē uniendi uerbum nunc placet ſcholis, quum nulla uox ſit magis impia, niſi benigne interpretemur. Hæc ob eos commemoro, qui miras concitant tragœdias ob uoculas, quarū emphaſim interdum non intelligunt. Eodem in loco ſanctus Irenæus dicit Chriſtum iuxta humanam naturam adoptatū, ut fieret filius dei, uerba eius ſic habent, Et qui filius dei eſt, filius hominis factus eſt, commixtus uerbo dei, ut adoptionē percipiēs, fiat filius dei. Cap, 12. referens locum ex actis apoſtolicis 15. quum ponat idolothyta, ſanguinem, & fornicationem, ſuffocatorum non meminit, & ni fallor, alicubi ſic refert Ambroſius, reliqua minutiora ſunt, quàm ut operæpretium ſit commemorare,

Incipit

A

INCIPIT PRAEFATIO IN TERTIVM librum Irenæi de quatuor Hæreſibus.

QVia † dilectiſſime præceperas nobis ut eas quæ à Valentino ſunt ſententias abſconditas, ut ipſi putant, in manifeſtum proderem,& oſtenderem uarietatẽ ipſorũ,& ſermonẽ deſtruentem eos inferrem, aggreſſi ſumus aũt nos,arguentes eos à Simone patre omniũ hæreticorum, & doctrinas & ſucceſſiones manifeſtare,& omnibus eis contradicere,propter quod cum ſit unius operis traductio eorũ,& deſtructio in multis, miſimus tibi libros, ex quibus primus quidem omnium illorum ſentẽtias continet,&conſuetudines,& characteres oſtendit conuerſationis eorũ.In ſecũdo uero deſtructa & euerſa ſunt,quæ ab ipſis male docentur, & nudata & oſtenſa ſunt talia, qualia & ſunt, In hoc aũt tertio ex ſcripturis inferemus oſtenſiones, ut nihil tibi ex hijs quæ præceperas,deſit à nobis, ſed & prætereꝗ̃ opinabaris ad arguendum & euertendum eos, qui quolibet modo male docẽt, occaſiones à nobis accipias.Quæ enim eſt in deo charitas, diues & ſine inuidia exiſtens, plura donat,quàm poſtulet quis ab ea. Memento igitur eorũ,quæ diximus in prioribus duobus libris,& hæc illis adiungens, pleniſſimã habebis à nobis aduerſus omnes hæreticos contradictionem, & fiducialiter ac inſtantiſ-
B ſime reſiſtens eis, pro ſola uera ac uiuifica fide, quam ab apoſtolis eccleſia percepit,& diſtribuit filijs ſuis. Et enim dominus omnium dedit apoſtolis ſuis poteſtatem Euangelij,per quos & ueritatem,hoc eſt,dei filij doctrinam cognouimus,quibus & dixit dominus,Qui uos audit,me audit, & qui uos contemnit,me contemnit,& eum qui me miſit.

als, Tu quidẽ dilectiſſ.

A QVIBVS ET QVEM ADMODVM EVANGELIVM ACCEPERIT ECCLESIA. CAPVT 1.

NOn enim per alios diſpoſitionẽ ſalutis noſtræ cognouimus,quàm per eos, per quos Euangelium peruenit ad nos,quod quidem tunc præconiauerunt, poſtea uero per dei uoluntatẽ in ſcripturis nobis tradiderunt,fundamentum & columnã fidei noſtræ futurũ. Nec enĩ fas eſt dicere, quoniã ante prædicauerunt,quàm perfectam haberent agnitionem, ſicut quidam audent dicere, gloriantes emendatores ſe eſſe apoſtolorum.Poſtea enim quàm ſurrexit dominus noſter à mortuis,& induti ſunt ſuperueniẽte

ſpiritu ſancto uirtutē ex alto, de omnibus adimpleti ſunt, & habuerūt perfe-
ctam agnitionē, exierūt in fines terræ, ea quæ à deo nobis bona ſunt euan- A
gelizantes. & cœleſtē pacē hominibus annunciātes, qui quidē & omnes pa-
riter & ſinguli eorū habentes Euangeliū dei. Ita Matthæus in Hebræis ip-
Euāgeliſtæ. ſorū lingua ſcripturā ædidit Euangeliū, cum Petrus & Paulus Romæ euan-
gelizarent & fundarent eccleſiā. Poſt uero horū exceſſum Marcus diſcipu-
lus & interpres Petri, & ipſe quæ à Petro annuntiata erāt, præſcripta nobis
tradidit. Poſtea & Ioānes diſcipulus domini, qui & ſupra pectus eius recū-
bebat, & ipſe edidit Euāgeliū Epheſi Aſiæ cōmorās. Et omēs iſti unū deum
factorē cœli & terræ à lege & prophetis annuntiatū, & unū Chriſtū filium
dei tradiderūt nobis, quibus ſi quis nō aſſentit, ſpernit quidē participes dñi,
αὐτοκατάκριτος. ſpernit aūt & ipſum Chriſtū dominū, ſpernit uero & patrē, & eſt à ſemet-
ipſo damnatus, reſiſtens & repugnās ſaluti ſuæ, quod faciūt omēs hæretici.

Quod neq; ſcripturis, neq; traditionibus obſequātur hæretici. Ca. II.

CVm enim ex ſcripturis arguuntur, in accuſationē conuertuntur ipſarū ſcripturarum, quaſi non recte habeant, neq; ſint ex autoritate, & quia uarie ſint dictæ, & quia non poſſit ex hijs inueniri ueritas ab hijs, qui neſciāt traditionem. Nō enim per literas traditam illam, ſed per uiuam uocem, ob quam cauſam & Paulum dixiſſe, Sapientiam autem loquimur inter perfe-ctos, ſapientiam autem non mundi huius. Et hanc ſapientiam unuſquiſq; eorum eſſe dicit, quam à ſemetipſo adinuenit, fictionem uidelicet, ut digne B ſecundum eos ſit ueritas, aliquando quidem in Valentino, aliquando aūt in Marcione, aliquando in Cerintho, deinde in Baſilide: fuit aūt in illo, qui cō-tra diſputat, qui nihil ſalutare loqui potuit, unuſquiſq; ipſorū omni modo peruerſus, ſemetipſum regulam ueritatis deprauans, prædicare non confun-
Autoritas pōtificum. ditur. Cum autem ad eam iterum traditionem, quæ eſt ab apoſtolis, quæ per ſucceſſiones presbyterorum in eccleſijs cuſtoditur, prouocamus eos, qui aduerſantur traditioni, Dicent ſe non ſolum presbyteris, ſed etiam apoſto-lis exiſtentes ſapientiores, ſynceram inueniſſe ueritatem: apoſtolos autē ad-miſcuiſſe ea quæ ſunt legalia ſaluatoris uerbis, & non ſolum apoſtolos, ſed ipſum dominum modo quidem à Demiurgo, modo autem à medietate, in-
al's, ſermonē. terdum autem à ſummitate feciſſe† ſermones, & ſe uero indubitate, & incon-taminate & ſyncere abſconditum ſcire myſterium. Quod quidem impu-dentiſſime eſt blaſphemare ſuum factorem. Euenit itaque neque ſcripturis iam, neque traditioni conſentire eos. Aduerſus tales certamen nobis eſt ô dilectiſſime, more ſerpentum lubrici, undique fingere conantes. Quapro-pter undique reſiſtendum eſt illis, ſi quos ex hijs retuſione cōfundentes ad conuerſionem ueritatis adducere poſſimus. Etenim ſi non facile eſt ab er-rore apprehenſam reſipiſcere animam, ſed non omnimodo impoſſibile eſt errorem effugere, appoſita ueritate.

De apo-

De apoſtolorum traditione, uel ab apoſtolis in eccleſijs epi/ ſcoporum ſucceſſione. Cap. III.

A TRaditionem itaq; apoſtolorũ in toto mundo manifeſtatam, in eccleſia
adeſt perſpicere omnibus, qui uera uelint† audire, & habemus annume/ ali, uidere.
rare eos, qui ab apoſtolis inſtituti ſunt epiſcopi in eccleſijs, & ſucceſſores eo/
rum uſq; ad nos, qui nihil tale docuerunt, neq; cognouerunt, quale ab hijs
deliratur. Etenim ſi recondita myſteria ſciſſent apoſtoli, quæ ſeorſim & la/
tenter ab reliquis perfectos docebant, hijs uel maxime traderent ea, qui/
bus etiam ipſas eccleſias committebant, ualde enim perfectos & irrepre/
henſibiles in omnibus eos uolebant eſſe, quos & ſucceſſores relinquebant,
ſuum ipſorum locum magiſterij tradentes, †quibus emendate agẽtibus fie/ ali, qui emen
ret magna utilitas, lapſis autem ſumma calamitas. Sed quoniam ualde lon/ dati gentibus
gum eſt, in hoc tali uolumine omniũ eccleſiarum enumerare ſucceſſiones, fierent,
maximæ, & antiquiſſimæ, & omnibus cognitæ, à glorioſiſſimis duobus apo/ Romana ec/
ſtolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & conſtitutæ eccleſiæ, eam quam ha/ cleſia.
bet ab apoſtolis traditionem, & annuntiatam hominibus fidem, per ſucceſ/
ſiones epiſcoporum peruenientem uſq; ad nos, indicantes, cõfundimus o/
mnes eos, qui quoquo modo uel per ſui placentiam malam, uel uanam glo
riam, uel per cæcitatem & malam ſententiã præterquàm oportet colligunt.
Ad hanc enim eccleſiam propter potentiorem principalitatem, neceſſe eſt
B omnem conuenire eccleſiam, hoc eſt, eos qui ſunt undiq; fideles, in qua ſem/
per ab hijs qui ſunt undiq;, conſeruata eſt, ea quæ eſt ab apoſtolis traditio.
Fundantes igitur & inſtruentes beati apoſtoli eccleſiam, Lino epiſcopatum
adminiſtrandæ eccleſiæ tradiderũt. Huius Lini Paulus in hijs quæ ſunt ad Linus.
Timotheum epiſtolis meminit. Succedit aũt ei Anacletus, poſt eum tertio
loco ab apoſtolis epiſcopatum ſortitur Clemens, qui & uidit ipſos apoſto/
los, & contulit cum eis, & cum adhuc inſonantẽ prædicationem apoſtolorũ
& traditionem ante oculos haberet. Non ſolus enim, adhuc multi ſupererãt
tunc ab apoſtolis docti. Sub hoc igitur Clemente diſſenſione non modica,
inter eos qui Corinthi eſſent, fratres facta, ſcripſit quæ eſt Romæ eccleſia po
tentiſſimas literas Corinthijs, ad pacem eos congregans, & reparans fidem
eorum, & annuntians quam in recenti ab apoſtolis receperant traditionẽ,
annunciantem unum deum omnipotentem, factorẽ cœli & terræ, plaſma/
torem hominis, qui induxit cataclyſmum, & aduocauerit Abrahã, qui edu/
xerit populum de terra Ægypti, qui colloquutus ſit Moyſi, qui legem diſpo
ſuerit, & prophetas miſerit, qui ignem præparauerit diabolo & angelis eius.
Hunc patrem domini noſtri Ieſu Chriſti ab eccleſijs annuntiari, ex ipſa ſcri/
ptura qui uelint, diſcere poſſunt, & apoſtolicã eccleſiæ traditionẽ intelligere,
cum ſit uetuſtior epiſtola hijs qui nũc falſò docẽt, & alterũ deum ſuper De
miurgũ, & factorem horum omnium quæ ſunt commentiuntur. Huic autẽ

Euariſtus. Clementi ſuccedit Euariſtus,& Euariſto Alexander, ac deinceps ſextus ab apoſtolis conſtitutus eſt Sixtus,& ab hoc Teleſphorus,qui etiam glorioſiſſime martyrium fecit,ac deinceps Hyginius,poſt Pius, poſt quē Anicetus. Cum autem ſucceſſiſſet Aniceto Soter, nunc duodecimo loco epiſcopatum ab apoſtolis habet Eleutherius. Hac ordinatione & ſucceſſione, ea quæ eſt ab apoſtolis in eccleſia traditio, & ueritatis præconatio pūenit uſq; ad nos. Et eſt pleniſſima hæc oſtēſio,unam & eandem uiuificatricē fidem eſſe,quæ in eccleſia ab apoſtolis uſq; nunc ſit conſeruata,& tradita in ueritate. Et Polycarpus aūt non ſolum ab apoſtolis edoctus,& conuerſatus cum multis ex eis,qui dominū noſtrum uiderūt, ſed etiam ab apoſtolis in Aſia, in ea quæ eſt Smyrnis eccleſia conſtitutus epiſcopus, quem & nos uidimus in prima noſtra ætate,multū enim perſeuerauerat, & ualde ſenex glorioſiſſime & nobiliſſime martyrium faciens exiuit de hac uita. Hic docuit ſemper, quæ ab apoſtolis didicerat,quæ & eccleſiæ tradidit,& ſola ſunt uera. Et teſtimoniū hijs perhibēt quæ ſunt in Aſia eccleſiæ omnes, & qui uſq; adhuc ſucceſſerūt Polycarpo,qui uir multo maioris autoritatis teſtis, & fidelioris ueritatis eſt teſtis,quàm Valentinus & Marcion,& reliqui qui ſunt peruerſæ ſententiæ. Is enim eſt qui ſub Aniceto cum aduenīſſet in urbem,multos ex hijs quos prædiximus,hæreticos conuertit in eccleſiam dei, unam & ſolam hanc ueritatem annūcians ab apoſtolis percepiſſe ſe,quam & eccleſiæ tradidit. Et ſunt qui audierunt eum dicentem,quoniam Ioannes domini diſcipulus in Epheſo iens lauari,cum uidiſſet intus Cerinthum,exilierit de balneo nō lotus,dicens,quod timeat,ne balneum concidat,cum intus eſſet Cerinthus inimicus ueritatis. Et ipſe autem Polycarpus, Marcioni aliquando occurrēti ſibi & dicenti, Cognoſce nos,reſpondit, Cognoſco te primogenitum ſatanæ. Tantū apoſtoli,& horum diſcipuli habuerunt timorem, ut neq; uerbotenus communicarent alicui eorum,qui adulterauerāt ueritatem, quemadmodum & Paulus ait: Hæreticum autem hominem poſt unam correptionem deuita, ſciens quoniam peruerſus eſt qui eſt talis,& à ſemetipſo damnatus. Eſt autem & epiſtola Polycarpi ad Philippenſes ſcripta perfectiſſima, ex qua & charecterem fidei eius,& prædicationem ueritatis, qui uolunt & curam habent ſuæ ſalutis,poſſunt diſcere. Sed & quæ eſt Epheſi eccleſia à Paulo,quidem fundata. Ioanne aūt permanente apud eos uſq; ad Traiani tempora, teſtis eſt uerus apoſtolorum traditionis.

Polycarpus. A B

Teſtificatio eorum,qui apoſtolos uiderunt, de prædicatione ueritatis. Cap. IIII.

TAntæ igitur oſtēſiones cum ſint, hæc nō oportet adhuc quærere apud alios ueritatem,quam facile eſt ab eccleſia ſumere, cum apoſtoli quaſi in depoſitorium diues, pleniſſime in eam cōtulerint omnia,quæ ſint ueritatis, uti omnis quicūq; uelit,ſumat ex ea potū uitæ. Hæc eſt enim uitæ introitus,

omnes

omnes autem reliqui fures ſunt & latrones, propter quod oportet deuitare
A quidē illos, quæ autē ſunt eccleſiæ, cum magna diligētia diligere & apprehē-
dere ueritatis traditionē. Quid eñ & ſi qui de aliqua modica quæſtione di-
ſceptatio eſſet, nónne oporteret in antiquiſſimas recurrere eccleſias, in qui-
bus apoſtoli conuerſati ſunt, & ab eis de præſenti quæſtione ſumere quod
certũ &†rei liquidũ eſt. Quid aũt ſi neq; apoſtoli quidē ſcripturas reliquiſ-
ſent nobis, nónne oportebat ordinem ſequi traditionis, quam tradiderunt
hijs, quibus cõmittebant eccleſias, cui ordinationi aſſentiunt multæ gentes
Barbarorũ, eorum qui in Chriſtũ credunt, ſine charactere uel atramento
ſcriptā habentes per ſpiritum in cordibus ſuis ſalutē, & ueterem traditionē
diligenter cuſtodientes, in unũ deum credētes fabricatorem cœli & terræ, &
omniũ quæ in eis ſunt, per Chriſtũ Ieſum dei filiũ. Qui propter eminentiſ-
ſimam erga figmentũ ſuum dilectionē, eā quæ eſſet ex uirgine, generationē
ſuſtinuit, ipſe per ſe hominē adunans deo, & paſſus ſub Pontio Pilato, &
reſurgens, & in claritate receptus in gloria, uenturus ſaluator eorum qui ſal-
uantur, & iudex eorum qui iudicantur, & mittens in ignem æternum tranſ-
figuratores ueritatis, & contemptores patris ſui, & aduentus eius. Hanc fidē
qui ſine literis†crediderint, quantũ ad ſermonē noſtrũ barbari ſunt, Quan-
tum autem ad ſententiā, & conſuetudinē, & conuerſationē, propter fidē, per-
B quàm ſapientiſſimi ſunt, & placent deo, conuerſantes in omni iuſtitia & ca-
ſtitate & ſapientia. Quibus ſi aliquis annuntiauerit ea, quæ ab hæreticis ad-
inuenta ſunt, proprio ſermone eorum colloquens, ſtatim concludentes
aures, longo longius fugient, ne audire quidem ſuſtinentes blaſphemum
colloquiũ. Sic per illam ueterem apoſtolorũ traditionem, ne in conceptionē
quidem mentis admittunt, quodcunq; eorũ portentiloquiũ eſt: neq; enim
congregatio fuit apud eos, neq; doctrina inſtituta. Ante Valentinum enim
nõ fuerũt qui ſunt à Valentino, neq; ante Marcionē erant, qui ſunt à Mar-
cione, nec omnino erant aliqui ſenſus maligni, quos ſupra enumerauimus,
antequam initiatores & inuentores peruerſitatis eorum fierent. Valentinus
enim uenit Romam ſub Hyginio, increuit uero ſub Pio, & prorogauit tem
pus uſq; ad Anicetũ. Cerdon aũt qui ante Marcionem, & hic ſub Hyginio,
qui fuit octauus epiſcopus, ſæpe in eccleſiam ueniens, & exomologeſin fa-
ciens ſic conſummauit, modo quidē latenter docens, modo uero exomolo-
geſin faciens, modo uero ab aliquibus traductus, in hijs quæ docebat male,
& abſtentus eſt à religioſorũ hominum cõuentu. Marcion autē illi ſuccedēs
inualuit ſub Aniceto, decimum locum epiſcopatus cõtinente. Reliqui uero
qui uocantur gnoſtici à Menandro Simonis diſcipulo, quemadmodum o-
ſtendimus, accipiētes initia unuſquiſq; eorum, cuius participatus eſt ſenten-
tiæ, eius & pater, & antiſtes apparuit. Omnes autē hij multo poſterius, me-
diantibus iā eccleſiæ temporibus, inſurrexerunt in ſuam Apoſtaſiam.

Oſtenſio

Oſtenſio quod & dominus & apoſtoli in ueritate ædiderint doctrinam, & non ſecundum audientium opinionem. Cap. V. A

TRaditione igitur quæ eſt ab Apoſtolis,ſic ſe habente in eccleſia, & permanente apud nos, reuertamur ad eam quæ eſt ex ſcripturis oſtenſionem,eorum qui & Euangelium conſcripſerunt apoſtolorũ, ex quibus conſcripſerunt de deo ſententiam,oſtendentes quoniam dominus noſter Ieſus Chriſtus ueritas eſt, & mendacium in eo non eſt, quemadmodum & Dauid eam quæ eſt ex uirgine generationem eius, & eam quæ eſt ex mortuis reſurrectionem prophetans ait, Veritas de terra orta eſt. Et apoſtoli autem diſcipuli ueritatis exiſtentes, extra omne mendacium ſunt, non enim communicat mendacium ueritati,ſicut non communicant tenebræ luci,ſed præſentia alterius excludit alterum. Veritas ergo dominus noſter exiſtens, non mentiebatur, & quem ſciebat labis eſſe fructum, non utique deum confiteretur,& deum omnium,& ſummum regem,& patrem ſuum,perfectus imperfectum,ſpiritalis animalem,is qui in pleromate eſſet,eum qui extra pleroma, neq; diſcipuli eius alium quendam deum nominarent, aut dominũ uocarent, præter eum qui uere deus & dominus omnium:quemadmodum dicunt hij qui ſunt uaniſſimi ſophiſtæ,quoniam apoſtoli cum hypocriſi fecerunt doctrinam, ſecundum audientium capacitatem, & reſponſiones ſecundum interrogantium ſuſpiciones,cæcis cæca cõfabulantes,ſecundum cæcitatem ipſorum,languentibus autem ſecundum languores ipſorum, & errantibus ſecundum errorem eorum, & putantibus Demiurgum ſolum eſſe deum,hunc annuntiaſſe. His uero qui innominabilem patrem capiunt,per parabolas & ænigmata inenarrabile feciſſe myſterium, uti non quemadmodum habet ipſa ueritas,ſed & in hypocriſi,& quemadmodum capiebat unuſquiſq; dominum & apoſtolos ædidiſſe magiſterium. Hoc autem non eſt ſanantium nec uiuificantium,ſed magis grauantium,& augẽtium ignorantiam ipſorum,& multo uerior hic lex inuenitur,maledictũ dicens omnẽ qui in errorem mittat cæcum in uia. Qui enim ad inuentionem miſſi erant errantium apoſtoli, & ad uiſionem eorum qui non uidebant,& ad medicinam languentium, utiq; non ſecundum præſentem opinionem colloquebantur eis,ſed ſecundum ueritatis manifeſtationem. Nec enim quilibet homines recte facient, ſi cæcos iamiamq; per præcipitium ferri incipientes, adhortẽtur inſiſtere illi periculoſiſſimæ uiæ,quaſi uere rectæ, & quaſi bene peruenturi ſint. Quis autem medicus uolens curare ægrotum, faciet ſecundum concupiſcentias ægrotantis,& nõ ſecundũ quod aptum eſt medicinæ? Quoniam aũt dominus medicus uenit eorũ,qui ſe male habent, ipſe teſtificatur dicens: Non eſt opus ſanis medicus, ſed male habentibus. Non ueni uocare iuſtos,ſed peccatores ad pœnitentiã. Quomodo ergo qui male habent confirmabuntur? & quomodo peccatores pœnitentiam agent, utrum perſeuerantes B

rantes

rantes in eiſdem ipſis? An è contrario magnam commutationem & tranſ-
A greſſionem prioris conuerſationis accipientes, per quam & ægritudinē non modicam, & multa peccata ſibimetipſis importauerunt? Ignorantia autem mater horum omnium, per agnitionē uacuatur, agnitionem uero faciebat dominus ſuis diſcipulis, per quam & curabat laborātes, & peccatores à peccato cohercebat. Non igitur iam ſecundum priſtinam opinionem loquebatur eis, neq; ſecundum ſuſpicionem interrogantiū reſpondebat eis, ſed ſecundum doctrinam ſalutarem, & ſine hypocriſi, & ſine acceptatione. Quod etiā ex domini ſermonibus oſtēditur, qui quidē his qui erāt ex circunciſione oſtendebat filium dei eum, qui per prophetas† fuerat Chriſtum, hoc eſt, ſemetipſum manifeſtabat, qui libertatē hominibus reſtaurauerit, & attribuerit incorruptelæ hæreditatem. Gentes autem iterum docebāt apoſtoli, ut relinquerent uana ligna & lapides, quæ ſuſpicabantur eſſe deos, & uerum colerent deum, qui conſtituiſſet & feciſſet omne humanum genus, & per conditionem ſuam aleret & augeret, & conſtabiliter eis eſſe præſtaret, & ut expectarent filium eius Ieſum Chriſtum, qui redemit nos de Apoſtaſia ſanguine ſuo, ad hoc, ut eſſemus & nos populus ſanctificatus, de cœlis deſcenſurus in uirtute patris, qui & iudicium omnium facturus eſt, & ea quæ à deo ſunt bona donaturus his, qui ſeruauerint præcepta eius. Hic in nouiſſimis
B temporibus apparens lapis ſummus angularis, in unum collegit & uniuit eos, qui longe, & eos qui prope, hoc eſt, circunciſionem & præputium, dilatans Iaphet, conſtituens eum in domo Sem.

forte, prædictus fuerat.

Oſtēſio quod in ſcripturis nemo alius deus nominatur, nec dominus nuncupatur, niſi ſolus uerus deus pater omnium & uerbum eius. Cap. VI.

NEq; igitur dominus, neq; ſpiritus ſanctus, neq; apoſtoli eum qui non eſſet deus definitiue & abſolute deum nominaſſent aliquando. niſi eſſet uerus deus, neq; dominum appellaſſent aliquem ex ſua perſona, niſi qui dominatur omnium deum patrem & filium eius, qui dominiū accepit à patre ſuo omnis conditionis, quemadmodum habet illud: Dixit dominus domino meo, ſede à dextris meis, Quoaduſq; ponam inimicos tuos ſcabellū pedum tuorum. Patrem enim filio collocutum oſtendit, qui & dedit ei hæreditatem gentium, & ſubiecit ei omnes inimicos. Vere igitur cum pater ſit dominus, & filius uere ſit dominus, merito ſpiritus ſanctus domini appellatione ſignauit eos. Et iterum in euerſione Sodomitarū ſcriptura ait: Et pluit dominus ſuper Sodomam & Gomorram ignem & ſulphur, à domino de cœlo. Filium enim hic ſignificat, qui & Abrahæ conloquutus ſit, à patre acce piſſe poteſtatem ad iudicandum Sodomitas propter iniquitatem eorum. Similiter habet illud: Sedes tua deus in æternū, uirga directionis, uirga regni tui, Dilexiſti iuſtitiā, & odiſti iniquitatē, propterea unxit te deus, deus tuus. Vtroſq; enim dei appellatione ſignificauit ſpiritus, & eū qui ungitur filium,

filium,& eum qui ungit, id eſt patrem. Et iterum: Deus ſtetit in ſynagoga eorum,in medio autem deos diſcernit, de patre & filio,& de his qui adop- A tionem perceperunt dicit.Hi autem ſunt eccleſia, hæc em̄ eſt ſynagoga dei, quam deus,hoc eſt, filius ipſe per ſemetipſum collegit. De quo iterū dicit, Deus deorum dominus loquutus eſt,& uocauit terram. Quis deus? de quo dixit: Deus manifeſte ueniet,deus noſter,& non ſilebit,hoc eſt filius, qui ſecundum manifeſtationē hominibus aduenit,qui dicit palàm: Apparui his qui me non quærunt. Quorum autem deorum? quibus dicit: Ego dixi,dij eſtis,& filij altiſſimi omnes. Hij ſcilicet qui adoptionis gratiam adepti ſunt, per quam clamamus Abba pater. Nemo igitur alius, quemadmodū prædixi,deus nominatur, aut dominus appellatur,niſi qui eſt omnium deus & dominus,qui & Moyſi dixit: Ego ſum,qui ſum,& ſic dices filijs Iſraël, Qui eſt,miſit me ad uos,& huius filius Ieſus Chriſtus dominus noſter, qui filios dei facit credentes in nomen ſuum. Deſcendit,inquit,eripere populum hūc Ipſe eſt enim qui deſcendit & aſcendit propter ſalutē hominum. Per filium itaq; qui eſt in patre,& habet in ſe patrem, his quibus eſt manifeſtatus,patrē teſtimonium teſtimonium præbente filio, & filio annunciante patrem. Quemadmodum & Eſaias ait: Et ego, inquit, teſtis, dicit dominus deus,& puer quem elegi,uti cognoſcatis,& credatis, & intelligatis quoniā ego ſum.

Cum autem eos,qui non ſunt dij nominat, non in totum, quemadmodū prædixi,ſcriptura oſtendit illos deos, ſed cum aliquo additamento & ſigni- B ficatione,per quam oſtenduntur non eſſe dij. Quemadmodum apud Dauid, dij gentium idola dæmoniorum,& deos alienos nō†ſectabitis. Ex hoc enim quod dicit dij gentium,gentes autem uerbum domini neſciunt,& alienos deos nominans eos,abſtulit quod ſint dij. A ſua autem perſona quod eſt,dicit de ipſis, ſunt enim idola,inquit,dæmoniorum. Et Eſaias, Confundantur omnes qui blaſphemant deum,& ſculpunt inutilia,& ego teſtis,dicit dominus,abſtulit quod ſint dij,ſolo autem utitur nomine,ad hoc ut ſciamus de quo dicit. Hoc autem ipſum & Hieremias: Dij,inquit, qui non fecerunt cœlum & terram pereant de terra,quæ eſt ſub cœlo. Ex eo enim quod perditionem eorum adiecit,oſtendit non eſſe deos eos. Et Helias autē conuocato uniuerſo Iſraël in Carmelum montē,uolens eos ab idololatria auertere, ait eis. Quouſq; claudicabitis uos in ambobus ſuffraginibus, ſi unus eſt dominus deus,uenite poſt eum. Et iterum ſuper holocauſtum ſic ait idolorum ſacerdotibus. Vos inuocabitis in nomine deorum ueſtrorum, & ego inuocabo in nomine domini dei mei, & deus qui exaudiet hodie, ipſe eſt deus. In eo enim quod hæc dicebat propheta, qui quidem apud ipſos putabantur dij, arguit deos non eſſe. Conuertit autem eos ad eum deum,qui & credebatur ab eo,& qui uere erat deus,quem & inuocās clamabat: Domine deus Abrahā,deus Iſaac, deus Iacob exaudi me hodie. Et intelligat omnis

† aliàs ſectabimini.

populus

A omnis populus hic, quoniã tu es deus Iſraël. Et ego igitur inuoco te domine deus Abraham, & deus Iſaac, & deus Iacob, qui eſt & Iſraël, pater domini noſtri Ieſu Chriſti, deus qui per multitudinem miſericordiæ tuæ, & bene ſenſiſti in nobis, ut te cognoſcamus, qui feciſti cœlum & terram & dominaris omnium, qui es ſolus & uerus deus, ſuper quẽ alius deus non eſt, præter dominum noſtrum Ieſum Chriſtum† dominatione quoq; dominaris ſpiritus ſancti, da omni legenti hanc ſcripturam cognoſcere te, quia ſolus deus es, & confirmari in te, & abſiſtere ab omni hæretica, & quæ eſt ſine deo & impia ſententia. Et apoſtolus autem Paulus dicens, Si enim his qui non erant dij ſeruiſtis, nunc cognoſcentes deum, imò cogniti à deo, ſeparauit eos qui non erant, ab eo qui eſt deus. Et iterum de antichriſto dicens, Qui aduerſatur & extollit ſe, inquit, ſuper omne quod dicitur deus, uel quod colitur, eos qui ab ignorantibus deum dij dicuntur, ſignificat, id eſt idola. Et enim pater omnium deus dicitur & eſt, & non ſuper hunc extolletur antichriſtus, ſed ſuper eos qui dicuntur quidem, non ſunt autem dij. Quoniam autem hoc uerum eſt, ipſe Paulus ait, Scimus autem quoniã nihil eſt idolum, & quoniam nemo deus niſi unus. Etenim ſi ſunt qui dicuntur dij, ſiue in cœlo ſiue in terra, nobis unus deus pater, ex quo omnia, & nos in illo, & unus dominus Ieſus Chriſtus, per quẽ omnia, & nos per ipſum. Dixit enim & ſeparauit eos qui dicuntur quidem, non ſunt autem dij, ab uno deo patre, ex quo omnia, B & unum dominum Ieſum Chriſtum, ex ſua perſona firmiſſime cõfeſſus eſt. Quod autem ſiue in cœlo ſiue in terra, non quemadmodum exponunt hij, dicere eum mundi fabricatorem, ſed ſimile eſt ei quod à Moyſe dictum eſt, Non facies tibi omnem ſimilitudinem in deum, quæcunq; in cœlo ſurſum, & quæcunq; in terra deorſum, & quæcunq; in aquis, uel ſub terra. Quæ autem in cœlo ſunt, quæ ſint ipſe exponit. Ne quando, inquit, reſpiciens in cœlum, & uidens ſolem & lunam & ſtellas, & omne ornamentum cœli, errans adores ea, & ſeruias eis. Et ipſe autẽ Moyſes homo dei exiſtens, Deus inquit, datus eſt ante Pharaonem, non autem uere dominus appellatur, nec deus uocatur à prophetis, ſed fidelis Moyſes famulus & ſeruus dei dicitur à ſpiritu, quod & erat.

Marg.: ηὐδόκησας / al., dominati/one quoq; dominans

Quid ſit quod à Paulo dicitur in quibus deus mundi huius excæcauit mentes infidelium. Cap. VII.

QVod autem dicunt aperte Paulum in ſecunda ad Corinthios dixiſſe, in quibus deus ſeculi huius excæcauit mentes infidelium, & alterum quidem† dominum eſſe ſeculi huius dicunt, alterũ uero qui ſit ſuper omnem principatum, & initium & poteſtatem, non ſumus in cauſa, ſi hij qui quæ ſuper deum ſunt myſteria ſcire ſe dicunt, ne quidem legere Paulum ſciunt. Si enim qui ſecundũ Pauli conſuetudinem, quemadmodum ex multis & alibi oſtendimus hyperbatis eum utẽtem, ſic legerit, in quibus deus, deinde ſub- diſtin-

Marg.: al., deum / hyperbaton

diſtinguens & modicum diaſtematis faciens,ſimul & in unum reliqua lege A
rit,ſeculi huius excæcauit mentes infidelium,inueniet uerum,ut ſit quod di-
citur, Deus excæcauit mentes infidelium huius ſeculi. Et hoc per ſubdiſtin-
ctionem oſtenditur. Non enim deum huius ſeculi dicit Paulus,quaſi ſuper
illum alterum aliquem ſciens, ſed deum quidē deum confeſſus eſt:Infideles
autem ſeculi huius dicit, quoniam uenturum incorruptibile non hæredita-
bunt ſeculum.Quēadmodum autē deus excæcat mentes infidelium,ex ipſo
Paulo oſtendemus, proficiente nobis ſermone,& non nunc in multum mu
temus mentem noſtram à propoſito.Quoniam autem hyperbatis frequen-
ter utitur Apoſtolus,propter uelocitatē ſermonum ſuorum,& propter im-
petum qui in ipſo eſt ſpiritus, ex multis quidem alijs eſt inuenire. Sed & in
ea quæ eſt ad Galatas,ſic ait,Quid ergo? Lex factorum poſita eſt,uſq; quo
ueniat ſemen,cui promiſſum eſt, diſpoſitum per angelos in manu mediato-
Hyperbatum ris.Ordinatio enim ſic eſt, Quid ergo lex factorum? diſpoſita per angelos
in manu mediatoris,poſita eſt,uſq; dum ueniat ſemen,cui repromiſſum eſt,
ut ſit homo interrogans,& ſpiritus reſpondens. Et iterum in ſecunda ad
Theſſalonicēſes,de antichriſto dicēs,ait,Et tunc reuelabitur ille iniquus,quē
dominus Ieſus Chriſtus interficiet ſpiritu oris ſui,& deſtruet præſentia ad-
uentus ſui, illum cuius eſt aduentus ſecundū operationem ſatanæ, in omni
uirtute & ſignis & portentis mendacij. Etenim in his ordinatio dictorum
ſic eſt,Et tunc reuelabitur iniquus,cuius eſt aduentus ſecundū operationem B
ſatanæ, in omni uirtute & ſignis & portentis mendacij; quem dominus Ie-
ſus interficiet ſpiritu oris ſui,& deſtruet præſentia aduentus ſui.Non enim
aduentum domini dicit, ſecundum operationem ſatanæ fieri, ſed aduen-
tum iniqui,quem & antichriſtum dicimus. Si ergo non attendit aliquis le-
ctioni, & per interualla aſpirationis manifeſtet quod dicitur,erunt non tan
tum incongruentia, ſed & blaſphema legens, quaſi domini aduentus ſe-
cundum operationem fiat ſatanæ. Sicut ergo in talibus oportet per lectio-
nem hyperbaton oſtendi, & conſequentem Apoſtoli ſeruare ſenſum,ſic &
ibi non deum ſeculi huius legimus,ſed deum quem uere deum dicimus.In-
credulos autem & excæcatos ſeculi huius, audiemus, quoniam uenturum
uitæ non hæreditabunt ſeculum.

Quid eſt Mammona. Cap. VIII.

Soluta igitur & hac illorum calumnia, manifeſte oſtenſum eſt,quoniam nunquam prophetæ, neq; apoſtoli alium deum nominauerunt,uel dominum appellauerunt præter uerum & ſolum deum.Multo magis ipſe dominus,qui & Cæſari quidem quæ Cæſaris ſunt reddi iubet,& quæ dei ſunt deo,Cæſarem quidē Cæſarē nominans, deum uero deū confitēs. Similiter & illud quod ait, Non poteſtis duobus dominis ſeruire,ipſe interpretatur, dicens, Non poteſtis deo ſeruire & mammonæ, deum quidem confitens

deum.

A deum,mammonam autem nominans,hoc quod & eſt,non Mammonam dominum uocat dicens, Non poteſtis duobus dominis ſeruire,ſed diſcipulos docet ſeruiẽtes deo,non ſubijci Mammonæ,neq; dominari ab eo. Qui, inquit,facit peccatum ſeruus eſt peccati. Quemadmodum igitur ſeruientes peccato,ſeruos peccati uocat,non tamen ipſum peccatum dominum appellat,ſic & eos qui mammonæ ſeruiunt,ſeruos mammonæ appellat,nõ deum appellans Mammonam. Mammonas autem eſt ſecundum Iudaicam loquelam,qua & Samaritæ utũtur,cupidus,& plus q̃ oportet,habere uolens. Secundum autem Hebraicam adiunctiue dicitur Mam,uel ſignificat guloſum,id eſt, qui non poſſit à gula ſe continere. Secundum hæc igitur quæ ſignificãtur,nõ poſſumus deo ſeruire & Mammonæ. Sed & diabolum cum dixiſſet fortem, nõ in totum ſed uelut in comparatione noſtra, ſemetipſum in omnia & uere fortem oſtendit dominus dicens, non aliter aliquem poſſe diripere uaſa fortis, ſi non prius ipſum alliget fortem,& tunc domum eius diripiet. Vaſa autẽ eius & domus nos eramus, cum eſſemus in Apoſtaſia, utebatur enim nobis quẽadmodum uolebat,& ſpiritus immundus habitabat in nobis. Non enim aduerſus eum,qui ſe alligabat & domũ eius diripiebat fortis erat,ſed aduerſus eos,qui in uſu eius erant homines,quoniã abſcedere fecerat ſentẽtiam eorum à deo,quos eripuit dominus. Quẽadmodum & Hieremias ait, Redemit dominus Iacob,eripuit eũ de manu Pharaonis

B eius. Si igitur non ſignificaſſet eum,qui alligat,& diripit eius uaſa,hoc autẽ ſolum eum fortem dixiſſet,eſſet fortis inuictus. Sed obiecit obtinentẽ,tenet enim qui alligat,tenetur autem qui alligatur,& hoc ſine comparatione fecit, ut non comparetur domino ſeruus Apoſtata exiſtens, nõ enim tãtum hic, ſed nec quidẽ ex his quæ cõſtituta,& in ſubiectione ſunt cõparabitur uerbo dei,per quẽ facta ſunt omnia,qui eſt dominus noſter Ieſus Chriſtus. Quoniam enim ſiue angeli,ſiue archangeli,ſiue throni,ſiue dominationes ab eo qui ſuper omnes eſt deus,& conſtituta ſunt,& facta per uerbũ eius, Ioannes quidẽ ſic ſignificauit, cum enim dixiſſet de uerbo dei, quoniã erat in patre, adiecit, Omnia per eum facta ſunt, & ſine eo factũ eſt nihil. Dauid quoq; cum laudationes enumeraſſet, nominatim uniuerſa quæcunq; diximus, & cœlos & omnes uirtutes eorũ adiecit, Quoniã ipſe præcepit & creata ſunt, ipſe dixit & facta ſunt. Cui ergo præcepit? uerbo ſcilicet,& per quod,inquit, cœli firmati ſunt,& ſpiritu oris eius omnis uirtus eorum. Quoniam autem ipſe omnia fecit libere, & quẽadmodum uoluit,ait iterum Dauid, Deus autem noſter in cœlis ſurſum,& in terra omnia quæcunq; uoluit fecit. Altera autem ſunt,quæ cõſtituta ſunt ab eo qui conſtituit, & quæ facta ſunt ab eo qui fecit,ipſe enim infectus,& ſine initio & ſine fine,& nullius indigens,ipſe ſibi ſufficiens, & adhuc reliquis omnibus, ut ſint hoc ipſum præſtans. Quæ uero ab eo ſunt facta,initium ſumpſerunt. Quæcunq; autẽ initium ſumpſe-

Mãmona qd

runt percipere,& ſubiecta ſunt,& indigent eius qui ſe fecit,neceſſe eſt omni- A
no uti differens uocabulum habeant apud eos,etiam qui uel modicum ſen
ſum in diſcernendo talia habeant, Ita ut is quidem qui omnia fecerit cum
uerbo ſuo, iuſte dicatur deus & dominus ſolus, quæ autem facta ſunt, non
iam eiuſdem uocabuli percipibilia eſſe, neque iuſte id uocabulum ſumere
debere, quod eſt creatoris.

Quam habuerunt de deo ſententiam,qui Euangelium nobis
tradiderunt apoſtoli. Caput IX.

OStenſo igitur hic plane, & adhuc oſtendatur manifeſtius neminem al-
terum dominum uel deū, neq; prophetas neq; apoſtolos,neq; domi
num Chriſtum confeſſum eſſe ex ſua perſona, ſed præcipue deum & domi-
num,prophetis quidē & apoſtolis patrem & filium confitentibus, alterum
autem neminem neq; deum nominantibus, neq; dominum confitentibus.
Et ipſo domino,patrem tantum deum & dominum eum,qui ſolus eſt deus
& dominator omniū,tradente diſcipulis,ſequi nos oportet,ſiquidē illorum
ſumus diſcipuli,teſtimonia illorum ita ſe habētia, Matthæus enim apoſto-
lus unum & eundem ſciens deum, qui promiſſionem fecerit Abrahæ,factu
rum ſe ſemen eius quaſi ſtellas cœli, qui per filium ſuum Chriſtum Ieſum à
lapidum cultura in ſuam nos agnitionem uocauerit, uti fieret populus,qui
non populus,& non dilecta,dilecta,ait Ioannē præparātem Chriſto uiam,
his qui in carnali quidē cognatione gloriabantur,uarium autē & omni ma- B
litia completum ſenſum habebant,eam pœnitentiam quæ à malitia reuoca
ret,annuntiantem dixiſſe,Progenies uiperarum,quis uobis monſtrauit fu-
gere ab ira uentura? facite ergo fructum dignum pœnitentiæ, & nolite di-
cere in uobis ipſis,patrem habemus Abraham.Dico enim uobis,quoniam
potens eſt deus ex lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ.Pœnitentiam igi-
tur eis eam quæ eſſet à malitia,præconabat,ſed non alterum deum annun-
tiabat, præter eum qui feciſſet promiſſionem Abrahæ,ille præcurſor Chri-
ſti,de quo iterum ait Matthæus,ſimiliter autē & Lucas,Hic enim eſt qui di
ctus eſt à domino per prophetam,Vox clamantis in deſerto, parate uiam
domino,rectas facite ſemitas dei noſtri.Omnis uallis implebitur,& omnis
mons & collis humiliabitur,& erūt tortuoſa in directa, & aſpera in uias pla
nas,& uidebit omnis caro ſalutare dei noſtri.Vnus igitur & idem deus eſt,
pater domini noſtri,qui & præcurſorem per prophetas miſſurum ſe promi
ſit,& ſalutare ſuum, id eſt,uerbum ſuū uiſibile effecit omni fieri carni,incar-
natum & ipſum,ut in omnibus manifeſtus fieret rex eorum.Etenim ea quæ
iudicātur oportebat uidere iudicem,& ſcire hunc à quo iudicātur, & ea quæ
gloriam conſequūtur,oportebat ſcire eum,qui munus gloriæ eis donat.Ite-
rum autē de angelo dicēs Matthæus ait, Angelus domini apparuit Ioſeph
in ſomnis.Cuius domini? Ipſe interpretatur,uti adimpleatur quod dictum
eſt

A eſt à domino per prophetam, Ex Ægypto uocaui filium meum. Ecce uirgo in utero accipiet & pariet filium, & uocabũt nomen eius Emanuel, quod eſt interpretatũ, nobiſcũ deus. De hoc qui eſt ex uirgine Emanuel, dixit Dauid, Non auertas faciem Chriſti tui. Iurauit dominus Dauid ueritatem, & non diſpernet eum, de fructu uentris tui, ponam ſuper ſedem tuam. Et iterum, Notus in Iudæa deus, & factus eſt in pace locus eius, & habitaculum eius in Syon. Vnus igitur & idem deus, qui à prophetis prædicatus eſt, & ab angelo annuntiatus, & huius filius, qui ex fructu uentris Dauid, id eſt, ex Dauid uirgine, & Emanuel, cuius & ſtellam Balaam quidem ſic prophetauit, Orietur ſtella ex Iacob, & ſurget dux in Iſraël. *No.*

Quæ ſunt quæ à Magis domino noſtro oblata ſunt munera. Caput X.

MAtthæus autẽ Magos ab oriente uenieñtes ait dixiſſe, Vidimus enim ſtellam eius in oriente, & uenimus adorare eum, deductosq́ à ſtella in domum Iacob ad Emanuel, per ea quæ obtulerunt munera oſtendiſſe, quis erat qui adorabatur, Myrrha quidem, quod ipſe erat, qui pro mortali humano genere moreretur & ſepeliretur. Aurum uero, quoniam rex, cuius regni finis non eſt. Thus uero, quoniam deus, qui & notus in Iudæa factus eſt, & manifeſtus eis, qui non quærebãt eum. Adhuc ait in baptiſmate Matthæus, Aperti ſunt ei cœli, & uidit ſpiritum dei, quaſi columbam uenientem

B ſuper eum. Et ecce uox de cœlo, dicẽs, Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Non enim Chriſtus tunc deſcendit in Ieſum, neq; alius quidem Chriſtus, alius uero Ieſus, ſed uerbum dei, qui eſt ſaluator & omnium dominator cœli & terræ, qui eſt Ieſus, queadmodum ante oſtendimus, qui & aſſumpſit carnem, & unctus eſt à patre ſpiritu, Ieſus Chriſtus factus eſt, ſicut Eſaias ait, Exiet uirga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet, & requieſcet ſuper eum ſpiritus domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & uirtutis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & implebit eum †ſpiritu timoris dei. Non ſecundum gloriam iudicabit, neq; ſecundum loquelam arguet, ſed iudicabit humili iudicio, & arguet glorioſos terræ. Et iterum ipſe Eſaias unctionem eius, & propter quid unctus eſt præſignificans, ait, Spiritus dei ſuper me, quapropter unxit me, euangelizare humilibus miſit me, curare cõminutos corde, præconare captiuis remiſſionem, & cæcis uiſionem, uocare annum domini acceptabilem, & diem retributionis, cõſolari omnes †plangẽtes. Nam ſecundũ id quod uerbum dei homo erat ex radice Ieſſe & filius Abrahæ, ſecundũ hoc requieſcebat ſpiritus dei ſuper eum, & ungebatur ad euangelizandum humilibus. Secundũ autem quod deus erat, non ſecundum gloriam iudicabat, neq; ſecũdum loquelam arguebat, non enim opus erat illi, ut quis ei teſtimonium diceret de homine, cum ipſe ſciret quid eſſet in homine. Aduocabat autem omnes homines plãgentes, & remiſſio-

al. ſpiritu *al. lugentes*

nem his qui à peccatis in captiuitatem deducti erant donans, ſoluebat eos A à uinculis, de quibus ait Salomon, Reſtibus autem peccatorum ſuorum unuſquiſq; conſtringitur. Spiritus ergo dei deſcendit in eum, eius, qui cum per prophetas promiſerat uncturum ſe eum, ut de abundantia unctionis eius nos percipientes ſaluaremur, & ſic quidem Matthæus.

Oſtenſio quod neq; plura neq; minus quàm quatuor poſſunt eſſe Euangelia. Caput XI.

LVcas autem ſectator & diſcipulus apoſtolorum, de Zacharia & Heliſabeth ex quibus ſecundũ repromiſſionem dei, Ioannes natus eſt, referens ait, Erant autẽ iuſti ambo ante deum, incedentes in omnibus mãdatis & iuſtitijs domini ſine querela. Et iterum de Zacharia dicens, Factum eſt autem cũ ſacerdotio fungeretur in ordine uicis ſuæ ante dominum, ſecundũ conſuetudinem ſacerdotij ſorte exiuit, ut incenſum poneret, & uenit uti ſacrificaret, intrans in templum domini. Qui præeſt in conſpectu domini, ſimpliciter & abſolute & firme deum & dominũ confitens, ex ſua perſona eum qui elegerit Hieruſalem & legiſlationem ſacerdotij fecerit, cuius eſt & angelus Gabriel. Etenim alterum ſuper hunc neſciebat, ſi enim intellectum perfectionis alicuius dei & domini præter hunc habuiſſet, non utiq; hunc quem ſciebat labis eſſe fructum, abſolute & in totum dominum & deum confiteretur, ſicut ante oſtẽdimus. Magnus in cõſpectu domini, & multos filiorum Iſraël conuertet ad dominum deum ipſorum, & ipſe præcedet in conſpectu B eius in ſpiritu & uirtute Heliæ, præparare domino plebem perfectam, Cui ergo populũ præparauit, & cuius in conſpectu domini magnus factus eſt? Vtiq; eius qui dixit, quoniam & plus quàm propheta habuit aliquid Ioãnes, & nemo in natis mulierum maior eſt Ioãne Baptiſta, qui & populum præparabat ad aduentum domini, conſeruis prænuntians, & pœnitẽtiam ipſis præconans, uti remiſſionẽ à domino præſente perciperent, conuerſi ad deũ, à quo propter peccata & tranſgreſſionem erant abalienati. Queãdmodum & Dauid ait, Alienati ſunt peccatores ab utero, errauerunt à uentre. Et propter hoc conuertens eos ad dominum eorum, præparabat dño populum perfectum, in ſpiritu & uirtute Heliæ. Et iterũ de angelo referens ait, In ipſo autem tempore miſſus eſt angelus Gabriel à deo, qui & dixit uirgini, Noli timere Maria, inueniſti enim gratiam apud deum, & de domino dicit, Hic erit magnus, & filius altiſſimi uocabitur, & dabit ei dominus deus thronum Dauid patris ſui, & regnabit in domo Iacob, & regni eius non erit finis. Quis eſt autem alius qui regnat in domo Iacob ſine intermiſſione in æternum, niſi Chriſtus Ieſus† dominus noſter filius dei altiſſimi, qui per legem & prophetas promiſit ſalutare ſuum facturum ſe omni carni uiſibilem, ut fieret filius hominis, ad hoc ut & homo fieret filius dei. Propter quod exultans Maria clamabat pro eccleſia prophetans, Magnificat anima mea dominum,

†al. deus

A minũ,& exultauit ſpiritus meus in deo ſalutari meo. Aſſumpſit enim Iſraël
puerum ſuum, reminiſcens miſericordiæ ſuæ, Quemadmodum locutus eſt
ad patres noſtros Abrahæ,& ſemini eius in æternum. Per hæc igitur & tan
ta monſtrat Euãgelium, quoniam qui locutus eſt patribus deus, hic eſt qui
per Moyſen legiſdationem fecit, per quã legiſdationem cognouimus, quo
niam patribus locutus eſt, hic idẽ deus ſecundũ magnam bonitatem ſuam
effudit miſericordiam in nos, in qua miſericordia cõſpexit oriens ex alto,&
apparuit his, qui in tenebris & umbra mortis ſedebant,& direxit pedes no
ſtros in uiam pacis. Quemadmodum & Zacharias deſinens mutus eſſe,
quod propter infidelitatẽ paſſus fuerat, nouello ſpiritu adimpletus, nouum
dicebat deum. Omnia enim noua aderant uerbo noue diſponẽte carnalem
aduentum, uti eum hominem, qui extra deum ubi erat, aſcriberet deo, pro-
pter quod & noue deum colere docebantur. Sed nõ alium deum, quoniam
quidẽ unus deus qui iuſtificat circumciſionẽ ex fide,& præputiũ per fidem.
Propheta autem Zacharias dicebat, Benedictus dominus deus Iſraël, quia
uiſitauit, & fecit redemptionem populo ſuo. Et erexit cornu ſalutis nobis in
domo Dauid pueri ſui. Sicut locutus eſt per os ſanctorũ prophetarum ſuo
rum, qui à ſeculo ſunt. Salutem ex inimicis noſtris,& ex manu omnium qui
oderunt nos. Ad faciendã miſericordiam cum patribus noſtris,& reminiſci
teſtamẽti ſancti ſui, iuſiurãdum quod iurauit ad Abraham patrẽ noſtrum,
B uti det nobis ſine timore ex manu inimicorum ereptis, ſeruire ſibi in ſan-
ctitate & iuſtitia in cõſpectu ſuo omnes dies noſtros. Deinde ad Ioannem
dicit, Et tu puer propheta altiſſimi uocaberis, præibis enim ante faciem do-
mini parare uias eius, ad dandum intellectum ſalutis populo eius, in remiſ-
ſionem peccatorũ eorum. Hæc enim eſt ſalutis agnitio, quæ deerat eis, quæ
eſt filius dei, quã ſciebat Ioannes dicens, Ecce agnus dei, qui aufert peccatũ
mundi, hic erat de quo dicebam, Poſt me ueniet uir, qui ante me factus eſt,
quoniã prior me erat. Omnesq; de plenitudine eius accepimus. Hæc itaq;
ſalutis agnitio, ſed nõ alter deus, nec alter pater, neq; bythus, neq; pleroma
triginta æonũ, nec mater ogdoados, ſed agnitio ſalutis erat, agnitio filij dei,
qui & ſalus & ſaluator & ſalutare uere & dicitur & eſt, Salus quidẽ, ſicut, In
ſalutẽ tuam ſuſtinui te dñe, Saluator autẽ iterum, Ecce deus meus ſaluator
meus, fidens ero in eum, Salutare autẽ ſic, Notum fecit deus ſalutare ſuũ in
cõſpectu gentiũ. Etenim ſaluator quidẽ quoniã filius & uerbũ dei, Salutare
autẽ quoniã ſpiritus. Spiritus enim, inquit, faciei noſtræ Chriſtus dominus.
Salus autẽ, quoniã uerbum caro factũ eſt,& habitauit in nobis. Hãc igitur
agnitionem ſalutis ſciebat Ioannes, pœnitentiã agentibus & credentibus in
agnum dei, qui tollit peccatũ mũdi. Apparuit, inquit,& paſtoribus angelus
dñi, annuntians gaudiũ eis, quoniã generatus eſt in domo Dauid ſaluator,
qui eſt Chriſtus dominus: deinde multitudo exercitus cœleſtis laudantium

deum & dicentium, Gloria in excelſis deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Hos angelos falſarij gnoſtici dicunt ab ogdoada ueniſſe, & de- A
ſcenſionem ſuperioris Chriſti manifeſtaſſe, ſed corruūt iterum, dicētes eum qui ſurſum ſit Chriſtum & ſaluatorem nō natum eſſe, ſed & poſt baptiſma eius qui ſit de diſpoſitione Ieſu, ſpiritum ſicut columbā in eum deſcendiſſe. Mentiuntur ergo ogdoadas angeli ſecundum eos dicentes, quoniam generatus eſt hodie nobis ſaluator, qui eſt Chriſtus dominus in ciuitate Dauid. Neq; enim Chriſtus, neq; ſaluator tūc natus eſt ſecundū eos, ſed ille qui eſt
als, in quem diſpoſitione Ieſus, qui eſt mundi fabricator, is† inquam, uere poſt baptiſma deſcendiſſe, hoc eſt, poſt triginta annos ſuperni ſaluatoris dicunt. Quid autem in ciuitate Dauid adpoſuerunt, niſi ut eam pollicitationem quæ à deo facta eſt Dauid, quoniam ex fructu uentris eius æternus erit rex, adimplea tur, euangelizarent. Etenim fabricator totius uniuerſitatis fecerat promiſſionem Dauid, quemadmodum ipſe ait, Adiutorium noſtrum à domino, qui fecit cœlum & terram. Et iterum, In manu eius omnes fines terræ, & altitudines montium ipſius ſunt. Quoniam ipſius eſt mare & ipſe fecit illud, & aridam manus eius formauerūt. Venite adoremus & procidamus ante eum, ploremus in conſpectu domini qui fecit nos, quia ipſe eſt dominus deus noſter, manifeſte pronuntians ſpiritus ſanctus per Dauid audientibus eum, quoniā erunt qui contemnent eum, qui plaſmauit nos, qui & ſolus eſt deus. propter quod & dicebat, quæ prædicta ſunt ſignificans, quoniam ne enarra B
ueritis, præter hunc, aut ſuper hunc alius non eſt deus, cui magis intendere oportcat religioſos nos & gratos, præparās in eum qui fecerit, & cōſtituerit, & enunciat. Quid ergo erit his qui tantum blaſphemiæ aduerſus ſuum factorem adinuenerunt? Hoc idem autem & angeli. In eo enim quod dicunt, Gloria in excelſis deo, & in terra pax, eum qui ſit altiſſimorum, hoc eſt, ſupercœleſtium factorem, & eorum quæ ſuper terrā omnium conditorem his ſermonibus glorificauerūt, qui ſuo plaſmati, hoc eſt hominibus ſuam benignitatem ſalutis de cœlo miſit, propter quod & paſtores, ait, reuertebantur glorificantes deum in omnibus quæ audierant & uiderāt, quemadmodum & narratum eſt ad eos. Non enim alterum deum glorificabāt Iſraelitæ paſtores, ſed illum qui à lege & prophetis annūtiatus eſt, factorem omnium, quem & glorificant angeli. Si autem alterum quidem angeli, qui erant ab ogdoade glorificabant, alterum uero paſtores, errorem eis & nō ueritatem detulerunt, & hij iniqui ab ogdoade erant angeli. Adhuc ait Lucas de domino, Cum impleti eſſent dies purgationis impoſuerunt eū in Hieruſalem, aſtare eum domino, quēadmodum ſcriptum eſt in lege domini, Quoniam omne maſculinū adaperiens uuluam, ſanctum dn̄o uocabitur: Et ut darent ſacrificium ſecundum quod ſcriptum eſt in lege domini, Par turturum, aut duos pullos columbinos, ex ſua perſona manifeſtiſſime deū appellans eum

qui

A qui legis dationem fecerit. Et Symeon autem, inquit, benedixit deum, & ait, Nunc dimittes ſeruum tuum domine in pace. Quia uiderunt oculi mei ſalutare tuum, Quod paraſti ante faciem omnium populorum, Lumen ad reuelationem gẽtium, & gloriam populi tui Iſraël. Et Anna autem prophetiſſa, ait, ſimiliter clarificabat deum uidens Chriſtum, & loquebatur de eo omnibus, qui expectabant redemptionem Hieruſalem. Per hæc autem omnia uiſus deus demonſtratur, nullam libertatis diſpoſitionem per nouum aduentum filij ſui teſtamentum hominibus aperiens. ¶ Quapropter & Marcus interpres & ſectator Petri, initium euangelicæ conſcriptionis fecit ſic, Initium Euangelij Ieſu Chriſti filij dei, quemadmodum dictum eſt in prophetis, Ecce mitto angelum meum, ante faciem tuam, qui præparabit uiam tuam, uox clamãtis in deſerto, parate uiã domini, rectas facite ſemitas ante deum noſtrum. Manifeſte initium Euãgelij eſſe dicens, ſanctorum prophetarum uoces, & eum quem ipſi dominum & deum confeſſi ſunt, hunc patrem domini noſtri Ieſu Chriſti præmõſtrans, qui & promiſit ei angelum ſuum ante faciem eius miſſurum, qui erat Ioãnes, in ſpiritu & uirtute Heliæ clamans in eremo, Parate uiam domini, rectas facite ſemitas ante deum noſtrum. Quoniam quidem non alium & alium prophetæ annunciabant deum, ſed unum & eundem, uarijs autem ſignificationibus & multis appellationibus. Multis enim & diuerſis quẽadmodum in eo libro, qui ante hũc, oſtẽdimus,
B & ex ipſis autem prophetis procedente nobis ſermone oſtendemus. In fine autem Euangelij ait Marcus, Et quidem dominus Ieſus, poſtq̃ locutus eſt eis, receptus eſt in cœlos, & ſedet ad dextrã dei, cõfirmans quod à propheta dictum eſt, Dixit dominus domino meo, ſede à dextris meis, quoaduſq; ponam inimicos tuos ſubpedaneum pedum tuorum. Sed unus & idẽ deus & pater eſt, qui à prophetis quidẽ annuntiatus, ab Euãgelio uero traditus, quẽ Chriſtiani colimus & diligimus, & toto corde factorẽ cœli & terræ credimus, & omniũ quæ in eis ſunt. Hanc fidẽ annuntians Ioãnes dñi diſcipulus, uolens per Euãgelij annũtiationem auferre eũ, qui à Cerintho inſeminatus erat hominibus errorem, & multo prius ab his qui dicuntur Nicolaitæ, qui ſunt uulſio eius, quæ falſo cognominatur ſciẽtia, ut confunderet eos & ſuaderet eos, quoniã unus deus, qui omnia fecit per uerbum ſuũ, & non quemadmodum illi dicũt, alterum quidẽ fabricatorem, alium autẽ patrem domini, & alium quidẽ fabricatoris filium, alterum uero de ſuperioribus Chriſtum, quem & impaſſibilem perſeueraſſe deſcendentem in Ieſum filium fabricatoris, & iterum reuolaſſe in ſuum pleroma, & initium quidẽ eſſe monogeni, Logon autẽ uerum filium unigeniti, & eam conditionem quæ eſt ſecũdum nos non à primo deo factam, ſed à uirtute aliqua ualde deorſum ſubiecta, & abciſa ab eorum cõmunicatione, quæ ſunt inuiſibilia, & innominabilia. ¶ Omnia igitur talia circũſcribere uolẽs diſcipulus domini, & regulã ueritatis

conſtituere

conſtituere in eccleſia,quia eſt unus deus omnipotēs,qui per uerbum ſuum omnia fecit, & uiſibilia & inuiſibilia, ſignificans quoque,quoniam per uerbum per quod deus perfecit conditionem, in hoc & ſalutem his qui in conditione ſunt,præſtitit hominibus, ſic inchoauit in ea quæ eſt ſecundū Euangelium doctrina, In principio erat uerbum. & uerbum erat apud deum,& deus erat uerbum,hoc erat in principio apud deum,omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt. In ipſo uita erat,& uita erat lux hominum,& lux in tenebris lucet,& tenebræ eam non comprehenderūt.Omnia,inquit,per ipſum facta ſunt.In omnibus ergo eſt,& hæc quæ ſecundū nos eſt,cōditionem enim cōcedetur eis omnia dici, ea quæ ſunt infra pleroma ipſorum,ſi enim & hæc pleroma ipſorū continet,non extra eſt tanta iſta conditio, quemadmodum oſtendimus in eo libro,qui ante hunc eſt.Si autem extra pleroma ſunt hæc, quod quidem impoſſibile uiſum eſt, non iam eſt omnia pleroma ipſorum,non eſt ergo extra hæc tāta conditio. Abſtulit autē à nobis diſſenſiones omnes ipſe Ioannes dicens,in hoc mundo erat,& mundus per ipſum factus eſt, & mundus eum non cognouit.In ſua propria uenit,& ſui eum non receperunt. Secundū autem Marcionem & eos qui ſimiles ſunt ei,neq; mundus per eum factus eſt,neq; in ſua uenit, ſed in aliena.Secundum autem quoſdam gnoſticorum,ſi ab angelis factus eſt iſte mundus,& non uerbum dei,ſecundum autem eos in Valentino iterum non per eum factus eſt,ſed per Demiurgum.Hic enim operabatur ſimilitudines tales fieri, ad imitationem eorum, quæ ſunt ſurſum, quemadmodum dicunt,Demiurgus autem perficiebat fabricationem conditionis. emiſſum enim dicunt eum à matre dominum & Demiurgum eius diſpoſitionis quæ eſt ſecundū conditionem, per quem hunc mundum factum uolunt,cum Euangelium manifeſte dicat, quoniam per uerbum quod in principio erat apud deum, omnia facta, quod uerbum,inquit,caro factum eſt, & habitauit in nobis,ſecundū autem illos, neq; uerbum caro factū eſt,neq; Chriſtus, neq; qui ex omnibus factus eſt ſaluator.Etenim uerbum & Chriſtum nec aduenisse in hunc mundum uolunt,ſaluatorem uero non incarnatum,neq; paſſum,deſcendiſſe autem quaſi columbam in eum Ieſum,qui factus eſt ex diſpoſitione,& cum adnūtiaſſet incognitum patrem, iterū aſcendiſſe in pleroma. Incarnatum autem & paſſum quidam quidem eum qui ex diſpoſitione ſit,dicunt Ieſum,quē per Mariam dicunt pertranſiſſe,quaſi aquam per tubum. Alij uero Demiurgi filium, in quem deſcendiſſe eum Ieſum,qui ex diſpoſitione ſit. Alij rurſum Ieſum quidē ex Ioſeph & Maria natum dicunt,& in hunc deſcēdiſſe in Chriſtum,qui de ſuperioribns ſit,ſine carne & impaſſibilem exiſtentem.Secundū autem nullam ſententiam hæreticorum,uerbum dei caro factū eſt. Si enim quis regulas ipſorum omnium perſcrutetur, inueniet quoniam ſine carne & impaſſibilis ab omnibus illis

indu-

A inducitur dei uerbum, & qui eſt in ſuperioribus Chriſtus. Alij enim putant manifeſtum eum, quemadmodum hominem transfiguratum, neq; autem natum neq; incarnatum dicãt illum. Alij uero neq; figurã eum aſſumpſiſſe hominis, ſed quemadmodum columbam deſcendiſſe in eum Ieſum, qui natus eſſet ex Maria. Omnes igitur illos falſos teſtes oſtendens diſcipulus domini, ait, Et uerbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Et ut non inquiramus cuius dei uerbum caro factum eſt, ipſe inſuper docet, dicens, Fuit homo miſſus à deo, erat ei nomen Ioannes, hic uenit in teſtimonium ut teſtaretur de lumine. Præcurſor igitur Ioannes qui teſtatur de lumine à deo miſſus eſt, utiq; ab eo cui Gabriel eſt angelus, qui etiam euangelizauit generationem eius, qui & per prophetas promiſit angelum ſuum miſſurum ante faciem filij ſui, & præparaturum uiam eius, hoc eſt, teſtificaturum de lumine in ſpiritu & uirtute Heliæ. Helias autem rurſus cuius dei ſeruus & propheta fuit? eius qui fecit cœlum & terram, quemadmodum & ipſe confitetur. A conditore igitur & fabricatore huius mundi miſſus Ioannes, quẽadmodum poterat teſtificari de eo lumine, quod ex his quæ ſunt innominabilia & inuiſibilia deſcenderet? Omnes enim hæretici decreuerunt, Demiurgum ignorare eam quæ ſit ſuper eum uirtutem, cuius teſtis & oſtenſor inuenitur Ioannes, propter hoc dominus pluſquam prophetam dixit eum habuiſſe, reliqui enim omnes prophetæ annuntiauerunt aduentum paterni luminis,
B concupierunt autem digni eſſe uidere eum, quem prædicabant, Ioannes autem & prænuntiauit ſimiliter ſicut alij, & aduentum uidit & demonſtrauit, & credere in eum ſuaſit multis, ita ut ipſe & prophetæ & apoſtoli locum habuerit. Hic eſt enim pluſq; propheta, quoniã primo apoſtoli, ſecundo prophetæ, omnia autẽ ex uno & eodem ipſo deo. Bonũ enim & illud, quod per conditionẽ à deo in uinea factũ eſt, & primo bibitũ eſt uinum, nemo enim illud uituperauit ex hijs qui biberunt, ſed & dominus accepit de eo, melius autẽ quod per uerbum compendialiter ac ſimpliciter ex aqua ad uſum eorum qui ad nuptias conuocati erant, factum eſt uinum. Quamuis enim poſſit dominus ex nullo ſubiacente eorum, quæ ſunt conditionis, præbere epulãtibus uinum, & eſca complere eſuriẽtes, hoc quidẽ non fecit. Accipiens autẽ eos qui à terra eſſent panes, & gratias agens, & iterum aquam faciens uinum, ſaturauit eos qui recumbebant, & potauit eos, qui inuitati erant ad nuptias, oſtendens quoniam deus, qui fecit terram, & iuſſit eam fructus facere, & conſtituit aquas, & edidit fontes, hic & benedictionem eſcæ, & gratiam potus, in nouiſſimis temporibus per filium ſuum donat humano generi, incomprehenſibilis per comprehenſibilem, & inuiſibilis per uiſibilem, cum extra eum non ſit, ſed in ſinu patris exiſtat. Deum enim, inquit, nemo uidit unquam, niſi unigenitus filius dei, qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit. Patrẽ enim inuiſibilem exiſtentem, ille qui in ſinu eius eſt filius, omnibus enarrat.

al. compendialiter

Propter

Propter hoc cognoſcũt eum hi quibus reuelauerit filius,& iterum pater per filium,filij ſui dat agnitionem, his qui diligunt eum. A quo & Nathanaël diſcens cognouit, cui & teſtimonium reddidit dñs,quoniam uerus Iſraëlita eſt,in quo dolus nõ eſt,in quo & ait ei,Rabbi tu es filius dei,tu es rex Iſraël. A quo & Petrus edoctus cognouit Chriſtum filium dei uiui dicentis, Ecce filius meus dilectiſſimus, in quo bene ſenſi, ponam ſpiritum meum ſuper eum,& iudicium gentibus annuntiabit, non contendet,neq; clamabit,neq; quiſq; audiet uocem eius in plateis,calamnm quaſſatum non confringet,& linum fumigans non extinguet, uſq; quo emittat in contentionẽ iudicium, & in nomine eius gentes ſperabunt. Et hæc quidẽ ſunt principia Euangelij, unum deum fabricatorem huius uniuerſitatis eum, qui per prophetas ſit annuntiatus,& qui per Moyſen legis diſpoſitionem fecerit,patrem domini noſtri Ieſu Chriſti annuntiantia, & præter hunc alterum deum neſcientia, neq; alterum patrem. Tanta eſt autem circa Euangelia hæc firmitas, ut & ipſi hæretici teſtimoniũ reddant ei,& ex ipſis egrediens unuſquiſq; eorum, conetur ſuam confirmare doctrinam. Ebionei etenim eo Euangelio quod eſt ſecundum Matthæum ſolo utentes,ex illo ipſo conuincuntur non recte præſumentes de domino. Marcion autem id quod eſt ſecundum Lucam circumcidens, ex his quæ adhuc ſeruantur penes eum,blaſphemus in ſolum exiſtentem deum oſtenditur. Qui autem Ieſum ſeparant à Chriſto,& impaſſibilem perſeueraſſe Chriſtũ,paſſum uero Ieſum dicũt,id quod ſecundũ Marcum eſt præferẽtes Euangelium,cum amore ueritatis legentes illud,corrigi poſſunt. Hi autẽ qui à Valentino ſunt,quod eſt ſecundũ Ioannem pleniſſime utentes,ad oſtenſionem coniugationum ſuarum,ex ipſo detegẽtur nihil recte dicentes, quemadmodum oſtendimus in primo libro. Quando ergo hij qui contradicunt nobis teſtimonium perhibeant,& utantur his,firma & uera eſt noſtra de illis oſtẽſio. Neq; autẽ plura numero q̃ hæc ſunt, neq; rurſus pauciora capit eſſe Euangelia. Quoniam enim quatuor regiones mũdi ſunt,in quo ſumus, & quatuor principales ſpiritus, & diſſeminata eſt eccleſia ſuper omnem terram, columna autem & firmamentum eccleſiæ eſt Euangelium,& ſpiritus uitæ,conſequens eſt quatuor habere eam columnas,undiq; flantes incorruptibilitatem, & uiuificantes homines. Ex quibus manifeſtum eſt, quoniam qui eſt omnium artifex† uerbum, qui ſedet ſuper Cherubim,& continet omnia,declaratus hominibus,dedit nobis quadriforme Euangelium,quod in uno ſpiritu cõtinetur. Quemadmodum & Dauid poſtulans eius aduentum ait, Qui ſedes ſuper Cherubim appares, etenim Cherubim quadriformia,& formæ ipſorum,imagines ſunt diſpoſitioni filij dei. Primum enim animal,inquit,ſimile Leoni† effigiabile eius & principale & regale ſignificans. Secundum uero ſimile uitulo,ſacrificalem & ſacerdotalem ordinationem ſignificans. Tertium uero habens faciem quaſi humanam,

Margin: A — εὐδόκησα — Ebioneorum Euangelium — B — ali, uerbo — ali, efficabile

A nam,eum qui eſt ſecundum hominem aduentum eius manifeſte deſcribẽs.
Quartũ uero ſimile Aquilæ uolitantis,ſpiritus in eccleſiam aduolitantis gra
tiam manifeſtans.Et euangelia igitur his conſonantia in quibus inſidet do
minus Ieſus:Aliud enim illam quæ eſt à patre principalem &†effigiabilẽ & aliâs efficabi
glorioſam generationem eius enarrat,dicens ſic, In principio erat uerbum, lem.
& uerbum erat apud deum,& deus erat uerbum,& omnia per ipſum facta
ſunt,& ſine ipſo factum eſt nihil, Propter hoc & omni fiducia plenum eſt
Euangelium iſtud, talis eſt enim perſona eius. Id uero quod eſt ſecundum
Lucam,quoniam quidẽ ſacerdotalis characteris eſt,Zacharia ſacerdote ſa
crificante deo inchoauit,Iam enim ſaginatus parabatur uitulus, qui pro in-
uentione minoris filij inciperet mactari.Matthæus uero eam quæ eſt ſecun
dum hominem generationem eius enarrat, Liber dicens generationis Ieſu
Chriſti filij Dauid,filij Abraham.Et iterum, Chriſti autẽ generatio ſic erat.
Humanæ formæ igitur hoc Euangelium, propter hoc per totum Euangeli-
um humiliter ſentiens & mitis homo ſeparatus eſt.Marcus uero à prophe-
tico ſpiritu ex alto adueniente hominibus initium fecit:Initium,dicẽs, Euan
gelij quemadmodum ſcriptum eſt in Eſaia propheta. Volatilem,pennatum,
imaginem Euangelij monſtrans,propter hoc & compendioſam & præcur-
rentem annuntiationem fecit.Propheticus enim character eſt hic.& ipſum
uerbum dei,illis quidem qui ante Moyſen fuerunt patriachis,ſecundum di
B uinitatem & gloriam colloquebantur,His uero qui in lege,ſacerdotalem &
miniſterialem actum præbebant. Poſt deinde nobis homo factus,munus
cœleſtis ſpiritus in omnem miſit terram,protegens nos alis ſuis,Qualis igi-
tur diſpoſitio filij dei,talis & animalium forma,& qualis animalium forma,
talis & character Euangelij.Quadriformia autem animalia,& quadriforme
Euangeliũ,& quadriformis diſpoſitio†domini.Et propter hoc quatuor da- aliâs, dei
ta ſunt teſtamenta humano generi; unum quidem ante cataclyſmum ſub
Adam.Secundum uero poſt cataclyſmum ſub Noë.Tertium uero legiſla-
tio ſub Moyſe.Quartum uero quod renouat hominem, & recapitulat in ſe
omnia,quod eſt per Euangelium,eleuans & pennigerans homines in cœle-
ſte regnum,His igitur ſic ſe habẽtibus,uani omnes & indocti,& inſuper au-
daces,qui fruſtrãtur ſpeciẽ Euangelij, & uel plures quàm dictæ ſunt,uel rur-
ſus pauciores inferunt perſonas Euangelij:quidã ut plures uideãtur quàm
eſt ueritatis adinueniſſe,quidã uero ut reprobent diſpoſitiones dei. Etenim
Marcion totũ reijciens Euangelium,imò uero ſeipſum abſcindens ab Euan
gelio†pariter gloriatur ſe habere Euangelium, Alij uero ut donum ſpiritus aliâs, partem
fruſtrentur,quod in nouiſſimis temporibus ſecundum placitum patris effu gloriatur ſe
ſum eſt in humanum genus,illã ſpeciẽ nõ admittunt,quæ eſt ſecundum Io habere Euan
annem Euangelium,in qua paracletum ſe miſſurum dominus promiſit,ſi- gelij.
mul & Euangelium,& propheticum repellunt ſpiritum. Infelices uero qui

A

pſeudoprophetæ quidem eſſe uolunt, prophetiæ uero gratiam repellũt ab eccleſia, ſimilia patientes his, qui propter eos in hypocriſi ueniũt, etiam à fratrum communicatione ſe abſtinent. Datur autem intelligi, quod huiuſmodi neq; apoſtolum Paulum recipiant. In ea enim epiſtola quæ eſt ad Corinthios de propheticis chariſmatibus diligenter loquutus eſt, & ſcit uiros & mulieres in eccleſia prophetantes. Per hæc igitur omnia peccantes in ſpiritũ dei, in irremiſſibile incidunt peccatum. Hij uero qui ſunt à Valẽtino iterum exiſtentes extra omnem timorem, ſuas conſcriptiones proferentes, plura habere gloriantur, quàm ſint ipſa Euangelia. Siquidem in tantum proceſſerũt audaciæ, uti quod ab hijs non olim conſcriptum eſt, ueritatis Euangelium titulent, in nihilo conueniens apoſtolorum Euangelijs, ut nec Euangelium quidem ſit apud eos ſine blaſphemia. Si enim quod ab eis profertur ueritatis eſt Euangelium, diſſimile eſt autem hoc illis, quæ ab apoſtolis nobis tradita ſunt, qui uolunt poſſunt diſcere, quemadmodũ ex ipſis ſcripturis oſtenditur, iam non eſſe id, quod ab apoſtolis traditum eſt ueritatis Euãgelium. Quoniam autem ſola uera & firma, & non capit neq; plura præterquã prædicta ſunt, neq; pauciora eſſe Euangelia, †præter tot & tanta oſtendimus, & enim cum omnia compoſita & apta deus fecerit, oportebat & ſpeciẽ Euangelij bene compoſitam, & bene compaginatam eſſe. Examinata igitur ſententia eorum, qui nobis tradiderũt ex ipſis principijs ipſorum, ueniamus & ad reliquos apoſtolos, & perquiramus ſententiam eorum de deo, poſt deinde ipſos domini ſermones audiamus.

[Margin: .χωρεῖ aliàs, per.]

B

Quæ ſit reliquorum apoſtolorum doctrina. Cap. XII.

PEtrus igitur apoſtolus poſt reſurrectionem domini, & aſſumptionem in cœlos, uolens adimplere duodecim apoſtolorum numerum, & eligere prouidentia alterum, qui electus eſſet à deo, his qui aderãt dixit: Viri fratres, oportet impleri ſcripturam hanc, quam prædixit ſpiritus ſanctus ore Dauid de Iuda, qui factus eſt dux his, qui apprehenderunt Ieſum, quoniã annumeratus fuit inter nos, fiat habitatio eius deſerta, & non ſit qui inhabitet in ea, & epiſcopatum eius accipiat alter. Adimpletionem eorũ ex his quæ à Dauid dicta ſunt faciens. Rurſus cum ſpiritus ſanctus deſcendiſſet in diſcipulos, uti omnes prophetarent & loquerentur linguis; & quidam irriderent eos quaſi à muſto ebrios, dixit Petrus, Non ebrios quidẽ eſſe, cũ ſit hora tertia diei, eſſe autem hoc quod dictum eſt per prophetam. Erit in nouiſſimis diebus dicit dominus. Effundam de ſpiritu meo in omnem carnem. & prophetabunt. Deus igitur qui per prophetam promiſit, miſſurũ ſe ſpiritũ ſuum in humanum genus, ipſe & miſit ei, & ipſe deus à Petro annuntiatur ſuam promiſſionẽ adimpleſſe. Viri enim, inquit Petrus, Iſraëlitæ, audite ſermones meos, Ieſum Nazarenum uirum approbatum à deo in uobis, uirtutibus & prodigijs & ſignis, quæ fecit per ipſum deus, in medio ueſtrum.

quemad-

quemadmodū ipſi ſcitis,hunc definito conſilio & præſcientia dei,traditum
A per manus iniquorum affigētes interfeciſtis,quem deus excitauit ſolutis do
loribus inferorū,quoniam non erat poſſibile teneri eum ab eis,Dauid enim
dicit in ipſum.Prouidebam dominum in conſpectu meo ſemper, quoniam
à dextris mei eſt ne mouear,propter hoc lætatum eſt cor meum, & exulta-
uit lingua mea,inſuper & caro mea requieſcet in ſpe. Quoniam non derelin
qües animam meam in inferno,neq; dabis ſanctum tuum uidere corruptio
nē. Dehinc rurſum fiducialiter illis dicit de patriarcha Dauid,quoniā mor-
tuus eſt,& ſepultus,& ſepulchrum eius ſit apud eos, uſq; in hunc diem. Pro-
pheta autem,inquit,cum eſſet,& ſciret, quoniam iureiurando ei iurauit de-
us,de fructu uentris eius ſederet in throno eius,prouidens locutus eſt de re
ſurrectione Chriſti,quoniam neq; derelictus eſt apud inferos, neq; caro ei-
us uidit corruptionem. Hunc Ieſum,inquit,excitauit deus,cuius nos omnes
ſumus teſtes,qui dextera dei exaltatus,repromiſſionem ſancti ſpiritus acci-
piens à patre,effudit donationem hanc,quam uos nunc uidetis & auditis.
Non enim Dauid aſcendit in cœlum, dicit autem ipſe ,Dixit dominus do-
mino meo,ſede ad dexteram meam,quoaduſq; ponam inimicos tuos ſub
pedaneum pedum tuorum. Certiſſime ergo ſciat omnis domus Iſraël,quo-
niam & dominum eum,& Chriſtum† dixit hunc Ieſum, quem uos crucifixi *aliâs, deus fe-*
B ſtis. Cum dixiſſent ergo turbæ, quid ergo faciemus? Petrus ad eos ait. Pœ- *cit.*
nitentiam agite,& baptizetur unuſquiſq; ueſtrum in nomine Ieſu in remiſ-
ſionem peccatorum , & accipietis donum ſpiritus ſancti. Sic non alium de-
um, nec aliam plenitudinem annunciabant apoſtoli, nec alterum quidem
paſſum,& reſurgentem Chriſtum, alterum uero qui ſurſum uolauerit,& im
paſſibilis perſeuerauerit,ſed unum & eundem deum patrem,& Chriſtū Ie-
ſum,qui à mortuis reſurrexit,& eam quæ in eum fidem annunciabāt his,qui
non credebant in filium dei,& ex prophetis cohortabātur eos ,quoniam eū
quem promiſit ſe deus miſſurum Chriſtum, miſit Ieſum,quem ipſi crucifi-
xerunt,quem deus excitauit. Rurſum cum Petrus ſimul cum Ioanne uidiſ- *miraculu*
ſet eum,qui à natiuitate claudus erat ante portam templi , quæ dicitur ſpe-
cioſa ſedentem,& petentem eleemoſynam,dixit ei , argentum & aurum nō
eſt mihi,quod autem habeo hoc tibi do. In nomine Ieſu Chriſti Nazareni
ſurge & ambula. Et ſtatim eius confirmati ſunt greſſus, & plantæ,& ambu-
labat,& introiuit cum ipſis in templum,ambulās & ſaliens & glorificans de
um . Multitudine autem uniuerſa collecta ad eos propter inopinatum fa-
ctum, Petrus dixit eis. Viri Iſraëlitæ quid miramini in hoc,& nos quid intue
mini,quaſi noſtra uirtute fecerimus hunc ambulare . Deus Abraham,deus
Iſaac, & deus Iacob ,deus patrum noſtrorum glorificauit filium ſuum,quē
uos quidem tradidiſtis in iudicium,& negaſtis ante faciem Pilati,cū remit-
tere eum uellet . Vos autem ſanctū & iuſtum aggrauaſtis,& petiſtis uirum

 homicidam

homicidam donari uobis, ducem autem uitæ occidiſtis, quem deus excita-
uit à mortuis, cuius nos teſtes ſumus, & in fide nominis eius, hunc quem ui- A
detis & ſcitis coufirmauit nomen eius, & fides quæ eſt per ipſum, dedit ei in-
columitatem coram uobis omnibus. Et nunc fratres ſcio quoniam ſecũdum
ignorantiam feciſtis nequam. Deus autem quæ prædixit ore omnium pro
phetarum pati Chriſtum ſuum, adimpleuit. Pœnitẽtiam igitur agite & con
uertimini, uti deleantur peccata ueſtra, & ueniant uobis tempora refrigerij
domini, & mittat præparatum uobis Ieſum Chriſtum, quem oportet qui-
dem cœlum ſuſcipere uſq; ad tempora diſpoſitionis omnium, quæ locu-
tus eſt ei deus, per ſanctos prophetas ſuos. Moyſes quidem dicit ad patres
noſtros, quoniam prophetam excitabit uobis dominus deus noſter ex fra-
tribus noſtris, quemadmodum me, ipſum audietis in omnibus quæcunq;
locutus fuerit ad uos. Erit autem omnis anima, quæcunq; nõ audierit pro-
phetam illum, peribit de populo: Et omnes à Samuel & deinceps, & omnes
quotquot locuti ſunt annuntiauerũt dies iſtos. Vos eſtis filij prophetarum
& teſtamenti quod deus diſpoſuit ad patres noſtros, dicens ad Abraham,
In ſemine tuo benedicentur omnes tribus terræ. Vobis primum deus exci-
tans filium ſuum miſit benedicentẽ uos, ut couuertat ſe unuſquiſq; à nequi
tijs ſuis. Manifeſtam ergo præconationem Petrus cũ Ioanne præconauit
eis, repromiſſionem quam fecit deus patribus, per Ieſum adimpletam euan
gelizans. Non quidem alterum deum annuntiãs, ſed filiũ dei, qui & homo B
factus eſt & paſſus, in agnitionẽ adducens Iſraël, & in Ieſu reſurrectionem
quæ à mortuis annuntians, & ſignificans, quoniã omnia quæ prophetæ an-
nuntiauerunt de paſſione Chriſti, hæc adimpleuit deus. Propter quod ru-
ſus cõuocatis principibus ſacerdotum, fiducialiter Petrus dixit ad eos, Prin-
cipes populi & ſeniores Iſraëlitæ, ſi nos hodie redarguimur à uobis in bene
facto hominis infirmi, in quo hic † ſaluatus eſt, cognitũ ſit omnibus uobis
aliâs, ſanatus & omni populo Iſraël, quoniam in nomine Ieſu Chriſti Nazareni, quẽ uos
crucifixiſtis, quẽ deus excitauit à mortuis, in hoc hic aſtat in cõſpectu ueſtro
ſanus. Hic eſt lapis precioſus reprobatus à uobis ædificantibus, qui factus
eſt in caput anguli. Et nõ eſt aliud nomen ſub cœlo, quod datum ſit homi
nibus, in quo oporteat ſaluari nos. Sic apoſtoli non deum mutabant, ſed
Chriſtum annuntiabant populo eſſe Ieſum, qui crucifixus eſt, quẽ deus ex-
citauit, qui prophetas miſit, idem deus excitauit, & ſalutem in eo dedit ho-
minibus. Confuſis igitur, & per curationem, annorum enim, inquit ſcriptu-
ra, pluſquàm xl. erat homo, in quo factum eſt ſignum curationis, & per do-
ctrinam apoſtolorum, & prophetarum expoſitionem, cum remiſiſſent ſum
mi ſacerdotes Petrum & Ioannem, & reuerſi eſſent ad reliquos coapoſto-
los & diſcipulos domini, id eſt in eccleſiam, & enarraſſent quæ fuerant fa-
cta, & quemadmodum fiducialiter egiſſent in nomine Ieſu: Audientes, in-
quit, to-

A quit,tota eccleſia unanimes extulerunt uocem ad deum & dixerunt. Domi-
ne tu es deus qui feciſti cœlum & terram & mare & omnia quæ in eis ſunt,
qui pet ſpiritum ſanctum ore Dauid patris noſtri,pueri tui dixiſti. Quare
fremuerunt gentes,& populi meditati ſunt inania? Aſtiterũt reges terræ,&
principes cõgregati ſunt in unum,aduerſus dominum,& aduerſus Chriſtũ
eius. Conuenerunt enim in hac ciuitate aduerſus ſanctũ filium tuum Ieſum
quem unxiſti,Herodes & Pontius Pilatus, cum gentibus & populis Iſraël,
facere quæcunq; manus tua & uoluntas tua prædeſtinauerat fieri. Hæ uo-
ces eccleſiæ,ex qua habuit omnis eccleſia initium. Hæ uoces ciuitatis ma-
gnæ noui teſtamenti ciuium. Hæ uoces apoſtolorum,hæ uoces diſcipu-
lorum domini, eorũ qui poſt aſſumptionem domini per ſpiritum & perfe-
cti extiterunt,& inuocauerunt deum,qui fecit cœlum & terram, qui per pro
phetas annuntiatus eſt, & eius filius Ieſus,quem unxit deus,& alterum au-
tem neſcientes. Nõ erat ibi tunc Valentinus,nec Marcion,nec reliqui ſui,uel
eorum qui aſſentiũt eis euerſores. Propter quod exaudiuit eos factor omni
ũm deus. Commotus eſt enim ,inquit,locus,in quo erant collecti, & repleti
ſunt omnes ſpiritu ſancto,& loquebãtur uerbum dei cum fiducia, omni uo
lenti credere: uirtute enim magna,inquit, reddebant teſtimonium apoſtoli
reſurrectionis domini Ieſu,dicẽtes ad eos. Deus patrum noſtrorum excita-
uit Ieſum quem uos apprehendiſtis, & interfeciſtis ſuſpendentes in ligno,
B hunc deus principem & ſaluatorẽ exaltauit gloria ſua,dare pœnitentiam Iſ
raël,& remiſſionem peccatorum, & nos in eo teſtes ſumus ſermonum ho-
rum,& ſpiritus ſanctus,quem dedit deus credẽtibus ei. Omni quoq; die,in-
quit, in tẽplo & in domo nõ ceſſabant,docẽtes & euangelizantes Chriſtum
Ieſum filium dei. Hæc enim erat ſalutis agnitio,quæ perfectos ad deum effi
cit eos,qui cognoſcunt filij eius aduentum. Quoniam autem impudentes
quidam eorum dicunt,apud Iudæos præconantes,apoſtoli nõ poterant al-
terum eis deum annũtiare præter eum,qui creditus fuerat ab ipſis,dicimus
ad eos,quoniam ſi ſecundum olim inſitam opinionem hominibus loque-
bantur apoſtoli,nemo ab his cognouit ueritatem,multo autem prius à do
mino,etenim ipſum ſic locutum dicunt. Nec hij ergo ipſi ueritatem ſciunt,
ſed ſententia eorum de deo,cum eſſet talis,exceperant doctrinam quemad
modum audire poterant, Secundum hunc igitur ſermonẽ, apud neminem
erit regula ueritatis,ſed omnes diſcipuli omnibus imputabant,quoniã quẽ
admodum unuſquiſque ſentiebat,& quemadmodũ capiebat, ſic ſermo ad
eum factus eſt. Superfluus autẽ & inutilis aduentus domini parebit, ſiqui-
dem uenit permiſſurus & ſeruaturus uniuſcuiuſque olim inſitam de deo o-
pinionem. Adhuc etiam & multo durius erat,quemadmodum uiderant Iu
dæi & cruci affixerunt,annuntiarent hũc eſſe Chriſtum filium dei,æternum
ipſorum regem. Non igitur iam ſecundum priſtinam eorum opinionem

loquebantur ad eos. Qui enim in faciem interfectores eos eſſe domini dicebant, multo magis fiducialiter eum patrem, qui ſuper Demiurgũ eſt & ipſis annuntiarent, & non id quod putabant unuſquiſque, & multominus erat peccatum, ſi quidem ſuperiorem ſaluatorem, ad quem aſcendere eos oporteret, quoniam eſſet impaſſibilis, non affixiſſent cruci. Quemadmodum enim gentibus non ſecundum ſententiam illorum loquebantur, ſed cum fiducia dicebant, quoniam dij ipſorum non eſſent dij, ſed idola dæmoniorum, ſimili modo & Iudæis annuntiaſſent, ſi alterum maiorem & perfectiorem ſciſſent patrem, non annuntiantes, neque augentes eorum non ue- *aliâs, hæreticorum.* *aliâs. inimicorum.* tam de deo opinionem, *eorum autem ſoluẽtes errorem, & auferentes à ſuis dijs, non utique alterum eis inferebãt errorem, ſed auferentes eos, qui non erant dij, eum, qui ſolus erat deus & uerus pater oſtenderunt. Ex uerbis Petri igitur quæ fecit in Cæſaria ad Cornelium Centurionem, & eos, qui cum eis erant gentiles, quibus primo enarratus eſt ſermo dei, cognoſcendum eſt nobis, quæ annuntiabãt apoſtoli, & qualis fuit prædicatio ipſorum, & quã habuerũt de deo ſentẽtiam. Erat enim Cornelius hic religioſus, & timens deum cum tota domo ſua, & faciens eleemoſynas multas in populo, & orans deum ſemper. Vidit ergo circa horam nonam diei, angelum dei intrantem ad ſe, & dicentem, eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in recommemorationem in conſpectu dei. Propter quod mitte ad Simonem, qui uocatur Petrus. Petrus autem cum uidiſſet reuelationẽ, in qua reſpõdit ad eum cœleſtis uox, Quæ deus emundauit, tu ne commune dixeris, hoc ideo, quoniam qui per legem inter munda & immunda diſtinxit deus, hic emundauit gentes per ſanguinem filij ſui, quem & Cornelius colebat, ad quem Petrus ueniens dixit, in ueritate comperi quoniam non eſt perſonarum acceptor deus, ſed in omni gente, qui timet eum, & operatur iuſtitiam acceptabilis ei eſt, Manifeſte ſignificans, quoniam quem antea deum timebat Cornelius, quem per legem & prophetas audierat, propter quem & eleemoſynas faciebat, hic in ueritate eſt deus. Deerat autem ei agnitio, propter quod adiecit: Vos ſcitis quod factum eſt uerbum per omnem Iudæam, incipiens enim à Galilæa poſt baptiſmum quidem prædicauit Ioannes Ieſum à Nazareth, quemadmodum unxit eum deus ſpiritu ſancto & uirtute: ipſe circuiuit benefaciens & curãs omnes, qui oppreſſi erãt à diabolo, quoniam deus erat cum eo. Et nos teſtes ſumus omnium eorum, quæ fecit in regione Iudæorum & in Hieruſalem, quem & interfecerunt ſuſpendentes in ligno, hunc deus excitauit tertia die & dedit eum manifeſtum fieri, non omni populo, ſed teſtibus nobis prædeſtinatis ab eo, qui cum eo & manducauimus & bibimus poſt reſurrectionem à mortuis. Et præcepit nobis annuntiare populo & teſtificari, quoniam ipſe eſt prædeſtinatus à deo iudex uiuorum & mortuorum. Huc omnes prophetæ teſtimonium reddunt, remiſſionem peccatorum accipere per

A pete per nomē eius omnem credentem in eum. Filium ergo dei quem ignorabant homines, annuntiabant apoſtoli, & aduentum eius, his qui ante inſtructi erant de deo, ſed non alterum deum inferebant. Si enim tale aliquid ſciret Petrus, libere gētibus prædicaſſet alterum quidē Iudæorum, alterum autem Chriſtianorum eſſe deum, qui quidem propter uiſionem angeli cōterriti omnes, quæcunq; eis dixiſſet credidiſſent. Ex uerbis autem Petri manifeſtum eſt, quoniam præcognitum quidem eis deum cuſtodiuit, filiū autem dei Ieſum Chriſtum eſſe teſtificatus eſt ipſis, iudicem uiuorum & mortuorum, in quo baptizari eos iuſſit in remiſſionem peccatorum, & non tantum hoc, ſed & Ieſum Chriſtū eſſe filium dei teſtificatus eſt, qui & unctus ſpiritu ſancto Ieſus Chriſtus dicitur. Et eſt hic idem ex Maria natus, quemadmodum Petri continet teſtificatio. An nunquid perfectam tūc cognitionem nōdum habebat Petrus, quam poſtea adinuenerunt hi? Imperfectus igitur ſecundum hos Petrus, imperfecti autem & reliqui apoſtoli, & oporte bit eos reuiuiſcentes horū fieri diſcipulos, ut & ipſi perfecti fiant. Sed & hoc quidem ridiculum eſt. Arguuntur uero iſti non quidem apoſtolorum, ſed ſuæ malæ ſententiæ eſſe diſcipuli. Propter hoc autem & uariæ ſententiæ ſunt uniuſcuiuſq; eorū recipientes errorem, quemadmodum capiebat. Eccleſia uero per uniuerſum mundum ab apoſtolis firmum habens initium, in una & eadem de deo, & de filio eius perſeuerat ſentētia. Philippus autē rurB ſus ſpadoni reginæ Æthiopū reuertēti à Hieroſolymis, & legēti Eſaiā prophetam ſolus ſoli quē annuntiauit? Nonne eū de quo dixit propheta, Tanquam ouis ad occiſionem ductus eſt, quemadmodū agnus ante tondentem ſe ſine uoce, ſic non aperuit os ſuum. Natiuitatem eius quis enarrauit? quoniam tolletur à terra uita eius, hunc eſſe Ieſum & impletam eſſe in eo ſcripturam, quemadmodū ipſe eunuchus credens, & ſtatim poſtulans baptizari dicebat, Credo filium dei eſſe Ieſum, qui & miſſus eſt in regiones Æthiopiæ, prædicaturus hoc quod ipſe crediderat. Deum quidem unū per prophetas prædicatum, huius uero filiū feciſſe, ſecūdū hominē, aduentum, & ut ouem ad uictimam ductum, & reliqua quæcunq; prophetæ dicunt de eo. Paulus quoq; & ipſe poſteaquam de cœlo locutus eſt ad eum dominus, & oſtendit quoniam ſuum dominum perſequeretur, perſequēs diſcipulos eius, & miſit Ananiam ad eum, ut iterū uideret & baptizaretur. In ſynagogis, ait, in Damaſco prædicabat cum omni fiducia Ieſum, quoniā hic eſt Chriſtus filius dei. Hoc eſt myſterium, quod dicit per reuelationē manifeſtatū ſibi, quoniam qui paſſus eſt ſub Pontio Pilato, hic dominus eſt omniū, & rex & deus & iudex, ab eo qui eſt omniū deus accipiens poteſtatem, quoniā ſubiectus factus eſt uſq; ad mortem, mortem autem crucis. Quoniam hoc uerum eſt Athenienſibus euangelizans in Ariopago, ubi Iudæis nō aſſiſtentibus, licebat ei cum fiducia uerum prædicare deum, dixit eis, Deus qui fecit mūdum

& omnia quæ in eo ſunt, hic cœli & terræ dominus exiſtens, non in manufa- A
ctis templis inhabitat, nec à manibus humanis tractatur, tanquam alicuius indigens, cum ipſe omnibus dederit uitam & ſpiritum, & omnia fecerit, qui fecit ex uno ſanguine omne genus hominum inhabitare ſuper faciem totius terræ, præfiniens tempora, ſecundum determinationem inhabitationis eorum, quærere illud, quod eſt diuinum, ſi quo modo tractare poſſint illud aut inuenire, quamuis etiam nō longe ſit ab unoquoq; noſtrum, in ipſo enim uiuimus, mouemur, & ſumus, & quemadmodum quidam ſecundum uos dixerunt, huius enim & genus ſumus. Genus igitur cum ſimus dei, non oportet nos putare id quod eſt diuinum, ſimile eſſe auro uel argento, uel lapidi per artem uel concupiſcentiam hominis deformato. Tempora ergo ignorantiæ deſpiciens deus, nunc præcepit hominibus omnibus ubiq; pœniteri in ipſum, quoniam conſtituit diem iudicari orbem terræ in iuſtitia, in uiro Ieſu, in quo ſtatuit fidem, excitans eum à mortuis. Hoc autem in loco non ſolum factorem mundi deum eis annuntiat non aſſiſtentibus Iudæis, ſed & quoniam unum genus humanum fecit inhabitare ſuper omnem terram. Quemadmodum & Moyſes ait, quando diuiſit altiſſimus gentes, quē admodum diſperſit filios Adam, ſtatuit terminos gentium, ſecundum numerum angelorum dei. Populum autem qui credit deo, iam nō eſſe ſub angelorum poteſtate, ſed ſub domini, populus eius Iacob, funiculum hæreditatis eius Iſraël. Et iterum Lyſtris Lyciæ cum eſſet Paulus cum Barnaba, & B
à natiuitate claudum in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti ambulare feciſſet, & cum turba honorare eos uellet quemadmodum deos, propter admirabile factum, ait eis, Nonne ſimiles uobis ſumus homines, euangelizantes uobis deum uiuum, qui fecit cœlum & terram & mare, & omnia quæ in eis ſunt? Qui in præteritis temporibus permiſit omnes gentes abire uias ſuas, quāquam nō ſine teſtimonio ſemetipſum reliquit benefaciēs, de cœlo dans pluuias & tempora fructifera, adimplens cibo & hilaritate corda noſtra. Quoniam autem his annuntiationibus eius omnes epiſtolæ conſonant, ex ipſis epiſtolis oſtendimus apto in loco exponentes Apoſtolum: nobis autē conlaborantibus his oſtenſionibus, quæ ex ſcripturis ſunt, & quæ multifarie dicta ſunt, breuiter & compendioſe annuntiantibus, & tu cum magnanimitate intende eis, & non longiloquium putare, hoc intelligens, quoniam oſtenſiones quæ ſunt in ſcripturis, non poſſunt oſtendi, niſi ex ipſis ſcripturis. Stephanus autem iterum qui electus eſt ab apoſtolis primus diaconus, qui & primus ex omnibus hominibus ſectatus eſt ueſtigia martyrij domini, propter Chriſti confeſſionem primus interfectus, fiducialiter loquens populo, & docens eos dicens. Deus gloriæ uiſus eſt patri noſtro Abrahæ, & dixit ad eum, Exi de terra tua & de cognatione tua, & ueni in terrā quam demonſtrabo tibi, & tranſtulit illum in terram hanc, quam nunc & uos inhabitatis.

μακροθυμία
μακρολογία

habitatis,& non dedit ei hæreditatem in ea,nec greſſum pedis,ſed promi/
A ſit dare ei in poſſeſſionem eam,& ſemini eius poſt eum. Locutus eſt autẽ ſic deus ad eum,quoniam erit ſemen eius peregrinum in terra aliena,& in ſerui tutem redigentur,& uexabuntur annis quadringentis, & gentem cui ſerui/ ent,iudicabo ego dicit dominus. Et poſtea exient & ſeruient mihi in iſto lo co, & dedit ei teſtamentum circumciſionis, & ſic generauit Iſaac. Et reliqua autem uerborũ eius eundem deũ annuntiant, qui fecit cum Ioſeph & cũ pa triarchis,qui & colloquutus eſt Moyſi, & omnem apoſtolorũ doctrinam unum & eundem deum annuntiaſſe,qui tranſtulit Abraham,qui promiſ/ ſionem hæreditatis ei fecit,qui teſtamentum circũciſionis apto tempore de/ dit,qui ex Ægypto uocauit ſemen eius, ſeruatum manifeſte per circumciſio nem,in ſigno enim dedit eam,ut non ſimiles eſſent Ægyptijs. Hunc facto/ rem omniũ,hunc patrem domini noſtri Ieſu Chriſti,hũc deum claritatis ex ipſis ſermonibus & actibus apoſtolorum uolentes diſcere poſſunt, & con/ templari,quoniam unus hic deus ſuper quem alius nõ eſt. *Si* autem & erat ſuper hunc alius deus,ex abundanti per comparationem diceremus,hic illo melior eſt. Melior enim ex operibus apparet, quemadmodum & prædixi/ mus,& cum illi nullum patris ſui opus habeant oſtendere, hic ſolus oſtendi tur deus. *S*i quis autem ægrotans circa quæſtiones, ea quæ ab apoſtolis de deo dicta ſunt allegorizanda exiſtimat,prædictos ſermones noſtros diſcu/
B tiat,in quibus unum deum conditorem & factorem omnium oſtendimus, & ea quæ ab illis dicuntur deſtruximus & denudauimus,& inueniet conſo/ nantes eos apoſtolorum doctrinæ, & ſic habere quemadmodum docebãt & perſuadebantur,quoniam unus eſt fabricator omnium deus: & cum re/ pulerit à ſententia ſua tantum errorem,& eam,quæ eſt aduerſus deum blaſ phemiam, & à ſemetipſo inueniet rationem cognoſcens & eam,quæ eſt ſe cundum Moyſen legem, & gratiam noui teſtamenti,utraq; apta tempori/ bus,ad utilitatem humani generis ab uno & eodem præſtita deo. Omnes enim qui ſunt malæ ſententiæ,moti ab ea legisdatione,quæ eſt ſecundum Moyſen,diſſimilem eam & contrariã Euangelij doctrinæ arbitrantes,iam non ſunt conuerſi,uti differentiæ utriuſq; teſtamenti inquirerẽt cauſas. De/ ſerti igitur cum ſint à paterna dilectione,& inflati à ſatana,cõuerſi in Simo/ nis magi doctrinam,abſtiterunt ſententijs ab eo,qui eſt deus,& putauerũt quod à ſemetipſis plus inueniſſent quàm apoſtoli, alterum deum adinue/ nientes. Et apoſtolos quidem adhuc quæ ſunt Iudæorum ſentiẽtes,annun tiaſſe Euangelium,ſe autem ſynceriores & prudentiores apoſtolis eſſe. Vn/ de & Marcion, & qui ab eo ſunt,ad intercidendas conuerſi ſunt ſcripturas, quaſdam quidem in totum nõ cognoſcentes,ſecundum Lucam autẽ Euan/ gelium & epiſtolas Pauli decurtantes,hæc ſola legitima eſſe dicũt, quæ ipſi minorauerũt. Nos autem etiam ex his,quæ adhuc apud eos cuſtodiuntur,

arguemus eos donante deo,in altera conſcriptione.Reliqui uero omnes fal
ſo ſcientiæ nomine inflati,ſcripturas quidem confitentur, interpretationes A
uero cōuertunt,quemadmodum oſtendimus in primo libro.Et quidam hij
qui à Marcione,ſtatim blaſphemant fabricatorē,dicētes eum malorum fa/
bricatorem, propoſitum initij ſui intollerabiliorem habentes, duos natura
liter dicentes Deos, diſtantes inuicem,alterum quidem bonum,alterum au
tem malum.Hij autem qui ſunt à Valentino nominibus honeſtius utentes
& patrem & dominum,& deum hūc qui eſt fabricator oſtendentes,propo/
ſitum ſiue ſectam blaſphemiorum habent, neq; ab aliquo ex his quæ ſunt
intra plenitudinem æonibus dicentes eum emiſſum, ſed ab ea labe quæ ex/
tra pleroma expulſa.Hæc autem omnia contulit eis ſcripturarum & diſpoſi
tionis dei ignorantia.Nos autem & cauſam differentiæ teſtamentorum,&
rurſum unitatem & cōſonantiam ipſorum,in his quæ deinceps futura ſunt
Propter referemus. Quoniam autem & apoſtoli & diſcentes ipſorum ſic docebant,
quod ſepe u/ quemadmodum eccleſia prædicat,& ſic docentes perfecti fuerunt,† propter
ſurpat pro,eo quod euocabantur ad perfectum.Stephanus hæc docens adhuc cum ſuper
quod. terram eſſet,uidi gloriam dei,& Ieſum ad dexteram.Et dixit. Ecce uideo cœ
los apertos,& filiū hominis ſtantem à dextris dei, Et hæc dixit & lapidatus
eſt,& ſic perfectam doctrinam adimpleuit, per omnia martyrij magiſteriū
imitans,& poſtulans pro eis qui ſe interficiebant, & dicēs:Domine ne ſtatu
as illis hoc peccatum.Sic erant perfecti,qui unum & eūdem deum ab initio B
uſq; ad finem uarijs diſpoſitionibus aſſiſtentem humano generi ſciebant,
quemadmodū ait Oſee propheta:Ego uiſiones impleui,& in manibus pro
phetarum aſſimilatus ſum.Qui ergo uſq; ad mortem tradiderunt animas
propter Euangelium Chriſti, quomodo poterant ſecūdum inſitam opinio
nem hominibus loqui.Quod ipſum ſi feciſſent non paterentur,ſed quoniā
contraria his,qui non aſſentiebant ueritati prædicabant, ideo & paſſi ſunt.
Manifeſtum eſt ergo quoniam non derelinquebant ueritatem, ſed cum o/
mni fiducia Iudæis & Græcis prædicabāt.Iudæis quidē Ieſum, eum qui ab
ipſis crucifixus eſt eſſe filium dei, iudicem uiuorum & mortuorum,à patre
accepiſſe æternum regnum in Iſraël, quemadmodum oſtendimus: Græcis
uero unum deum,qui omnia fecit,& huius filium Ieſum Chriſtum annun/
tiantes, manifeſtius autem hoc oſtenditur ex apoſtolorum epiſtola,quam
neq; Iudæis,neq; Græcis,ſed ipſis qui ex gentibus in Chriſtum credebant
confirmantes fidem ipſorum miſerunt.Cum enim deſcendiſſent quidam à
Iudæa in Antiochiam,in qua & primum omnium diſcipuli domini pro fi/
Chriſtiani. de,quam in Chriſto habebant,uocati ſunt Chriſtiani,& ſuaderēt eis qui cre
diderant in dominum circuncidi, & reliqua ſecundum legis obſeruationem
perficere,& aſcendiſſent Paulus & Barnabas Hieroſolymā ad alteros apo/
ſtolos propter hanc quæſtionem,& uniuerſa eccleſia conueniſſet in unum,
Petrus di

A Petrus dixit eis: Viri fratres, uos ſcitis quoniam à diebus antiquis in uobis deus elegit, ut ex ore meo audirent gentes uerbum Euangelij & crederent, & cordis inſpector deus teſtimoninum perhibuit eis, dans eis ſpiritũ ſanctũ, ſicut & nobis, & nihil diſcreuit inter nos & ipſos, emundans per fidem corda illorum. Nunc igitur quid tentatis deum imponere iugum ſuper ceruicẽ diſcipulorum, quod neq; patres noſtri, neq; nos ualuimus portare, ſed per gratiã domini noſtri Ieſu Chriſti credimus nos poſſe ſaluari, quomodo & illi. Poſt quem Iacobus dixit, uiri fratres, Simon retulit quemadmodum deus excogitauit accipere ex gentibus populum nomini ſuo, & ſic conueniunt ſermones prophetarum, ſicut ſcriptum eſt, Poſt hæc reuertar & reædificabo tabernaculum Dauid quod cecidit, & diſturbata eius ædificabo, & erigam illud, uti requirant reliqui hominum Dominum, & omnes gentes in quibus inuocatum eſt nomen meum ſuper eos, dicit dominus faciens hæc. Cognitum à ſeculo eſt deo opus eius, propterea ego ſecundũ me iudico, non moleſtari eos, qui ex gentibus conuertuntur ad deum, ſed præcipiẽdum eis, uti abſtineant à uanitatibus Idolorum, & à fornicatione, & à ſanguine, & quæcunq; nolunt ſibi fieri, alijs ne faciant. Et cum hæc dicta eſſent, & omnes conſenſiſſent, ſcripſerunt eis ſic, Apoſtoli & preſbyteri fratres, his qui ſunt in Antiochia, & Syria & Cilicia fratribus ex gentibus ſalutem, Quoniam audiuimus quia ex nobis quidam exeuntes turbauerunt uos ſermonibus, de

B ſtruentes animas ueſtras, quibus non præcepimus, dicentes: Circuncidimini & ſeruate legem, placuit nobis cõuenientibus in unum, electos uiros mittere ad uos, cum dilectiſſimis noſtris Barnaba & Paulo, hominibus qui tradiderunt animam ſuam pro nomine domini noſtri Ieſu Chriſti. Miſimus igitur Iudam & Sileam & ipſos per ſermonẽ annuntiantes noſtrã ſententiam. Placuit enim ſancto ſpiritui & nobis, nullũ amplius uobis pondus imponere, quàm hæc quæ ſunt neceſſaria, ut abſtineatis ab Idolothytis, & ſanguine, & fornicatione, & quæcũq; nõ uultis fieri uobis, alijs ne faciatis, à quibus cuſtodientes uos ipſos bene agitis, ambulantes in ſpiritu ſancto. Manifeſtũ eſt igitur ex his omnibus, quoniã nõ alterũ patrem eſſe docebãt, ſed libertatis nouũ teſtamentũ dabãt his, qui noue in deũ per ſpiritũ ſanctũ* credebant. Ipſi autẽ ex eo quod quærerẽt, an oporteret circũcidi adhuc diſcipulos nec ne, manifeſte oſtẽderunt nõ habuiſſe ſe alterius dei cõtemplationẽ. Cæterum non talem timorẽ circa primũ habuiſſent teſtamentũ, ut nec cum ipſis quidem conueſci uellent, Nam & Petrus quamuis ad catechizandos eos miſſus eſſet, & tali uiſione cõterritus fuiſſet, cum timore tamen multo locutus eſt ad eos dicẽs: ipſi ſcitis quoniam nõ eſt fas uiro Iudæo cõiungi aut conuenire cũ allophylo, mihi autem deus oſtendit, neminem communem aut immundũ dicere hominem, quapropter ſine cõtradictione ueni: his ſermonibus ſignificans, quoniam non abiſſet ad eos, niſi miſſus fuiſſet: ſic neque baptiſma

*alias, crediderunt.

quę baptiſma facile dediſſet, niſi ſpiritu ſancto requieſcente ſuper eos, prophetãtes eos audiſſet, & propter hoc dixit: Nunquid aquam uetare poteſt ad baptizandum hos qui ſpiritum ſanctum acceperũt, quemadmodum & nos ſuadens ſimul his qui ſecum erant, & ſignificans, quoniam niſi ſpiritus ſanctus ſuper eos requieuiſſet, exiſteret qui eos ꝓhiberet à baptiſmate. Hij autem qui circa Iacobum Apoſtoli, gentibus quidem libere agere permittebant, concedẽtes nos ſpiritui dei. Ipſi uero ſcientes eundem eſſe deum, perſeuerabant in priſtinis obſeruationibus, ita ut & Petrus quoq; timens ne culparetur ab ipſis, ante manducãs cum gentibus propter uiſionem, & propter ſpiritum ſanctum qui requieuerat ſuper eos, cum tamen aduenifſent quidã ab Iacobo, ſeparauit ſe, & non manducauit cum eis: hoc ipſum autem dixit Paulus & Barnabã feciſſe. Sic apoſtoli, quos uniuerſi actus, & uniuerſæ doctrinæ dominus teſtes fecit, ubiq; enim ſimul cum eo aſſiſtentes inueniuntur, Petrus & Iacobus & Ioannes, religioſe agebãt circa diſpoſitionem legis, quæ eſt ſecundum Moyſen, ab uno & eodem ſignificantes eſſe deo. Quod quidem non feciſſent ſecundũ quæ prædiximus, ſi præter eum qui legis diſpoſitionem fecit, alterum patrem à domino didiciſſent. A

Aduerſus eos qui dicunt tantum Paulum ex Apoſtolis cognouiſſe ueritatem. Caput XIII.

EOs autem qui dicunt ſolum Paulum ueritatem cognouiſſe, cui per reuelationem manifeſtatum eſt myſterium, ipſe Paulus conuincat eos, dicens, unum & ipſum deum operatum Petro in apoſtolatu circunciſionis, & ſibi in gentes. Ipſius ergo dei Petrus erat apoſtolus, cuius & Paulus. Et quẽ Petrus in circunciſione annuntiabat deum & dei filium, hunc & Paulus in gentes, Neq; enim ut ſolum Paulum ſaluaret uenit dominus noſter, nec ſic pauper deus, ut unum ſolum haberet Apoſtolum, qui diſpoſitionem filij ſui cognoſceret. Et Paulus autem dicens, Quàm ſpecioſi pedes euangelizantium bona, euangelizantium pacem, manifeſtum facit quoniam non unus ſed plures erant, qui ueritatem euangelizabant. Et rurſus in epiſtola quæ eſt ad Corinthios, cum prædixiſſet omnes, qui deum poſt reſurrectionẽ uiderunt intulit: Siue autẽ ego, ſiue illi, ſic annunciamus, & ſic crediditis, unã & eandem prædicationem confitens omnium eorũ, qui deum uiderunt poſt reſurrectionem à mortuis. Et dominus autem Philippo uolenti patrem uidere reſpondit, Tanto tempore uobiſcum ſum, & me non cognouiſtis? Philippe qui uidet me, uidet & patrem meũ. Quomodo tu dicis, oſtende nobis patrem? ego enim in patre, & pater in me eſt, & amodo cognouiſtis eum, & uidiſtis eum. Quibus ergo dominus teſtimonium dixit, quoniã & cognouerunt in ipſo, & uiderunt patrem, pater autẽ ueritas, hos dicere non cognouiſſe ueritatem, eſt hominũ falſum teſtimonium, & eorum qui alienati ſunt à uera doctrina. Ad quid enim mittebat dominus duodecim apoſtolos ad oues quæ B

Erit

alias Chriſti.

A ad oues quæ perierant domus Iſraël,ſi ueritatem non cognouerunt? Quomodo autem & lxx.prædicabant,niſi ipſi prius ueritatem prædicationis cognouiſſent? Aut quomodo Petrus ignorare potuit, cui dominus teſtimonium dedit,Quoniam caro & ſanguis non reuelauit ei,ſed pater qui in cœlis eſt? Sicut ergo Paulus apoſtolus non ab hominibus, neq; per hominē, ſed per Ieſum & deum patrem,filio quidem adducente eos ad patrem, patre uero reuelante eis filium. Quoniam autem his qui ad apoſtolos uocauerunt eum,de quæſtione acquieuit Paulus, & aſcendit ad eos cum Barnaba in Hieroſolymam,non ſine cauſa, ſed ut ab ipſis libertas gentilium confirmaretur,ipſe ait in ea quæ ad Galatas eſt epiſtola. Deinde poſt xiiij.annos aſcendi in Hieroſolymam cum Barnaba,aſſumens & Titum. Aſcendi autem ſecundum reuelationem, & contuli cum eis Euangelium quod prædico inter gentes.Et iterum ait: Ad horam ceſſimus ſubiectioni, uti ueritas Euangelij perſeueret apud uos.Si quis igitur diligenter ex actibus apoſtolorum ſcrutetur tempus,de quo ſcriptum eſt aſcendiſſe Hieroſolymam propter prædictam quæſtionem,inueniet eos qui prædicti ſunt à Paulo annos concurrentes, ſicut eſt conſonans, & uelut eadem tam Pauli annuntiatio, quàm & Lucæ de apoſtolis teſtificatio.

De ſectatore apoſtolorum Luca,quæ ſunt quæ in Euangelio per ſolum Lucam cognouimus. Cap. XIIII.

B QVoniam autē is Lucas inſeparabilis fuit à Paulo cooperarius eius in Euangelio,ipſe facit manifeſtum,nō glorians, ſed ab ipſa productus ueritate.Separatis enim,inquit,à Paulo Barnaba & Ioanne,qui uocabatur Marcus,& cum nauigaſſent Cyprum,nos uenimus in Troadam,& cum uidiſſet Paulus per ſomnium uirum Macedonem dicentē ſibi,ueniens in Macedoniam opitulare nobis Paule,ſtatim, ait,quæſiuimus proficiſci in Macedoniam,intelligentes quoniam prouocauit nos dominus euangelizare eis. Nauigantes igitur à Troade, dereximus nauem in Samothracen: & deinceps reliquū omnem ipſorum uſq; ad Philippos aduentum diligenter ſignificat,& quemadmodum primum ſermonem loquuti ſunt. Sedentes enim, loquuti ſumus mulieribus quæ conuenerant,& quinā crediderunt, & quàm multi.Et iterum ait: Nos autem nauigauimus poſt dies Azymorum à Philippis,& uenimus Troadam,ubi & commorati ſumus diebus ſeptem.Et reliqua omnia ex ordine cum Paulo refert,omni diligentia demonſtrans & loca,& ciuitates,& quantitatem dierum,quoaduſq; Hieroſolymam aſcenderent,& quæ illic contigerint Paulo, quemadmodum uinctus Romā miſſus eſt,& nomen Centurionis qui ſuſcepit eum, & parare ſe nauigium, & quēadmodū naufragium fecerunt, & in qua liberati ſunt inſula,& quemadmodum humanitatem ibi perceperunt, Paulo curante principem ipſius inſulæ, & quemadmodum inde Puteolos nauigauerunt,& inde Romam peruenerunt,&

runt,& quanto tẽpore Romæ cõmorati ſunt. Om̃ibus his qui cum adeſſet
Lucas diligenter cõſcripſit ea,uti neq; mendax,neq; elatus deprehendi poſ- A
ſit,eo quod omnia hæc conſtarent,& ſeniorem eum eſſe omnibus, qui nũc
aliud docent,neq; ignorare ueritatem. Quoniã nõ ſolum proſequutor, ſed
& cooperarius fuit apoſtolorum,maxime autem Pauli. Et ipſe aũt Paulus
manifeſtauit in epiſtolis, dicẽs:Demas me dereliquit,& abijt Theſſalonicã,
Creſcens in Galatiam,Titus in Dalmatiam,Lucas eſt mecum ſolus. Vnde
oſtendit quod ſemper iunctus ei,& inſeparabilis fuerit ab eo. Et iterum in
epiſtola quæ eſt ad Coloſſenſes ait:Salutat uos Lucas medicus dilectus. Si
autem Lucas quidem, qui ſemper cum Paulo prædicauit, & dilectus ab eo
dictus,& cum eo euangelizauit,& creditus eſt referre nobis Euangelium,ni-
hil aliud ab eo didicit,ſicut ex uerbis eius oſtenſum eſt,quemadmodum hi,
qui nunquam Paulo adiuncti fuerunt,gloriantur abſcondita & inenarrabi-
lia didiciſſe ſacramenta? Quoniam autem Paulus ſimpliciter quæ ſciebat,
hæc & docebat,non ſolum eos, qui cum eo erant, uerum omnes audientes
ſe,ipſe facit manifeſtum. In Mileto enim conuocatis epiſcopis & presbyte-
al's feſtinaret. ris,qui erant ab Epheſo,& à reliquis proximis ciuitatibus,quoniam ipſe†fe-
ſtinauit Hieroſolymis Pentecoſten agere,multa teſtificans eis, & dicẽs quæ
oporteret ei Hieroſolymis euenire,adiecit: Scio quoniã iam non uidebitis
faciem meam,teſtificor igitur uobis hac die, quoniam mundus ſum à ſan-
al's ſententiã. guine omniũ.Non enim ſubtraxi uti non annuntiarẽ uobis omnẽ† ſcientiã B
dei.Attendite igitur & uobis, & omni gregi, in quo uos ſpiritus præpoſuit
epiſcopos regere eccleſiam domini,quam ſibi conſtituit per ſanguinem ſuũ.
Deinde ſignificans futuros malos doctores,dixit,Ego ſcio quoniam adue-
nient poſt diſceſſum noſtrum lupi graues ad uos,nõ parcentes gregi. Et ex
uobis ipſis exurgent uiri loquentes peruerſa, uti conuertant diſcipulos poſt
al's,ſententiã. ſe.Non ſubtraxi,inquit,uti non annuntiarem omnem†ſcientiam dei uobis.
Sic apoſtoli ſimpliciter & nemini inuidentes quæ didicerant ipſi à domino,
hæc omnibus tradebant.Sic igitur & Lucas nemini inuidens, ea quæ ab eis
didicerat,tradidit nobis,ſicut ipſe teſtificatur dicens:quemadmodũ tradide
runt nobis,qui ab initio contemplatores & miniſtri fuerunt uerbi.Si autem
quis refutet & Lucam quaſi non cognouerit ueritatem,manifeſtus erit pro-
ijciens Euangelium, cuius non dignatur eſſe diſcipulus. Plurima enim &
magis neceſſaria Euangelij per hunc cognouimus, ſicut Ioannis genera-
tionem & de Zacharia hiſtoriam, & aduentum angeli ad Mariam, & ex-
clamationem Helizabet, & angelorum ad paſtores deſcenſum, & ea quæ
ab illis dicta ſunt, & Annæ, & Simeonis de Chriſto teſtimonium, &
quod duodecim annorum in Hieruſalem relictus ſit, & baptiſmum Io-
annis,& quot annorum dominus baptizatus ſit, & quia in quintodecimo
anno Tyberij Cæſaris, & in magiſterio illud,quod ad diuites dictum eſt:
Væ uo-

A Væ uobis diuites,quoniam percipitis conſolationem ueſtram. Et uæ uobis qui ſatiati eſtis,quoniam eſurietis.Et qui ridetis nunc,quia plorabitis.Et uæ uobis cum benedixerint uos homines omnes. Secundum hæc enim facie bant & pſeudoprophetis patres ueſtri.Et omnia huiuſmodi per ſolum Lucam cognouimus,& plurimos actus domini per hunc didicimus,quibus & omnes utuntur. Et multitudinem piſcium quam concluſerunt hĳ qui cum Petro erant iubente domino,ut mitterent retia. Et illa quæ per xviĳ.annos paſſa curata fuerat mulier die ſabbatorum. Et de hydropico, quem curauit dominus die ſabbatorum, & quemadmodum diſputauit, quòd curauit in hac die.Et quemadmodum docuit diſcipulos primos diſcubitus non appetere.Et quoniam pauperes & debiles uocare oportet,qui non habent retribuere.Et qui pulſauit nocte ſumere panes, & propter inſtantiam importunitatis ſumit:& quomodo apud phariſæum recumbente eo, peccatrix mulier oſculabatur pedes eius, & unguento ungebat, & quæcunque propter eam dixit ad Simonem de duobus debitoribus: & de parabola diuitis illius,qui recluſit quæ ei nata fuerant, cui & dictum eſt,in hac nocte expoſtulabunt animam tuam à te,quæ autem præparaſti,cuius erunt?Similiter autem & diuitis illius qui ueſtiebatur purpura, & iocundabatur nitide,& egenum Lazarum:& eam quam ad diſcentes ſuos dixit reſponſionem, quãdo B dixerunt ei,adĳce nobis fidem.Et eam quam ad Zachæum publicanum facta eſt confabulationem.Et de phariſæo & publicano,qui ſimul adorabant in templo.Et de decem leproſis,quos ſimul emundauit in uia. Et quoniam de uicis & plateis claudos & cæcos iuſſit colligi ad nuptias, & parabolam iudicis,qui deum non timebat, quem inſtantia uiduæ fecit,ut uindicaret eam. Et de arbore fici quæ erat in uinea,quæ non faciebat fructum. Et alia multa ſunt,quæ inueniri poſſunt à ſolo Luca dicta eſſe,quibus & Marcion & Valentinus utuntur.Et ſuper hæc omnia poſt reſurrectionem in uia ad diſcipulos quæ loquutus eſt,& quemadmodum cognouerunt eum in fractione panis.Neceſſe eſt igitur & reliqua quæ ab eo dicta ſunt,recipere eos, aut & his renuntiare,Non enim conceditur eis ab his qui ſenſum habent,quædã quidem recipere ex his quæ à Luca dicta ſunt, quaſi ſint ueritatis, quædã uero refutare quaſi non cognouiſſet ueritatem. Et ſi quidem refutauerint hĳ qui à Marcione ſunt non habent Euangelium, hoc enim quod eſt ſecundũ Lucam,quemadmodum prædiximus decurtantes,gloriantur ſe habere Euangelium. Hĳ uero qui à Valentino ſunt ceſſabũt à plurimo uaniloquio ſuo, ex hoc enim multas occaſiones ſubtilis eloquĳ ſui acceperunt, interpretari audentes male,quæ ab hoc bene ſunt dicta, aut & reliqua ſuſcipere cogẽtes intendentes perfecto Euangelio,& apoſtolorum doctrinæ oportet eos pœnitentiam agere,ut ſaluari à periculo poſſint.

Aduerſus eos qui fruſtrantur Paulum apoſtolū. Cap. XV.

EAdem autem dicimus iterum & his qui Paulum apoſtolum nō cogno- A
ſcunt, quoniam aut reliquis uerbis Euangelij, quæ per ſolum Lucam in
noſtram uenerunt agnitionem, renuntiare debent, & non uti eis, aut ſi illa re-
cipiunt, omnia habent neceſſitatem recipere, etiam eam teſtificationem quæ
eſt de Paulo, dicente ipſo, Primum quidem dominum ei de cœlo locutum,
Saule, Saule, quid me perſequeris? Ego ſum Ieſus Chriſtus, quem tu perſe-
queris: deinde Ananiæ de eo dicēte: Vade, quoniam uas electionis mihi eſt
iſte, ut portet nomen meum in gentibus, & regibus, & filijs Iſraël. Ego enim
demonſtrabo ei ex ipſo, quanta oporteat eum pati propter nomen meum.
Qui igitur non recipiūt eum, qui ſit electus à deo ad hoc, ut fiducialiter por-
forte ad quas tet nomen eius quod ſit miſſus, †quas prædiximus gentes, electionem do-
mini contemnunt, & ſeipſos ſegregant ab apoſtolorum conuentu. Neque
enim contendere poſſunt Paulum non eſſe apoſtolum, quando in hoc ſit
electus, neq; Lucam mendacem eſſe poſſunt oſtendere, ueritatē nobis cum
omni diligentia annuntiantem: fortaſſis enim & propter hoc operatus eſt
for. hærere. deus plurima Euangelia oſtendi per Lucā, quibus neceſſe † haberēt omnes,
ἑπόμενοι αὐ- uti ſequent i teſtificationi eius, quam habet de actibus & doctrina apoſto-
τοῖς, uidetur lorum, omnes ſequentes & regulam ueritatis, inadulteratam habentes, ſal-
imitatus, La-
tine loquens. uari poſſint. Igitur teſtificatio eius uera & doctrina apoſtolorum manife-
ſta & firma, & nihil ſubtrahens, neq; alia quidem in abſcondito, alia uero in B.
manifeſto docentium. Hoc enim fictorum, & praue ſeducentium, & hypo-
critarum eſt molimen, quemadmodum faciunt hij, qui à Valentino ſunt.
Hij enim ad multitudinem propter eos, qui ſunt ab eccleſia, quos commu-
nes eccleſiaſticos ipſi dicūt, inferunt ſermones, per quos capiūt ſimpliciores,
& in delitijs eos ſimulantes noſtrū tractatum ut ſæpius audiant, qui & que-
runtur de nobis, quod cum ſimilia nobiſcum ſentiant, ſine cauſa abſtinea-
mus nos à communicatione eorum, & cum eadem dicant, & eandē habeāt
doctrinam, uocemus illos hæreticos, & cū deiecerint aliquos à fide per quæ-
ſtiones quæ fiunt ab eis, necnon contradicentes auditores ſuos fecerint, his
ſeparatim inenarrabile plenitudinis ſuæ enarrant myſterium. Decipiuntur
autem omnes, quia quod eſt in uerbis ueriſimile ſe putāt poſſe diſcere à ue-
ritate, ſuaſorius enim, & ueriſimilis eſt, exquirens fucos error, ſine fuco autē
eſt ueritas, & propter hoc pueris credita eſt. Et ſi aliquis quidem ex his qui
audiunt eos, quærat ſolutiones, uel contradicat eis, hunc quaſi non capientē
ueritatē, & non habentem de ſuperioribus à matre ſua ſemen affirmantes,
in totum nihil dicunt ei, mediarum partium dicentes eſſe illum, hoc eſt, Pſy-
chicorum. Si autem aliquis quaſi paruum ouem deditū, ſemetipſum ipſis
præbeat imitationi illorum, & redemptionem illorum conſequutus eſt, in-
flatus iſte talis, neque in cœlo, neque in terra putat ſe eſſe, ſed intra plero-
ma in-

ma introiſſe,& complexum iam angelum ſuum,cum inſtitorio & ſupercilio
A incedit,gallinacei elationem habens.Sunt autem apud eos,qui dicunt oportere bonam conuerſationem aſſequi eum hominem,qui ſit deſuper ueniẽs, propter hoc & fingunt quodam ſupercilio grauitatem. Plurimi autem & contemptores facti,quaſi iam perfecti ſine reuerentia, & in contemptu uiuentes ſemetipſos ſpiritales uocant, & ſe noſſe iam dicunt eum qui ſit intra pleroma,ipſorum refrigerij locum.

Quæ ſit apoſtolorum ſententia de domino noſtro Ieſu Chriſto. Cap. XVI.

NOs autem reuertamur ad eundem tractatum. Cum enim declaratum ſit manifeſte,quoniam neminem alium deum uocauerunt,uel dominum nominauerunt,qui ueritatis fuerunt prædicatores, & apoſtoli libertatis,niſi ſolum uerum deum patrem & uerbum eius, qui in omnibus principatum eius habet,manifeſte erit oſtenſum, quod factorem cœli & terræ, & qui loquutus ſit cum Moyſe,& legis diſpoſitionem ei dederit,qui conuocauerit patres,dominum deum confiteri eos,& alterum neminem noſſe. Manifeſta igitur & apoſtolorum, & diſcentium eorum ex uerbis ipſorum, de deo facta eſt ſententia.

Oſtenſio,quoniam unus & idem deus,& ipſe Chriſtus uerbum dei. Caput XVII.

B QVoniam autem ſunt qui dicunt Ieſum quidem receptaculum Chriſti fuiſſe,in quem deſuper quaſi columbam deſcendiſſe Chriſtũ, & cum indicaſſet innominabilem patrem, incõprehẽſibiliter & inuiſibiliter intraſſe in pleroma. Non enim ſolum ab hominibus, ſed ne ab his quidem, qui in cœlo ſunt poteſtatibus & uirtutibus apprehenſum eum,& eſſe filium quidẽ Ieſum,patrem uero & Chriſti patrem deũ. Alij uero putatiue eum paſſum, naturaliter impaſſibilem exiſtentem. Qui autem à Valentino ſunt, Ieſum quidem qui ſit ex diſpoſitione,ipſum eſſe qui per Mariam tranſierit, in quẽ illum de ſuperiori ſaluatorem deſcendiſſe,quem & Chriſtum dici,quoniam omnium qui emiſiſſent eum,haberet uocabula,participaſſe autem cum eo, qui eſſet ex diſpoſitione,de ſua uirtute & ſuo nomine,& mors per hunc euacuaretur,cognoſceretur autem pater,per eum ſaluatorem quidem,qui deſuper deſcendiſſet,quem & ipſum receptaculum Chriſti, & uniuerſæ plenitudinis eſſe dicunt,lingua quidem unum Chriſtum Ieſum confitentes, diuiſi uero ſentẽtia. Etenim hæc eſt ipſorum regula, quemadmodũ prædiximus, ut alterum quidem Chriſtum fuiſſe dicãt, qui ab unigenito ad correctionẽ plenitudinis præmiſſus eſt. Alterum uero ſaluatorem eſſe ad glorificationẽ patris miſſum. Alterũ uero ex diſpoſitione,quem & paſſum dicunt recurrentem in pleroma ſaluatorẽ, qui Chriſtũ portabat. Neceſſe habemus uniuerſam apoſtolorũ de domino noſtro Ieſu Chriſto ſententiã habere,& oſten-

legē erant redimeret, ut adoptionem percipiamus: manifeſte ſignificās unū
A quidem deum, qui per prophetas promiſſionem de filio fecerit, unum autē
Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, qui de ſemine Dauid, ſecundū carnem
generationem, quæ eſt ex Maria: hunc deſtinatum filium dei Ieſum Chri-
ſtum in uirtute ſecundum ſpiritum ſanctificationis ex reſurrectione mor-
tuorum, ut ſit primogenitus mortuorum, quemadmodum & primogenitus
in omni conditione, filius dei, hominis filius factus, ut per eum adoptatio-
nem percipiamus, portante homine & capiente, & complectente filium dei.
Propter hoc & Marcus ait, Initium Euangelij Ieſu Chriſti filij dei, quemad
modum ſcriptum eſt in prophetis, unum & eundem ſciens filiū dei Ieſum,
qui à prophetis annuntiatus eſt, qui ex fructu uentris Dauid, Emanuel ma-
gni conſilij patris nuntius, per quem oriri fecit deus domui Dauid orientem
& iuſtū, & erexit ei cornu ſalutis, & ſuſcitauit teſtimoniū in Iacob, quemad-
modū Dauid cauſas generationis eius differēs, ait, Et legē poſuit in Iſraël,
ut cognoſcat generatio altera, filij qui naſcentur ex his, & ipſi exurgētes enar
rabunt filijs ſuis, ut ponant in deū ſpem ſuā, & præcepta eius exquirant. Et
rurſus angelus euangelizans Mariæ ait, Hic erit magnus, & filius altiſſimi
uocabitur, & dabit ei dominus thronum Dauid patris ſui, Eum qui ſit filius
altiſſimi, hunc eundē & Dauid filiū confitens. Cuius & Dauid diſpoſitionē
aduentus per ſpiritum ſanctum cognoſcens, per quam † dominus eſt om- *aliàs dominatus*
B nium uiuorum & mortuorum, dominum confeſſus eſt ſedentem ad dexte- *aliàs domi-*
ram patris altiſſimi. Et Simeon autem ille, qui reſponſum accepit à ſpiritu *nans.*
ſancto, non uiſurum cum mortem, niſi prius uideret Chriſtum Ieſum, *aliàs ex non*
hunc † ex manibus accipiens uirginis † benedixit deum & dixit, Nunc di- *habetur.*
mittis ſeruum tuum domine, ſecundum uerbum tuum in pace. Quia ui- *aliàs primoge-*
derunt oculi mei ſalutare tuum. Quod paraſti ante faciem omnium po- *nitum,*
pulorum, Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Iſraël.
Infantem quem in manibus portabat Ieſum, natum ex Maria, ipſum con-
fitens eſſe Chriſtum filium dei, Lumen omnium, & gloriam ipſius Iſraël &
pacem, & refrigerium eorum, qui in dormitionē ierunt. Iam enim expolia-
bat homines, auferens ignorantiā ipſorum, ſuā autem agnitionē eis donās,
& diſpartitionem faciens eorū, qui cognoſcebāt eum, quēadmodum Eſaias,
Voca, inquit, nomen eius, uelociter ſpolia diſpartire. Hæc ſunt autem opera *aliàs benedi-*
Chriſti. Ipſe igitur erat Chriſtus, quem portans Simeon † benedixit altiſſi- *cebat.*
mum, quem paſtores cum uidiſſent, glorificabant deum, quem Ioannes, cū
adhuc in uentre matris ſuæ eſſet, & ille in uulua Mariæ, dominum cogno-
ſcens, exultans ſalutabat. Quem Magi uidentes, & adorantes, & afferentes
munera, quæ prædiximus, & ſubſternentes ſemetipſos æterno regi, per al-
terā abierunt uiam, non iam per Aſſyriorum reuertentes uiam. Priuſquàm
enim cognoſceret puer uocare patrem, aut matrem, accipiet uirtutem Da-

naſci,& ſpolia Samariæ,contra regem Aſſyriorum,occulte quidem,ſed po tenter omnia manifeſtans, quoniam occulta manu expugnabat dominus A Amalech:propter hoc & pueros eripiebat,qui erant in domo Dauid, bene ſortiti illo tempore naſci,ut eos præmitteret in ſuum regnum,ipſe infans cũ eſſet,infantes hominum martyres parans propter Chriſtum, qui in Bethleem natus eſt Iudææ,in ciuitate Dauid interfectos ſecundũ ſcripturas. Propter quod & dominus diſcipulis poſt reſurrectionem dicebat, O inſenſati & tardi corde ad credẽdũ,in omnibus quæ loquuti ſunt prophetæ. Nónne hæc oportebat pati Chriſtum,& introire claritatẽ ſuam. Et iterũ ait eis,Hij ſunt ſermones quos loquutus ſum ad uos,cum adhuc eſſem uobiſcũ, quoniã oportet impleri omnia ſcripta in lege Moyſi & prophetis,& pſalmis de me. Tunc adaperuit eorum ſenſum,ut intelligerẽt ſcripturas,& dixit ad eos, quoniã ſic ſcriptũ eſt Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis, & prædicari in nomine eius remiſſionẽ peccatorũ in omnes gentes. Hic aũt eſt qui ex Maria natus eſt. Oportet eñ,inquit,filium hominis multa pati,& reprobari, & crucifigi,& die tertio reſurgere. Nõ ergo alterũ filium hominis nouit Euangeliũ,niſi hunc qui ex Maria,qui & paſſus eſt. Sed neq; Chriſtũ auolantem ante paſſionẽ ab Ieſu,ſed hunc qui natus eſt Ieſum Chriſtũ nouit dei filiũ, & eundũ hunc paſſum reſurrexiſſe,quemadmodũ Ioannes domini diſcipulus confirmat dicẽs: Hæc autẽ ſcripta ſunt ut credatis,quoniã Ieſus eſt Chriſtus filius dei,& ut credentes uitam æternam habeatis in nomine eius, pro- B uidens has blaſphemas regulas, quæ diuidunt dominũ, quantum ex ipſis attinet,& ex altera & altera ſubſtantia dicentes eum factum. Propter quod & in epiſtola ſua ſic teſtificatus eſt nobis, Filioli nouiſſima hora eſt,& quemadmodum audiſtis,quoniã Antichriſtus uenit,nunc Antichriſti multi facti ſunt, unde cognoſcimus quoniam nouiſſima hora eſt. Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis, ſi enim fuiſſent ex nobis, permanſiſſent utiq; nobiſcũ,ſed ut manifeſtarentur quoniã non ſunt ex nobis. Cognoſcite ergo quoniam omne mendaciũ extraneũ eſt,& non eſt de ueritate. Quis eſt mẽdax, niſi qui negat,quoniã Ieſus non eſt Chriſtus,hic eſt Antichriſtus. Quia aũt omnes qui prædicti ſunt,& ſi lingua quidem confitentur unũ Ieſum Chriſtum,ſemetipſos derident,aliud quidem ſentientes,aliud uero dicentes. Etenim argumenta illorum uaria, quemadmodũ oſtendimus, alterum quidẽ paſſum & natum hunc eſſe Chriſtum annuntiant, & eſſe alterum eorum, Demiurgi autem qui ſit ex diſpoſitione,uel eum qui ſit ex Ioſeph, quemq; paſſibilem argumentantur, alterum uero eorum ab inuiſibilibus & inenarrabilibus deſcendiſſe,quem & inuiſibilem,& incomprehenſibilem,& impaſſibilẽ eſſe confirmãt,errantes à ueritate, eo quod abſiſtat ſententia eorũ ab eo,qui eſt uere deus,neſciẽtes quoniam huius uerbũ unitus, qui ſemper humano generi adeſt unitus, & conſparſus ſuo plaſmati ſecundum placitum patris,

patris,& caro factus,ipſe eſt Ieſus Chriſtus dominus noſter, qui & paſſus
A eſt pro nobis,& ſurrexit propter nos,& rurſus uenturus eſt in gloria patris, ad reſuſcitandam uniuerſam carnem,& ad oſtenſionẽ ſalutis,& regulam iuſti iudicij oſtendere omnibus.qui ſub ipſo facti ſunt. Vnus igitur deus pater,quemadmodum oſtendimus, & unus Chriſtus Ieſus dominus noſter ueniens per uniuerſam diſpoſitionem,& omnia in ſemetipſo recapitulans, in omnibus autem eſt,& homo plaſmatio dei: & hominem ergo in ſemetipſo recapitulatus eſt,inuiſibilis uiſibilis factus, & incomprehẽſibilis factus comprehenſibilis,& impaſſibilis paſſibilis,& uerbum homo,uniuerſa in ſemetipſum recapitulans,uti ſicut in ſupercœleſtibus,& ſpiritalibus, & inuiſibilibus princeps eſt uerbũ dei:ſic & in uiſibilibus & corporalibus principatũ habeat,in ſemetipſum primatũ aſſumens,& apponẽs ſemetipſum caput eccleſiæ,uniuerſa attrahat ad ſemetipſum apto in tẽpore. Nihil enim incompτum atq; intempeſtiuũ ad eum, quomodo nec incongruens eſt apud patrem. Præcognita ſunt enim hæc omnia à patre,perficiunẽ autẽ à filio, ſicut congruũ & conſequens eſt apto tempore. Propter hoc properãte Maria ad admirabile uini ſignũ,& ante tempus uolente participare cõpendij poculo, dominus repellẽs eius intempeſtiuã feſtinationẽ dixit:Quid mihi & tibi eſt mulier,nondũ uenit hora mea,expectans eam horã quæ eſt à patre præcognita.Propter hoc cum ſæpe uellent eum homines apprehendere,nemo,in-
B quit,miſit manus ei,n ondũ enim uenerat hora apprehẽſionis eius,nec tempus paſſionis,quod præcognitum fuerat à patre,quemadmodũ & Abacuc propheta ait,In eo cum appropinquarint anni cognoſceris,in aduentu temporis oſtẽderis,in eo quod turbetur anima mea in ira miſericordiæ tuæ memoraberis.Sed & Paulus ait·Cum autẽ uenit plenitudo tẽporis,miſit deus filium ſuum.Per quod manifeſtũ eſt,quoniã omnia quæ præcognita erant à patre,ordine,& tempore,& hora præcognita & apta perfecit dominus noſter.unus quidẽ & idem exiſtens,diues autẽ & multus. Diuiti enim & multæ uoluntati patris deſeruit,cum ſit ipſe ſaluator eorum qui ſaluantur, & dominus eorũ qui ſunt ſub domino,& deus eorum quæ conſtituta ſunt,& unigenitus patris,& Chriſtus qui prædicatus eſt,& uerbum dei incarnatus,cum aduenisſet plenitudo temporis, in quo filium hominis fieri oportebat filiũ dei.Igitur omnes extra diſpoſitionem ſunt, qui ſub obtentu agnitionis, alterum quidem Ieſum intelligunt,alterũ aũt Chriſtum, & alterũ unigenitũ. Ob hoc autem rurſum eſſe uerbum,& alterum ſaluatorẽ,quem etiã eorum qui in Demiurgi ratione facti ſunt æones,emiſſionẽ eſſe dicunt,hij qui ſunt erroris diſcipuli,qui à foris quidem oues,per eam enim quã habent extrinſecus loquelam,ſimiles nobis apparent,eadem nobiſcum loquentes,intrinſecus uero lupi.Sententia enim eorum homicidialis, deos quidẽ plures confingens,& patres multos ſimulans,† cõmunicans aũt & permulta diuidens *als cõminuẽs*
filium

filiũ dei,quos & dominus nobis cauere prædixit, & diſcipulus eius Ioannes in prædicta epiſtola fugere eos præcepit. Multi ſeductores exierunt in hũc mundũ,qui nõ confitentur Ieſum Chriſtum in carne ueniſſe. Hic eſt ſeductor & antichriſtus, uidete eos,ne perdatis quod operati eſtis. Et rurſus in epiſtola ait: Multi pſeudoprophetæ exierũt de ſeculo,in hoc cognoſcite ſpiritum dei. Omnis ſpiritus qui confitetur Ieſum Chriſtũ in carne ueniſſe,ex deo eſt. Et omnis ſpiritus qui ſoluit Ieſum Chriſtũ,nõ eſt ex deo,ſed ex antichriſto eſt. Hæc autẽ ſimilia ſunt illi quod in Euangelio dictũ eſt, quoniã uerbũ caro factũ eſt,& habitauit in nobis. Propter quod rurſus in epiſtola clamat: Omnis qui credit,quia Ieſus eſt Chriſtus,ex deo natus eſt,unum & eundẽ ſciens Ieſum Chriſtũ, cui apertæ ſunt portæ cœli, propter carnalem eius aſſumptionẽ,qui etiã in eadẽ carne,in qua paſſus eſt, ueniet, gloriã reuelans patris. Et Paulus autẽ his conſentiens,Romanos alloquens,ait,Multo magis hij qui abundantiam gratiæ & iuſtitiæ accipiunt in uitam, regnabunt per unũ Ieſum Chriſtũ. Neſcit ergo eũ, qui euolauit Chriſtũ ab Ieſu, neq; eum nouit ſaluatorẽ,qui ſurſum eſt,quem impaſſibilẽ dicunt. Si enim alter quidem paſſus eſt,alter aũt impaſſibilis manſit,& alter quidem natus eſt,alter uero in eum qui natus eſt deſcendit,& rurſus reliquit eum,nõ unus, ſed duo monſtrantur: quoniã autem unũ eum, & qui natus eſt, & qui paſſus eſt, Chriſtũ Ieſum nouit Apoſtolus,in eadem epiſtola iterum dicit: An ignoratis, quia quotquot baptizati ſumus in Chriſto Ieſu,in morte eius baptizati ſumus,ut quemadmodum reſurrexit à mortuis,ſic & nos in nouitate uitæ ambulemus. Rurſus autem ſignificans Chriſtum paſſum,& ipſum eſſe filium dei,qui pro nobis mortuus,& ſanguine ſuo redemit nos,in præfinito tempore,ait,ut quid enim Chriſtus cum adhuc eſſemus infirmi ſecundum tempus pro impijs mortuus eſt. Commendat autem ſuam dilectionẽ deus in nobis, quoniã cum adhuc eſſemus peccatores, pro nobis Chriſtus mortuus eſt,multo magis iuſtificati nunc in ſanguine eius ſalui erimus, per ipſum ab ira. Si enim cum eſſemus inimici, reconciliati ſumus deo per mortem filij eius,multo magis reconciliati, ſalui erimus in uita eius. Hunc eundem qui apprehenſus eſt,paſſus eſt,& effudit ſanguinem ſuum pro nobis, Hunc Chriſtũ,hunc filiũ dei manifeſtiſſime annuncians,qui etiam ſurrexit, & aſſumptus eſt in cœlũ,quemadmodũ ipſe ait, Simul autẽ Chriſtus mortuus,imò qui & reſurrexit,qui eſt in dextera dei. Et iterũ: Scientes quoniam reſurgens à mortuis iam non moritur. Præuidens enim & ipſe per ſpiritum ſubdiuiſiones malorum magiſtrorũ, & omnem ipſorũ occaſionem diſſenſionis uolens abſcindere,ait quæ prædicta ſunt. Si autẽ ſpiritus eius qui ſuſcitauit Ieſum à mortuis, habitat in nobis, qui ſuſcitauit Chriſtum à mortuis,uiuificabit & mortalia corpora noſtra: unũ quod non exclamat ad eos qui uolunt audire: quoniã nolite errare, unus & idem eſt Chriſtus Ieſus filius

A

B

A lius dei,qui per paſſionem recõciliauit nos deo, & reſurrexit à mortuis, qui
eſt in dextera patris,& perfectus in omnibus:qui cum uapularet non reper/
cutiebat,qui cum pateretur,non eſt minatus:& cum tyrannidem pateretur,
rogabat patrem,ut ignoſceret his qui ſe crucifixerant. Ipſe enim uere ſalua/
uit, Ipſe em̃ uerbũ dei,ipſe unigenitus à patre Chriſtus Ieſus deus noſter.

De eo,qui deſcendit in ipſum ſpiritus. Caput XVIIII.

ETenim potuerunt dicere Apoſtoli,Chriſtum deſcendiſſe in Ieſum:aut
illum ſuperiorem ſaluatorẽ,in eum qui ſit diſpoſitionis: aut illũ qui eſt
ab inuiſibilibus,in eum qui eſt Demiurgi. Sed nihil quidem tale, ſed neque
ſcierunt,neq; dixerũt,ſi enim ſciſſent,dixiſſent utiq;:quod aũt erat,hoc & di
xerunt,ſpiritum dei ſicut columbam deſcendiſſe in eum, hunc ſpiritum, de
quo ab Eſaia dictũ eſt, Et requieſcet ſuper me ſpiritus dei,ſicut prædiximus.
Et iterum, Spiritus domini ſuper me, propter quod unxit me. Iſte ſpiritus,
de quo ait dominus: Non enim uos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris
ueſtri qui loquitur in uobis. Et iterum, Poteſtatem regenerationis† & deum forte, eis dei mandans.
dans diſcipulis dicebat eis: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in
nomine patris,& filij,& ſpiritus ſancti. Hunc enim promiſit per prophetas
effundere ſe in nouiſſimis tẽporibus ſuper ſeruos & ancillas,ut prophetent,
unde & in filiũ dei filium hominis factum deſcendit,cum ipſo aſſueſcẽs ha/
B bitare in genere humano, & requieſcere in hominibus, & habitare in plaſ/
mate dei,uoluntatẽ patris operans in ipſis,& renouãs eos à uetuſtate in no
uitatem Chriſti. Hunc ſpiritum petit Dauid humano generi dicẽs: Et ſpi/
ritu principali confirma me. Quem & deſcendiſſe Lucas ait,poſt aſcenſum
domini ſuper diſcipulos in Pentecoſten, habentẽ poteſtatẽ omniũ gentiũ,
ad introitũ uitæ,& apertionem Noui teſtamenti: unde & omnibus linguis
conſpiranter hymnum dicebant deo, ſpiritu ad unitatem redigente diſtan/
tes tribus,& primitias omnium gentium offerente patri, unde & dominus
pollicitus eſt mittere ſe paracletũ,qui nos aptaret deo. Sicut enim de arido
tritico maſſa una fieri non poteſt ſine humore, neq; unus panis: ita nec nos
multi unum fieri in Chriſto Ieſu poteramus,ſine aqua,quæ de cœlo eſt. Et
ſicut arida terra,ſi non percipiat humorem,non fructificat:ſic & nos lignum
aridum exiſtentes primum, nunquã fructificaremus uitam,ſine ſuperna uo
luntaria pluuia. Corpora enim noſtra per lauacrum illud quod eſt ad incor
ruptionem unitatem acceperunt. Animæ autẽ per ſpiritum: unde & utraq;
neceſſaria,cum utraq; proficiunt in uitam dei:miſerante domino noſtro Ie
ſu Chriſto, Samaritanæ præuaricatrici,quæ in uno uiro non manſit,ſed for
nicata eſt in multis impijs,& oſtendente ei & pollicente aquã uiuam, ut ul/
terius non ſitiret,neq; occuparetur ad humectationem aquæ laborioſæ,ha/
bens in ſe potum ſalientem in uitam æternã: quam dominus accipiẽs mu/
nus à patre,ipſe quoq; his donauit,qui ex ipſo participantur, in uniuerſam
terram

terram mittens ſpiritum ſanctum. Hanc muneris gratiam præuidens Gedeon ille Iſraëlita, quem elegit deus, ut ſaluaret populum Iſraël de potentatu alienigenarum, demutauit petitionem & † ſuperiori uellus lanam, in quod tantum primum ros fuerat, quod erat typus populi, ariditatem futuram prophetans, hoc eſt, non iam habituros eos à deo ſpiritum ſanctum, ſicut Eſaias ait: Et nubibus mandabo, ne pluant ſuper eam. In omni autem terra fieri ros, quod eſt ſpiritus dei, qui deſcendit in dominum, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & uirtutis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, ſpiritus timoris dei: quem ipſum iterum dedit eccleſiæ, in omnem terram mittens de cœlis paracletum, ubi & diabolum, tanquam fulgur, proiectum ait dominus. Quapropter neceſſarius nobis eſt ros dei, ut non comburamur, neque infructuoſi efficiamur, & ubi accuſatorem habemus, illic habeamus & paracletum: commendante domino ſpiritui ſancto ſuum hominem, qui inciderat in latrones, cui ipſe miſertus eſt, & ligauit uulnera eius, dans duodenaria regalia, ut per ſpiritum imaginem & inſcriptionem patris & filij accipientes, fructificemus creditum nobis denarium, multiplicatum domino annumerantes. Spiritu itaque deſcendente ſuper prædictam diſpoſitionem, & filio dei unigenito, qui & uerbum eſt patris, ueniente plenitudine temporis incarnato, in hominem propter hominem, & omnem ſecundum hominem diſpoſitionem implente Ieſu Chriſto, domino noſtro uno & eodem exiſtente, ſicut & ipſe dominus teſtatur, & apoſtoli confitentur, & prophetæ annuntiant, mendaces oſtenſæ ſunt uniuerſæ doctrinæ eorum, qui octonationes, & quaternationes putatiuas adinuenerunt, & ſubdiuiſiones excogitauerunt: qui ſpiritum quidem interimunt, alium autem Chriſtum, & alium Ieſum intelligunt, & non unum Chriſtum, ſed plures fuiſſe docent: & ſi unitos eos dixerint, iterum oſtendunt eum quidem participaſſe paſſionem, hūc autem impaſſibilem perſeueraſſe, & hunc quidem aſcendiſſe in pleroma, hunc autem in medietatem remanſiſſe, & hunc quidem in inuiſibilibus & innominabilibus epulari & oblectari, hunc autem aſſidere Demiurgo euacuantem eum uirtute. Vnde & oportebat & te, & omnes qui intendunt huic ſcripturæ, & ſolliciti ſunt pro ſua ſalute, non quum audiunt forinſecus eorum ſermones ſponte ſuccumbere, ſimilia enim loquentes fidelibus, ſicut prædiximus, non ſolum diſſimilia ſapiunt, ſed & contraria, & per omnia plena blaſphemijs, per quæ interficiunt eos, qui per ſimilitudinem uerborum diſſimile affectionis eorum in ſe attrahunt uenenum. Sicut quis aquæ mixtum gypſum dans pro lacte, ſeducat per ſimilitudinem coloris, ſicut quidam dixit ſuperior nobis, de omnibus qui quolibet modo deprauant quæ ſunt dei, & adulterant ueritatem dei, lacte gypſum male miſcetur.

al's ſupra. A B *Gypſum inter uenena numeratur.*

Quæ cauſa

A Quæ cauſa fuit ut uerbum dei caro fieret. Caput XX.

OStenſo manifeſte quod in principio uerbum exiſtens apud deum,per quem omnia facta ſunt,qui & ſemper aderat generi humano,hũc no uiſſimis tẽporibus ſecundũ præfinitum tempus à patre unitũ ſuo plaſmati paſſibilem hominem factum, excluſa eſt omnis contradictio dicentium,Si ergo tunc natus eſt,nõ erat ante Chriſtus. Oſtẽdimus enim quia non tunc cœpit filius dei exiſtens ſemper apud patrem,ſed quando incarnatus & homo factus,longam hominum expoſitionem in ſeipſo recapitulauit,in compendio nobis ſalutem præſtans,ut quod perdideramus in Adam,id eſt,ſecundum imaginẽ & ſimilitudinẽ eſſe dei, hoc in Chriſto Ieſu reciperemus. Quia enim nõ erat†poſſibile eum hominẽ, qui ſemel uictus fuerat,& eliſus per†obedientiam replaſmare,& obtinere brachium uictoriæ,iterum autem impoſſibile erat,ut ſalutem perciperet,qui ſub peccato ceciderat,utraq; operatus eſt filius,uerbum dei exiſtens,à patre deſcẽdens,diſpenſationem conſummãs ſalutis noſtræ, cui credere nos indubitate adhortans, uerum dicit, Ne dixeris in corde tuo, Quis aſcẽdet in cœlum,hoc eſt Chriſtũ deducere, aut quis deſcendit in abyſſum, hoc eſt Chriſtũ à mortuis eliberare. Deinde infert,quoniã ſi confitearis in ore tuo dominum Ieſum, & credideris in corde tuo,quoniã deus illum excitauit à mortuis,ſaluus eris. Et rationem reddidit propter quam cauſam hæc fecit uerbum dei,dicens, In hoc enim Chri

† al's, impoſſibile

† al's, inobedientiam

B ſtus & uixit & mortuus eſt, & reſurrexit, & uiuorum & mortuorum dominetur. Et iterũ ad Corinthios ſcribens ait,Nos autẽ annũtiamus Chriſtum Ieſum crucifixum, & infert, Calix benedictionis quem benedicimus,nónne communicatio ſanguinis eſt Chriſti. Quis eſt autẽ qui communicat nobis de eſcis? utrum is qui ab illis affigitur ſurſum Chriſtus, ſuperextenſus loro, id eſt funi, & formauit eorum matrem,an uero qui ex uirgine eſt Emanuel, qui butyrum & mel manducauit, de quo ait propheta,Et homo eſt,& quis cognoſcit eum? Hic idem à Paulo annuntiabatur, Tradidi enim,inquit,uobis in primis,quoniam Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris, ſecũdum ſcripturas, & quoniã ſepultus eſt,& reſurrexit tertia die ſecundũ ſcripturas. Manifeſtum eſt igitur quoniã Paulus alterum Chriſtum neſcit,niſi & hunc ſolum,qui & paſſus eſt,& ſepultus eſt,& reſurrexit qui & natus eſt,quem & hominem dixit. Cum enim dixiſſet, Si autem Chriſtus annuntiatur,quoniam à mortuis reſurrexit,intulit rationẽ reddens incarnationis eius, Quoniam per hominem mors, & per hominẽ reſurrectio mortuorum, & ubiq; in paſſione domini noſtri & humanitate & mortificatione eius, Chriſti uſus eſt nomine,quẽadmodum in illo,Noli eſca tua perdere illum,pro quo Chriſtus mortuus eſt. Et iterum, Nunc autem in Chriſto uos,qui aliquãdo fuiſtis lõge, facti eſtis proximi in ſanguine Chriſti. Et iterum, Chriſtus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictũ, quoniã ſcriptum

eſt, Maledictus omnis qui pendet in ligno. Et iterum, Et pereat infirmus in tua ſciētia frater, propter quem Chriſtus mortuus eſt, ſignificans quoniam non Chriſtus impaſſibilis deſcendit in Ieſum, ſed ipſe Ieſus Chriſtus cum eſſet, paſſus eſt pro nobis, qui diſcubuit & reſurrexit, qui deſcēdit & aſcendit filius dei, filius hominis factus. Queādmodum & ipſum nomen ſignificat. A
In Chriſti enim nomine, ſubauditur, qui unxit, & ipſe qui unctus eſt, & ipſa unctio in qua unctus eſt. Et unxit quidē pater, unctus eſt uero filius, in ſpiritu qui eſt unctio, quemadmodum per Eſaiam ait ſermo, Spiritus dei ſuper me, propter quod unxit me, ſignificans & ungentem patrem, & unctum filium, & unctionem qui eſt ſpiritus. Et ipſe autem dominus manifeſtum fecit eum qui eſt paſſus. Cum enim interrogaſſet diſcipulos, Quem me homines dicunt eſſe filium hominis, Petrus cum reſpondiſſet, Tu es Chriſtus filius dei uiui, & cum laudatus eſſet ab eo, Quoniam caro & ſanguis nō reuelauit ei, ſed pater qui eſt in cœlis manifeſtum fecit, quoniam filius hominis, hic eſt Chriſtus filius dei uiui. Ex eo enim, inquit, cœpit demonſtrare diſcentibus, quoniam oportet illum Hieroſolymam ire, & multa pati à ſacerdotibus, & reprobari, & crucifigi, & tertia die reſurgere. Ipſe quia agnitus eſt à Petro Chriſtus, qui eum beatum dixit, quoniam pater ei reuelauit filium dei uiui, dixit ſemetipſum oportere multa pati & crucifigi. Et tunc Petrum increpauit ſecundū opinionem hominum putātium eum eſſe Chriſtum, & paſſionem eius auerſantium, & dixit diſcipulis, Si quis uult poſt me uenire, B
abneget ſe, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Qui enim uoluerit animam ſuam ſaluam facere, perdet illam, & qui eam perdiderit propter me, inueniet eam. Hæc enim Chriſtus manifeſte dicebat, ipſe exiſtens ſaluator eorum, qui propter ſuam confeſſionem in mortem traderētur, & perderent animas ſuas. Si autem ipſe non erat paſſurus, ſed auolaret à Ieſu, quid & adhortabatur diſcipulos tollere crucem, & ſequi ſe, quam ipſe non tollebat ſecundum ipſos, ſed relinquebat diſpoſitionem paſſionis. Quoniam enim non de agnitione ſuperioris crucis dicit hoc, quemadmodum quidam audent exponere, ſed de paſſione, quam oportebat illum pati, & ipſis diſcipulis eius futurum erat ut paterētur, intulit, Quicunq; enim ſaluabit animam ſuam, perdet eam, & qui perdiderit, inueniet eam. Et quoniam paſſuri erant diſcipuli eius, propter eum dicebat Iudæis, Ecce mitto ad uos prophetas, & ſapientes, & doctores, & ex his interficietis & crucifigetis. Et diſcipulis dicebat, Ante duces & reges ſtabitis propter me, & ex uobis flagellabunt & interficient, & perſequentur à ciuitate in ciuitatem. Sciebat igitur & eos qui perſequutionem paſſuri erāt, ſciebat & eos, qui flagellari & occidi haberent propter eum, & non altera cruce, ſed paſſione, quā paſſurus eſſet ipſe prior, poſt deinde diſcipuli eius. Erat ergo ſermo eius adhortantis etiam illos, Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere,

timentes

A timẽtes autem magis eum qui habet poteſtatem & corpus & animam mittere in gehennam, & ſeruare eas quæ eſſent ad eum cõfeſſiones. Etenim ipſe confeſſurum ſe promittebat coram patre ſuo eos, qui confitentur nomen ſuum coram hominibus, negaturum autem eos, qui negarent eum, & confuſurum qui confunderẽtur contra confeſſionẽ eius. Et cum hæc ita ſe habeant, ad tantam temeritatem progreſſi ſunt quidam, ut etiam martyres ſpernãt, & uituperent eos, qui propter domini confeſſionẽ occiduntur, & ſubſtinent omnia à domino prædicta, & ſecundũ hoc conãtur ueſtigia ſequi paſſionis domini paſſibiles martyres facti, quos & cõcedimus ipſis martyribus. Cum enim inquiritur ſanguis eorũ & gloriã conſequẽtur, tunc à Chriſto confundentur omnes, qui inhonorauerũt eorum martyrium. Et ex hoc autẽ quod dominus in cruce dixerit, Pater dimitte eis, nõ enim ſciunt quid faciunt, longanimitas & patientia & miſericordia & bonitas Chriſti oſtenditur, ut ipſe & pateretur, & ipſe excuſaret eos, qui ſe male tractaſſent. Verbum enim dei quod nobis dixit, Diligite inimicos ueſtros, & orate pro eis qui uos oderũt, ipſe hoc fecit in cruce, in tantum diligens humanum genus, ut etiam pro his qui ſe interficerent, poſtularet. Si quis autem quaſi duorum exiſtentium iudicium de his faciat, inuenietur multo melior & patientior & uere bonus, qui in uulneribus ipſis & plagis, & reliquis, quæ in eum commiſerunt beneficus eſt, nec memor eſt in ſe commiſſæ malitiæ, eo, qui auolauit, nec ullam in-
B iuriam, neq; opprobrium paſſus eſt. Hoc autem & illis occurrit, qui dicunt eum putatiue paſſum. Si enim non uere paſſus eſt, nulla gratia ei, cum nulla fuerit paſſio, & nos cũ inciperemus uere pati ſeducens uidebitur, adhortans nos uapulare, & alteram præbere maxillam, ſi ipſe illud non prior in ueritate paſſus eſt, & quemadmodum illos ſeduxit, ut uideretur eis ipſe hoc quod non erat, & nos ſeducit adhortans perferre ea, quæ ipſe nõ pertulit. Erimus autẽ & ſuper magiſtrum dum patimur & ſuſtinemus, quæ neq; paſſus eſt, neq; ſuſtinuit magiſter, ſed quoniam ſolus uere magiſter dominus noſter, & bonus uere filius dei, & patiens uerbum dei patris, filius hominis factus. Luctatus eſt enim & uicit, erat enim homo pro patribus certans, & per obaudientiam, inobaudientiam perſoluens, alligauit enim fortem, & ſoluit infirmos, & ſalutem donauit plaſmati ſuo, deſtruens peccatum. Eſt enim piiſſimus & miſericors dominus, & amans humanum genus, hærere itaq; fecit & aduniuit quemadmodum prædiximus hominem deo. Si enim homo
C non uiciſſet inimicum hominis, non iuſte uictus eſſet inimicus. Rurſus autem niſi deus donaſſet ſalutem, non firmiter haberemus eam, & niſi homo †cognitus fuiſſet deo noſtro, nõ potuiſſet particeps fieri incorruptibilitatis. *forte cõiũctus*
Oportuerat enim mediatorem dei & hominum per ſuam ad utroſq; domeſticitatem, in amicitiam & concordiam utroſq; reducere, & facere ut deus aſſumeret hominem, & homo ſe dederet deo. Qua enim ratione filiorum

 adoptio

adoptionis eius participes eſſe poſſemus, niſi per filiũ eã quæ eſt ad ipſum, A
recepiſſemus ab eo communionem, niſi uerbum eius cõmunicaſſet nobis,
caro factum. Quapropter & per omnem uenit ætatem, omnibus reſtituens
eam, quæ eſt ad deum, communionem. Igitur qui dicunt eum putatiue manifeſtatum, neq; incarnatum, neq; uere hominem factum, adhuc ſub ueteri ſunt damnatione, aduocationem præbentes peccato, non deuicta ſecundũ eos morte, quæ regnauit ab Adam uſq; ad Moyſen, etiam in eos, qui nõ peccauerũt in ſimilitudinem tranſgreſſionis Adæ. Veniens autem lex quæ data eſt per Moyſen, & teſtificans de peccato, quoniã peccator eſt, regnum quidem eius abſtulit, latronem & non regem eum detegens, & homicidam eum oſtẽdit. Onerauit autem hominem, qui habebat peccatum in ſe, reum mortis oſtẽdens eum. Spiritalis enim cum lex eſſet, manifeſtauit tantummodo peccatũ, non autẽ interemit, dominabatur peccatũ, ſed homini. Oportebat enim eum, qui inciperet occidere peccatum, & mortis reum redimere hominem, idipſum fieri quod erat ille, id eſt, hominem: Qui à peccato quidẽ in ſeruitium tractus fuerat, à morte uero tenebatur, ut peccatũ ab homine interficeretur, & homo exiret à morte. Quẽadmodũ enim per inobedietiam unius hominis, qui primus de terra rudis plaſmatus eſt, peccatores facti ſunt multi, & amiſerunt uitam: ita oportuit & per obedientiam unius hominis, qui primus de uirgine natus eſt, iuſtificari multos & percipere ſalutem. Si igitur uerbum dei homo factus eſt, quẽadmodum & Moyſes ait, B
Deus uera opera eius. Si autẽ non factus caro, parebat quaſi caro, non erat uerum opus eius. Quod autẽ parebat, hoc & erat, deus hominis antiquam plaſmationem in ſe recapitulans, ut occideret quidem peccatum, euacuaret autem mortem, & uiuificaret hominem, & propter hoc uera opera eius.

Per legem cognitio peccati

Aduerſus eos qui dicunt eum ex Ioſeph generatum. Cap. XXI.

RVſus autem qui nude tantum hominem eum dicunt ex Ioſeph generatum, perſeuerantes in ſeruitute priſtinæ inobedientiæ moriuntur, nondum commixtum uerbum dei patris, neq; per filium perficientes libertatem, quemadmodum ipſe ait, Si filius uos manumiſerit, uere liberi eritis. Ignorantes autem eum qui ex uirgine eſt Emanuel, priuãtur munere eius, quod eſt uita æterna, non recipientes autem uerbum incorruptionis, perſeuerant in carne mortali, & ſunt debitores mortis, antidotum uitæ non accipientes. Ad quos uerbum patris ait, ſuum munus gratiæ narrans, Ego dixi dij eſtis, & filij excelſi omnes, uos autem ſicut homines moriemini. Ad eos indubitate dicit, qui nõ recipiunt munus adoptionis, ſed contemnunt incarnationem puræ generationis, uerbum dei, fraudãtes hominem ab ea aſcenſione, quæ eſt ad dominum, & ingrati exiſtentes uerbo dei, quod incarnatum eſt propter ipſos. Propter hoc enim uerbum dei homo, & qui filius dei eſt, filius hominis factus eſt, cõmixtus uerbo dei, ut adoptionem percipiẽs

A fiat filius dei. Nõ enim poteramus aliter incorruptelam & immortalitatem accipere, niſi aduniti fuiſſemus incorruptelæ & immortalitati. Quemadmodum autẽ adunari poſſumus, niſi incorruptela & immortalitas facta fuiſſet, id quod nos, ut †abſolueretur q̃d erat corruptibile ab incorruptela, & quod erat mortale ab immortalitate, ut filiorũ adoptionem perciperemus, quod per hoc, Generationem eius quis enarrabit? quoniã homo eſt, & quis agnoſcet eum? Cognoſcit autem illum is, cui pater qui eſt in cœlis reuelauit, ut intelligat, quoniã is qui non uoluntate carnis, neq; ex uoluntate uiri natus eſt filius hominis, hic eſt Chriſtus filius dei uiui. Quoniã enim nemo in totum ex filijs Adæ deus appellatur ſecundũ eum, aut dominus nominatur, ex ſcripturis demõſtrauimus, quoniã ipſe proprie præter omnes qui fuerunt tunc homines, deus & dominus, & rex æternus & unigenitus & uerbum incarnatum prædicatum, & à prophetis & apoſtolis, & ab ipſo ſpiritu adeſt uidere omnibus, qui uel modicum de ueritate attigerint. Hæc autem non teſtificarentur ſcripturæ de eo, ſi ſimiliter ut omnis homo tantum fuiſſet. Sed quoniam præclaram præter omnes habuit in ſe eam, quæ eſt ab altiſſimo patre genituram, præclara autẽ functus eſt & ea, quæ eſt ex uirgine generatione, utraq; ſcripturæ diuinæ de eo teſtificantur, & quoniam homo indecorus & paſſibilis, & ſuper pullum aſinæ aſcendens, aceto & felle potatur, & ſpernebatur in populo, & uſq; ad mortem deſcẽdit, & quoniam dominus ſanctus

B & mirabilis conſiliarius, & decorus ſpecie, & deus fortis ſuper nubes ueniens uniuerſorum iudex. Omnia de eo ſcripturæ prophetabant. Sicut enim homo erat ut tentaretur, ſic & uerbum ut glorificaretur, requieſcente quidem uerbo, ut poſſet tentari & inhonorari & crucifigi & mori, abſorpto autem homine in eo quod uincit, & ſubſtinet, & reſurgit, & aſſumitur. Hic igitur filius dei dominus noſter exiſtẽs uerbum patris, & filius hominis, quoniam ex Maria quæ ex hominibus habebat genus, quæ & ipſa erat homo, habuit ſecundum hominem generationem, factus eſt filius hominis. Propter hoc & ipſe dominus dedit nobis ſignum in profundum, in altitudinem ſurſum, quod non poſtulauit homo, quia nec ſperauit uirginem prægnantem fieri poſſe quæ erat uirgo, & parere filium, & hunc partum deum eſſe nobiſcum, & deſcendere in ea quæ ſunt deorſum terræ, quærentem ouem quæ perierat, quod quidẽ erat propriũ ipſius plaſma, & aſcendere in altitudinem offerentẽ & commẽdantem patri eum hominem, qui fuerat inuẽtus, primitias reſurrectionis hominis in ſemetipſo faciens. Vt quemadmodum caput reſurrexit à mortuis, ſic & reliquũ corpus omnis hominis, qui inuenitur in uita, impleto tempore †cõdemnationis eius, quæ erat propter inobedientiã; reſurgat, per cõpagines & cõiunctiones coaleſcẽs & confirmatũ augmẽtum dei, unoquoq; membrorũ habente propriã & aptam in corpore poſitionẽ, multæ enim mãſiones apud patrẽ, quoniã & multa membra in corpore.

forte, abſorberetur

al's, commendationis

Quare magnanimus fuit deus in obedientia hominis. Cap. XXII. A

μακρόθυμος MAgnanimus igitur fuit deus deficiente homine, eamq; per uerbum eſſe uictoriam reddendam ei præuidens. Cum enim perficiebatur uirtus in infirmitate, benignitatem dei & magnificentiſſimam oſtendebat uirtutem. Sicut enim patienter ſubſtinuit abſorberi Ionam à Ceto, non ut abſorberetur, & in totũ periret, ſed ut euomitus magis ſubigeretur deo, & plus glorificaret deum, qui inſeparabilem ſalutem ei donans, ſed & firmam pœnitentiam faceret inimicis, ut conuerterentur ad dominum, qui eos liberaret à morte, conterritos ab eo ſigno quod factum erat circa Ionam, quemadmodum ſcriptura de his dicit, Et reuerſi ſunt unuſquiſq; à uia ſua mala, al. cõuertatur & iniuſtitia quæ erat in manibus eorũ, dicẽtes, Qui ſcit ſi †pœnitebitur deus, & auertat iram ſuam à nobis & non peribimus. Sic ab initio fuit patiens deus hominem abſorberi à magno Ceto, qui fuit autor præuaricationis, non ut abſorptus in totum periret, ſed præſtruens & præparans adinuentionem ſalutis, quæ facta eſt à uerbo per ſignum Ionæ, his qui eãdem cum Iona de deo ſententiam habuerunt, & confeſſi fuerunt, & dixerunt, Seruus domini ego ſum, & dominũ deum cœli ego colo, qui fecit mare & aridam, ut inſeparabilem homo à deo percipiens ſalutem, reſurgat à mortuis, & clarificet deum, & eam quæ à Iona propheta eſt, dicat uocem, Clamaui ad al. deum †dominum meum in tribulatione mea, & exaudiuit me de uentre inferni, & ſemper permaneat glorificans deum, & ſine intermiſſione gratias referens B pro ea ſalute, quam conſecutus eſt ab eo, ut non glorietur in conſpectu domini omnis caro, nec unquam de deo contrarium ſenſum accipiat homo, propriam naturaliter arbitrans eam, quæ circa ſe eſſet incorruptelam, & nõ tenens ueritatem, inani ſupercilio iactaretur, quaſi naturaliter ſimilis eſſet deo. Ingratus enim magis cum hoc ei qui eum fecerat percipiẽs, & dilectionem quã habebat deus in homine obfuſcabat, & excæcabat ſenſum ſuum ad non ſentiendum, quod ſit de deo dignum, comparans & æqualem ſe iudicans deo. Hæc ergo fuit magnanimitas dei, ut per omnia pertranſiens hõmo, & morum agnitionem percipiens, dehinc ueniens ad reſurrectionem quæ eſt à mortuis, & experimẽto diſcens, unde liberatus eſt, ſemper gratus exiſtat domino, munus incorruptelæ cõſecutus ab eo, ut plus diligeret eum. Cui enim plus dimittitur, plus diligit. Cognoſcat autem ſemetipſum quoal. deum niam mortalis & infirmus eſt, intelligat autem & † dominum quoniam in tantum immortalis & potens eſt, uti & mortali immortalitatem, & temporali æternitatem donet. Intelligat autem & reliquas uirtutes dei omnes in ſemetipſum oſtenſas, per quas edoctus ſentiat de deo, quantus eſt deus. Gloria enim hominis deus, operationes uero dei & omnis ſapientiæ eius & uirtutis receptaculum, homo. Quẽadmodum medicus in his qui ægrotant probatur, ſic & deus in hominibus manifeſtatur. Quapropter & Paulus ait,

A ait, Concluſit autem deus omnia in incredulitate, ut omnium miſereatur, non de ſpiritalibus æonibus dicens hæc, ſed de homine, qui fuit inobediens deo, & proiectus de immortalitate, dehinc miſericordiam conſecutus eſt, per filium dei, eam quæ eſt per ipſum percipiens adoptionem. Hic enim tenens ſine inflatione & iactantia ueram gloriam, de his quæ facta ſunt, & de eo qui fecit, qui eſt potentiſſimus omnium deus, quique omnibus ut ſint præſtitit, & manens in dilectione eius, & ſubiectione & gratiarum actione, maiorem ab eo gloriam accipiet prouectus, dum conſimilis fiat eius, qui pro eo mortuus eſt, quoniã & ipſe in ſimilitudine carnis peccati factus eſt, uti condemnaret peccatum, & iam quaſi condemnatum proijceret illud extra carnem, prouocaret autem in ſimilitudinem ſuam hominem, imitatorem eum aſſignans deo, & in paternam imponens regulam ad uidẽdum deum, & capere patrem, donans uerbum dei, quod habitauit in homine, & filius hominis factus eſt, ut aſſueſceret hominem percipere deum, & aſſueſceret deum habitare in homine, ſecundum placitum patris. Propter hoc ergo ſignum ſalutis noſtræ, eum qui ex uirgine Emanuel eſt ipſe dominus, quoniam ipſe dominus erat, qui ſaluabat eos, quia per ſemetipſos non habebant ſaluari, & propter hoc Paulus infirmitatem hominis annuntians, ait, Scio enim quoniam non habitat in carne mea bonum, ſignificans quoniam nõ à nobis, ſed à deo eſt bonum ſalutis noſtræ. Et iterum, Miſer ego

B homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Deinde infert liberatorem, Gratia Ieſu Chriſti domini noſtri. Hoc autem idem & Eſaias, Confortamini, inquit, manus reſolutæ, & genua debilia adhortamini, puſillanimes ſenſu confortamini; ne timeatis, ecce deus noſter iudicium retribuit, & retributurus eſt, ipſe ueniet & ſaluabit nos. Hoc quoniam non à nobis, ſed à dei adiumento habuimus ſaluari.

Oſtenſio quoniã uerbum domini caro factum eſt. Cap. XXIII.

RVrſus quoniam neque homo tantum erit qui ſaluabit nos, neque ſinẽ carne, ſine carne enim angeli ſunt. Prædicauit enim dicens, neque ſenior, neque angelus, ſed ipſe dominus ſaluabit eos, quoniã diligit eos, & parcet eis, ipſe liberauit eos, & quoniã hic ipſe homo uerus uiſibilis incipiet eſſe, cũ ſit uerbum ſalutare, rurſus Eſaias ait, Ecce Sion ciuitas, ſalutare noſtrum oculi tui uidebunt, & quoniam nõ ſolum homo erat, qui moriebatur pro nobis. Eſaias ait, Et cõmemoratus eſt dominus ſanctus Iſraël mortuorũ ſuorum, quia dormierãt in terra ſepultionis, & deſcẽdit ad eos euãgelizare ſalutem, quæ eſt ab eo, ut ſaluaret eos. Hoc autẽ idem & Amos propheta, Ipſe conuertetur, & miſerebitur noſtri, diſſoluet iniuſtitias noſtras, & proijciet in altitudinem maris peccata noſtra. Et rurſus ſignificans locum aduentus eius, ait, Dominus ex Sion locutus eſt, & ex Hieruſalem dedit uocem ſuam, & quoniam ex ea parte quæ eſt ſecundum Africum hæreditatis Iudæ ueniet filius

dei, qui deus eſt, exquirat & Bethleem ubi natus eſt dominus, in omnem terrã emittet laudationes eius, ſicut ait Habacuc propheta, Deus ab Africo ueniet & ſanctus de monte Effrem, Cooperuit cœlum uirtus eius, & laudatione eius plena eſt terra. Ante faciem eius præibit uerbum & progredietur in campis pedes eius. Manifeſte ſignificans quoniam deus, & quoniam in Bethleem aduentus eius, & ex monte Effrem qui eſt ſecundũ Affricum hæreditatis, & quoniam homo, Progredientur enim, inquit, in campis pedes eius, hoc autem ſignum proprium hominis. Deus igitur homo factus eſt, & ipſe dominus ſaluabit nos, ipſe dans uirgini ſignum. A

Oſtenſio, quia ecce uirgo in utero accipiet, ſed nõ ecce adoleſcentula ſicut quidam interpretantur. Cap. XXIIII.

Adoleſcẽtula NOn ergo uera eſt quorundã interpretatio, qui ita audent interpretari ſcripturã, Ecce adoleſcentula in uentre habebit, & pariet filium, quemadmodum & Theodotion eſt interpretatus Epheſius, & Aquila Ponticus, utrique Iudæi proſelyti, quos ſectati Ebionei, ex Ioſeph generatum eum dicunt, tantam diſpoſitionem dei diſſoluentes, quantum ad ipſos eſt, fruſtrantes prophetarum teſtimonium, quod operatus eſt deus. Prophetatum eſt quidem priuſquam in Babylonem fieret populi tranſmigratio, id eſt, antequam Medi & Perſæ acciperẽt principatum. Interpretatum uero in græco ab ipſis Iudæis multum ante tempora aduẽtus domini noſtri, ut nulla relinquatur ſuſpicio, ne forte morem nobis gerẽtes Iudæi, hæc ita ſint interpretati. Qui quidẽ ſi cognouiſſent nos futuros & uſuros his teſtimonijs, quæ ſunt ex ſcripturis, nunquam dubitaſſent ipſi comburere ſcripturas, quæ & reliquas omnes manifeſtant participare uitæ, & eos qui gloriantur domum ſe eſſe Iacob & populum Iſraël, exhæreditari oſtendunt à gratia dei. B

Quemadmodum interpretatæ ſunt ſcripturæ in Græcam linguam & quando. Cap. XXV.

PRius enim quam Romani poſſiderẽt regnum ſuum, adhuc Macedonibus Aſiam poſſidẽtibus, Ptolemæus Lagi filius cupiens eam bibliothecam quæ à ſe fabricata eſſet in Alexandria omnium hominum dignis conſcriptionibus, petijt à Hieroſolymis in Græcum ſermonem interpretatas habere ſcripturas eorum. Illi uero obaudiebãt tunc adhuc Macedonibus, eos quos habebant perfectiores ſcripturarum intellectores, & utriuſque loquelæ lxx. ſeniores miſerunt Ptolemæo, facturos hoc quod ipſe uoluiſſet. Ille autẽ experimentum eorũ ſumere uolens, & metuens, ne forte conſentientes eam ueritatẽ quæ eſſet in ſcripturis, abſconderẽt per interpretaitonem, ſeparans eos abinuicem, iuſſit omnes eandẽ interpretari ſcripturam, & hoc in omnibus libris fecit. Conuenientibus autem ipſis in unum apud Ptolemæum, & comparantibus ſuas interpretationes, Deus glorificatus eſt, & ſcripturæ uere diuinæ creditæ ſunt, omnibus eandem, & hiſdem uerbis, & hiſdem nomi-

A nominibus recitantibus ab initio uſq; ad finem, uti & præſentes gentes cognoſcerent, quoniam per aſpirationem dei & interpretatæ ſunt ſcripturæ, & nõ eſſe mirabile, deum hoc in eis operatum, quãdo in ea captiuitate populi quæ facta eſt à Nabuchodonoſor corruptis ſcripturis, & poſt ſeptuaginta annos Iudæis deſcendentibus in regionem ſuã, & poſt deinde temporibus Artaxerxis Perſarum regis inſpirauit Heſdræ ſacerdoti tribus Leui, prophetarum omnes rememorare ſermones, & reſtituere populo eam legem, quæ data eſſet per Moyſen. Cum tanta igitur ueritate & gratia dei interpretatæ ſunt ſcripturæ, ex quibus præparauit & reformauit deus fidẽ noſtram, quæ in filium eius eſt, & ſeruauit nobis ſimplices ſcripturas in Ægypto, in qua adoleuit & domus Iacob, effugiens famem, quæ fuit in Chanaan, in qua & dominus noſter ſeruatus eſt, effugiens eam perſecutionem, quæ erat in Herode. Et hæc earum ſcripturarum interpretatio priuſquam dominus noſter deſcenderet facta ſit, & antequam Chriſtiani oſtẽderentur, interpretata ſit. Natus eſt ergo dominus noſter, circa primum & quadrageſimum annum Auguſti imperij, multo ante uetuſtior fuit Ptolemæus, ſub q̃ interpretatæ ſunt ſcripturæ. Vere impudorati & audaces oſtenduntur, qui nunc uolunt aliter interpretationes facere, quando ex ipſis ſcripturis arguantur à nobis, & in fidem aduentus filij dei concludantur. Firma eſt autem, & non ficta, & ſola uera, quæ ſecundum nos eſt, fides, manifeſtam oſtenſionem habens

B ex his ſcripturis, quæ interpretatæ ſunt illo modo, quo prædiximus, & eccleſiæ annuntiatio ſine interpolatione. Etenim apoſtoli cum ſint his omnibus uetuſtiores, conſonant prædictæ interpretationi, & interpretatio conſonat apoſtolorum traditioni. Etenim Petrus, & Ioannes, & Matthæus, & Paulus, & reliqui deinceps & horum ſectatores prophetica omnia ita annunciauerunt, quemadmodum ſeniorum interpretatio continet. Vnus enim & idem ſpiritus dei, qui in prophetis quidem præconauit quis & qualis eſſet aduentus domini, in ſenioribus autẽ interpretatus eſt bene, quæ bene prophetata fuerant. Ipſe & in apoſtolis annuntiauit plenitudinem temporum adoptionis ueniſſe, & proximaſſe regnum cœlorum, & inhabitare intra homines credentes in eum, qui ex uirgine natus eſt Emanuel.

Oſtenſio quoniam uirgo in utero accipiet, & non adoleſcentula.

Caput XXVI.

QVemadmodum ipſi teſtificantur, quoniam priuſquam conueniſſet Ioſeph cum Maria, manente igitur ea in uirginitate, inuenta eſt in utero habens de ſpiritu ſancto, & quoniam dixit ei Gabriel angelus, Spiritus ſanctus adueniet in te, & uirtus altiſſimi obumbrabit te, quapropter quod naſcetur ex te ſanctum, uocabitur filius dei, & quoniã angelus in ſomnis dixit ad Ioſeph. Hoc autẽ factum eſt, ut adimpleretur, quod dictum eſt ab Eſaia propheta, Ecce uirgo concipiet. Seniores autẽ ſic interpretati ſunt

dixiſſe

dixiſſe Eſaiam, Et adiecit dominus loqui ad Achas, Pete tibi ſignum à do- A
al's, deorſum mino deo tuo in profundum† inferni, aut† in excelſum ſupra. Et dixit Achas,
al's, in altitudi Non petam, & nō tentabo dominum. Et dixit, Non puſillum uobis Ago-
nem ſurſum nem præbere hominibus, & quemadmodum dominus præſtat Agonem,
propter hoc dominus ipſe donabit uobis ſignum. Ecce uirgo in uentre acci-
piet, & pariet filium, & uocabis nomen eius Emanuel, butyrum & mel man-
ducabit, priuſq̃ cognoſcat aut eligat mala, commutauit bonũ uel malum,
non conſentiet nequitiæ uti eligat bonum. Diligenter igitur ſignificauit ſpi-
ritus ſanctus, per ea quæ dicta ſunt, generationem eius, quæ ex uirgine, &
ſubſtantiam quoniam deus, Emanuel enim nomen hoc ſignificat, & mani-
feſtat, quoniam homo, in eo quod dicit, Butyrũ & mel manducabit, & in eo
quod infantem nominat eum, & priuſq̃ cognoſcat bonum & malum, hæc
enim omnia ſunt hominis infantis. Quod autẽ non conſentiet nequitiæ, ut
eligat bonum, proprium hoc eſt dei, uti non per hoc quod manducat buty-
rum & mel, unde ſolummodo eum hominẽ intelligeremus, neq̃ rurſus per
nomen Emanuel ſine carne eum deum ſuſpicaremur.

Quid eſt quod dictum eſt ad Dauid, De fructu uentris tui po-
nam in throno meo. Cap. XXVII

ET in eo quod dicit, Audite domus Dauid, ſignificantis erat, quoniam
quẽ promiſit deus Dauid, de fructu uentris eius æternum ſuſcitaturum
ſe regẽ, hic eſt qui ex uirgine quæ fuit de genere Dauid generatus eſt. Pro- B
pter hoc enim & de fructu uẽtris eius regem promiſit, quod erat proprium
uirginis prægnantis, & non de fructu lumborum eius, nec de fructu renum
eius, quod eſt proprium uiri generantis, & mulieris ex uiro conceptionem
facientis. Circumſcripſit igitur genitalia uiri in promiſſione ſcriptura, imò
uero nec commemoratur, quoniã non ex uolũtate uiri erat, qui naſcebatur.
Statuit autẽ & confirmauit fructum uentris, ut generationẽ eius qui erat fu-
turus ex uirgine pronũtiaret, quemadmodum Helizabeth impleta ſpiritu
ſancto teſtificata eſt, dicens ad Mariam, Benedicta tu inter mulieres, & be-
nedictus fructus uentris tui, ſignificãte ſpiritu ſancto audire uolentibus re-
promiſſionẽ, quam repromiſit deus, de fructu uentris eius ſuſcitare regem,
impletam eſſe uirginis, hoc eſt in Mariæ partu. Qui igitur tranſmutant id
quod apud Eſaiã, Ecce adoleſcẽtula in uentre cõcipiet, & Ioſeph filium eum
uolunt eſſe, illud tranſmutent, quod eſt repromiſſionis, quod apud Dauid
poſitũ eſt, ubi promiſit illi deus, de fructu uentris ſuſcitare cornu Chriſti re-
gis. Sed non intellexerunt, cæterum etiã hoc quoq̃ auſi fuiſſent demutare.
Quod autẽ dixerit Eſaias, in profundum deorſum, uel in altitudinẽ ſurſum,
ſignificantis fuit, quoniã qui deſcendebat, ipſe erat & qui aſcendebat, In eo
autẽ quod dixerit, Ipſe dominus dabit ſignum, in quod erat inopinatum
generationis eius ſignificabat, quod nec factũ eſſet aliter, niſi deus dominus

omnium

A omnium deus ipſe dediſſet ſignum in domo Dauid. Quid enim magnum, aut quod ſignũ fieret in eo, quod adoleſcẽtula concipiens ex uiro pepeuiſſet, quod euenit omnibus quæ pariunt mulieribus? ſed quoniã inopinata ſalus hominibus inciperet fieri, deo adiuuante, inopinatus & partus uirginis fie bat, deo dante ſignum hoc, ſed non homine operante illud.

Quid eſt apud Danielem lapis ſine manibus exciſus. Cap. XXVIII.

PRopter hoc & Daniel præuidens eius aduentũ, lapidem ſine manibus abſciſſum aduenisſe in hunc mundũ, hoc eſt enim quod ſine manibus ſignificabat, quod non operantibus humanis manibus, hoc eſt, uirorum il lorũ, qui ſolent lapides cædere, in hunc mundũ, eius aduẽtus erat, id eſt, non operãte in eum Ioſeph, ſed ſola Maria, cooperãte diſpoſitione. Hic enim la pis à terra, & ex uirtute & arte cõſtat dei, propter hoc aũt & Eſaias ait, Sic di cit dominus, Ecce ego mitto in fundamenta Sion lapidẽ precioſum electũ, ſummum angularẽ, honorificum, uti non ex uolũtate uiri, ſed ex uoluntate dei, aduentum eius, qui ſecundũ hominem eſt, intelligamus.

Quare uirga Moyſi ſerpens factus eſt. Cap. XXIX.

PRopter hoc autẽ & Moyſes oſtẽdens typum, proiecit uirgã in terram, ut ea incarnata omnẽ Ægyptiorum præuaricationem, quæ inſurgebat aduerſus dei diſpoſitionem argueret & abſorberet, & ut ipſi Ægyptij teſtifi carẽtur quoniã digitus eſt dei, qui ſalutẽ operatur populo, & non Ioſeph fi

B lius. Si enim Ioſeph filius eſſet, quẽadmodum plus poterat q̃ Salomon, aut plus q̃ Iona habere, aut plus eſſe Dauid, cum eſſet ex eadẽ ſeminatione ge neratus & prole exiſtens ipſorum? ut quid autẽ & beatum dicebat Petrum, quod eum cognoſceret eſſe filiũ dei uiui? Super hoc autẽ nec rex eſſe poſſet, ſi quidem Ioſeph filius fuiſſet, nec hæres ſecundũ Hieremiam.

Oſtenſio quod ſi Ioſeph filius fuiſſet dominus, non rex eſſe potuiſſet. Caput XXX.

IOſeph enim Ioachim & Iechoniæ filius oſtenditur, quemadmodum & Matthæus generationem eius exponit, Iechonias autem & qui ab eo omnes abdicati ſunt à regno, Hieremia dicẽte ſic, Viuo ego dicit dominus, ſi factus fuerit Iechonias filius Ioachim rex Iuda, ſignaculũ in manu dexte ra mea, inde abſtraham eum, & tradam eum in manu quærẽtium animam eius. Et iterum, Inhonoratus eſt Iechonias, quemadmodum uas, quod non eſt opus, quoniam proiectus eſt in terram, quam non ſciebat. Terra audi ſermonem domini, ſcribe uirum hunc abdicatum hominem, quoniam non augebit de ſemine eius ſedens ſuper thronum Dauid princeps in Iuda. Et iterum deus ait, ſuper Ioachim patre eius. Propter hoc ſic dicit dominus ſu per Ioachim patrẽ eius regem Iudææ, nõ enim erit ex eo ſedens ſuper thro num Dauid, & mortificatũ eius erit proiectum in æſtu diei, & in glacie no ctis, & reſpiciam ſuper eum, & ſuper filios eius, & inferam ſuper eos, & ſuper

inhabi

inhabitātem Hieruſalem, ſuper terram Iuda omnia mala quæ locutus ſum A
ſuper eos. Qui ergo eum dicūt ex Ioſeph generatum,& in eo habere ſpem,
abdicatos ſe faciūt à regno,ſub maledictione & increpatione decidētes,quæ
erga Iechoniā & in ſemen eius eſt.Propter hoc enim dicta ſunt hæc de Ie-
chonia,ſpū præſciēte ea quæ à malis doctoribus dicūtur,uti diſcant,quoniā
ex ſemine eius,id eſt ex Io ſeph non erit natus,ſed ſecundū repromiſſionem
dei de uentre Dauid ſuſcitatur rex æternus,qui recapitulat omnia in ſe.

Oſtenſio quoniam per quæ proiectus eſt homo de paradiſo,per
hæc iterum intrat in paradiſum. Cap. XXXI.

ET antiquam plaſmationē in ſe recapitulatus eſt.Quia quēadmodum
per inobedientiam unius hominis introitum peccatum habuit,& per
peccatum mors obtinuit:ſic & per obediētiam unius hominis iuſtitia intro-
ducta,uitā fructificet his, qui olim mortui erāt,hominibus.Et quēadmodū
protoplaſtus ille Adā de rudi terra, & de adhuc uirgine,nōdum enim plue
rat deus,& homo non erat operatus terram,habuit ſubſtantiam & plaſma
tus eſt manu dei,id eſt uerbo dei.Omnia enim per ipſum facta ſunt,& ſum
pſit dñs limum à terra,& plaſmauit hominem:Ita recapitulans in ſe Adam
ipſe uerbum exiſtens ex Maria,quæ adhuc erat uirgo,recte accipiebat gene
rationem Adæ recapitulationis.Si igitur primus Adam habuit patrem ho
minem,& ex ſemine uiri natus eſt, merito dicerent & ſecundū Adam ex Io-
ſeph eſſe generatum. Si autem ille de terra quidē ſumptus eſt,& uerbo dei B
plaſmatus eſt,oportebat idipſum uerbum recapitulationem Adæ in ſemet
ipſum faciēs,eiuſdem generationis habere ſimilitudinem.Quare igitur non
iterum ſumpſit limum deus, ſed ex Maria operatus eſt plaſmationē fieri?
ut non alia plaſmatio fieret,neq; alia eſſet plaſmatio quæ ſaluaretur,ſed ea-
dem ipſa recapitularetur ſeruara ſimilitudine.

Aduerſus eos qui dicūt eum nihil de Maria accepiſſe. Cap. XXXII.

ERrant igitur qui dicunt eum nihil ex uirgine accepiſſe,ut abijciāt carnis
hæreditatem,abijciant autem & ſimilitudinem.Si enim ille quidem de
terra & manu & artificio dei plaſmationem & ſubſtantiam habuit,hoc au-
tem non manu & artificio dei,iam non ſeruauit ſimilitudinem hominis,qui
factus eſt ſecundū imaginem ipſius & ſimilitudinē,& inconſtans artificium
uidebitur,non habens circa quod oſtendat ſapientiam ſuam.Hoc autem di
cere eſt,& putatiue apparuiſſe eum,& tanq̃ hominem cū non eſſet homo,
& factum eum hominem, nihil aſſumentē de homine.Si enim non accepit
ab homine ſubſtantiam carnis, neq; homo factus eſt, neq; filius hominis,
& ſi hoc non factus eſt,quid nos eramus,non magnū faciebat quod paſſus
eſt & ſuſcitauit. Nos autem quoniam corpus ſumus de terra acceptum,&
anima accipiens à deo ſpiritum,omnis quicunq; confitebitur.Hoc itaq; fa-
ctum eſt uerbum dei, ſuum plaſma in ſemetipſum recapitulans,& propter
hoc

hoc filium hominis ſe confitetur, & beatificat mites, quoniam ipſi hæredita-
A bunt terram. Et apoſtolus autē Paulus, in epiſtola quæ eſt ad Galatas, manifeſte ait: Miſit deus filium ſuū factum de muliere. Et rurſus in ea quæ eſt ad Romanos, de filio autem, inquit, eius qui factus eſt ex ſemine Dauid ſecundum carnem, qui prædeſtinatus eſt filius dei in uirtute, ſecundum ſpiritum ſanctificationis, ex reſurrectione mortuorum Ieſu Chriſti domini noſtri. Cæterum ſuperuacua eſt in Mariam deſcenſio eius. Quid enim in eam deſcendebat, ſi nihil incipiebat ſumere ab ea? Aut ſi nihil ſumpſiſſet ex Maria, nunquam eas, quæ à terra erant percepiſſet eſcas, per quas id quod à terra ſumptum eſt, nutriretur corpus, nec xl. diebus, quemadmodum Moyſes & Helias ieiunans, eſuriſſet corpus eius ſuam quærens eſcam: ſed nec Ioannes diſcipulus eius de eo ſcribens dixiſſet, Ieſus autem fatigatus in itinere ſedebat: nec Dauid præclamaſſet in eū, Et ſuper dolorē uulnerū meorū appoſuerunt: nec lachrymaſſet ſuper Lazarū: nec ſudaſſet globos ſanguinis: nec dixiſſet, quod triſtis eſt anima mea, nec percuſſo latere exiſſet ſanguis & aqua. Hæc enim omnia ſigna carnis, quæ à terra ſumpta eſt, quam in ſe recapitulatus eſt ſuum plaſma ſaluans.

Quare Lucas à domino inchoans† genealogiam in Adam retulit, & quot ſint ab Adam uſq; ad dominum generationes. Caput XXXIII. *aliàs, geneſim*

B PRopter hoc Lucas genealogiam, quæ eſt à generatione domini noſtri uſq; ad Adam lxxij. generationes habere oſtendit, finem coniungens initio, & ſignificans quoniam ipſe, qui omnes gentes exinde ab Adam diſperſas, & uniuerſas linguas & generationem hominū cum ipſo Adam in ſemetipſo recapitulatus eſt: unde & à Paulo typus futuri dictus eſt ipſe Adam: quoniam futuram circa filium dei humani generis diſpoſitionē in ſemetipſum fabricator omniū uerbum præformauerat, prædeſtinante deo primum animalem hominem, uidelicet, ut à ſpiritali ſaluaretur. Cum enim præexiſteret ſaluans, oportebat & quod ſaluaretur fieri, uti non uacuum ſit ſaluans. Conſequenter autem & Maria uirgo obaudiens inuenitur dicens, Ecce ancilla domini, fiat mihi ſecundum uerbum tuum. Eua uero inobediens, non obaudiuit† enim adhuc cum eſſet uirgo, quemadmodum illa uirum quidem habens Adam, uirgo tamen adhuc exiſtens: erant enim utriq; nudi in Paradiſo, & nō confundebantur, quoniā Paulo atteſtante, facti nō intellectum habebant filiorum generationis. Oportebat enim illos primo adoleſcere, dehinc ſic multiplicari. Sicut Eua inobaudiens facta & ſibi & uniuerſo generi humano cauſa facta eſt mortis: Sic & Maria habens prædeſtinatum uirum, tamen uirgo obaudiens, & ſibi & uniuerſo generi humano cauſa facta eſt ſalutis. Et propter hoc, lex eam quæ deſponſata erat uiro, licet uirgo ſit adhuc, uxorem eius, qui deſponſauerat uocat eam, quæ & Ma- *aliàs, cum.*

A uari eum,qui prior formatus eſt homo, quoniam nimis irrationabile eſt, illum quidem qui uehementer ab inimico læſus erat,& prior captiuitatem paſſus eſt,dicere non eripi ab eo,qui uicerit inimicum, ereptos uero filios eius,quos in eadem captiuitate generauit. Nec uictus quidem adhoc parebat inimicus,ipſis ueteribus ſpolijs manētibus apud eū. Quemadmodum ſi hoſtes expugnauerint quoſdā,& uictos duxerint captiuos,& multo tempore in ſeruitute poſſederint eos,ita ut generent apud eos,& aliquis dolens pro his qui ſerui facti ſunt, eoſdē hoſtes expugnet,non tamen iuſte faciet, ſi filios quidem eorum qui captiui ducti ſunt liberet de poteſtate eorum, qui in ſeruitutem deduxerant patres eorum,ipſos uero qui captiuitatē ſubſtinuerunt,ſubiectos relinquat inimicis,propter quos & ultionem fecit,conſecutis libertatem filijs,ex cauſa paternæ uindicationis. Sed nō relictis ipſis patribus,qui ipſam captiuitatem ſubſtinuerunt:neque enim infirmus eſt deus, neque iniuſtus, qui opitulatus eſt homini, & in ſuam libertatem reſtaurauit eum.

Quare de Paradiſo Adam proiecit deus. Caput XXXV

PRopter hoc & initio tranſgreſſionis Adæ, ſicut enarrat ſcriptura,non ipſum male dixit Adam, ſed terram in operibus eius,quemadmodum ex ueteribus quidam ait, Quoniam quidem tranſtulit deus maledictum in terram, ut non perſeueraret in homine. Condemnationē autem tranſgreſ-
B ſionis accepit homo tedia & terrenum laborem,& manducare panem in ſudore uultus ſui &,conuerti in terrā,ex qua aſſumptus eſt. Similiter autem & mulier tedia,& labores, & gemitus,& triſtitias partus,& ſeruitium,id eſt,ut ſeruiret uiro ſuo,ut neq; maledicti à deo intotum periret,neq; ſine increpatione perſeuerātes deum contemnerent. Omnis autem maledictio decurrit in ſerpentem,qui ſeduxerat eos,& dixit,inquit,deus ſerpenti,quoniā feciſti hoc,maledictus tu ab omnibus pecoribus & ab omnibus beſtijs terræ. Hoc idem autē & dominus in Euangelio,his qui à ſiniſtris inueniuntur ait, Abite maledicti in ignem æternum,quem præparauit pater meus diabolo & angelis eius,ſignificans,quoniā non homini principaliter præparatus eſt æternus ignis,ſed ei qui ſeduxit & offendere fecit hominē, inquam,qui princeps apoſtaſiæ eſt principi abſceſſionis, & his angelis qui Apoſtatæ facti ſunt cum eo,quem quidem iuſte percipient etiam hij,ſimiliter illi ſine pœnitentia & ſine egreſſu in malitiæ perſeuerant operibus.

De Cain,qui fratrem ſuum occidit. Caput XXXVI.

QVemadmodum Cain cum accepiſſet conſilium à domino,uti quieſceret in eo,quod nō recte diuiſiſſet eam,quæ erga fratrem erat communicationem,ſed cum zelo & malitia ſuſpicatus eſt poſſe dominari ei,non ſolum non acquieuit,ſed & adiecit peccatum ſuper peccatum,manifeſtans ſententiam ſuā per operationem ſuam. Quod enim cogitauit hoc & operatus

eſt dominatus,& interfecit eum,ſubijciente deo iuſtum iniuſto,ut ille quidẽ A
per ea quæ paſſus eſt iuſtus oſtendatur,hic uero per ea quæ commiſit dete
geretur iniuſtus: & non ſic quidem mitigatus eſt,nec quieuit ſuper factum
malum,ſed interrogatus ubi eſſet Abel frater eius,neſcio ait, Nunquid cu-
ſtos fratris mei ſum ego? extendens & multiplicans malum per reſponſio-
nem.Etenim malum eſt occidere fratrem,multo peius ſic audacter & inreue
renter reſpõdere omnia ſcienti deo,quaſi poſſit fruſtrari eum, Propter hoc
& ipſe maledictionem portauit,quoniam ad ſe peccatum attulit,non reue-
ritus deum,neque confuſus in fratricidio.

Quare folia fici circumcinxit ſe Adam. Caput XXXVII.

CIrca Adam autem nihil tale factum eſt, ſed omnia in contrarium.Ab
altero enim ſeductus ſub occaſione immortalitatis,ſtatim timore cor-
ripitur & abſconditur,non quaſi poſſit effugere deum, ſed confuſus quoni-
am tranſgreſſus præceptum eius,indignus eſt uenire in conſpectum & col-
loquium dei. Timor autem domini initium intelligentiæ, intellectus ue-
ro tranſgreſſionis fecit pœnitentiam. Pœnitentibus autem largitur be-
nignitatem ſuam deus. Etenim per ſuccinctorium in facto oſtendit ſuam
pœnitentiam,folijs ficulneis ſemetipſum contegens, exiſtentibus & alijs fo
lijs multis,quæ minus corpus eius uexare potuiſſent, condignum tamen
inobedientiæ amictum fecit, conterritus timore dei,& retundens petulan-
tem carnis impetum: quoniam indolem & puerilem amiſerat ſenſum, & B
in cogitationem peiorem uenerat,frenum continentiæ ſibi, & uxori ſuæ cir
cumdedit, timens deum, & aduentum eius expectans,& uelut tale quid ſi-
gnificans,quoniam,inquit eam quam habuit à ſpiritu ſanctitatis ſtolam a-
miſit per inobedientiam,& nunc cognoſco quoniam ſim dignus tali tegu-
mento,quod delectationem quidem nullam præſtat,mordet autem & pun
git corpus. Et hoc uidelicet ſemper habuiſſet indumentum, humilians ſe-
metipſum, niſi dominus qui eſt miſericors,tunicas pellicias pro folijs ficul-
neis induiſſet eos. Propter hoc autem & interrogat eos, uti ad mulierem
ueniret accuſatio, & illam rurſus interrogat, uti ad ſerpentem tranſmit-
teret cauſam. Dixit enim quod fuerat factum, ſerpens ait,ſeduxit me &
manducaui. Serpentem uero non interrogauit, ſciebat enim eum princi-
pem tranſgreſſionis factum, ſed malidictum primo immiſit in eum,uti ſe-
cunda increpatione ueniret in hominem. Eum enim odiuit deus,qui ſedu-
xit hominẽ,ei uero,qui ſeductus eſt, ſenſim paulatimque miſertus eſt:qua-
propter & eiecit eum de Paradiſo, & à ligno uitæ longe tranſtulit:non in-
uidens ei lignum uitæ, quemadmodum quidam dicunt,ſed miſerans eius,
ut non perſeueraret ſemper tranſgreſſor, neque immortale eſſet, quod eſ-
ſet circa eum, & malum interminabile & inſenſibile. Prohibuit autem eius
tranſgreſſionem,interponens mortem, & ceſſare faciens peccatum, finem
inferens

inferens ei per carnis reſolutionem,quæ fieret in terra,uti ceſſans aliquando
A homo uiuere peccato,& moriens ei,inciperet uiuere deo.

Quid eſt quod à propheta dictum eſt, Supra aſpidem & baſiliſcum ambulabis. Caput XXXVIII.

QVapropter inimicitiam poſuit inter ſerpentem & mulierem,& ſemen eius,obſeruantes inuicem,illo quidem cui mordetur planta, & poten te calcare caput inimici,altero uero mordente,& occidente,& interpediente ingreſſus hominis,quoaduſque uenit ſemen prædeſtinatum calcare caput eius,quod fuit partus Mariæ,de quo ait propheta.Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Significans quia illud quod erigeretur & dilataretur aduerſus hominem peccatum, quod frigi dum reddebat eum ,euacuaretur cũ regnante morte, & conculcaretur ab eo in nouiſſimis temporibus inſiliẽs humano generi leo,hoc eſt, Antichriſtus, & Draconem illum ſerpentem uetuſtum alligans & ſubijciens poteſtati hominis,qui fuerat uictus,ad calcandam omnem eius uirtutem : Victus autẽ erat Adam ablata ab eo omni uita,& propter hoc uicto rurſus inimico recepit uitam Adam:nouiſſima autem inimica euacuatur mors , quæ primũ poſſederat hominem.Quapropter liberato homine,fiet quod ſcriptum eſt, Abſorpta eſt mors in uictoria,ubi eſt mors uictoria tua? ubi eſt mors aculeus tuus? quod non poterat iuſte dici,ſi non ille liberatus fuit, cui primum
B dominata eſt mors.Illius enim ſalus euacuatio eſt mortis,domino igitur uiuificante hominem,id eſt,Adam,euacuata eſt mors.

Et ipſe conteret caput tuũ.

Aduerſus Tatiani doctrinam. Caput XXXIX

MEntiuntur ergo omnes qui contradicunt eius ſaluti,ſemper ſeipſos excludentes à uita,eo quod non credant inuentam ouem quæ perierat: ſi autẽ illa non eſt inuenta,adhuc poſſidetur in perditione omnis hominis generatio:mendax ergo is,qui prior hanc ſententiam,imò hanc ignorantiam & cæcitatem induxit Tatianus.Connexio quidem factus omniũ hæreticorum,quemadmodum oſtendimus,hoc autẽ à ſemetipſo adinuenit,uti nouum aliquid præter reliquos inferens,uacuum loquens,uacuos à fide auditores ſibi præpararet,affectans magiſter haberi,tẽtans & ſubinde uti huiuſmodi à Paulo aſſidue dictis:Quoniam in Adam omnes morimur,ignorans autẽ,quoniam ubi abundauit peccatum,ſuperabũdauit gratia.Oſtenſo ergo hoc manifeſte,erubeſcant omnes qui ab eo ſunt,& concertante Adã quaſi magnum aliquid lucrẽtur,ſi ille non ſaluetur,quanto magis nihil proficiant,quemadmodũ & ſerpens nihil profecit† ſuadens homini illud,quod eum tranſgreſſorem oſtendit,initium & materiam apoſtaſiæ ſuæ habens hominẽ,deum autem nõ uicit.Sic & hic qui contradicunt ſaluti Adæ,nihil proficiunt,niſi hoc quod ſemetipſos hæreticos & apoſtatas faciũt ueritatis, & aduocatos ſe ſerpentis & mortis oſtendunt.

al's diſſuadens

Aduerſus eos qui ex quacunq; cauſa ſchiſma faciunt, Capur XLI.

A TRaductis igitur omnibus,qui nefandas inferunt ſententias de factore & plaſmatore noſtro,qui & hunc mundum fabricatus eſt,ſuper quem alius deus non eſt, & ipſis oſtenſionibus euerſis his,qui de ſubſtantia domi ni noſtri,& de diſpoſitione quam fecit propter hominem ſuum falſa docẽt: Prædicationem uero eccleſiæ undiq; conſtantem, & æqualiter perſeuerantem,teſtimonium habentem à prophetis,& ab apoſtolis,& ab omnibus diſcipulis,quemadmodum oſtendimus per initia, & medietates, & finem, & per uniuerſam dei diſpoſitionem,& eam quæ ſecundum ſalutem hominis eſt, ſolidam operationem, quæ eſt in fide noſtra,quam perceptam ab eccleſia cuſtodimus,& quæ ſemper à ſpiritu dei,quaſi in uaſe bono eximiũ quoddam diſpoſitum iuueneſcẽs & iuueneſcere faciens ipſum uas:in quo enim eccleſiæ creditum eſt dei munus, quemadmodum aſpiratio plaſmationi, ad hoc ut omnia membra percipientia uiuificentur: & in eo diſpoſito eſt communicatio Chriſti,id eſt, ſpiritus ſanctus arra incorruptelæ,& confirmatio fidei noſtræ,& ſcala aſcenſionis ad deum. In eccleſia enim,inquit,poſuit deus apoſtolos,prophetas,doctores,& uniuerſam reliquam operationẽ ſpiritus,cuius non ſunt participes omnes,qui nõ concurrunt ad eccleſiam, ſed ſe metipſos fraudant à uita,per ſentẽtiam malam,& operationem peſſimam. Vbi enim eccleſia,ibi & ſpiritus,& ubi ſpiritus dei,illic eccleſia,& omnis gratia,ſpiritus autẽ ueritas. Quapropter,qui non participant eum,neq; à mammillis matris nutriuntur in uitam,neq; percipiunt de corpore Chriſti procedentem nitidiſſimum fontem:ſed effodiunt ſibi lacus detritos de foſſis terrenis,& de cœno putridam bibunt aquam, effugientes fidem eccleſiæ,ne traducantur,reijcientes uero ſpiritum ut non erudiantur. Alienati uero à ueritate digne in omni uolutantur errore,fluctuati ab eo, aliter atque aliter per tempora de eiſdem ſentientes, & nunquam ſcientiam ſtabilem habentes, Sophiſtæ uerborum magis uolentes eſſe,quàm diſcipuli ueritatis. Non enim ſunt fundati ſuper uiuam petram,ſed ſuper harenam habentem in ſemetipſa lapides multos,propter hoc multos deos fingũt, & quærere quidẽ ſemper in excuſatione habẽt,cæcutiunt enim,inuenire uero nunquam poſſunt,blaſphemant enim fabricatorem,hoc eſt eum,qui eſt uere deus,qui & præſtat inuenire, putantes ſe ſuper deum alterum inueniſſe deum,uel alteram plenitudinem,uel alteram diſpoſitionem. Quapropter & lumen quod eſt à deo non lucet eis, quoniam inhonorauerunt & ſpreuerunt deum, minimum arbitrantes eum:quoniam propter dilectionem ſuam & immenſam benignitatem in agnitionem uenit hominis:agnitionem autem non ſecundum magnitudinem,nec ſecundum ſubſtantiam,nemo enim menſus eſt eam,nec palpauit:ſed ſecundum illud ut ſciremus,quoniam qui fecit & plaſmauit,& inſufflationem uitæ inſufflauit eis,& per conditionem nutrit nos

uerbo

uerbo ſuo confirmans, & ſapientia conpingens omnia, hic eſt, qui eſt ſolus
A uere deus: cum ueto qui non eſt, ſomniantes ſuper hunc, ut magnum deum putentur adinueniſſe, quem nemo poſſit cognoſcere humano generi communicantem, nec terrena adminiſtrantem.

Oſtenſio quoniam prouidentia dei regitur hic mundus. Cap. XLI.

EPicuri uidelicet inuenientes deum, neq; ſibi neq; alijs aliquid præſtantem, id eſt, nullius prouidentiam habentem. Prouidentiam autem habet deus omnium, propter † hoc & conſilium dat, conſilium autē dans adeſt his, qui motū prouidētiam habent. Neceſſe eſt igitur ea quæ prouidentur & gubernantur, cognoſcere ſuum rectorem, quæ quidē nō ſunt irrationabilia, neq; uana, ſed habent ſenſibilitatē perceptam de prouidētia dei. Et propter hoc Ethnicorum quidā, qui minus illecebris ac uoluptatibus ſeruierūt, & nō intantū ſuperſtitione idolorū abducti ſunt, † pro iuſtitia eius moti, licet & tenuiter, tamē cōuerſi ſunt, ut dicerent fabricatorem huius uniuerſitatis patrem omniū prouidentem, & diſponentem ſecundum nos mundum.

aliâs quod. *aliâs prouidētia dei moti.*

Quoniam neq; iuſtitia ſine bonitate conſtare poteſt, neq; bonitas ſine iuſtitia. Caput XLII.

RVrſus ut increpatiuum auferrent à patre, & iudicialem, ideo putātes & ſine iracundia, & bonum arbitrantes ſe adinueniſſe deum, alterum, quidem iudicare, & alterum quidem ſaluare dixerunt, neſcientes, utrorumq; auferentes ſenſum & iuſtitiam. Si enim iudicialis nō & bonus ſit, ad dandum
B quidem his quibus debet, & exprobrādum his, quibus oportet, neq; iuſtus neq; ſapiens uidebitur iudex. Rurſus bonus, ſi hoc tantum ſit bonus, non & probator, in quos immittat bonitatem, extra iuſtitiā erit & bonitatē, & infirma bonitas eius uidebitur, non omnes ſaluans, ſi non cum iudicio fiat.

Quoniam ſapiens idem & iudex. Caput XLIII.

MArcion igitur ipſe diuidēs deū in duo, alterū quidem bonū, & alterū iudicialē dicens, ex utriſq; interimit deū. Hic enim qui iudicialis, ſi nō & bonus ſit, non eſt deus, quia deus non eſt cui bonitas deſit, & ille rurſus qui bonus, ſi non & iudicialis, idem quod hic patietur, ut auferatur ei, ne ſit deus. Quemadmodum autem & ſapientem dicunt patrem omnium, ſi non iudiciale ei aſſignent? Si enim ſapiens & probator eſt, probatori autem ſub eſt iudiciale, iudiciale autem aſſequitur iuſtitiam, ut iuſte probet iuſtitiam, prouocat iudicium, iudicium autem cum ſit, cum iuſtitia tranſmittet ad ſapientiam. Sapientia † igitur præcellet pater ſuper omnem humanam & angelicam ſapiētiam, quoniam dominus & iudex iuſtus, & dominator ſuper omnes. Eſt enim & bonus & miſericors & patiēs, & ſaluat quos oportet, neq; bonum ei deficit iuſti effectum, neq; ſapientia deminoratur: ſaluat enim quos debet ſaluare, & iudicat dignos iudicio, neq; iuſtum immite oſtenditur præeunte licet & præcedente bonitate.

aliâs autem.

s 4 Oſtenſio

Oſtenſio quod uerbum domini & iuſtũ & bonum ſit. Caput XLIIII.

QVi igitur ſolem ſuũ oriri facit omnibus benigne deus,& pluit ſuper A
iuſtos & iniuſtos,iudicabit eos, qui ex æquo† benignitatem eius percipientes non ſimiliter ſecundum dignationem munerationis eius conuerſati ſunt,ſed in delitijs & luxurijs uerſati ſunt aduerſus beneuolẽtiam eius,adhuc & blaſphemantes eum,qui tanta beneficia in eos fecerit.

† aliâs bonitatem

Quemadmodum religioſior Plato quàm hæretici,oſtendatur. Caput XLV.

QVibus religioſior Plato oſtenditur, qui eundem deum & iuſtum & bonum confeſſus eſt,habentem poteſtatem omnium, ipſum facientem iudicium,ſic dicẽs.Et deus quidem quemadmodum & uetus ſermo eſt initium & finem & medietates omnium quæ ſunt habens,recte perfecit,ſecundum naturam circumiens,hunc autem conſequitur iuſtitia ultrix in eos, qui deficiunt à lege diuina.

Quemadmodum ſecundum ſuam regulam qui à Valentino ſunt,extra ueritatem oſteudantur. Caput XLVI.

ET iterũ factorẽ & fabricatorẽ huius uniuerſitatis bonũ oſtendit.*Bonũ
aũt,inquit,nulla unquã de quoquam naſcitur inuidia:hoc initium & cauſam fabricationis mundi cõſtituẽs bonitatẽ dei ,ſed nõ ignorãtiam,nec æonem qui errauit,nec de his fructũ,nec matrẽ plorantẽ & lamẽtantẽ,nec alterum deũ uel patrẽ.Iuſte aũt eos mater planget,& taliũ excogitatores & ad B
inuentores:digna enim cõmentiti ſunt in capita ſua,quoniã mater ipſorum extra plenitudinẽ eſt,id eſt extra dei agnitionẽ, & collectio eorũ aborſio facta eſt in formis,& ſine ſpecie,nihil enim de ueritate apprehendit,in uacuũ & in umbrã decidit. Vacua enim doctrina ipſorũ & intenebrata , & horus eam nõ permiſit introire in pleroma ,non enim recipit eos ſpiritus in refrigeriũ.Pater enim ipſorũ ignorantiã regenerans,mortis paſſionẽ in eis operatus eſt.Hæc non nos diffamamus,ſed ipſi cõfirmant,ipſi docent,gloriantur in ipſis, altum ſentiunt de matre,quam ſine patre dicunt genitã,hoc eſt ſine deo fœminã à fœmina,quod eſt ex errantia corruptelã. Nos autẽ precamur non perſeuerare eos in fouea,quam ipſi foderunt,ſed ſegregari ab huiuſmodi matre,& exire à Bytho,& abſtinere à uacuo , & umbram derelinquere,& legitima eos generari,cõuerſos ad eccleſiam dei,& formari Chriſtum in eis,& cognoſcere eos fabricatorem & factorẽ huius uniuerſitatis,ſolum uerum deum,& dominum omnium.Hæc precamur de illis,utilius eos diligentes,quàm ipſi ſemetipſos putant diligere.Quæ enim eſt à nobis dilectio, cum ſit uera,ſalutaris eſt eis,ſiquidem eam recipiant. Eſt enim auſtero medicamini ſimilis,abſumens improbiorem ac ſuperfluam uulneris carnem.Elationẽ enim illorum & inflationem euacuat.Quapropter tentantes, omni uirtute manũ porrigere eis non tedebit nos. Prærogauimus autẽ ſu-

* aliâs bono. Hirſ.non habet de quoquam.

A per hæc quæ dicta ſunt in ſequēti libro domini ſermones inferre, ſi quos ex his per ipſam Chriſti doctrinam cōuincentes, ſuadere poſſimus ceſſare ab eiuſmodi errore, & abſiſtere ab ea blaſphemia, quæ eſt in fabricatorem ipſorum, qui & ſolus eſt deus, & pater domini noſtri Ieſu Chriſti.

Explicit liber tertius. Et incipit liber quartus, & primo Index.

HÆ ſunt exprobrationes & euerſiones falſæ agnitionis.
Oſtenſio quoniā dominus unū deum ſolum, & patrē cognoſcebat. 1
Quæſtio de eo quid ſit, confiteor tibi pater domine cœli & terræ, 2
Oſtenſio quod per Moyſen legiſdatio ſermones ſint Chriſti. 3
Expoſitio parabolæ diuitis & pauperis Lazari. 4
Oſtenſio quoniam cœlum & terra tranſient, dominus autem, qui condidit, & manet in æternum, ipſe eſt pater domini noſtri. 5
Quæ cauſa eſt quod cœlum & terra tranſiet. 6
Quare relicta eſt Hieroſolyma. 7
Oſtenſio quod temporalis lex data eſt. 8
Quoniam Chriſtus eſt qui ſuperinducit diem uelut clibanum ardentem. 9
Oſtenſio eundem deum & præſentia & æterna feciſſe. 10
B Quemadmodum dominus eum qui de rubo locutus eſt ad Moyſen, confitetur eſſe deum uiuentium. 11
Quoniam Abraham uidit Chriſtum. 12
Quoniam una & eadem Abrahæ fides, & noſtra. 13
Quid eſt quod nemo cognoſcit patrem niſi filius, & per quot occaſiones reuelat filius patrem. 14
Quemadmodum Abraham à uerbo doctus eſt. 15
Quemadmodum promiſſionem quam promiſit deus Abrahæ Chriſtus perfecit. 16
Quare Iudæi abſceſſerunt à deo. 17
Oſtenſio quoniam Abraham hæreditatem poſſidebit regnū cœlorū. 18
Quoniam dominus ſabbatis curans ſecundum legem faciebat. 19
Quoniam non contra legem faciebant diſcipuli domini ſabbatis ſpicas legentes. 20
Oſtenſio unius & eiuſdem ſubſtantiæ eſſe, quæ ſecundum legem ſunt, & ea quæ ſecundum Euangelium, & quemadmodum Nouum teſtamentum prædictum eſt à prophetis. 21
Quid eſt pluſquam templum, & pluſquam Salomon. 22
Quemadmodum Moyſes aduentum Chriſti ſignificauit, & tempus paſſionis, & locum in quo paſſus eſt. 23

VI Quoniam

Quoniam & prophetæ & iuſti ante aduentum domini,cognouerunt aduentum eius. 24 A
Quemadmodum ſeniorum traditio contraria erat legi,quæ data eſt per Moyſen. 25
De Phariſaica lege,quæ ſunt particularia percepta,& quæ Catholica. 26
Quemadmodum dominus,quæ de lege comprehendebantur,ſuperextendit diſcipulis,non diſſoluit,& ſecundum quid plus abūdat iuſtitia noſtra, quàm ſcribarum & phariſæorum. 27
Quare fecit hominem deus,& patres elegit ; & nos uocauit, & quid præſtat ea quæ eſt ad dominum ſeruitus,& quare talis lex populo data eſt. 28
Quemadmodum in populo priore,& in eccleſia quædam præcepta propter duritiam & indictoaudientiam hominum data ſunt. 29
Quare circunciſio data eſt populo,& obſeruatio ſabbatorum, & quam habent recapitulationem. 30
In quo differt Decalogus à reliquis præceptis. 31
Oſtenſio quoniam non propter ſe,nec indiget deus de ſeruitio eorum, Leuiticam præcepit legem,quid enim requirit ab homine deus nullius indigens. 32
Quemadmodū nomē dñi noſtri Ieſu Chriſti propriū patris oſtēditur. 33
De ſacrificijs,& oblationibus,& qui ſunt,qui in ueritate offerunt. 34
Quorum typum accipiebat populus, quemadmodum per actus prophetæ prophetabant futura. 35 B
Quemadmodum inueſtigabilis & incomprehenſibilis oſtenditur is, qui hanc quæ ſecundum nos eſt condidit creaturam. 36
Secundum quid notus deus,& quod ipſe pater conditor omnium per ſuas manus formauit hominem. 37
Quemadmodum in Abraham præfigurabatur fides noſtra,& quæ eſt expoſitio eorum,quæ facta ſunt à patribus. 38
Quare lauit pedes diſcipulorum dominus,& quare diſcumbētibus,& quod ipſe ſimiliter ante omnes deus oſtenditur. 39
De eo quod ait,non uos laboraſtis,alij laborauerunt, & uos in labores eorum introiſtis. 40
Quare Paulus dicit ſe plus quàm omnes laboraſſe. 41
Quemadmodū in circūciſione,& præputio,& fide unus pater oſtēditur. 42
Quid eſt theſaurus abſconditus in agro,& quod ſola eccleſia recte legat ſcripturas. 43
De preſbyteris iniuſtis. 44
Quibus doctoribus utēdū eſt de his peccatis,quæ ab antiqs geſta ſunt. 45
De tranſgreſſione populi. 46
Oſtēſio quod unū & idipm ſit uerbū dei diſpoſitor ueterū & nouorū. 47

Secundum quid indurauit deus cor Pharaonis & miniſtrorum eius 48

A Quare ſecundum iuſſum dei uaſa ab Ægyptijs ſumpſit populus in exodo, & ex ipſis tabernaculum in eremo fabricauit. 49

Quemadmodum una & eadem populi profectio ex Ægypto, & eccleſiæ ex gentibus oſtenditur. 50

Oſtenſio generationis Loth ex filiabus ſuis. 51

Oſtenſio unum & eundem eſſe patrem & non illorum. 52

Quis eſt ſpiritalis diſcipulus, qui iudicat quidem omnes, ipſe autem à nemine iudicatur, & qui ſunt qui iudicantur. 53

Quemadmodum iudicabuntur gentes. 54

Quemadmodum iudicabuntur Iudæi. 55

Oſtenſio quoniam duos aduentus Chriſti prophetæ annuntiauerunt. 56

Quemadmodum iudicabuntur, qui à Marcione ſunt. 57

Quemadmodum iudicabuntur qui ſunt à Valentino, & reliqui gnoſtici. 58

Quemadmodum iudicabuntur Ebionitæ. 59

Quemadmodum iudicabuntur, qui putatiue dicunt deum manifeſtum. 60

Quemadmodum iudicabuntur pſeudoprophetæ. 61

Quemadmodum iudicabuntur qui ſchiſmata operantur, & omnes qui ſe ſegregant ab eccleſia. 62

B Quemadmodum omnia conſiſtunt ei, qui eſt eccleſiaſticus. 63

Oſtenſio quod eccleſia nō tantum perfectam habeat dilectionem, ſed quoniam & ſpiritus dei ſuper eam requieſcit, & quod ab uno & eodem deo prophetia. 64

Quomodo prophetæ omnia prædixerunt, quæcũq; Chriſtus operatus. 65

Quomodo prophetæ membra Chriſti ſunt, & quēadmodum unuſquiſq; eorum, ſecundum quod erat membrum, ſecundum hoc & prophetauit, & quoniam omnia quæ prophetæ prædixerunt, Chriſtus adimpleuit. 66

Aduerſus eos qui dicunt, quid noui ueniens attulit Chriſtus? 67

Aduerſus eos qui dicũt quædam à ſummitate dixiſſe prophetas, quædam uero à mundi fabricatore. 68

Quemadmodum de his ipſis dictis diſcrepant à ſemetipſis, qui ſunt à Valentino. 69

Oſtenſio de domini ſermonibus confitentis ſe à deo patre miſſum, à quo & prophetæ uenerunt, & patres electi ſunt. 70

Oſtenſio quod homo liber ſit, & ſuæ poteſtatis, ad hoc, ut ab ſe eligere poſſit meliora & contraria. 71

Oſtenſio quod non natura quidam boni ſunt, quidam uero mali, & quod in hominis electione ſit bonum 72

Quæ cauſa fuerit, quod non ab initio perfectus factus eſt homo. 73

Et ſecũdũ quid oia quæ facta ſunt indigēt pfecto, & unde eſt indigētia. 74

Quid

A PROLOGVS IN QVARTVM LIBRVM. HEAE SVNT EXPRObationes & euerſiones falſæ agnitionis.

HVnc librum dilectiſſime tranſmittens tibi, operis quod *als quartum librum.* eſt de detectione & euerſione falſæ cognitionis, quemadmodum promiſimus, per domini ſermones, ea quæ prædiximus confirmauimus, uti & tu ſicut poſtulaſti, undique à nobis accipias occaſiones ad cõfutãdos omnes hæreticos, & eos omnino retuſos non longius ſinas in erroris procedere profundum, neque ignorantiæ præfocari pelago, ſed conuertens eos in ueritatis portum, facias ſuam percipere ſalutem. Eum autem qui uelit eos conuertere, oportet diligenter ſcire regulas ſiue argumenta ipſorum, nec enim poſſibile eſt alicui curare quoſdam male habẽtes, qui ignorat paſſionem eorũ qui male ualent. Quapropter hij qui ante nos fuerunt, & quidem multo nobis meliores, non tamen ſatis potuerunt contradicere his qui ſunt à Valentino, quia ignorabãt regulam ipſorum, quam nos cum omni diligentia in primo libro tibi tradidimus, in quo & oſtendimus do-
B ctrinam eorum recapitulationem eſſe omnium hæreticorum. Quapropter in ſecundo tanquam ſpeculum habuimus eos totius euerſionis, qui enim his contradicunt ſecundum quod oportet, contradicunt omnibus qui ſunt malæ ſententiæ, & qui hos euertũt, euertunt omnem hæreſim: ſuper omnes eſt enim blaſphema regula ipſorum, quandoquidem factorem & fabricatorem, qui eſt unus deus, ſecundum quod oſtendimus, de labe ſiue defectione eum emiſſum dicunt. Blaſphemant autem & in dominum, abſcindẽtes & diuidentes Ieſum à Chriſto, & Chriſtum à ſaluatore, & ſaluatorem rurſum à uerbo, & uerbum ab unigenito. Et quemadmodum fabricatorem ex labe ſiue defectione emiſſum dicunt, ſic & Chriſtum & ſpiritum ſanctum propter labem emiſſum docuerunt, & ſaluatorem ab his æonibus, qui à labe emiſſi ſunt fructificationem eſſe, ut nil ſit apud eos ſine blaſphemia. In eo igitur qui ante hunc eſt liber, oſtenſa eſt de his omnibus ſententia apoſtolorum. Quoniam non ſolum nihil tale ſenſerunt, qui ab initio ſpeculatores, & miniſtri fuerunt uerbi ueritatis, ſed & prædicauerunt nobis fugere huiuſmodi ſententias, ſpiritu prouidentes eos, qui ſeducturi erant ſimpliciores. Quemadmodum enim ſerpens Euam ſeduxit, promittens ei, quod non habebat ipſe: Sic & hij prætendentes maiorem agnitionem, & myſteria inenarrabilia, & promittentes eam, quam dicunt intra pleroma eſſe receptio-

nem, in mortem demergunt ſibi credentes, apoſtatas eos conſtituentes ab eo, qui eos fecit. Et hunc quidem apoſtata angelus per ſerpentem inobedientiam hominum operatus, exiſtimauit latere ſe dominum, quapropter eandem ei formam & appellationem tribuit deus. Nunc autem quoniam nouiſſima ſunt tempora, extenditur malum in homines, non ſolum apoſtatas eos faciens, ſed & blaſphemos in plaſmatorem inſtituit multis machinationibus, id eſt, per omnes hæreticos qui prædicti ſunt. Hij enim omnes, quamuis ex differentibus locis egrediantur, & differentiam doceant, in eundem tamen blaſphemiæ concurrunt †propoſitum, letaliter uulnerantes, docendo in dominum fabricatorem blaſphemiam & nutritorem noſtrum, & derogando ſalutem hominis. Homo eſt autem temperatio animæ & carnis, qui ſecundum ſimilitudinem dei formatus eſt, & per manus eius plaſmatus eſt, hoc eſt, per filium & ſpiritum, quibus & dixit, Faciamus hominem. Hoc ergo propoſitum eſt eius, qui uitæ noſtræ inuidet, incredulos ſuæ ſalutis efficere homines, & blaſphemos in plaſmatorem deum. Quæcunque enim cum grauitate ſumma dixerint omnes hæretici, in ultimum ad hoc deueniunt, ut blaſphement fabricatorem, & contradicant ſaluti plaſmatis dei. Quod quidem eſt caro, propter quam omnem diſpoſitionem feciſſe filium dei multis modis oſtendimus, & manifeſtauimus, neminem alium deum appellari à ſcripturis, niſi patrem omnium, & filium, & eos qui adoptionem habent.

forte portum · *faciamus*

A · B

PROLOGI LIBRI QVARTI, FINIS.

Oſtenſio

A OSTENSIO QVONIAM DOMINVS VNVM SOLVM DEVM ET PATREM COGNOSCEBAT. CAP. I.

CVm ſit igitur hoc firmum & conſtans neminem alterum deum & dominum à ſpiritu prædicatũ, niſi eum qui dominatur omnium deus,cũ uerbo ſuo, & eos,qui adoptionis ſpiritum accipiunt, hoc eſt, eos qui credunt in unum & uerum deum,& Chriſtum Ieſum filium dei, ſimiliter & apoſtolos neminem alium à ſemetipſis deum appellaſſe, aut dominum†cognouiſſe,multo autem magis dominũ, qui & nobis præcepit neminem patrem confiteri, niſi eum qui eſt in cœlis, qui eſt unus deus,& unus pater. Manifeſte falſa oſtenduntur ea,quæ dicũt circumuentores,& peruerſiſſimi ſophiſtæ, dicentes naturaliter & deũ & patrem eſſe,quem ipſi adinuenerunt, Demiurgum uero naturaliter,neq; deũ, neq; patrem eſſe,ſed uerbotenus dici,eo quod dominetur cõditioni,ſicut dicunt peruerſi grammatici, excogitantes in deum,& doctrinam quidẽ Chriſti prætermittentes,& à ſemetipſis autem falſa diuinantes aduerſus uniuer-
B ſam dei diſpoſitionem argumentantur. Etenim æonas ſuos & deos, & patres,& dominos, adhuc etiam & cœlos uocari dicunt cum matre ſua,quam & terram & Hieruſalem appellant, multiſq; alijs uocabulis eam cognominantes. Cui autem non ſit manifeſtum,quoniam ſi dominus multos patres ſciſſet & deos,non præcepiſſet diſcipulis ſuis unum ſcire deum,& hunc eundem ſolum uocari patrem, ſed potius diſtinxit qui ſunt uerbotenus dij ab eo qui ſit uerus,ut non errent ſecundum doctrinam eius, neq; alterum pro altero audiant. Si autem nobis quidem præcepit unum uocare patrem & deum,ipſe autem interdum alteros cõfitetur patres, & deos eodem modo, alia quidem præcipiens uidebitur diſcipulis, alia uero ipſe faciens. Non eſt autem hoc magiſtri boni,ſed ſeductoris & inuidi. Et apoſtoli autem ſecundum eum tranſgreſſores oſtenduntur præcepti, Demiurgum deum & dominum, & patrem confitentes, quemadmodum oſtendimus, ſi non hic ſolus eſt deus & pater, Ieſus ergo tranſgreſſionis autor,& magiſter erit eis,qui præcepit unum uocari patrem,imponens eis neceſſitatem Demiurgũ confiteri ſuum patrem,quemadmodum oſtenſum eſt,

† al's cognominaſſe.

Quæſtio de eo quid ſit, Confiteor tibi pater domine cœli & terræ. Ca. II.

MOyſes igitur recapitulationem uniuerſæ legis,quam acceperat à Demiurgo in Deuteronomio faciens,ſic ait, Attende cœlum & loquar,& audiat terra uerba ex ore meo, Rurſum Dauid adiutoriũ ſuum dicẽs à do-

A paſſibilem perſeuerantem,& ſeparatim eum qui paſſus eſt Ieſum. Non eñ à patre accipiunt cognoſcere filium,nec à filio diſcunt patrem, manifeſte & ſine parabolis eum deum,qui eſt uere,docentem.

Oſtenſio, quoniam cœlum quidem & terra tranſiet, dominus autẽ qui fecit ea manet in æternum,& ipſe eſt pater domini noſtri. Cap. V.

NE,inquit,iuraueritis in totum,neq; in cœlum, quoniã thronus eſt dei, neq; in terrã, quoniã ſcabellum pedũ eius,neq; per Hieruſalem, quoniam ciuitas eſt magni regis.Hæc enim in fabricatorẽ manifeſte dicta ſunt, quemadmodum & Eſaias ait,Cœlum mihi ſedes eſt,terra ſubpedaneũ pedum meorum,& præter hunc alius non eſt deus. Cæterum à domino neq; deus,neq; magnus rex diceretur,huiuſmodi enim nec comparationem, nec ullã recipit ſuperlationem,Qui enim ſuper ſe habet aliquem ſuperiorem,& ſub alterius poteſtate eſt,hic neq; deus,neque magnus rex dici poteſt. Sed nec per ironiam quidem hæc dicta eſſe poterunt dicere, cum conuincantur ab ipſis dictis,quoniam in ueritate dicta ſunt. Etenim ueritas erat ipſe qui loquebatur,& uere uindicabat ſuam domum,projiciens ex ea numularios, qui & emebant & uendebant,dicens eis, ſcriptum eſt: Domus mea domus orationis uocabitur,uos autẽ feciſtis eam ſpeluncam latronum.Et quam ob cauſam habuit hoc facere & dicere,& domum ſuam uindicare, ſi alterũ deũ

B annuntiabat? Sed ut oſtenderet tranſgreſſores paternæ legis. Neq; eñ domum incuſabat,neq; legem reprehendebat,quã uenerat adimplere,ſed eos qui non bene utebantur† bono, & eos qui legem tranſgrediebantur arguebat. Et ideo ſcribæ & phariſæi qui cœperunt à temporibus legis cõtemnere deum,nec uerbum eius receperunt,id eſt,non crediderũt Chriſto,de quibus Eſaias ait,Principes tui indicto audientes,ſunt ſocij furũ,diligẽtes munera, ſectantes retributionẽ,pupillis nõ iudicantes,& iudiciũ niduarũ nõ attẽdentes.Et Hieremias ſimiliter, Qui præſunt,inquit, populo meo,me neſciebãt, filij enim inſenſati & imprudentes ſunt,ſapientes ſunt in malefaciẽdo,bene autẽ facere non cognouerunt.Quotquot autẽ timebant & ſolliciti erãt circa legẽ eius,ipſi accurrerunt Chriſto,& ſaluati ſunt omnes.Ite enim, inquit diſcipulis,ad oues quæ perierunt domus Iſraël.Et Samaritæ autem,inquit,cũ manſiſſet dominus apud eos biduo, multo plures crediderunt propter ſermones eius, & mulieri dicebant, Iam nõ propter tuã loquelã credimus, ipſi audiuimus & ſcimus,quoniam hic eſt uere ſaluator mundi.Et Paulus autẽ ait,& ſic omnis Iſraël ſaluabitur:ſed & legem pædagogum noſtrũ in Ieſum Chriſtum dixit.Non ergo quorundã infidelitatem legi aſſcribant,nõ enim prohibebat eos credere in filium dei,ſed adhortabatur dicens,non aliter ſaluari homines ab antiqua ſerpentis plaga,niſi credant in eum, qui ſecundũ ſimilitudinem carnis peccati, in ligno martyrij exaltatur à terra, & omnia trahit ad ſe,& uiuificat mortuos.

† eis domo.

t 3 Quæ eſt

Quæ eſt cauſa, quod cœlum & terra tranſient. Cap. VI.

QVoniã malignantes dicunt, Si enim cœlum thronus dei eſt, terra ſubpedaneum eius, dictum eſt autem præterire cœlum & terram, hiſcꝫ prætereuntibus oportet etiam hũc deum, qui ſuperſedeat præterire, & ideo non hunc eſſe deum, qui ſit ſuper omnia. Primo quidem neſciũt quid ſit cœlum thronus, & terra ſubpedaneum. Nec enim ſciunt quid ſit deus, ſed putant eum more hominis ſedere & contineri, nõ autem continere, ſed & præteritionem cœli & terræ ignorant. Paulus autem non ignorauit dicens: Præterit enim figura huius mundi. Deinde quæſtionem ipſorum ſoluit Dauid. Figura enim huius mundi prætereunte, nõ ſolum deum ait perſeuerare, ſed & ſeruos eius, in centeſimo primo pſalmo dicens ita, Initio terram tu fundaſti domine, & opera manuum tuarum ſunt cœli. Ipſi peribunt, tu autem perſeuerabis, & omnes ſicut ueſtimentum ueteraſcent, & ſicut coopercimentum mutabis eos, & mutabuntur: Tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient. Filij ſeruorum tuorum inhabitabunt, & ſemen eorum in æternum dirigetur. Manifeſte oſtendẽs quæ ſint quæ præterierũt, & quis eſt, qui ſemper perſeuerat deus cum † ſeruis ſuis. Et Eſaias aũt ſimiliter, Alleuate, inquit, oculos ueſtros in cœlum, & attendite in terram deorſum, quoniam cœlum ſicut fumus confirmatum eſt, terra autem ſicut ueſtimentum ueteraſcet, qui autem inhabitant in eis, quemadmodum hæc morientur, ſalutare aũt meũ in æternum erit. Iuſtitia autem mea non deficiet.

al. ſanctis.

Quare relicta eſt Hieroſolyma. Cap. VII.

ADhuc & de Hieruſalem, & de domino audent dicere, quoniam ſi eſſet magni regi ciuitas, non derelinqueretur. Simile autẽ eſt dicere, ſi quis diceret, quoniam ſi eſſet ſtipula † conditio dei, nunquam à frumento derelinqueretur: & ſarmenta uineæ, ſi à deo facta ſunt, nunꝗ à botris deſtituta abſcinderentur. Quemadmodũ autem hæc non propter ſe principaliter facta ſunt, ſed propter creſcentem in eis fructum, quo maturo facto & ablato derelinquuntur, & è medio auferuntur, quæ iam non ſunt utilia ad fructificationem: Sic & Hieroſolyma, quæ iugum in ſe ſeruitutis portauerat, in quo domitus eſt homo, qui antea non ſubijciebatur deo, cum mors regnabat, & domitus habilis factus eſt ad libertatem, adueniente fructu libertatis, & aucto & demeſſo, & in horreũ apportatis ab ea, hijs qui fructificare poſſunt, & in omni mundo diſſeminatis, quemadmodũ Eſaias ait, Filij Iacob germinabunt, & florebit Iſraël, & fructu uentris eius adimplebitur uniuerſa terra. In uniuerſa enim terra fructu diſſeminato, merito derelicta eſt, & de medio ablata eſt, quæ aliquando quidem fructificauerat bene, ex ipſa enim ſecundum carnem Chriſtus fructificatus eſt, & apoſtoli, nunc autem iam utilis non eſt ad fructificationem: quæcunꝗ enim temporale initium habent, neceſſe eſt ea & finem habere temporalem.

al. creatura.

Oſtenſio

Oſtenſio, quod temporalis lex data ſit. Cap. VIII.

A Q Voniam igitur à Moyſe lex inchoauit, conſequẽter in Ioanne deſiuit, ad impletionem eius aduenerat Chriſtus, & propter hoc lex & prophetæ apud eos uſq; ad Ioannem, & Hieruſalem itaq; inchoans à Dauid, & adimplens tempora ſua legis dationis, finem oportuit habere manifeſtato nouo teſtamento, Omnia enim menſura & ordine deus facit, & nihil non menſum apud eum, quoniã nec incompoſitũ. Et bene, qui dixit ipſum immenſum patrem, in filio menſuratum. Menſura enim patris filius, quoniam & capit eum. Quoniam autem temporalis erat illorũ adminiſtratio, Eſaias ait, Derelinquetur filia Sion ſicut caſa in uinea, & uelut cuſtodiarium in cucumerario. Quando autẽ hæc derelinquentur, nõnne cum fructus auffertur, & derelinquentur folia ſola, quæ iam fructificare nõ poſſunt? Et quid de Hieruſalem dicimus, quandoquidem & figuram mundi uniuerſi oporteat præterire, adueniẽte tempore præteritionis ipſius, ut fructus quidem in horreum colligatur, paleæ autẽ derelictæ comburantur. Dies enim domini quaſi clibanus ardens, & erunt ſtipula omnes peccatores, qui faciũt iniuſta, & comburet eos dies ueniens.

Oſtenſio, quoniam Chriſtus eſt qui ſuperinducit diem, uelut clibanum ardentem. Cap. IX.

B Q Vis eſt autem hic dominus, qui talem importat diem, Ioannes baptizator ſignificat, dicens de Chriſto, Ipſe uos baptizabit in ſpiritu ſancto & igni, palam habens in manu eius ad emundandam aream ſuam, & fructum cõgregabit in horreum, paleas autem comburet igni extinguibili. Non ergo alius eſt qui frumentum fecit, & alius qui paleas, ſed unus & idẽ, & † iudicãs ea, id eſt, ſeparans. Sed frumẽtum quidem & paleæ, & animalia irrationabilia exiſtẽtia, naturaliter talia facta ſunt. Homo uero rationabilis, & ſecundum hoc ſimilis deo, liber in arbitrio factus, & ſuæ poteſtatis, ipſe ſibi cauſa eſt, ut aliquando quidem frumẽtum, aliquando autem palea fiat. Quapropter & iuſte condemnabitur, quoniam rationabilis factus amiſit ueram rationẽ, & irrationabiliter uiuens, aduerſatus eſt iuſtitiæ dei, tradens ſe omni terreno ſpiritui, & omnibus ſeruiens uoluptatibus. Quemadmodũ propheta ait, Homo cum in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.

Oſtenſio, eundem deum & præſentia & æterna feciſſe. Cap. X.

V Nus igitur & idem deus, qui plicat cœlum, quemadmodũ librum, & renouat faciem terræ, qui † tempora fecit propter hominem, ut matureſcens in eis fructificet immortalitatẽ, & qui æterna ſupraducit propter ſuã benignitatem, ut oſtendat ſeculis ſuperuenientibus inenarrabiles diuitias benignitatis ſuæ: qui à lege & prophetis annuntiatus eſt, quem Chriſtus ſuum patrem cõfeſſus eſt, ipſe eſt autem fabricator, & ipſe qui ſuper omnia

eſt deus,quemadmodum Eſaias ait,Ego teſtis,dicit dominus deus,& puer quem elegi, ut cognoſcatis quia ego ſum,& ante me non fuit alius deus, & A
poſt me non erit.Ego ſum deus,& ante me non eſt ſaluator, annuntiaui & ſaluaui.Et iterum,Ego ſum deus primus,& ſuper uentura ego ſum,neq; enim uarie,neq; elate, neq; glorians dicit hæc, ſed quoniam impoſſibile erat ſine deo diſcere deũ, per uerbum ſuum docet homines ſcire deũ. His igitur qui neſciunt hæc,& propter hoc alterum aduenisſe putant patrem,iuſte quis dicit.Erratis,neſcientes ſcripturas,neq; uirtutem dei.

Quemadmodũ dominus eum,qui de rubo locutus eſt ad Moyſen, confitetur eſſe deum uiuentium. Cap. XI.

DOminus enim noſter & magiſter in ea reſponſione quam habuit ad Sadducæos,qui dicũt reſurrectionem non eſſe,& propter hoc inhonorantes deũ,atq; legi detrahentes,& reſurrectionẽ oſtendit,& deum manifeſtauit,dicens eis,Erratis neſcientes ſcripturas,neq; uirtutem dei:De reſurrectione enim,inquit,mortuorũ nõ legiſtis quid dictũ eſt à deo dicente, Ego ſum deus Abraham,deus Iſaac,& deus Iacob,& adiecit, Nõ eſt mortuorũ, ſed uiuentiũ:omnes enim ei uiuunt,Per hæc itaq; manifeſtũ fecit,quoniam is,qui de rubo locutus eſt Moyſi, & manifeſtauit ſe eſſe deum patrum, hic eſt uiuentium deus. Quis enim eſt uiuorum deus,niſi qui eſt ſuper omnia deus,& ſuper quem alius non eſt deus,quem & Daniel propheta cum dixiſſet ei Cyrus rex Perſarum,quare non adoras Bel? annuntiauit dicens: Quoniam non colo idola manufacta,ſed uiuum deum, qui conſtituit cœlum & B
terram, & habet omnis carnis dominationem.Iterũ dixit, Dominũ deum meũ adorabo,quoniã hic eſt deus uiuus. Qui igitur à prophetis adorabatur deus uiuus,hic eſt uiuorũ deus, & uerbũ eius qui & locutus eſt Moyſi, qui & Sadducæos redarguit, qui & reſurrectionẽ & dominum oſtendit.Si enim deus mortuorũ non eſt,ſed uiuorum, hic autẽ dormientiũ patrum deus dictus eſt,indubitate uiuunt deo,& non perierũt, cum ſint filij reſurrectionis: reſurrectio autẽ ipſe dominus eſt,quemadmodum ipſe ait, Ego ſum reſurrectio & uita.Patres autẽ,eius filij.dictum eſt autem à propheta, Pro patribus tuis facti ſunt tibi filij tui. Ipſe igitur Chriſtus cum patre uiuorum eſt deus,qui & locutus eſt Moyſi,qui & patribus manifeſtatus eſt.

Quoniam Abraham uidit Chriſtum. Cap. XII.

ET hoc ipſum docens dicebat Iudæis, Abraham pater ueſter exultauit ut uideret diem meũ,& uidit,& gauiſus eſt. Quid enim credidit Abraham deo,& deputatum eſt ei ad iuſtitiã? Primũ quidem quoniã ipſe eſt factor cœli & terræ ſolus deus.Deinde autem quoniã faciet ſemen eius, quaſi ſtellas cœli hoc eſt,quod à Paulo dicitur, quemadmodũ luminaria in mundo. Iuſte igitur derelinquens terrenam cognationem omnem, ſequebatur uerbum dei,cum uerbo peregrinans,ut cum uerbo moraretur.

Quoniam

A Quoniam una eſt & eadem Abrahæ fides,& noſtra. Cap. XIII.

IVſte autem & apoſtoli,ex Abraham genus habentes, dereliquentes nauiculam,& patrē,ſequebantur uerbum dei. Iuſte autē & nos eandē fidem accipientes,quam habuit Abraham, tollentes crucem quemadmodū ligna Iſaac,ſequimur eum. In Abrahā em̄ prædidicerat, & aſſuetus fuerat homo ſequi uerbum dei. Etenim Abrahā ptono animo unigenitū & dilectū filiū ſuum conceſſit ſacrificiū deo,ut & deus beneplacitū habeat,pro uniuerſo ſemine eius dilectum & unigenitū filium ſuum præſtare ſacrificium in noſtrā redemptionē. Propheta ergo cum eſſet Abraham, & uideret in ſpiritu diē aduentus domini,& paſſionis,per quem ipſe quoq; & omnes qui ſimiliter, ut ipſe credidit,credunt deo,ſaluari inciperēt,exultauit uehementer. Nō incognitus igitur erat dominus Abrahæ,cuius diē concupiuit uidere, ſed neq; pater domini,didicerat enim à uerbo domini,& credidit ei. Quapropter & deputatum eſt ei ad iuſtitiā à domino. Fides quæ eſt ad deum, iuſtificat hominem,& propter hoc dicebat, Extendā manum meā ad deum altiſſimum, qui conſtituit cœlū & terrā. Hæc autē omnia conantur euertere illi qui ſunt malæ ſentētiæ, ob unū dictū, quod quidē apud nos nō bene intellectū eſt.

Quid eſt,quod nemo cognoſcit patrem niſi filius,& per quot occaſiones reuelat filius patrem. Cap. XIIII.

B DOminus enim oſtēdens ſemetipſis diſcipulis,quoniam ipſe eſt uerbū, qui agnitionē patris facit,& exprobrans Iudæis putantibus ſe habere deum,cum & fruſtrentur uerbum eius,per quem cognoſcitur deus, dicebat, Nemo cognoſcit filium niſi pater, neq; patrē quis cognoſcit,niſi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Sic & Matthæus poſuit,& Lucas ſimiliter,& Marcus ſecundum idem ipſum. Ioannes enim præterit locum hunc. Hij autē qui peritiores apoſtolis uolunt eſſe,ſic dicebant, Nemo cognouit patrē niſi filius, nec filium niſi pater, & cui uoluerit filius reuelare, & interpretantur,quaſi à nullo cognitus ſit uerus deus ante domini aduentum, & eum deum, qui à prophetis ſit annuntiatus,dicunt non eſſe patrem Chriſti. Si aūt Chriſtus tunc inchoauit eſſe, quando & ſecundum hominem aduentum ſuū egit,& à temporibus Tyberij Cæſaris cōmemoratus eſt pater prouidere hominibus,& nō ſemper uerbum eius unà cum plaſmate fuiſſe oſtendebat,nec tūc quidē oportuit alterū deum annūtiari,ſed cauſas tantæ incuriæ & negligentiæ eius inquiri. Nullam enim oportet quæſtionem talem eſſe,& tantū inualeſcere, ut & deum quidē mutet, & eam quæ eſt erga fabricatorem (qui nos alit ſuam conditionem) fidem noſtram euacuet. Sicut enim in filium fidem noſtram dirigimus,ſic & in patrem dilectionem firmam, & immobilem habere debemus. Et bene Iuſtinus in eo libro qui aſt ad Marcionem ait, Quoniam ipſi quoq; domino non credidiſſet alterum deum annuntianti, præter fabricatorem & factorē,nutritorem noſtrum. Sed quoniam ab uno deo, qui &

qui & hunc mundũ fecit,& nos plaſmauit,& omnia cõtinet,& adminiſtrat,
unigenitus filius uenit ad nos,ſuũ plaſma in ſemetipſum recapitulãs, firma A
alij eum. eſt mea ad † deum fides,& immobilis erga patrẽ dilectio,utraq; deo nobis
præbente:neq; enim patrẽ cognoſcere quis poteſt,niſi uerbo dei, id eſt, niſi
filio reuelante,neq; filium,niſi patris beneplacito. Bonum aũt placitũ patris
filius perficit, mittit enim pater,mittitur autem & uenit filius,& patrẽ quidẽ
inuiſibilẽ & interminabilem,quantũ ad nos eſt, cognoſcit ſuum ipſius uer/
bum,& cum ſit inenarrabilis,ipſe enarrat eum nobis. Rurſus autẽ uerbum
ſuum ſolus cognoſcit pater:utraq; autẽ hæc & ſi ſe habere manifeſtauit do/
minus,& propter hoc filius reuelat agnitionẽ patris per ſuam manifeſtatio
nem. Agnitio enim patris eſt, filij manifeſtatio. Omnia per uerbũ manife/
ſtantur. Vt ergo cognoſceremus,quoniã qui aduenit filius,ipſe eſt qui agni
tionẽ patris facit,credentibus ſibi dicebat diſcipulis, Nemo cognoſcit patrẽ
niſi filius,neq; filium niſi pater, & quibuſcunq; filius reuelauerit, docens ſe/
metipſum & patrẽ,ſicut eſt,ut alterũ non recipiamus patrem,niſi eum,qui à
filio reuelatur. Hic autem eſt fabricator cœli & terræ, quemadmodũ ex ſer/
monibus eius oſtenditur:& non is qui à Marcione,uel à Valentino, aut Ba
ſilide,aut Carpocrate,aut Simone, aut reliquis falſo cognomine gnoſticis
adinuentus eſt falſus pater. Nemo enim illorum filius dei,ſed Chriſtus Ie/
ſus dominus,non aduerſum quem & contrarium exercent diſcipuli. Nam
incognitum deum audentes annuntiare,debẽt autem in ſemetipſos audire: B
quemadmodũ pro πῶς. quemadmodum enim ignotus,qui ab ipſis cognoſcitur? Quodcunq; enim
uel à paucis cognoſcitur,non eſt incognitum. Dominus autem non in totũ
poſſe cognoſci & patrẽ & filium dixit. Cæterum ſuperuacuus fuiſſet aduen/
tus eius. Quid enim huc ueniebat? an uti diceret nobis, nolite quærere deũ,
incognitus eſt enim, & non inuenietis eum, quemadmodum & Chriſtum
æonibus eorum dixiſſe mentiũtur,hij qui ſunt à Valentino. Sed hoc quidẽ
uanũ eſt. Edocuit aũt dominus,quoniã deum ſcire nemo poſſit, niſi deo do
cente, hoc eſt,ſine deo non cognoſci deum. Hoc ipſum autẽ cognoſci eum,
uoluntatem eſſe patris. Cognoſcunt enim eum quibuſcunq; reuelauerit fi/
lius,& ad hoc filius reuelauit patrem,ut per eum omnibus manifeſtetur, &
eos quidem qui credunt ei iuſti,incorruptelã & æternũ refrigerium recipiãt.
Credere autẽ ei,eſt facere eius uoluntatem. Eos autem qui non credunt, &
propter hoc fugiunt lumen eius,in tenebris,quas ipſi ſibi elegerunt,iuſte re/
cludet. Omnibus igitur reuelauit ſe pater,omnibus uerbum ſuum uiſibile fa
ciens,& rurſus uerbum omnibus oſtendebat patrem & filiũ,cum ab omni/
alij omnes. bus uideretur. Et ideo iuſtũ iudicium dei ſuper eos,†qui ſimiliter quidẽ uide
runt,non autem ſimiliter crediderunt. Etenim per ipſam conditionẽ reuelat
uerbum conditorẽ deum,& per mundum,fabricatorem mundi dominum,
& per plaſma eum qui plaſmauerit artificem, & per filium eum patrem,qui
gene/

generauit filium: & hæc omnes ſimiliter quidem colloquuntur, non autem
A ſimiliter credũt, ſed per legem & prophetas, ſimiliter uerbũ & ſemetipſum & patrem prædicabat. Et audiuit quidem uniuerſus populus ſimiliter, non ſimiliter autẽ omnes crediderunt: & per ipſum uerbum uiſibilem & palpabilem factum, pater oſtendebatur, etiam ſi non omnes ſimiliter credebãt ei: ſed omnes uiderunt in filio patrẽ: inuiſibile etenim filij pater, uiſibile autem patris filius, & propter hoc omnes Chriſtũ loquebantur præſente eo, & deũ nominabant. Sed & dæmones uidentes filium dicebant, Scimus te qui es ſanctus dei, & tentans diabolus uidens eum dicebat: Si tu es filius dei, omnibus quidem uidentibus & loquentibus filium & patrem, non aũt omnibus credentibus. Oportebat enim ueritatem ab omnibus accipere teſtimoniũ, & eſſe iudicium in ſalutem quidem credentium, in condemnationem autem non credentium, ut omnes iuſte iudicentur, & ea quæ eſt in patrem & filiũ fides, ab omnibus comprobetur, id eſt, ab omnibus confirmetur, ab omnibus accipiens teſtimonium, & à domeſticis, quoniam & amici, & ab extraneis, quoniam & inimici. Illa eſt enim uera, & ſine contradictione probatio, quæ etiam ab aduerſarijs ipſis ſingula teſtificationis profert. In ipſa quidem manifeſta ſua uiſione conuictis de præſenti negotio, & teſtificantibus, & ſignificantibus, Poſtea uero ad inimicitiam erumpentibus & accuſantibus, & uolentibus non eſſe uerum ſuum teſtimonium. Non ergo alius erat, qui
B cognoſcebatur, & alius qui dicebat, Nemo cognoſcit patrẽ, ſed unus & idẽ, omnia ſubijciente ei patre, & ab omnibus accipiens teſtimonium, quoniam uere homo, & quoniã uere deus, à patre, à ſpiritu, & ab angelis, ab ipſa conditione, ab hominibus, & ab apoſtaticis ſpiritibus, & ab erroneis, & ab inimico, & nouiſſime ab ipſa morte. Omnia autem filius adminiſtrans patri, perficit ab initio uſq; ad finem, & ſine illo nemo poteſt cognoſcere deũ. Agnitio enim patris filius, agnitio autem filij in patre, & per filium reuelata: & propter hoc dominus dicebat, Nemo cognoſcit filium niſi pater, neque patrem niſi filius, & quibuſcunq; filius reuelauerit. Reuelauerit enim, non ſolũ in futurum dictum eſt, quaſi tunc inciperet uerbum manifeſtare patrem, cũ de Maria natus, ſed communiter per totum tempus poſitum eſt. Ab initio enim aſſiſtens filius ſuo plaſmati, reuelat omnibus patrem, quibus uult, & quando uult, & quemadmodũ uult pater, & propter hoc in omnibus, & per omnia unus deus pater, & unum uerbum, & unus filius, & unus ſpiritus, & una fides, & ſalus omnibus credentibus in eum.

Quemadmodum Ahraham à uerbo doctus eſt. Cap. XV.

ET Abraham ergo à uerbo cognoſcens patrẽ, qui fecit cœlum & terram, hunc deum confitebatur: & doctus repræſentatione, quod inter homines homo futurus eſſet filius dei, per cuius aduentum ſemen eius erat futurum, quaſi ſtellæ cœli, concupiuit eam diem uidere, uti & ipſe cõplecteretur

Chriſtum:

Chriſtum:& per ſpiritū prophetiæ eam uidens exultauit. Propter quod & A Simeon ex ſermone eius reimplebat gratulationem patriarchæ,& dicebat, Nunc remittis ſeruum tuum domine in pace, quoniam uiderunt oculi mei ſalutare tuum,quod paraſti ante faciem omniū populorum. Lumen in reuelatione oculorum,& gloriam populi Iſraël.Et angeli autem gratulationē magnam, uigilantibus nocte paſtoribus enuntiauerunt. Sed & Maria ait, Magnificat anima mea dominū, & exultauit ſpiritus meus in deo ſalutari meo:deſcendēte quidē exultatione Abrahæ in eos, qui erāt ex ſemine eius, euigilantes & uidentes Chriſtum,& credentes ei,reciproca autē rurſus egrediente exultatione à filijs Abraham,qui & cōcupierat diem aduentus Chriſti uidere.Bene igitur dominus noſter teſtimonium reddebat ei dicēs,Abraham pater ueſter exultauit,ut uideret diem meum,uidit & gauiſus eſt.

Quemadmodum promiſſionem quam promiſit deus Abrahæ Chriſtus perfecit. Cap. XVI.

NOn enim tantum propter Abraham hoc dixit,ſed ut oſtenderet quoniam omnes qui ab initio cognitum habuerunt dominū, & aduentū Chriſti prophetauerunt,reuelationem acceperunt ab ipſo filio, qui & nouiſſimis temporibus uiſibilis & paſſibilis factus eſt,& cum in humano genere loquutus eſt,uti ex lapidibus excitaret filios Abrahæ, & adimpleret repromiſſionem,quam promiſerat illi deus, ut faceret ſemen eius tāquam ſtellas cœli,quemadmodum ait Ioannes Baptiſta,Potens eſt enim deus ex lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. B Hoc autem fecit Ieſus, à lapidum religione extrahens nos,& à duris & infructuoſis cogitationibus transferens nos, & ſimilem Abrahæ fidem in nobis conſtituens. Quemadmodum & Paulus teſtificatur,dicens nos eſſe filios Abrahæ ſecundum ſimilitudinem fidei, & repromiſſionē hæreditatis. Vnus igitur & idem deus,qui aduocauit Abraham,& repromiſſionem ei dedit:hic eſt enim fabricator, qui & per Chriſtū præparat luminaria in mundo,eos,qui ex gentibus † credunt. (al. credent.) Vos autem, inquit eſtis lumen mundi,hoc eſt,quaſi ſtellæ cœli. Hunc ergo recte oſtendimus à nemine cognoſci,niſi à filio,& quibuſcunq; filius reuelauerit. Reuelat enim omnibus filius,quibus uelit agnoſci pater, & neq; ſine bona uoluntate patris,neq; ſine adminiſtratione filij cognoſcet quiſquā deum. Et propter hoc dicebat diſcipulis dominus, Ego ſum uia,ueritas,& uita. Et nemo uenit ad patrem niſi per me.Si cognouiſtis me, & patrem meum cognoſcitis,& amodo cognouiſtis eum & uidiſtis. Ex quibus manifeſtum eſt, quoniam per filium,id eſt,per uerbum cognoſcitur.

Quare Iudæi abſceſſerunt à deo. Cap. XVII.

PRopter hoc Iudæi exceſſerunt à deo,uerbum dei nō recipientes, ſed putantes per ſeipſum patrem ſine uerbo,id eſt, ſine filio poſſe cognoſcere deum, neſcientes eum qui in figura loquutus eſt humana ad Abraham & Aaron,

A Aaron & ad Moyſen dicentem, Videns uidi uexationem populi mei in Ægypto, & deſcendi liberare eos. Hic enim filius, qui & uerbum dei, ab initio præſtruebat, non indigente patre angelis, uti faceret conditionem, & formaret hominem, propter quem & conditio fiebat, neq; rurſus indigente miniſterio ad fabricationem eorum negotiorum, quæ ſecũdum hominem erant, ſed habente copioſum & inenarrabile miniſterium, Miniſtrat enim ei ad omnia ſua progenies, & figuratio ſua, id eſt filius & ſpiritus, uerbum & ſapientia, quibus ſeruiunt & ſubiecti ſunt omnes angeli. Vani igitur ſunt qui propter hoc, quod dictum ſit, Nemo cognoſcit patrẽ niſi filius, alterum introducunt incognitum patrem.

Oſtenſio quoniam Abraham hæreditatem percipit regnum cœlorum. Caput XVIII.

VAnus aũt & Marcion, & qui ab eo, expellẽtes ab hæreditate Abrahã, cui ſpiritus per multos, iam autẽ & per Paulum, teſtimoniũ reddidit, Quoniã credidit deo, & deputatum eſt ei ad iuſtitiã, & dominus primum quidem de lapidibus excitans filios ei, & faciẽs ſemen eius quaſi ſtellas cœli, dicens, Quoniam uenient ab oriẽte & ab occidente, ab aquilone, & auſtro, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob, in regno cœlorum. Iterum dicens Iudæis, Cũ uideritis Abraham, & Iſaac & Iacob, & omnes prophetas in regno dei, uos autem proijci foras. Manifeſtum ergo, quoniam qui con-
B tradicunt ſaluti eius, & alterum præter eum, qui promiſſionem fecerit Abrahæ formant deum, extra regnũ dei ſunt, & exhæredes ſunt ab incorruptela, fruſtrantes & blaſphemantes deum, qui in regnum cœlorum introducit Abraham, & ſemen eius quod eſt eccleſia, per Chriſtũ Ieſum, cui & adoptio redditur & hæreditas quæ Abrahæ promiſſa eſt.

Quoniã dominus ſabbatis curãs ſecundũ legem faciebat. Cap. XIX.

VIndicabat enim ſemen eius dominus, ſoluens à uinculis, & aduocans ad ſalutem, quemadmodum fecit in muliere quæ ab eo curata eſt, manifeſte dicens hijs, qui non ſimilem Abrahæ habebant fidem, Hypocritæ, unuſquiſq; ueſtrum die ſabbatorum bouem ſuum uel aſinum non ſoluit & ducit & adaquat? Hanc autẽ cum ſit filia Abrahæ, quam adligauerat ſatanas XVIII. annis, non oportuerat ſoluere ab hoc uinculo in die ſabbatorũ? Manifeſtum eſt igitur, quoniam eos, qui ſimiliter ut Abraham credebãt ei, ſoluit & uiuificat, nihil extra legẽ faciens, curãs in die ſabbatorũ. Non enim prohibebat lex curare homines ſabbatis, quæ & circũcidebat eos in hac die, & pro populo iubebat miniſteria ſacerdotibus perficere, ſed & mutorum animalium curationem nõ prohibebat, & Siloa etiã ſæpe ſabbatis curauit, & propter hoc aſſidebant ei multi die ſabbatorum. Continere ſe enim iubebat lex ab omni opere ſeruili, id eſt ab omni auaritia, quæ per negotiationẽ, & reliquo terreno actu agitatur. Animæ autẽ opera quæ fiũt per ſententiam

& ſermones bonos in auxilium corũ qui proximi ſunt, adhortabatur fieri, A
& propter hoc arguebat eos, qui iniuſte exprobrabant ei, quia ſabbatis cu-
rabat. Non enim ſoluebat, ſed adimplebat legẽ, ſummi ſacerdotis operam
al. perficiens †faciens, propitians pro hominibus deum, & emundans leproſos, infirmos
ζηλίωτος curans, & ipſe moriens, uti exiliatus homo exiret de condemnatione, & re-
uerteretur intrepide ad ſuam hæreditatem.

Quõ non contra legem faciebãt diſcipuli domini ſabbatis ſpicas legẽtes, & quoniã Leuitæ omnes diſcipuli domini. Cap. XX.

SEd & eſuriẽtes accipere ſabbatis eſcas, ex hijs quæ adiacebant, non ueta- bat lex, metere autem & colligere in horreum uetabat. Et ideo dominus hijs qui incuſabant diſcipulos eius, quoniam uellentes ſpicas mãducabant, dixit, Non hoc legiſtis, quod fecit Dauid cum eſuriſſet, quemadmodum in- troiuit in domum dei, & panes propoſitionis manducauit, & dedit eis qui cum eo erãt, quos nõ licebat mãducare, niſi ſolis ſacerdotibus? per legis uer ba ſuos diſcipulos excuſans, & ſignificãs licere ſacerdotibus libere agere. Sa cerdos autem ſcitus fuerat Dauid apud eum, quamuis Saul perſecutionem faceret ei, omnes iuſti ſacerdotalem habẽt ordinem. Sacerdotes autem ſunt omnes domini apoſtoli, qui neq; agros neq; domos hæreditãt hic, ſed ſem per altari & deo ſeruiunt. De quibus & Moyſes in Deuteronomio, In bene- dictione Leui ait, Qui dicit patri ſuo, & matri ſuæ, nõ noui te, & fratres ſuos nõ agnouit, & filios ſuos abdicauit, cuſtodiuit præcepta tua, & teſtamẽtum B tuum ſeruauit. Qui autẽ ſunt qui dereliquerũt patrem & matrẽ & omnibus proximis renuntiauerunt propter uerbum dei & teſtamẽtum eius, niſi diſci- puli domini, de quibus iterum Moyſes, Hæreditas autẽ, inquit, non erit eis. Dominus enim ipſe hæreditas ipſorum. Et iterum, Non erit ſacerdotibus Leuitis in tota tribu Leui pars neq; ſubſtãtia cum Iſraël, fructificationes do mini ſubſtãtia eorum, mãducabunt eas. Propter hoc & Paulus, nõ inquiro, inquit, datum, ſed inquiro fructũ: diſcipulis, inquit dominus, Leuiticam ſub- ſtantiam habentibus, licebat eis eſuriẽtibus à ſeminibus accipere eſcam. Di- gnus enim operarius eſca ſua, & ſacerdotes in templo ſabbatũ prophana- bant, & rei non erãt, quia cum eſſent in templo, non ſecularia, ſed dominica perficiebãt, miniſteria legis adimplẽtes, non autẽ prætereũtes legem, quem- admodũ is qui à ſemetipſo arida ligna attulit in caſtra dei, iuſte lapidatus eſt. Omnis enim arbor, quæ nõ facit fructum bonũ abſcidetur, & in ignem mittetur, & quicunq; templum dei uiolauerit, uiolabit illũ deus.

Oſtenſio unius & eiuſdẽ ſubſtantiæ eſſe, quæ ſecundũ legem ſunt, & quæ ſecundũ Euangelium, & queadmodum nouũ teſtamentum prædicatum eſt à prophetis. Cap. XXI.

VNius igitur & eiuſdẽ ſubſtãtiæ ſunt omnia, hoc eſt ab uno & eodem deo, queadmodum & dominus ait diſcipulis, Propterea omnis ſcriba

doctus

A doctus in regno cœlorũ,ſimilis eſt homini patriſamiliâs, qui profert de the ſauro ſuo noua & uetera. Nõ alterum quidem uetera, alterum quidẽ profe rentẽ noua docuit, ſed unum & eundẽ. Paterfamiliâs enim dominus eſt, qui uniuerſæ domui paternæ dominatur, & ſeruis quidẽ & adhuc indiſciplina tis condignam tradẽs legem, liberis autẽ & fide iuſtificatis cõgruentia dans præcepta, filijs adaperiens ſuã hæreditatem. Scribas autẽ & doctores regni cœlorum, ſuos dicebat diſcipulos, de quibus alibi ait Iudæis, Ecce mitto ad uos ſapiẽtes, & ſcribas, & doctores, & ex eis occidetis, & effugabitis à ciuitate in ciuitatem. Ea autẽ quæ de theſauro proferunt noua & uetera, ſine cõtradi ctione duo teſtamenta dicit. Vetus quidẽ quod ante fuerat legisdatio. No ua autẽ quæ ſecundũ Euangelium eſt cõuerſatio oſtẽdit, de qua Dauid ait, Cantate domino cãticum nouum. Et Eſaias, Cãtate domino hymnum no uum. Initium eius† glorificatur nomen eius, à ſummo terræ uirtutes eius, in inſulis annuntiant. Et Hieremias ait, Ecce diſponam, inquit, teſtamẽtum no uum, non quemadmodum diſpoſui patribus ueſtris in mõte Oreb. Vtraq; autẽ teſtamenta unus & idem paterfamiliâs produxit, uerbũ dei dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui & Abrahæ & Moyſi loquutus eſt, nobis in noui tate reſtituit libertatem, & multiplicauit eam quæ ab ipſo eſt gratiam. al's, gloriatur

Quid eſt, pluſq; templum & pluſq; Salomon hic. Cap. XXII.

B Plus eſt enim, inquit, templo hic. Plus autẽ & minus non in hijs dicitur, quæ inter ſe communionem nõ habent, & ſunt contrariæ naturæ, & pu gnant aduerſus ſe, ſed in hijs quæ eiuſdem ſunt ſubſtãtiæ, & communicant ſecum, ſolum autẽ altitudine & magnitudine differunt. Quemadmodum aqua ab aqua, & lumen à lumine, & gratia à gratia. Maior eſt igitur legisda tio quæ in libertatem, q̃ quæ data eſt in ſeruitutem. Et ideo non in unam gentem, ſed in totum mundum diffuſa eſt. Vnus autem & idem dominus qui pluſq; templum eſt, & pluſq; Salomon, & pluſq; Iona, donat homini bus, id eſt, ſuam præſentiam & reſurrectionem à mortuis, ſed nõ deum im mutans, nec alium prædicans patrem, ſed eundem ipſum, qui ſemper habet & plura metiri domeſticis, & proficiẽte eorum erga deum dilectione, plura & maiora donans, quemadmodum & dominus diſcipulis dicebat, Quoniã & maiora horum uidebitis. Et Paulus ait, Non quod iam acceperim, aut iu ſtificatus ſim, aut iam perfectus ſim, ex parte enim ſcimus, & ex parte pro phetamus. Cum autem uenerit quod perfectum eſt, quæ ſunt ex parte de ſtruentur. Sicut igitur aduenĩete perfecto, non alterum patrem uidebimus, ſed hunc quẽ nunc uidere concupimus, Beati enim mundo corde, quoniam ipſi deum uidebunt: Neq; alium Chriſtum & dei filium expectabimus, ſed hunc qui ex Maria, qui & paſſus eſt, in quem credimus, quem & diligimus. Quemadmodum Eſaias ait, Et dicent in illa die, Ecce dominus deus noſter in quẽ ſperauimus, & exultauimus in ſalute noſtra. Et Petrus ait in epiſtola

ſua. Quem non uidentes diligitis, inquit, in quem nunc non uidentes credi- A
diſtis, gaudebitis gaudio inenarrabili: Neq; aliũ ſpiritũ ſanctũ percipimus,
niſi hunc qui eſt nobiſcum, & qui clamant, Abba pater, & in hÿſdem ipſis
cognomentum habebimus, & proficiemus, ut iam non per ſpeculum, & per
ænigmata, ſed facie ad faciem fruamur muneribus dei, ſic & nunc plus tem-
plo, & plus Salomone percipientes, quod eſt aduentus filÿ dei, non alterum
didicimus deum, præter fabricatorem omnium, qui ab initio nobis demon
ſtratus eſt, neq; alterum Chriſtum dei filium, præter eum qui à prophetis
prædicatus eſt. Nouo enim teſtamento cognito & prædicato per prophe-
tas, & ille qui illud diſpoſiturus erat ſecundum placitum patris prædicaba-
tur, manifeſtatus hominibus quẽadmodum uoluit deus, ut poſſint ſemper
proficere credentes in eum, & per teſtamenta matureſcere per effectum ſa
lutis. Vna enim ſalus eſt, unus deus, qui formauit hominem, præcepta au-
tem multa, & non pauci gradus, qui adducunt hominem ad deum. Terre-
no quidem & temporali regi, cum ſit homo, licet aliquoties maiores profe-
ctus attribuere hÿs, qui ſunt ſubiecti, Deo autem non licebit cum ſit idem,
& ſemper maiorem gratiam præſtare humano generi, & pluribus muneri-
bus aſſidue honorare eos qui placent ei. Si autem, hoc eſt proficere, alterum
adinuenire patrem, præter eum qui ab initio annuntiatus eſt, & rurſum
præter eum qui putatur ſecundo inuentus eſſe, alterum tertium adinuenire,
& eiuſdem erit profectus & à tertio quartum, & adhuc rurſum alterum, & B
alterum, & ſic ſemper putans proficere, talis ſenſus nunq; in uno ſtabit deo.
Expulſus enim ab eo qui eſt, & reuerſus retrorſum quæret quidem ſemper,
inueniet autem nunquam deum, ſed ſemper incomprehenſibilitatis profun
do natabit, niſi per pœnitentiam conuerſus, unde & abiectus erat reuerta-
tur, Deum patrem Demiurgum cõfitens & credens, qui à lege & prophetis
annũtiatus eſt, qui à Chriſto teſtificatus eſt, quẽadmodum ipſe ait ad eos,
qui accuſabant eius diſcipulos, quaſi non ſeruarent traditionem ſeniorum.
Quare uos fruſtramini præceptum diuinum propter traditionem ueſtram.
Dominus enim dixit, Honora patrem & matrem, & qui maledixerit patri
& matri, morte moriatur. Et iterum ſecundo ait, & fruſtrati eſtis ſermonem
dei propter traditionem ueſtram: Manifeſtiſſime dominum & patrem con
fitens Chriſtus eum, qui in lege dixit, Honora patrem & matrem, ut tibi be
ne ſit. Verbum enim dei confeſſus eſt legis præceptum uerax deus, & nemi
nem alterum deum appellauit q; ſuum patrem.

Quẽadmodum Moyſes aduẽtum Chriſti ſignificauit, & tempus paſſionis, & locum in quo paſſus eſt. Cap. XXIII.

BEne igitur & Ioannes meminit dicentem deum Iudæis, Scrutamini ſcri
pturas, in quibus putatis uos uitam æternam habere, illa ſunt quæ te-
ſtimonium perhibent de me, & nõ uultis uenire ad me, ut uitam habeatis.

Quomodo

A Quomodo igitur teſtabantur de eo ſcripturæ, niſi ab uno & eodem eſſent patre, præſtruentes homines de aduentu filij eius, & prænuntiãtes ſalutem, quæ eſt ab eo? Si enim crederetis Moyſi, crederetis & mihi, de me enim ille ſcripſit, ſcilicet quod inſeminatus eſt ubiq; in ſcripturis eius filius dei, aliquãdo quidē cum Abraham loquens, aliquãdo cum eodē comeſurus, aliquãdo autem Sodomitis inducēs iudicium, & rurſus cum uidetur, & in uiã dirigit Iacob, & de rubo loquitur cum Moyſe. Et non eſt numerum dicere, in quibus à Moyſe oſtenditur filius dei, cuius & diem paſſionis nõ ignorauit, ſed figuratim prænuntiauit eum, Paſcha nominans, & in eadem ipſa, quæ ante tantum temporis à Moyſe prædicata eſt, paſſus eſt dominus adimplēs paſcha. Non ſolum autem diem deſcripſit, ſed & locum ex extremitate temporum, & ſignum occaſum ſolis, dicens, Nõ poteritis immolare paſcha in ulla alia ciuitatũ tuarum, quã dominus deus tuus dat tibi, niſi in eo loco, quem delegerit dominus deus tuus inuocari nomen ſuum ibi. Immolabis paſcha ueſpere, ad occaſum ſolis. Iam autem & manifeſtauerat eius aduentum, dicens, Nõ deerit princeps in Iuda, neq; dux ex fœmoribus eius, quoadusq; ueniat cui repoſitum eſt, & ipſe eſt ſpes gentium, alligans ad uitem pullum ſuum, & ad ilicem pullum aſinæ, lauabit in uino ſtolam ſuam, & in ſanguine uuæ pallium ſuum, lætificabũtur oculi eius à uino, & candidi dentes eius tanq̃ lac. Inquirant enim hij, qui omnia ſcrutari dicuntur id tempus, in quo
B defecit princeps & dux ex Iudæa, & qui eſt gentium ſpes, & qui uitis, & qui pullus eius, & quod induemẽtum, & qui oculi, & qui dentes, & quod uinum, & unumquodq; ex occultis exquirant, & inuenient nõ alium niſi dominum noſtrum Ieſum Chriſtum annũtiatum. Quapropter Moyſes increpans populum, quod ingratus exiſteret, ait, Sic populus fatuus, & non ſapiens, hæc domino retribuiſtis. Et rurſus ſignificans, quoniam qui ab initio condidit & fecit eos uerbum, & in nouiſſimis temporibus redimens nos, & uiuificans oſtenditur pendens in ligno, & non credent ei, ait enim, Et erit uita tua pendens ante oculos tuos, & non credes uitæ tuæ: & iterum, Nónne hic idem pater tuus poſſidet te, & fecit te, & creauit te?

Quoniam & prophetæ & iuſti ante aduentum domini cognouerunt aduentum eius. Cap. XXIIII.

QVoniam autem non ſolum prophetæ & iuſti multi præſcientes per ſpiritum aduentum eius, orauerunt in illud tempus uenire, in quo faciem ad faciem uiderẽt dominum ſuum, & ſermones audirent eius, dominus fecit manifeſtum, dicens diſcipulis, Multi prophetæ & iuſti cupierũt uidere, quæ uidetis, & nõ uiderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt. Quemadmodum igitur concupierunt & audire & uidere, niſi præſciſſent futurum eius aduentum? Quomodo autẽ præſcire potuerunt, niſi ab ipſo præſcientiam ante accepiſſent? Quomodo autem ſcripturæ teſtificantur de eo, niſi

ab uno & eodem deo omnia ſemper per uerbum reuelata & oſtēſa fuiſſent A
credentibus, aliquando quidem colloquente eo cum ſuo plaſmate, aliquan-
do autem dante legem, aliquando uero exprobrante, aliquādo uero exhor
tante, ac deinceps liberāte ſeruum ſuum, & adoptante in filium, & apto tem
pore incorruptibilem hæreditatem præſtante, ad perfectionem hominis,
plaſmauit enim eum in augmentum & incrementum, quemadmodum &
ſcriptura dicit, Creſcite & multiplicamini. Et hoc deus ab homine differt,
quoniā deus quidem facit, homo autē fit, & quidem qui facit, ſemper idem
eſt, quod autē fit, & initium, & medietatem, & adiectionem, & augmentum
accipere debet. Et deus quidem bene facit, bene autem fit homini. Deus qui
dem perfectus in omnibus, ipſi ſibi æqualis, & ſimilis totus, cum ſit lumen
& totus, mens uero perfectū percipiens & augmentum ad deum. Quemad
al's, inuentus modum enim deus ſemper idē eſt, ſic & homo in deo † intentus, ſemper pro
ficiet ad deum, neq; enim deus ceſſat aliquando in benefaciendo & locuple
tando hominem, neq; homo ceſſat beneficium accipere & ditari à deo, exce
ptorium enim bonitatis, & organū clarificationis eius homo, gratus ei qui
ſe fecit: & iterum exceptorium iuſti iudicij eius homo ingratus, & ſpernens
plaſmatorem, & nō ſubiectus uerbo eius, qui plurimum ſemper fructifican-
tibus, & plus habentibus, dominicum argentum daturum ſe pollicitus eſt,
Euge, inquit, ſerue bone & fidelis, quia in modico fidelis fuiſti, ſupra multa
te conſtituam, intra in gaudium domini tui, Ipſe dominus plurimum non B
promittens. Sicut ergo nunc fructificātibus plurimū daturū ſe pollicitus eſt
ſecundū munerationē agnitionis, Ipſe enim dominus perſeuerat & idē pater
reuelatur: Sic ergo & poſterioribus maiorē q̄ quæ fuit in ueteri teſtamēto,
munerationem gratiæ attribuit, unus & idem dominus per ſuū aduentum.
Et illi qui per famulos audiebāt uenturum regē, & mediocriter gaudebant,
ſecundū quod ſperabant uenturum eum, qui autem præſentem uiderunt, &
libertatem adepti, & potiti ſunt eius muneratione, maiorem gratiā & abun
dantiorem exultationem habent, gaudentes de regis aduentu, quemadmo
dum & Dauid dicit, Anima mea exultabit in domino, Iocundabitur in ſa-
lutari eius. Et propter hoc Hieroſolymam introēunte eo, omnes qui erant
in uia Dauid, in dolore animæ cognouerunt ſuum regem, & ſubſtrauerunt
ei ueſtimenta, & ramis uiridibus adornauerunt uiam, cum magna lætitia, &
exultatione clamantes & dicentes, Oſanna fili Dauid, benedictus qui uenit
in nomine domini, oſanna in excelſis. Zelantibus autem malis diſpenſato-
ribus qui circumueniebant inferiores & dominabātur eorum, quibus ratio-
non conſtabat, & propter hoc nolentibus credere ueniſſe regem, & dicenti-
bus ei, Audis quid iſti dicunt? ait dominus, Nūquam legiſtis, Ex ore infan
tium & lactētium perfeciſti laudem? id quod à Dauid in filium dei dictum
erat, in ſe factum oſtendens, & ſignificans illos quidem neſcire uirtutem ſcri
pturæ.

A pturæ, & diſpoſitionem dei, ſe autem eſſe qui à prophetis annunciatus eſt Chriſtus, cuius nomen in omni terra laudatur, ex ore infantium & lacten-tium laudem perficientis ſuo patri, quapropter & eleuata eſt magnificentia eius ſuper cœlos. Si ergo idem ipſe adeſt, qui prædicatus eſt à prophetis, dominus noſter Ieſus Chriſtus, & aduentum eius pleniorem gratiam & maiorem munerationem attribuit, hijs qui ſuſceperunt eum, manifeſtum quoniam & pater idem eſt, qui à prophetis annunciatus eſt, & non alterius patris agnitionem fecit ueniens filius, ſed eiuſdem qui ab initio prædicatus eſt, à quo libertatem detulit hijs, qui legitime & prono animo, & toto corde deſeruiunt ei: contemptoribus, & non ſubiectis deo, ſed in gloria hominum exteriores mūdi huius ſectātibus, quæ in figuram futurorum traditæ erant, uelut umbræ cuiuſdam deſcriptionem faciente lege, atq; †delirante, de tem-poralibus æterna, de terrenis cœleſtia, fingētibus pluſquam quæ dicta ſunt ſeſe obſeruare; tanquam diligentiam ſuam, etiam ipſi deo præferentibus, intus autem pleni hypocriſi, & cupiditate, & omni malitia, in ſempiternam attulit perditionem, abſcindens eos à uita.

legēdum arbitror deliniãte

Quemadmodum ſeniorum traditio contraria erat legi datæ per Moyſen. Cap. XXV.

Seniorum enim ipſorum traditio, quam ex lege obſeruare fingebant, contraria erat legi, quæ data eſt per Moyſen, propter hoc & Eſaias ait, Cau-B pones tui †miſcunt uinum aqua. Oſtendens quod auſtero dei præcepto mi-ſcerent ſeniores, aquatam traditionem, id eſt, aggrediētes adulteram legem & contrariam legi, ſicut & dominus fecit manifeſtum, dicens eis, Quare uos tranſgredimini præceptum dei propter traditionem ueſtram? Non ſolum autem per præuaricationem fruſtrati ſunt legem dei, miſcētes uinum aqua, ſed & ſuam legem è contrario ſtatuerunt, quæ uſq; adhuc Phariſaica uoca-tur. In qua quædam quidem auferunt, quædam uero addunt, quemadmo-dum uolunt interpretantur, quibus utuntur ſingulariter magiſtri eorum, quas traditiones uolentes †iudicare, legi dei inſtituenti eos aduētum Chriſti non ſubiecti eſſe uoluerunt, ſed & dominum arguebant in ſabbatis curan-tem, quod quidem ſicut prædiximus lex non prohibebat. Etenim ipſi ſecun dum aliquid curabant, circumcidētes hominem in ſabbato, ſe autem ipſos non redarguebant per traditionem prædictā, & phariſaicam legē, tranſgre-dientes præceptum dei, & præceptū legis non habentes, id eſt, dilectionem, quæ eſt circa deum. Quoniam autē hoc primum & maximum præceptum eſt, ſequens autem circa proximum, dominus docuit totam legem & pro-phetas pendere, dicens, ex ipſis præceptis. Et ipſe autem aliud maius hoc præcepto non detulit, ſed hoc ipſum renouauit ſuis diſcipulis, iubens eis, Deum diligere ex toto corde, & cæteros quemadmodum ſe. Si autem ab alio deſcendiſſet patre, nunq̄ ex lege primo & ſummo uſus eſſet præcepto,

alij, miſcent

alij, uindicare

ſed utiqꝫ omnimodo eniteretur in aliũ hoc à perfecto patre deferre, & non A
eo uti quod à deo legis fuiſſet datum. Et Paulus autẽ, Adimpletio, inquit, legis dilectio, & omnibus cæteris euacuatis manere fidẽ, ſpem, dilectionem, maiorem autẽ eſſe omnium dilectionẽ, neqꝫ agnitionẽ ſine dilectione, quæ eſt erga deum præſtare aliquid, neqꝫ myſteriorum comprehenſionem, neqꝫ fidem, neqꝫ prophetiam, ſed omnia uacua & fruſtrata eſſe ſine dilectione, dilectionem uero perficere perfectum hominem, & eum qui diligit deum eſſe perfectũ, & in hoc æuo, & in futuro, nunqꝫ enim deſinimus diligẽtes deum, ſed quanto plus eum intuiti fuerimus, tanto plus eum diligimus.

deſinere pro definire

De phariſaica lege, quæ ſunt particularia præcepta, & quæ catholica. Caput XXVI.

IN lege igitur, & in Euangelio cum ſit primum & maximum præceptum, diligere dominum deum ex toto corde, dehinc ſimile illi, Diligere proximum ſicut teipſum, unus & idem oſtẽditur legis & Euangelij conditor. Conſummatæ enim uitæ præcepta in utroqꝫ teſtamento cum ſint eadẽ, eundem oſtenderunt deum, qui particularia quidẽ præcepta apta utriſqꝫ præceptis, ſed eminentiora, & ſumma, ſine quibus ſaluari non poteſt, in utroqꝫ eadem ſuaſit. Quem autẽ non confundat dominus oſtẽdens nõ ab altero deo eſſe legẽ, ſic dicens eis, qui à ſe docebantur turbæ, & diſcipulis, Super cathedram Moyſi ſederũt ſcribæ & phariſæi, omnia itaqꝫ quæ dixerint uobis, cuſtodite & facite, ſecundum autem opera eorum nolite facere, dicunt enim & non faciunt, alligãt enim ſarcinas graues, & imponunt ſuper humeros hominum, ipſi autẽ nec digito quidẽ uolunt eas mouere. Nõ ergo eam legem quæ eſt per Moyſen data incuſabat, quam adhuc Saulus Hieroſolymis ſuadebat fieri, ſed illos redarguebat, quod uerba quidẽ legis enuntiarẽt, eſſent autem ſine dilectione, & propter hoc iniuſti in deum & in proximos extiterunt. Quẽadmodum ait Eſaias, Populus hic labijs me honorat, cor autẽ eorum longe eſt à me, fruſtra autẽ colunt me docẽtes doctrinas, & præcepta hominum. Non per Moyſen datam legem dicens præcepta hominum, ſed traditiones presbyterorum ipſorum quas finxerãt, quas uindicãtes fruſtrabãtur legem dei, & propter hoc nec uerbo eius ſubiecti ſunt. Hoc enim eſt quod à Paulo dicitur de iſtis, Ignorantes enim iuſtitiam dei, & ſuam uolentes ſtatuere, iuſtitiæ dei non ſunt ſubiecti, finis enim legis Chriſtus ad iuſtitiam omni credenti. Et quomodo finis legis Chriſtus, ſi non initium eius eſſet? Qui enim finem intulit, hic & initium operatus eſt. Ipſe eſt qui dicit Moyſi, Videns uidi uexationẽ populi mei qui eſt in Ægypto, & deſcendi ut eruam eos, ab initio aſſuetus uerbum dei aſcendere & deſcendere propter ſalutem eorum, qui male haberent. Quoniam autem lex prædocuit hominem ſequi oportere Chriſtum, ipſe facit manifeſtum, ei qui interrogauit eum, quid faciens uitam æternam hæreditaret, ſic reſpondens, Si uis uitã introire B

cuſtodi

A custodi præcepta. Illo autem interrogāte, quæ? rurſus dominus, Non mœchaberis, non occides, non furaberis, non falſum teſtimonium reddes, honora patrem & matrem, & diliges proximū tanquam teipſum, uelut gradus proponens præcepta legis, introitus ſequi eum, unicum dicēs omnibus dicebat. Ille autē cum dixiſſet, omnia feci, & forte nō fecerat, nam utique nō diceretur ei cuſtodi præcepta, arguens dominus cupiditatem eius dixit ei. Si uis perfectus eſſe, uade & uende omnia quæ habes, & diuide pauperibus, & ueni & ſequere me. Apoſtolorum partem promittēs eis, qui ſic fecerint, & non alterum deum patrem annūtiabat eis, qui ſequebātur eum, præter eum qui ab initio à lege annuntiatus eſt, nec aliū filium, nec matrem Enthymeſin æonis qui fuit in paſſione, & in defectione, nec triginta æonum plenitudinem, quæ uacua & inconſtans oſtēſa eſt, nec eam fabulā, quæ à reliquis hæreticis ficta eſt, ſed docebat ut facerent præcepta, quæ ab initio præcepit deus, & ut ueterem cupiditatē per opera bona ſoluerēt, & ſequerētur Chriſtum. Quoniam autē ea quæ poſſidētur pauperibus diuiſa, ſolutionē faciunt præteritæ cupiditatis, Zachæus facit manifeſtū, Ecce, dicens, dimidiū bonorum meorum do pauperibus, & ſi cuius quid defraudaui, reddo quadruplum.

Quemadmodum dominus quæ de lege cōprehendebantur ſuperextēdit diſcipulis & non diſſoluit, & ſecundū quid plus abūdauit iuſtitia noſtra, quam ſcribarum & phariſæorum. Cap. XXVII.

B ET quia dominus naturalia legis per quæ homo iuſtificatur, quā etiam à legisdatione cuſtodiebant, qui fide iuſtificabantur & placebant deo, non diſſoluit, ſed extendit, ſed & impleuit, ex ſermonibus eius oſtenditur. Dictum eſt enim, inquit, antiquis, Non mœchaberis. Ego autem dico uobis, quoniam omnis qui uiderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Et iterum dictum eſt, Non occides. Ego autem dico uobis, Omnis qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa, reus erit iudicio. & dictum eſt, Non periurabis. Ego autem dico uobis, non iurate in totum. Sit autem uobis ſermo, etiam etiam, & non non. Et quæcunque ſunt talia. Omnia enim hæc non contrarietatem & diſſolutionem præteritorum continent, ſicut qui à Marcione ſunt uociferantur, ſed plenitudinem & extenſionem, ſicut ipſe ait, Niſi abundauerit iuſtitia ueſtra pluſquam ſcribarum & phariſæorum, nō intrabitis in regnum cœlorum. Quid autem erat plus? Primo quidem non tantum in patrem, ſed & in filium eius iam manifeſtatum credere, hic eſt enim qui in communionem & unitatem deo hominem domino ducit. Poſt deinde non ſolum dicere, ſed & facere. Illi enim dicebāt, ſed non faciebant, & non tantum abſtinere à malis operibus, ſed etiā à concupiſcētijs eorum. Hæc aūt non quaſi contraria legi docebat, ſed adimplens legem, & infigens iuſtificationes legis in nobis. Illud autem fuiſſet legi contrariū, ſi quodcunque lex uetaſſet fieri, idipſum diſcipulis ſuis iuſſiſſet facere.

Et hoc

Et hoc autem quod præcepit, non ſolum uetitis à lege, ſed etiam à concupiſcentijs eorum abſtinere, A nõ contrarium eſt, quemadmodum prædiximus, neq; ſoluentis legem. ſed adimplẽtis, & extẽdentis, & dilatantis. Etenim lex quippe ſeruis poſita, per ea quæ foris erant corporalia, animam erudiebat, uelut per uinculum attrahens eam ad obedientiam præceptorum, uti diſceret homo ad ſeruiẽdum deo. Verbum autẽ liberans animam, & per ipſam corpus uoluntarie emundari docuit; quo facto neceſſe fuit auferre quidem uincula ſeruitutis, quibus iam aſſueti erant, & ſine uinculis eſſe quidem, ſuperextẽdi uero decreta libertatis, & augeri ſubiectionem, quæ eſt ad regem, ut non retrorſus quis renitens, indignus appareat ei, qui ſe liberauerit. Eam uero pietatem, & obediẽtiam quæ eſt erga patremfamiliâs, eſt eſſe quidem eandem & ſeruis, & liberis, maiorem autem fiduciam habere liberos, quoniam ſit maior & glorioſior operatio libertatis, quàm ea quæ eſt in ſeruitutem obſequentia. Et propter hoc dominus pro eo quod eſt, Non mœchaberis, nec concupiſcere præcepit, & pro eo quod eſt, Non occides, neq; iraſci quidem, & pro eo quod eſt decimare, omnia quæ ſunt, & pauperibus diuidere, & non tantum proximos, ſed etiam inimicos diligere, & nõ tantum bonos datores & communicatores eſſe, ſed etiam aduerſus eos qui tollunt noſtra, gratuito donatores. Tollenti enim tibi tunicam, remitte ei & pallium, & ab eo qui tollit tua, non repoſcas, & quemadmodum uultis ut faciãt uobis homines, facite eis, ut non quaſi nolentes fraudari, cõtriſtemur, ſed quaſi uolen- B tes donauerimus, gaudeamus, gratiam magis præſtantes in proximos, quàm neceſſitati ſeruiẽtes. Et ſi quis te, inquit, angariauerit mille paſſus, uade cum eo alia duo, uti non quaſi ſeruus ſequaris, ſed quaſi liber præcedas, aptum te omnibus & utilem proximo præſtans, non illorum malitiam intuens, ſed tuam bonitatem perficiens, configurans temetipſum patri, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Hæc autem omnia quemadmodum prædiximus non diſſoluẽtis erant legem, ſed adimplentis & extendentis, & dilatãtis in nobis. Tanquam ſi aliquis dicat, maiorem libertatis operationem, & pleniorem erga libertatem noſtram infixam nobis ſubiectionem, & affectionem. Non enim propter hoc liberabimur, ut ab eo abſcedamus, nec enim poteſt quiſquam extra dominica conſtitutus bona, ſibimetipſi acquirere ſalutis alimẽta, ſed ut plus gratiam eius adepti, plus eum diligamus. Quanto autem plus eum dilexerimus, eo magis gloriam accipiemus, cum ſimus ſemper in conſpectu patris. Quia igitur naturalia omnia præcepta communia ſunt nobis & illis, in illis quidem initium & ortum habuerunt, in nobis augmentum & adimpletionem perceperunt. Aſſentire enim deo, & ſequi eius uerbum, & ſuper omnia diligere eum, & proximum ſicut ſeipſum, homo autem hominis proximus, & abſtinere ab omni mala operatione, & quæcunq; talia communia utriſq; ſunt,

unum

A unum & eundem oſtendunt deum. Eſt autẽ dominus noſter uerbum dei,
qui primo quidem ſeruos attraxit deo, poſtea autem liberauit eos, qui ſubiecti ſunt ei, quemadmodum ipſe ait diſcipulis, Iam non dico uos ſeruos, quia ſeruus neſcit, quid eius dominus faciat. Vos autem dixi amicos, quia omnia quæ audiui à patre meo, nota feci uobis. In eo enim quod dicit, Iam non dico uos ſeruos, manifeſtiſſime ſignificauit ſe eſſe, qui primo quidem eam ſeruitutem quæ eſt erga deum, hominibus per legem conſtituerit, poſt deinde libertatem eis donauerit. Et in eo quod dicit, Quoniam ſeruus neſcit quid faciat dominus eius, ignorantiam ſeruilis populi manifeſtat per ſuum aduentum. In eo autem quod amicos dei dicit ſuos diſcipulos, manifeſte oſtendit, ſe eſſe uerbum dei, quem & Abraham uoluntarie & ſine uinculis propter generoſitatem fidei ſequens, amicus factus eſt dei. Sed neq; Abrahæ amicitiam propter indigẽtiam aſſumpſit, dei uerbum exiſtens ab initio perfectus. Anteq; enim Abrahã eſſet, ego ſum, inquit. Sed ut ipſe Abrahæ donaret æternam uitam exiſtens bonus, quoniam amicitia dei immortalitatis eſt condonatrix, hijs qui aggrediuntur eam.

Quare fecit deus hominem, & patres elegit, & nos uocauit, & quid præſtat ea quæ eſt ad deum, ſeruitus, & quare talis lex populo data eſt. Cap. XXVIII.

B IGitur initio non quaſi indigens deus hominem plaſmauit Adam, ſed ut haberet in quẽ collocaret ſua beneficia. Non ſolũ ante Adam, ſed & ante omnem cõditionem glorificabat uerbum patrem ſuum manẽs in eo, & ipſe à patre glorificabatur, Queadmodum ipſe ait. Pater clarifica me claritate, quam habui apud te priuſq; mundus fieret. Nec noſtro miniſterio indigens iuſſit ut eum ſequeremur, ſed nobis ipſis attribueret ſalutem. Sequi enim ſaluatorem, participare eſt ſalutem, & ſequi lumen, participare eſt lumen: qui autem in lumine ſunt, nõ ipſi lumen illuminant, ſed illuminãtur & illuſtrantur ab eo. Ipſi quidem ei nihil præſtant, beneficium autem percipientes illuminãtur à lumine. Sic & ſeruitus erga deum, deo quidem nihil præſtat, nec opus eſt deo humano obſequio, ipſe autẽ ſequentibus & ſeruientibus ei uitam & incorruptelam, & gloriã æternam attribuit, beneficium præſtans ſeruientibus ſibi, ob id quod ſeruiunt, & ſequentibus ob id quod ſequuntur, ſed non beneficium ipſo ab eis percipiente. Eſt enim diues, perfectus, & ſine indigentia. Propter hoc autem exquirit ab hominibus ſeruitutem, ut quoniam eſt bonus & miſericors, benefaciat eis qui perſeuerãt in ſeruitute eius. Quantum enim deus nullius indiget, in tantum homo indiget dei communione. Hæc eſt enim gloria hominis, perſeuerare ac manere in dei ſeruitute, & propter hoc dicebat diſcipulis dominus, Non uos me elegiſtis, ſed ego elegi uos, ſignificans quoniam non ipſi glorificabant eum, ſequentes eum, ſed in eo quod ſequerentur filium dei, glorificabantur ab eo. Et iterum,

Volo

Volo ut ubi ego ſum, ibi & hÿ ſint, ut uideant claritatem meam, non uane gloria ns ſuper hoc, ſed gloriam ſuam participare uolens diſcipulis ſuis, de quibus Eſaias ait, Ab oriente attraham ſemen tuum, & ab occaſu colligam te, & dicam Aquiloni adduc, & Auſtro, noli prohibere, attrahe filios meos de longinquo, & filias meas à ſummitatibus terræ. Omnes enim quotquot uocati † eſtis in nomine meo, in gloria enim mea præparaui, & formaui, & feci eum, hæc ideo, Quoniam ubicunq; eſt cadauer, illic congregabuntur & aquilæ, participantes gloriæ domini, qui & formauit, & adhoc præparauit nos, ut dum ſumus cum eo, participemus gloriæ eius. Sic & deus ab initio hominem quidē plaſmauit propter ſuam munificentiam, Patriarchas uero elegit propter illorum ſalutē, populum uero formabat, docens indocibilem ſequi deum, Prophetas uero præſtruebat in terra, aſſueſcens hominem portare eius ſpiritum, & cōmunionem habere cum deo, ipſe quidē nullius indigens, hÿs uero qui indigentes ſunt eius, ſuā præbens communionem, & hÿs qui ei complacebant fabricationem ſalutis ut architectus, delinians, & non uidentibus in Ægypto à ſemetipſo dans ducationem. Et hÿs qui inquieti erant, in eremo dans aptiſſimā legem, & hÿs qui in bonam terrā introierūt dignam præbēs hæreditatē, & hÿs qui cōuertuntur ad patrem, ſagittatum occidens uitulum, & primam ſtolam donans, multis modis componens humanum genus, ad conſonantiam ſalutis, & propter hoc Ioannes in Apocalypſi ait, Et uox eius quaſi uox aquarum multarum, uere aquæ multæ ſpiritus dei. Quoniam diues & quoniam magnus eſt pater, & per omnes illos tranſiens uerbum ſine inuidia utilitatē præſtabat eis, qui ſubiecti ſibi erant, omni conditioni congruentem & aptam legem conſcribens, Sic autē & populo tabernaculi factionem, & ædificationem templi, & Leuitarum electionem, ſacrificia quoq; & oblationes, & monitiones, & reliquam omnē legis ſtatuebat deſeruitionem. Ipſe quidem nullius horum eſt indigens, eſt enim ſemper plenus omnibus bonis, omnemq; odorē ſuauitatis, & omnes ſuaueolentium uaporationes habens in ſe, etiā anteq; Moyſes eſſet, facilem autem ad idola reuerti populum erudiebat per multas aduocationes, præſtruens eos perſeuerare, & ſeruire deo per ea, quæ erant ſecunda, ad prima aduocans, hoc eſt, per typica ad uera, & per temporalia ad æterna, & per carnalia ad ſpiritalia, & per terrena ad cœleſtia. Quēadmodum dictum eſt Moyſi, Quoniā facies omnia iuxta typū eorū, quæ uidiſti in mōte. xl. enim diebus diſcebat tenere ſermones dei, & characteres cœleſtes, & imagines ſpiritales, & præfigurationes futurorum, quēadmodum & Paulus ait, Bibebāt enim de ſpiritali † petra, petra autē erat Chriſtus. Rurſum prædictus hÿs quæ in lege ſunt, intulit. Omnia autē hæc in figura ueniebāt illis. Scripta ſunt autem ad correctionem noſtram, in quos finis ſeculorum deuenit. Per typos ergo diſcebant timere deū, & perſeuerare in obſequÿs eius. Itaq; lex, & diſciplina erat

al's, ſunt (margin)

al's, de ſequenti petra (margin)

erat illis, à prophetia futurorum. Nam deus primo quidem per naturalia
A præcepta, quæ ab initio infixa dedit hominibus, admonens eos, id eſt, per Decalogum, quæ ſi quis non fecerit, non habeat ſalutem, & nihil plus ab eis exquiſiuit. Quemadmodum Moyſes in Deuteronomio ait, Hij ſermones omnes, quos loquutus eſt dominus ad omnem ſynagogã filiorum Iſraël in mõte, & adiecit, & ſcripſit ea in duabus tabulis lapideis, & dedit mihi propter hoc ut cuſtodirent præcepta, hij qui uelint ſequi eum.

Quemadmodum in populo priore, & in eccleſia quædam præcepta propter duritiam & inobedientiam hominum data ſunt. Cap. XXIX.

AT ubi conuerſi ſunt in uituli factionem, & reuerſi ſunt animis ſuis in Ægyptum ſerui pro liberis cupientes eſſe, aptam concupiſcentiæ ſuæ acceperunt reliquam ſeruitutem, à deo quidem non abſcidentem, in ſeruitutis autem iugo dominantem eis. Quemadmodum & Ezechiel propheta cauſas talis legis datæ reddens, ait, Et poſt concupiſcentiam cordis ſui erant oculi eorum, & ego dedi eis præcepta non bona, & iuſtificationes, in quibus non uiuent in eis. Et Lucas autem Stephanum, qui primus in diaconiũ ab apoſtolis electus eſt, & primus occiſus eſt propter Chriſti martyrium, ſic dixiſſe de Moyſe ſcripſit. Ille quidẽ accepit præcepta dei uiui dare uobis, cui noluerunt obedire patres ueſtri, & abiecerunt & conuerſi ſunt corde ſuo in
B Aegyptũ dicẽtes ad Aaron, Fac nobis deos qui nos antecedãt. Moyſes enĩ qui eduxit nos de terra Aegypti, quid ei contigerit ignoramus, & uitulũ fecerunt in diebus illis, & tulerunt ſacrificia idolo, & lætabantur in factis manuum ſuarum. Cõuertit autem deus, & tradidit eos ſeruire exercitibus cœli, quemadmodũ ſcriptũ eſt in libro prophetarum, Nunquid ſacrificia & oblationes obtuliſtis mihi annis xl. in eremo domus Iſraël, & accepiſtis tabernaculũ Moloch, & ſtellam dei Rempham, figuras quas feciſtis adorare eas: manifeſte ſignificãs, quoniam nõ ab altero deo talis illis data lex eſt, ſed ab eodem ipſo apta illorum ſeruituti. Quapropter & in Exodo ad Moyſen dicit, Emittã ante te angelum meum, non enim aſcendam tecum, quoniam populus duræ ceruicis eſt: & nõ ſolum autem hoc, ſed & præcepta quædam à Moyſe poſita eis propter duritiam illorum, & quod nollent eſſe ſubiecti, manifeſtauit dominus, cum dixiſſet eis, quare ergo Moyſes præcepit dare libellum repudij, & remittere uxorẽ? dicens eis, Hæc uobis propter duritiã cordis ueſtri permiſit, ab initio autem non ita factum eſt: Moyſen quidem excuſans, quaſi fidelem ſeruum, unum autem, qui ab initio maſculum & fœminam fecit, deum confitens, illos autem arguens tanquam duros, & non ſubiectos, & propter hoc aptum duritiæ eorum repudij præceptũ à Moyſe acceperunt. Et quid dicimus de ueteri teſtamento hæc? quandoquidem & in nouo Apoſtoli hoc idem facientes inueniuntur propter prædictam cauſam, ſtatim dicente Paulo, Hoc autẽ ego dico, non dominus. & iterũ, Hoc

autẽ dico ſecundũ indulgẽtiã,nõ ſecundum præceptum.& iterũ,De uirgini bus autẽ præceptũ domini nõ habeo,cõſiliũ aũt do,tanq̃ miſericordiã con ſequutus à domino,ut fidelis eſſem.Sed & alio loco ait:Ne temptet uos ſa tanas propter incontinentiã ueſtrã. Si igitur & in nouo teſtamento quædã præcepta ſecundum ignoſcentiã apoſtoli cõcedentes inueniuntur, propter quorundam incontinentiã,ut non obdurati tales,in totũ deſperantes ſalutẽ ſuam,apoſtatæ fiant à deo:non oportet mirari, ſi & in ueteri teſtamẽto idẽ deus tale aliquid uoluit fieri pro utilitate populi, illiciens eos per prædictas obſeruationes,ut per eas ſalutẽ decalogi obſeruãtes,ſi munera dent ei, & ab eo nõ reuerterentur ad idololatriã,nec apoſtatæ fierẽt à deo, ſed toto corde diſcerent diligere eum.Si autem quidam propter inobedientes Iſraẽlitas & perditos,infirmum dicunt legis doctorẽ, inueniet in ea uocatione,quæ eſt ſe cundũ nos,multos quidẽ uocatos,paucos uero electos,&,intrinſecus lupos, foris uero indutos pelles ouiũ,& id quod erat ſemper liberum,ut ſuæ pote ſtatis in homine ſemper ſeruaſſe deum, & ſuã exhortationẽ,ut iuſte qui nõ obediunt,& qui obedierunt & credunt ei,honorentur incorruptibilitatẽ.

Quare circunciſio data eſt,& obſeruatio ſabbatorum,& quam ha bent recapitulationem. Cap. XXX.

QVoniã autẽ & circunciſionẽ non quaſi cõſummatricem iuſtitiæ, ſed in ſigno eã dedit deus,ut cognoſcibile perſeueret genus Abrahæ, ex ipſa ſcriptura diſcimus. Dixit enim,inquit,deus ad Abrahã, Circũcidetur omne maſculinum ueſtrum,& circumcidetis carnẽ præputij ueſtri, & erit in ſignũ teſtamenti inter me & uos.Hoc idem de ſabbatis Ezechiel propheta ait, Et ſabbata mea dedi eis,ut ſint in ſigno inter me & ipſos, ut ſciant quoniã ego ſum dominus,qui ſanctifico uos.Et in Exodo deus ait ad Moyſen, Et ſab bata mea obſeruabitis,erit enim in ſignum apud me uobis in generationes ueſtras.In ſigno ergo data ſunt hæc, non autem ſine ſymbolo erant ſigna, id eſt,ſine argumento, neq; ocioſa, tanquam quæ à ſapiente artifice daren tur,ſed ſecundũ carnem circunciſio,præfigurabat ſpiritalem.Etenim nos,ait Apoſtolus,circunciſi ſumus circuncisione non manu facta.Et propheta ait, Circumcidite duritiam cordis ueſtri.Sabbata autem,perſeuerantiam totius diei erga deum deſeruitionis edocebant.Eſtimati enim ſumus, ait Apoſto lus Paulus,tota die ut oues occiſionis, ſcilicet & conſecrati, & miniſtrantes omni tempore fidei noſtræ,& perſeuerantes ei,& abſtinentes ab omni aua ritia,non acquirẽtes nec poſſidentes theſauros in terra.Manifeſtabatur aũt & tanquam de ea quæ facta ſunt requietio dei, hoc eſt, regnum in quo re quieſcens homo ille qui perſeuerauerit deo aſſiſtere, participauit de menſa dei.Et quia non per hæc iuſtificabatur homo, ſed in ſigno data ſunt popu lo,oſtendit quod ipſe Abraham ſine circumciſione,& ſine obſeruatione ſab batorum credidit deo,& reputatum eſt illi ad iuſtitiã,& amicus dei uocatus eſt.Sed

eſt. Sed & Loth ſine circũciſione eductus eſt de Sodomis, percipiens ſalutẽ
A à deo. Item deo placens Noë cũ eſſet incircunciſus, accepit menſuras mundi ſecundũ generationes: ſed & Enoch ſine circũciſione placens deo, cum eſſet homo, dei legatione ad angelos fungebatur, & translatus eſt, & cõſeruatur uſq; nunc teſtis iuſti iudicij dei, quoniã angeli tranſgreſſi deciderunt in iudicium, homo aũt placens, translatus eſt in ſalutẽ. Sed & reliqua autẽ omnis multitudo eorũ, qui ante Abrahã fuerunt iuſti, & eorũ patriarcharũ, qui ante Moyſen fuerũt, ſine hijs quæ prædicta ſunt, & ſine lege Moyſi iuſtificabãtur. Quemadmodũ & ipſe Moyſes in Deuteronomio ait ad populũ, Dominus deus tuus teſtamentũ diſpoſuit in Oreb, & non patribus ueſtris diſpoſuit dominus teſtamentũ hoc, ſed ad uos. Quare igit᷑ patribus nõ diſpoſuit teſtamentum? Quia lex non eſt poſita iuſtis, iuſti autẽ patres, uirtutem decalogi conſcriptã habentes in cordibus & animabus ſuis, diligentes ſcilicet deũ, qui fecit eos, & abſtinẽtes erga proximũ ab iniuſtitia, propter quod non fuit neceſſe admonere eos correptorijs literis, quia habebant in ſemetipſis iuſtitiã legis. Cum autẽ hæc iuſtitia & dilectio quæ erat erga deum, ceſſit in obliuionẽ, & extincta eſſet in Ægypto, neceſſario deus propter multã ſuam erga homines beneuolentiã ſemetipſum oſtendebat per uocẽ, & eduxit de Ægypto populum in uirtute, uti rurſus fieret homo diſcipulus & ſe-
B ctator dei, & ſubaſſligebat indicto audientes, ut nõ contemnerent eum, qui ſe fecit, & manna cibauit eos, uti rationalẽ acciperent eſcam. Quemadmodũ & Moyſes in Deuteronomio ait, Et cibaui te manna, quod non ſciebant patres tui, uti cognoſcas, quoniam nõ in pane ſolo uiuet homo, ſed & in omni uerbo dei, quod procedit de ore eius, uiuit homo.

In quo differt decalogus à reliquis præceptis. Cap. XXXI.

Erga deũ dilectionẽ præſciebat, & eam quæ ad proximũ eſt iuſtitiã inſinuabatur, ut nec iniuſtus, nec indignus ſit deo præſtruẽte hominẽ per decalogũ in ſuam amicitiã, & eam quæ circa proximũ eſt concordiã. Quæ quidẽ ipſi proderant homini, nihil tamen indigẽtiæ deo ab homine, & propter hoc ſcriptura ait, Hos ſermones locutus eſt dominus ad omnẽ ſynagogã filiorũ Iſraël in monte, & nihil adiecit. Nihil enim, quẽadmodũ prædiximus indigebat ab eis. & iterũ Moyſes ait, Et nũc Iſraël, quid dominus deus tuus poſtulat à te, niſi timere dominũ deũ tuũ, ambulare in omnibus uijs eius, & diligere eum, & ſeruire domino deo tuo, ex tota anima tua. Hæc qui dem glorioſum faciebãt hominẽ, id quod deerat ei implẽtia, id eſt, amicitiã dei. Deo autẽ præſtabat nihil, nec enim indigebat deus dilectione hominis. Deerat aũt homini gloria dei, quã nullo modo poterat percipere, niſi per eam obſequẽtiã, quæ eſt erga deum. Et propter hoc iterũ Moyſes ait, Elige uitam, ut uiuas tu & ſemen tuũ, Diligere dominũ deum tuũ, & audire uocẽ eius, & apprehendere eum, Quoniã hæc eſt uita tua, & longitudo dierum

tuorum. In quam uitam præſtruens hominẽ, decalogi quidẽ uerba, ipſe per ſemetipſum omnibus ſimiliter dominus locutus eſt. Et ideo ſimiliter permanet apud nos, extenſionẽ & augmentũ, ſed non diſſolutionẽ accipientia per carnalẽ eius aduentũ. Seruitutis aũt præcepta, ſeparatim per Moyſen præcepit populo, apta illorum eruditioni ſiue caſtigationi. Quemadmodũ ipſe Moyſes ait, Et mihi præcepit dominus in tempore illo dicere uobis iuſtificationes & iudicia. Hæc ergo quæ in ſeruitutem, & in ſignũ data ſunt illis, circũcinxit nouo libertatis teſtamento. Quæ autem naturalia & liberalia, & cõmunia omnium auxit & dilatauit, ſine inuidia largitur, donans hominibus per adoptionẽ patrẽ ſcire deum, & diligere eum ex toto corde, & ſine auerſatione ſequi eius uerbũ, nõ tantũ abſtinẽtes à malis operationibus, ſed etiam à concupiſcentijs eorum. Auxit autem etiã & timorẽ: filios enim plus timere oportet, quàm ſeruos, & maiorẽ dilectionẽ habere in patrẽ. Et propter hoc ait dominus, Omnẽ ſermonem ocioſum quem locuti fuerint homines, reddent pro eo rationẽ in die iudicij. Et qui uiderit mulierẽ ad cõcupiſcendũ eã, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo: & qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa, reus erit iudicio. Vt ſciamus, quoniã nõ ſolũ factorũ reddimus rationẽ deo ut ſerui, ſed etiã ſermonum & cogitationũ, tanq̃ qui & libertatis poteſtatem accepimus, in qua magis probatur homo, ſi reuereatur ut timeat, & diligat deum. Et propter hoc Petrus ait, Nõ uelamentũ malitiæ habere nos libertatẽ, ſed ad propitiationem & manifeſtationem fidei. B

Oſtenſio quoniam non propter ſe, nec indigens deus de ſeruitio eorũ, Leuiticam præcepit legem: quid etiam requirit ab homine deus, nullius indigens. Cap. XXXII.

QVoniã autẽ nõ indigens deus ſeruitute eorum, ſed propter ipſos quaſdam obſeruantias in lege præcepit, pleniſſime prophetæ indicant. Et rurſus, Quoniã nõ indiget deus oblationẽ hominũ, ſed propter ipſum qui offerat hominẽ, manifeſte dominus docuit, quemadmodũ oſtendimus. Si quando enim negligentes eos iuſtitiã, & abſtinentes à dilectione dei uidebat, per ſacrificia autẽ, & reliquas typicas obſeruãtias putãtes propitiari dominũ, dicebat eis Samuel quidẽ ſic, Non uult deus holocauſta & ſacrificia, ſed uult exaudiri uocẽ ſuam. Ecce auditus bonus ſuper ſacrificiũ, & auditus ſuper adipem arietũ. Dauid aũt ait, Sacrificiũ & oblationem noluiſti, aures autem perfeciſti mihi: holocauſta autem pro delicto non poſtulaſti. Docẽs eos quoniam obauditionẽ uult deus, quæ ſeruat eos, quàm ſacrificia & holocauſtomata, quæ nihil eis proſunt ad iuſtitiam, & nouum ſimul prophetans teſtamentũ. Manifeſtius autem adhuc in quinquageſimo pſalmo de hijs ait. Quoniã ſi uoluiſſes ſacrificiũ dediſſem, utiq; holocauſtis nõ delectaberis. Sacrificiũ deo ſpiritus cõtribulatus, cor contritũ & humiliatũ deus nõ deſpicies. Quoniã ergo nihil indiget deus, in eo qui eſt ante hũc pſalmo ait,

Non

Non accipiam de domo tua uitulos,nec de gregibus tuis hircos. Quoniam
A meæ ſunt omnes ueſtræ terræ,iuméta in mõtibus,& boues,cognoui omnia
uolatilia cœli,& ſpecies agri mecum eſt. Si eſuriero non dicam tibi,meus eſt
orbis terræ,& plenitudo eius. Nunquid manducabo carnes taurorum, aut
ſanguinem hircorum potabo? Deinde ne quis putet propterea, quod iraſceretur,cum recuſare hæc,infert conſilium ei dans. Immola deo ſacrificium
laudis,& redde altiſſimo uota tua, & inuoca me in die tribulationis tuæ, &
eripiam te,& glorificabis me. Illa quidé per quæ putabant peccantes propitiari deũ,abnuens,& oſtẽdens quod ipſe nullius rei indiget,his aõt per quæ
iuſtificatur homo,& appropinquat deo,hortatur & admonet. Hoc idẽ autẽ
& Eſaias ait,Quò mihi multitudinẽ ſacrificiorũ ueſtrorum? dicit dominus.
Plenus ſum. Et cum abnuiſſet holocauſtomata,& ſacrificiũ, & oblationes,
& adhuc etiam & Neomenias, & ſabbata, & ferias,& reliquam uniuerſam
conſequentẽ hijs obſeruationẽ,intulit,ſuadens eis quæ ſalutaria ſunt. Lauamini,mundi eſtote, auferte nequitias à cordibus ueſtris,coram oculis meis,
deſinite à malitijs ueſtris,diſcite bonum facere, exquirite iudiciũ, eruite eum
qui iniuriã patitur,iudicate pupillo,& iuſtificate uiduam,& uenite diſputemus,dicit dominus. Non enim ſicut mutus homo,ut multi audẽt dicere,diuertit eorũ ſacrificiũ. Sed miſerans eorum cæcitati, & uerum ſacrificium inſinuans,quod offerentes propitiabuntur deũ,ut ab eo uitã percipiant. Quéadmodum
B alibi ait,Sacrificiũ deo cor contribulatũ,odor ſuauitatis deo cor
clarificans eum qui plaſmauit. Si enim iraſcens abnueret hæc cæcorũ ſacrificia,tanquam qui indigni eſſent conſequi miſericordiã eius, non utique eiſdẽ ipſis
ſuaderet,per quæ ſaluari poſſent. Sed quoniã deus miſericors eſt,non abſcidit eos à bono cõſilio. Nam per Hieremiã cum dixiſſet, Quò mihi thus de
Saba affertis,& cinamomum de terra longinqua? holocauſtomata, & ſacrificia ueſtra non delectauerũt me,intulit, Audite ſermonẽ domini omnis Iuda,hæc dicit dominus deus Iſraël, Dirigite uias ueſtras, & ſtudia ueſtra,&
conſtituam uos in loco iſto,nec cõfiſi fueritis uobiſmet in ſermonibus mendacibus. Quoniam in totum non proderunt uobis,dicentes, Templum domini,templum domini,templum domini eſt. Et iterum ſignificans, quoniã
nõ propter hoc eduxit eos de Ægypto, ut ſacrificia ei offerrent,ſed ut obliti
idololatriæ Ægyptiorum,audire uocem domini poſſent, quæ erat eis ſalus
& gloria,ſic per eundem Hieremiã ait, Hæc dicit dominus,holocauſtomata
ueſtra colligite cum ſacrificijs ueſtris, & manducate carnes. Quoniam non
ſum locutus ad patres ueſtros, nec de holocauſtomatibus & ſacrificijs præcepi eis,qua die eduxi eos de Ægypto, ſed ſermonem hunc præcepi eis, dicens, Audite uocem meam, & ero deus ueſter, & uos eritis populus meus,
& ambulate in omnibus uijs meis, quæcunque præcepero uobis, ut bene ſit
uobis,& non obaudierunt,nec intenderunt: ſed ambulauerunt in cogitatio-

nibus cordis malitiæ ſuæ,& facti ſunt retrorſus,& non ad priora. Et iterum
per eundem ipſum dicens, Sed in hoc glorietur qui gloriatur, intelligere &
ſcire,quoniam ego ſum dominus, qui facio miſericordiam & iuſtitiam, &
iudiciū in terra,intulit, Quoniam in hijs uoluntas mea eſt, dicit dominus.
Sed nec in ſacrificijs,nec in holocauſtomatibus,nec in oblationibus.Nō em̄
principaliter hæc,ſed ſecundū conſequētiam, & propter prædictam cauſam
habuit populus,ſicut iterū Eſaias ait, Non obtuliſti mihi oues holocauſto-
matis tui, nec in ſacrificijs tuis clarificaſti me, non ſeruiſti mihi in ſacrificijs,
nec aliquid laborioſe feciſti in thure,nec mercatus es mihi argēto incenſum,
nec adipem ſacrificiorum tuorum concupiui,ſed in peccatis tuis,& in iniqui-
tatibus tuis ante me ſtetiſti.Super quem igitur,ait,aſpiciam, niſi in humilē
& quietum, & trementē ſermones meos. Non em̄ adipes & carnes pingues
auferent à te iniuſtitias tuas,hoc eſt enim ieiuniū, quod ego elegi, dicit do-
minus,Solue omnem nodū iniuſtitiæ, diſſolue connexus uiolentorū com-
merciorum,dimitte quaſſatos in requiem, & omnē conſcriptionem iniuſtā
conſcinde. Frange eſurienti panem tuū ex animo,& peregrinum ſine tecto
induc in domum tuam.Si uideris nudum,cooperi eum,& domeſticos ſemi
nis tui ne deſpicies:tunc erumpet matutinū lumen tuum, & ſanitates tibi ci-
to orientur,& præcedet ante te iuſtitia,& gloria dei circundabit te. Et adhuc
te loquente dicam,Ecce adſum. Et Zacharias autem in xij.prophetis, ſigni B
ficans eis uoluntatem dei,ait,Hæc dicit dominus omnipotens,Iudicium iu-
ſtum iudicate,pietatem & miſericordiam facite, unuſquiſq; ad fratrem ſuū.
Viduam,& orphanū,& proſelytum,& pauperē nolite opprimere,& unuſ-
quiſq; malitiæ fratris ſui non reminiſcatur in corde ſuo.Et iterum, Hij ſunt,
inquit,ſermones quos facietis: Loquimini ueritatē unuſquiſq; ad proximū
ſuum,& iudicium pacificum iudicate in portis ueſtris, & unuſquiſq; malitiā
fratris ſui nō recogitet in corde ſuo,& iurationem falſam ne dixeritis. Quo-
niam hæc omnia odi,dicit dominus omnipotēs. Et Dauid autem ſimiliter,
Quis eſt,inquit,homo,qui uult uitam, & amat uidere dies bonos? Cohibe
linguam tuam à malo,& labia tua ne loquantur dolum.Declina à malo,&
fac bonum:inquire pacem, & ſequere eam. Ex quibus omnibus manifeſtū
eſt,quia non ſacrificia & holocauſtomata quærebat ab eis deus, ſed fidem,
& obedientiam,& iuſtitiam,propter illorum ſalutē. Sicut in Oſee propheta
docens eos deus ſuam uoluntatem, & dicebat, Miſericordiam uolo,quàm
ſacrificium,& agnitionem dei ſuper holocauſtomata, Sed & dominus no-
ſter eadem monebat eos,dicens,Si enim cognouiſſetis,quid eſt, Miſericor-
diam uolo quàm ſacrificium, nunq; cōdemnaretis immerentes:teſtimoniū
quidem reddens prophetis, quoniam ueritatem prædicabant, illos autem
arguens ſua culpa inſipientes. Sed & ſuis diſcipulis dans conſilium, primi-
tias deo offerre ex ſuis creaturis, non quaſi indigenti, ſed ut ipſi nec infru-

ctuoſi nec ingrati ſint, cum qui ex creatura panis eſt, accepit & gratias egit di- Eucharistia.
A cens, Hoc eſt meum corpus. Et calicem ſimiliter, qui eſt ex ea creatura, quæ eſt ſecundum nos, ſuum ſanguinẽ cõfeſſus eſt, & noui teſtamenti nouã docuit oblationem, quam eccleſia ab apoſtolis accipiens in uniuerſo mundo offert deo, ei qui alimẽta nobis præſtat, primitias ſuorum munerũ in nouo teſtamento, de quo in xij. prophetis Malachias ſic præſignificauit. Non eſt mihi uoluntas in uobis, dicit dominus omnipotens, & ſacrificiũ non accipiã de manibus ueſtris. Quoniam ab ortu ſolis uſq; ad occaſum nomen meum glorificatur inter gentes, & in omni loco incenſum offertur nomini meo, & ſacrificium purũ. Quoniam magnũ eſt nomen meum in gentibus, dicit dominus omnipotens: manifeſtiſſime ſignificans per hæc, quoniã prior quidẽ populus ceſſabit offerre deo: omni autem loco ſacrificium offertur ei, & hoc purum, nomen autem eius glorificatur in gentibus.

Quemadmodum nomen domini Ieſu Chriſti, proprium patris oſtenditur. Caput XXXIII.

QVod eſt autem nomen, quod in gentibus glorificatur, quod eſt domini, per quẽ glorificatur pater, & glorificatur homo, & quoniã proprij filij eius eſt, & ab eo factus eſt homo, ſuũ illum uocat. Quemadmodũ ſi quis rex ipſe filij ſui pingat imaginem, iuſte ſuam illam dicit imaginẽ ſecundum utrunq;, quoniam & filij eius eſt, & quoniã ipſe fecit eam: ſic & Ieſu
B Chriſti nomen, quod per uniuerſum mundũ glorificatur in eccleſia, ſuũ eſſe confitetur pater, & quoniã filij eius eſt, quoniã ipſe ſcribens id, ad ſalutem dedit hominũ. Quoniam ergo nomen filij propriũ patris eſt, & in deo omnipotente, per Ieſum Chriſtum offert eccleſia, bene ait ſecundum utraq;, & in omni loco incenſum offertur nomini meo, & ſacrificium purum. Incenſa autem Ioannes in Apocalypſi, orationes ait eſſe ſanctorum.

De ſacrificijs & oblationibus, & q ſunt, qui in ueritate offerũt. Ca. XXXIIII.

IGitur eccleſiæ oblatio, quam dominus docuit offerri in uniuerſo mundo, purum ſacrificium reputatũ eſt apud deum, & acceptum eſt ei. non quod indigeat à nobis ſacrificium, ſed quoniã is qui offert, glorificatur ipſe in eo quod offert, ſi acceptetur munus eius. Per munus enim erga regem, & honos, & affectio oſtenditur, quod in omni ſimplicitate & innocentia dominus uolens nos offerre prædicauit, dicens, Quum igitur offers munus tuum ad altare, & recordatus fueris, quoniam frater tuus habet aliquid aduerſum te, dimitte munus tuum ante altare, & uade primum reconciliari fratri tuo, & tunc reuerſus offer munus tuum. Offerre igitur oportet deo primitias eius creaturæ, ſicut & Moyſes ait. Non apparebis uacuus ante conſpectum domini dei tui: ut in quibus gratus extitit homo, in hijs gratus ei deputatus, cum qui eſt ab eo percipiat honorem. Et genus oblationum reprobatum eſt, oblationes enim & illic, oblationes autem

& hic. Sacrificia in populo, ſacrificia & in eccleſia. Sed ſpecies immutata eſt tantũ, quippe cum iam nõ à ſeruis, ſed à liberis offeratur. Vnus enim & idẽ dominus, proprium autem character ſeruilis oblationis, & proprium liberorum, uti & per oblationes oſtendatur indiciũ libertatis. Nihil enim ocioſum, nec ſine ſigno, ſiue argumento apud eum. Et propter hoc illi quidẽ decimas ſuorum habebant conſecratas. Qui aũt perceperunt libertatẽ, omnia quæ ſunt ipſorum ad dominicos decernũt uſus, hilariter & libere dantes ea, non quæ ſunt minora, utpote maiorẽ ſpem habentes, uidua illa & paupera hic totũ uictum ſuum mittente in gazophylaciũ dei. Ab initio enim reſpexit deus ad munera Abel, quoniã cum ſimplicitate & iuſtitia offerebat. Super ſacrificiũ autem Cain non reſpexit, quoniã cum zelo & malitia, quæ erat aduerſus fratrem, diuiſionẽ habebat in corde. Quemadmodũ occulta eius arguens deus ait, Nónne ſi recte offeras, recte autem non diuidas peccaſti, quieſce, quoniã nõ ſacrificio placatur deus. Si enim quis ſolummodo ſecundum quod uidetur, munde & recte, & legitime offerre temptauerit, ſecundũ ſuam animã non recte diuidat eam quæ eſt ad proximum, cõmunionem, neq; timorẽ habeat dei, non per id quod recte foris oblatũ eſt ſacrificiũ, ad ſe ducit deum, intus habens peccatũ, nec oblatio talis proderit ei aliquid, ſed ceſſatio mali, quod eſt intus cõceptum, ne per aſſimulatã operationem, magis autem peccatũ ipſum ſibi homicidã faciat hominẽ. Propter quod & dicebat dominus, Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quoniã ſimiles eſtis monumentis dealbatis. A foris enim ſepulchrum apparet formoſum, intus autẽ plenum eſt oſſibus mortuorũ, & uniuerſa immunditia: ſic & uos à foris quidem apparetis hominibus quaſi iuſti, intus aũt pleni eſtis malitia & hypocriſi. Cum à foris enim recte offerre putentur, ſimilẽ zelum Cain habebant in ſemetipſis, propter quod occiderunt iuſtum, prætermittẽtes conſiliũ uerbi, quemadmodum & Cain. Illi enim ait, quieſce, & non aſſenſit. Quieſcere autem quid eſt aliud, quàm deſinere à propoſito impetus? Et hijs ſimilia dicẽs, Phariſæe, inquit cæce, emunda quod eſt intus calicis, ut fiat & quod foris eſt, mundũ. Et non audierunt. Ecce enim, ait Hieremias, non ſunt oculi tui, nec cor tuum bonum, ſed in cupiditate tua, & ſanguinem iuſtum uti effundas eum, & ad iniuſtitiam, & ad homicidium ut facias. Et iterum Eſaias, Feciſtis, inquit, concilium non per me, & teſtamenta, non per ſpiritũ meum. Vt igitur interior eorum uoluntas & cogitatio ad manifeſtum producta ſine culpa, & malum non operantem oſtendat eſſe deum, eum qui abſcõſa manifeſtat, ſed eum qui malum operetur, cum minime acquieſceret Cain, ait ei, Ad te conuerſio eius, & tu dominaberis eius. Pilato quoq; ſimiliter dicebat, Nullam haberes poteſtatem in me, niſi data tibi fuiſſet deſuper, concedẽte deo ſemper iuſtum, ut hic quidem ex hijs quæ paſſus eſt & ſuſtinuit, probatus recipiatur, qui autem malignatus eſt ex hijs quæ egit adiudicatus, expellatur.

expellatur. Igitur non ſacrificia ſanctificant hominem, non enim indiget ſa-
A crificio deus, ſed conſcientia eius qui offert, ſanctificat ſacrificium, pura exiſtens, & præſtat acceptare deum quaſi ab amico. Peccator autem, inquit, qui occidit mihi uitulum, quaſi occidat canem. Quoniam igitur cum ſimplicitate eccleſia offert, iuſte munus eius purum ſacrificium apud deum deputatum eſt. Quemadmodum & Paulus Philippenſibus ait, repletus ſum acceptis ab Epaphrodito, quæ à uobis miſſa ſunt, odorē ſuauitatis, hoſtiam acceptabilem, placentē deo. Oportet enim nos oblationem deo facere, & in omnibus gratos inueniri fabricatori deo, in ſententia pura, & fide ſine hypocriſi, in ſpe firma, in dilectione feruenti, primitias eorum quæ ſunt eius creaturarum offerentes, & hanc oblationem eccleſia ſola purā offerret fabricatori, offerens ei cum gratiarum actione ex creatura eius. Iudæi autē iam nō offerunt, manus enim eorū ſanguine plenæ ſunt, nō enim receperunt uerbū, per quod offertur deo. Sed neq; omnes hæreticorū ſynagogæ. Alij enim alterum præter fabricatorem dicentes patrē, ideo quæ ſecundū nos creaturæ ſunt offerentes ei, cupidum alieni oſtendunt eum, & aliena concupiſcētem. Qui uero ex defectione & ignorantia, & paſſione dicunt facta ea quæ ſunt ſecundum nos, & ignorantiæ & paſſionis, & defectionis fructus offerentes, peccant in patrē ſuum, contumeliam facientes magis ei, quàm gratias agentes. Quomodo autē conſtabit eis, cum panem in quo gratiæ actæ ſint, cor-
B pus eſſe domini ſui, & calicē ſanguinis eius, ſi non ipſum fabricatoris mundi filium dicant, id eſt, uerbum eius, per quod lignum fructificate defluūt fontes, dat primū quidem fœnum, poſt deinde ſpicā, deinde plenum triticū in ſpica. Quomodo autem rurſus dicunt carnem in corruptionem deuenire, & non percipere uitā, quæ à corpore domini & ſanguine alitur? Ergo aut ſententiā mutent, aut abſtineant offerendo quæ prædicta ſunt. Noſtra autem conſonans eſt ſententia Euchariſtiæ, & Euchariſtia rurſus confirmat ſententiam noſtram. Offerimus enim ei, quæ ſunt eius, cōgruēter cōmunicationē & unitatem prædicantes carnis & ſpiritus. Quemadmodum enim qui eſt à terra panis percipiens uocationem dei, iam non cōmunis panis eſt, ſed Euchariſtia, ex duabus rebus conſtans, terrena & cœleſti: Sic & corpora noſtra percipientia Euchariſtiā, iam nō ſunt corruptibilia, ſpem reſurrectionis habentia. Offerimus autē ei nō quaſi indigenti, ſed gratias agentes donationi eius, & ſanctificantis creaturā. Quemadmodū enim deus non indiget eorū quæ à nobis ſunt, ſic nos indigemus offerre aliquid deo. Sicut Salomō ait, Qui miſeretur pauperi, fœneratur deo. Qui enim nullius indigens eſt deus, in ſe aſſumit bonas operationes noſtras, ad hoc ut præſtet nobis retributionē bonorū ſuorum. Sicut dñs noſter ait: Venite benedicti patris mei, percipite præparatū uobis regnū. Eſuriui eñ, & dediſtis mihi mãducare, ſitiui, & potaſtis me, hoſpes fui & collegiſtis me, nudus & cooperuiſtis me, infirmus

Euchariſtia.

& uiſitaſtis

& uiſitaſtis me, in carcere & ueniſtis ad me. Sicut igitur non hijs indigẽs, attamen à nobis propter nos fieri uult, ne ſimus infructuoſi. Ita ad ipſum uerbũ dedit populo præceptũ faciendarum oblationũ, quamuis nõ indigeret eis, ut diſceret deo ſeruire. Sic & ideo nos quoq; offerre uult munus ad altare frequenter ſine intermiſſione. Eſt ergo altare in cœlis. Illuc enim preces noſtræ, & oblationes noſtræ diriguntur: & templum, quemadmodum Ioannes in Apocalypſi ait, & apertum eſt templũ dei, & tabernaculũ. Ecce enĩ, inquit, tabernaculum dei, in quo habitabit cum hominibus. A

Quorum typum accipiebat populus, quemadmodum & prophetabant prophetæ futura. Cap. XXXV.

MVnera autem & oblationes, & ſacrificia omnia in typo populus accepit. Quemadmodũ oſtenſum eſt Moyſi in mõte Sinai ab uno & eodem deo, cuius & nunc in eccleſia glorificatur nomen in omnibus gentibus. Sed terrena quidem quæ ſunt erga nos diſpoſita, congruit typos eſſe eorũ, quæ ſunt cœleſtia, ab eodem tamen deo facta. Nec enim aliter poterat aſſimilari ſpiritalium imaginum. Quæ autẽ ſupercœleſtia & ſpiritalia ſunt, & quantum ad nos ſpectat inuiſibilia & inenarrabilia, typos rurſus alterorum cœleſtium dicere, & alterius pleromatis, & deum alterius patris imaginem eſſe, & errantium eſt à ueritate, & omnimodo ſtultorum & hebetum. Cogentur enim hij tales, quemadmodũ ſæpenumero oſtendimus, ſemper typos typorum, & imagines imaginum adinuenire, & nunq; figere animum ſuum in uno & uero deo: ſupra enim deum factæ ſunt cogitationes ipſorũ, ſupergreſſi cordibus ſuis ipſum magiſtrũ, ſuſpicione quidem ſuperelati & ſupergreſſi, ueritate autem declinantes à uero deo. B

Quemadmodum inueſtigabilis & incomprehenſibilis oſtenditur is, qui hanc quæ ſecundum nos eſt condidit creaturam. Cap. XXXVI.

AD quos iuſte quis dicat, quemadmodũ ipſe ſermo ſuggeretur. Quatenus ſuper deum extollitis cogitationes ueſtras, inconſiderate elati? Audiſtis menſos eſſe cœlos in palmo, dicite mihi menſurã, & enarrate multitudinem ciborum innumerabilem, exponite mihi plenitudinem, latitudinem, & longitudinẽ, & altitudinem circummenſurationis, initium & finem, quæ non intelliget cor hominis, & nõ comprehendet ea. Vere enim magna ſunt theſaurophylacia cœleſtia, immenſurabilis eſt in corde deus, & incomprehẽſibilis in animo, qui comprehendit terrã pugillo, quis perſpiciat menſuram, & dexteræ eius digitum qui cognoſcet? aut manum eius quis intelliget, eam quæ menſurat immenſa, eam quæ tendit menſura ſua menſuram cœlorum, & conſtringit pugillo terram cum abyſſis, quæ in ſe continet latitudinem, & longitudinem, & profundum deorſum, & altitudinem ſupernã uniuerſæ conditionis, quæ uidetur, quæ auditur, & intelligitur, & quæ inuiſibilis eſt: & propter hoc ſuper omne initium, & poteſtatem, & dominationẽ, & omne

& omne nomen quod nominatur, omniũ quæ facta & condita ſunt exi-
A ſtens deus,ipſe eſt qui cœlos implet,& perſpicit abyſſos, qui eſt etiam cum unoquoq; noſtrũ.Deus enim,inquit,appropinquans ego ſum,& non deus de longinquo.Si abſconditur homo in abſconſis, & ego eum non uidebo? manus enim eius apprehẽdit omnia:& ipſa eſt quæ cœlos quidẽ illuminat, etiã quæ ſub cœlo ſunt,& ſcrutatur renes, & corda,& in abſconſis ineſt & in ſecretis noſtris,& in manifeſto alit & conſeruat nos. Si aũt plenitudinem & magnitudinẽ manus eius nõ cõprehendit homo,quẽadmodũ poterit quis intelligere aut cognoſcere in corde tam magnũ deum? Quẽ quaſi iam mẽſi ſint,& perſpexerint, & uniuerſum eum decucurrerint, ſuper eum eſſe aliud pleroma æonum cõfingunt,& alterũ patrem: ad cœleſtia quidem nõ ſuſpicientes,uere autẽ in profundũ Bythũ dementiæ deſcendentes: patrẽ quidẽ dicẽtes ſuũ finiri,uſq; ad ea quæ ſunt extra pleroma:Demiurgum uero rurſum nõ attingere uſq; ad pleroma.Et ſic neutrũ eorum ponũt eſſe perfectũ, & comprehendentẽ omnia.Deerit enim illi quidem uniuerſa quæ eſt extra pleroma fabricatio,huic autẽ quæ eſt intra pleroma fabricatio,& neuter eorum erit omniũ deus.Quoniã aũt magnitudinẽ dei ex hijs quæ ab eo facta ſunt nemo enarrare poteſt,hoc omnibus manifeſtũ eſt:& quoniam magnitudo eius non deficit,ſed omnia continet,& peruenit uſq; ad nos,& nobiſcũ
B eſt,omnis quicunq; digne deo ſapit confitebitur.

Secundũ quid notus deus,& quod ipſe pater cõditor omniũ per ſuas manus formauit hominem. Cap. XXXVII.

IGitur ſecundum magnitudinem non eſt cognoſcere deum, Impoſſibile eſt enim menſurati patrem:Secundum autem dilectionem eius, Hæc eſt enim quæ nos per uerbum eius ducit ad deum obaudientes ei, ſemper dicimus quoniam eſt tantus deus,& ipſe eſt qui per ſemetipſum cõſtituit, & fecit,& adornauit,& continet omnia,in omnibus autem & nos,& hunc mundum qui eſt ſecundum nos.Et nos igitur cum hijs quæ cõtinentur ab eo,facti ſumus.Et hic eſt de quo ſcriptura ait, Et plaſmauit deus hominẽ,limum terræ accipiens,& inſufflauit in faciem eius flatum uitæ.Non angeli fecerũt nos,nec nos plaſmauerunt,nec angeli potuerũt imaginẽ facere dei,nec alius quis, præter uerbũ domini, nec uirtus longe abſiſtẽs à patre uniuerſorum. Nec enim indigebat horũ deus ad faciendũ,quæ ipſe apud ſe præfinierat fieri,quaſi ipſe ſuas non haberet manus. Adeſt enim ei ſemper uerbum & ſapientia,filius,& ſpiritus,per quos, & in quibus omnia libere & ſponte fecit,ad quos & loquitur,dicens, Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram,,ipſe à ſemetipſo ſubſtantiam creaturarum, & exemplũ factorum,& figuram in mundo ornamentorũ accipiens,Bene ergo ſcriptura dicit. Primo omnium crede, quoniam unus eſt deus, qui omnia conſtituit & conſummauit,& fecit ex eo quod non erat,ut eſſent omnia, omnium

capax,

capax,& qui à nemine capiatur. Bene autem & in prophetis Malachias ait: Nónne unus deus qui conſtituit nos? Nóne pater unus eſt omniũ noſtrorum? A Conſequenter autem & Apoſtolus ait: Vnus deus, inquit, pater qui ſuper omnes,& in omnibus nobis. Similiter autẽ & dominus, omnia mihi, inquit, tradita ſunt à patre meo, Manifeſte ab eo qui omnia fecit. Nõ enim aliena, ſed ſua tradidit ei. In omnibus autem nihil ſubtractũ eſt, & ꝓpter hoc idem eſt iudex uiuentiũ & mortuorum, habens clauem Dauid, aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit. Nemo enim alius poterat nec in cœlo, nec in terra, nec ſub terra aperire paternũ librum, nec uidere eum, niſi agnus qui occiſus eſt,& ſanguine ſuo redemit nos: ab eodẽ, qui omnia uerbo fecit,& ſapientia adornauit accipiens omniũ poteſtatem, quando uerbũ caro factum eſt, ut quemadmodũ in cœlis principatum habuit uerbũ dei, ſic & in terra haberet principatum: quoniam homo iuſtus, qui peccatum nõ fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius: principatum autem habeat eorum quæ ſunt ſub terra, ipſe primogenitus mortuorũ factus: & ut uideret omnia, quemadmodum prædiximus, ſuum regem, & ut in carnem domini occurrat paterna lux,& à carne eius rutila ueniat in nos, & ſic homo deueniat in incorruptelam, circundatus paterno lumine. Et quoniam uerbum, id eſt, filius ſemper cum patre erat, per multa demonſtrauimus. Quoniam & ſapientia, quæ eſt ſpiritus, erat apud deum ante omnem conſtitutionem, per Salomonem ait: Deus ſapientia fundauit terram, parauit autem cœlum prudentia. B Senſu eius abyſſi eruperunt, nubes autẽ manauerunt ros. Et rurſus, Dominus creauit me principium uiarum ſuarum, in opera ſua ante ſeculũ fundauit me, in initio antequàm terram faceret, & priuſquam procederent fontes aquarum, antequàm montes confirmarentur. Ante omnes autẽ colles genuit me. Et iterum, Cum pararet cœlum eram cũ illo,& cum firmos faceret fontes abyſſi, quando fortia faciebat fundamẽta terræ, eram apud eũ aptans. Ego eram cui adgaudebat, quotidie autem delectabar ante faciem eius in omni tempore, cum lætaretur orbe perfecto,& iocundaretur in filijs hominum. Vnus igitur deus, qui uerbo & ſapientia fecit & aptauit omnia, hic eſt autem Demiurgus, qui & mundum hunc attribuit humano generi, qui ſecundum magnitudinem quidem ignotus eſt omnibus hijs qui ab eo facti ſunt. Nemo enim inueſtigauit altitudinem eius, nec ueterum, nec eorũ qui nunc ſunt. Secundum autem dilectionem cognoſcitur ſemper, per eum per quem conſtituit omnia. Eſt autẽ hic uerbũ eius dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui in nouiſſimis temporibus homo, in hominibus factus eſt, ut finem coniuugeret principio, id eſt, hominem deo. Et propterea prophetæ ab eodem uerbo propheticum accipientes chariſma, prædicauerunt eius ſecundum carnem aduentum, per quem cõmixtio & communio dei & hominis ſecundum placitum patris facta eſt, ab initio prænuntiante uerbo dei,

quoniam

A quoniam uidebitur deus ab hominibus, & conuerſabitur cum eis ſuper terram,& colloqueretur & adfuturus eſſet, id eſt ab uniuerſo ſuo plaſmate,ſaluans illud,& parcibilis ab eo,& liberãs nos de manibus omnium odiẽtium nos,tranſgreſſionis ſpiritu, & faciens nos ſeruire ſibi in ſanctitate & iuſtitia omnes dies noſtros,uti complexus homo ſpiritum dei,in gloriam cedat patris.Hæc prophetice ſignificabant prophetæ,ſed non quẽadmodum quidã dicunt, inuiſibili patre omnium exiſtente alterum eſſe eum,qui à prophetis uideretur.Hoc autẽ dicunt,qui in totum quid ſit prophetia neſciunt. Nam prophetia eſt prædicatio futurorum,id eſt,eorum quæ poſt erũt,præſignificatio.Præſignificabant enim prophetæ,quoniam uidebitur deus ab hominibus,quẽadmodum & dominus ait, Beati mũdo corde,quoniã ipſi deum uidebunt.Sed ſecundũ magnitudinem quidem eius, & mirabilem gloriam nemo uidebit deum, & uiuet, Incapibilis enim pater,ſecundum autem dilectionem,& humanitatem, & quod omnia poſſit, etiã hoc cõcedit hijs,qui ſe diligunt,id eſt uidere deum,quod & prophetabãt prophetæ. Quoniã quæ impoſſibilia,apud deũ.Homo etenim à ſe non uidet deum.Ille autẽ uolens uidetur ab hominibus,à quibus uult,& quẽadmodum uult,Potẽs eſt enim in omnibus deus,uiſus quidẽ tunc per ſpiritum prophetiæ, uiſus eſt autem & per filium adoptiue, uidebitur autẽ & in regno cœlorum paternaliter,ſpiritu quidẽ præparãte hominẽ in filium dei,filio autẽ adducente ad patrem,

B patre autem incorruptelam donãte,in æternam uitam, quæ unicuiq; euenit ex eo quod uideat deum. Quẽadmodum enim uidẽtes lumen intra lumen ſunt,& claritatẽ eius recipiunt,Sic & qui uident deum,intra deum ſunt,percipiẽtes eius claritatem,uiuificat autẽ eos claritas,percipiunt ergo uitam,qui uident deum, & propter hoc incapibilis, uiſibilem ſe & comprehenſibilem, & capacem hominibus præſtat,& uiuificet percipientes & uidẽtes ſe,quẽadmodũ enim magnitudo eius inueſtigabilis eſt, ſic & benignitas eius inenarrabilis,per quam uiſus uitam præſtat hijs,qui uident eum.Quoniam uiuere ſine uita impoſſibile eſt, ſubſiſtentia uitæ autẽ,de participatione euenit,participatio autẽ dei, eſt uidere deum,& frui benignitate eius. Homines igitur uidebunt deum,& uiuent per uiſionẽ,immortales facti,& pertingentes uſq; in deum , Quod ſicut prædixi per prophetas figuraliter manifeſtabatur, quoniam uidebitur deus ab hominibus,qui portãt ſpiritum eius,& ſemper aduentum Chriſti ſuſtinent.Quẽadmodum & in Deuteronomio Moyſes ait, In die iſta uidebimus, quoniam loquetur deus ad hominem, & uiuet. Quidam enim eorum uidebant ſpiritum propheticum,& operationes eius in omnia genera chariſmatũ effuſa,alij uero aduentum domini,& eam quæ eſt ab initio adminiſtrationem,per quam perfecti,uoluntatẽ patris quæ eſt in cœlis, & quæ eſt in terris,alij uero & glorias paternas temporibus aptas, & ipſis qui uidebãt,& qui tunc audiebãt, & omnibus qui deinceps audituri

erant. Sic igitur manifeſtabatur deus, per omnia enim hæc deus pater oſten ditur, ſpiritu quidem operante, filio uero adminiſtrante, patre uero comprobante, homine uero cōſummante ad ſalutem. Quemadmodum & per prophetam Oſee ait, Ego, inquit, uiſiones multiplicaui, & in manibus prophetarum aſſimilatus ſum. Apoſtolus autem idipſum expoſuit, dicens, Diuiſiones autem chariſmatum ſunt, idem autem ſpiritus, & diuiſiones miniſteriorum ſunt, idem dominus, & diuiſiones operationum ſunt, idem autē deus, qui operatur omnia in omnibus. Vnicuiq; autem datur manifeſtatio ſpiritus ad utilitatem. Sed quoniam qui omnia in omnibus operatur deus eſt, qualis eſt & quantus eſt, inuiſibilis & inenarrabilis eſt omnibus, quæ ab eo facta ſunt, Incognitus autem nequaquam, omnia enim per uerbum eius diſcunt, qui eſt unus deus pater, qui continet omnia, & omnibus eſſe præſtat, quemadmodum in Euāgelio ſcriptum eſt, Deum nemo uidit unquam, niſi unigenitus filius, qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit. Enarrat ergo filius ab initio patris, quippe qui ab initio eſt cum patre, qui & uiſiones propheticas, & diuiſiones chariſmatum, & miniſteria ſua, & patris glorificationem conſequentet & compoſite oſtenderit humano generi apto tēpore ad utilitatem. Vbi eſt enim conſequentia, illic & conſtātia, & ubi eſt conſtantia, illic & pro tempore, & ubi pro tempore, illic & utilitas, & propterea uerbum diſpenſatum paternæ gratiæ factus eſt ad utilitatem hominum, propter quos fecit tantas diſpoſitiones, hominibus quidem oſtendens deum, deum autē exhibens hominem, & inuiſibilitatem quidem patris cuſtodiens, ne quando homo fieret cōtemptor dei, & ut ſemper haberet, ad quod proficeret, uiſibilem autem rurſus hominibus per multas diſpoſitiones oſtēdens deum, ne in totum deficiēs homo ceſſaret eſſe: Gloria enim dei uiuens homo, Vita autem hominis, uiſio dei. Si enim quæ eſt per cōditionem oſtenſio dei uitā præſtat hominibus in terra uiuentibus, multo magis ea quæ eſt per uerbum manifeſtatio patris, uitam præſtat hijs, qui uident deum. Quoniam ergo ſpiritus dei, per prophetas futura ſignificauit, præformans nos, & præaptans ad id, ut ſubditi deo ſimus, futurum autem erat, ut homo per ſancti ſpiritus beneplacitum uideret, neceſſario oportebat eos per quos futura prædicabantur uidere deum, quem ipſi hominibus uidendum intimabant, uti non ſolum dicatur prophetice deus, & dei filius, & filius, & pater, ſed ut uideatur omnibus membris ſanctificatis & edoctis ea quæ ſunt dei, ut præformaretur & præmeditaretur homo applicari in eam gloriam, quæ poſt reuelabitur hijs qui diligunt deum. Non enim ſolum ſermone prophetabant prophetæ, ſed & uiſione, & conuerſatione, & actibus quos faciebant, ſecundum id quod ſuggerabat ſpiritus: ſecundum hanc igitur rationem inuiſibilem uidebant deum. Quemadmodum & Eſaias ait, Regem dominum ſabaoth uidi oculis meis, ſignificans, quoniam uidebit oculis deum homo, & uocem

eius

A eius audiet. Secundum hãc igitur rationem, & filium dei hominẽ uidebant conuerſatum cum hominibus, id quod futurum erat prophetãtes, eum qui nondum aderat, adeſſe dicentes, & impaſſibilem paſſibilem annunciantes, & eum qui tunc in cœlis, in limum mortis deſcẽdiſſe, dicentes. Et reliquas autem eius recapitulationis diſpoſitiones, quaſdam quidem per uiſiones uidebant, quaſdam per uerbum annũtiabant, quaſdam uero per operationem typice ſignificabant, quæ quidem uidenda erant uiſibiliter uidentes, quæ uero audienda erant, ſermone præconantes, quæ uero agenda erant, operatione perficientes, uniuerſa uero prophetice annuntiãtes. Propterea & Moyſes tranſgreſſori quidẽ legis populo igneum deum eſſe dicebat, igneum à deo diem ſuperduci minitans. His uero qui erga dominum timorem habebãt, dominus deus, dicebat, miſericors, pius, & magnanimus, & magnæ miſerationis, & uerax, & iuſtitiã ſeruans, & miſericordiã in milia, auferẽs iniuſtitias, & nequitias, & peccata. Et uerbum quidem loquebatur Moyſi apparens in conſpectu, quẽadmodum ſi quis loquatur ad amicum ſuum. Moyſes uero cupiuit manifeſte uidere eum, qui ſecum loquebatur. & dictum eſt ei, Sta in loco alto petræ, & manum meã contegam ſuper te. Quando uero tranſierit claritas mea, tunc uidebis quæ ſunt poſteriora mea, facies autem mea non uidebitur tibi, non enim uidet homo faciem meam, & uiuet, utrãq; ſignificans, quoniam & impoſſibile eſt homini uidere deum, & quoniam per ſapi-

B entiam dei in nouiſſimis temporibus uidebit deum homo, in altitudine petræ, hoc eſt in eo qui eſt ſecundũ hominem eius aduentus, & propter hoc facie ad faciem confabulatus eſt cum eo in altitudine montis, aſſiſtente etiam Helia, quemadmodum Euangelium retulit, reſtituens in fine priſtinam repromiſſionem. Non igitur manifeſte ipſi faciem dei uidebãt prophetæ, ſed diſpoſitiones & myſteria, quæ inciperet homo uidere deum. Quemadmodum & Heliæ dicebatur, Exies cras, & ſtabis in cõſpectu domini, & ecce dominus tranſiet, & ecce ſpiritus magnus, & fortis qui diſſoluet montes, & conteret petras in cõſpectu domini, & non in ſpiritu dominus, & poſt ſpiritum terræmotus, & non in terræmotu dominus, & poſt terræmotũ ignis, & non in igne dominus, & poſt ignem uox auræ tenuis. Per hæc enim & per prophetas ualde indignans, propter tranſgreſſionem populi & propter interfectionem prophetarum, docebantur mitius agere, ac ſecundũ hominem aduentus domini ſignificabatur futurus, poſt illam legem quæ data eſt per Moyſen, mitis & tranquillus, in quo nec calamum quaſſatum confregit, nec linum fumigans extinxit. Oſtẽdebatur autem & regni eius mitis & pacifica requietio. Poſt enim ſpiritum qui conterit montes, & poſt terræmotum, & poſt ignem, tranquilla & pacifica regni eius adueniunt tempora, in quibus cum omni tranquillitate ſpiritus dei uiuificat, & auget hominẽ. Manifeſtius autem adhuc per Ezechielem factum eſt, quoniam ex parte diſpoſitiones

dei,ſed non ipſum uidebant prophetæ priores deum.Hic enim dei cum ui- A
diſſet uiſionem,& Cherubim & totas eorum,& uniuerſæ progreſſionis eius
myſterium cum retuliſſet, & ſimilitudinem quaſi figuram hominis, & illa
quidem quæ erant ſuper lumbos eius quaſi figuram electri,quæ autem de-
orſum quaſi uiſionẽ ignis,& reliquam uniuerſam thronorum uiſionem ma
nifeſtãs, ne quis putaret forte eum in hijs proprie uidiſſe deum,intulit,hæc
uiſio ſimilitudinis gloriæ domini.Igitur ſi neq; Moyſes uidit deum,nec He
lias, nec Ezechiel qui multa de cœleſtibus uiderunt, quæ autem ab hijs ui-
debãtur erant ſimilitudines claritatis domini,& prophetiæ futurorum,ma-
nifeſtum eſt quoniam pater quidem inuiſibilis, de quo & dominus dixit,
Deum nemo uidit unquam. Verbum autem eius queadmodum uolebat
ipſe,& ad utilitatem uidentium claritatem monſtrabat patris,& diſpoſitio-
nes exponebat. Queadmodum & dominus dixit, Vnigenitus deus qui eſt
in ſinu patris, ipſe enarrauit.Et ipſe autem interpretatur patris uerbum,ut-
pote,diues & multus exiſtens, non in una figura, nec in uno charactere ui-
debatur uidentibus eum,ſed ſecundũ diſpenſationem eius cauſas ſiue effica
ciam,ſicut in Daniele ſcriptum eſt, Aliquãdo enim cum hijs qui erant circa
Ananiam, Azariam, Mizaëlem uidebatur, aſſiſtens eis in fornace ignis,&
in camino,& liberans eos de igne, Et uiſio,inquit quarti,ſimilis filio dei. Ali
quando autem lapis à monte abſciſus ſine manibus, & percutiens tempo-
ralia regna,& uẽtilans ea,& ipſe replẽs uniuerſam terram.Rurſum hic idem B
uidebitur quaſi filius hominis in nubibus cœli ueniens, & appropinquans
ad ueterem dierum, & ſumens ab eo uniuerſam poteſtatem & gloriam,&
regnum,Et poteſtas,inquit,eius poteſtas æterna, & regnũ eius nõ interibit.
Sed & Ioãnes domini diſcipulus in Apocalypſi ſacerdotalem & glorioſum
regni eius uidens aduentum, Conuerſus ſum,inquit, uidere uocem quæ lo-
quebatur mecum,& conuerſus uidi ſeptem candelabra aurea,& inter cande
labra ſimilem filio hominis indutum podere, & adcinctum ad mammas
zonam auream. Caput autem eius, & capilli quemadmodum lana alba,
quomodo nix,& oculi eius ut flamma ignis,& pedes eius ſimiles chalcoliba
no,quemadmodum in camino ſuccẽſus eſt. Vox eius quaſi uox aquarum,
& habet ſtellas ſeptem in manu dextera ſua, & de ore eius romphea ex
utraq; parte acuta exiebat, & facies eius quemadmodum ſol fulgens in uir-
tute ſua. In hijs enim aliquid à patre clarum eius ſignificat,ut caput,aliquid
uero ſacerdotale,ut poderem,& propter hoc Moyſes ſecundum typum ue-
ſtiuit pontificem,aliquid uero ad finem,quemadmodum chalcolibanum in
camino ſuccẽſum,quod eſt fortitudo fidei,& perſeuerabile orationum,pro-
pter aduenies in fine temporum ſuccenſionis incendium. Ioanne uero non
ſuſtinente uiſionem, Et cecidi enim,inquit,ad pedes eius quaſi mortuus,ut
fieret quod ſcriptum eſt, Nemo uidet deum,& uiuet,& uiuificans eum uer-

bum

A bum & admonens,quoniã ipſe eſt in cuius pectore recumbebat ad cœnam, interrogans quis eſſet qui inciperet eũ tradere, Et dicebat,Ego ſum primus & nouiſſimus,& qui uiuo,& fui mortuus,& ecce uiuo in ſecula ſeculorum,& habeo claues mortis & inferorum. Et poſt hæc in ſecunda uiſione eundem dominũ uidens,Vidi enim,inquit,in medio throni & quatuor animalium, & in medio presbyterorum agnum ſtantem quaſi occiſum, habentem cornua ſeptem,& oculos ſeptem,qui ſunt ſeptem ſpiritus dei,dimiſſi in uniuerſam terram. Et rurſus de eodem ipſo agno, ait, Et ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eum uocabatur fidelis,& uerus,& per iuſtitiam iudicat,& pugnat,& oculi eius ſicut flamma ignis,& in capite eius diademata multa,habens nomen ſcriptum, quod nemo ſcit niſi ipſe,& circumamictus ueſtimentum aſperſum ſanguine, & uocatur nomẽ eius uerbum dei,& exercitus cœli ſequebatur eum in equis albis, ueſtiti biſſynum album mundum, & de ore eius procedit romphea acuta, ut in ea percutiat gentes, & ipſe paſcet eos in uirga ferrea, & ipſe calcat lacum uini furoris iræ dei omnipotentis, & habet ſuper ueſtitum,& ſuper femur ſuum nomen ſcriptum,Rex regum,& dominus dominantium. Sic ſemper uerbum dei uelut lineamenta rerum futurarum habet, & uelut ſpecies diſpoſitionum patris hominibus oſtendebat, docens nos quæ ſunt dei. Non ſolum autem per uiſiones quæ uidebantur, & ſermones qui præconabantur, ſed & in operationibus uiſus eſt prophe-

Non tm̄ [illegible] et uiſio[illegible] prophetae ſed et operatio[illegible] ſignificabant futura [illegible] et eius eccl[illegible].

B tis,ut per eos præfiguraret, & prædemonſtraret futura. Propter quod & Oſee propheta accepit uxorem fornicationis, per operationem prophetans, quoniam fornicando fornicabitur terra à domino, hoc eſt,qui ſuper terram ſunt homines, & de huiuſmodi hominibus beneplacitum habebit deus aſſumere eccleſiam ſanctificandam communicatione filij eius, ſicut & illa ſanctificata eſt communicatione prophetæ.Et propter hoc Paulus ſanctificatam, ait, infidelem mulierem in uiro fideli. Adhuc etiam filios ſuos nominauit propheta, non miſericordiam conſequuta,& non populus, ut quemadmodum Apoſtolus ait, Fiat qui non populus,populus,& non miſericordiam cõſequuta,miſericordiam cõſequuta,& in loco eliberata,in quo uocabitur non populus, ibi uocabuntur filij dei uiui. Id quod à propheta typice per operationem factum eſt, oſtendit Apoſtolus uere factum in eccleſia, & Chriſto. Sic autem & Moyſes Æthiopiſſam accipiebat uxorem, quam ipſe Iſraëlitidem fecit præſignificãs, quoniam oleaſter inſeritur in oliuam,& participans pinguedinis eius erat. Quoniam enim is qui ſecundum carnem natus eſt Chriſtus, à populo quidẽ habebat inquiri,ut occideretur, liberari uero in Ægypto,id eſt in gentibus, & ſanctificare eos,qui ibi eſſent infantes,Vnde & eccleſiam ſibi perfecit. Ægyptus enim ab initio gentilis, quemadmodum Æthiopiſſa, propter hoc per nuptias Moyſi nuptiæ uerbi oſtendebantur, & per Æthiopiſſam coniugem, ea quæ ex gentibus eſt

eccleſia manifeſtabatur, cui qui detrahunt,& incuſant & derident eam,non A
erunt mundi,Leproſi enim erunt & abijcientur à iuſtorũ caſtris. Sic autem
& Raab fornicaria ſemetipſam quidem condemnans,quoniam eſſet genti
lis omnium peccatorum rea,ſuſcepit autem ſpeculatores,qui ſpeculabantur
uniuerſam terram,& apud ſe abſcondit patrem ſcilicet & filium & ſpiritum
ſanctum. Et cum uniuerſa ciuitas, in qua habitabat,concidiſſet in ruinam,
cānentibus ſeptem tubicinis in ultimis Raab fornicaria conſeruata eſt, cum
uniuerſa domo ſua fide ſigni coccini, ſicut & dominus dicebat hijs qui ad
uentum eius non excipiebant,phariſæi ſcilicet,& coccini ſignum nullificant,
quod erat paſcha,redēptio & exodus populi ex Ægypto,dicens, Publicani
& meretrices præcedent uos in regno cœlorum.

Quēadmodum in Abraham præfigurabatur fides noſtra,& quæ expoſitio eorũ,quæ facta ſunt à patribus. Cap. XXXVIII.

QVoniam autem & in Abraham præfigurabatur fides noſtra,& quoniam patriarcha noſtræ fidei uelut propheta fuit,pleniſſime Apoſtolus docuit in epiſtola ad Galatas, dicens, Qui ergo tribuit uobis ſpiritum, & operatur uirtutes in uobis, ex operibus legis an ex auditu fidei? Sicut Abraham credidit deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam. Cognoſcite itaq; quoniam qui ſunt ex fide,hĳ filĳ ſunt Abrahæ. Præuidēs autem ſcriptura, quoniam ex fide iuſtificat gentes deus,prænuntiauit Abrahæ,quoniam benedicētur in eo omnes gentes. Itaq; qui ex fide ſunt,benedicētur cum fideli B Abraham.Ob quæ nō ſolum prophetā eum dixit fidei,ſed & patrē eorum qui ex gentibus credunt in Chriſtum Ieſum, eo quod una & eadem illius & noſtra ſit fides, illo quidem credente futuris quaſi iam factis, propter repromiſſionem dei, nobis quoq; ſimiliter per fidem ſpeculantibus eam quæ eſt in regno hæreditatem, propter repromiſſionem dei. Et ea autem quæ circa Iſaac non ſine ſignificatione ſunt. In ea enim epiſtola quæ eſt ad Romanos,ait Apoſtolus, Sed & Rebecca ex uno concubitu habens Iſaac,patris noſtri,à uerbo reſpōſum accepit, ut ſecundum electionem propoſitum dei permaneat, non ex operibus, ſed ex uocante dictum eſt ei, Duo enim populi in utero tuo,& duæ gentes in uentre tuo, & populus populum ſuperabit,& maior ſeruiet minori. Ex quibus manifeſtatũ eſt,nō ſolum prophetationes patriarcharum, ſed & partum Rebeccæ prophetiā fuiſſe duorum populorum,& unum quidem eſſe maiorem,alterum uero minorem,& alterum quidem ſub ſeruitio,alterum autem liberum,Vnius autem & eiuſdem patris unus & idem deus noſter, & illorum, qui eſt abſconſorum cognitor, qui ſcit omnia antequam fiant,& propter hoc dicens,Iacob dilexi,Eſau autem odio habui. Si quis autem & actus qui ſunt Iacob addiſcat, inueniet eos non inanes, ſed plenos diſpoſitionum, & in primis in natiuitate eius, quemadmodum apprehendit calcaneum fratris,& Iacob uocatus eſt,id eſt ſupplan

A ſupplantator,tenens & qui non tenetur,ligans pedes,ſed qui non ligatus,lu
ctans & uincens,tenens in manu calcaneum aduerſarij,id eſt uictoriam. Ad
hoc enim naſcebatur dominus, cuius typum generationis monſtrabat, de
quo & Ioannes in Apocalypſi ait,Et exiuit uincens,ut uinceret. Deinde au-
tem primogenita accipiens,quando uituperauit ea frater eius,quemadmo-
dum & iunior populus eum primogenitum Chriſtum accepit,cum eum re-
pulit populus ætate prouectior,dicens,Nõ habemus regem niſi Cæſarem.
In Chriſto autem uniuerſa benedictio, & propter hoc benedictiones prio
ris populi à patre ſubripuit poſterior populus,Quemadmodum Iacob ab-
ſtulit benedictionem huius Eſau. Ob quam cauſam fratris patiebatur inſi-
dias, & perſecutiones frater ſuus, ſicut & eccleſia hoc idem à Iudæis pacieba
tur.Peregre naſcebantur duodecim tribus genus Iſraël, quoniam & Chri-
ſtus peregre incipiebat decaſtylum firmamentum eccleſiæ generare. Variæ
oues quæ fiebant hinc Iacob merces,& Chriſti merces ex uarijs & differen-
tibus gentibus,in unam cohortem fidei conuenientes fiunt homines,quem
admodum pater promiſit ei,Poſtula,dicens,à me,& dabo tibi gentes hære
ditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Et quoniam multitu-
dines filiorum domini prophetæ fiebãt Iacob, neceſſitas omnis fuit ex dua
bus ſororibus eum filios facere:Quemadmodum Chriſtus ex duabus legi-
bus unius & eiuſdem patris. Similiter autem & ex ancillis ſignificans,quo-
B niam ſecundum carnem ex liberis & ex ſeruis Chriſtus ſtatuet filios dei,
ſimiliter omnibus dans munus ſpiritus uiuificantis nos. Omnia autem ille
faciebat propter illam iuniorem,bonos oculos habentem Rachel,quæ præ
figurabat eccleſiam,propter quam ſuſtinuit Chriſtus, qui tunc quidem pa-
triarchas ſuos & prophetas præfigurans & prænuntians futura, præexer-
cens ſuam partem diſpoſitionibus dei,& aſſueſcens hæreditatem ſuam obe
dire deo, & peregrinari in ſeculo, & ſequi uerbũ eius, & præfigurare futura,
Nihil enim uacuum,neq; ſine ſigno apud eum.

Quare lauit pedes diſcipulorũ ſuorum,& quare diſcumbentibus,
& quod ipſe ſimiliter ante omnes deus oſtẽditur. Cap. XXXIX

IN nouiſſimis autẽ temporibus,cum uenit plenitudo temporis,libertatis,
ipſum uerbum per ſeipſum ſordes abluit filiorũ Sion,manibus ſuis lauãs
pedes diſcipulorum. Hic eſt enim finis humani generis,reædificãtis deum,
& uti quemadmodum in initio per primos,omnes in ſeruitutem redacti ſu
mus debito mortis, ſic in ultimo p nouiſſima,omnes,qui ab initio diſcipuli,
emundati & abluti quæ ſunt mortis, in uitã ueniant dei.Qui enim pedes la
uit diſcipulorum, totum ſanctificauit corpus, & emundationem adduxit.
Quapropter & recumbentibus eis miniſtrabat eſcam,ſignificans eos qui in
terra recũbebant,quibus uenit miniſtrare uitã.Sicut Hieremias ait,Recom
memoratus eſt dominus ſanctus Iſraël mortuorũ ſuorũ,qui prædormierũt

in terra defoſſionis, & deſcendit ad eos, uti euangelizaret eis ſalutare ſuum ad ſaluandum eos. A Propter hoc autem & diſcipulorum oculi erant grauati, ueniente Chriſto ad paſſionem,& inueniens eos dormiẽtes,primo quidem dimiſit,ſignificans patientiam dei in dormitione hominum. Secundo uero, ueniens excitauit eos,& erexit,ſignificans quoniã paſſio eius expergefactio eſt dormientium diſcipulorum,propter quos & deſcendit in inferiora terræ, id quod erat inoperatum conditionis uiſurus oculis, de quibus & dicebat diſcipulis, Multi prophetæ & iuſti cupierunt uidere & audire,quæ uos uidetis & auditis. Non enim propter eos ſolos,qui temporibus Tyberij Cæſaris crediderũt ei uenit Chriſtus, nec propter eos ſolos, qui ſunt nunc homines, prouidentiã fecit pater, Sed propter omnes omnino homines,qui ab initio ſecundũ uirtutem ſuã,in ſua generatione,& timuerunt,& dilexerunt deum, & iuſte & pie conuerſati ſunt erga proximos, & concupierunt uidere Chriſtum,& audire uocẽ eius. Quapropter omnes huiuſmodi in ſecũdo aduẽtu, primo de ſomno excitabit,& eriget tam eos,quàm reliquos,qui iudicabuntur,& cõſtituet in regnum ſuum. Quoniam quidem unus deus,qui patriarchas quidẽ direxit in diſpoſitiones ſuas, Iuſtificat autẽ circumciſionem ex fide,& præputium per fidem. Quemadmodum enim in primis nos præfigurabamur & prænuntiabamur,ſic rurſus in nobis illi deformantur,hoc eſt,in eccleſia,& recipiunt mercedem pro hijs quæ laborauerunt.

Quod ait, Non uos laboraſtis,alij laborauerunt,& uos in labores eorum introiſtis. Cap. XL. B

PRopter hoc dicebat dominus diſcipulis, Ecce dico uobis, Attollite oculos ueſtros uidete regiones, quoniã albæ ſunt ad meſſem. Nam meſſor mercedem accipit,& congregat fructum in uitam æternam, uti & qui ſeminat,& qui metit ſimul gaudeat. In hoc eſt ſermo uerus,quoniã alius eſt qui ſeminat, & alius qui metit. Et ego enim præmiſi uos metere,quod uos non laboraſtis, alij laborauerunt & uos in laborem eorum introiſtis. Qui ergo ſunt qui laborauerunt, qui diſpoſitionibus dei deſeruiunt. Manifeſtum eſt quia patriarchæ & prophetæ, qui etiam præfigurauerunt noſtram fidem, & diſſeminauerunt in terram aduentum filij dei, quis & qualis erit, uti qui poſteriores erant futuri homines, habentes timorem dei, facile ſuſceperunt aduentum Chriſti,inſtructi à prophetis. Et propter hoc Ioſeph cum cognouiſſet quod prægnans eſſet Maria,& cogitabat abſconſe dimittere eam,angelus in ſomnis dixit ad eum, Ne timeas aſſumere Mariam cõiugem tuam, quod enim habet in uentre, ex ſpiritu ſancto eſt. Pariet autem filium,& uocabis nomen eius Ieſum, ipſe enim ſaluabit populum ſuum à peccatis eorum. Et adiecit ſuadens ei, Hoc autem totum factum eſt, ut adimpleretur quod dictum à domino per prophetam dicentem, Ecce uirgo in utero accipiet,& pariet filium, & uocabitur nomen eius Emanuel, per ſermones pro-

phetæ

A phetæ ſuadens ei & excuſans Mariam, hanc eandem eſſe oſtēdens, quæ ab Eſaia eſſet prænuntiata uirgo, quæ generat Emanuel. Quapropter ſine dubitatione ſuaſus Ioſeph, & Mariam accepit, & in reliqua uniuerſa educatione Chriſti gaudēs, obſequium præſtitit, uſq; in Ægyptum ſuſcipiens profectionem, & inde regreſſum & in Nazareth tranſmigrationem. Deniq; qui ignorabant ſcripturas, & repromiſſionem dei, & diſpoſitionem Chriſti, patrem eum putabant pueri. Propter hoc autem & ipſe dominus in Capharnaum Eſaiæ prophetias legebat, Spiritus domini ſuper me, quapropter unxit me, Euangelizare pauperibus miſit me, curare contribulatos corde, prædicare captiuis remiſſionem, & cæcis uiſionem. Semetipſum quoq; oſtendens prænuntiatum per prophetas, dicebat eis, Hodie impleta eſt ſcriptura hæc in auribus ueſtris. Propter hoc Philippus, cum inueniſſet eunuchum reginæ Æthiopum legentem ea quæ ſcripta ſunt, Quemadmodum ouis ad uictimam ductus eſt, quemadmodum agnus in conſpectu tondentis ſine uoce, ſic non aperuit os ſuum, In humilitate iudicium eius ablatum eſt, & reliqua quæcunq; de paſſione eius, & de carnali aduentu, & quemadmodum inhonoratus eſt à non credentibus ei, pertranſiuit propheta, facile ſuaſit ei credere eum eſſe Chriſtum Ieſum, qui ſub Pontio Pilato crucifixus eſt, & paſſus eſt, quæcunq; prædixit propheta, eumq; eſſe filium dei, qui æternam uitam hominibus dat. Et ſtatim ut baptizauit eum, abſceſſit ab eo. Nihil B enim aliud deerat ei qui à prophetis fuerat præcatechizatus, non deum patrem, non conuerſationis diſpoſitionem, ſed ſolum aduentum ignorabat filij dei, quem cum breuiter cognouiſſet, agebat iter gaudens, præco futurus in Æthiopia Chriſti aduentus. Quapropter non multum laborauit circa eum Philippus, quia erat in timore dei præaptatus à prophetis. Propter hoc autem & apoſtoli oues colligentes quæ perierant domus Iſraël, de ſcripturis alloquentes eos, oſtendebant Ieſum crucifixum, hunc eſſe Chriſtum filium dei uiui, & magnam multitudinem ſuadebant, quæ tamen habebat timorem ad deum, & una die baptizati ſunt hominum tria milia, & quatuor, & quinq;.

pertrāſiuit dixit, pro breuiter expoſuit

Quare Paulus dicit plus ſe q̃ omnes laboraſſe. Cap. XLI.

PRopter hoc & Paulus gentium apoſtolus cum eſſet, Plus eis, inquit, omnibus laboraui. Illis enim facilis catechizatio fuit, uidelicet, cū ex ſcripturis haberent oſtēſiones, & qui Moyſen & prophetas audiebant, & facile recipiebant primogenitum mortuorum, & principem uitæ dei, eum qui per extēſionem manuum diſſoluebat Amalech, & uiuificabat hominem de ſerpentis plaga per fidem, quæ erat in eum. Gentes quidē primo catechizabat Apoſtolus, quemadmodum in eo libro, qui ante hunc eſt, oſtēdimus, diſcedere ab idolorum ſuperſtitione, & unum deum colere factorē cœli & terræ, & uniuerſæ cōditionis fabricatorem. Eſſe autem huius filium uerbum eius,

per

per quem conſtituit omnia,& hunc in nouiſſimis temporibus hominem & in hominibus factum, reformaſſe quidē humanum genus, deſtruxiſſe quidem & uiciſſe inimicū hominis, & donaſſe ſuo plaſmati aduerſus reluctantem uictoriam. Adhuc autem & ſi non faciebant, qui erant ex circuncisione, ſermones dei, quod eſſent contemptores, ſed erant præinſtructi, Non mœchari, non furari, non fraudare, & quæcunq; in exterminium proximorum fiunt mala eſſe, & odiri à deo: Quapropter & facile aſſentiebant ab hijs abſtinere, quoniam hæc didicerunt. Gentiles uero & hoc ipſum diſcere oportebat, quoniam huiuſmodi operationes malæ & exterminatoriæ, & inutiles ſunt & damnoſæ, hijs qui operantur eas. Quapropter plus laborabat, qui in gentes Apoſtolatum acceperat, quàm qui in circumciſione præconabant filium dei. Illos enim adiuuabant ſcripturæ, quas confirmauit dominus, & adimpleuit, talis ueniens, qualis & prædicabatur. Hic uero peregrina quædam eruditio, & noua doctrina, deos gentium nō ſolum non eſſe deos, ſed idola eſſe dæmoniorum. Eſſe autem unum deum, qui eſt ſuper omnes, & omne nomen quod nominatur, & huius uerbum naturaliter quidem inuiſibile, uiſibilem, palpabilem in hominibus factum, & uſq; ad mortē deſcendiſſe, mortem autem crucis. Et eos qui in eum credunt incorruptibiles & impaſſibiles futuros, & percipere regnum cœlorum, & hæc prædicabātur gentibus ſine ſcripturis. Quapropter & plus laborabant, qui in gentes prædicabant. Generoſior autē rurſus fides gentium oſtenditur, ſermonem dei aſſequentium, ſine inſtructione ſcripturarum.

Quemadmodum in circumciſione, & in præputio, & in fide unus pater oſtenditur. Cap. XLII.

SIc enim oportuerat filios Abrahæ, quos illi de lapidibus excitauit deus, & fecit aſſiſtere ei principi & prænuntiatori facto noſtræ fidei, qui & accepit teſtamētum circumciſionis, poſt eam iuſtificationem, quæ fuerat in præputio fidei, ut præfigurarentur in eo utraq; teſtamēta, ut fieret pater omnium, qui ſequuntur uerbum dei, & peregrinationem in hoc ſeculo ſuſtinent, id eſt eorum qui ex circumciſione, & eorum qui ex præputio fideles ſunt, ſicut & Chriſtus lapis ſummus angularis omnia ſuſtinens, & in unam fidem Abrahæ colligens eos, qui ex utroq; teſtamento apti ſunt in ædificationem dei. Sed hæc quidem quæ eſt in præputio fides, utpote finem coniungens principio, & prima nouiſſima facta eſt. Et enim ante circumciſionem erat Abraham, & in reliquis iuſtis qui placuerunt deo, ſicut & demonſtrauimus, & rurſus in nouiſſimis temporibus orta eſt in humano genere per domini aduentum. Circūciſio uero & lex operationem media obtinuerūt tempora. Hæc & per alia quidē multa, iam uero & per Thamar Iudæ nurum typice oſtenditur. Cum enim concepiſſet geminos, alter eorum prior protulit manum ſuam, & cum obſtetrix putaret eum primogenitum eſſe, coccinum alligauit

A gauit ſignum in manu eius. Cum hoc autē factum eſſet,& abſtraxiſſet manum ſuam,prior exiuit frater eius Phares,ſic deinde ſecūdus ille,in quo erat coccinum,Zara,clare manifeſtātc ſcriptura,eum quidē populum qui habebat coccinum ſignum, id eſt eam fidem quæ eſt in præputio, præoſtenſam quidē primum in patriarchis,poſt deinde ſubtractam, uti naſceretur frater eius:deinde ſic eum qui prior eſſet ſecundo loco natum,qui eſt cognitus per ſignum coccinū,quod erat in eo,quod eſt paſſio iuſti,ab initio præfigurata in Abel,& deſcripta à prophetis,perfecta uero in nouiſſimis temporibus in filio dei.Oportebat enim quædam quidē prænuntiari paternaliter à patribus,Quædam autē præfigurari legaliter à prophetis,Quædam uero deformari,ſecundū deformationem Chriſti, ab hijs qui adoptionē perceperunt. Omnia uero in uno deo oſtenduntur. Cum enim unus eſſet Abraham in ſemetipſo præfigurabat duo teſtamenta, in quibus alij quidē ſeminauerūt, alij uero meſſi ſunt. In hoc enim,inquit,ſermo eſt uerus, quoniā alter quidē eſt qui ſeminat populus,alter qui metet. Vnus autem deus præſtans utriſq; quæ ſunt apta,ſemen quidem ſemināti, panem uero ad edendum metenti. Quemadmodum alter quidem eſt qui plantat, & alter qui adaquat, unus autem qui dat incrementum deus. Diſſeminauerunt enim ſermonem de Chriſto patriarchæ & prophetæ, demeſſa eſt autē eccleſia, hoc eſt fructum percepit.Propter hoc & ipſi orant habere tabernaculum in ea,Hieremia di-
B cente,Quis dabit mihi in deſerto habitationem nouiſſimam,uti & qui ſeminat & qui metit ſimul gaudeant in Chriſti regno, qui omnibus adeſt, de quibus ab initio bene ſenſit deus, attribuens adeſſe eis uerbum ſuū.Si quis igitur intentus legat ſcripturas, inueniet in eiſdem de Chriſto ſermonem, & nouæ uocationis præfigurationem.

Quid eſt theſaurus abſconſus in agro, & quod ſola eccleſia recte legat ſcripturas. Caput XLIII.

HIc eſt enim theſaurus abſconſus in agro, id eſt, in iſto mundo. Ager enim mundus, Abſconſus uero in ſcripturis,quoniā per typos & parabolas ſignificabatur. Vnde poterat hoc quod ſecundū hominē eſt intelligi, priuſq; conſummatio eorum,quæ conſummata ſunt ueniret,quæ eſt aduentus Chriſti.Et propter hoc in Daniele dicebatur,Muni ſermones,& ſigna librum uſq; ad tempus conſummationis, quoaduſq; diſcant multi,& adimpleatur agnitio.In eo enim cum perficietur diſperſio,cognoſcēt omnia hæc. Sed & Hieremias ait,In nouiſſimis diebus intelligent ea.Omnis enim prophetia priuſq; habeat efficaciā, ænigmata & ambiguitas ſunt hominibus. Cum autē uenerit tēpus,& euenit quod prophetatū eſt,tunc prophetiæ habent liquidā & certam expoſitionē.Et propter hoc quidē Iudæis,cū legitur, Lex in hoc nunc tempore fabulæ ſimilis eſt. Nō enim habēt expoſitionem omnium rerum pertinnetē ad aduētum filij dei,qui eſt ſecundū hominem.

Chriſtianis

Chriſtianis uero cum legitur, Theſaurus eſt abſconſus in agro, cruce uero Chriſti reuelatus eſt, & explanatus, & ditans ſenſum hominum, & oſtẽdens ſapientiam dei, & eas quæ ſunt erga hominem diſpoſitiones eius manifeſtans, & Chriſti regnum præformans, & hæreditatem ſanctæ Hieruſalem præeuangelizans & prænuntians, quoniam in tantum homo diligẽs deum proficiet, ut etiã uideat deum, & audiat ſermonẽ eius, & ex auditu loquelæ eius in tantum glorificari, uti reliqui non poſſint intendere in faciem gloriæ eius, queẽadmodum dictum eſt à Daniele, Quoniã intelligentes fulgebunt quemadmodum claritas firmamenti, & à multis iuſtis ſicut ſtellæ in ſecula. Et adhuc queẽadmodum igitur oſtendimus ſi quis legat ſcripturas. Etenim dominus ſic diſſeruit diſcipulis poſt reſurrectionem ſuam à mortuis, & ex ipſis ſcripturis oſtẽdens eis, quoniã oportebat pati Chriſtum & intrare gloriam ſuã, & in nomine eius remiſſionẽ peccatorũ prædicari in toto mundo. Et erit cõſummatus diſcipulus, & ſimilis patrisfamiliâs, qui de theſauro ſuo profert noua & uetera. Quapropter eis qui in eccleſia ſunt presbyteris obaudire oportet, hijs qui ſucceſſionem habent ab apoſtolis, ſicut oſtẽdimus, qui cum epiſcopatus ſucceſſione, chariſma ueritatis certum, ſecundum placitum patris acceperunt. Reliquos uero qui abſiſtunt à principali ſucceſſione, & quocunq; loco colligũtur, ſuſpectos habere, uel quaſi hæreticos, & malæ ſententiæ, uel quaſi ſcindẽtes & elatos, & ſibi placẽtes, aut rurſus ut hypocritas, quæſtus gratia & uanæ gloriæ hoc operãtes: Omnes autem hij decidunt à ueritate. Et hæretici quidẽ alienum ignem afferẽtes ad altare dei, id eſt, alienas doctrinas, à cœleſti igne comburẽtur, queẽadmodum Nadab & Abiu. Qui uero exurgũt contra ueritatẽ, & alteros adhortãtur aduerſus eccleſiam dei, remanẽt apud inferos, uoragine terræ abſorpti, queẽadmodum qui circa Chore, Datan, & Abiron. Qui autẽ ſcindunt & ſeparant unitatem eccleſiæ, eandem quam Hieroboam pœnam percipiunt à deo.

De presbyteris iniuſtis. Cap. XLIIII.

Qui uero crediti ſunt quidem à multis eſſe presbyteri, ſeruiunt autem ſuis uoluptatibus, & non præponũt timorem dei in cordibus ſuis, ſed contumelijs agunt reliquos, & principalis conceſſionis tumore elati ſunt, & in abſconſis agunt mala, & dicunt, Nemo nos uidet, redarguentur à uerbo, qui non ſecundũ gloriam iudicat, neq; faciẽ attendit, ſed in cor. Et audientes quæ ſunt à Daniele propheta uoces, Semen Chanaan & non Iuda, ſpecies ſeduxit te, & concupiſcentia euertit cor tuum, Inueterate dierum malorum, nunc aduenerũt peccata tua, quæ faciebas antea, iudicans iudicia iniuſta, & innocentes quidem damnabas, dimittebas uero nocentes, dicente domino, Innocentẽ & iuſtum non occides. De quibus dixit dominus, Si autẽ dixerit malus ſeruus in corde ſuo, Tardat dominus meus, & incipiat cædere ſeruos & ancillas, & manducare, & bibere, & inebriari, ueniet dominus ſerui illius

in die

A in die qua neſcit, & hora qua non ſperat, & diuidet eum, & partem eius cum infidelibus ponet. Ab omnibus igitur talibus abſiſtere oportet, adhærere uero hijs qui & Apoſtolorũ, ſicut prædiximus, doctrinã cuſtodiunt, & cum presbyterij ordine, ſermonem ſanum, & conuerſationẽ ſine offenſa præſtãt, ad confirmationem & correctionem reliquorum. Quemadmodum Moyſes, cui tãtus ducatus eſt creditus, bona conſcientia fretus, purgabat ſe apud †dominum dicens, Non concupiſcens alicuius, illorum quid accepi, neq; malẽ feci alicui eorum. Quemadmodum Samuel tot annis iudicãs populum, & ſine ulla elatione ducatum gerens ſuper Iſraël, in fine purgabat ſe dicens, Ego conuerſatus ſum in conſpectu ueſtro à prima ætate mea uſq; nunc, reſpondete mihi in cõſpectu dei & in cõſpectu Chriſti eius, cuius ueſtrũ uitulum accepi, aut aſinũ, aut ſuper quẽ potẽtatus ſum, aut quem oppreſſi, aut ſi de alicuius manu accepi propiciationẽ, uel calciamẽtũ, dicite aduerſus me, & reddam uobis. Cum dixiſſent autẽ ad eum. Neq; potentatus es, neq; preſſiſti nos, neq; accepiſti de manu cuiuſquam aliquid: teſtificatus eſt dominum dicens. Teſtis eſt dominus, & teſtis Chriſtus eius, in die hac quoniam non inueniſtis in manu mea nihil. Et dixerunt ei, teſtis. Quemadmodum Paulus Apoſtolus cũ eſſet bonæ conſcientiæ, dicebat ad Corinthios. Non enim ſumus ſicut plurimi, adulterãtes uerbum dei, ſed ex ſynceritate ſicut ex deo, B coram deo in Chriſto loquimur, neminẽ nocuimus, neminem corrupimus, neminẽ circumuenimus. Tales presbyteros nutrit eccleſia, de quibus & propheta ait. Et dabo principes tuos in pace, & epiſcopos tuos in iuſtitia. De quibus & dominus dicebat, Quis igitur erit fidelis actor bonus & ſapiens, quem præponit dominus ſuper familiam ſuam, ad dãda eis cibaria in tempore? beatus ille ſeruus, quem ueniens dominus inuenerit ſic facientem.

aliâs deum

duas negationes unius uice poſuit more Græcorum. βλάπτωσι

Vtinã haberemus.

Quibus doctoribus utendum eſt, de hijs peccatis, quæ olim facta ſunt, Caput XLV.

VBi igitur tales inueniat aliquis, Paulus docens ait. Poſuit deus primo in eccleſia apoſtolos, ſecundo prophetas, tertio doctores. Vbi igitur chariſmata domini poſita ſunt, ibi diſcere oportet ueritatem, apud quos eſt ea quæ eſt ab apoſtolis, eccleſiæ ſucceſſio, & id quod eſt ſanum, & irreptobabile ſermonis conſtat. Hij enim & eam quæ eſt in unum deũ, qui omnia fecit, fidẽ noſtrã cuſtodiũt, & eam quæ eſt in filiũ dei dilectionẽ adaugent, qui tãtas diſpoſitiones propter nos fecit, & ſcripturas ſine periculo nobis exponunt, neq; deum blaſphemãtes, neq; patriarchas exhonorãtes, neq; prophetas contemnentes. Quemadmodũ audiui à quodam presbytero, qui audierat ab hijs, qui apoſtolos uiderant, & ab hijs qui didicerant, ſufficere ueteribus de hijs, quæ ſine cõſilio ſpiritus egerũt, eam quæ ex ſcripturis eſſet correptionem. Cum enim nõ ſit perſonarũ acceptor deus, quæ ſunt non ſecundũ eius placitũ facta, hijs inferebat congruã correptionẽ. Quemadmodũ ſub

 Dauid

Dauid quando perſecutionẽ quidẽ patiebatur à Saul, fugiebat,& inimicũ nõ ulciſcebatur,& Chriſti aduentũ pſallebat,& ſapientiã inſtruebat,& omnia ſecundũ cõſiliũ faciebat ſpiritus,placebat deo. Quãdo autẽ propter concupiſcentiã ipſe ſibi accepit Betſabee Vriæ,dixit ſcriptura de eo. Neq; autẽ uiſus eſt ſermo,quẽ fecit Dauid in oculis domini:&mittit ad eũ Nathã prophetã,oſtẽdẽs ei peccatũ eius,ut ipſe dans ſententiã de ſemetipſo,& ſemetipſum adiudicãs,miſericordiã cõſequeretur & remiſſionẽ à Chriſto. Miſit enim dñs Nathã ad Dauid,& dixit ei,Duo uiri fuerũt in ciuitate una,unus diues & unus pauper:diuiti erant greges ouiũ & boũ multi ualde,& pauperi nihil aliud niſi ouicula una,quã habebat,& nutriebat,& fuerat cũ eo. & cũ filijs eius pariter,& de pane ſuo manducabat,& calicẽ bibebat,& erat ei quaſi filia,Et uenit hoſpes homini diuiti, & pepercit accipere de grege ouicularũ ſuarũ,& de gregibus boũ ſuorũ, & facere hoſpiti cõuiuiũ, & accepit ouiculã uiri pauperis,& appoſuit uiro qui uenerat ad eũ.Iratus eſt aũt Dauid ſuper hominẽ illũ ualde,& dixit ad Nathã. Viuit dominus,quoniã filius mortis eſt homo ille,qui fecit hoc,& ouiculã reddet quadruplũ pro eo quod fecit factum hoc,& pro eo quod nõ pepercit pauperi, & ait ad eũ Nathan.Tu es uir,qui feciſti hoc,& deinceps reliqua exequitur,exprobrãs eũ & enumerans in eũ dei beneficia,& quoniã exacerbauit dominũ cũ feciſſet hoc, Nõ enim placere deo huiuſmodi operationes,ſed iram magnam imminere domui eius.Compunctus eſt autẽ Dauid ad hæc,& ait, Peccaui domino,& pſalmũ exomologeſeos pſallebat,aduentũ domini ſuſtinens,qui abluit & emundauit eũ hominem,qui peccato fuerat obſtrictus.Similiter autẽ & de Salomone cum perſeueraret,cũ iudicaret recte,& ſapientiam enarraret,& typum ueritatis templum ædificabat, & glorias exponebat dei,& aduenturam pacem gentibus annuntiabat,& Chriſti regnum præfigurabat,& loquebatur tria milia parabolarum in aduentum domini, & quinq; milia canticorum, hymnum dicens domini. Et eam quæ eſt in conditione ſapiẽtiam dei exponebat phyſiologice de omni herba,& de uolatilibus omnibus, & de quadrupedibus,& de piſcibus & dicebat,Si uere deus quem cœli nõ capiunt ſuper terram habitabit cũ hominibus, & placebat deo.Et omnes eum admirabantur,& omnes reges terræ quærebant faciem eius,ut audirẽt ſapientiã eius,quam dederat illi deus.Et regina Auſtri à finibus terræ ueniebat ad eum,ſapientiam quæ in eo erat ſcitura,quam & dominus ait in iudicio reſurrecturam cum eorum natione,qui audiunt ſermones eius, & non credũt in eum, & adiudicaturam eos: quoniam illa quidem ſubiecta eſt annuntiatæ ſapientiæ per ſeruum dei: hij uero eam quæ à filio dei dabatur,contempſerunt ſapientiam. Salomõn enim ſeruus erat, Chriſtus uero filius dei,& dominus Salomonis.Cum ergo ſine offenſa ſeruiret deo, & miniſtraret diſpoſitionibus eius,tũc glorificabatur.Cum autem uxores accipiebat ab uni

A uerſis gentibus, & permittebat eis erigere idola in Iſraël, dixit ſcriptura de eo. Et rex Salomō erat amator mulierū, & accepit ſibi mulieres alienigenas, & factum eſt in tempore ſenectutis Salomonis, non erat cor eius perfectū cum domino deo ſuo. Et diuerterunt mulieres alienigenæ cor eius poſt deos alienos. Et fecit Salomon malignum in conſpectu domini, non enim abijt poſt dominum, quemadmodum Dauid pater eius. Et iratus eſt dominus in Salomonem. Non enim erat cor eius perfectum in domino, ſecundum cor Dauid patris eius. Sufficienter increpauit eum ſcriptura, ſicut dixit preſbyter, ut non glorietur uniuerſa caro in conſpectu domini. Et propter dominum in ea quæ ſunt ſub terra deſcendiſſe, euangelizat nam & illis aduentum ſuum remiſſæ peccatorum exiſtẽtem hijs, qui credunt in eum. Crediderunt autem in eum omnes qui ſperabant in eum, id eſt, qui aduentū eius prænuntiauerunt, & diſpoſitionibus eius ſeruierunt, iuſti, & prophetæ, & patriarchæ, quibus ſimiliter ut nobis remiſit peccata, quæ non oportet nos imputare hijs, ſi quo minus contemnimus gratiam dei. Quemadmodum enim illi nō imputant nobis incontinentias noſtras, quas operati ſumus priuſquam Chriſtus in nobis manifeſtaretur, Sic & nos non eſt iuſtum imputare ante aduentū Chriſti hijs, qui peccauerūt. Omnes enim homines egent gloria dei, iuſtificantur autē non à ſemetipſis, ſed à domini aduentu, qui intendunt lumē eius. In noſtrā aūt correptionē cōſcriptos eſſe actus eorū, ut

B ſciremus primū quidē, quoniā unus eſt deus noſter & illorū, cui nō placeant peccata, etiamſi à claris fiant, deinde ut abſtineamus à malis. Si enim hij qui præceſſerunt nos in chariſmatibus ueteres, propter quos nondum filius dei paſſus erat, delinquentes in aliquo, & cōcupiſcētiæ carnis ſeruientes, tali affecti ſunt ignominia, quid paſſuri ſunt qui nunc ſunt, qui contempſerunt aduentum domini, & deſeruierūt uoluptatibus ſuis? Et illis quidem curatio &

4 remiſſio peccatorum mors domini fuit. Propter eos uero qui nunc peccant, Chriſtus non iam morietur, iam enim mors nō dominabitur eius: Sed ueniet filius in gloria patris exquirens ab actoribus & diſpēſatoribus ſuis pecuniā quā eis credidit, & plurimū ab eis exiget. Non debemus ergo, inquit, ille ſenior, ſuperbi eſſe, neq; reprehēdere ueteres, Sed ipſi timere, ne forte poſt agnitionē Chriſti agētes aliquid quod nō placeat deo, remiſſionē ultra nō habeamus delictorū, ſed excludamur à regno eius. Et ideo Paulū dixiſſe. Si enim naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat, qui cū eſſes oleaſter, inſertus es in pinguedinē oliuæ, & ſocius factus es pinguedinis eius. Similiter & plebis præuaricationes uidens deſcriptas eſſe, non propter illos qui tunc tranſgrediebātur, ſed in correptionē noſtrā, & ut ſciremus, unū & eundem deum in quē illi delinquebant, & in quē nunc delinquunt quidā ex hijs, qui credidiſſe dicūtur. Et hoc autē Apoſtolū in epiſtola, quæ eſt ad Corinthios manifeſtiſſime oſtendiſſe, dicentem. Non enim uolo uos ignorare

fratres,quoniam patres noſtri omnes ſub nube fuerunt,& omnes in Moy- A ſe baptizati ſunt in nube & in mari,& omnes eandem eſcam ſpirituale mã-ducauerunt,& omnes eundem potum ſpiritualem biberunt,bibebant enim de ſpirituali conſequente petra,Petra autem erat Chriſtus. Sed non in plu-ribus eorum bene ſenſit deus:proſtrati ſunt enim in deſerto.Hæc in figurã noſtri fuerunt,ut non ſimus concupiſcentes malorum,quemadmodum & il-li concupierunt,neq; idololatræ ſitis,quemadmodũ quidam eorum. Sic e-nim ſcriptum eſt.Sedit populus mãducare & bibere,& ſurrexerunt ludere. Neq; fornicemur,ſicut quidam ex illis fornicati ſunt, & corruerunt una die uiginti tria milia. Nec tentemus Chriſtum,quemadmodum quidam eorũ tentauerunt,& à ſerpentibus perierunt,neq; murmurraueritis,ſicuti quidam eorum murmurauerunt,& perierunt ab exterminatore. Hæc autem omnia in figura fiebant illis,ſcripta ſunt autem ad correptionem noſtram,in quos finis ſeculorum deuenit.Quapropter qui putat ſe ſtare,uideat ne cadat.

De tranſgreſſione populi. Caput XLVI.

Sine dubitatione igitur,& ſine cõtradictione oſtẽdente Apoſtolo unũ & eundem eſſe deũ,qui & illa iudicauit,& ea quæ nũc ſunt exquirit,& cau-ſam deſcriptionis eorũ demonſtrante,indocti & audaces, adhuc autẽ & im-prudẽtes inueniuntur omnes,qui propter tranſgreſſionem eorum qui olim fuerunt,& propter plurimorum indictoaudientiã alterũ quidẽ illorum fuiſ-ſe deum, & hunc eſſe mundi fabricatorẽ, & eſſe in diminutione,Alterũ ue- B ro à Chriſto traditum patrẽ, & hunc eſſe qui ſit ab uno quoq; eorũ mente conceptus,Non intelligẽtes,quoniã quemadmodum ibi in plurimis eorum qui peccauerunt,nõ bene ſenſit deus;ſic & hic ſunt uocati multi,pauci uero e lecti,Et quemadmodum ibi iniuſti,& idololatræ,& fornicatores uitã perdi derunt,ſic & hic, Et domino quidẽ prædicante in ignẽ æternum mitti tales; & Apoſtolo dicente,an ignoratis quoniã iniuſti regnum dei nõ hæredita-bunt?Nolite ſeduci,quia neq; fornicatores, neq; idololatræ,neq; adulteri, neq; molles,neq; maſculorũ cõcubitores,neq; fures,neq; auari,neq; ebrioſi, neq; maledici,neq; raptores regnũ dei hæreditabunt. Et quoniã nõ ad eos, qui extra ſunt dicit,ſed ad nos, ne proijciamur extra regnũ dei,tale aliquid operãtes,intulit, Et hæc quidẽ fuiſtis,ſed abluti eſtis,ſed ſanctificati eſtis,in nomine dñi Ieſu Chriſti,& in ſpiritu dei noſtri.Et quẽadmodũ illic cõdẽna bãtur & proijciebãtur hij,qui male operabãtur,& reliquos exterminabãt,ſi militer & hic,oculus quoq; effodit ſcandalizans,& pes & manus,ne reliquũ corpus pariter pereat.Et habemus præceptũ.Si quis frater nominat forni-cator, aut auarus, aut idololatra,aut maledicus,aut ebrioſus,aut rapax,cũ huiuſmodi nec cibũ ſumere.Et iterũ ait Apoſtolus.Nemo uos ſeducat ina-nibus uerbis,propter hoc enim uenit ira dei in filios diffidẽtiæ. Nolite ergo fieri participes eorũ. Et quemadmodũ ibi peccantiũ dãnatio participabat

& reli-

& reliquos,quoniã placebant eis,& una cũ eis cõuerſabantur,ſic & hic modi
A cum fermẽtũ totã maſſam corrũpit.Et quemadmodũ ibi aduerſus iniuſtos
ira deſcendebat dei,& hic ſimiliter Apoſtolus ait. Reuelabitur enim ira dei
de cœlo,ſuper omnẽ impietatẽ & iniuſtitiã eorũ hominũ,qui ueritatẽ in in-
iuſtitia detinẽt.Et quemadmodũ ibi in Ægyptios qui iniuſte puniebant Iſ
raël uindicta à deo fiebat, ſic & hic quidẽ,domino dicente.Deus aũt nõ faci
et uindictam electorũ ſuorũ,quicũq; clamant ad eũ die & nocte. Etiã dico
uobis,faciet uindictã eorũ cito.Et Apoſtolo in ea quæ eſt ad Theſſalonicẽ
ſes iſta prædicãte,Si quidẽ iuſtũ eſt apud deũ retribuere retributionẽ hijs,
qui tribulãt uos,& uobis qui tribulamini refrigeriũ nobiſcũ, in reuelatione
domini noſtri Ieſu Chriſti de cœlo cum angelis uirtutis eius,& in flamma
ignis dare uindictã in eos,qui nõ nouerũt deũ,& in eos qui nõ audiunt Euã
geliũ domini noſtri Ieſu Chriſti .Qui etiã pœnas pendẽt interitus æternas
à facie domini,& à gloria uirtutis eius,cum uenerit magnificari in ſanctis ſu
is,& admirabilis † eſſe omnibus,qui crediderunt in eum . Cum ergo hic illis *als fieri in*
eadem ſit in uindicando deo iuſtitia dei,& illis quidem typice & temporali-
ter & mediocrius,hic uero uere & ſemper & auſterius , Ignis enim æternus,
& quæ à cælo reuelabitur ira dei à facie domini,quemadmodum & Dauid
ait , Vultus autem domini ſuper facientes mala,ut perdat de terra memori
am ipſorum,maiorem præſtat hijs,qui incidunt in eam.

B Oſtenſio quod unum & idipſum ſit uerbum dei diſpoſitor ue
terum & nouorum. Caput XLVII.

VAlde inſenſatos oſtendebat preſbyter eos, qui ex hijs quæ acciderunt
hijs qui olim deo non obtemperant,tentant alterum patrem introdu-
cere,econtrario opponentes quanta deus ad ſaluandos eos qui receperunt
eum,ueniens feciſſet miſerans eorum: tacẽtes autem de iudicio eius,& quæ
cunq; prouenient hijs,qui audierunt ſermones eius,& non fecerunt.Et quo-
niam expediebat eis ſi non eſſent nati . Et quoniam tolerabilius Sodomis
& Gomorrhæ erit in iudicio,quàm ciuitati illi , quæ non recepit ſermonem
diſcipulorum eius.Quemadmodum enim in Nouo teſtamento ea quæ eſt
ad deum fides hominum aucta eſt, additamentum accipiens filium dei,ut
& homo fieret particeps dei, Ita & diligentia conuerſationis adaucta eſt,cũ
non ſolum à malis operibus abſtinere iubemur,ſed etiam ab ipſis malis co
gitationibus , & ocioſis dictionibus, & ſermonibus uacuis,& uerbis ſcurrili-
bus.Sic & pœna eorum,qui non credunt uerbo dei,& contemnunt eius ad
uentum, & conuertuntur retrorſum,adampliata eſt,non ſolum temporalis
ſed æterna facta . Quibuſcumq; enim dixerit dominus,diſcedite à me ma-
ledicti in ignẽ perpetuũ,iſti erunt ſemper damnati.Et quibuſcunq; dixerit,
Venite benedicti patris mei, percipite hæreditatem regni,quod præparatũ
eſt uobis in ſempiternũ,hij percipiũt regnũ,& in eo proficiũt ſemper, Cum

ſit unus & idē deus pater & uerbum eius ſemper aſſiſtens humano generi uarijs quidem diſpoſitionibus, & multa operans,& ſaluās ab initio eos qui ſaluantur. Sunt enim qui diligunt deum, & ſecundum ſuum genus ſequuntur uerbum dei,& adiudicant eos qui adiudicantur, id eſt,eos qui obliuiſcūtur deum,& ſunt blaſphemi & tranſgreſſores eius uerbi. Etenim hij ipſi qui à nobis prædicti ſunt hæretici exciderunt ſibi, accuſantes dominum, in quē dicunt ſe credere. Quæ enim denotant in deo,qui nunc temporaliter adiudicauerit incredulos,& percuſſerit Ægyptios,ſaluabit autem obaudiētes,eadem nihilominus recurrent in deum, in ſempiternū quidam adiudicantem quos adiudicat,& in ſempiternum dimittentē eos, quos dimittit,& inuenietur ſecundū illorū uerba maximi peccati cauſa factus hijs,qui in eum miſerunt manus,& pupugerunt eum. Si enim non ita ueniſſet,utiꝗ illi domini ſui interfectores facti nō fuiſſent,& ſi nō miſiſſet prophetas ad eos,nō utiꝗ occidiſſent eos,& apoſtolos quoꝗ ſimiliter. His igitur qui imputant nobis, & dicunt ſi nō Ægyptij plagati fuiſſent,& perſequentes Iſraël præfocati eſſent in mari, non poterat deus ſaluare populum ſuum, Occurret illud, Niſi igitur Iudæi interfectores domini facti fuiſſent, quod quidem abſtulit ab eis æternā uitam,& apoſtolos interficientes,& perſequentes eccleſiā in iracundiæ incidiſſent profundū,nos ſaluari nō poteramus. Quemadmodū enim illi per Ægyptiorū,ſic & nos per Iudæorū cæcitatē accepimus ſalutē. Si quidē mors domini eorū quidē qui cruci eum fixerunt,nō crediderunt eius aduentū,damnatio eſt, ſaluatio uero eorū qui credunt in eū. Nam & Apoſtolus ait ſecūda ad Corinthios, Quoniam Chriſti ſuauis odor ſumus deo in hijs qui ſaluantur,& in hijs qui pereunt,quibuſdam quidem odor mortis in mortem,quibuſdā uero odor uitæ in uitam. Quibus ergo eſt odor mortis in mortē niſi hijs,qui nō credunt,neꝗ ſubiecti ſunt uerbo dei? Qui ſunt autem qui & tunc ſemetipſos morti tradiderūt? hij ſcilicet qui non credunt, neꝗ ſubiecti ſunt deo. Rurſum autem qui ſaluati ſunt,& acceperunt hæreditatem? hij ſcilicet qui credunt deo,& eam quæ eſt erga illū dilectionē cuſtodierunt. Quemadmodum Chaleb Ieffone,& Ieſus Naue, & pueri innocentes,qui neꝗ malitiæ ſenſum habuerunt. Qui ſunt autem qui hic ſaluantur, & accipiunt uitam? Nōnne hij qui diligunt deum? & qui pollicitationibus eius credunt,& malitia paruuli effecti ſunt?

Secundum quid indurauit deus cor Pharaonis,& famulorum eius. Caput XLVIII

SEd & indurauit,inquit,illi deus cor Pharaonis,& famulorum eius, Qui ergo hæc imputant,non intelligunt in Euangelio ubi diſcipulis dicentibus domino, Quare in parabolis loqueris eis? Reſpondit dominus, Quoniam uobis eſt datum cognoſcere myſterium regni cœlorum. Illis autem in parabolis loquor,ut uidentes non uideant,& intelligentes nō intelligant, ut adim-

ut adimpleretur apud eos prophetia Eſaiæ dicens, Incraſſa cor populi hu
A ius,& aures eorũ obdura, & oculos eorũ obcæca. Veſtri autem beati ocu
li, qui uidẽt quæ uos uidetis, & aures ueſtræ quæ audiũt, quæ auditis. Vnus
enim & idem deus, his quidem qui non credunt, ſed nullificant eum, infert
cæcitatẽ, Quemadmodũ ſol, qui eſt creatura eius, hijs qui propter aliquam
infirmitatem oculorum non poſſunt contemplari lumen eius: hijs autem
qui credunt, & ſequuntur eum, pleniorem & maiorem illuminationem men
tis præſtat. Secundum hunc igitur ſermonem & Apoſtolus ait in ſecunda
ad Corinthios: in quibus deus ſeculi huius, excæcauit mẽtes infidelium, uti
non fulgeat illuminatio Euangelij gloriæ Chriſti. Et iterum in ea quæ eſt
ad Romanos, Et quemadmodum non probauerunt deum habere in no
titia, tradidit illos deus in reprobum ſenſum, facere quæ non conueniunt. In
ſecunda autem ad Theſſalonicenſes, manifeſte ait de Antichriſto dicens.
Et ideo mittit deus operationes erroris, uti credant mendacio & iudicentur
omnes, qui non crediderunt ueritati, ſed conſenſerunt iniquitati. Si igitur &
nunc, quotquot ſcit non credituros deus, cum ſit omnium præcognitor, tra
didit eos infidelitati eorum, & auertit faciem ab huiuſmodi, relinquens eos
in tenebris, quas ipſi ſibi elegerunt: quid mirum ſi & tunc, nunquam creditu
rum Pharaonem, cum hijs qui cum eo erant, tradidit eos ſuæ infidelitati?
Quemadmodum uerbum ait de rubo ad Moyſen. Ego autem ſcio quoni
B am non dimittit uos Pharao rex Ægypti abire, niſi cũ manu ualida, Et qua
ratione dominus in parabolis loquebatur, & cæcitatem faciebat Iſrael, ut ui
dentes non uiderent, ſciens incredulitatem eorũ: eadem ratione & cor Pha
raonis indurabat, ut uidens quoniam digitus dei eſt qui educit populum,
non crederet, ſed in infidelitate præcipitaretur pelago, per magicam opera
tionem opinatus fieri exitum eorum, & rubrum mare nõ ex uirtute dei tran
ſitum præſtitiſſe populo, ſed naturaliter ſic ſe habere

Quare ſecundum iuſſum dei uaſa ab Ægyptijs ſumpſit populus in Exodo, & ex ipſis tabernaculum in eremo fabricauit. Cap. XLIX.

QVi uero exprobrãt & imputãt, quod profecturus populus iuſſu dei,
uaſcula omnis generis, & ueſtimenta acceperit ab Ægyptijs, & ſic abi
erit, ex quibus tabernaculum factum eſt in eremo, ignorãtes iuſtificationes
dei, & diſpoſitiones eius, ſemetipſos arguunt, ſicut & preſbyter dicebat. Si
enim non typica profectione, id eſt, in fide, in qua ſumus conſtituti, per quã
de numero gentilium exempti ſumus, nemo poterat ſaluari. Omnes enim
nos aut modica aut grandis ſequitur poſſeſſio, quam ex mãmona iniquita
tis acquiſiuimus. Vnde enim domus in quibus habitamus, & ueſtimenta
quibus induimur, & uaſa quibus utimur, & reliqua omnis ad diurnam uitã
noſtram miſtratio, niſi ex hijs, quæ cũ Ethnici eſſemus, de auaritia acquiſiui
mus, uel ab Ethnicis parẽtibus, aut cognatis, aut amicis, de iniuſtitia acqui

rentibus percepimus,ut non dicamus,quia & nunc in fide exiſtentes acqui- A
rimus.Quis enim uendit,& non lucrari uult ab eo quod uendit? Quis autē
negocians,non propterea negociatur,ut inde alatur? Quid autē & hij qui
in regali aula ſunt fideles,nónne ex eis quæ Cæſaris ſunt habent utenſilia,
& hijs qui non habent, unuſquiſque eorum ſecundum ſuam uirtutem præ-
ſtat? Ægyptij enim populi erant debitores nō ſolum rerum,ſed & uitæ ſuæ
propter patriarchæ Ioſeph præcedentem benignitatem. Nobis autem ſe-
cundum quid debitores ſunt Ethnici,à quibus & lucra, & utilitates percipi-
mus, quæcunque illi cum labore comparant,hijs nos in fide cum ſimus ſi-
ne labore utimur. Adhuc populus peſſimam ſeruitutē ſeruiebat Ægyptijs.
Quemadmodum ſcriptura ait,& cum ui poteſtatem exercebāt Ægyptij in
filios Iſraël,& in odium eis adducebant uitam in operibus duris luto & la-
tere,& omnibus operibus quæ † fiebant in campis, per omnia opera quibus (*† ei facicbant.*)
eos deprimebant cum ui. Et ædificauerunt eis ciuitates munitas multum la
borantes,& augentes eorum ſubſtantias annis multis,& per omnem mo-
dum ſeruitutis,cum illi non ſolum ingrati eſſent aduerſus eos,uerum & uni-
uerſos eos perdere uellent. Quid igitur iniuſte geſtum eſt, ſi ex multis pau-
ca ſumpſerunt, & qui potuerunt multas ſubſtantias ſuas habere, ſi non ſer
uiſſent eis, & diuites abire,pauciſſimam mercedem pro magna ſeruitute
accipientes inopes abierunt? Quemadmodum ſi quis liber abductus ab
aliquo per uim,& ſeruiens ei annis multis,& augens ſubſtantiam eius,poſt B
inde aliquod adminiculum conſecutus, putetur quidem modica quædam
eius habere, re uera autem ex multis laboribus ſuis & ex acquiſitione ma-
gna,pauca percipiens diſcedat,& ex hoc ab aliquo imputetur ei, quaſi non
recte fecerit,ipſe magis iniuſtus iudex adparebit ei,qui per uim in ſeruiti-
um fuerit deductus. Si ergo ſunt huiuſmodi qui imputant populo pauca
de multis laboribus accipienti ſibi, & ipſis non imputant,qui nullam grati-
am ex merito parentum debitam reddiderunt, imò & in grauiſſimam ſer-
uitutem redigentes,maximam ab eis conſecuti ſunt utilitatem:& illos qui-
dem non ſignatum aurum & argētum in paucis uaſculis, de ſuis laboribus
quemadmodum prædiximus accipientes, iniuſte feciſſe dicūt,ſemetipſos
autem, dicetur enim quod uerum eſt, licet ridiculum quibuſdam eſſe ui-
deatur,ex alienis laboribus inſigne aurum, & argentum,& æramentum cū
inſcriptione & imagine Cæſaris in zonis ſuis ferentes,iuſte ſe facere dicunt.
Si autem comparatio fiat noſtra & illorum,qui iuſtius apparebunt accepiſ
ſe,utrúm ne populus ab Ægyptijs,qui erant per omnia debitores,an nos à
Romanis & reliquis gentibus,& à quibus nihil tale nobis debeatur? Sed &
mundus pacem habet, ſine timore in uijs ambulamus & nauigamus quo-
cunque uoluerimus. Aduerſus igitur huiuſmodi aptus erit ſermo domini,
Hypocrita dicens, exime prius trabem de oculo tuo,& tunc perſpicies au-
ferre

A ferre feſtucam de oculo fratris tui. Etenim ſi is,qui tibi hæc imputat,& gloriatur in ſua ſcientia, †ſeparatus eſt à gentilium cœtu,& nihil eſt alienorum apud eum,ſed & ſimpliciter nudus, & nudis pedibus,& ſine domo in montibus conuerſatur,quemadmodum aliquod ex hijs animalibus, quæ herbis ueſcuntur,ueniam merebitur,ideo quod ignoret neceſſitatis noſtræ conuerſationem .Si autem ab hominibus,quæ dicuntur aliena eſſe participatur,& arguit typum,eorum, ſemetipſum iniuſtiſſimum oſtendit,retorquens in ſe eiuſmodi accuſationem .Inuenietur enim aliena circumferēs,& ea quæ eius non ſunt concupiſcens.Et propter hoc dixiſſe dominum:Nolite iudicare,ne iudicemini,in quo enim iudicio iudicabitis, iudicabitur de uobis.Non utique ut peccantes nō corripiamus,nec ut hijs quæ maleſiunt conſentiamus: Sed ut dei diſpoſitiones non iudicemus iniuſte,cum ille omnia iuſte profutura prouiderit .Quoniam enim ſciebat nos de noſtra ſubſtantia,quam ab alio accipientes haberemus,bene acturos,Qui enim habet,inquit,duas tunicas,det ei qui non habet: & qui habet eſcam ſimiliter faciat. Et,eſuriui enim,& dediſtis mihi manducare,& nudus fui, & ueſtiſtis me. Et, cum facis *eleemoſynam, nō ſciat ſiniſtra tua,quid faciat dextera tua.Et reliqua quæcunque benefacientes iuſtificamur,uelut,de alienis noſtra redimentiſ.De alienis autem ita dico,non quaſi mundus alienus ſit à deo, ſed quoniam huiuſmodi dationes ab alijs accipientes habemus, ſimiliter uelut illi ab Ægy-

B ptijs,qui non ſciebant deum, & per hæc ipſa erigimus in nobiſmetipſis tabernaculum dei, Cum bene enim facientibus habitat deus, quemadmodum dominus ait,facite uobis amicos de mammona iniquitatis,ut hij quādo fugati fueritis,recipiāt uos in æterna tabernacula. Quæcunque enim cū eſſemus Ethnici,de iniuſtitia acquiſiuimus, hæc cum crediderimus in dominicas utilitates conuertentes,iuſtificamur. Neceſſarie igitur hæc in typo præmeditabantur,& tabernaculum dei ex hijs fabricatur,illis quidem iuſte accipientibus, quemadmodum oſtendimus, nobis autem præoſtenſis in ipſis, qui inceperimus,per aliena deo ſeruire.

als ſuperatus

aliâs miſericordiam.

Quemadmodum una & eadem populi profectio ex Ægypto & eccleſiæ ex gentibus oſtenditur. Caput L.

VNiuerſa enim quæ ex Ægypto profectio fiebat populi, à deo typus & imago fiebat profectionis eccleſiæ,quæ erat futura ex gētibus. Propter hoc & in finem educens eum hinc in ſuam hæreditatem,quā non Moyſes quidem famulus dei, ſed Ieſus filius dei in hæreditatem dabit. Si quis autē diligentius intendat hijs,quæ à prophetis dicuntur de fine, & quæcūq; Ioannes diſcipulus domini uidit in Apocalypſi,inueniet eaſdem plagas uniuerſaliter accipere gentes, quas tunc particulatim accepit Ægyptus. Talia quædam enarrans de antiquis preſbyter, reficiebat nos,& dicebat, de hijs quidem delictis de quibus ipſæ ſcripturæ increpant patriarchas,& prophetas,nos

tas,nos non oportere exprobrare eis,neq; fieri ſimiles Cham,qui irriſit tur- A
pitudinem patris ſui,& in maledictionem decidit.Sed gratias agere pro il-
lis deo,quoniam in aduentu domini noſtri,remiſſa ſunt eis peccata, etenim
illos dicebat gratias agere,& gloriari in noſtra ſalute.De quibus autem ſcri-
pturæ non increpant,ſed ſimpliciter ſunt poſitæ,nos non debere fieri accu-
aliàs ſimus. ſatores, non enim † ſumus diligentiores deo,neq; ſuper magiſtrum poſſu-
mus eſſe:ſed typum quærere.Nil enim ocioſum eſt eorum quæcunq; inac-
cuſabilia poſita ſunt in ſcripturis.

Oſtenſio generationis Loth ex filiabus ſuis. Caput LI.

QVemadmodum & Loth,qui eduxit de Sodomis filias ſuas,quæ con
ceperunt de patre ſuo,qui reliquit in confinio uxorem ſuam ſtatuam
ſalis uſq; in hodiernum diem.Etenim Loth non ex ſua uoluntate,neque ex
ſua concupiſcentia carnali,neq; ſenſum neq; cogitationem huiuſmodi ope-
rationis accipiens,ſed conſummauit typum,Quemadmodũ ſcriptura dicit,
& intrauit maior nata & dormiuit cũ patre ſuo nocte illa,& nõ ſciuit Loth
cum dormiret nocte illa,& cum ſurgeret.Et in minore autem hoc idem,&
non ſciuit,inquit,cum dormiſſet ſecum,nec cum ſurrexiſſet.Neſciente igitur
homine,neq; libidini ſeruiente, diſpenſatio perficiebatur,per quam duæ fi-
liæ,id eſt,duæ ſynagogæ ab uno & eodẽ patre,in ſobolem adoptatæ ſignifi
cabantur ſine carnis libidine.Nec enim alter erat aliquis qui ſemen uitale,&
filiorum fructum poſſet dare eis,quemadmodum ſcriptum eſt, Dixit autẽ B
maior ad minorem,pater noſter ſenior eſt, & nemo eſt ſuper terram,qui in
tret ad nos,ut oportet omni terræ:ueni potionemus patrem noſtrum uino,
& dormiamus cum eo,& ſuſcitemus de patre noſtro ſemen.Illæ quidem fi-
liæ ſecundum ſimplicitatem & innocentiam,putantes uniuerſos homines
periſſe,quemadmodum & Sodomitas, & uniuerſam terram iracundiam
dei ſuperueniſſe,dicebãt hæc.Quapropter & ipſæ excuſabiles ſunt, arbitran
tes ſe ſolas relictas cum patre ſuo ad cõſeruationem generis humani,& pro
pter hoc circumueniebant patrem. Per uerba autem earum ſignificabatur
neminem eſſe alterũ,qui poſſit filiorum generationem maiori & minori ſy
nagogæ præſtare,quàm patrem noſtrum.Pater autem generis humani uer
bum dei eſt.Quemadmodum Moyſes oſtendit dicens,Nónne hic ipſe pa-
ter tuus poſſedit te, & refecit te, & creauit te? Quando igitur hic uitale ſe-
men,id eſt, ſpiritum remiſſionis peccatorum,per quem uiuificamur effudit
in humanum genus,nónne tunc conuerſabatur cum hominibus,& bibebat
uinum in terra? Venit, inquit,filius hominis manducans & bibens,& cum
recubuiſſet obdormiuit,& ſomnum cepit. Quemadmodum ipſe in Dauid
dicebat.Ego obdormiui & ſommum cepi.Et quoniam in noſtra communi
catione & uita hoc agebatur, iterum ait: Et ſomnus meus ſuauis mihi fa-
ctus eſt.Totum autem ſignificatur per Loth,quoniã ſemen patris omnium

id eſt,

id eſt, ſpiritus dei, per quem facta ſunt omnia, commixtus & unitus eſt plaſ
A mati ſuo, per quam cōmixtionem duæ ſynagogæ, id eſt, duæ filiæ cōgrega-
tiones fructificantes ex patre filios uiuos uiuo deo. Et cum hæc fierent, uxor
remanſerat in Sodomis, iam nō caro corruptibilis, ſed ſtatua ſalis ſemper
manens, & per naturalia ea quæ ſunt cōſuetudinis hominis oſtēdens, quo-
niā & eccleſia, quæ eſt ſal terræ, ſubrelicta eſt in cōfinio terræ, patiēs quæ ſunt
humana, & dū ſæpe auferuntur ab ea mēbra integra, perſeuerat ſtatua ſa-
lis, quod eſt firmamentū fidei, firmans, & præmittens filios ad patrē ipſorū.

Oſtenſio unum & eundem eſſe deum patrem noſtrum & illorum. Caput LII.

HViuſmodi quoq; de duobus teſtamentis, ſenior apoſtolorum diſcipu
lus diſputabat, ab uno quidem & eodem deo utraq; oſtendens. Nec
enim eſſe alterum deum præter eum, qui fecit & plaſmauit nos, nec firmita-
tem habere ſermonem eorū qui dicunt, aut per angelos aut per aliam quā-
libet uirtutem, aut ab alio deo factum eſſe hunc mundum, qui eſt ſecundum
nos. Si enim ſemel quis tranſmoueatur à factore omnium, & eum cōcedat
ab aliquo altero, aut per alium factam conditionem, quæ ſit ſecūdum nos,
multam incongruentiam, & plurimas cōtradictiones neceſſe eſt incidat hu-
iuſmodi, ad quas nullas dabit rationes, neq; ſecundum ueriſimile, neq; ſe-
cundum ueritatē. Et propter hoc hij, qui alias doctrinas inferūt, abſcondunt
B à nobis quam habent ipſi de deo ſententiā, ſcientes caſum & ruinam doctri
næ ſuæ, & timentes ne uicti ſaluari periclitētur. Si autem credat quis unum
deum, & qui uerbo omnia fecit, quemadmodum ipſe Moyſes ait, dixit de-
us: fiat lux, & facta eſt lux. Et in Euangelio legimus: Omnia per ipſum fa-
cta ſunt. & ſine ipſo factū eſt nihil. Et apoſtolus Paulus ſimiliter, Vnus do-
minus, una fides, unum baptiſma, unus deus, & pater qui eſt ſuper omnes,
& per omnia, & in omnibus nobis: Hic primo erit tenens caput, ex quo to-
tum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam ſubminiſtra
tionis in menſura uniuſcuiuſq; partis incrementum corporis facit, in ædifi-
cationem ſui in charitate. Poſt deinde & omnis ſermo ei conſtabit, ſi & ſcri-
pturā diligenter legerit apud eos, qui in eccleſia ſunt presbyteri, apud quos
eſt Apoſtolica doctrina, quemadmodū demonſtrauimus. Apoſtoli enim
omnes duo quidem teſtamenta in duobus populis fuiſſe docuerunt, Vnū
autem & eundem eſſe deum, qui diſpoſuerit utraq; ad utilitatem hominū,
ſecundum poſt teſtamenta dabantur, qui incipiebant credere deo, ex ipſa
demonſtrauimus apoſtolorum doctrina, in tertio libro. Et quoniam non o
cioſe, nec fruſtra ut obuenit, datum eſt prius teſtamentum: ſed illos quidem
quibus dabatur in ſeruitutem dei, concurrens ad utilitatē eorum, non enim
indiget deus ab hominibus ſeruitutem: typum autē cœleſtium oſtendens,
quoniam nōdum poterat homo per proprium uiſum uidere, quæ ſunt dei:

& ima-

& imagines eorum quæ ſunt in eccleſia præfigurans, ut firma ea quæ ſecundum nos eſt, fiat fides: & prophetiam futurorum continens, ut diſceret homo præſcium eſſe omnium deum.

Quis eſt ſpiritalis diſcipulus, qui iudicat quidem omnes, ipſe autem à nemine iudicatur, & qui ſunt qui iudicantur Cap. LIII.

TAlis diſcipulus uere ſpiritalis, recipiens ſpiritum dei, qui ab initio in uniuerſis diſpoſitionibus dei affuit hominibus, & futura annuntiauit, & præſentia oſtendit, & præterita enarrat, Iudicat quidem omnes, ipſe autem à nemine iudicatur.

Quemadmodum iudicantur gentes. Cap. LIIII.

NAm iudicat gentes creaturæ magis quàm creatori ſeruientes, & reprobabili mente uniuerſam ſuam operationem inuanum conſumentes.

Quemadmodum iudicabuntur Iudæi. Cap. LV.

IVdicat autem etiam Iudæos, non percipientes uerbum libertatis, & neque uolentes abire liberos: cum habeant præſentem liberatorem, ſed intempeſtiue extra legem, ſeruire ſimulantes, nihil indigente deo: & Chriſti aduentum, quem propter ſalutem hominum fecit.

Oſtenſio quoniā duos aduentus prophetæ annūtiauerūt. Ca. LVI.

N~~On cognoſcentes, neque intelligere uolentes,~~ quoniam duos aduentus eius omnes annuntiauerunt prophetæ, unum quidem, in quo homo B
in plaga factus eſt, ſciens ferre imbecillitatem, in pullo aſini ſedens, & reprobatus lapis ædificantibus, & ſicut ouis ad uictimam adductus, & per extenſionem manuū diſſoluens quidē Amalech, congregans autem diſperſos filios à terminis terræ, in ouile patris, & recōmemoratus mortuorū ſuorū, qui ante dormierant, & deſcēdēs ad eos, & uti erueret eos & ſaluaret eos. Secundum autem, in quo ſuper nubes ueniet, ſuperducēs diem quæ eſt ſicut dibanus ardens, & percutiens terrā uerbo oris ſui, & ſpiritu per labia ſua interficiens impios, & uentilabrū in manu habēs, & emundans aream ſuā, & triticū quidē in horreum colligens, cōburens autem paleas in igne inextinguibili.

Quemadmodum iudicabuntur qui à Marcione ſunt. Cap. LVII.

EXaminabit autem & doctrinam Marcionis, quomodo accipiat duos deos eſſe infinita diſtantia ſeparatos abinuicem. Vel quemadmodum bonus erit, qui alienos homines abſtrahit ab eo qui fecit, & ad ſuū aduocat regnum, & quare bonitas eius defecit, non omnes ſaluans, & quare circa homines quidem bonus uidetur, in ipſum autem qui fecit homines iniuſtiſſimus, auferens ab eo quæ ſunt eius. Quomodo autem iuſte dominus, ſi alterius patris exiſtit, huius conditionis, quæ eſt ſecundum nos, accipiens panē, ſuum corpus confitebatur, & temperamentum calicis ſui ſanguinem confirmauit, Et quare ſe filium hominis confitebatur, ſi non eam quæ ex homine eſt, generationem ſuſtinuiſſet, Quemadmodum autem & peccata nobis dimittere

mittere poterat, quæ nos noſtro debeamus factori & deo. Quomodo autẽ A & cum caro non eſſet, ſed cũ parêret quaſi homo, crucifixus eſt, & latere eius puncto, ſanguis exijt & aqua. Quod autem corpus ſepelierunt ſepultores, & quid illud erat quod ſurrexit à mortuis.

Quemadmodum iudicabuntur hij, qui ſunt à Valentino, & cæteri gnoſtici. Cap. LVIII.

IVdicabit autem & eos qui ſunt à Valentino omnes, qui à lingua quidem confitentur unum deum patrem, & ex hoc omnia, ipſum autem qui fecerit omnia defectionis ſiue labis fructum eſſe dicunt, & unum dominum Ieſum Chriſtum filium dei ſimiliter lingua confitentes, propriam quidẽ emiſſionem ſententia ſua unigenito donantes, propriam uero & alteram Chriſto, alterã uero ſaluatori, ita ut ſecundum eos dicantur quidem omnia eſſe quaſi unum, unumquemq; autem ipſorum ſeparatim intelligi, & propriam habere emiſſionem, ſecundum ſuam coniugationem. Linguas itaq; eorum uidelicet ſolas in unitatem ceſſiſſe, ſententiã uero eorum & ſenſum, quæ profunda ſunt ſcrutari, decidentem ab unitate, incidere in multiforme dei iudicium, cum de hijs quæ ſibimetipſi adinuenerunt interrogabũtur à Chriſto: quem & poſtea natum quàm pleroma æonum dicunt, & emiſſionem eius poſt diminutionem ſiue defectionẽ, & propter eam paſſionem, quæ facta eſt in Sophia, ſemetipſos obſtetricatos eſſe affirmant. Accuſabit autem eos B Homerus proprius ipſorum [al. propheta.] poëta, à quo eruditi talia inuenerunt, ipſo dicẽte hæc, Inimicus eſt enim ille mihi, ſimiliter atq; fores inferorum, qui aliud quidem abſcondit in corde ſuo, aliud autem enarrat.

Quemadmodum iudicabuntur Ebionitæ. Cap. LIX.

IVdicabit autẽ & uaniloquia prauorũ gnoſticorũ, Simonis eos magi diſcipulos oſtendens. Iudicabit autem & Ebionitas, quomodo poſſunt ſaluari, niſi deus eſt, qui ſalutem illorum ſuper terram operatus eſt. Et quemadmodum homo trãſiet in deum, ſi non deus in hominẽ? Quemadmodũ autem relinquet mortis generationem, ſi non in nouam generatiónẽ mire & inopinate à deo, in ſignum autem ſalutis datam, quæ eſt ex uirgine per fidem regenerationem: uel quemadmodum adoptionem accipiẽt à deo, permanentes in hac geneſi, quæ eſt ſecundum hominem in hoc mundo. Quomodo autẽ pluſquam Salomon, aut pluſquam Iona habebat, & dominus erat Dauid, qui eiuſdem cum ipſis fuit ſubſtantiæ. Quomodo autem cum qui aduerſus homines fortis erat, qui non ſolum uicit hominem, ſed & detinebat eum ſub ſua poteſtate, deuicit, & eum quidem qui uicerat uicit, cum uero qui uictus fuerat hominem dimiſit, niſi ſuperior fuiſſet eo homine, qui fuerat uictus. Melior autem eo homine, qui ſecundum ſimilitudinem dei factus eſt, & præcellentior, quiſnã ſit alius niſi filius dei, ad cuius ſimilitudinẽ, dei factus eſt homo, & propter hoc in finẽ ipſe oſtẽdit ſimilitudinem, filius

dei factus eſt homo, antiquam plaſmationem in ſemetipſum ſuſcipiens, quemadmodum diximus in eo libro, qui eſt ſuperior. A

Queãdmodũ iudicabunt, qui putatiue dicunt dñm apparuiſſe. Ca. LX.

IVdicabit aũt & eos qui putatiuũ inducunt. Quemadmodũ eñ ipſi uere ſe putãt diſputare, quãdo magiſter eorũ putatiuus fuit, aut queãdmodũ firmũ quid poſſunt habere ab eo, ſi putatiuus, & non ueritas erat? Quomodo autem ipſi ſalutẽ uere participare poſſunt, ſi ille, in quem credere ſe dicũt, ſemetipſum putatiuũ oſtendebat? Putatiuũ eſt igitur, & nõ ueritas, omnia apud eos, & nunc iam quæretur, ne forte cum & ipſi homines non ſint, ſed muta animalia, hominum umbras apud plurimos proferunt.

Quemadmodum iudicabuntur pſeudoprophetæ. Cap. LXI.

IVdicabit autem & pſeudoprophetas, qui non accepta à deo prophetica gratia, nec deum timentes, ſed aut propter uanam gloriam, aut ad quæſtum aliquem, aut & aliter ſecundum operationem mali ſpiritus, fingunt ſe prophetare, mentientes aduerſus deum.

Quemadmodum iudicabuntur qui ſchiſmata operantur, & omnes qui ſe ſegregant ab eccleſia. Cap. LXII.

IVdicabit aũt & eos qui ſchiſmata operãtur, qui ſunt immanes nõ habentes dei dilectionẽ, ſuamq́; utilitatẽ potius conſiderantes, quàm unitatem eccleſiæ, & propter modicas, & quaslibet cauſas magnum & glorioſum corpus Chriſti conſcindunt, & diuidunt, & quantũ in ipſis eſt interficiunt, pacẽ loquentes, & bellum operantes, uere liquantes culicem, & camelũ tranſglutientes. Nulla enim ab eis tanta poteſt fieri correptio, quanta eſt ſchiſmatis pernicies. Iudicabit autem & omnes eos, qui ſunt extra ueritatem, id eſt, extra eccleſiam, ipſe autẽ à nemine iudicatur. Omnia enim ei conſtãt, & in unũ deum omnipotentem, ex quo omnia, fides integra, & in filium dei Chriſtũ Ieſum dominum noſtrũ, per quem omnia, & diſpoſitiones eius, per quas factus eſt homo filius dei, ſentẽtia firma, quæ in ſpiritu dei, qui præſtat agnitionem ueritatis, qui diſpoſitiones patris & filij expoſuit, ſecundũ quas aderat generi humano, quemadmodum uult pater. B

Quemadmodũ omnia conſiſtũt ei qui eſt Eccleſiaſticus. Cap. LXIII.

AGnitio uera eſt apoſtolorũ doctrina, & antiquus eccleſiæ ſtatus, in uniuerſo mundo, & charactere corporis Chriſti, ſecundũ ſucceſſiones epiſcoporum, quibus illi eam quæ in unoquoq; loco eſt eccleſiã tradiderũt, quæ peruenit uſq; ad nos, cuſtodita ſine fictione, ſcripturarũ tractatione pleniſſima† neq; ablationẽ recipiens, lectio ſine falſatione, & ſecundũ ſcripturas expoſitio legitima, & diligens, & ſine periculo, & ſine blaſphemia, & præcipuũ dilectionis munus, quod eſt precioſius q̃ agnitio, glorioſius aũt quàm prophetia, omnibus autem reliquis chariſmatibus ſupereminens.

als ſatione

als, quæ

Oſtenſio quod eccleſia non tantum perfectam habeat dilectionem,

ſed

ſed quoniam & ſpiritus dei ſuper eam requieſcit, & quod ab uno & eodem deo prophetia & ſpiritus. Cap. LXIIII.

A QVapropter eccleſia omni in loco ob eam quam habet erga deum dilectionem, multitudinem martyrum in omni tempore præmittit ad patrem, reliquis autem omnibus non tantum nō habentibus hanc rem oſtendere apud ſe, ſed neq; quidem neceſſarium eſt dicentibus tale martyrium eſſe eorum, martyrium uerum ſecundum ſententiam eorum, niſi ſi unus aut duo aliquando per omne tempus, ex quo dominus apparuit in terris cum martyribus noſtris, quaſi & ipſe miſericordiam conſequutus opprobrium ſimul baiulauit nominis, & cum eis ductus eſt uelut adiectio quædam donata eis. Opprobrium enim eorum, qui perſequutionem patiuntur propter iuſtitiam, & omnes pœnas ſuſtinent & mortificantur propter eam quæ eſt erga deū dilectionē, & cōfeſſionē filij eius, ſola eccleſia pure ſuſtinet, ſæpe debilitata, & ſtatim augēs mēbra, & integra fiēs. Quemadmodū & typus eius quæ fuit illius Loth ſalis figmentū: ſimiliter ut ueteres prophetæ ſuſtinentes perſecutionē, quemadmodū dominus ait, *Sic enim perſecuti ſunt prophetas, qui ante uos fuerunt*, quoniam noue quidē, ſed idem ſpiritus requieſcēs ſuper eam, ab hijs qui non recipiunt uerbū dei perſecutionem patitur.

Quomodo prophetæ omnia prædixerunt, quæcunq; Chriſtus operatus eſt. Cap. LXV.

B QVod quidē prophetæ cum reliquis quæ prophetabāt, & hoc prophetauerunt, quoniā ſuper quoſcunq; requieuerit ſpiritus dei, & obediuerint uerbo patris, & ſecundū uirtutē ſeruierint ei, perſecutionē patientur, & lapidabuntur, & occidentur: In ſemetipſis enim hæc omnia præfigurabant prophetæ, propter dilectionem dei, & propter uerbum eius.

Quoniā prophetæ mēbra Chriſti ſunt, & quēadmodū unuſquiſq; eorū ſecundum quod erat membrum, ſecūdum hoc & prophetauit, & quoniam omnia quæ prophetæ prædixerunt Chriſtus impleuit. Ca. LXVI.

CVm enim & ipſi membra eſſent Chriſti, unuſquiſq; eorū ſecūdū quod erat membrū, ſecundū hoc & prophetationē manifeſtabat, omnes & multi unū præformātes, & ea quæ ſunt unius annunciantes. Quomodo eñ per noſtra membra operatio quidē uniuerſi corporis oſtendit, figura autē totius hominis, per unum membrū nō oſtenditur, ſed per omnia, ſic & prophetæ omnes quidē unum præfigurabant, unuſquiſq; autē eorū ſecundum quod erat membrū, ſecundū hoc & diſpoſitionē adimplebat, & eam quæ ſecundū illud membrū erat operationē Chriſti prophetabat. Quidā enim in gloria uidentes eum, glorioſam eius apud patrē à dextris conuerſationē uidebant. Alij ſuper nubes, quemadmodū filiū hominis uenientē, & dicentes de eo, Videbunt in quē cōpunxerunt, aduentū eius ſignificabāt, de quo ipſe ait, Putas cū filius hominis uenerit, inueniet fidē ſuper terrā, de quo & Paulus ait,

lus ait, Si tamen iuſtū eſt apud deum,retribuere eis qui tribulant nos tribu lationem,& uobis qui tribulamini requiē,nobiſcū in reuelatione domini Ieſu de cœlo,cum angelis uirtutis dei,& in flamma ignis. Alij uero iudicē dicentes eum,& diem domini tanꝙ clibanum ardentem, qui colligit triticum in horrea,paleas autē comburet igni inextinguibili. Cōminabantur eis qui increduli erant,de quibus & ipſe dominus ait, Abite maledicti in ignem æternū,quem præparauit pater meus diabolo,& angelis eius. Et Apoſtolus ſimiliter ait:Qui pœnas dabunt interitus æternas,à facie domini,& à gloria uirtutis eius, cum uenerit glorificari in ſanctis ſuis, & ammirabilis fieri hijs qui credūt in eum. Et qui dicūt,ſpecioſus forma præ filijs hominū, & unxit te deus, deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis, & accingere gladiū tuū potentiſſime circa femur tuū,& ſpecie tua & pulchritudine tua,intende proſpere,procede,& regna,ꝓpter ueritatem,& manſuetudinem,& iuſtitiam, & quæcunꝗ alia talia ſunt deeo: eam quæ eſt in regno ſpeciem eius & decorem,& exultationem ſupercoruſcantem & ſupereminētem omnibus qui regenerantur ſub ipſo,ſignificabat, ut qui audiūt concupiſcerēt ibi inueniri, placentia facientes deo. Qui iterū dicentes homo eſt, & quis cognoſcet eū, & ueni ad prophetam,& peperit filium, & uocatur nomē eius admirabilis, conſiliarius,deus fortis,& qui eum ex uirgine Emanuel prædicabant:adunitionem uerbi dei ad plaſma eius manifeſtabant,quoniam caro erit, & filius dei filius hominis,purus puram aperiens uuluam eam,quæ regenerat homines in deum,quam ipſe puram fecit, & hoc factus quod nos, deus fortis,& inenarrabile habet genus. Et qui dicunt, Dominus in Sion loquutus eſt,& de Hieruſalem dedit uocem ſuam,& notus in Iudæa deus, qui in Iudæa ad uentum eius ſignificabant. Qui autem rurſus dicunt ab Africo uenire deū, & de monte umbroſo & condenſo aduentum eius,qui eſt ex Bethlehem dicebant, quemadmodum oſtendimus in eo libro, qui eſt ante hunc. Vnde is qui præeſt, & paſcit populum patris ſui,uenit. Qui autem dicunt aduentum eius,quemadmodum ceruus claudus ſaliet, & plana erit lingua mutorum,& aperientur oculi cæcorum,& aures ſurdorum audient,& manus reſolutæ,& genua debilia firmabuntur,& reſurgent qui in monumentis mortui ſunt,& ipſe infirmitates noſtras accipiet,& languores portabit, eas quæ ab eo curationes fiebant annuntiauerunt. Quidam autem hominem infirmū & inglorioſum, & ſcientem ferre infirmitatem, & ſedentem ſuper pullum aſini,uenturum Hieroſolymam, & dorſum ſuum ponentem ad flagella,& maxillas ſuas ad palmas, & quemadmodum ouem adduci ad uictimam, & aceto & felle potari,& ab amicis qui proximi ſunt derelinqui,& extendentem manus per totam diem, & ab eis qui eum intuebantur, ſubſannari & maledici,& partiri ueſtimenta eius,& ſuper ueſtimentum eius mitti ſortem, & in limen mortis deductum,& omnia talia:eum qui ſecundum hominem

eſt ad-

eſt aduentum eius,ſicut intrauit Hieroſolymã,in qua & paſſus & crucifixus
A ſuſtinuit omnia quæcunq; ſunt prædicta,prophetabant. Alij autem dicentes,Rememoratus dominus ſanctus mortuorum ſuorum,qui prædormierunt in terra limi,& deſcẽdit ad eos uti erigeret,ad ſaluandum illos:cauſam reddiderunt,propter quam paſſus eſt hæc omnia. Qui autem dixerunt,In illa die dic t dominus,Occidit ſol meridie, & erunt tenebræ ſuper terram in die lucis,& conuertam dies feſtos ueſtros in luctum,& uniuerſa cantica ueſtra in lamentationẽ:eum occaſum ſolis, qui crucifixo eo fuit ab hora ſexta, manifeſte annuntiauerunt. Et quia poſteaquàm hoc factum eſt,hij qui ſecundum legem erant dies feſti eorum,& cantica in luctum & lamentationẽ eorum conuerterentur,cum inciperent tradi gentibus. Adhuc etiam manifeſtius hoc idem & Hieremias oſtendit, ſic dicens de Hieruſalem, Exinanita eſt quæ parit,tęduit anima eius, occidit ſol ei,cum adhuc medius dies eſſet, confuſa eſt, & improperium paſſa eſt, reliquos eorum in gladium dabo in conſpectu inimicorum meorum. Qui,autem dixerunt eum dormiſſe,& ſomnum cepiſſe,& reſurrexiſſe,quoniam dominus ſuſcepit eum, & præcipientes principibus cœlorũ aperire æternas portas,ut introeat rex gloriæ, reſurrectionem eius quæ ex mortuis per patrem,& receptionem in cœlos præconauerunt. In eo autem quod dixerunt,A ſummo cœlo egreſſio eius, & occurſus eius uſq; ad ſummũ cœli, & non eſt qui ſe abſcondat à calore eius,
B quoniam illuc aſſumptus eſt,unde & deſcendit,& nõ eſt qui iuſtum iudiciũ eius effugiat. Idipſum annuntiabant,qui dicebant, Dominus regnauit,iraſcantur populi,qui ſedes ſuper Cherubin, commoueatur terra. Partim quidem eam quæ poſt aſſumptionem eius facta eſt ſuper eos, qui in eum crediderunt iram,ab omnibus populis,& motum uniuerſæ terræ aduerſus eccleſiam prophetabant. Partim autem ueniente eo de cœlis cum angelis uirtutis eius,cõmoueri uniuerſam terram,quemadmodum ipſe ait, Erit terræmotus magnus,qualis nõ eſt factus ab initio. Et rurſus in eo cũ dicit, Quiſquis iudicatur ex aduerſo adſtet, & quiſquis iuſtificatᵉ appropinquet puero dei. Et uæ uobis,quoniam omnes ueteraſcitis ſicut ueſtimentum,& tinea comedet uos,& humiliabitur omnis caro, & exaltabitur dominus ſolus in altiſſimis. Significatur quoniã poſt paſſionẽ,& aſſumptionẽ,omnes qui contra eum fuerũt,ſub pedibus eius ſubijciet deus, & ipſe ſuper omnes exaltabitur,& nemo qui iuſtificetur,aut comparetur ad eum. Et qui dicunt diſpoſiturum deum teſtamentũ nouum hominibus, non quemadmodũ diſpoſuit patribus in monte Choreb,& cor nouum, & ſpiritum nouũ dare hominibus,& rurſus,Antiqua nolite reputare, ecce facio noua quæ nunc oriẽtur, & ſcietis,& faciam in deſerto uiam, & in terra inaquoſa,flũmina ad potandum genus electum,populũ meum quem acquiſiui, ut uirtutes meas enarret,quæ eſt noui teſtamenti libertas, hanc manifeſte annuntiabant,& nouũ

niens,& adhuc implet in eccleſia uſq; conſummationē, à lege prædictū no-
A uum teſtamentū. Quemadmodū & Paulus apoſtolus eius ait,in ea quæ eſt
ad Romanos. Nunc autē ſine lege iuſtitia dei manifeſtata eſt,teſtificata à le
ge & prophetis. Iuſtus enim ex fide uiuet. Hoc aūt quoniā iuſtus ex fide ui-
uet,per prophetas prædictū fuerat. Vnde autē poterant prædicere prophe
tæ legis aduentum, & eam libertatē quæ ab eo dabatur præeuangelizare,&
omnia quæ à Chriſto facta ſunt,& ſermone,& operatione,& paſſionē eius
prænuntiare,& nouū teſtamentū prædicare,ſi ab altero deo propheticā in-
ſpirationē acceperunt,ignorantes inenarrabilē patrem ſecundum uos, & re-
gnum eius,& diſpoſitiones eius,quas filius dei[*] in nouiſſimo dierum. Caſu
quodā hæc eueniſſe poteſtis dicere, tanq; à prophetis quidē de altero quo-
dam dicta,ſimiliter autem euenerūt domino. Omnes enim prophetæ hæc
eadem prophetauerunt. Sed neq; alicui ex ueteribus euenerunt,ſi enim eue
niſſent alicui ex ueteribus iſta, non utiq; qui poſtea fuerunt prophetaſſent
in nouiſſimis temporibus affutura hæc. Adhuc etiā nemo eſt neq; patrum,
neq; prophetarum,neq; antiquorū regum,circa quem proprie ac ſpecialiter
factū ſit aliquid horum. Nam omnes quidē Chriſti paſſiones prophetaue
runt,ipſi autē ad patiendū ſimiliter,ut ipſa prædicta ſunt dominicæ paſſio-
nis,in nullo altero facta ſunt. Neq; enim ſol medio die occidit aliquo de ue
teribus mortuo,neq; ſciſſum eſt uelū templi,neq; terra mota eſt,neq; petræ
B diſruptæ ſunt,neq; mortui ſurrexerunt, Neq; in tertia die quis illorū ſurre-
xit,neq; receptus eſt in cœlū, neq; cum aſſumeretur aperti ſunt cœli,neq; in
nomen alicuius alterius crediderūt gentes, neq; quis ex eis mortuus & reſur
gens aperuit nouū libertatis teſtamentū. Nō igit' de altero,ſed de domino,
in quem concurrerunt omnia prædicta ſigna,dicebant prophetæ. Si autem
aliquis Iudæis aduocationē præſtās,erectionē templi,quæ poſteaq; in Ba-
bylonem tranſmigrauerunt facta eſt ſub Zorobabel,& diſceſſionē populi,
quæ facta eſt poſt ſeptuaginta annos,dicat hoc eſſe noumu teſtamentum,
cognoſcat quoniam lapideum quidem templum reſtitutum eſt,tunc adhuc
enim illa quæ in lapideis tabulis facta fuerat lex ſeruabatur. Nouū autem
teſtamentū datum eſt nullum,ſed à lege quæ per Moyſen data eſt,uteban
tur uſq; ad aduentū domini. A domini autem aduentu nouū teſtamentum
ad pacem reconcilians,& uiuificatrix lex in uniuerſam exiuit terram,quem-
admodum dixerunt prophetæ, Ex Sion enim procedet lex,& uerbum do-
mini de Hieruſalem,& arguet populū multum,& concident gladios ſuos in
aratra,& lanceas ſuas in falces,& iam nō diſcēt pugnare. Si igitur alia lex, &
uerbū exiens ab Hieruſalē,tantam pacem fecit apud eas gētes quæ eum re-
ceperūt,& per eas arguit imprudentiæ multū populum, uidetur conſequēs
de altero dixiſſe prophetas. Si aūt libertatis lex,id eſt,uerbū dei,ab apoſto
lis qui ab Hieruſalem exierunt annuntiatum, uniuerſam terram in tantam

[*] *forte deeſt faciet, aut præſtabit.*

tranſmutationem fecit, ut gladios & lanceas bellatorias,in aratra fabrica-uerunt ipſi, & in falces,quæ donauit ad metendum frumentum, in organa A pacifica demutauerunt,& iam neſciũt pugnare,ſed percuſſi & alteram præbent maxillam, non de alio prophetæ dixerunt hæc, ſed de eo qui fecit ea, Hic autem eſt dominus noſter,& in hoc eſt ſermo uerus, quoniam ipſe eſt qui aratrum fecit,& falcem intulit,hoc eſt,hominis primam ſeminationem, quæ fuit ſecundum Adam plaſmatio,& in nouiſſimis temporibus per uerbum collectam fructificationem, & propter hoc quod initium fini coniungebat,& utrorumq; dominus exiſtens, in fine quidem aratrum oſtendit,lignum copulatum ferro,& ſic eius expurgauit terram,quoniam firmum uerbum adunitum carni,& habitu talis confixus emundauit ſylueſtrẽ terram. Initio autẽ falcem figurabat per Abel,ſignificabat iuſti generis humanã col lectionem. Vide enim,inquit,quemadmodũ iuſtus perit,& nemo intuetur, & uiri iuſti tolluntur,& nemo excipiet corde. Hæc autem in Abel quidẽ præ meditabantur, in prophetis uero præconabantur, in domino autẽ perficiebantur,& in nobis autẽ id ipſum eſt,conſequente corpore ſuum caput.

Aduerſus eos qui dicunt quædam à ſummitate dixiſſe prophetas, quædam uero à mundi fabricatore. Cap. LXVIII.

ET aduerſus eos quidem qui ab alio deo prophetas dicũt,ab altero aũt dominum patrem noſtrum,talia ſunt apta ſi quo modo tandem quieſcant à tãta irrationabilitate. Propter hoc enim & laboramus eas quæ ſunt B ex ſcripturis adhibere oſtenſiones,ut ipſis ſermonibus cõfutantes eos,quantum in nobis eſt,cohibeamus eos à grandi blaſphemia,& à multorum deorum dementi fabricatione.

Quemadmodum de eiſdem ipſis dictis diſcrepant à ſemetipſis qui ſunt à Valentino. Cap. LXIX.

ADuerſus eos rurſus qui ſunt à Valẽtino,& reliquos falſi nominis gnoſticos,qui aliquando quidem à ſummitate quædam eorum quæ ſunt in ſcripturis poſita dicta dicũt,propter ſemen quod eſt inde, aliquãdo uero à medietate propter matrem prunicam audacem, multa etiam à mundi fabricatore,à quo & miſſi ſunt prophetæ, dicimus ualde irrationabile eſſe in tantum inopiæ deducere patrem uniuerſorũ,quaſi non habuerit ſua inſtrumenta,per quæ pure ea quæ ſunt in pleromate annuntiarentur. Quem enĩ timebat, ut nõ libere & ſine cõmixtione eius ſpiritus qui eſt in diminutione & ignorantia factus, proprie ac ſeparatim ſignificare uoluntatẽ ſuam? An timebat ne plurimi ſaluarentur,quum plures pure audiſſent ea quæ ſunt ueritatis? An rurſus impotẽs erat ipſe ſibi præparare eos,qui aduentũ ſaluatoris prænuntiarent? Si autem cum huc ueniſſet ſaluator ſuos apoſtolos miſit in mundum,pure aduentũ eius annuntiantes,& uoluntatẽ patris docentes,in nullo communicantes neq; gentiũ, neq; Iudæorum doctrinæ: multo magis

magis in pleromate mittens prædicatores proprios deſtinaſſet, annuntian-
A tes in hunc mundum futurũ aduentũ eius, in nullo cõmunicantes hijs pro-
phetis qui ſunt à Demiurgo. Si autẽ cum eſſet intra pleroma, uſus eſt hijs
prophetis qui erant ſecundum legem, & per eos oſtẽdit quæ ſunt ſua, multo
magis cum huc ueniſſet his ipſis uſus fuiſſet magiſtris, & per eos annũtiaſſet
nobis Euangelium. Iam igitur non Petrũ & Paulũ, & reliquos apoſtolos di
cant annuntiaſſe ueritatẽ, ſed ſcribas & phariſæos, & reliquos per quos lex
annuntiabatur. Si aũt ſuos in ſuo aduẽtu proprios apoſtolos emiſit ſpiritu
ueritatis, & non ſpiritu erroris: hoc item ſpiritu uerbũ dei, & ſiquidẽ de prin-
cipalitate ſpiritus fuit, ſecundum regulã ipſorum, ſpiritus lucis, & ſpiritus ue
ritatis, & ſpiritus perfectionis, & ſpiritus agnitionis. Is uero qui à Demiur-
go fuit ſpiritus ignorantiæ, & diminutionis, & erroris, & umbræ progenies,
quemadmodum in uno & eodem potuit eſſe perfectio, & diminutio, & ig-
norantia, error & ueritas, lux & tenebræ. Si autem in prophetis impoſſibile
erat hoc ita eſſe, ſed ab uno deo uerbum domini præconabant, & aduentũ
filij eius annuntiabant, Multo magis dominus ipſe nunquam modo qui-
dẽ de principali, modo uero de ſubiecta deminoratione feciſſet ſermones,
& agnitionis, & ignorantiæ ſimul factus magiſter. Nec unquam modo qui
dem mundi fabricatorem, modo autem eum qui ſuper hunc, glorificaret pa
B trem, quemadmodum ipſe ait, Nemo immittit cõmiſſuram ueſtimenti no-
ui in ueſtimentum uetus, nec mittunt uinum nouum in utres ueteres. Igitur
aut omni modo & ipſi abſtineãt ſe à prophetis, tanquam à ueteribus, & nõ
dicant eos ab ea nouitate, quæ ſecũdum principalitatem eſt quædã dixiſſe,
præmiſſos à Demiurgo, aut rurſus arguentur a domino dicente, nouum ui
num nõ mitti in utres ueteres. Vnde autem ſemen matris ipſorum poterat
cognoſcere ea quæ erant intra pleroma ſacramenta, & de hijs eloquijs, ſiqui
dem extra pleroma exiſtẽs mater, peperit hoc ipſum ſemen, quod extra ple
roma eſt, extra agnitionem eſſe dicunt, quod eſt ignorantia. Quomodo igi-
tur id quod erat ignorantia ſemen conceptum agnitionem annuntiare po-
terat, aut quemadmodum ipſa mater, ea quæ erant pleromatibus cognoſce
bat ſacramenta, informis & infigurata, quaſi abortiuum proiecta foras, &
ibi aptata & formata, & ab horo prohibita interius ingredi. & uſq; ad con-
ſummationem extra pleroma perſeuerans, id eſt, extra agnitionem. Rurſus
autem paſſionem domini typum eſſe dicentes extenſionis Chriſti ſuperio-
ris, quam extenſus hora formauit eorum matrem, in reliquis arguuntur,
iam non habentes ſimilitudinem typum oſtendere. Vbi enim † rurſum *als ſurſum.*
Chriſtus aceto & felle potatus eſt? aut ubi diuiſa ſunt ueſtimenta eius, aut
ubi pũctus eſt, & exiuit ſanguis & aqua? aut ubi guttas ſanguinis ſudauit?
& reliqua quæcunque domino acciderunt, de quibus dixerunt prophetæ.
Vnde ergo de hijs quæ tunc quidẽ nondum euenerant, incipiebant autem
euenire,

euenire,aut mater aut ſemen eius diuinauit. Adhuc etiam ſuper hæc dicunt quidē à principalitate quædam dicta, confutati ab hijs quæ in ſcripturis de A Chriſti aduentu referuntur. Quæ autem ſint hæc non iam unum ſentiunt, ſed alij alia de hijs ipſis reſpondent. Si quis enim experimentum eorum uolens accipere,ſeparatim interroget quo ſermone eos qui excellētes ſint apud eos, inueniet alium quidem dicentem de Propatore, id eſt, de Bytho eſſe id quod interrogetur. Aliū uero de initio omniū,id eſt,de unigenito. Alterū uero de patre omnium,hoc eſt,uero. Alter rurſus dicet,de uno æone eorum qui ſunt in pleromate æones dici. Alij aūt de Chriſto, & alius de ſaluatore. Qui autē illorum peritior eſt,poſteaꝗ multum tacens protexerit, de horo ait dictū eſſe. Alius uero eam quæ eſt intra plenitudinē Sophiā ſignificari. Alius uero illam quæ extra plenitudinē eſt matrē annuntiari. Et alius mūdi fabricatorē deum dicet. Tantæ ſunt de uno inter eos diuerſitates, de iiſdem ſcripturis uarias habentes ſententias, & uno eodemꝗ ſermonē lecto, uniuerſi obductis ſupercilijs agitantes capita,ualde quidem altiſſime ſe habere ſermonem dicunt, nō autem omnes capere magnitudinem eius intellectus qui ibidem continetur,& propter hoc ſilentium maximam rem eſſe apud ſapientes. Oportet enim eam quæ ſit ſurſum Sigen per id quod eſt apud eos ſilentium deformari. Sic autem abeūt omnes,quotquot ſunt tantas de uno geſtantes ſententias,in abſcondito ferētes ſecum ſua acumina. Cum igitur inter eos conuenerit de hijs quæ in ſcripturis ſunt prædicta, tunc & à nobis B confutabuntur. Nō enim bene ſentiētes, interim tamen ſemetipſos arguūt, de hiſdem uerbis non cōſentientes. Nos autem unum & ſolum uerū deum doctorem ſequentes,& regulam ueritatis habētes eius ſermones, de iiſdem ſemper eaſdem dicimus,omnes unum deum ſcientes, factorem huius uniuerſitatis,qui prophetas miſit,qui eduxit populum de terra Ægypti, qui in nouiſſimis temporibus filium ſuum manifeſtauit, uti confunderet incredulos,& exquireret iuſtitiæ fructum.

Oſtēſio de domini ſermonibus confitentis ſe à deo patre miſſum, à quo & prophetæ uenerunt,& patres electi ſunt. Cap. LXX.

QVem enim nō confitetur dominus,neꝗ ab altero deo dicere prophetas,niſi à patre eius,neꝗ ab aliqua alia ſubſtantia,ſed ab uno & eodē patre,neꝗ alium aliquem ea quæ ſunt in hoc mūdo feciſſe, niſi ſuum patrē docens ſic. Homo erat quidam paterfamiliâs,& plantauit uineam,& ſepem circundedit ei, & fodit in ea torcular,& ædificauit turrim, & locauit eam colonis,& peregre profectus eſt. Cum autē appropinquaſſet tempus fructuū, miſit ſeruos ſuos ad colonos,ut acciperent de fructibus ſuis. Et coloni apprehenſis ſeruis, unum quidem ceciderunt, alium autem lapidauerunt, alium uero occiderunt. Iterum miſit alios ſeruos plures prioribus,& fecerunt eis ſimiliter. Nouiſſime autem miſit eis filium ſuum unicum, dicens; Forte uerebuntur

buntur filium meum, Coloni uero cum uidiſſent filium, dixerunt intra ſe,
A Hic eſt hæres, uenite occidamus eum,& habebimus hæreditatē eius,& apprehenſum eum eiecerunt extra uineam,& occiderūt. Cum ergo uenerit dominus uineæ,quid faciet colonis illis? Et dixerunt illi,Malos male perdet,& uineam ſuam locabit alijs colonis, qui reddent ei fructus temporibus ſuis. ¶Iterum dicit dominus: Nunquam legiſtis, Lapidem quem reprobauerunt ædificantes,hic factus eſt in caput anguli,A domino factum eſt iſtud,& eſt mirabile in oculis noſtris. Propter quod dico uobis,quoniam auferet à uobis regnum dei,& dabitur genti facienti fructum eius. Per quæ oſtēdit manifeſte diſcipulis ſuis,unum quidem & eūdem patremfamiliâs, hoc eſt,unū deum patrem,qui per ſeipſum omnia fecit. Varios uero agricolas,quoſdam quidem contumelioſos,& ſuperbos,& infructuoſos, & domini interfectores,quoſdam uero cum omni obedientia reddentes fructus temporibus ſuis,& eundem hunc patremfamiliâs aliquando quidem mittētem ſeruos, aliquando quidem filium ſuum. A quo igitur patre miſſus eſt filius ad eos colonos qui interfecerunt eum,ab hoc & ſerui. Sed filius quidem quaſi à patre ueniens principali autoritate dicebat,Ego autē dico uobis, Serui autem quaſi à domino ſeruiliter,& propter hoc dicebant,Hæc dicit dominus. Quē igitur illi dominū præconabant incredulis, hunc Chriſtus tradidit hijs qui obediūt ſibi,& qui priores, ſiue primū per ſeruilē legisdationem uocauerat
B deus, hic poſteriores ſiue poſtea per adoptionē aſſūpſit. Plātauit enī deus uineā humani generis, primo quidē per plaſmationē Adæ,& electionē patrum,tradidit autē colonis per eam legisdationem,quæ eſt per Moyſen. Sepem autem circumdedit, id eſt, circumterminauit eorum culturā, & turrim ædificauit,Hieruſalem elegit,& torcular fodit, receptaculū prophetici ſpiritus præparauit, & ſic prophetas miſit antequam eſſet in Babylonem tranſmigratio. Et poſt tranſmigrationē alios iterum plures quàm priores expetentes fructus,dicētes illis,Hæc dicit dominus omnipotens,Emundate uias ueſtras,& mores ueſtros,iudiciū iuſtum iudicate,& miſericordiam, & miſerationem facite,unuſquiſq; ad fratrem ſuū,in uiduā,& orphanum,& proſelytum,& pauperem ne exercueritis potentatū, & unuſquiſq; malitiæ fratris ſui ne recordemini in cordibus ueſtris, & iuſiurandū falſum nolite diligere, lauamini,mundi eſtote,auferte nequitias à cordibus ueſtris, diſcite benefacere,exquirite iudicium,defendite uim patientem,iudicate pupillo,& iuſtificate uiduam, & uenite diſputemus dicit dominus. Et rurſum, Cohibe linguam tuam à malo,& labia tua ne loquantur dolum. Diuerte à malo,& fac bonum,inquire pacem & perſequere eam. Hæc præconantes prophetæ fructum petebant iuſtitiæ. Non credentibus autem illis nouiſſime filium ſuū miſit dominū noſtrum Ieſum Chriſtum,quē cum occidiſſent mali coloni, proiecerūt extra uineā. Quapropter & tradidit eā dominus deus nō iā circumuallatam

cumuallatã,ſed expanſam in uniuerſum mundum alijs colonis, reddẽtibus A fructus temporibus ſuis, turre electionis exaltata ubiq; & ſpecioſa, ubique enim præclara eſt eccleſia,& ubiq; circũfoſſum torcular,ubiq; enim ſunt qui ſuſcipiunt ſpiritũ. Quoniã enim filiũ dei reprobauerunt, & eiecerunt eum, cum eum occidiſſent extra uineã,iuſte reprobauit eos deus,& extra uineam exiſtẽtibus gentibus dedit fructificationẽ culturæ. Quemadmodum & Hieremias propheta ait,Reprobauit dominus, & abiecit gentem facientẽ hæc, quoniam fecerunt filij Iuda malignum in cõſpectu meo,dicit dominus.Similiter autẽ & Hieremias,Conſtitui ſuper uos exploratores,dicẽtes,Audite uocem tubæ:& dixerunt,non audiemus, propter hoc audierunt gentes, & qui paſcunt pecora in eis. Vnus ergo & idẽ deus pater qui plantauit uineã, qui populũ eduxit,qui prophetas miſit, qui filium ſuum miſit, qui uineam dedit alijs colonis,hijs qui reddunt fructũ in tẽporibus ſuis. Et propter hoc dicebat dominus diſcipulis ſuis,bonos operarios nos præparans. Attẽdite uobis & uigilate ſemper in omni tempore,ne quando grauentur corda ueſtra in crapula & ebrietate,& cogitationibus ſecularibus, & repente adſiſtat ſuper uos dies illa: Superueniet enim quaſi laqueus ſuper omnes ſedentes ſuper faciẽ terræ.Sint igitur lũbi ueſtri præcincti,& lucernæ ardentes in manibus ueſtris, & uos ſimiles hominibus expectantibus dominũ ſuũ,quãdo reuertatur à nuptijs.Quomodo eñ factũ eſt in diebus Noẽ,manducabãt, B & bibebant,emebãt,& uendebant,nubebant & nubebanť,& non ſcierunt, quoaduſq; intrauit Noë in Arcã,& uenit diluuiũ,& perdidit omnes.Quemadmodũ factũ eſt in diebus Loth, manducabant & bibebant, emebant & uendebant,plantabant,& ædificabãt,qua die exiuit Loth à Sodomis, pluit ignẽ de cœlo,& perdidit omnes,ſic erit & in aduentu filij hominis. Vigilate igitur,quoniam neſcitis,qua die dominus ueſter ueniet.Vnũ & eundem annuntians dominũ,qui in tẽporibus Noë propter inobedientiã hominũ ſuperduxit diluuiũ, & tẽporibus Loth propter multitudinẽ peccatorũ Sodomitarum pluit ignẽ à cœlo, & in nouiſſimo tempore propter hanc eandem inobedientiã,& ſimilia peccata ſuperducit diem iudicij,in quo ait, Tolerabilius Sodomis & Gomorrhis futurũ quàm illi ciuitati & domui, quæ nõ receperit uerbum apoſtolorũ eius.Et tu autem Capharnaũ dicebat,nunquid uſq; ad cœlũ exaltaberis,uſq; ad inferos deſcẽdes.Quoniã ſi in Sodomis factæ fuiſſent uirtutes,quæ factæ ſunt in te, manſiſſent uſq; in hodiernũ diẽ. Veruntamen dico uobis, tolerabilius erit Sodomis in die iudicij q̃ uobis. Vnus & idẽ cũ ſemper ſit uerbũ dei,credentibus quidem ei fontem aquæ in uitã æternã dans,infructuoſam uero fici arborẽ areſaciens,& ſtatim:Et temporibus Noë iuſte diluuium inducens,uti extingueret peſſimum genus eorum,qui tunc erant hominum, qui iam fructificare deo non poterant, cum angeli tranſgreſſores commixti fuiſſent eis, & ut peccata eorũ compeſceret,

ſetuare

A ſeruare uero Arcæ typum Adæ plaſmationē, & temporibus Loth, qui pluerat ſuper Sodomam & Gomorrham ignē & ſulphur de cœlo, exēplum iuſti iudicij dei, ut cognoſcerent omnes, quoniā omnis arbor quæ nō facit fructum excidetur & in ignem mittetur, & in uniuerſali iudicio tolerabilius Sodomis utens, quàm hijs, qui uiderūt eius uirtutes quas faciebat, & nō crediderūt in eum, neque receperūt eius doctrinam. Queādmodum enim maiorē dedit gratiā per ſuum aduētum hijs, qui crediderunt ei, & faciunt eius uoluntatē, ſic & maiorē in iudicio habere pœnam eos qui nō crediderūt ei ſignificauit, iuſtus exiſtens ſuper omnes æqualiter, & quibus plus dedit, plus ab eis exacturus, plus autē non quod alterius patris agnitionem oſtēdit, ſicut per tot & tanta oſtēdimus, ſed quia maiorē damnationē paternæ gratiæ per ſuum aduētum effudit in humanū genus. Si cui autē non ſufficiunt quæ prædiximus, ad credēdum ab uno & eodē patre prophetas miſſos eſſe, à quo dominus noſter miſſus eſt, aperiens aures cordis ſui, & Chriſtū Ieſum dominum magiſtrū aduocans audiat dicētem eum, Simile eſt regnum cœlorū regi nuptias facięti filio ſuo, & mittēti ſeruos ſuos, ad cōgregandum eos qui uocati fuerūt ad nuptias, & illis nolētibus obedire, iterum ait, & alios ſeruos miſit, dicens, Dicite hijs qui ſunt uocati, Venite, prandium meum paraui, tauri & omnia ſaginata occiſa, & omnia parata ſunt, uenite ad nuptias. Illi autē abierunt negligētes eum, alij quidē in agrum ſuum, alij autē ad negociationem

B ſuam. Reliqui uero arripuerūt ſeruos eius, & alios quidē cōtumelioſe tractauerūt, alios uero occiderunt. Rex autē cum audiſſet iratus eſt, & mittēs exercitus ſuos perdidit interfectores illos, & ciuitatē eorum ſuccendit, & dixit ſeruis ſuis, Nuptiæ quidē paratæ ſunt, uocati uero non fuerunt digni. Ite igitur ad exitus uiarū, & quotquot inueneritis congregate ad nuptias. Et exeūtes ſerui eius congregauerūt omnes quotquot inuenerūt bonos & malos, & impletæ ſunt nuptiæ diſcumbentibus. Introiens autē rex uidere recumbentes, uidit ibi hominem non ueſtitum ueſte nuptiali, & dicit ei, Amice quomodo ueniſti huc nō habens indumentū nuptiarum? Illo autē obmuteſcēte, dixit rex miniſtris, Tollite eum à pedibus & manibus, & mittite eum in tenebras quæ ſunt exteriores, ibi erit fletus & ſtridor dentiū. Multi enim ſunt uocati, pauci uero electi. Manifeſte enim & per hæc uerba ſua oſtēdit dn̄s omnia, & quoniā unus rex & dominus omnium pater, de quo & antea dixit, Neque in Hieroſolyma iures quoniam ciuitas eſt magni regis: Et quoniā ab initio nuptias præparauit, & propter immēſam benignitatem per ſeruos ſuos uocabat priores ad conuiuium nuptiarum, & ubi illi noluerūt obedire, rurſus alios ſeruos miſit conuocans eos, neque ſic obedierunt ei, Sed & eos qui uocationem annuntiabāt lapidauerunt & occiderūt. Illos quidē perdidit mittēs exercitus ſuos & ciuitates illorum ſuccendit, ex omnibus autē unus, id eſt, ex uniuerſis gētibus ad cōuiuium nuptiarū filij ſui conuocauit, queādmodum

& per Hieremiam ait, Et miſi ad uos ſeruos meos prophetas dicere, Auerti- A
mini unuſquiſq; à uia nequiſſima, & meliora facite opera ueſtra. Et rurſus per eundē, Et miſi, inquit, ad eos omnes ſeruos meos prophetas inter diem & ante lucē, & non obedierunt mihi, neq; intenderunt aures ipſorū, & dicas eis hunc ſermonem, Hoc genus quod non obediuit uocem domini, neq; recepit diſciplinam, defecit fides ex ore ipſorum. Qui igitur nos per apoſtolos undiq; uocauit dominus, hic per prophetas uocabat eos qui olim fuerunt, quemadmodum ex ſermonibus domini oſtēditur: & non ab alio autē apoſtoli, etiamſi uarijs gentibus præconabant, ſed ab uno & eodē, alij quidē dominum annuntiabāt, alij autē patrem euāgelizabant, & alij quidē aduētum prænuntiabant filij dei, alij uero præſentem eum iā hijs qui longe erāt præconabant. Adhuc etiā manifeſtauit oportere eum uocatione, & iuſtitiæ opeibus adornari, uti requieſcat ſuper uos ſpiritus dei. Hoc eſt enim indumentum nuptiarū, de quo & Apoſtolus ait, Nolumus expoliari ſed ſuperindui uti abſorbeatur mortale ab immortalitate. Qui autē uocati quidē ſunt ad cœnā dei, & propter malam ſuā conuerſationem non perceperunt ſpiritum ſanctū, proijcientur, inquit, in tenebras exteriores. Manifeſte autē oſtēdens, quod idē ipſe rex qui cōuocauerit undiq; fideles ad nuptias filij ſui, & incorruptibile conuiuium donauerit, iubeat mitti in tenebras exteriores eum, qui non habeat indumētum nuptiarum, hoc eſt contemptorem. Quemadmo-
dum enim in priore teſtamento non in multis illorum bene ſenſit, ſic & hic B
multi uocati, pauci uero electi. Non alius igitur qui iudicat deus, & alius, qui conuocat ad ſalutē pater. Nec alius quidē qui æternum lumen donat, alius uero qui iubet in exteriores mitti tenebras eos, qui non habent indumētum nuptiarum. Sed unus & idem deus pater domini noſtri, à quo & prophetæ miſſi ſunt, indignos quidem conuocans, propter immenſam benignitatem, eos uero qui conuocati ſunt inſpiciens, ſi conueniens habeant indumentum, & congruens nuptijs filij ſui. Quoniam nihil incōueniens neq; malum placet ei. Quemadmodum dominus dixit ei qui curatus fuerat, Ecce ſanus factus es, iam noli peccare, ne quid deterius tibi fiat. Qui enim eſt bonus, & iuſtus, & mundus, & immaculatus, neq; malum aliquid, neq; iniuſtum, neq; abominādum in ſuo ſponſali thalamo ſuſtinebit. Eſt autem hic pater domini noſtri, cuius prouidentia conſtant omnia, & iuſſu adminiſtrantur omnia, & gratuito quidem donat in quos oportet, ſecundum autem meri-
alij, diſtribuit tum digniſſime attribuit, in ingratos, & non ſentientes benignitatem eius, iuſtiſſimus retributor, & propterea ait, Mittēs exercitus ſuos perdidit interfectores illos, & ciuitatem illorum incendit. Exercitus autē eius, inquit, quia omnes homines dei, Domini enim eſt terra, & plenitudo eius, orbis terræ & omnes qui habitant in ea. Et propter hoc Paulus apoſtolus in epiſtola quæ eſt ad Romanos ait, Nō enim eſt poteſtas niſi à deo. Quæ autē ſunt à deo

A deo ordinata ſunt. Itaq; qui reſiſtit poteſtati, dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, damnationē ſibi acquirent. Principes enim nō ſunt timori boni operis ſed mali. Vis autē nō timere poteſtatē, bonum fac, & habebis laudem ex ea, dei enim miniſter eſt, tibi ad bonū. Si autem male feceris, time. Non enim ſine cauſa gladium portat. Dei enim miniſter eſt, uindex in irā ei, qui malū agit. Ideoq; ſubiecti eſtote nō tantū propter irā, ſed & propter conſciētiam. Propter hoc enim & tributa penditis, miniſtri enim dei ſunt in hoc ipſum ſeruiētes. Sed & dominus igitur & Apoſtoli unū deū patrem annuntiabant eum qui legisdationem fecit, qui miſit prophetas, qui omnia fecit, & propter hoc ait, Mittens exercitus ſuos. Quoniam omnis homo ſecundum quod eſt homo, plaſma ipſius eſt, licet ignoret deum ſuū. Omnibus enim ipſe ut ſint præſtat, qui ſolē ſuū oriri facit ſuper malos & bonos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Et nō ſolū per ea quæ prædicta ſunt, ſed & per parabolam duorū filiorum, quorū iunior luxurioſe conſumpſit ſubſtantiam, uiuens cum fornicarijs, unum & eundem docuit patrē maiori quidē filio nec dum quidem indulgentem, propter eum autem qui perierat minorem filiū ſuum iubentem occidi uitulum ſaginatum, & primam ei ſtolam donātem. Et per parabolam autem eorum operariorum, qui uarijs temporibus in uineam mittebātur, unus & idem dominus oſtenditur: uocat alios quidē ſtantes in initio mundi fabricationis, alios uero poſt hoc, & alios circa medieta-

B tem temporū, & alios progreſſis iam temporibus, item alios in fine, ut ſint quidem multi operarij ſecundū ſua ipſorum tempora, unus autem qui conuocat eos paterfamiliâs: Etenim uinea una, quoniā & una iuſtitia, & unus diſpenſator, unus enim ſpiritus dei qui diſponit omnia, ſimiliter autem & merces una: omnes enim acceperunt ſingulos denarios, imaginem & diſcretionem regis, agnitionem filij dei quæ eſt incorruptela, Et propter hoc à nouiſſimis cepit dare mercedem, quoniam in nouiſſimis temporibus manifeſtatus, dominus omnibus ſemetipſum repræſentauit. Et publicanus autē qui in oratione phariſæum ſuperauit, non quoniam alterum patrem adorabat, teſtimonium accepit à domino, quod ſit magis iuſtificatus, ſed quoniam cum magna humilitate ſine extollentia & ſine iactantia exomologeſim eidem deo faciebat. Et duorum autem filiorum parabola, eorum, qui in uineam mittuntur, quoniam alter quidem contradixit patri, & poſtea pœnitetur, quando nihil profuit ei pœnitentia, alter autem pollicitus eſt abire ſtatim, promittens patri, non abijt autem quoniam omnis homo mendax, & uelle quidem in promptu adiacet, nō inuenit autem perficere, unum & eundem oſtendunt patrem. Sed & arboris fici parabola, de qua dominus ait, Ecce iam triennium uenio, quærens fructū in hac arbore fici, & nō inuenio, Per prophetas aduentum ſuū ſignificans, per quos uenit aliquotiens exquirens iuſtitiæ fructū ab eis, quē nō inuenit, aperte manifeſtauit, & quoniam

uidetur arbor fici,propter prædictam cauſam:& ſine parabola autẽ dicebat A
ad Hieruſalem dominus. Hieruſalẽ Hieruſalem quæ interficis prophetas,
& lapidas eos qui mittũtur ad te,quoties uolui colligere filios tuos ſicut gal
aliâs aſcellas. lina pullos ſuos ſub † alas,& noluiſti,ecce relinquetur uobis domus ueſtra
deſerta. Quod enim per parabolam dictũ fuerat,Ecce trienniũ uenio quæ
rens fructũ,& manifeſte iterũ,quoties uolui colligere filios tuos,ſi nõ huius
aduentũ qui per prophetas eſt intelligamus,erit mẽdacium.Siquidẽ ſemel,
& tũc primum uenit ad eos,Sed quoniã & patriarchas qui elegit & nos idẽ
eſt uerbũ dei, & illos ſemper uiſitans per propheticũ ſpiritũ,& nos qui un
dique cõuocati ſumus per ſuũ aduentum,ſuper ea quæ dicta ſunt uere hæc
dicebat:Multi ab oriente & occaſu neniẽt,& recumbent cũ abraham, Iſaac,
& Iacob in regno cœlorũ,filij aũt regni ibunt in tenebras exteriores,ibi erit
fletus & ſtridor dentiũ.Si igit̃ hij qui præconiũ apoſtolorũ eius,ab orien
te & occidẽte credẽtes in eũ:cum Abraham, Iſaac,& Iacob in regno cœlorũ
recumbent participãtes cum eis epulationẽ,unus & idẽ deus oſtenditur,qui
elegit quidem patriarchas,uiſitauit uero populum,gentes uero aduocauit.

Oſtenſio quod homo liber ſit,& ſuæ poteſtatis, ad hoc ut poſſit
eligere bona uel contraria. Caput LXXI.

al' illud. Aliud †autẽ quod ait, Quotiens uolui cõgregare filios tuos,& noluiſti,
ueterẽ legem libertatis hominis manifeſtauit,quia liberũ eum deus fe
cit ab initio,habentem ſuam poteſtatem, ſicut & ſuã animam,ad utendum B
al' ſententia. *ſcientia dei uoluntarie,& non coactũ à deo. Vis enim à deo nõ fit,ſed bo
na ſententia adeſt illi ſemper.Et propter hoc conſilium quidẽ bonũ dat o
mnibus. Poſuit autem in homine poteſtatem electionis,quemadmodum
& in angelis. Etenim angeli rationabiles, uti hij quidem qui obediſſent,iu
ſte bonũ ſunt poſſidentes, datũ quidẽ à deo,ſeruatũ uero ab ipſis.Qui autẽ
nõ obedierũt,iuſte nõ inuenientur cũ bonis,& meritã pœnã percipiẽt.Quo
niam deus quidem dedit benigne bonum, ipſi uero non cuſtodierunt dili
genter illud,neq; precioſum arbitrati ſunt,ſed ſupereminẽtiã bonitatis con
tempſerunt. Abijcientes igitur bonum & quaſi reſpuẽtes,merito omnes iu
ſtum iudiciũ incidẽt dei, quẽadmodũ & apoſtolus Paulus in epiſtola quæ
eſt ad Romanos,teſtificatus eſt dicẽs ita,An diuitias bonitatis eius,& pati
entiæ,&longanimitatis contemnis,ignorans quoniã bonitas dei in pœnitẽ
tiam te adducit,Secundũ autẽ duritiã tuã,& cor impœnitẽs theſaurizas tibi
metipſi iram in diem iræ & reuelationis iuſti iudicij dei. Gloria autem & ho
nor,inquit, omni operanti bonum.Dedit ergo deus bonum,quemadmo
dum & Apoſtolus teſtificatur in eadem epiſtola,& qui operantur quidem
illud,gloriã & honorẽ percipiẽt, quoniã operati ſunt bonũ,cum poſſint nõ
operari illud. Hij autem qui illud non operantur,iudicium iuſtum recipient
dei,quoniam non ſunt operati bonum,cum poſſint operari illud.

Oſtenſio

Oſtenſio quod non natura quidam boni ſint, quidam uero ma-
A li, & quod in hominis electione ſit bonum. Caput LXXII.

SI autem naturaliter quidã boni, quidã uero mali facti fuiſſent, neq; laudabiles eſſent quia boni ſunt, tales enim facti fuerãt. Sed neq; illi uituperabiles, & ipſi enim tales fuerant inſtituti. Sed quoniam omnes eiuſdem ſunt naturæ, & potentes retinere & operari bonũ, & potentes rurſum amittere id & non facere, iuſte etiã apud homines ſenſatos, quanto magis apud deum alij quidem laudantur, & dignum percipiũt teſtimonium electionis bonæ & perſeuerantiæ, Alij uero accuſantur, & dignum percipiunt damnũ, eo quod iuſtum & bonum reprobauerint. Et ideo prophetæ hortabantur homines iuſtitiam agere, bonum quoque operari, ſicut per multa oſtendimus, quia in nobis ſit hoc, & propter multam negligentiam in obliuionem inciderimus, & conſilio egeamus bono, propter quod bonus deus præſtabit bonum cõſilium † perfectis. Propter hoc autem & dominus luceat lumen ueſtrum, dicebat, corã hominibus, ut uideant bona facta ueſtra & glorificẽt patrem ueſtrum qui in cœlis eſt. Et attendite uobis ne forte grauent corda ueſtra in crapula & ebrietate, & ſollicitudinibus ſecularibus. Et ſint lumbi ueſtri præcincti, & lucernæ ardentes, & uos ſimiles hominibus expectantibus dominum ſuum, quando reuertatur à nuptijs, ut cum uenerit & pulſauerit, aperiatis ei. Beatus ſeruus ille quem cũ uenerit dominus eius,
B inuenerit ita facientem. Et iterum, Seruus qui ſcit uoluntatem domini ſui, & non facit, uapulabit multis. & , Quid mihi dicitis domine domine, & non facitis quæ dico. & iterum, Si autem dicat ſeruus in corde ſuo, tardat dominus meus, & incipiat cædere conſeruos, & manducare, & bibere, & inebriari, ueniet dominus eius in die qua non ſperat, & diuidet eum, & partem eius cum hypocritis ponet, & omnia talia quæ liberum, & ſuæ poteſtatis oſtendunt hominem, & quia *conſilium inſtruat deus, adhortans nos ad ſubiectionem ſibi, auertans ab incredulitate, non tamen de uiolentia cogens. Etenim ipſum Euangelium ſi noluerit quis ſequi, licet quidem, non tamen expedit. Inobedientia enim dei, & amiſſio boni eſt quidem in hominis poteſtate, Læſionem autem & damnũ nõ quamlibet infert, & propter hoc Paulus ait, Omnia licent, ſed non omnia expediunt, & libertatem referens hominis, quapropter & omnia licent, non cogente eum deo, & id non expedit, oſtendens ut non ad uelamen malitiæ abutamur libertate, non enim hoc expedit, Et iterum ait, Loquimini ueritatem unuſquiſque cũ proximo ſuo, & omnis ſermo malus de ore ueſtro non exeat, aut turpitudo, aut uaniloquium, aut ſcurrilitas, quæ ad rem non pertinent, ſed magis gratiarum actio. &. Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem lumen in domino, quaſi filij lucis honeſte ambulate, non in comeſſationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & in libidinibus, nõ in ira & zelo, & hæc quidem † feciſtis, ſed ab

aliàs per prophetas.

aliàs, cõſilio.

aliàs fuiſtis.

luti eſtis,ſed ſanctificati eſtis,in nomine domini noſtri.Si igitur non in no-
bis eſſet facere hæc,aut nõ facere,quam cauſam habebat Apoſtolus,& mul- A
to prius ipſe dominus conſilium dare,quæ quidem facere,à quibuſdam ue-
ro abſtinere? Sed quoniam liberæ ſentẽtiæ ab initio eſt homo,& liberæ ſen
tentiæ eſt deus,cuius ad ſimilitudinem factus eſt, ſemper cõſilium datur ei,
continere bonum,quod perficitur ex ea quæ eſt ad deum obedientia,& nõ
tantum in operibus,ſed etiam in fide liberum, & ſuæ poteſtatis arbitriũ ho
mini ſeruauit dominus,dicẽs,Secundum fidem tuam fiat tibi.propriam fi-
dem hominis oſtendens, quoniã propriam ſuã habet ſententiã. Et iterum,
Omnia poſſibilia credenti,&,Vade,ſicut credidiſti, fiat tibi,Et omnia talia
ſuæ poteſtatis ſecundum fidem oſtendunt hominem. Et propter hoc is qui
credit ei,habet uitam æternam.Qui autem nõ credit filio, non habet uitam
æternam,ſed ira dei manebit ſuper ipſum. Secũdum hanc igitur rationem,
& ſuum proprium oſtendens dominus, & ſui arbitrij ac ſuæ poteſtatis ho-
minem ſignificans,dicebat ad Hieruſalem. Quotiens uolui congregare fi-
aliâs aſcellis. lios tuos quemadmodum gallina pullos ſuos ſub†alas, & noluiſti,quapro
pter relinquetur uobis domus ueſtra deſerta. Qui autem hijs contraria di-
cunt, ipſi impotentem introducunt dominum, ſcilicet quaſi non potuerit
perficere hoc quod uoluerit. Aut rurſum ignorantem naturam Choicos,ut
ipſi dicunt,& eos qui non poſſunt accipere eius incorruptelam.Sed oporte-
bat,inquit,eum neque angelos tales feciſſe,ut poſſent tranſgredi,neque ho- B
mines,qui ſtatim ingrati exiſterent in eum,quoniam rationabiles,& exami
natores,& iudiciales facti ſunt,& non quemadmodum irrationabilia, ſiue
inanimalia,quæ ſua uoluntate nihil poſſunt agere, Sed cum neceſſitate,&
ui ad bonum trahuntur,in quibus unus ſenſus & unus mos inflexibilis,&
ſine iudicio, qui nihil aliud eſſe poſſunt,præter quàm quod facti ſunt. Sic
autem nec ſuaue eſſet eis quod eſt bonum, neque precioſa communicatio
dei,neque magnopere appetendum bonum,quod ſine ſuo proprio motu,
& cura & ſtudio prouenìſſet, ſed ultro & otioſe inſitum, Ita ut eſſent nulli-
us momenti boni, eo quod natura magis,quàm uoluntate tales extiterint,
& ultroneum haberent bonum, ſed non ſecundum electionem: Et propter
hoc nec hoc ipſum intelligentes, quoniam pulchrum ſit quod bonum, ne-
que fruentes eo? Quæ enim fruitio boni apud eos qui ignorant? Quæ au-
tem gloria hijs,qui non ſtuduerint illud? Quæ autem corona hijs, qui nõ
aliâs violentum eam ut uictores in certamine conſecuti ſunt? Et propter hoc dominus† uio-
lentium dixit regnum cœlorum, & qui uim faciunt,inquit, diripiunt illud.
Propter hoc autem & Paulus ait ad Corinthios, Non ſcitis quoniam hij
qui in ſtadio currunt, omnes quidem currunt,ſed unus accipit brauium: ſic
currite ut comprehendatis. Omnis autẽ qui agonizat in omnibus continẽs
eſt. Ille quidem ut corruptibilem accipiat coronã, nos autem incorruptam.
Ego au-

Ego autem ſic curro, non in incertum, ſic pugno,non quaſi aërem cædens, A ſed liuidum facio corpus meum,in ſeruitutem redigo, ne forte alijs prædicans, ipſe reprobus efficiar. Bonus igitur agoniſta, ad incorruptelæ agonē adhortatur nos, uti coronemur & precioſam arbitremur coronam,uidelicet quæ per agonē nobis acquiritur, ſed nō ultro coalitam. Et quanto per agonem nobis aduenit,tanto eſt precioſior. Quanto autem precioſior,tanto eam ſemper diligamus. Sed neque ſimiliter diliguntur ea,quæ ultro adueniunt,quàm illa quæ cum multa ſollicitudine adinueniuntur. Quoniam igitur pro nobis erat plus diligere deum, cum agone hoc nobis adinuenire, & dominus docuit,& Apoſtolus tradidit. Et aliàs autem eſſet uidelicet noſtrū inſenſatum bonū,quod eſt ſed ne exercitatum. Sed & uidere nō tantum nobis eſſet deſiderabile, niſi cognouiſſemus quantum eſſet malum non uidere. Et bene ualere autem, male ualentis experientia honorabilius efficit, & lucem tenebrarum comparatio, & uitam mortis. Sic & cœleſte regnum honorabilius eſt hijs qui cognouerunt terrenum. Quanto autem honorabilius,tanto magis diligimus illud. Et ſi plus illud dilexerimus,clariores erimus apud deum. Pro nobis igitur omnia hæc ſuſtinuit dominus,uti per omnia eruditi in omnibus futurū ſimus cauti, & perſeueremus in omni eius dilectione, rationabiliter edocti diligere deum: deo quidē magnanimitatē præſtante in apoſtaſia hominis,homine autem erudito per eam, quemad‑
B modum & propheta ait, Emendabit te abſceſſio tua, præfiniēte deo omnia ad hominis perfectionē,& ad†ædificationem, & manifeſtationem diſpoſi‑ als efficaciam
tionum,uti & bonitas oſtendatur,& iuſtitia perficiatur, & eccleſia ad figurā imaginis filij eius coaptetur,& tandem aliquādo maturus fiat homo,in tantis matureſcens ad uidendū & capiendum deum.

Quæ cauſa fuerit,quod non ab initio perfectus factus eſt homo. Caput LXXIII.

SI hoc dicat aliquis. Quid enim? Non poterat ab initio deus perfectum feciſſe hominem? Sciat quoniam deus quidem, cum ſemper ſit idem, & innatus,quantum ad ipſum eſt,omnia poſſibilia ei. Quæ autem facta ſunt ab eo, ſecundum quod poſtea facturæ initium habuerunt, ſecundum hoc & minora eſſe oportuit eo qui ſe fecerit. Nec enim poterāt infecta eſſe quæ nuper facta ſunt. propter quod autem nō ſunt infecta, propter hoc,& ideo deficiunt à perfecto.

Et ſecundum quid omnia quæ facta ſunt indigent perfecto,& unde eſt indigentia. Cap. LXXIIII.

SEcundum enim quod ſunt poſteriora, ſecundum hoc & infantilia, & ſecundum quod infantilia,ſecundum hoc & inſueta,& inexercitata ad perfectā diſciplinā. Quemadmodū enim mater poteſt præſtare perfectā eſcā infanti,ille aūt adhuc nō poteſt robuſtiorē ſe percipere eſcā, Sic & deus ipſe quidem

A talis factus,& plaſmatus homo ſecūdum imaginem,& ſimilitudinem conſtituitur infecti dei, patre quidē bene ſentiente, filio uero miniſtrāte & formante, ſpiritu uero nutriente & augēte, homine uero paulatim proficiente, & perueniente ad perfectū, id eſt proximū infecto fieri. Perfectus enim eſt infectus, hic autem eſt deus. Oportuerat autem hominem primo fieri,& factum augeri,& auctum corroborari,& corroboratū multiplicari,& multiplicatum conualeſcere, conualeſcentem uero glorificari, & glorificatum uidere ſuum dominum. Deus enim eſt, qui habet uideri. Viſio autē dei efficax eſt incorruptelæ. Incorruptela uero proximū faciet eſſe deo. Irrationabiles igitur omni modo, qui nō expectant tempus augmenti,& ſuæ naturæ infirmitatem aſcribūt deo. Neq; enim deum, neq; ſemetipſos ſcientes, inſatiabiles & ingrati, nolentes primo eſſe hoc quod & facti ſunt, homines paſſionum capaces, ſed ſupergradientes legem humani generis,& antequam fiant homines, iam uolunt ſimiles eſſe factori deo,& nullā eſſe differētiā infecti dei, & nunc facti hominis, qui plus irrationabiles ſunt, quā muta animalia. Hæc enim nō imputāt deo, quoniam non homines fecit ea, ſed unumquodq; eo quod factum eſt, quoniā eſt, gratias agit. Nos enim imputamus ei quoniā non ab initio dij facti ſumus, ſed primo quidem homines, tunc demum dij, quamuis deus ſecundum ſimplicitatem bonitatis ſuæ hoc fecerit, ne quis eū putet inuidioſum aut †inconſtantem. Ego, inquit, dixi dij eſtis,& filij excelſi *alias. impræſtantem.*

B omnes. Nobis autem poteſtatem diuinitatis baiulare non ſubſtinentibus: Vos autem, inquit, ſicut homines moriemini: Vtraq; referēs, & illud quod eſt benignum ſuæ donationis, & infirmitatem noſtram,& quod eſſemus noſtræ poteſtatis. Secūdum enim benignitatem ſuam, bene dedit bonum, & ſimiles ſibi, ſuæ poteſtatis homines fecit, ſecundum autem prouidentiam ſciuit hominum infirmitatem,& quæ uentura eſſent ex ea, ſecūdum autem dilectionem & uirtutem, uinci factæ naturæ ſubſtantiam. Oportuerat autē primo naturā apparere, poſt deinde uinci & abſorbi mortale ab imortalitate,& corruptibile ab incorruptibilitate, & fieri hominem ſecundum imaginem & ſimilitudinem dei, agnitione accepta boni & mali.

Quæ eſt agnitio boni & mali,& quemadmodum homo cum indictoaudiens fuiſſet, inualuit deus per dictiaudientiam meliorem fieri hominem. Caput LXXVI.

AGnitionem autem accepit homo boni & mali. Bonum eſt autem obedire deo,& credere ei,& cuſtodire eius præceptū,& hoc eſt uita hominis, quemadmodum nō obedire deo malum,& hoc eſt mors eius. Magnanimitatem igitur, præſtante deo, cognouit homo & bonum obedientiæ,& malum inobedientiæ, uti, oculum mentis, utrorumq; accipiens experimentū, electionem meliorū cum iudicio faciat,& nunq; ſegnis, neq; negligens præcepti fiat dei, & id quod aufert ab eo uitam, id eſt, non obedire deo, ſciens

quoniam

quoniā bonum eſt,ut cū omni intentione diligenter cuſtodiat.Propter hoc A etiā duplices habuit ſenſus,utrorumq; agnitionē habentes,ut electionē meliorum cū diſciplina faciat.Diſciplinam autem boni quemadmodū habere potuiſſet,ignorans quod eſt cōtrariū:firmior eſt enim & indubitata ſubiacentium apprehenſio,quā ea quæ eſt ex ſuſpicione cōiectura. Quemadmodum enim lingua per guſtū accipit exprimentum dulcis & amari,& oculus per uiſionē diſcernit quod eſt nigrum ab albo,& auris per auditū differentias ſonorū ſcit:Sic & mens per utrorumq; experimentū diſciplinā boni accipiens,firmior ad conſeruationē eius efficitur,obediens deo,Inobedientiā quidē primum reſpuens per pœnitentiā, quoniam amarū & malum eſt,deinde ex comprehenſione diſcens,qualeſit quod contrariū eſt bono & dulcedini,ne tenet quidem unquā inobedientiam guſtare dei.Si autē utrorumq; eorum cognitionē,& duplices ſenſus cognitionis quis defugiat,latenter ſemetipſum occidit hominē.Quēadmodū igitur erit deus,qui nondū factus eſt homo,quomodo autē perfectus nuper effectus? Quomodo autem immortalis,qui in natura mortali nō obediuit factori? Oportet enim te quidē primo ordinē hominis cuſtodire,tunc deinde participare gloriæ dei.Non enim tu deum facis,ſed deus te facit. Si ergo opera dei es,manum artificis tui expecta,opportune omnia faciētem, opportune autem quantum ad te adtinet qui efficeris:præſta ei autem cor tuum molle & tractabile,& cuſtodi figuram qua te figurauit artifex,habens in ſemetipſo humorem,ne induratus amittas ueſtigia digitorum eius.Cuſtodiens autem compaginationem, B aſcendens ad perfectum,ab artificio enim dei abſconditur,quod eſt in te lutum,fabricauit ſubſtantiam in te,manus eius liniet te ab intus,& à foris auro puro,& argento,& in tantum ordinabit te,ut & ipſe rex concupiſcat ſpeciem tuam.Si uero ſtatim obduratus reſpuas artē eius,& ingratus exiſtas in eum,quoniam homo factus es,ingratus deo factus,ſimul & artem eius, & uitam amiſiſti,Facere enim proprium eſt benignitatis dei,fieri autē proprium eſt hominis naturæ. Si igitur tradideris ei quod eſt tuum,id eſt,fidē in eum,& ſubiectionem,percipies eius artem,& eris perfectum opus dei. Si autem non credideris ei,& fugeris manus eius,erit cauſa imperfectionis in te,qui non obediſti,ſed non in illo qui uocauit. Ille enim miſit qui uocarent ad nuptias,qui autem non obedierunt ei,ſemetipſos priuauerunt regia cœnā.Sed ille qui non conſequitur eam,ſibimet ſuæ imperfectionis eſt cauſa. Nec enim lumen deficit propter eos, qui ſemetipſos excæcauerunt.Sed illo perſeuerante quale & eſt,excæcati per ſuam culpam,in caligine conſtituuntur:neq; lumen cum magna neceſſitate ſubijciet ſibi quenquam,neq; deus cogit eū qui nolit continere eius artē.Qui igitur abſtiterunt à paterno lumine,& tranſgreſſi ſunt legem libertatis, per ſuā abſtiterunt culpam,liberi arbitrij & ſuæ poteſtatis facti. Deus autem omnia præſciens,utriſque aptas

præpara

A præparauit habitationes,eis quidē qui inquirunt lumen incorruptibilitatis, & ad id recurrūt, benigne donans hoc quod concupiſcunt lumen,alijs uero id contemnētibus & auertentibus ſe ab eo,& id fugientibus,& quaſi ſemet ipſos excæcantibus,congruētes lumini aduerſantibus præparauit tenebras, & his qui fugiunt ei eſſe ſubiecti, conuenientem ſubdidit pœnam:Subiectio autem dei requietio eſt æterna, ut hij qui fugiunt lumen, dignum fugæ ſuæ habeant locum,& qui fugiunt æternam requiem, congruētem fugæ ſuæ habeant habitationem: Cum autem apud deum omnia ſint bona,qui ex ſua ſententia fugiunt deum, ſemetipſos ab omnibus fraudant bonis.Fraudati autem omnibus erga deum bonis,conſequenter in dei iuſtum iudicium incident.Qui enim fugiunt requiem,iuſte in pœna conuerſabuntur,& qui fugerunt lumen,iuſte inhabitabūt tenebras.Quemadmodum autē in hoc temporali lumine qui fugiunt illud, ipſos ſe tenebris mancipant, ita ut ipſi ſibi cauſa fiant,quod deſtituuntur à lumine, & inhabitāt tenebras,& nō lumen cauſa eſt huiuſmodi conuerſationis,quemadmodum prædiximus:Sic æternum dei qui fugiunt lumen, quod continet in ſe omnia bona,ipſi ſibi cauſa ſunt ut æternas inhabitent tenebras, deſtituti omnibus bonis, ſibimetipſi cauſa huiuſmodi habitationis facti. Vnus igitur & idē deus pater,qui quidem concupiſcentibus eius communicationem,& perſeuerantibus in ſubiectione eius, quæ ſunt apud ſe præparata bona, Principi autem abſceſſionis
B diabolo, & qui cum eo abſceſſerunt angelis,æternum ignem præparans,in quem mittuntur,inquit dominus,illi,qui in ſiniſtra ſeparati ſunt.

Quid eſt quod à propheta dictum eſt, Ego deus zelans, faciens pacem,& condens mala. Cap. LXXVII.

ET hoc quod à propheta dictū eſt,Ego deus zelans,faciens pacē,& condens mala,in eos quidē qui pœnitentiā agent, & conuertuntur ad eum faciēs pacē,& amicitiā,& unitatē componēs.Super eos uero qui pœnitentiā nō agunt,ſed fugiunt eius lumen,ignē æternū,& exteriores tenebras præparans,quæ quidē ſunt mala hijs qui incidunt in ea,ſed bona ex iuſtitia dei.

Oſtenſio quoniam non alius eſt,qui requiem dat pater,alius qui ignem præparat deus,ſed unus & idem. Cap. LXXVIII.

SI autem alius quidem eſſet qui requiem donat pater, & alius qui ignem præparauit deus,fuiſſent æque differētes & filij. Alius quidem in patris regnum mittens,alius uero in æternum ignem.Sed quoniam unus & idem dominus,ſeparari demonſtrauit in iudicio omne genus humanum,quemadmodū paſtor ſegregat oues ab hædis,& alijs quidē dicit,Venite benedicti patris mei,percipite regnum,quod paratū eſt uobis,alijs uero,Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, quem præparauit pater meus diabolo & angelis eius,Vnus & idem pater manifeſtiſſime oſtēditur, faciens pacem & cōdens mala,præparans utriſq; quæ ſunt apta, quēadmodum & unus iu

dex utroſq; in aptum mittens locum, quemadmodum & in zizaniorum & tritici parabola manifeſtauit dominus, dicens, Queadmodum colliguntur zizania & in ignem mittuntur, ſic erit in conſummatione ſeculi, mittet filius hominis angelos ſuos, & colligẽt de regno eius omnia ſcãdala, & eos qui faciunt iniquitatẽ, & mittẽt eos in clibanum ignis, illic erit fletus & ſtridor dentium. Tunc iuſti fulgebũt ſicut ſol in regno patris ipſorũ. Qui ergo regnum præparauit iuſtis pater, in quod aſſumpſit filius eius dignos, mittẽt hij qui à filio hominis miſſi ſunt angeli, ſecundũ iuſſum dei. Hic enim in agro ſuo bonum ſemen ſeminauit. Ager autem, inquit, ſeculum eſt. Cum autẽ dormirẽt homines uenit inimicus, & ſuperſeminauit zizania inter frumentũ & abijt. A

Ex tũc enim apoſtata eſt angelus hic & inimicus, ex quo zelauit plaſma dei, & inimicum illũ deo facere aggreſſus eſt. Quapropter & deus eũ quidẽ qui à ſemetipſo zizaniam abſcõſe ſeminauit, id eſt trãſgreſſionem, quam ipſe intulit, ſeparauit à ſua conuerſatione, Eum autẽ qui negligenter quidem, ſed male accepit inobedientiam, hominem miſeratus eſt, & retorſit inimicitiam per quam inimicum deo facere uoluit, in ipſum inimicitiarum autorem, auferens quidem ſuã, quæ erat aduerſus hominem inimicitiam, retorquens autem illam, & mittens illam in ſerpẽtem, Quemadmodum & ſcriptura ait dixiſſe ſerpenti dominum, & inimicitiam ponam inter te & mulierem, & inter ſemen tuum & inter ſemen mulieris, Ipſe tuum calcabit caput, & obſeruabis calcaneum eius: Et inimicitiam hanc dominus in ſemetipſum recapitulauit, B de muliere factus homo, & calcans eius caput, queadmodum in eo qui ante hunc eſt libro oſtendimus. Quoniã angelos quoſdã dixit diabolos, quibus æternus ignis præparatus eſt, Et rurſus in zizanijs ait, Zizania ſunt filij maligni, neceſſarium eſt dicere, quoniam omnes qui ſunt abſceſſionis aſſcripſit illi, qui princeps eſt huius tranſgreſſionis, ſed non ille quidem natura aut angelos, aut homines fecit. Nihil enim in totum diabolus inuenitur feciſſe, uidelicet cum & ipſe creatura ſit dei, quemadmodum reliqui angeli. Omnia enim fecit deus, queadmodum & Dauid ait, de omnibus huiuſmodi, Quoniam ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe præcepit & creata ſunt.

Quare angeli, diaboli & filij nequitiæ dicti ſunt. Cap. LXXIX.

CVm igitur à deo omnia facta ſint, & diabolus ſibimetipſi, & reliqs factus eſt abſceſſionis cauſa, iuſte ſcriptura eos qui in abſceſſione perſeuerant ſemper filios diaboli, & angelos dixit maligni. Filius enim, quemadmodum & quidã ante nos dixit, dupliciter intelligitur, Alius quidẽ ſecundũ naturam, eo quod natus ſit filius, Alius autẽ ſecundũ id quod factũ eſt reputatur filius, licet ſit differẽtia inter natum & factum. Quoniã ille quidẽ ex eo natus eſt, ille autẽ ab ipſo factus eſt, ſiue ſecundũ conditionẽ, ſiue ſecũdum doctrinæ magiſteriũ. Qui enim ab aliquo edoctus eſt uerbo, filius docẽtis dicitur, & ille eius pater, Secundũ igitur naturã, quæ eſt ſecundũ conditionẽ,

ut ita

A ut ita dicam, omnes filij dei ſumus, propter quod à deo omnes facti ſumus. Secundũ autem dictoaudientiam, & doctrinam, non omnes filij dei ſunt, ſed qui credunt & faciunt eius uoluntatem. Qui autẽ non credunt, & non faciunt eius uoluntatem, filij & angeli ſunt diaboli, ſecundum id quod opera diaboli faciunt. Quoniã autem ita ſe habet hoc, in Eſaia dixit, Filios genui & exaltaui, ipſi autem me ſpreuerũt. Et iterum quæ dicit, Filios alienos eos, ita, Filij alieni mentiti ſunt mihi: ſecundũ naturã filij ſunt, propter hoc quod ab eo facti ſunt, ſecundum autem opera non ſunt filij.

Quid illi, & ob quam cauſam, Progenies uiperarum, qui non obediunt Euangelio. Cap. LXXX.

QVemadmodum enim in hominibus † indictoaudientes patribus filij abdicati, natura quidẽ filij eius ſunt, lege uero alienati ſunt, non enim hæredes fiũt naturalium parẽtum: eodẽ modo apud deũ, qui nõ obediũt ei, abdicati ab eo deſierunt filij eius eſſe, unde nec hæreditatem eius percipere poſſunt, quẽadmodum Dauid ait, Alienati ſunt peccatores ab utero, ira eis ſecundum ſimilitudinem ſerpẽtis. Et propter hoc quos ſciebat hominũ eſſe progeniem, dixit ſic, Progeniem uiperarum, ſecundũ ſimilitudinem horum animaliũ, in uarietate ambulãtes, & lædẽtes reliquos. Attẽdite enim, inquit, à fermento phariſæorũ, & Sadducæorum. Sed & de Herode dicens, Dicite, inquit, uulpi huic, nequam aſtutiam eius & dolum ſignificans. Quapropter

B Dauid propheta ait, Homo in honore poſitus, aſſimilatus eſt iumentis. Et iterum Hieremias ait, Equi furentes circa fœminas facti ſunt, unuſquiſq; ad uxorem proximi ſui hinniebat. Et Eſaias in Iudæa præconans, & cum Iſraël diſputans, principes Sodomorum, & populum Gomorrhæ docebat eos. Similes enim Sodomitis tranſgreſſione, & eadẽ quæ illi fecerunt peccata, eſſe apud eos ſignificãs, propter ſimilẽ operationem, eodẽ uocabulo uocãs eos, & quia nõ natura eſſent ſic facti à deo, ſed qui poſſent & iuſte agere, idem dicebat, cõſilium eis dans. Lauamini, mũdi eſtote, auferte nequitias ab animis ueſtris, ante oculos meos, quieſcite ab iniquitatibus ueſtris. Scilicet quoniã idem ipſi cum tranſgrederentur & peccarent, eandẽ quam Sodomitæ perceperunt obiurgationem. Cum enim conuerterẽtur, & pœnitentiam agerent, & quieſcerent à malitia, filij poterant eſſe dei, & hæreditatem conſequi incorruptelæ quæ ab eo præſtantur. Secundũ hanc igitur rationem, Angelos diaboli, & filios dixit maligni, qui diabolo credunt, & ea quæ ſunt eius, agunt. Qui quidẽ ab initio omnes ab uno dei facti ſunt, Verum quando credunt, & ſubiecti eſſe deo perſeuerant, & doctrinam eius cuſtodiunt, filij ſunt dei: Cum autem abſceſſerunt, & tranſgreſſi fuerunt, diabolo aſcribuntur principi, & qui primo ſibi, tũc & reliquis cauſa abſceſſionis factus eſt. Quoniam autem multi quidem domini ſermones, unum autem & eundem omnes annuntiant patrem factorem mundi huius, oportebat & nos propter eos qui

Indictoaudiẽtes una dictio eſt, pro inobedientes

in multis erroribus continētur, per multa cōfutare, ſi quo modo poſſent per A
multa cōfutati ad ueritatem cōuerti & ſaluari. Neceſſarium eſt autē, conſcri
ptioni huic cōſequenti, poſt domini ſermones ſubiungere Pauli quoqꝫ do/
ctrinā, & examinare ſententiam eius, & Apoſtolum exponere, quæcunqꝫ ab
hæreticis in totū non intelligētibus, quæ à Paulo dicta ſunt, alias acceperūt
interpretationes, explanare & demētiam inſenſationis eorū oſtēdere. Et ab
eodē Paulo, ex quo nobis quæſtiones inferūt, manifeſtare illos quidē men/
daces, Apoſtolum uero prædicatorē eſſe ueritatis, & omnia cōſonantia ueri
tatis præconio docuiſſe, unū deum patrē eum, qui locutus ſit ad Abraham,
qui legisdationē fecerit, qui prophetas præmiſerit, qui nouiſſimis tēporibus
filium ſuū miſerit, ſalutē ſuo plaſmati donās, quod eſt carnis ſubſtātia. Reli
quos igitur ſermones domini quos quidē nō per parabolas, ſed ſimpliciter
ipſis dictionibus docuit de patre, & expoſitionē epiſtolarū beati Pauli apo
ſtoli in alio libro diſponētes, integrū tibi opus exprobrationis, & euerſionis
falſo cognominatæ agnitionis præſtāte deo præueniemus, & nos ipſos & te
ad cōtradictionem omnium hæreticorū in quinqꝫ exercētes libris.

Quarti libri Irenæi finis.

ARGVMENTVM IN QVINTVM LIBRVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

IN hoc quinto libro quum multa ſcripturarum loca diligēter explicentur, B
quædā tamē inſunt, quæ niſi quis cōmode interpretetur, nō ſatis cōgruere
uidētur cū his dogmatibus, quæ hoc tēpore præſcribit eccleſia. Probat enim
Iuſtini martyris ſententiā, qui dixerit ſatanam nuſqꝫ auſum dicere blaſphe
miam aduerſus deū, priuſqꝫ adueniſſet in terras dominus, eo quod nōdum
cognoſceret damnationem ſuā. In altero loco uidetur ſentire animas exutas
corpore, nō ſtatim frui glorificāte uiſione dei, ſed abditas ſeruari in diē reſur
rectionis. De purgatorio nulla mētio, quin potius uidetur duplicem ſentire
reſurrectionem, primū animarum, mox corporum, ſic enim loquitur in calce
operis, Quum enim dominus in medio umbræ mortis abierit, ubi animæ
mortuorū erant, poſt deinde corporaliter reſurrexit, & poſt reſurrectionem
aſſumptus eſt, manifeſtum eſt, quia & diſcipulorum eius, propter quos &
hæc operatus eſt dominus, animæ abibunt in inuiſibilem locum definitum
eis à deo, & ibi uſqꝫ ad reſurrectionem commorabūtur, ſuſtinentes reſurre/
ctionem, poſt recipiētes corpora, & perfecte reſurgētes, hoc eſt corporaliter,
quēadmodum dominus reſurrexit, ſic uenient ad conſpectū dei. Hactenus
Irenæus, in quibus, quū ait, Poſt recipiētes corpora, Et perfecte reſurgētes,
ſubindicat aliquam animarum reſurrectionem imperfectam, ante recepta
corpora. Rurſum quū ait, Sic uenient ante conſpectū dei, ſignificat animas
non recipi in gloriam cœleſtem, ante reſurrectionē corporum, in quo errore
fuiſſe

A fuiſſe uidetur Ioannes pōtifex Romanus, eius nominis uigeſimus, coactus
opera Theologorum Pariſiorum ad palinodiam, coram Galliarum rege
Philippo, nō ſine buccina, quod indicat Ioannes Gerſon in ſermone de pa
ſcha. Quin & Hieronymus alicubi teſtatur eum ſenſiſſe cū Chiliaſtis, quum
aliâs, tū enarrās Ezechielis cap. 36. Sed in huiuſmodi multis ueteres illi cum
candore, nonnunꝙ & cū uenia legēdi ſunt, quod hæc tū temporis nondum
in quæſtionem uenerāt, aut ſi uenerant, nōdum excuſſis ſcripturis eccleſia ſu
per his ſuā ſententiam clara uoce pronunciarat. In prima quidē præfatione
dubitabamus, utrum græce ſcripſiſſet Irenæus an latine, nec adhuc certum
aliquid habemus, Niſi quod Hieronymus, eo loco quem modo citaui, teſta
tur eum fuiſſe Græcum, quanꝙ & hic dubitare licet, utrū natione Græcum
dixerit, an ſcriptorem græcum. Sed apparet illū de ſcriptura ſenſiſſe, quum
illum copulat cum Apollinare, quem conſtat græce ſcripſiſſe. Verba Hiero-
nymi ſic habēt, Quod & multi noſtrorum & præcipue Tertulliani liber, qui
inſcribitur, de ſpe fidelium, & Lactantij inſtitutionum uolumen ſeptimum
pollicetur, & Victorini Pictabionenſis epiſcopi crebræ expoſitiones, & nu-
per Seuerus noſter in dialogo, cui Gallo nomen impoſuit, Et, ut græcos no
minem, & primum extremumꝙ coniungam, Irenæus & Apollinaris. Hæc
Hieronymus. Adiuuant hanc opinionē tituli librorum græci. Tantū obſtre
pit, quod uerſus aliquot græcos admixtos uidemus illius libris, quod ab au
B tore fit uſitate, ab interprete nō item, tum quod nullus indicauit interpretis
nomen. Bene uale lector.

D. IRENAEI EPISCOPI

LVGDVNENSIS LIBER QVINTVS.

TRADVCTIS diligentiſſime omnibus hæreticis in quatuor libris, qui ſunt tibi ante hunc à nobis æditi, & doctrinis ipſorum manifeſtatis, euerſis quoꝙ hijs, qui irreligioſas adinuenerūt ſentētias, aliquid quidem ex propria uniuſcuiuſꝙ illorū doctrina, quam in ſuis cōſcriptis reliquerunt, aliquid autē & ratione, uniuerſis oſtēſionibus procedente, & ueritate oſtenſa, & manifeſtato præconio eccleſiæ, quod prophetæ quidem præconizauerunt, quēadmodum demōſtrauimus, perfecit autē Chriſtus, apoſtoli uero tradiderunt, à quibus eccleſia accipiens, per uniuerſum mundum, ſola bene cuſtodiēs, tradidit filijs ſuis: Quæſtionibusꝙ omnibus ſolutis, quæ ab hæreticis nobis proponebātur, & apoſtolorum doctrina explanata, & manifeſtatis pluribus, quæ à domino per parabolas & dicta ſunt & facta, In hoc libro quinto, qui eſt de traductione

 operis

operis uniuerſi,& euerſione falſo cognominatæ agnitionis,& reliqs doctri- A
nis domini noſtri, & ex apoſtolicis epiſtolis conabimur oſtenſiones facere,
quēadmodum poſtulaſti à nobis obedientibus tuo præcepto, quoniā & in
adminiſtratione ſermonis poſiti ſumus,& omni modo elaborātibus ſecun-
dū noſtram uirtutē plurima tibi quidē in ſubſidium præſtare aduerſus con
tradictiones hæreticorū,errantes autē retrahere,& cōuertere ad eccleſiā dei,
Neophytorum quoq; ſenſum cōfirmare, ut ſtabilē cuſtodiāt fidem, quam
bene cuſtoditā ab eccleſia acceperunt, ut nullo modo tranſuertātur ab hijs,
qui male docere eos,& abducere à ueritate conantur, oportebit te omnesq;
lecturos hanc ſcripturam, impenſius legere ea quæ à nobis prædicta ſunt,
ut & argumēta ipſa ſcias, aduerſus quæ contradictiones facimus. Sic enim
& legitime eis cōtradices,& de præparato accipis aduerſus eos contradictio
nes,illorum quidē ſententias per cœleſtem fidem uelut ſtercora abijciens,ſo
lum autē uerum & firmū magiſtrum ſequēs,uerbum dei Ieſum Chriſtum
dominum noſtrum,qui propter immenſam ſuā dilectionē factus eſt,quod
ſumus nos,uti nos perficeret eſſe,quod eſt ipſe. Non enim aliter nos diſcere
poteramus quæ ſunt dei,niſi magiſter noſter uerbum exiſtēs, homo factus
fuiſſet. Neq; enim alius poterat enarrare nobis quæ ſunt patris,niſi propriū
ipſius uerbum. Quis enim alius cognouit ſenſum domini? Aut quis alius
eius cōſiliarius factus eſt? Neq; rurſus nos aliter diſcere poteramus,niſi ma
giſtrum uidentes, & per auditum noſtrum uocem eius percipientes,uti imi B
tatores quidē operum,factores autē ſermonum eius facti, communionem
habeamus cū ipſo,à perfecto,& eo qui eſt ante omnē cōditionem augmen-
tum accipiētes,qui nunc nuper facti ſumus,à ſolo optimo & bono,& ab eo
qui habet donationem incorruptibilitatis, in eam quæ eſt ad eum ſimilitu-
dinem facti. Prædeſtinati quidē ut eſſemus qui nōdum eramus, ſecundum
præſcientiā patris, facti autē initium facturæ accepimus in præcognitis tem
poribus,ſecundū miniſtrationē uerbi,qui eſt perfectus in omnibus, quoniā
uerbum potens, & homo uerus, ſanguine ſuo rationabiliter redimens nos,
redemptionem ſemetipſum dedit pro hijs, qui in captiuitatem ducti ſunt.
Et quoniā iniuſte dominabatur nobis Apoſtaſia, & cū natura eſſemus dei
omnipotētis,alienauit nos contra naturam,ſuos proprios faciēs diſcipulos,
potens in omnibus dei uerbū, & nō deficiens in ſua iuſtitia,iuſte etiā aduer
ſus ipſam conuerſus eſt Apoſtaſiam, ea quæ ſunt ſua redimens ab ea,non
cum ui,quēadmodum illa initio dominabatur noſtri,ea quæ non erant ſua
inſatiabiliter rapiēs,ſed ſecundū ſuadelam,quemadmodum decebat deum
ſuadentem,& nō uim inferentem accipere,quæ ueluti neq; quod eſt iuſtum
confringeretur, neq; antiqua plaſmatio dei deperiret. Suo igitur ſanguine
redimente nos domino, & dante animam ſuā pro noſtra anima,& carnem
ſuam pro noſtris carnibus, & effundente ſpiritum patris,in adunitionem &

commu-

A communionem dei & hominum,ad homines quidem deponēte deum,per
ſpiritum, ad deum autem rurſus imponēte hominem per ſuam incarnatio-
nem,& firme,& uere in aduētu ſuo,donante nobis incorruptelam, per com
munionem quæ eſt ad deum,perierūt omnes hæreticorum doctrinæ. Vani
enim ſunt qui putatiue dicunt eum apparuiſſe, non enim putatiue hæc,ſed
in ſubſtātia ueritatis fiebant. Si autem cum homo non eſſet,apparebat ho-
mo, neq; quod erat uere, perſeuerauit ſpiritus dei, Quoniam inuiſibilis eſt
ſpiritus. Neq; ueritas quædam erat in eo. Non enim illud erat,quod uide-
batur. Prædiximus autē quoniā Abraham & reliqui prophetæ,prophetice
uidebant eum,id quod †futurum erat per uiſionem prophetantes. Si igitur ali, futurus
nunc & talis apparuit, nō exiſtens quod uidebatur,quædam prophetica ui
ſio facta eſt hominibus, & oportet alium expectare aduentum eius,in quo
talis erit,qualis tūc uiſus eſt prophetice. Oſtendimus autē quoniam idē eſt,
putatiue dicere eum uiſum,& nihil ex Maria accepiſſe. Neq; enim eſſet uere
ſanguinem & carnem habens, per quam nos redemit,niſi antiquam plaſ-
mationem Adæ in ſemetipſum recapitulaſſet. Vani igitur qui & à Valen-
tino ſunt hoc dogmatizantes,uti excludant ſalutē carnis,& reprobent plaſ-
mationem dei. Vani autē & Ebionei, unitionem dei & hominis per fidem
non recipientes in ſuam animam,ſed in ueteri generationis perſeuerātes fer
mento,neq; intelligere uolētes,quoniā ſpiritus ſanctus aduenit in Mariam,
B & uirtus altiſſimi obumbrauit eam,quapropter & quod generatum eſt,ſan
ctum eſt,& filius altiſſimi dei patris omniū,qui operatus eſt incarnationem
eius,& nouam oſtendit generationem,uti quemadmodum per priorem ge
nerationem mortem hæreditauimus, ſic per generationem hanc hæredita-
bimus uitam. Reprobāt itaq; hij commixtionem uini cœleſtis, & ſola aqua
ſecularis uolunt eſſe, non recipientes deum ad commixtionem ſuam, perſe-
uerant autem in eo qui uictus eſt Adam, & proiectus eſt de paradiſo, non
contemplātes, quoniam quemadmodum ab initio plaſmationis noſtræ in
Adam,ea quæ fuit à deo inſpiratio uitæ,unita plaſmati animauit hominē,
& animal rationabile oſtēdit, ſic in fine uerbum patris,& ſpiritus dei,aduni
tus antiquæ ſubſtantiæ plaſmationis Adæ, uiuentem & perfectum efficit
hominem, capientem perfectum patrem, ut quemadmodum in animali
omnes mortui ſumus,ſic in ſpirituali omnes uiuificemur. Non enim effugit
aliquando Adam manus dei, ad quas pater loquens,dicit,Faciamus homi
nem ad imaginem & ſimilitudinē noſtram. Et propter hoc in fine nō ex uo-
luntate carnis,neq; ex uolūtate uiri,ſed ex placito patris manus eius uiuum
perfecerunt hominem,uti fiat Adam ſecūdum imaginem & ſimilitudinem
dei. Vani autē & qui in aliena dicūt deum ueniſſe,uelut aliena concupiſcen-
tem,uti eum hominem qui ab altero factus eſſet exhiberet ei deo, qui neq;
feciſſet,neq; condidiſſet,ſed & qui deſolatus eſſet ab initio à propria homi-

num fabricatione. Non ergo iuſtus aduentus eius, qui ſecundū eos aduenit A
in aliena, neq; uere redemit nos ſanguine ſuo, ſi non uere homo factus eſt,
reſtaurans ſuo plaſmati, quod dictū eſt, In principio factum eſſe hominem
ſecundum imaginem & ſimilitudinem dei, non aliena in dolo diripiens, ſed
ſua propria iuſte, & benigne aſſumens. Quantum attinet quidem ad apo/
ſtaſiam, iuſte ſuo ſanguine redimens nos ab ea, quātum autem ad nos, qui
redempti ſumus, benigne. Nihil enim illi ante dedimus, neq; deſiderat ali/
quid à nobis, quaſi indigens. Nos autem indigemus eius quæ eſt ad eum
cōmunionis. Et propterea benigne effudit ſemetipſum, ut nos colligeret in
ſinu patris. Vani autem omnimodo, qui uniuerſam diſpoſitionem dei con/
temnunt, & carnis ſalutem negant, & regenerationem eius ſpernunt, dicētes
Eucharistia non eam capacem eſſe incorruptibilitatis. Sic autem ſecundū hæc uidelicet,
nec dominus ſanguine ſuo redemit nos, neq; calix euchariſtiæ communica/
tio ſanguinis eius, neq; panis quem frangimus communicatio corporis eius
eſt. Sanguis enim non eſt, niſi à uenis & carnibus, & à reliqua quæ eſt ſecun
dum hominem ſubſtātia, qua uere factum uerbum dei, ſanguine ſuo rede/
mit nos. Quemadmodum & Apoſtolus eius ait, In quo habemus redem/
ptionem, per ſanguinem eius, & remiſſionem peccatorum. Et quoniā mem/
bra eius ſumus, & per creaturam nutrimur, Creaturam autem ipſe nobis
als.cum præſtat, ſolem ſuum oriri faciens, & pluens quemadmodum uult, eum cali/
cem qui eſt creatura, ſuum corpus cōfirmauit, ex quo noſtra auget corpora. B
Quando ergo & mixtus calix, & factus panis, percipit uerbum dei, fit eucha
riſtia ſanguinis & corporis Chriſti, ex quibus augetur & conſiſtit carnis no
ſtræ ſubſtantia. Quomodo carnem negāt capacem eſſe donationis dei, qui
eſt uita æterna, quæ ſanguine & corpore Chriſti nutritur, & membrū eius,
quemadmodum & Apoſtolus ait, in ea quæ eſt ad Epheſios epiſtola, Quo/
niam membra ſumus corporis eius, de carne eius, & de oſſibus eius, non de
ſpiritali aliquo, & inuiſibili homine dicēs hæc, Spiritus enim neq; oſſa, neq;
carnes habet, ſed de ea diſpoſitione quæ eſt ſecundū hominem, quæ ex car/
nibus, & neruis, & oſſibus conſiſtit, quæ de calice, qui eſt ſanguis eius nutri/
tur, & de pane qui eſt corpus eius augetur. Et quemadmodum lignum uitis
depoſitum in terra, ſuo fructificat tempore, & granum tritici decidens in ter
ram, & diſſolutum multiplex ſurgit, per ſpiritū dei, qui continet omnia, quæ
deinde per ſapientiam in uſum hominibus ueniunt, & ſanguis Chriſti, ſic &
noſtra corpora ex ea nutrita & repoſita in terrā, & reſoluta in ea reſurgent
in ſuo tempore, uerbo dei reſurrectionem eis donāte, in gloriam dei patris.
Qui huic mortali immortalitatem circundat, & corruptibili incorruptelam
gratuito donat, quoniam uirtus dei in infirmitate perficitur, ut nō quaſi ex
nobiſipſis habentes uitā, inflemur aliquādo & extollamur aduerſus deum,
ingratam mentem accipientes, experimento autem diſcentes, quoniam ex
illius

A illius magnitudine, & non ex noſtra natura habemus in æternum perſeue- rantiam, neq; ab ea quæ eſt circa deum gloria, ſicuti eſt fruſtremur aliquan- do, neq; noſtram naturam ignoremus, ſed ut ſciamus, & quid deus poteſt, & quid homo beneficij accipit, & non erremus aliquãdo à uera comprehen ſione eorum quæ ſunt, & queãdmodum ſunt, id eſt dei & hominis. Et nun- quid forte quemadmodum prædiximus, propter hoc paſſus eſt deus fieri in nobis reſolutionem, ut per omnia eruditi, in omnibus ſimus diligentes, neq; deum, neq; noſmetipſos ignorãtes. Manifeſtiſſime autem Apoſtolus oſtendit, quoniam traditus eſt ſuæ infirmitati homo, ne elatus aliquando excideret à ueritate, in ſecunda quæ eſt ad Corinthios dicens, Et ut ſublimi- tate reuelationum nõ ſuperextollar, datus eſt mihi ſtimulus carnis, angelus ſatanæ, uti me colaphizet, Et ſuper hoc ter dominũ rogaui, ut abſiſtat à me, & dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea, Nam uirtus in infirmitate perficitur, Libenter enim gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me uirtus Chriſti. Quid ergo? dicet enim aliquis, Voluit ergo dominus Apoſtolum ſuum ſic colaphizari? & talem ſuſtinere infirmitatem? Etiam dicit uerbum, Virtus enim in infirmitate perficitur, meliorem efficiens hunc, per ſuam infirmitatem cognoſcit uirtutem dei. Quemadmodum enim didiciſſet ho- mo, quoniam ipſe quidem infirmus, & natura mortalis, Deus autem im- mortalis & potens, niſi id quod eſt in utroque didiciſſet experimento? Su

B am enim infirmitatem diſcere per ſuſtinentiam, nihil eſt malum, magis au tem & bonum eſt non oberrare in natura ſua. Extolli autem aduerſus deum, & præſumptionem ſuæ gloriæ aſſumere, ingratum reddens homi- nem, multum mali inferebat ei, ut ueritatem ſimul & dilectionem auferret ab eo eam, quæ eſt ad deum qui fecit eum. Vtrorumq; autem experiẽtia ue ram quæ eſt de deo & homine agnitionẽ indidit ei, & auxit eius erga deum dilectionem. Vbi autem augmentum eſt dilectionis, ibi maior gloria dei uirtute perficitur, hijs qui diligunt eum. Refutant igitur potentiam dei, & non contemplantur quod eſt uerum, qui infirmitatem intuentur carnis, uir- tutem autem eius qui ſuſcitat eam à mortuis, non contemplantur. Si enim mortale non uiuificat, & corruptibile non reuocat ad incorruptelam, iam non potens eſt deus. Sed quoniam potens eſt in hijs omnibus, de initio no ſtro cõtemplari debemus, Quoniã ſumpſit deus limũ de terra, & formauit hominem, & quidẽ multo difficilius, & incredibilius eſt, ex non exiſtentibus oſſibus, & neruis, & uenis, & reliqua diſpoſitiõe quæ eſt ſecundũ hominem facere ad hoc ut ſit, & quidem animalem & rationabilem facere hominem, ꝙ quod factum eſt, & deinde ſolutum eſt in terram, propter cauſas quas prædiximus, rurſus redintegrare, licet in illa ceſſerit, unde & initio eum qui non erat fecit ut eſſet, quando uoluit, multo magis eos qui iam fuerunt, rurſus reſtituet uolens, in eam quæ ab eo datur uitam. Inuenietur autem

perceptrix & capax caro uirtutis dei,quæ ab initio percepit artē dei,& aliud A
quidē factum eſt oculus uidēs,aliud auribus audiens,aliud manus palpans
& operās, aliud nerui undiq; condenſi, & continētes membra,aliud arteriæ
& uenæ,ſanguinis & ſpiritus trāſitoria. Aliud uero in uiſcera diuerſa. Aliud
ſanguis,copulatio animæ & corporis. Quid enim? Non eſt numerū dicere
uniuerſæ fabricationis, quæ eſt ſecundū membra hominis,quæ non ex alia
facta eſt,ſed ex magna ſapiētia dei. Quæ autē ſapientia participant deum,
participant & uirtutem eius. Nō igitur exors caro ſapiētiæ & uirtutis. Nam
uirtus eius quæ uitā præſtat in infirmitate perficitur, id eſt in carne. Dicant
autē nobis.qui dicunt nō eſſe capacem carnem, illius uitæ quæ datur à deo,
utrum uiuentes nunc,& participantes uitā dicant hæc,an in totum uitæ qui-
dem habentes nihil,mortuos autem ſemetipſos in præſenti confitebuntur.
Et ſi quidē mortui,quomodo & mouentur, & loquuntur,& reliqua faciunt,
quæ nō mortuorum ſed uiuorum ſunt opera? Si autem uiuunt nunc, & to-
tum illorum corpus participat uitæ, quo modo audent dicere non eſſe car-
nem participatricem uitæ,confitētes habere ſe uitam in præſenti? Simile eſt
quemadmodum ſi quis ſpongiam aquæ plenam tenens uel faculam ignis,
non poſſe participare aquæ dicant ſpongiam,neq; faculam igni. Eo modo
& hic uiuere ſe dicentes, & in ſuis membris exultantes, poſtea ſibimetipſis
contrarij exiſtentes, dicunt non eſſe membra ipſorum percapabilia uitæ. Si
autem hæc quæ eſt temporalis uita, cum ſit multo infirmior, quàm illa æterna B
uita,tamen tantum potens eſt,ut uiuificet noſtra membra mortalia,cur illa
quæ eſt æterna uita,non uiuificabit eam carnem,quæ iam meditata,& aſſueta
ſ;it portare uitam? Quoniam autē participatrix uitæ ſit caro,ad hoc quod
uiuet oſtenditur, uiuit enim in quantum deus uult uiuere, quoniam autem
& deus potens eſt præſtare uitam nobis qui uiuimus. Et dominus itaque
cum ſit potens uiuificare plaſma ſuum,& caro cum ſit,poſſit uiuificari,quid
ſupereſt quod prohibeat eam percipere incorruptelam, quæ eſt longa &
ſine fine à deo attributa uita? Latent autem ſemetipſos, qui alterum affin-
gunt patrem, & bonum eum uocant, infirmum & inutilem & negligen-
tem inferentes eum, ut non dicamus quoniam liuidum & inuidum in eo
quod dicant non uiuificari ab eo noſtra corpora. Cum enim dicant ea quæ
omnibus ſunt manifeſta,quoniam perſeuerant immortalia,utputa ſpiritus
& anima,& quæ ſunt alia, quoniam uiuificantur à patre, illud autem quod
non aliâs uiuificatur,niſi illi deus præſtet uitam,de reliquo aut impotentem
& infirmum oſtendit patrem ipſorum, aut inuidum & liuidum. Demiurgo
enim & hic uiuificante mortalia corpora noſtra, & reſurrectionem eis per
prophetas promittente, quemadmodum oſtēdimus, quis potentior & for-
tior & uere bonus oſtenditur? Vtrum Demiurgus,qui totum uiuificat ho-
minem,an falſo cognominatus ipſorū pater? Qui equidē quæ ſunt natura

A immortalia,quibus autē opus eſt ab eo adiutorio ut uiuant,non uiuificans benigne,relinquens illa negligenter in mortem. Vtrū ergo & hijs uitā pater ipſorum cū non poſſit,non præſtat,an cū poſſit? Sed quidē cum nō poſſit, non iam potens eſt neq; perfectus ſuper Demiurgum. Demiurgus enim præſtat,quemadmodum adeſt uidere,quod ille non poteſt præſtare.Si autem cum poſſit præſtare, non præſtat, iam nō bonus oſtēditur,ſed inuidus & malignus pater.Si autē & cauſam aliquam dixerint,per quam non uiuificat corpora pater ipſorum, ipſam cauſam maiorē neceſſe eſt apparere q̄ patrē, obtinētem benignitatē eius, & infirmabitur benignitas eius,propter cauſam eam,quæ ab ipſis dicitur.Quoniā autem poſſunt corpora percipere uitā,omnibus uidere eſt. Viuunt enim inquantū ea deus uult uiuere,& iam non poſſunt dicere,quod minime ualeant uitā capere.Si igitur propter neceſſitatem,& cauſam aliā quādam non uiuificātur,quæ poſſunt participare uitā, erit neceſſitati & cauſæ ſeruiens pater ipſorum, & non iam liber & ſuæ poteſtatis in ſentētia.Quoniā autem multo tempore perſeuerabāt corpora in quantum placuit deo bene habere, legant ſcripturas,& inuenient eos qui ante nos fuerūt,ſeptingentos & octingentos, & noningentos annos ſupergreſſos,& conſequebātur corpora ipſorum,longinquitatem dierum,& participabāt uitā,in quantū ea deus uiuere uolebat.Quid aūt de illis dicemus? Quoniam quidem Enoch placens deo,in quo placuit corpore trāſlatus eſt,
B tranſlationem iuſtorū præmonſtrans.Et Helias ſicut erat in plaſmatis ſubſtātia aſſumptus eſt,aſſumptionem patrū prophetans,& nihil impedit eos corpus in translatione,& aſſumptione eorū.Per illas enim manus,per quas in initio plaſmati ſunt, per ipſas & aſſumptionem & translationem acceperunt.Aſſuetæ enim erant in Adā manus dei†coaptare,& tenere,& baiulare ſuū plaſma,& ferre & ponere,ubi ipſæ uellent. Vbi ergo primus poſitus eſt homo ſcilicet in paradiſo,quemadmodum ſcriptura dicit,Et plantauit deus paradiſum in Edem contra oriētem,& poſuit ibi hominem quē plaſmauit, & inde proiectus eſt in hunc mundum non obediens.Quapropter dicunt presbyteri,qui ſunt apoſtolorum diſcipuli,eos qui trāslati ſunt,illuc translatos eſſe,Iuſtis enim hominibus & ſpiritum habentibus præparatus eſt paradiſus, in quem & Paulus apoſtolus aſportatus audiuit ſermones inenarrabiles,quātum ad nos in præſenti,& ibi manere eos qui translati ſunt uſq; ad cōſummationem conſpicātes incorruptelam.Si autem quis impoſſibile extimet tantis temporibus permanere homines, & Heliam non in carne aſſumptum,conſumptam autem carnem eius in igneo curru,intendat quoniam Ionas quidem in profundum proiectus eſt,& in uentrem Ceti abſorptus,ſaluus iterum exputus eſt terræ, iuſſu dei.Ananias etiam, & Azarias, & Mizaël miſſi in caminum ignis ſeptuplum exardentem, neq; nociti ſunt aliquid, neq; odor ignis inuentus eſt in eis.†Quid igitur affuit illis manus dei,

alſ,capere

alſ,qua

dei,& inopinata,& impoſſibilia naturæ hominum in eis perficiẽs. Quid mi A
rum ſi in hijs qui trãſlati ſunt effecit aliquid inopinatũ, deſeruiens uolũtati
patris? Hæc autẽ eſt filius dei,queãdmodum ſcriptura ait dixiſſe Nabucho
donoſor regem, Nónne tres uiros miſimus in caminum, & ecce ego uideo
quatuor deãbulantes in medio ignis,& quartus ſimilis filio dei. Neq; igitur
natura alicuius eorũ quæ facta ſunt, neq; infirmitas carnis fortior erit ſuper
uoluntatem dei. Non enim deus hijs quæ facta ſunt & ſubiecta ſunt deo.&
omnia ſeruiũt uolũtati eius. Quapropter & dominus ait, Quæ impoſſibilia
ſunt apud homines, poſſibilia ſunt apud deum. Queãdmodum igitur hijs
qui nunc ſunt hominibus ignorantibus diſpoſitionem dei,incredibile & im
poſſibile uideretur tãtos annos aliquẽ hominem poſſe uiuere,& uixerũt hij
qui ante nos fuerunt,& uiuunt qui tranſlati ſunt ad exemplum lõgitudinis
dierum,& de uentre Ceti, & de camino ignis ſaluos exiſſe,& tamen exierũt
educti uelut manu dei,ad oſtẽſionem uirtutis eius. Sic & nũc quamuis qui-
dam ignorãtes uirtutem & promiſſionẽ dei contradicant ſuæ ſaluti,impoſſi
bile exiſtimantes poſſe deum ſuſcitantem corpora in ſempiternum perſeue
rationem eis donare, non tamen incredulitas talium euacuauit fidem dei.
Glorificabitur autẽ deus in ſuo plaſmate,conforme illud & conſequens ſuo
puero adaptans. Per manus enim patris,id eſt,per filium & ſpiritum fit ho
mo ſecundũ ſimilitudinem dei,ſed non pars hominis. Anima autẽ & ſpiri-
tus pars hominis eſſe poſſunt, homo autẽ nequaquam, perfectus autẽ ho- B
mo,commixtio & adunitio eſt animæ aſſumentis,ſpiritũ patris,& admixtæ
in carne quæ eſt plaſmata,ſecundũ imaginem dei. Propter quod & Apoſto
lus ait, Sapiẽtiam loquimur inter perfectos, Perfectos dicens eos,qui perce-
perunt ſpiritum dei, & omnibus linguis loquuntur per ſpiritum dei,quem-
admodũ & ipſe loquebatur. Queãdmodum & multos audiuimus fratres
in eccleſia prophetica habẽtes chariſmata, & per ſpiritum uniuerſis linguis
loquentes,& abſconſa hominum in manifeſtum producẽtes ad utilitatem,
& myſteria dei enarrantes, quos & ſpirituales Apoſtolus uocat,ſecundum
participationẽ ſpiritus exiſtẽtes ſpirituales,ſed nõ ſecundũ defraudationem
& interceptionẽ carnis,& nude hoc ipſum ſolum. Si enim ſubſtãtiam tollat
aliquis carnis,id eſt plaſmatis,& nude idipſum ſolũ ſpiritum intelligat,iam
nõ ſpiritualis homo eſt quod eſt tale, ſed ſpiritus hominis,aut ſpiritus dei.
Cum aũt ſpiritus hic commixtus animæ,unitur plaſmati,propter effuſionẽ
ſpiritus,ſpiritalis,& perfectus homo factus eſt,& hic eſt qui ſecundũ imagi-
nem & ſimilitudinẽ factus eſt dei. Si autẽ defuerit animæ ſpiritus,animalis
eſt uere,qui eſt talis,& carnalis derelictus,imperfectus erit,imaginẽ quidem
habens in plaſmate,ſimilitudinẽ uero non aſſumens per ſpiritum. Sicut aũt
hic imperfectus eſt, ſic iterũ ſi quis tollat imaginem,& ſpernat plaſma,iam
non hominem intelligere poteſt, ſed & partem aliquã hominis,queãdmo-
dum

A dum prædiximus,uel aliud aliquid præter hominem. Neq; enim plaſmatio carnis ipſa ſecundum ſe homo perfectus eſt,ſed corpus hominis & pars hominis. Neq; enim & anima ipſa ſecundum ſe homo, ſed anima hominis & pars hominis. Neque ſpiritus homo, ſpiritus enim,& non homo uocatur. Commixtio autem & unitio horum omnium,perfectum hominem efficit. Et propter hoc Apoſtolus ſeipſum exponens,[†]expleuit perfectam & ſpiritalem ſalutis hominem, in prima ad Theſſalonicenſes,dicens,Deus autem pacis ſanctificet uos perfectos, ut integer ueſter ſpiritus,& anima,& corpus ſine querela in aduentum domini Ieſu Chriſti ſeruetur. Et quam utiq; cauſam habebat hijs tribus,id eſt animæ,& corporis,& ſpiritui integrã & perfectam perſeuerationem precari in aduentu domini, niſi reintegrationem & adunitionem trium, unã & eandẽ ipſorum ſciebat ſalutem? Propter quod & perfectos ait eos, qui tria ſine querela exhibent domino. Perfecti igitur, qui & ſpiritum in ſe perſeuerantem habent dei, & animas, & corpora ſine querela ſeruauerint,id eſt,illã quæ ad deum eſt fidem ſeruantes,& eam quæ ad proximum eſt cuſtodiẽtes. Vnde & templum dei plaſma eſſe ait,Neſcitis,dicens,quoniam templum dei eſtis, & ſpiritus dei habitat in uobis? Si quis templum dei uiolauerit,diſperdet illum deus. Templum enim dei ſanctum eſt, quod eſtis uos:manifeſte templum corpus dicens,in quo habitat ſpiritus. Quemadmodum & dominus de eo ait,Soluite hoc templum,& in

B tribus diebus excitabo illud. Hoc autem,inquit,dicebat,de corpore ſuo. Et nõ tantum templum,ſed & templum Chriſti ſcit corpora noſtra,ad Corinthios,dicens,Neſcitis quoniã corpora ueſtra membra Chriſti ſunt? Tollens ergo membra Chriſti,faciam membra meretricis? Non de alio quodã homine ſpiritali dicens hæc, nõ enim ille complectitur meretricem, ſed corpus noſtrum,id eſt,caro quæ cum ſanctimonia perſeuerat & mũditia,membra dixit eſſe Chriſti. Quando autem complectitur meretricem, membra fieri meretricis,& propter hoc dixit,Si quis templum dei uiolauerit,diſperdet illum deus. Templum igitur dei in quo ſpiritus inhabitat patris,& membra Chriſti,non participare ſalutẽ,ſed in perditionem[†]redigere quomodo non maximæ eſt blaſphemiæ? Quomodo autem corpora noſtra, non ex ſua ſubſtantia,ſed ex dei uirtute ſuſcitãtur,Corinthijs dicit,Corpus autem non fornicationi,ſed domino, & dominus corpori,Deus autẽ qui & dominum ſuſcitauit,& nos ſuſcitabit per uirtutem ſuam. Quomodo igitur Chriſtus in carnis ſubſtantia ſurrexit, & oſtendit diſcipulis figuram clauorum,& apertionem lateris,hæc autẽ ſunt indicia carnis eius quæ ſurrexit à mortuis,ſic & nos,inquit,ſuſcitabit per uirtutem ſuam. Et iterum ad Romanos ait,Si autem ſpiritus eius qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtũ à mortuis,uiuificabit & mortalia corpora noſtra. Quæ ſunt ergo mortalia corpora? nunquid nam animæ? Sed[†]incorruptibiles animæ,quantum ad comparationem mortalium corporum.

al. explanauit

De tẽplo corporis ſui

al. redigi dicere

al. incorporales

corporum. Inſufflauit enim in faciē hominis deus flatum uitæ, & factus eſt A
in animā uiuentem, flatus autē uitæ incorporalis eſt. Sed ne mortalem qui-
als, existentes dem poſſunt dicere hominē ipſum flatum, uita eius † exiſtens. Sed neq; ſpiri
tum poſſunt dicere mortale corpus. Quid igitur ſupereſt dicere mortale cor
pus, niſi plaſma, id eſt caro, de qua & ſermo eſt ei, quomodo uiuificabit eam
deus. Hæc enim eſt quæ moritur & ſoluitur, ſed non anima, neque ſpiritus.
Mori enim eſt uitalē amittere habilitatem, & ſine ſpiramine in poſterum,
& inanimalem, & immobilem fieri, & deperire in illa, ex quibus & initium
ſubſtātiæ habuit. Hoc autem neq; animæ euenit, flatus eſt enim uitæ, neq;
ſpiritui, incompoſitus eſt enim & ſimplex ſpiritus, qui reſolui non poteſt, &
ipſe uita eſt eorum qui percipiunt illum. Supereſt igitur ut circa carnē mors
oſtendatur, quæ poſteaq; exierit anima, ſine ſpiratione, & inanimale effici-
tur, & paulatim reſoluitur in terrā, ex qua ſumpta eſt. Hæc igitur mortalis,
hæc autem eſt, de qua etiam dicit, Viuificabit & mortalia corpora noſtra.
Et propter hoc ait de ea in prima ad Corinthios, Sic & reſurrectio mortuo
rum ſeminatur in corruptione, ſurget in incorruptionē. Etenim tu, ait, quod
ſeminas non uiuificatur, niſi prius moriatur. Quid eſt autem quod ut gra-
num tritici ſeminatur & putrit in terra, niſi corpora, quæ in terra ponuntur,
in qua & ſemina iactantur: & propter hoc dixit, Seminatur in ignobilitate,
ſurgit in gloria. Quid enim ignobilius carne mortua, uel quid iterū glorio-
ſius ſurgente ea, & percipiente incorruptelam? Seminatur in infirmitate, ſur B
git in uirtute, in infirmitate ſua, quoniam cum ſit terra, in terram uadit. Vir
tute autem dei, qui eam ſuſcitat à mortuis, ſeminatur corpus animale, & ſur
git corpus ſpirituale: Indubitate docuit, quoniam neq; de anima, neque de
ſpiritu ſermo eſt ei, ſed de mortificatis corporibus. Hæc ſunt enim corpora
animalia, id eſt, participantia animæ, quam cum amiſerint, mortificantur.
Deinde per ſpiritum ſurgentia fiunt corpora ſpiritalia, uti per ſpiritum ſem
per permanentem habeant uitam. Nunc enim, inquit, ex parte propheta-
mus, tūc autem facie ad faciem. Hoc eſt, quod & à Petro dictum eſt, Quem
cum non uideritis diligite, in quem nunc quoque non uidentes, credentes
autem, exultabitis gaudio inenarrabili. Facies enim noſtra uidebit faciem
als, domini † dei uiui, & gaudebit gaudio inenarrabili, uidelicet, cum ſuum uideat gau-
dium. Nunc autē partem aliquam ſpiritus eius ſumimus, ad perfectionem
& præparationem incorruptelæ, paulatim aſſueſcentes capere, & portare
deum, quod & pignus dixit Apoſtolus, hoc eſt, pars eius honoris qui à deo
nobis promiſſus eſt, in epiſtola quæ ad Epheſios eſt, dicens, In quo & uos
audito uerbo ueritatis Euangelio ſalutis ueſtræ, in quo credentes ſignati
eſtis ſpiritu promiſſionis ſancto, qui eſt pignus hæreditatis ueſtræ. Si ergo
pignus hoc habitans in nobis, iam ſpirituales efficit, & abſorbetur mortale
ab immortalitate: Vos enim, ait, non eſtis in carne, ſed in ſpiritu, ſiquidem

ſpiritus

ſpiritus dei habitat in uobis. Hoc autē non ſecundum iacturam carnis, ſed
A ſecundum communionem ſpiritus fit. Non enim erant ſine carne, quibus
ſcribebat, ſed qui aſſumpſerant ſpiritum dei, in quo clamamus abba pater.
Si igitur nunc pignus habentes clamamus abba pater, quid fiet quando re
ſurgentes facie ad faciē uidebimus eum? quando omnia membra affluēter
exultationis hymnū protulerint, glorificātia eum qui ſuſcitauerit ea ex mor-
tuis, & æternam uitam donauerit. Si enim pignus, complectens hominē in
ſemetipſum, iam facit dicere, Abba pater, quid faciet uniuerſa ſpiritus gra-
tia, quæ hominibus dabitur à deo? Similes nos ei, efficiet enim hominē ſe-
cundum imaginem & ſimilitudinem dei. Qui ergo pignus ſpiritus habent,
& non concupiſcentijs carnis ſeruiūt, ſed ſubijciunt ſemetipſos ſpiritui, & ra-
tionabiliter cōuerſantur in omnibus, iuſte Apoſtolus ſpirituales uocat, quo
niam ſpiritus dei habitat in ipſis. Incorporales autem ſpiritus non erunt, ho
mines ſpirituales, ſed ſubſtātia noſtra, id eſt, animæ & carnis adunitio, adſu
mens ſpiritū dei, ſpiritualem hominem perficit. Eos aūt qui abijciunt qui-
dem ſpiritus conſilium, carnis autem uoluptatibus ſeruiunt, & inrationabi-
liter uiuunt, & ineffrenati deijciuntur in ſua deſideria, quippe nullā haben-
tes aſpirationem diuini ſpiritus, ſed porcorum & canum more uiuunt, hos
iuſte Apoſtolus carnales uocat, quia nihil aliud quàm carnalia ſentiunt. Et
B prophetæ autem propter hanc eandē cauſam irrationabilibus animalibus
aſſimilant eos, propter irrationabilem conuerſationē ipſorum, dicētes, Equi
furentes ad fœminas facti ſunt, unuſquiſq; ipſorū hinniēs ad uxorem pro-
ximi ſui. Et rurſus, Homo cum in honore eſſet, aſſimilatus eſt iumentis, hoc
quia ſecundum ſuam cauſam aſſimilatus eſt iumentis, irrationabilē æmulās
uitam. Sed & nos in conſuetudine huiuſmodi homines iumenta & pecora
inrationabilia dicimus. Prædixit autē figuraliter omnia hæc lex de anima-
libus, delinians hominē. Quæcunq; duplicem ungulam habent, & rumināt,
mundum nuntians. Quæcunq; autem aut utrunq; uel alterū horum nō ha
bent, uelut immunda ſegregans. Qui ſunt ergo mundi? qui in patrē & filiū
per fidem firmiter faciunt, hæc eſt enim firmitas eorū quæ duplici ſunt un-
gula, & eloquia dei meditantur die ac nocte, uti operibus bonis adornētur,
hæc eſt enim ruminantiū uirtus. Immunda autē quæ neq; duplicem ungulā
habent, neq; ruminant, hoc eſt, qui neq; in deum fidem habēt, neq; eloquia
eius meditantur. Hæc autem ethnicorum eſt abominatio. Quæ autē rumi-
nant quidem, non habent aūt ungulam duplicem, & ipſa immūda. Hæc Iu-
dæorum eſt imaginalis deſcriptio, qui quidem eloquia dei in ore habentes,
ſtabilitatē autem radicis ſuæ nō infigunt in patre & in filio. Propter hoc aūt
& lubricū eſt genus ipſorum. Etenim quæ ſunt unius ungulæ animalia fa-
cile labuntur, firmiora autem ſunt, quæ duplicem ungulā habent, ſucceden-
tibus inuicem ungulis fiſſis ſecundū iter, & altera ungula ſubbaiulat aliam.

Immunda autẽ ſimiliter quæ duplicem ungulã habent, nõ autẽ ruminant, A
Hæc eſt aũt omniũ uidelicet hæreticorũ oſtenſio,& eorũ qui non meditan-
tur eloquia dei,neq; operibus iuſtitiæ adornantur, quibus & dominus ait,
Quid mihi dicitis domine domine,& non facitis quæ dico uobis. Qui enim
ſunt tales in patrẽ quidẽ & filium dicũt ſe credere, nunq̃ autem meditãtur
eloquia dei,quemadmodum oportet, neq; iuſtitiæ operibus ſunt adornati,
ſed quemadmodũ prædiximus, porcorũ & canum aſſumpſerunt uitã, im-
munditiæ & gulæ,& reliquæ incuriæ ſemetipſos tradentes. Iuſte igitur tales
omnes,qui propter ſuam incredulitatẽ & luxuriam nõ adipiſcuntur diuinũ
ſpiritũ,& uarijs characteribus eijciunt ſe uiuificans uerbum,& in ſuis concu
piſcentijs irrationabiliter ambulant, Apoſtolus quidem carnales, & anima
les uocauit, prophetæ autẽ iumenta & feras dixerunt,conſuetudo autem pe
cora & irrationabiles interpretata eſt,lex autẽ immundos enuntiauit. Hoc
autem eſt quod & in alijs ab Apoſtolo dicitur, Quoniam caro & ſanguis
regnum dei hæreditare non poſſunt. Id eſt, quod ab hominibus hæreticis
profertur,in amentiam ſuam, & quæ oſtendere conantur non ſaluari plaſ-
mationem dei:non conſpicientes,quia ſunt tria,ex quibus (quemadmodum
oſtendimus) perfectus homo cõſtat,carne, anima, & ſpiritu,& altero quidẽ
ſaluante & figurãte,qui eſt ſpiritus,altero quidem unitur & formatur,quod
eſt caro. Id uero quod inter hæc eſt duo, quod eſt anima, quæ aliquando
quidem,ſubſequens eleuatur ab eo,aliquando autem conſentiens carni de- B
cidit in terrenas concupiſcentias. Quotquot ergo, id quod ſaluat & format
in uitam,non habent,hij conſequenter erunt, & uocabũtur caro,& ſanguis,
quippe qui non habent ſpiritum dei in ſe. Propter hoc autem & mortui ta-
les dicti ſunt à domino. Sinite enim,inquit,mortuos,ſepelire mortuos ſuos
quoniam nõ habent ſpiritũ uiuificantem hominem. Quotquot autẽ timẽt
deum, & credunt in aduentũ filij eius, & per fidem conſtituunt in cordibus
ſuis ſpiritũ dei,hij tales iuſtę homines dicentur,& mundi,& ſpirituales,& ui
uentes deo, quia habent ſpiritum patris,qui emundat hominẽm, & ſuble-
uat,in uitã dei. Sicut enim caro infirma, ſic & ſpiritus promptus,à domino
teſtimonium accepit. Hic eſt potens perficere,quæcunq; in promptu habet.
Si igitur hoc quod eſt promptũ ſpiritus,admiſceat aliquis uelut ſtimulũ,in-
firmitati carnis,neceſſe eſt omnimodo,ut id quod eſt forte,ſuperet infirmũ,
ita ut abſorbeatur infirmitas carnis à fortitudine ſpiritus, & eſſe eum qui ſit
talis,non iam carnalem ſed ſpiritualem, propter ſpiritus communionẽ. Sic
igitur martyres teſtantur,& contemnunt mortẽ, nõ ſecundũ infirmitatẽ car
nis,ſed ſecundum quod promptus eſt ſpiritus. Infirmitas enim carnis abſor
pta,potentẽ oſtendit ſpiritũ. Spiritus autem rurſus abſorbens infirmitatẽ,
hæreditate poſſedit carnem in ſe, & ex utriſq; factus eſt uiuens homo. Vi-
uens quidem propter participationẽ ſpiritus,homo autem propter ſubſtan
tiam

tiam carnis. Igitur caro ſine ſpiritu dei mortua eſt, nō habens uitam, regnũ
A dei poſſidere non poteſt, ſanguis inrationalis uelut aqua effuſa in terrã. Et propter hoc ait, qualis terrenus, tales & terreni. Vbi autẽ ſpiritus patris, ibi homo uiuẽs, ſanguis rationalis, ad ultionem à deo cuſtoditus, caro à ſpiritu poſſeſſa, oblita quidem ſui, qualitatẽ autem ſpiritus aſſumens, conformis facta eſt uerbo dei. Et propterea ait. Sicut portauimus imaginem eius qui de terra eſt, portemus & imaginẽ eius qui de cœlo eſt. Quid eſt ergo terrenũ? Plaſma. Quid aũt cœleſte? Spiritus. Sicut igitur, ait, ſine ſpiritu cœleſti conuerſati ſumus aliquando, in uetuſtate carnis, non obediẽtes deo, ſic nunc accipientes ſpiritum, in nouitate uitæ ambulemus, obedientes deo. Quoniam igitur ſine ſpiritu dei ſaluari non poſſumus, adhortatur Apoſtolus nos per fidem, & caſtam conuerſationem conuerſari ſpiritum dei, ut non ſine participatione ſancti ſpiritus facti, amittamus regnum cœlorum. Et clamauit, nō poſſe carnem ſolam & ſanguinem regnum dei poſſidere. Si enim oportet uerum dicere, nō poſſidet, ſed poſſidetur caro, ſicut & dominus ait, Beati mites, quoniam ipſi hæreditate poſſidebunt terram. Quaſi hæreditate poſſideatur terra in regno. Vnde & ſubſtantia carnis noſtræ eſt: & ideo mundũ templum eſſe uult, ut delectetur ſpiritus dei in eo, quemadmodũ ſponſus ad ſponſam. Sicut igitur ſponſa aſſumere ſponſum non poteſt, aſſumi aũt à ſponſo poteſt, cum uenerit & acceperit eam ſponſus. Sic & caro hæc, ſecun
B dum ſeipſam, id eſt, ſola, regnum dei hæreditate poſſidere nō poteſt. Hæreditate autem poſſideri in regno, à ſpiritu poteſt, hæreditate enim poſſidet, qui uiuificat ea quæ ſunt mortua: & aliud quidem eſt hæreditate poſſidere, aliud aũt hæreditate poſſideri. Ille enim dominatur & præeſt, & diſponit ea quæ hæreditate poſſidet, quemadmodũ ipſe uelit. Illa uero ſubiecta ſunt & obediunt, & dominãtur ab eo, & ſub dominio ſunt eius qui poſſidet. Quid igitur eſt quod uiuit? Scilicet ſpiritus dei. Quæ ſunt autem quæ ſunt mortua? ſcilicet membra hominis, quæ & corrumpuntur in terra. Hæc autẽ poſſidentur à ſpiritu, translata in regnũ cœlorũ. Propter hoc autẽ & Chriſtus mortuus eſt, uti teſtamentũ Euangelij apertũ, & uniuerſo mundo lectũ, primum quidẽ liberos faceret ſeruos ſuos, poſt deinde hæredes eos conſtitueret eorum quæ eſſent eius, hæreditatẽ poſſidente ſpiritu, quemadmodũ demonſtrauimus. Hæreditate enim poſſidet ille, qui uiuit, hæreditate autẽ acquiritur caro: ut non amittentes eum qui nos poſſidet ſpiritum, amittamus uitam, adhortans nos Apoſtolus ad ſpiritus communicationem ſecundum rationem, quæ prædicta ſunt, dixit, Quoniam caro & ſanguis regnum dei poſſidere non poſſunt, uelut ſi dicat, Nolite errare, quoniam niſi uerbũ dei inhabitauerit, & ſpiritus patris fuerit in uobis, uane autem, & pro ut euenit, conuerſati fueritis, quaſi hoc tantum caro & ſanguis exiſtentes, regnum dei poſſidere non poteritis. Hoc ideo, uti non gratificantes carni reſpuamus inſertionem

Ieſum à mortuis, habitat in uobis, qui ſuſcitauit Chriſtum à mortuis, uiui/
A ficabit & mortalia corpora ueſtra, propter inhabitantem ſpiritū eius in uo/
bis. Et rurſus in epiſtola quæ eſt ad Romanos ait, Si enim ſecundū carnem
uiuitis, incipietis mori. Non conuerſationē quæ eſt in carne repellens ab eis,
Etenim ipſe in carne cum eſſet ſcribebat eis: ſed concupiſcentias abcidens
carnis eas, quæ mortificāt hominē, & ꝑpter hoc intulit, Si aūt ſpiritu opera
carnis mortificaueritis, uiuetis. Quicunq; enim ducuntur ſpiritu dei, hij ſunt
filij dei. Et ipſas autē operas manifeſtauit quas dicit carnales, quæ ſint, præ/
uidens calumniā infidelium, & ipſe ſemetipſum exponens, ne relinqueretur
quæſtio hijs, qui infideliter tractant de eo, in epiſtola quæ eſt ad Galatas, di
cens, Manifeſta autem ſunt opera carnis, quæ ſunt, Adulteria, fornicationes,
immunditia, luxuria, idololatria, ueneficia, inimicitiæ, contentiones, zeli, ira,
æmulationes, animoſitates, iritationes, diſſenſiones, hæreſes, inuidiæ, ebrie/
tates, comeſſationes, & hijs ſimilia, quæ prædico uobis, quemadmodum &
prædixi, quoniam qui talia agunt, regnū dei non poſſidebunt. Manifeſtius
prædicans hijs qui audiunt, quid eſt, caro & ſanguis regnum dei poſſidere
non poſſunt. Qui enim illa agunt, uere ſecundum carnem ambulantes, ui/
uere deo non poſſunt. Et iterū ſpirituales actus intulit, uiuificantes hominē,
id eſt, inſertionem ſpiritus, dicens, Fructus autem ſpiritus eſt, charitas, gau/
B dium, pax, patientia, bonitas, benignitas, fides, lenitas, continentia, caſtitas,
aduerſus hæc non eſt lex. Sicut igitur qui in melius profecerit, & fructū ope
ratus fuerit ſpiritus, omni modo ſaluatur, propter ſpiritus communionem.
Sic is qui remanſerit in prædictis carnis operationibus, carnalis uere†depu/
tans, eo quod nō aſſumat ſpiritū dei, regnum nō poterit poſſidere cœlorū.
Quemadmodū rurſus ipſe Apoſtolus teſtificatur, An neſcitis, dicens Co/
rinthijs, quoniā iniuſti regnū dei non hæreditabunt? Nolite errare, ait, neq;
fornicarij, neq; idololatræ, neq; adulteri, neq; molles, neq; maſculorum con/
cubitores, neque fures, neque auari, neq; ebrioſi, neque maledici, neque ra/
paces regnum dei poſſidebunt. Et hæc ait, quidam fuiſtis, ſed abluti eſtis,
ſed ſanctificati eſtis, in nomine domini Ieſu Chriſti, & in ſpiritu dei noſtri.
Manifeſtiſſime oſtendit, per quæ perit homo, ſi perſeuerauerit ſecundum
carnem uiuere, & per quæ rurſus ſaluatur. Ea autem quæ ſaluant, ait eſſe no
men domini noſtri Ieſu Chriſti, & ſpiritum dei noſtri. Quoniam igitur iſtic
numerauit eas, quæ ſunt ſine ſpiritu, carnis operationes, quæ ſunt mortife/
ræ conſequenter hijs quæ prædicta ſunt ab eo, in fine epiſtolæ ad ſummam
exclamauit, Sicut portauimus imaginem eius qui de limo eſt, ita portemus
& imaginem eius qui de cœlis eſt. Hoc enim dico fratres, quoniam caro &
ſanguis regnum dei poſſidere non poſſunt, Hoc autē quod ait, Sicut porta
uimus imaginem eius qui de limo eſt, & ſimile illi dicto eſt. Et hæc quidam
fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis in nomine domini noſtri Ieſu

D 3 Chriſti,

Chriſti,& in ſpiritu dei noſtri. Quãdo igitur portauimus imaginẽ eius qui eſt de limo? Scilicet quãdo hæc quæ prædictæ ſunt carnis operationes,perficiebantur in nobis. Quando autẽ iterũ imaginem cœleſtis? ſcilicet quando ait, Abluti eſtis credentes in nomine domini,& accipientes eius ſpiritũ. Abluti aũt ſumus non ſubſtantiã corporis,neq; imaginẽ plaſmatis, ſed priſtinam uanitatis conuerſationem. In quibus igitur periebamus membris, operantes ea quæ ſunt corruptelæ, in iiſdem ipſis uiuificamur, operãtes ea quæ ſunt ſpiritus. Quemadmodum enim coruptelæ eſt capax caro, ſic & incorruptelæ,& quemadmodum mortis,ſic & uitæ. Hæc autẽ inuicem cedunt,& utraq; nõ permanent in idipſum:ſed expellitur alterũ ab altero,& præſente altero,interit alterum. Si igitur mors poſſidens hominem,expulit ab eo uitã,& mortuũ oſtendit, multo magis uita poſſidens hominẽ expellit mortẽ, & uiuentẽ hominẽ reſtituet deo. Si enim mors mortificauit, quare uita adueniens non uiuificat hominẽ? Quemadmodũ Eſaias ait, Deuorauit mors potens. Et rurſus, Deus abſtulit omnẽ lachrymam ab omni facie. Expulſa eſt autem priſtina uita, quoniã non per ſpiritũ,ſed per afflatum fuerat data. Aliud enim eſt afflatus uitæ,qui & animalem efficit hominẽ,& aliud ſpiritus uiuificans,qui & ſpiritalẽ efficit eum. Et ideo Eſaias ait, Sic dicit dominus qui fecit cœlum & finxit illud,qui firmauit terram, & quæ in ea ſunt,& dedit afflatum populo qui ſuper eam eſt,& ſpiritum hijs qui calcant illam. Afflatum uero cõmuniter omni qui ſuper terram eſt populo dicẽs datum, ſpiritum autem proprie hijs,qui conculcant terrenas concupiſcentias. Propter quod rurſus ipſe Eſaias diſtinguens ea quæ prædicta ſunt,ait, Spiritus enim à me exiet,& flatũ omnẽ ego feci, Spiritũ quidem proprie in deo deputans, quem in nouiſſimis temporibus effudit per adoptionem filiorum in genus humanum. Afflatũ autẽ cõmuniter in conditione & factura oſtendens illum. Aliud autẽ eſt quod factum eſt ab eo qui fecit. Afflatus igitur temporalis,ſpiritus autẽ ſempiternus. Et afflatus quidẽ auctus ad modicũ, & tempore aliquo manens,deinde abijt ſine ſpiramento, relinquẽs illud in quo fuit ante. Spiritus autem circundans intus & foris hominem, quippe ſemper perſeuerans,nunq; relinquens eum. Sed non primo quidẽ ſpiritale eſt,ait Apoſtolus,hæc tanquam ad nos homines dicens,ſed primo quidem animale eſt,deinde quod ſpiritale eſt,ſecundum rationem. Oportuerat aũt primo plaſmari hominem,& plaſmatum accipere animam,deinde ſic communionem ſpiritus recipere. Quapropter & primus Adam factus eſt à domino in animam uiuentẽ. Secundus aũt in ſpiritũ uiuificantẽ. Sicut igitur qui in animã uiuentẽ factus eſt,deuertens in peius perdidit uitam: ſic rurſus idem ipſe in melius recurrens, aſſumens uiuificantem ſpiritum, inueniet uitam. Nõ enim aliud eſt quod moritur,& aliud quod uiuificatur. Quemadmodũ neq; aliud quod perit,& aliud quod inuenitur,ſed illã quæ perierat ouẽ

rat ouem inuenit dominus exquirens. Quid ergo erat quod moriebatur?
A utiq; carnis ſubſtantia, quæ amiſerat afflatum uitæ, & ſine ſpiramento mor/
tua facta eſt. Hanc itaq; dominus uenit uiuificaturus, uti quemadmodũ in
Adam omnes morimur, quoniam animales, in ſpiritu uiuamus, quoniam
ſpirituales, deponentes non plaſma dei, ſed concupiſcentias carnis, & aſſu/
mentes ſpiritũ ſanctũ, ſicut Apoſtolus in epiſtola ad Coloſſenſes ait, Mor
tificate itaq; membra ueſtra quæ ſunt ſuper terram. Quæ ſunt autem hæc,
ipſe expoſuit, Fornicationẽ, immunditiam, paſſionem, cõcupiſcentiã malã,
& auaritiam quæ eſt idololatria. Horum depoſitionem Apoſtolus præco/
natur, & eos qui talia præconantur uelut carnem & ſanguinem tantum exi/
ſtentes, non poſſe, ait, regnum cœlorum poſſidere. Anima enim ipſorũ de/
clinans in peius, & in terrenas concupiſcentias deſcendens, eiuſdem cuius &
illa ſunt participauit appellationis: quæ deponere nos iubens ait rurſus in
eadem epiſtola. Expoliantes uos ueterem hominẽ cum operibus eius. Hoc
autẽ dicebat non ueterem amouens plaſmationẽ: Alioquin oportebat noſ/
metipſos interficientes ſeparari ab ea quæ eſt iſtic, cõuerſatione. Sed & ipſe
Apoſtolus ille exiſtens, qui in uulua plaſmatus erat, & de utero exierat, ſcri/
bebat nobis, & uiuere in carne fructus operis confeſſus eſt, in epiſtola quæ
eſt ad Philippenſes dicẽs, Fructus aũt operis ſpiritus, eſt carnis ſalus. Quis
enim alius apparens fructus eius eſt, qui nõ apparet ſpiritus, quàm maturã
B efficere carnẽ, & capacẽ incorruptelæ. Si igitur uiuere in carne hic mihi fru/
ctus operis eſt, non utique ſubſtantiam contemnebat carnis in eo quod di/
ceret, ſpoliantes uos ueterem hominem cum operibus eius, ſed ſpoliationẽ
priſtinæ noſtræ conuerſationis manifeſtauit, eam quæ ueteraſcit, & corrum
pitur, & propter hoc intulit. Et induentes nouum hominem eum qui reno/
uatur in agnitionem, ſecundum imaginem eius, qui creauit eum. In eo ergo
quod ait, qui renouatur in agnitionẽ, demõſtrabat, quoniã ipſe ille qui igno
rans erat ante homo, id eſt, ignorans deũ, per eam quæ in eum eſt agnitio/
nem renouatur. Agnitio enim dei renouat hominem. Et in eo quod dicat
ſecundum imaginem cõditoris, recapitulationẽ manifeſtauit eius hominis,
qui in initio ſecundũ imaginem factus eſt dei. Quoniam autem idem ipſe
erat Apoſtolus, qui ex utero generatus fuerat, hoc eſt, antiqua carnis ſub/
ſtantia, ipſe in epiſtola ad Galatas dixit, Quum autem placuit deo, qui me
ex utero matris meæ ſegregauit, & uocauit per gratiam ſuam, reuelare fili/
um ſuum in me, ut euangelizarem eum in gentibus. Non alius erat qui na/
tus fuerat ex utero, ſicut prædiximus, & alius qui euangelizabat filium dei,
ſed idem ille qui ante ignorabat, & perſequebatur eccleſiam, reuelatione ei
de cœlo facta, colloquente cum eo domino, quemadmodum in tertio li/
bro oſtendimus, euãgelizabat filiũ dei Chriſtum Ieſum, qui ſub Pontio Pi/
lato crucifixus eſt, præterita ignorãtia, exterminata à poſteriore agnitione.

quod detinent cadunt, & cadentes putant ſe uincere, eo quod contentioſe A teneant illud, quod primum apprehenderunt membrum, ſuper hoc autem quod ceciderunt, & deriſui habentur. Sic autem & hæretici, caro & ſanguis regnum dei poſſidere non poſſunt, duas dictiones tollentes à Paulo, neq; ſenſum Apoſtoli perſpexerunt, neq; uirtutem dictionũ ſcrutati ſunt. Nude autem ipſas dictiones tenentes, circa eas moriuntur, uniuerſam diſpoſitionẽ dei, quantum in ipſis eſt euertentes. Sic enim proprie de carne hoc dictum dicent, & non de carnalibus operationibus, quemadmodum demonſtrabimus, ipſum ſibi contrarium Apoſtolum dicẽtem oſtendentes, ſtatim in eadem epiſtola demonſtratiue de carne ſic dicentem. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptelã, & mortale hoc induere immortalitatẽ. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatẽ, tunc fiet ſermo qui ſcriptus eſt, Abſorpta eſt mors in uictoria, ubi eſt mors aculeus tuus? Vbi eſt mors uictoria tua? Hæc autẽ iuſte dicentur tunc, quando mortalis hæc, & corruptibilis caro, circa quam & mors eſt, quæ & quodã dominio mortis preſſa eſt, in uitam conſcendens, induerit incorruptelam & immortalitatẽ. Tunc enim uere erit uicta mors, quando ea quæ continetur ab ea caro, exierit de dominio eius. Et rurſus ad Philippenſes ait, Noſtra autem conuerſatio in cœlis eſt. Vnde & ſaluatorem expectamus dominum Ieſum, qui transfigurauit corpus humilitatis noſtræ, conforme corpori gloriæ ſuæ, ita ut poſſit ſecun-
B dum operationem uirtutis ſuæ. Quid igitur eſt humilitatis corpus, quod transfigurauit dominus, conformatum corpori gloriæ ſuæ? Manifeſtũ eſt, quoniam corpus quod eſt caro, quod & humiliatur cadens in terra, transfiguratio autem eius, quoniam cum ſit mortalis & corruptibilis, immortalis fit & incorruptibilis, non ſecundum propriam ſubſtantiam, ſed ſecundum domini operationem, qui poteſt mortali immortalitatẽ, & corruptibili circundare incorruptibilitatẽ. Et propter hoc ait in ſecũda ad Corinthios, ut abſorbeatur mortale à uita, qui autẽ perficit nos in hoc ipſum deus, qui dedit nobis pignus ſpiritus, manifeſtiſſime hoc de carne dicẽs. Nec enĩ anima immortalis, neq; ſpiritus abſorbetur à mortali uita, quando & caro nõ mortua, ſed uiua & incorrupta perſeuerauerit, hymnum dicens deo, qui in hoc ipſum perficit nos. Vt ergo in hoc perficiamur, bene Corinthijs ait, Glorificate deum in corpore ueſtro. Deus incorruptibilitatis eſt effector. Quoniã aũt nõ de alio quodã corpore, ſed de corpore carnis dicit hoc, manifeſte & indubitate, & ſine ulla ambiguitate Corinthijs ait, Semper mortificationem Ieſu in corpore noſtro manifeſtemus. Semper enim qui uiuimus in mortẽ tradimur per Ieſum, ut & uita Ieſu manifeſtetur in carne mortali noſtra. Et quoniam ſpiritus complectitur carnẽ, in eadẽ epiſtola ait. Quoniã eſtis epiſtola Chriſti miniſtrata à nobis, inſcripta nõ atramento, ſed ſpiritu dei uiui, non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus. Si ergo nunc corda

carnalia

carnalia capacia ſpiritus fiunt, quid mirum ſi in reſurrectione eam quæ à ſpiritu datur capiunt uitam: de qua reſurrectione Apoſtolus ad Philippenſes ait, Conformis morti eius, ſi quo modo occurram ad reſurrectionē quæ eſt à mortuis. In qua igitur alia mortali carne intelligi poteſt uita manifeſtari, niſi in hac ſubſtātia quæ & mortificatur, propter eam quæ eſt ad deū confeſſionem. Quemadmodū ipſe dixit, Si ſecundum hominē cum beſtijs Epheſi pugnaui, quid mihi prodeſt, ſi mortui non reſurgunt? Si enim mortui non reſurgunt, neq; Chriſtus reſurrexit. Si autē Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra, inanis eſt & fides ueſtra. inuenimur autem & falſi teſtes dei, quoniam teſtificamur quod ſuſcitauit Chriſtum, quem non ſuſcitauit. Si enim mortui nō reſurgunt, neq; Chriſtus reſurrexit. Si autem Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt fides ueſtra, quoniā adhuc eſtis in peccatis ueſtris. Ergo & qui dormierunt in Chriſto, perierunt. Si in uita hac in Chriſto ſperantes ſumus tantum, miſerabiliores omnibus ſumus hominibus. Nunc autem Chriſtus reſurrexit à mortuis, primitiæ dormientiū: quoniam enim per hominem mors, & per hominē reſurrectio mortuorum. In hijs igitur omnibus, quemadmodū prædiximus, aut contraria ſentientem ſibimetipſi Apoſtolum dicent, quantū ad illum, caro & ſanguis regnum dei poſſidere non poſſunt: aut iterum malignas & extortas cogentur omnium dictorum facere expoſitiones, ad tranſuertendam & immutandam ſententiam dictorum. Quid enim dicere habebunt ſanum, ſi conabūtur aliter interpretari hoc quod ſcribit: Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptelam, & mortale hoc induere immortalitatē: &, ut uita Ieſu manifeſtetur in carne mortali noſtra, & reliqua omnia, in quibus Apoſtolus manifeſte & clare reſurrectionē & incorruptelā carnis prædicat. Cogentur itaque hæc tanta male interpretari, qui unū nolunt bene intelligere. Quoniam aūt non aduerſus ipſam ſubſtantiā carnis & ſanguinis dixit Apoſtolus, nō poſſidere eam regnum dei, ubiq; idē Apoſtolus in domino Ieſu Chriſto uſus eſt carnis & ſanguinis nomine, aliquid quidē, uti hominē eius ſtatueret: etenim ſemetipſum filiū dicebat hominis. Aliquid aūt uti ſalutem carnis noſtræ confirmaret. Si enim non haberet caro ſaluari, nequaq; uerbum dei caro factū eſſet. Et ſi nō haberet ſanguis iuſtorum inquiri, nequaquam ſanguinem habuiſſet dominus. Sed quoniam ab initio uocalis eſt ſanguis, Deus ad Cain dixit, cum occidiſſet fratrem ſuum, Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me. Et quoniā haberet exquiri ſanguis ipſorum, dixit ad eos qui circa Noë erāt, Etenim ſanguinem animarum ueſtrarū, exquiram illum de manu omniū beſtiarum. Iterum, Qui effundet ſanguinem hominis, ſanguis pro ſanguine eius effundetur. Similiter autem & dominus hijs qui habebant eius ſanguinem effundere dicebat. Exquiretur omnis ſanguis iuſtus, qui effunditur ſuper terram, à ſanguine Abel iuſti, uſque ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ,

rachiæ, quem occidiſtis inter templũ & altare: etiã dico uobis, ueniẽt omnia
A iſta ſuper generationẽ iſtam, Recapitulationẽ effuſionis ſanguinis ab initio omniũ iuſtorum & prophetarũ in ſemetipſum futuram indicans, & exquiſitionẽ ſanguinis ipſorũ per ſemetipſum. Non aũt exquireretur hoc, niſi & ſaluari haberet, & nec in ſemetipſo recapitulatus eſſet hæc dominus, niſi & ipſe caro & ſanguis, ſecundũ principalẽ plaſmationẽ factus fuiſſet, ſaluãs in ſemetipſo in fine, illud quod perierat in principio in Adam. Si autem ob alteram quandã diſpoſitionem dominus incarnatus eſt, & ex altera ſubſtantia carnem attulit, non ergo in ſemetipſo recapitulatus eſt hominẽ, adhuc etiã nec caro quidẽ dici poteſt. Caro enim uere primæ plaſmationis, è limo facta ſucceſſio. Si autẽ ex alia ſubſtantia habere cum oportuit materiam, ab initio ex altera ſubſtãtiæ parte operatus fuiſſet fieri conſperſionẽ eius. Nũc autem quod fuit qui perierat homo, hoc ſalutare factũ eſt uerbum, per ſemetipſum eã quæ eſſet ad eum communionẽ, & exquiſitionem ſalutis eius efficiens. Quod autem perierat, ſanguinem & carnem habebat, Limũ enim de terra accipiens dominus plaſmauit hominẽ, & propter hunc omnis diſpoſitio aduentus domini. Habuit ergo & ipſe carnem & ſanguinem, nõ alteram quandam, ſed illam principalẽ patris plaſmationẽ in ſe recapitulans, exquirẽs quod perierat. Et propter hoc Apoſtolus in epiſtola ad Coloſſenſes ait, Et uos cum eſſetis aliquando alienati, & inimici cogitationis eius in
B operibus malis, nunc autem reconciliati in corpore carnis eius, per mortem eius, exhibere uos ſanctos & caſtos & ſine crimine in conſpectu eius. In corpore ait, reconciliati carnis eius, id eſt, quia iuſta caro reconciliauit eam carnẽ quæ in peccato detinebatur, & in amicitiam adduxit deo. Si quis igitur ſecundum hoc alteram dicit domini carnem à noſtra carne, quoniam & illa quidem non peccauit, nec inuentus eſt dolus in anima eius, nos autem peccatores, recte dicit. Si autem alteram ſubſtantiam carnis domino affingit, iam non conſtabit illi recõciliationis ſermo, Reconciliatur enim illud quod fuit aliquando inimicitia. Si autem ex altera ſubſtantia carnem attulit dominus, iam nõ illud reconciliatum eſt deo, quod per tranſgreſſionem factũ fuerat inimicum. Nunc autem per eam quæ eſt ad ſe communicationem, reconciliauit dominus hominẽ deo patri, reconcilians nos ſibi per corpus carnis ſuæ, & ſanguine ſuo redimens nos, quemadmodũ Apoſtolus Epheſijs ait, In quo habuimus redemptionem per ſanguinẽ eius, remiſſionẽ peccatorum. Et rurſus eiſdem, Vos, inquit, qui aliquando eratis longe, facti eſtis iuxta, in ſanguine Chriſti. Et iterum, Inimicitias in carne ſua, legem præceptorum decretis euacuans: & in omni autẽ epiſtola manifeſte teſtatur Apoſtolus, quoniam per carnem domini noſtri, & ſanguinẽ eius nos ſaluati ſumus. Si igitur caro & ſanguis ſunt, quæ faciũt nobis uitã, non proprie de carne dictũ eſt & ſanguine, nõ poſſe ea poſſidere regnũ dei, Sed de prædictis

τῇ διανοίᾳ Græcus ſermo eſt ambiguus.

carnalibus

carnalibus actibus,qui ad peccatum tranſuertentes hominē,priuantes eum
uita. Et propterea in epiſtola ad Romanos ait, Non ergo regnet peccatum A
in corpore mortali ueſtro ad obediendū, & neq; exhibeatis membra ueſtra
arma iniuſtitiæ peccato,ſed exhibete uoſmetipſos deo,uelut à mortuis uiuē-
tes,& membra ueſtra arma iuſtitiæ deo. Quibus igitur membris ſeruieba-
mus peccato,& fructificabamus morti,iiſdē ipſis membris, ſeruire nos uult
iuſtitiæ,ut fructificemus uitæ.Memor igitur dilectiſſime, quoniā carne do-
mini redemptus es,& ſanguine eius,& tenens caput,ex quo uniuerſum cor-
pus eccleſiæ compaginatum augeſcit,hoc eſt,carnalem aduentum filij dei,&
deum confitens,& hominem eum firmiter excipiens,utens etiam hijs oſten-
ſionibus,quæ ſunt ex ſcripturis, facile euertis, quemadmodum demonſtra-
uimus,omnes eas,quæ poſtea affictæ ſunt,hæreticorum ſentētias. Quoniā
autem is qui ab initio cōdidit hominem, poſt reſolutionem eius in terram,
promiſit eis ſecundam generationem,Eſaias quidem ſic ait,Reſurgent mor-
tui,& ſurgent qui in monumentis ſunt,& lætabuntur qui ſunt in terra. Ros
enim quod à te eſt,ſanitas eſt eius.Et iterum:Ego uos aduocabo, & in Hie-
ruſalem aduocabimini,& uidebitis,& gratulabitur cor ueſtrum, & oſſa ue-
ſtra quaſi herba orientur, & cognoſcetur manus domini hijs qui colunt eū.
Et Ezechiel autem ait ſic, Et facta eſt ſuper me manus domini, & duxit me
in ſpiritu dominus,& poſuit me in medio campi, & hic erat plenus oſſibus, B
& circūduxit me ſuper ea in gyrum, & ecce multa ſuper faciem campi arida
ualde,& dixit ad me,Fili hominis,ſi uiuūt oſſa hæc?& dixi, Domine,tu ſcis
qui feciſti hæc,& dixit ad me, prophetare ſuper oſſa hæc,& dices eis, Oſſa
arida audite ſermonem domini.Hæc dicit dominus oſſibus hijs,Ecce ego ſu-
perduco ſuper uos ſpiritum uitæ, & dabo ſuper uos cutem, & dabo ſpiri-
tum meum in uos,& uiuetis,& cognoſcetis quia ego ſum dominus.Et pro-
phetaui ſicut præcepit mihi dominus.Et factum eſt cum prophetarē,& ecce
terræmotus,& adducebantur oſſa unumquodq; ad compaginem ſuam, &
uidi,& ecce ſuper ea nerui,& carnes naſcebantur,& aſcendebant ſuper ea cu-
tes deſuper,& ſpiritus non erat in eis,& dixit ad me, Ad ſpiritum propheta
fili hominis,& dic ſpiritui,Hæc dicit dominus, A quatuor ſpiritibus ueniet
inſufflatio in mortuos iſtos,& uiuant.Et prophetaui quemadmodum præ-
cepit mihi dominus.Et intrauit in ea ſpiritus,& uixerunt, & ſteterunt ſupra
pedes ſuos collectio multa ualde.Et rurſus ait,Hæc dicit dominus,Ecce ego
aperiam monumenta ueſtra,& educam uos de monumētis ueſtris,& indu-
cam uos in terram Iſraël,& cognoſcetis quia ego ſum dominus, cum aperiā
ego ſepulchra ueſtra,& reducam de ſepulchris populum meum,& dabo ſpi-
ritum meum in uos,& uiuetis,& ponam uos in terram ueſtram,& cognoſce-
tis quia ego dominus locutus ſum,& faciā,dixit dominus. Demiurgo itaq;
& hic uiuificante corpora ueſtra mortua, quemadmodum uidere adeſt,&

A reſurrectionem eis repromittēte,& de ſepulchris & monumentis ſuſcitatio/nem & incorruptelam donāte, ſecundū enim lignum uitæ,ait, dies ipſorum erunt. Hic ſolus deus oſtenditur qui hæc facit, & ipſe bonus pater benigne uitam donans, hijs qui ex ſe non habebant uitam. Et propter hoc manife/ſtiſſime dominus oſtēdit ſe, & patrem quidē ſuis diſcipulis, ne ſcilicet quæ/rerent alterū deum, præter eum qui plaſmauerit hominem, & afflatū uitæ donauerit ei, neq; in tantam inſaniam procederent, uti ſuper Demiurgum alterum affingerent patrem. Et ideo reliquos quidem omnes quibuſcunq; propter tranſgreſſionem eorum eueniebant languores, curabat ſermone, quibus & dicebat, Ecce ſanus factus es, iā noli peccare, ne quid tibi deterius fiat, manifeſtans quoniam propter inobediētiæ peccatum ſubſequutæ ſunt languores hominibus. Ei autē qui cæcus fuerat à natiuitate, iam nō per ſer monem, ſed per operationem præſtitit uiſum, non uane, neq; prout euenit hoc faciens, ſed ut oſtenderet manum dei, eam quæ ab initio plaſmauit ho/minem. Et propterea interrogantibus eum diſcipulis, qua ex cauſa cæcus na tus eſſet, utrū ne ſua an parentum culpa, ait, Neq; hic peccauit, neq; parētes eius, ſed ut manifeſtarentur opera dei in ipſo. Opera autē dei plaſmatio eſt hominis. Hāc enim operationem fecit, quēadmodum ſcriptura ait, Et ſum/pſit dominus limum de terra, & plaſmauit hominē, quapropter dominus expuit in terrā, & fecit lutū, & ſuperliniuit illud oculis, oſtendens antiquam

B plaſmationem, quemadmodum facta eſt, & manum dei oſtēdens hijs qui intelligere poſſunt, per quā è limo plaſmatus eſt homo. Quod enim inuenit, replaſmare prætermiſit artifex, uerbum hoc manifeſte adimpleuit, uti ma/nifeſtarentur opera dei in ipſo. Nec iam alteram requiremus manum, per quam plaſmatus eſt homo, neq; alterū patrem ſcientes, quoniā qui plaſma uit nos initio, & plaſmat in uētre manus dei, hæc in nouiſſimis temporibus perditos exquiſiuit nos, ſuam lucrifaciēs, & ſuper humeros aſſumens ouem perditam, & cum gratulatione in cohortem reſtituens uitæ. Qui autē in uen tre plaſmat nos uerbum dei, ait Hieremiæ, Priuſq; plaſmarem te in utero, noui te, & priuſq; progredereris de uulua ſanctificaui te, & prophetā in gen tibus dedi te. Sed & Paulus ſimiliter ait, Quādo autē complacuit ei, qui me ſegregauit ex utero matris meæ, uti euāgelizarem eū in gētibus. Cū ergo in uentre à uerbo plaſmemur, idipſum uerbum ei qui à natiuitate cæcus fuerat formauit uiſionem, eum qui in abſcondito plaſmator noſter eſt, manifeſte oſtendens, quoniā ipſum uerbū manifeſtū hominibus factum fuerat, & an tiquam plaſmationē Adæ differēs, & quomodo factus eſt, per quā plaſma tus eſt manum, ex parte totum oſtendens. Qui enim uiſionem formauit do minus, hic eſt qui uniuerſum hominem plaſmauit, uoluntati patris deſer/uiens. Et quoniā in illa plaſmatione, quæ ſecundū hominem eſt, in trāſgreſ/ſione factus eſt homo, indigebat lauacro regenerationis, poſtq̄ liniuit lutū,

E ſuper

ſuper oculos eius,dixit ei. Vade in Siloam & lauare,ſimul & plaſmationem, A
& eam quæ eſt ſuper lauacrum regenerationem reſtituēs ei. Et propter hoc lotus uenit uidēs,ut & ſuū cognoſceret plaſmatorem,& diſceret homo eum qui donauit ei uitam. Excidunt itaq; & hij qui à Valentino ſunt,dicentes, Non ex hac terra plaſmatum eſſe hominem,ſed à fluida materia,& effuſa. Ex qua enim terra deus ei formauit oculos, ex hac manifeſtū eſt quoniam & ab initio plaſmatus eſt homo. Nō enim cōſequens erat aliunde quidem oculos, aliunde autē reliquum corpus plaſmatum eſſe. Queādmodum nec conſequēs eſt alterum uero corpus, alterum uero plaſmaſſe oculos. Sed idē ipſe qui ab initio plaſmauit Adam, cū quo & loquebatur pater, Faciamus hominem ſecundū imaginem & ſimilitudinem noſtram, in nouiſſimis temporibus ſemetipſum manifeſtans hominibus,ei qui ab Adam cæcus fuerat formauit uiſionem. Et propter hoc ſcriptura ſignificans quod futurum erat, ait,abſcondito Adam propter inobedientiā,Dominum ueniſſe ueſpere ad eum,& dixiſſe, Vbi es? hoc eſt,quoniam in nouiſſimis temporibus idipſum uenit uerbum dei aduocare hominē,recōmemorans in eo opera ſua,in quibus degens abſcōditus fuerat domino. Queādmodum ueſpere locutus eſt exquirens illum deus,ſic & in nouiſſimis temporibus per eādem uocem uiſitauit exquirens genus eius. Et quoniam ex hac quæ ſecundū nos eſt terra, plaſmatio fuit Adæ,ſcriptura dicit dixiſſe deū, Et in ſudore uultus tui manducabis panem tuum, quoadusq; cōuertaris in terram, ex qua ſumptus es. B
Si igitur in aliquam alteram terram reuertuntur poſt mortem corpora noſtra,cōſequens eſt ea inde & ſubſtātiam habere. Si uero in hanc ipſam,manifeſtum eſt,quoniam ex hac plaſmatio ei facta eſt, quomodo & dominus fecit manifeſtum ex eadem oculos formans. Et manu itaq; reliqua oſtenſa dei,per quam plaſmatus eſt quidē Adam, plaſmati autem ſumus & nos,& cum ſit unus & idē pater, cuius uox ab initio uſq; ad finem adeſt plaſmati ſuo,& ſubſtantiam plaſmatis noſtri per Euangelium oſtendens manifeſte, iam non oportet quærere alium patrem præter hunc,neq; aliā ſubſtantiam plaſmationis noſtræ præter prædictam, & oſtenſam à domino. Neq; alteram manum dei præter hanc quæ ab initio uſq; ad finem conformat nos, & coaptat uitam, & adeſt plaſmati ſuo, & perficit illud ſecundū imaginem & ſimilitudinem ſuam dei. Tunc autem hoc uerbum oſtenſum eſt,quando homo uerbum dei factum eſt, ſemetipſum homini & hominē ſibimetipſi aſſimilans, ut per eā quæ eſt ad filium ſimilitudinem, pretioſus homo fiat patri. In præteritis enim temporibus dicebatur quidē ſecundum imaginem dei factum eſſe hominem,non autem oſtēdebatur. Adhuc enim inuiſibile erat uerbum, cuius ſecundū imaginem homo fuerat, propter hoc autem & ſimilitudinē facile amiſit. Quando autē caro uerbum dei factum eſt,utraq; confirmauit, & imaginem enim oſtendit ueram, ipſe hoc fiens quod erat

imago

A imago eius, & ſimilitudinem firmans reſtituit, cõſimilem faciens hominem
inuiſibili patri, per uiſibile uerbum. Et non ſolum autem per ea quæ prædi-
cta ſunt & patrem & ſemetipſum manifeſtauit dominus, ſed etiã per ipſam
paſſionem. Diſſoluens enim eam quæ ab initio in ligno facta fuerat, homi
nis inobediẽtiam, obediens factus eſt uſq; ad mortem, mortem autẽ crucis,
eam quæ in ligno fuerat inobedientiam ſanans. Nõ autem per eandem ue-
niſſet exoluere eam que fuerat erga plaſmatorem noſtrum inobedientiam,
ſi alterum annuntiabat patrem, quoniam autem per hæc per quæ non obe
diuimus deo, & nõ credidimus eius uerbo, per hæc eadẽ obedientiam intro
duxit, & eã quæ eſſet erga uerbũ eius oſtẽſionem, per quæ manifeſte ipſum
oſtendit deum, quem in primo quidẽ Adam offendimus, nõ facientes eius
præceptum, in ſecũdo autem Adam reconciliati ſumus, obedientes uſq; ad
mortem facti. Neq; enim altero cuidã eramus debitores, ſed illi cuius præce
ptum trãſgreſſi fueramus à principio. Eſt autẽ hic Demiurgus, qui ſecundũ
dilectionem quidẽ pater eſt, ſecundũ autem uirtutem dominus, ſecundum
autem ſapientiam factor & plaſmator noſter, cuius & præceptum tranſgre
dientes, inimici facti ſumus eius. Et propter hoc in nouiſſimis temporibus
in amicitiam† conſtituit nos dominus per ſuã incarnationem mediator dei al's, reſtituit
& hominum factus, propitians quidem pro nobis patrem, in quem pecca-
ueramus, & noſtram inobedientiam conſolatus, nobis autem donans eam
B quæ eſt ad factorem noſtrum cõuerſationem & ſubiectionem. Quapropter
in oratione dicere nos docuit, Et remitte nobis debita noſtra, utiq; quoniã
hic eſt pater noſter, cuius eramus debitores, tranſgreſſi eius præceptũ. Quis
autem eſt hic? Verũ ne incognitus aliquis, & nulli nunq; præceptum dans
pater? An uero qui à ſcripturis prædicatur deus, cui & debitores eramus,
tranſgreſſi eius præceptum? Datum eſt autem præceptum homini per uer
bum. Audiuit enim Adam, ait, uocem domini dei. Bene igitur uerbum eius
ad hominem dicit, remittũtur tibi peccata, idem ille in quem peccaueramus
in initio, remiſſionem peccatorum in fine donans. Aut alterius quidẽ tranſ-
greſſi ſumus præceptum, alius autem erat, qui dicit, remittũtur tibi peccata
tua, neq; bonus, neq; uerax, neq; iuſtus eſt huiuſmodi. Quomodo enim bo
nus qui non ex ſuis donat? aut quomodo iuſtus, qui aliena rapit? Quomo
do autem recte remiſſa ſunt peccata, niſi ille ipſe in quem peccauimus dona
uit remiſſionem, per uiſcera miſericordiæ dei, in quibus uiſitauit nos per fi-
lium ſuum? Quapropter & curato paralytico, uidentes, inquit, populi, clari-
ficauerũt deum, qui dedit poteſtatẽ talem hominibus. Quem igitur deum
clarificauerunt circunſtãtes populi, nunquid nam ab hæreticis inuentũ inco
gnitum patrem? Et quomodo eũ qui in totũ non cognoſcebatur ab eis, glo
rificabant? Manifeſtum eſt ergo, quoniã eum qui in lege à prophetis prædi
catus eſt deus, glorificabãt Iſraëlitæ, q & eſt pater domini noſtri, & propter

hoc docebat homines in ſenſu per ea ſigna quæ faciebat dare gloriam deo. A
Si autem ab altero quidem patre ipſe ueniſſet, alterum autem patrem glo/
rificabant homines,uidentes eius uirtutes, ingratos eos in eum patrem qui
miſerat curationem,efficiebat. Sed quoniam ab eo, à quo deus unigenitus
filius uenerat ad ſalutem hominum, & incredulos per eas quas faciebat uir
tutes prouocabat dare gloriã patri, & non recipiẽtibus aduentum filij eius,
& propter hoc nõ credentibus quæ ab eo fiat remiſſionẽ phariſæis,dicebat,
ut ſciatis quoniã poteſtatem habet filius hominis remittere peccata.Et hoc
cum dixiſſet iuſſit paralyticũ hominẽ tollere grabbatum ſuper quẽ iacebat
& ire in domum ſuã,propter hoc quidem efficit,cõfundens incredulos,& ſi
gnificans quoniã ipſe eſt uox dei,per quam accepit homo præcepta,quæ ſu
pergreſſus eſt, & factus eſt peccator, ex peccatis enim paralyſis ſubſequuta
eſt.Peccata igitur remittens,hominem quidẽ curauit,ſemetipſum autẽ ma/
nifeſte oſtendit quis eſſet. Si enim nemo poteſt remittere peccata niſi ſolus
deus,remittebat autẽ hæc dominus, & curabat homines manifeſte,quoniã
ipſe erat uerbũ dei,filius hominis factus, à patre poteſtatẽ accipiens.Quo/
modo homo,& quomodo deus, & quomodo homo compaſſus eſt nobis,
tanq̃ deus miſereatur noſtri, & remittat nobis debita noſtra, quæ factori
noſtro debemus deo.Et propter hoc Dauid prædixit,Beati quorũ remiſſæ
ſunt iniqtates,& quorũ tecta ſunt peccata.Beatus homo cui non imputauit
dominus peccatũ,eam quæ per aduẽtum eius eſt remiſſionẽ præmonſtrãs, B
per quã deleuit chirographum,debita noſtra,& affixit illud cruci,uti queãd
modum per lignũ facti ſumus debitores deo, per lignũ accipiamus noſtri
debiti remiſſionẽ.Hoc & per alios quidẽ multos,iam autẽ & per Heliſæum
prophetam ſignificãtur oſtenſum eſt.Cum enim qui cũ illo erãt conciderũt
ligna ad fabricationẽ tabernaculi, & ferrum excuſſum de ſecuri cecidiſſet in
Iordanem, & nõ inueniretur ab ipſis:Veniens aũt Elizeus ipſum locũ,cum
didiciſſet quid eſſet factum,lignum in aquam miſit,hoc autẽ cum feciſſet ſu
pernatauit ferrũ ſecuris,& de ſuperficie aquæ ſumpſerũt illud, qui ante ami/
ſerant,per operationẽ oſtendente propheta,quod firmum uerbũ dei,quod
per lignum negligenter amiſeramus, nec inueniebamus, recepturi eſſemus
iterum per ligni diſpoſitionem.Quoniã autem ſecuris ſimilis eſt uerbo dei,
Ioannes Baptiſta ait de eo, Iam autẽ ſecuris ad radicẽ arborum poſita eſt.
Et Hieremias ſimiliter ait,Verbum domini queãdmodum bipennis cædẽs
petram.Hoc ergo uerbũ abſcõditum à nobis manifeſtauit lignũ,queãdmo
dum prædiximus ligni diſpoſitio.Quoniã enim per lignum iterum manife
ſtum omnibus factũ eſt,oſtẽdens altitudinẽ,& longitudinẽ,& latitudinem
in ſe:Et queãdmodum dixit quidã de ſenioribus per extẽſionem manuum
duos populos ad unum deum congregans.Duæ quidẽ manus,quia & duo
populi diſperſi in fines terræ,unũ autẽ medium caput, quoniã & unus deus

ſuper

A ſuper omnes & in omnibus nobis. Et talem uel tantam diſpoſitionem non per alienas,ſed per ſuas efficiebat conditiones,neq; per ea quæ ex ignorãtia & labe facta ſunt, ſed per ea que ex ſapientia & uirtute patris eius ſubſtantiam habuerunt.Neq; enim iniquus ut aliena concupiſcat,neq; indigens,ut non per ſua propria ſuis proprijs efficiat uitam,ſua utens conditione ad hominis ſalutem. Neq; enim portaſſet illum conditio, ſi ignorantiæ & labis eſſet emiſſio. Qoniam enim ipſum uerbum dei incarnatum ſuſpenſum eſt ſuper lignum per multa oſtendimus. Et ipſi autem hæretici crucifixum confitentur.Quomodo igitur ignorãtiæ & labis emiſſio,eũ qui cõtineat uniuerſorum agnitionem,& ſit uerus & perfectus, portare potuit? Aut quomodo ea quæ abſconſa eſt à patre, & multum ſeparata conditio,portauit eius uerbum? Si autem & ab angelis hæc facta eſt,ſiue ignorãtibus eum qui ſuper omnia eſt deus,ſiue ſcientibus,cum dixerit dominus,Quoniã ego in patre, & pater in me eſt, quomodo patrem & filium ſimul fabricatio angelorum portare ſuſtinuit? Quomodo autem ea quæ extra pleroma eſt conditio, cepit eum qui cõtinet uniuerſum pleroma? Cum igitur hæc omnia impoſſibilia ſunt,& comprobationem non habeant,illud ſolum uerum eſt eccleſiæ præconium,quoniã propria conditio, quæ ex uirtute & arte & ſapientia dei ſubſtitit,portauit eum, quæ quidem ſecundũ inuiſibilitatem à patre portatur,ſecundum uiſibile autem è contrario portat eius uerbum, & hoc eſt uer

B bum. Pater enim conditionem ſimul & uerbum ſuum portans, & uerbum portatum à patre, præſtat ſpiritum omnibus,quemadmodum uult pater, Quibuſdam quidem ſecundũ conditionem,quod eſt conditionis,quod eſt factum, quibuſdam aũt ſecundũ adoptionem quod eſt ex deo,quod eſt generatio,& ſic unus deus pater oſtẽditur, qui eſt ſuper omnia, & per omnia, & in omnibus. Sup omnia quidẽ pater & ipſe eſt caput Chriſti,per omnia autem uerbum & ipſe eſt caput eccleſiæ, in omnibus autem nobis ſpiritus, & ipſe eſt aqua uiua, quam præſtat dominus in ſe recte credentibus,& diligentibus ſe,& ſciẽtibus,quia unus pater qui eſt ſuper omnia,& in omnibus nobis.Teſtimonium perhibet hijs & Ioannes domini diſcipulus in Euangelio,dicens,In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deum,& deus erat uerbũ,hoc erat in principio apud deum. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.Deinde de ipſo uerbo dixit,In hoc mũdo erat, & mundus per ipſum factus eſt,& mũdus eum nõ cognouit,In ſua propria uenit,& ſui eum nõ receperunt.Quotquot autẽ receperunt eũ dedit illis poteſtatem filios dei fieri, hijs qni credũt in nomine eius.Et iterum ſignificans eius ſecundũ hominem†diſpoſitionem dixit,Et uerbum caro factum eſt,& habitauit in nobis. Et iterum intulit, Et uidimus gloriã eius,gloriam quaſi unigeniti à patre,plenum gratia & ueritate.Manifeſte oſtendens audire uolentibus, id eſt aures habentibus, quoniam unus deus pater ſuper omnes,

† al's, diſpenſationem

& unum uerbum dei per quod omnes, per quem omnia facta ſunt, & quo- A
niam hic mundus proprius ipſius, & per ipſum factus eſt, uoluntate patris,
& nõ per angelos, neq; per apoſtaſiam, & defectionem, & ignorãtiam, neq;
per uirtutem aliquã prunici, quã & matrem appellãt quidã, neq; per alium
quendã mundi factorem ignorantem patrem. Mundi enim factor uere uer
bum dei eſt. Hic autẽ eſt dominus noſter, qui in nouiſſimis temporibus ho
mo factus eſt, in hoc mundo exiſtens, & ſecundũ inuiſibilitatẽ continet quæ
facta ſunt omnia & uniuerſa conditione infixus, quoniã uerbum dei guber
nans, & diſponẽs omnia, & propter hoc in ſua inuiſibiliter ponit. Et caro fa
ctum eſt uerbum, & pepẽdit ſuper lignum, uti uniuerſa in ſemetipſum reca-
pitularetur. Et ſui proprij illum non receperunt homines, quẽadmodum uti
uniuerſa manifeſtauit in populo, Et erit uita tua pendens ante oculos tuos,
& non credes uitæ tuæ. Qui igitur non receperunt illum, non acceperunt ui-
tam. Quotquot autem receperũt illum, dedit illis poteſtatem filios dei fieri.
Ipſe eſt enim qui uniuerſam poteſtatem habet à patre, quoniã uerbum dei
& homo uerus, inuiſibilibus quidem principans, rationabiliter & ſenſibiliter
legem ſtatuẽs, uniuerſa quæq; in ſuo perſeuerare ordine, Super uiſibilia au-
tem, & humana regnans manifeſte, & omnibus dignũ ſuperducens iuſtum
iudicium. Quemadmodum & Dauid manifeſte ſignificãs, ait, Deus noſter
manifeſte ueniet, & non tacebit. Deinde & quod ab eo ſuperinducitur iudi-
cium, manifeſtauit dicens, Ignis in conſpectu ſuo ardebit, & in circuitu eius B
tempeſtas ualida. Aduocauit cœlum de ſurſum, & terram diſcernere popu-
lum ſuum. Manifeſte itaq; in ſua propria uenientem dominum, & ſua pro-
pria eum baiulante conditione quæ baiulatur ab ipſo, & recapitulationem
eius quæ in ligno fuit inobedientiæ, per eam quæ in ligno eſt obedientiam
facientem, & ſeductione illa ſoluta, quæ ſeducta eſt male, illa quæ iam uiro
deſtinata erat uirgo Eua, per ueritatẽ euangelizata eſt bene ab angelo iam
ſub uiro uirgo Maria. Quẽadmodum enim illa per angelicum ſermonem
ſeducta eſt, ut effugeret deum præuaricata uerbum eius, Ita & hæc per an-
gelicum ſermonem euãgelizata eſt, ut portaret deum, obediens eius uerbo.
Et ſicut illa ſeducta eſt ut effugeret deum, Sic hæc ſuaſa eſt obedire deo, uti
uirginis Euæ uirgo Maria fieret aduocata. Et quẽadmodum aſtrictum eſt
morti genus humanum per uirginem, ſoluatur per uirginem, æqua lance di
ſpoſita uirginalis inobedientiæ, per uirginalem obedientiam. Adhuc enim
protoplaſti peccatum per correptionem primogeniti emẽdationem accipi-
ens, & ſerpentis prudentia deuicta in columbæ ſimplicitate, uinculis autem
illis reſolutis, per quæ alligati eramus morti, Indocti omnes hæretici & igno
rantes diſpoſitiones dei, & inſcij eius quæ eſt ſecundum hominem diſpenſa
tionis, quippe cæcutientes circa ueritatem ipſi ſuæ contradicunt ſaluti. Alij
quidem alterum introducentes præter Demiurgum patrem. Alij autem ab
angelis

A angelis quibuſdam dicentes factum eſſe mundum, & ſubſtātiam eius. Alij quidem porrò & longe ſeparatam ab eo qui eſt ſecundum ipſos patre à ſemetipſa fuiſſe, & eſſe ex ſe natum. Alij autem in hijs quæ continentur à patre de labe & ignorantia ſubſtantiam habuiſſe. Alij autem manifeſtum aduentum domini contemnunt, & incarnationem eius non recipientes. Alij autem rurſus ignorantes uirginis diſpenſationem, ex Ioſeph dicunt eum generatum. Et quidā quidem neq; animam ſuam, neq; corpus recipere poſſe dicunt æternam uitam, ſed tantum hominem interiorem. Eſſe autem hunc eum qui in eis ſit ſenſus uolunt, quem & ſolum aſcendere ad perfectum decernunt. Alij autem anima ſaluata non participari corpus ipſorum eam, ὁ νοῦς quæ eſt à deo ſalutem, quemadmodum in primo diximus libro, in quo & argumenta eorum omnium enarrauimus, & inualidum ipſorum, & inconſtabile in ſecundo oſtendimus.

OMnes enim hij ualde poſteriores ſunt q̃ epiſcopi, quibus apoſtoli tradiderunt eccleſias, & hoc in tertio libro cum omni diligētia manifeſtauimus. Neceſſitatem ergo habēt prædicti hæretici, quoniam ſint cæci ad ueritatem, alteram & alteram ambulare exorbitantes uiam, & propter hoc inconſonātet & incōſequenter diſperſa ſunt ueſtigia doctrinæ ipſorū. Eorum autem qui ab eccleſia ſunt ſemita circumiens mundum uniuerſum, quippe firmam habēs ab apoſtolis traditionem, & uidere nobis donans omnium

B unam & eandem eſſe fidem, omnibus unum & eundem deum patrem recipientibus, & eandem donationem ſpiritus ſcientibus, & eadē meditantibus præcepta, & eādem figuram quæ eſt erga eccleſiam ordinationis cuſtodientibus, & eundem expectantibus aduentum domini, & eandem ſalutem totius hominis, id eſt animæ & corporis ſubſtinentibus, & eccleſiæ quidē prædicatio uera & firma, apud quā una & eadem ſalutis uia in uniuerſo mūdo oſtenditur. Huic enim creditum eſt lumen dei, & propter hoc ſapientia dei, per quam ſaluat homines in exitu canitur, In plateis autē fiducialiter agit, In ſummis muris prædicatur, In portis autem ciuitatis conſtanter loquitur. Vbiq; enim eccleſia prædicat ueritatē, & hæc eſt ἑπτάμυχος lucerna Chriſti *id eſt, ſeptē ca liculos habēs* baiulans lumen. Qui ergo relinquunt præconium eccleſiæ, imperitiam ſanctorum presbyterorum arguunt, non cōtemplantes quāto pluris ſit idiota religioſus, à blaſphemo & impudēte ſophiſta. Tales ſunt autem omnes hæretici, & qui ſe plus aliquid præter ueritatem inuenire putant, ſequentes ea, quæ prædicta ſunt uarie, & multiformiter, & imbecille facientes iter, de ijſdē non ſemper eaſdem ſententias habentes, uelut cæci à cæcis circunducuntur, iuſte cadent in ſublatentem ignorantiæ foueam, ſemper quærentes, & nunq̃ uerum inuenientes. Fugere igitur oportet ſententias ipſorum, & intentius obſeruare ne coniurgemur ab ipſis, confugere autē ad eccleſiam, & eius ſinu *ali, cōiungemur, forte, cō* educari, & dominicis ſcripturis enutriri. Plantata eſt enim eccleſiæ paradiſus *urgeamur*

in hoc mundo. Ab omni ergo ligno paradiſi eſcas manducabis,ait ſpiritus dei,id eſt,ab omni ſcriptura dominica mãducate.Super elato autẽ ſenſu,ne mãducaueritis, neq; tetigeritis uniuerſam hæreticã diſſenſionem. Ipſi enim confitentur ſemetipſos agnitionẽ habere boni,& mali,& ſuper deũ qui fecit eos,iaculãtur ſenſus ſuos impios.Supra igitur ſentiunt q̃ eſt mẽſura ſenſationis.Quapropter & Apoſtolus ait,Nõ plus ſapere q̃ oporteat,ſed ſapere ad prudentiã,ut nõ illorum manducãtes agnitionem, eã quæ plus q̃ oportet ſapit.proijciamur de paradiſo uitæ.In quẽ dominus inducit eos qui obediũt præconio eius,recapitulãs in ſe omnia quæ in cœlis,& quæ in terra ſunt, & quæ in cœlis ſpiritualia ſunt,quæ autẽ in terris ſecundũ hominẽ eſt diſpoſitio.Hæc igitur in ſemetipſo recapitulatus eſt, adunans hominẽ ſpiritui, & ſpiritum collocans in homine,ipſe caput ſpiritus factus eſt,& ſpiritum dans eſſe hominis caput,per illum enim uidemus,& audimus, & loquimur.

Omnia ergo recapitulans recapitulatus eſt, & aduerſum inimicum noſtrum bellum prouocans,& elidens eum qui initio in Adam captiuos duxerat nos,& calcans eius caput,quemadmodum habet in Geneſi dixiſſe ſerpẽti deum,Et inimicitiã ponam inter te & inter mulierem, & inter ſemen tuũ,& ſemen eius,ipſe tuũ obſeruabit caput, & tu obſeruabis eius calcaneũ. Ex eo enim qui ex muliere uirgine habebat naſci ſecundum ſimilitudinem Adam præconabatur obſeruãs caput ſerpẽtis,id eſt ſemen,de quo ait Apoſtolus in epiſtola ad Galatas,Legẽ factorum poſitã, donec ueniret ſemen, cui promiſſum eſt.Manifeſtius aũt adhuc in eadẽ oſtendit epiſtola,dicens, Cum aũt uenit plenitudo temporis,miſit deus filium ſuũ,factũ de muliere. Neq; enim iuſte uictus fuiſſet inimicus,niſi ex muliere homo eſſet,qui uicit eum.Per mulierem enim homini dominatus eſt ab initio, ſemetipſum contrarium ſtatuẽs homini.Propter hoc & dominus ſemetipſum filium hominis cõfitetur,principalẽ hominem illũ,ex quo,ea quæ ſecundũ mulierem eſt plaſmatio facta,in ſemetipſo recapitulãs, uti quemadmodũ per hominem uictum deſcendit in mortẽ genus noſtrum, ſic iterum per hominem uictorem aſcendamus in uitam.Et quemadmodũ accepit palmam mors per hominem aduerſus nos, ſic iterũ nos aduerſus mortem per hominem accipiamus palmam. Non autem dominus antiquã illã & primã aduerſus ſerpentem inimicitiã in ſemetipſo recapitulatus fuiſſet, adimplens promiſſionem Demiurgi,& perficiens præceptum eius,ſi ab alio ueniſſet patre,ſed quoniã unus & idẽ eſt,qui ab initio plaſmauit nos, & in fine filium ſuũ miſit,præceptum eius perfecit dominus,factus ex muliere,& deſtruẽs aduerſarium noſtrum, & perficiens hominem ſecundũ imaginem & ſimilitudinem ſuam. Et propter hoc nõ aliunde eum deſtruxit,niſi ex dictionibus legis,& patris præcepto adiutore eius,ad deſtructionem & traductionem à poteſtate angeli.Primo quidẽ diebus xl. ieiunans, ſimiliter ut Moyſes & Helias,poſtea

eſurijt.

A eſuriJt,ut hominem eum uerũ & firmum intelligamus. Propriũ eſt hominis
ieiunãtis eſurire. Deinde aũt ut haberet aduerſarius ubi cõgrederetur, Quo
niam enim in principio per eſcam, nõ eſuriẽtem hominẽ ſeduxit tranſgredi
præceptum dei, in fine eſurientem non potuit diſſuadere eã quæ à deo eſſet
ſuſtinere eſcã. Tentante enim eo & dicente, Si filius dei es, dic ut lapides iſti
panes fiant. Dominus autem per præceptum legis repulit eum, dicens. Scri
ptum eſt, Nõ in pane tãtum uiuet homo. Ad illud quidẽ quod ait, Si filius
dei es, tacuit. Excæcauit autẽ eum hominis confeſſione, & per paternã ditio-
nem primũ impetũ euacuauit. Quæ ergo fuit in paradiſo repletio hominis
per duplicem guſtationem, diſſoluta eſt per eã quæ fuit in hoc mundo indi
gentiam. Ille autẽ legaliter exploſus, tentabat & ipſe per mẽdacium rurſus
legitime facere cõgreſſionem, in altiſſimũ enim tẽpli pinnaculũ ducens eum,
dixit, Si filius dei es, mitte te deorſum. Scriptum eſt enim, Quoniã angelis
ſuis deus mandauit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapi
dem pedem tuum, mendacium abſcõdens per ſcripturã, quod faciũt omnes
hæretici. Illud enim angelis ſuis mãdauit, de eo quod ſcriptum erat, mitte te
deorſum, de eo nulla dicebat ſcriptura, ſed à ſemetipſo hanc ſuaſionẽ diabo
lus afferebat. Dominus itaq; legitime cõfutauit eũ, dicens, Item ſcriptũ eſt,
Non tentabis dominũ deum tuum. Per eã uocem quæ eſt in legẽ oſtẽdens,
id quidem quod eſt ſecundũ hominem, quoniam non debet homo tentare
B deum. Quãtum aũt ad illũ, quoniã in eo homine qui uidebatur nõ tentare
dominũ deum ſuũ. Elatio itaq; ſenſus quæ fuit in ſerpente, diſſoluta eſt per
eã quæ fuit in homine humilitas, & bis iã uictus erat de ſcriptura diabolus,
cum eſt traductus, cõtraria præcepto dei ſuadens, & ſecundum ſententiam
ſuã dei hoſtis oſtẽſus. Qui magne cõfutatus, & quaſi ſemetipſum colligens,
uniuerſam quam habebat uirtutem in mendacium ordinãs, tertio oſtendit
ei ſeculi regna omnia, & gratiam ipſorum, dicens, quemadmodum memi-
nit Lucas, Hæc omnia tibi dabo, quoniam mihi tradita ſunt, & cui uolo do
ea, ſi procidẽs adoraueris me. Dominus itaq; traducẽs eum qui eſſet, Vade,
inquit, ſatanas, ſcriptum eſt enim, Dominum deum tuum adorabis, & illi
ſoli ſeruies. Denudans eum per hoc nomen, & ſe oſtendens qui erat. Satana Satana
enim uerbum Hebraice apoſtatam ſignificat. Et tertio itaq; uincens eum,
in reliquum repulit à ſemetipſo, quaſi legitime uictum, & ſoluta eſt ea quæ
fuerat in Adam præcepti dei præuaricatio, per præceptum legis, quod ſer-
uauit filius hominis, nõ tranſgrediens præceptum dei. Quis ergo dominus
deus, cui teſtimonium perhibet, quem nemo tentauit, & quem omnes ado-
rare oportet, & ipſi ſoli ſeruire? Omnimodo ille eſt ſine dubio qui & legem
dedit deus. Hæc enim in lege prædicta fuerant, & per legis ſentẽtiam oſten-
dit dominus, quoniam lex quidem à patre uerbum deum annuntiat, Apo-
ſtata aũt dei angelus, per illam deſtruitur uocem traductus qui ſit, & uictus

à filio hominis ſeruante dei præceptum. Quoniã enim initio homini ſuaſit A
tranſgredi præceptum factoris, ideo eum habuit in ſua poteſtate, poteſtas
autem eius eſt tranſgreſſio & apoſtaſia, & hijs colligauit hominem, per ho-
minem ipſum iterum oportebat uictum eum cõtrario colligari ijſdem uin-
culis quibus alligauit hominem, ut homo ſolutus reuertatur ad ſuum do-
minum, illa uincula relinquens, per quæ ipſe fuerat alligatus, id eſt tranſgreſ-
ſionem. Illius enim colligatio, ſolutio facta eſt hominis, quoniã non poteſt
aliquis intrare in domum fortis, & uaſa eius diripere, niſi primũ ipſum for-
tem alligauerit. Contrario ergo in ſermone eius qui omnia fecit dei, tradu-
cens eum dominus, & ſubijciens per præceptum, præceptum autem dei lex,
fugitiuum eum, & legis tranſgreſſorem & apoſtatam dei oſtendens, poſtea
iam per uerbum conſtanter eum colligauit, quaſi ſuũ fugitiuum, & diripuit
eius uaſa, id eſt eos qui ab eo detinebãtur homines, quibus ipſe iniuſte ute-
batur. Et captiuus quidẽ ductus eſt iuſte is, qui hominem iniuſte captiuum
duxerat, qui autem ante captiuus ductus fuerat homo, extractus eſt à poſ-
ſeſſoris poteſtate, ſecundũ miſericordiã dei patris, qui miſeratus eſt plaſma-
ti ſuo, & dedit ſalutem ei per uerbum, id eſt per Chriſtum redintegrans, ut
experimento diſcat homo, quoniã non à ſemetipſo, ſed donatione dei acce-
pit incorruptelã. Sic igitur manifeſte oſtendente domino, quoniã dominus
uerus, & unus deus, qui à lege declaratus fuerat, quẽ enim lex præconauerat
deum, hunc ſpiritus oſtendit patrem, cui & ſeruire ſoli oportet diſcipulos B
Chriſti, & per eas quæ ſunt in lege ſententias aduerſariũ noſtrum euacuãte,
lex autẽ Demiurgum laudare deum, & ipſi ſoli ſeruire iubet nobis, iam non
oportet quærere alium patrem præter hunc aut ſuper hunc, quoniam unus
deus qui iuſtificat circunciſionem ex fide, & præputium per fidem. Si enim
alius quis erat ſuper hunc perfectus pater, nequaꝗ per huius ſermones &
præcepta deſtruxiſſet ſatanam. Nec enim ignorãtia per alteram poteſt diſ-
ſolui ignorantiã, quemadmodum neq; per labem labes euacuari. Si igitur
lex ex ignorãtia & labe eſt, quomodo ſententiæ quæ in ea ſunt, diabolicam
ignorãtiam abſoluere poterãt & fortem uincere? Neq; enim à maiori, neq;
ab æquali fortis uinci poteſt, ſed ab eo qui plus poteſt. Plus autẽ poteſt ſu-
per omnia uerbũ dei, qui in lege quidem uociferatur, Audi Iſraël, dominus
deus tuus, deus unus eſt, &, diliges dominũ deum tuũ ex tota anima tua, &
hũc adorabis, & huic ſerui es. In Euãgelio autem per has eaſdẽ ſententias de-
ſtruens apoſtaſi.i, & patris uoce deuicit fortẽ, & legis præceptũ ſuas ſenten-
tias cõfitetur, dicẽs, Nõ tentabis dominũ deum tuũ. Nec enim per alienam
ſed per propriã patris ſui ſentẽtiam deſtruxit aduerſarium, & fortem uicit.
Nos aũt ſolutos per ipſum præceptum docuit, eſurientes quidem ſuſtinere
eam quæ à deo datur eſcã, in ſublimitate autẽ poſitos uniuerſi chriſmatis,
uel operibus iuſtitiæ cõfidẽtes, uel miniſtrationis ſupereminẽtia adornatos,

nequaꝗ

A nequaquam extolli,neq; tentare deũ, ſed humilia ſentire,& præ manu habere, Non tentabis dominum deum tuum,queãdmodum & Apoſtolus docuit, Non alta,ait,ſentientes, ſed humilibus cõſentientes. Nec diuitijs,nec gloria mundi, neq; præſenti phantaſia capi.Scire autem quoniã dominum deum tuum adorari oportet, ipſi ſoli ſeruire, & nõ credere ei,qui falſo promiſit ea quæ nõ ſunt ſua,dicens,Hæc omnia tibi dabo, ſi procidens adoraueris me. Ipſe enim confitetur,quoniã adorate eum,& uoluntatem eius facere,cadere eſt à gloria dei.Et quid aut ſuaue,aut bonum participare poteſt qui cecidit? Aut quid aliud ſperare & expectare poteſt,qui talis eſt,niſi mortẽ? Ei enim qui cecidit,proxima mors eſt.Deinde nec illa itaq; quæ promiſit præſtabit, quomodo enim præſtabit ei qui cecidit? Deinde quoniam dominatur hominibus, & ei ipſi deus, & nolente patre noſtro qui eſt in cœlis, neq; paſſer cadet in terrã.Illud igitur quod ait, hæc mihi tradita ſunt,& cui uolo do ea, ut in ſuperbiam elatus ait. Neq; enim conditio ſub eius poteſtate eſt,quandoquidem & ipſe unus de creaturis eſt. Neq; ipſe hominum regnum attribuet hominibus,ſed ſecundum ordinationem dei patris,& cætera quæq;,& quæ ſunt erga homines diſponuntur. Dominus autẽ ait,Quoniã diabolus mendax eſt ab initio,& in ueritate non ſtetit. Si itaque mendax eſt,& non ſtans in ueritate,uidelicet nõ uerum dicebat,quoniam hæc omnia mihi tradita ſunt,& cui uolo,do ea,ſed mẽdacium loquens. Aſſuetus enim erat iam

B ad ſeductionem hominum mẽtiri aduerſus deum. Ab initio enim homini eſcam multam cum deus dediſſet, ex una autem tãtum arbore præcepiſſet ne mãducaret,quemadmodum ſcriptura dicit dixiſſe deum ad Adam, Ab omni ligno quod eſt in paradiſo eſcã manducabis,à ligno autẽ cognoſcẽdi bonum & malum non manducabitis, qua autẽ die manducaueritis,morte moriemini,Ille autẽ mentiens aduerſus deum tẽtauit hominem,queãdmodum ſcriptura dicit dixiſſe ſerpentem mulieri, Quid itaque dixit deus? Ne manducaueritis ab omni ligno paradiſi. Et cũ illa traduxiſſet mẽdacium,& ſimpliciter retuliſſet præceptum,in eo quod diceret, ab omni ligno paradiſi manducabitis,à fructu autẽ ligni quod eſt in medio paradiſo,dixit deus,ex eo nõ manducabitis,neq; tetigeritis,ne moriamini,cum didiciſſet à muliere præceptum dei,aſtutia uſus decepit eã denuo per falſiloquium,dicens,Non morte moriemini. Sciebat enim deus,quoniã qua die mãducaueritis ex eo, aperientur oculi ueſtri,& eritis ſicut dij,ſciẽtes bonũ & malũ.Primo quidem in dei paradiſo diſputat de deo, quaſi abſente eo,magnitudinẽ enim ignorabat dei,poſt deinde ab ipſa diſcẽs dixiſſe dominum, morituros eos ſi guſtaſſent de prædicto ligno,tertio mendacium loquens dixit,Nõ morte moriemini.Sed quoniã deus uerax eſt, mendax autẽ ſerpens,de effectu oſtenſum eſt,morte ſubſecuta eos qui manducauerunt,ſimul enim cũ eſca & mortem adſcierunt,quoniam inobedientes manducabant.Inobedientia autem

dei

A

dei mortẽ infert, propter hoc ex eo traditi ſunt ei, debitores mortis effecti. In ipſa itaq; die mortui ſunt, in qua manducauerunt, & debitores facti ſunt mortis, quoniã cõditionis dies unus, Factus eſt enim, inqt, ueſpere & mane dies unus. In ipſa autẽ hac die manducauerunt, in ipſa autẽ & mortui ſunt. Secundum autem circulum & curſum dierum, ſecundũ quem alia quidem prima, alia autem ſecunda, & alia tertia uocatur, ſi quis autẽ uelit diligenter diſcere qua die ex ſeptẽ mortuus eſt Adã, inueniet ex domini diſpoſitione.

Sexto ab orbe cõdito die peccauit Adam

Recapitulans enim uniuerſum hominem in ſe ab initio uſq; ad finem, recapitulatus eſt & mortẽ eius, manifeſtum eſt itaq; quoniã in illa die mortem ſuſtinuit dominus, obediens patri, in qua mortuus eſt Adã, inobediẽs deo. In qua autẽ mortuus eſt, in ipſa & mãducauit. Dixit enim deus, In qua die manducabitis ex eo, morte moriemini. Hunc itaq; diem recapitulans in ſemetipſum dominus, uenit ad paſſionẽ pridie ante ſabbatum, quæ eſt ſexta conditionis dies, in qua homo plaſmatus eſt, ſecundã plaſmationem eam quæ eſt à morte, per ſuã paſſionem donans. Quidam autẽ rurſus in milleſimum annum reuocãt mortem Adæ. Quoniã enim dies domini ſicut mille anni, non ſuperpoſuit autẽ mille annos, ſed intra eos mortuus eſt, tranſgreſſionis adimplens ſententiam. Siue ergo ſecundum inobedientiam, quæ eſt mors, ſiue quod exinde traditi ſint, & facti ſunt debitores mortis, ſiue ſecundum unum & eundẽ diem, in quo mãducauerunt & mortui ſunt, quoniam una conditionis dies, ſiue ſecundũ hunc circulũ dierum, quia in ipſa mortui

B

in qua & manducauerunt, hoc eſt paraſceue, quæ dicitur cœna pura, id eſt, ſexta feria, quã & dominus oſtẽdit paſſus in ea, ſiue ſecundũ quod nõ ſit ſupergreſſus mille annos, ſed in ipſis mortuus ſit, ſecundũ omnia ergo quæ ſignificantur, deus quidẽ uerax, mortui enim ſunt qui guſtauerunt de ligno, ſerpens autem mendax oſtenſus eſt, & homicida, ſicut dominus ait de eo, Quoniã ab initio homicida eſt, & in ueritate non ſtetit. Sicut ergo in principio mentitus eſt, ita & in fine mentiebatur, dicens, Non enim ipſe determinauit huius ſeculi regna, ſed deus. Regis enim cor in manu dei. Et per Salomonem autẽ ait uerbum, Per me reges regnãt, & poteſtates tenent iuſtitiã. Per me principes exaltãtur, & tyrãni terræ. Et Paulus apoſtolus hoc ipſum ait, Omnibus poteſtatibus ſublimioribus ſubiecti eſtote, nõ eſt enim poteſtas niſi à deo. Quæ autẽ ſunt, à deo diſpoſitæ ſunt. Et iterũ de ipſis ait, Non enim ſine cauſa gladium portat, dei enim miniſter eſt, uindex in iram ei qui male operatur. Quoniã hæc autẽ non de angelicis poteſtatibus, nec de inuiſibilibus principibus dixit, quomodo quidam audẽt exponere, ſed de hijs, quæ ſunt ſecundum † homines poteſtates, ait, Propter hæc enim & tributa præſtatis, miniſtri enim dei ſunt, in hoc ipſum ſeruientes. Hoc autẽ & dominus confirmauit nõ faciens quidẽ quod à diabolo ſuadebatur, tributorum autẽ exactoribus iubens pro ſe, & pro Petro dare tributũ. Quoniã miniſtri dei ſunt,

al's, poteſtatibus

dei ſunt,in hoc ipſum deſeruientes.Quoniã enim abſiſtens à deo homo,in
A tantum efferauit, ut etiam conſanguineum,hoſtem ſibi putaret,& in omni
inquietudine , & homicidio , & auaritia ſine timore uerſaretur,impoſuit illi
deus humanum timorem,non enim cognoſcebant timorem domini,ut po/
teſtati hominũ ſubiecti,& lege eorum aſtrictí aliquid aſſequantur iuſtitiæ,
& moderentur ad inuicẽ,in manifeſto propoſitũ gladiũ timẽtes,ſicut Apo/
ſtolus ait:Non enim ſine cauſa gladiũ portat,dei enim miniſter eſt,uindex
in irã ei, qui male operatur .Et propter hoc & ipſi magiſtratus indumentũ
iuſtitiæ leges habentes , quæcunq; iuſte & legittime fecerint,de hijs non in/
terrogabuntur,neq; pœnas dabũt.Quæcunq; aũt ad euerſionẽ iuſti inique
& impie contra legem & more Tyrannico exercuerunt , in hijs & peribunt
iuſto iudicio dei,ad omnes æqualiter perueniente,& in nullo deficiente.Ad
utilitatem ergo gentiliũ terrenũ regnũ poſitum eſt à deo, ſed nõ à diabolo,
qui nunq; omnino quietus eſt, imò qui nec ipſas quidem gentes uult in trã
quillo agere,ut timentes regnũ humanum,non ſe alterutrũ homines uice pi
ſcium conſumãt,ſed per legũ poſitiones repercutiant multiplicem gẽtilium
iniuſtitiam.Et ſecundum hoc miniſtri dei ſunt,qui tributa exigunt à nobis,
in hoc ipſum ſeruiẽtes,quæ ſunt poteſtates,à deo ordinatæ ſunt.Manifeſtũ
eſt,quoniam mentitur diabolus dicẽs , Mihi tradita ſunt,& cui uolo,do ea.
B Cuius enim iuſſu homines naſcuntur,huius iuſſu & reges conſtituũtur,apti
hijs qui in illo tempore ab ipſis regnantur. Quidã enim illorũ ad correctio
nem & utilitatem ſubiectorũ dantur, & conſeruationem iuſtitiæ . Quidam
aũt ad timorẽ , & pœnã,& increpationem.Quidam aũt ad illuſionẽ & con/
tumeliam,& ſuperbiam, quemadmodum & digni ſunt dei iuſto iudicio, ſi/
cut prædiximus,in omnibus æqualiter ſuperueniẽte. Diabolus aũt quippe
Apoſtata exiſtens angelus,hoc tantũ poteſt, quod egit in principio,ſeduce
re & abſtrahete mentem hominis ad tranſgredienda præcepta dei, & pau/
latim obſerare corda eorum conatur ſeruire ei ; ad obliuiſcendum quidem
uerum deũ,ipſum aũt quaſi deum adorare. Quemadmodũ aut ſi quis apo
ſtata regionem aliquam hoſtiliter capiens, perturbet eos, qui in ea ſunt, ut
regis gloriam ſibi uindicet apud ignorantes,quod apoſtata & latro ſit, Sic
aũt & diabolus cũ ſit unus ex angelis hijs,qui ſuper ſpiritum aëris præpoſiti
ſunt, quemadmodum Paulus apoſtolus in ea quæ eſt ad Epheſios manife
ſtauit,inuidens homini,apoſtata à diuina factus eſt lege.Inuidia enim alie
na eſt à deo.Et quoniam per hominem traducta eſt apoſtaſia eius, & exa/
minatio ſentẽtiæ eius,homo factus eſt, adhuc magis magisq; ſemetipſum
contrariũ conſtituit homini,inuidẽs uitæ eius,& in ſua poteſtate apoſtatica
uolẽs concludere eũ. Omniũ artifex uerbũ dei per hominẽ uincẽs eũ,& apo
ſtatã oſtendens, è cõtrario ſubiecit eũ homini.Ecce,dicẽs, do uobis poteſta
tem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones,& ſuper omnem uirtutem inimi

A & cócidet, de decem cornibus eius, decem reges exurgent, & poſt eos ſurget alius, qui ſuperabit alios omnes, qui ante cũ fuerunt, & reges tres deminorabit, & uerba aduerſus altiſſimum deum loquetur, & ſanctos altiſſimi dei cõteret, & cogitabit demutare tempora & legem, & dabitur in manu eius uſq; ad tempus temporum & dimidiũ tempus, hoc eſt triennium & ſex menſes, in quibus ueniẽs regnabit ſuper terram. De quo iterũ & apoſtolus Paulus in ſecunda ad Theſſalonicenſes ſimul & cauſam aduentus eius annũtians ſic ait, Et tũc reuelabitur iniquus, quem dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet præſentia aduẽtus ſui, cuius eſt aduentus ſecundum operationem Satanæ, in omni uirtute, & ſignis, & portentis mendaciorũ, & omni ſeductione malitiæ pereuntibus, pro eo quod dilectionem ueritatis non receperunt, ut ſalui fierent. Et ideo mittit eis deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut † uindicentur omnes, qui non crediderunt ueritati, ſed cõſenſerunt iniquitati. Et dominus autem hoc idem nõ credentibus ſibi dicebat, Ego ueni in nomine patris mei, & non recepiſtis me. Cũ alius aũt uenerit in nomine ſuo illũ recipietis, alium dicẽs Antichriſtũ, quoniam alienus eſt à domino, & ipſe eſt iniquus iudex, qui à domino dictus eſt, quoniã deum non timebat, neq; hominem reuerebatur, ad quem fugit uidua oblita dei, id eſt, terrena Hieruſalem, ad ulciſcendum de inimico, quod & faciet in tempore regni ſui, transferet regnum in eam, & in templo dei ſedebit, ſedu- *alij, iudicētur*

B cens eos qui adorãt eum quaſi ipſe ſit Chriſtus. Quapropter ait Daniel iterum, & ſanctum deſolabitur. Et datũ eſt in ſacrificium peccatũ, & proiecta eſt in terra iuſtitia, & fecit, & proſpere ceſſit. Gabriel angelus exoluẽs eius uiſionem de hoc ipſo dicebat. Et in nouiſſimo regni ipſorum exurget rex improbus facie ualde, & intelligens quæſtiones, & ualida uirtus eius, & ammirabilis, & corrũpit, & dirigit, & faciet, & exterminabit fortes, & populũ ſanctum, & iugũ torquis eius, dirigetur dolus in manu eius, in corde ſuo exaltabitur, & dolo diſperdet multos, & ad perditionẽ multorũ ſtabit, & quomodo una manu conteret. Deinde & tẽpus tyrannidis eius ſignificat, in quo tẽpore fugabuntur ſancti, qui purũ ſacrificiũ offerũt deo. Et in dimidio hebdomadis, ait, tolletur ſacrificiũ, & leuatio, & in tẽplo abominatio deſolationis, & uſq; ad conſummationẽ tẽporis conſummatio dabitur ſuper deſolationẽ. Dimidiũ aũt hebdomadis, tres ſunt anni, & mẽſes ſex: ex qbus omnibus non tantũ, quæ ſunt Apoſtaſiæ manifeſtãtur, & quæ ſunt eius qui in ſe recapitulatur omnẽ diabolicũ errorẽ, ſed & quoniã unus & idẽ pater deus qui à prophetis annuntiatus eſt, à Chriſto autẽ manifeſtatus. Si enim quæ à Daniele propheta ſunt dictã de fine dominus cõprobauit, Cũ uidentis dicens, abominationem deſolationis, quæ dicta eſt per Danielẽ prophetã: Danieli aũt angelus Gabriel exolutionẽ uiſionũ fecit, Hic aũt eſt archangelus Demiurgi, & hic idem Mariæ euãgelizauit manifeſtũ aduentũ, & incar

natione Chriſti: Vnus & idem deus manifeſtiſſime oſtenditur, qui prophe- A
tas miſit, & filium præmiſit, & nos uocauit in agnitione ſuã. Manifeſtus ad-
huc etiam de nouiſſimo tẽpore, & de hijs qui ſunt in eo decem regibus, in
quos diuidetur quod nunc regnant imperiũ, ſignificauit Ioannes domini di-
ſcipulus in Apocalypſi, ediſſerẽs quæ fuerint decem cornua quæ à Daniele
uiſa ſunt, dicens, ſic dictũ eſſe ſibi, Decẽ cornua quæ uidiſti decẽ reges ſunt,
qui regnũ nõ acceperũt, ſed poteſtatẽ quaſi reges una hora accipient. Cũ be-
ſtia hij unã ſententiã habent, & uirtutem & poteſtatem ſuã beſtiæ dãt. Hij
cũ agno pugnabunt, & agnus uincet eos, quoniã dominus dominorũ eſt, &
rex regũ. Manifeſtũ eſt itaq; quoniã ex hijs tres interficiet ille qui uenturus
eſt, & reliqui ſubijciuntur ei, & ipſe octauus in eis, & uaſtabũt Babylonẽ, &
cõburent eã igni, & dabunt regnũ ſuũ beſtiæ, & effugabunt eccleſiã. Poſt de-
inde ab aduentu dñi noſtri deſtruẽtur. Quoniã enim oportet diuidi regnũ;
& ſic deperire ſicut dominus ait, Omne regnũ diuiſum in ſe deſolabit̃, & o-
mnis ciuitas uel domus diuiſa in ſe non ſtabit: Diuidi igitur & regnũ & ciui-
tatẽ & domũ oportet in decem, & propterea iã partitionẽ, & diuiſionẽ præfi-
gurauit & diligenter Daniel finem quarti regni digitos ait pedũ eſſe imagi-
nis, quæ à Nabuchodonoſor uiſa eſt, in quos uenit lapis ſine manibus præ-
ciſus, & quẽadmodũ ipſe ait, Pedis pars quidẽ aliqua ferrea, & pars aliqua
fictilis, q̊adusq; abſciſus eſt lapis ſine manibus, & pcuſſit imaginẽ in pedes
ferreos, & fictiles, & cõminuet eos usq; ad finẽ. Poſt deinde in exolutione B
ait, Et quoniã uidiſti pedes, & digitos partẽ quidẽ fictilẽ, partẽ aũt ferreã, re-
gnũ diuiſum erit, & radice ferrea erit in eo, quẽadmodũ uidiſti ferrum cõmi-
xtũ teſtæ, & digiti pedũ pars quidẽ aliqua ferrea, pars aũt aliqua fictilis. Er-
go decẽ digiti pedũ, hij ſunt decem reges, in quibus diuiditur regnũ, ex qui-
bus quidã quidẽ fortes & agiles, ſiue efficaces, alij aũt pigri & inutiles erunt;
& nõ conſentient quemadmodũ Daniel ait, Pars regni erit fortis, & ab ipſa
parte erit minuta, quoniam uidiſti ferrum cõmixtum teſtæ, commixtiones
erunt in ſemine hominum, & nõ erunt adiuncti inuicem, quemadmodum
ferrum non cõmiſcetur cum teſta. Et quoniam finis fiet, inquit. Et in diebus
regũ illorum excitabit deus cœli regnum, quod inæternum non corrumpe-
tur, & regnum eius alteri populo non relinquetur. Comminuet & uentila-
bit omnia regna, & ipſum exaltabitur in æternum. Quemadmodũ uidiſti,
quoniã de monte præciſus eſt lapis ſine manibus, & cõmminuit teſtã, ferrũ
& æramentũ & argentum & aurum. Deus magnus ſignificauit regi quæ fu-
tura ſunt poſt hæc, & uerum eſt ſomnium, & fidelis interpretatio eius. Si er-
go deus magnus ſignificauit per Danielem futura, & per filium confirma-
uit, & Chriſtus eſt lapis qui præciſus eſt ſine manibus, qui deſtruet tempo-
ralia regna, & æternum inducit, quæ eſt iuſtorum reſurrectio, Reſuſcitabit,
ait, deus cœli regnum, quod inæternum nunquam corrumpetur. Confutati

reſi-

A reſipiſcant qui Demiurgum reſpuunt, & nō conſentiūt ab eo patre præmiſſos prophetas, à quo & dominus uenit, ſed aſſeuerāt ex differentibus uirtutibus factas eſſe prophetias. Quæ enim à Demiurgo prædicta ſunt ſimiliter per omnes prophetas, hæc Chriſtus in fine perfecit, miniſtrās patris ſui uoluntati, & adimplens ſecundū humanū genus diſpoſitiones. Qui ergo blaſphemāt Demiurgū, uel ipſis uerbis & manifeſte quemadmodū qui à Marcione ſunt, uel ſecundum euerſionem ſententiæ qui à Valentino ſunt, & omnes qui falſo dicuntur eſſe gnoſtici, organa ſatanæ ab omnibus deum colentibus cognoſcantur eſſe, per quos ſatanas nunc & non antea[†] miſſus eſt maledicere deo, & qui ignem æternum præparauit omni apoſtaſiæ. Nam ipſe per ſemetipſum nude non audebat blaſphemare ſuū dominum, quemadmodum & initio per ſerpentem ſeduxit hominem, quaſi latēs deum. Bene Iuſtinus dixit, quoniam ante domini aduentum, nunꝙ auſus eſt ſatanas blaſphemare deum, quippe nondum ſciens ſuam damnationem: Quoniam & in parabolis, & allegorijs, & prophetis de eo ſic dictum eſt. Poſt autem aduentum domini ex ſermonibus Chriſti, & apoſtolorum eius diſcens manifeſte, quoniam ignis æternus ei præparatus eſt, ex ſua uoluntate abſcendenti à deo, & omnibus qui ſine pœnitentia perſeuerant in apoſtaſia, per huiuſmodi homines blaſphemat eū deum, qui iudiciū importet: qua ſententia cōdemnatus, & peccatū ſuæ apoſtaſiæ cōditori ſuo imputat, & nō

[†] forte auſus.

B ſuæ uoluntati & ſententiæ, quemadmodū & qui ſupergrediūtur leges, & poſtea pœnas dant, queruntur de legiſlatoribus, ſed non de ſemetipſis. Sic autem & diabolico ſpiritu pleni innumeras accuſationes inferunt factori noſtro, & ſpiritū uitæ nobis donauerit, & legem omnibus aptā poſuerit, & nolunt iuſtū eſſe iudiciū dei. Quapropter & alterum quendam excogitant patrem, neꝙ curantem neꝙ prouidentem eorum quæ ſunt erga nos, aut etiā conſentientem omnibus peccatis. Si enim non iudicat pater, aut nō pertinet ad eum, aut cōſentit hijs, quæ fiunt omnibus, & nō iudicat, omnes, in æquo erunt & in eodem dinumerabuntur ſtatu, ſuperuacuus ergo erit aduentus Chriſti, & contrarius in eo quod non iudicet.

VEnit enim diuidere hominem aduerſus patrem ſuum, & filiam aduerſus matrem, & nurū aduerſus ſocrū, & cum duo ſint in eodem lecto, unū aſſumere, & alterum relinquere, ad finē iubere meſſoribus colligere primum Zizania, & faſciculos alligare, & comburere igni inextinguibili, triticū autem colligere in horreum, & agnos quidem uocare in præparatū regnū, hædos autem in æternum ignem mittere, qui præparatus eſt à patre eius, diabolo & angelis eius. Et quid enim uerbum uenit in ruinam & in reſurrectionem multorum, In ruinam quidem non credentium ei, quibus & maiorem damnationem quàm Sodomorum & Gomorrhæ in iudicio cōminatus, In reſurrectionem autem credentium, & facientium uoluntatem patris

eius qui eſt in cœlis. Si ergo aduentus filij ſuper omnes quidem ſimiliter aduenit,iudicialis autem & diſcretor credentium,& non credentium,quoniam ex ſua ſententia credentes faciunt eius uoluntatem, & ex ſua ſententia indictoaudientes non accedunt ad eius doctrinam:manifeſtum quoniam & pater eius omnes quidem ſimiliter fecit/propriam ſententiam unum quemq; habentem & ſenſum ſimiliter:reſpicit autem omnia , & prouidet omnibus, ſolem ſuum oriri faciens ſuper bonos & malos, & pluens ſuper iuſtos & iniuſtos.Et quicunq; erga eum cuſtodiunt dilectionem ſuam, hijs præſtat cõmunionem,Communio autẽ dei uita,& lumen, & fruitio eorum quæ ſunt apud eum bonorum.Quicunq; autem abſiſtunt ſecũdum ſentẽtiam ſuam ab eo,hijs eam quæ electa eſt ab ipſis ſeparationem inducit.Separatio autẽ dei mors,& ſeparatio lucis tenebræ, & ſeparatio dei amiſſio omnium quæ ſunt apud deum bonorũ. Qui ergo per apoſtaſiam amiſerunt quæ prædicta ſunt,quippe deſolati ab om̃ibus bonis,in omni pœna cõuerſantur,Deo quidem principaliter non à ſemetipſo eos puniente,proſequẽte aũt eos pœna,quoniam ſunt deſolati ab omni bono. Æterna autem & ſine fine ſunt à deo bona,& propter hoc & amiſſio eorum æterna & ſine fine eſt. Quemadmodum in immenſo lumine,qui excæcauerunt ſemetipſos,uel ab alijs excæcati ſunt,ſemper priuati ſunt iucunditate luminis, nõ quod lumen pœnam eis inferat cæcitatis,ſed quod ipſa cæcitas ſuperinducat eis calamitatem . Et propter hoc dominus dicebat:Qui credit in me,non iudicatur,id eſt,non ſeparatur à deo,adunitus eſt enim per fidem deo, Qui autem non credit,ait, iam iudicatus eſt,quoniam nõ crediderit in nomine unigeniti filij dei,id eſt, ſeparauit ſemetipſum à deo uolũtaria ſententia.Hoc eſt enim iudiciũ,quoniam lumẽ uenit in hũc mundum,& dilexerũt homines magis tenebras q̃ lucem.Omnis enim qui male agit,odit lucẽ, & non ueniet ad lumen,ne traducantur opera eius.Qui autem facit ueritatem uenit ad lumen, ut manifeſtentur opera eius, quoniam in deo eſt operatus. Quoniam igitur in hoc mundo quidam quidem accurrunt lumini,& per fidem uniũt ſe deo,alij autem abſiſtunt à lumine,& ſeparant ſeipſos à deo.

VEnit uerbum dei omnibus aptam habitationẽ inferens,his quidẽ qui in lumine ſunt ut fruantur eo,& hijs quæ in eo ſunt bonis:hijs autem qui in tenebris ſunt,ut participẽt eis calamitas quæ in eis eſt, & propter hoc ait,hos quidem qui ſunt ad dexteram uocari in regnum patris, illos autem qui ſunt à ſiniſtra in æternum ignem miſſurũ. Semetipſos enim omnibus priuauerunt bonis,& ideo Apoſtolus ait, Pro eo quod dilectionem dei nõ receperunt ut ſalui fierent, & ideo mittet eis deus operationẽ erroris,ut credant mẽdacio , ut iudicẽtur omnes qui nõ crediderũt ueritati,ſed cõſenſerũt iniquitati.Illo enim ueniẽte & ſua ſententia apoſtaſiam recapitulante in ſemetipſum,& ſua uoluntate & arbitrio operante quæcunq; operabitur, & in templo

A templo dei ſedente, ut ſicut Chriſtũ adorent illũ, qui ſeducũtur ab illo, quapropter & iuſte in ſtagnũ proijcientur ignis. Deo aũt ſecundũ ſuã prouidentiam præſciente omnia, & apto tempore eũ qui talis futurus erat immittẽte ut credant falſo, & iudicẽtur omnes qui nõ crediderunt ueritati, ſed conſenſerunt iniquitati. Cuius aduentũ Ioannes in Apocalypſi ſignificauit ita, Et beſtia quã uiderã ſimilis erat pardo, & pedes eius quaſi urſi, os eius quaſi os Leonis, & dedit ei Draco uirtutem ſuam, & thronum ſuũ, & poteſtatẽ magnã, & unũ ex capitibus eius quaſi occiſum in mortẽ, & plaga mortis eius curata eſt, & admirata eſt uniuerſa terra poſt beſtiã, & adorauerunt Draconẽ, quoniam dedit poteſtatem beſtiæ, & adorauerunt beſtiã, dicẽtes, quis ſimilis beſtiæ illi, & quis poteſt pugnare cũ ipſa, & datum eſt ei os loquens magna & blaſphemiã, & data eſt ei poteſtas menſibus xl. & duo, & aperuit os ſuũ blaſphemum aduerſus deum blaſphemare nomen eius & tabernaculũ eius, & eos qui in cœlo habitant, & data eſt ei poteſtas ſuper omnem tribum, & populum, & linguã, & gentem, & adorauerunt eam omnes qui habitant ſuper terram, cuius non eſt ſcriptum nomen in libro uitæ agni occiſi à conſtitutione mundi. Si quis habet aures, audiat. Si quis in captiuitatem duxerit, in captiuitatem ibit. Si quis gladio occiderit, oportet eũ in gladio occidi. Hic eſt ſubſtinẽtia & fides ſanctorũ. Poſt deinde & de armigero eius, quẽ & pſeudoprophetam uocat, loquebatur, inquit, quaſi Draco, & poteſtatem primæ

B beſtiæ omnem faciebat in conſpectu eius, & facit terram & qui habitant in ea, ut adorent beſtiam primam cuius & curata eſt plaga mortis eius, & faciat ſigna magna, & ut ignem faciat de cœlo deſcendere in terram in conſpectu hominum, & ſeducit inhabitantes ſuper terram. Hoc ne quis eum diuina uirtute putet ſigna facere, ſed magica operatione. Et non eſt mirandum ſi dæmonijs & apoſtaticis ſpiritibus miniſtrãtibus ei, per eos faciat ſigna in quibus ſeducat habitantes ſuper terram. Et imaginem, ait, uidebit fieri beſtiæ, & ſpiritum dabit imagini, uti & loquebatur imago, & eos qui non adorauerũt eam faciet occidi. Et characterem autẽ ait in fronte & in manu dextra faciet dari, ne poſſit aliquis emere uel uendere, niſi qui habet characterẽ nominis beſtiæ uel numerum nominis eius, & eſſe numerum ſexcentos ſexaginta ſex, quod eſt, ſexies cẽteni, & deni ſexies, & ſingulares ſex. In recapitulationem uniuerſæ apoſtaſiæ eius quæ facta eſt in ſex millibus annorum, Quotquot enim diebus hic factus eſt mundus, tot & millenis annis cõſummatur. Et propter hoc ait ſcriptura geneſeos. Et conſummata ſunt cœlum & terra, & omnis ornatus eorum. Et conſummauit deus in die ſexto omnia opera ſua quæ fecit, & requieuit in die ſeptimo ab omnibus operibus ſuis quæ fecit. Hoc autem eſt & antefactorum narratio, quemadmodum facta ſunt, & futurorum prophetia. Eſt enim dies domini quaſi mille anni. In ſex autem diebus conſummata ſunt quæ facta ſunt, Manifeſtum eſt, quoniam

cóſummatio ipſorũ ſextus milleſimus annus eſt. Et propter hoc in omni tẽ A
pore plaſmatus in initio homo per manus dei,id eſt, filĳ & ſpiritus,ſcit ſe/
cundum imaginẽ & ſimilitudinẽ dei,paleis quidẽ abiectis, quæ ſunt apoſta
ſia,frumẽto aũt in horreũ aſſumpto,quod eſt,hĳ qui ad deũ fide fructificãt:
& propterea tribulatio neceſſaria eſt hĳs qui ſaluantur,quodammodo con/
triti,attenuati,& conſparſi per patientiã uerbo dei,& igniti apti ſint ad cõui/
uium regis:Quemadmodum quidã de noſtris dixit,propter martyrium in
deũ adiudicatus ad beſtias.Quoniã frumentũ ſum Chriſti,& per dentes be
De ignatio refertur hoc. ſtiarũ molor,ut mũdus panis dei inueniar.Cauſam aũt reddidimus in h s
qui ſunt ante hũc libris,propter quos paſſus deus hæc ita fieri,oſtendimus
quoniã omnia quæ ſunt talia, pro eo qui ſaluatur homine facta ſunt,illud
quod eſt ſui arbitrĳ,& ſuæ poteſtatis maturans ad immortalitatẽ,& aptabi
forte inſinuatur. liorẽ eũ ad æternam ſubiectionẽ deo præparans. Et propter hoc cõditio†in
ſumitur homini:nõ enim homo propter illam,ſed cõditio facta eſt propter
hominẽ.Gẽtes autẽ & ipſæ nõ alleuauerũt oculos ad cœlũ,neq; gratias ege
runt factori ſuo,neq; lumẽ ueritatis uidere uoluerũt,ſed ſicut mures cæci ab
Eſaie.40 ſconditi in profundo,Inſipientia eius te ſermo ut ſtillicidiũ de cado, & ſicut
momentum ſtateræ,& ſicut nihil deputauit,in tantum utiles & aptibiles iu/
ſtis,quantũ utilitatis præſtat ſtipula ad tritici augmẽtum, & paleas eius in
uſtionem ad operationẽ auri. Et propterea cum in fine repetente hinc eccle/
ſia aſſumitur,Erit,inquit,tribulatio qualis non eſt facta neque fiet,Nouiſſi/ B
mus enim agon iuſtorum,in quo uincentes coronantur incorruptelam. Et
propter hoc in beſtia ueniente recapitulatio fit uniuerſæ iniquitatis, & o/
mnis doli, ut in ea cõfluens & cõduſa omnis uirtus apoſtatica in caminum
mittatur ignis.Congruẽter autẽ & nomẽ eius habebit numerũ,Sexcẽtos ſe
xaginta ſex,recapitulans in ſemetipſo omnẽ quæ fuit ante diluuiũ malitiæ
cõmixtionẽ,quæ facta eſt angelica apoſtaſia, Noë enim fuit annorũ ſexcẽ/
torũ,& diluuiũ aduenit terræ delens in reſurrectionẽ terræ propter nequiſſi
mam generationẽ quæ fuit tẽporibus Noë.Recapitulãs aũt & omnẽ qui fu
it à diluuio errorẽ cõmentatorẽ Idolorũ,& prophetarũ interfectionem,&
ſuccẽſionẽ iuſtorũ.Illa enim quæ fuit à Nabuchodonoſor inſtituta imago,
altitudinẽ quidẽ habuit cubitorũ ſexaginta,latitudinẽ aũt ſex propter quæ
& Ananias,& Azarias & Miſaël nõ adorãtes eã in caminũ miſſi ſunt ignis,
per id quod eis euenit prophetantes eã,quæ in finẽ futura eſt iuſtorũ ſuccẽ/
ſio,Vniuerſa enim imago illa præfiguratio fuit huius aduẽtus,ab omnibus
omnino hominibus ipſum ſolũ decernãs adorari. Sexcẽti itaq; anni Noë,
ſub quo fuit diluuiũ, propter apoſtaſiã,& numerus cubitorũ imaginis,pro/
pter quã iuſti in caminum ignis miſſi ſunt, numerũ nominis ſignificat illius
in quẽ recapitulat' ſex milliũ annorũ omnis apoſtaſia,& iniuſtitia,& nequi/
tia,& pſeudoprophetia,& dolus,propter quæ & diluuiũ ſuperueniet ignis.

Hĳs

A Hijs autem ſic ſe habētibus, & in omnibus antiquis & probatiſſimis & ueteribus ſcripturis numero hoc poſito, & teſtimoniū perhibētibus hijs qui facie ad faciem† Ioannem uiderunt, & ratione docētes, quoniam numerus nominis beſtiæ ſecundū Græcorum computationē per literas quæ in eo ſunt, ſexcentos habebit, & ſexaginta, & ſex, hoc eſt, decadas æquales hexacontaſin, & hecatontadas æquales monaſin: Numerus enim qui digitos ſex ſimiliter cuſtoditus recapitulationes oſtendit uniuerſæ apoſtaſiæ eius quæ initio, & quæ medijs tēporibus, & quæ in fine erit. Ignoro quomodo errauerunt quidam ſequentes idiotiſmū, & medium fruſtrātes numerū nominis, quinquaginta numeros deducētes, pro ſex decadis unā decadē uolētes eſſe. Hoc aūt arbitror ſcriptorum peccatum fuiſſe, ut ſolet fieri, quoniā & per literas numeri ponuntur, facile literam græcam, quæ ſexaginta nuntiat numerum, in iota græcorum literam expāſam. Poſt deinde quidā ſine exquiſitione hoc acceperunt. Alij quidem ſimpliciter & idiotice uſurpauerunt denatiū numerū, Quidā aūt & per ignorantiā auſi ſunt & nomina exquirere, habētia falſum erroris numerū. Sed hijs quidē qui ſimpliciter, & ſine malitia hoc fecerūt, arbitramur ueniā dari à deo, Quotquot aūt ſecundū inanem gloriā ſtatuūt nomina, cōtinentia falſum numerū, & quod à ſe fuerit adinuentum nomē definierint eſſe illius qui uenturus eſt, nō ſine dāno tales exient, quippe qui & ſemetipſos, & credentes ſibi ſeduxerūt. Et primū quidē damnū eſt

† als Ieſum.
Numeri diuinantium.
Hexacōtaſin, & monaſin, datiui caſus ſunt, ſenſus autē eſt, in 600. tot ſunt decades, quot monades in 60 et rurſus ī 60 tot decades, quot monades in ſex.
I decem & ſexaginta

B excidere à ueritate, & quod non ſit arbitrari: poſt deinde apponenti uel auferēti de ſcriptura pœnam non modicam fore, in quam incidere neceſſe eſt eum qui ſit talis. Subſequetur autē & aliud nō quodlibet periculum eis, qui falſo præſumunt ſcire nomen eius. Si enim aliud quidē hij putant, aliud autē ille habens adueniet, facile ſeducentur ab eo, quaſi nec dum adſit ille quem caueri conuenit. Oportet itaq; tales diſcere, & ad uerum recurrere nominis numerum, ut non in pſeudoprophetarum loco deputentur. Sed ſcientes firmum numerum qui à ſcriptura annuntiatus eſt, id eſt, ſexcentorum ſexaginta ſex, ſuſtineant primū quidem diuiſionem regni in decem: poſt deinde illis regnantibus, & incipientibus corrigere ſua negotia, & augere ſuū regnū, qui de improuiſo aduenerit regnū ſibi uindicans, & terrebit prædictos, habens nomen continens prædictū numerū, hūc uere cognoſcere eſſe abominationem deſolationis. Hoc & Apoſtolus ait, Cū dixerint pax & munitio, tūc ſubitaneus illis ſuperueniet interitus. Hieremias aūt non ſolū ſubitaneū eius aduentū, ſed & tribum ex qua ueniet manifeſtauit dicens: Ex Dan audiuimus uocem uelocitatis equorum eius, à uoce hinnitus decurſionis equorum eius commouebitur tota terra, & ueniet & manducabit terrā & plenitudinē eius, & ciuitatē & qui inhabitant in ea: & propter hoc nō annumeratur tribus hæc in Apocalypſi cum hijs quæ ſaluantur. Certius ergo & ſine periculo eſt ſuſtinere adimpletionē prophetiæ, quā ſuſpicari, & diuinare nomina quælibet

na quælibet, quãdo multa nomina inueniri poſſunt habentia prædictũ nu- A
merũ. Et nihilominus quidẽ erit hæc eadem quæſtio. Si enĩ multa ſunt quæ
inueniũtur nomina habentia numerũ hunc, quod ex ipſis portabit qui ueni
et quæritur. Quoniã aũt nõ propter inopiã nominũ habentiũ numerũ no-
minis eius dicimus hæc, ſed propter timorẽ erga deũ, & zelũ ueritatis: euan
Euan enim nomẽ habẽt numerũ de quo quærit̃, ſed nihil de eo affirmamus. Sed
& Latinos nomen ſexcentorũ ſexaginta ſex numernu, & ualde uériſimile
eſt, quoniam ueriſſimũ regnum hoc habet uocabulũ: Latini enim ſunt qui
Τείταν nũc regnãt, ſed nõ in hoc nos gloriabimur. Sed & Tetan prima ſyllaba per
duas Græcas uocales ε & ι ſcripta omniũ nominũ quæ apud nos inueniun
tur magis fide dignum eſt. Etenim prædictum numerũ habet in ſe, & litera
tum etiam ſex ſingulis ſyllabis ex ternis literis cõſtantibus, & uetus & ſemo-
tum. Neq; eorũ regũ qui ſecundum nos ſunt, aliq̃s uocatus eſt Titan, Neq;
eorum qui publice adorantur idolorũ apud Græcos, & barbaros habet uo
cabulũ, & diuinũ putatur apud multos eſſe hoc nomẽ, ut etiã ſol Titan uo-
cetur, ab hijs qui nunc tenent & oſtentationẽ quandã continent ultionis, &
aliás Tale. uindictam inferẽtis, quod ille ſimulat, ſe male tractatos uindicare. Titas au
tem & antiquũ, & fide dignũ, & regale, magis autẽ & tyrannicũ nomen. Cũ
igitur tantũ ſuaſionũ habeat hoc nomen Titan, tamen habeat ueriſimili-
tudinem ut ex multis colligamus ne forte Titan uocetur qui ueniet, nos ta-
men nõ periclitabimur in eo, nec aſſeuerãtes pronũtiabimus, hoc eũ nomen B
habiturũ, ſcientes quoniã ſi oporteret manifeſte præſenti tẽpore præconari
nomẽ eius, per ipſum utiq; æditũ fuiſſet, qui & Apocalypſim uiderat. Neq;
enim ante multũ temporis uiſum eſt, ſed penè ſub noſtro ſeculo, ad finem
Domitiani imperij. Hunc autẽ numerũ nominis oſtendit, ut caueamus illũ
uenientẽ, ſcientes quis eſt. Nomen autẽ eius tacuit, quoniã dignũ nõ eſt præ
conari à ſpiritu ſancto. Si enim præconatũ ab eo fuiſſet, fortaſſis & in mul-
tum permaneret, Nunc autẽ quoniã fuit, & non eſt, & aſcendit abyſſo, & in
perditionem uadit, quaſi qui non ſit, ſic nec nomen eius præconatũ eſt: eius
enim quod non eſt nomen non præconatur. Cum aũt uaſtauerit Antichri
ſtus hic omnia in hoc mundo, regnabit annis tribus & mẽſibus ſex, & ſede-
rit in tẽplo Hieroſolymis, tunc ueniet dñs de cœlis in nubibus in gloria pa
tris, illũ quidem & obedientes ei in ſtagnũ ignis mittens, adducẽs autem iu
ſtis regni tempora, hoc eſt requietionem ſeptimã diem ſanctificatã, & reſti-
tuens Abrahæ promiſſionẽ hæreditatis: in quo regno ait dominus multos
ab oriẽte & occidẽte uenientes recũbere cũ Abrahã Iſaac & Iacob, Quoni
am autem quidã ex hijs qui putãtur recte credidiſſe, ſupergrediuntur ordi
nẽ promotionis iuſtorũ, & modos meditationis ad incorruptelã ignorant,
hæreticos ſenſus in ſe habentes. Hæretici enim deſpicientes plaſmationem
dei, & non ſuſcipientes ſalutem carnis ſuæ. Contemnentes autem & repro-
miſſi-

miſſionem dei,& totũ ſupergredientes deũ ſenſu,ſimul atq; mortui fuerint,
A dicunt ſe ſupergredi cœlum,& Demiurgũ,& ire ad matrem,uel ad eum qui ab ipſis affingitur patrem. Qui ergo uniuerſam reprobant reſurrectionem, & quantum in ipſis eſt auferunt eã de medio, quid mirũ eſt, ſi nec ordinem reſurrectionis ſciunt,nolẽtes intelligere, quoniam ſi hæc ita eſſent quemadmodum dicunt,ipſe utiq; dominus in quem ſe dicunt credere, non in tertia die feciſſet reſurrectionem, ſed ſuper crucem expirãs confeſtim utiq; abiſſet ſurſum relinquens corpus terræ. Nunc autem tribus diebus conuerſatus eſt ubi erãt mortui quemadmodum prophetia ait de eo. Commemoratus eſt dominus ſanctorum mortuorum ſuorũ eorum qui ante dormierunt in terram ſtipulationis,& deſcẽdit ad eos,extrahere eos,& ſaluare eos. Et ipſe autem dominus. Quemadmodum, ait, Ionas in uentre ceti tres dies,& tres noctes mãſit,ſic erit filius hominis in corde terræ. Sed & Apoſtolus ait: Aſcẽdit autem quid eſt,niſi quia & deſcẽdit in inferiora terræ? Hoc & Dauid in eum prophetans dixit, Et eripuiſti animam meam ex inferno inferiori. Reſurgens autem tertia die,& Mariæ quæ ſe prima uidit,& adorauit,dicebat: Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad patrem meum,ſed uade ad diſcipulos,& dices eis, Aſcendo ad patrem meum, & patrem ueſtrum. Si ergo dominus legem mortuorũ ſeruauit,ut fieret primogenitus à mortuis, & cõmoratus uſq; in tertiã diem in inferioribus terræ,poſt deinde ſurgens in carne, ut etiam figuras clauorum oſtenderet diſcipulis, ſic aſcendit ad patrem:
B quomodo nõ confundẽtur,qui dicunt inferos quidem eſſe hunc mundum qui ſit ſecundum nos, interiorem autem hominem ipſorum,derelinquentẽ hic corpus, in ſupercœleſtem aſcendere locum. Cum enim dominus in medio umbræ mortis abierit,ubi animæ mortuorum erant,poſt deinde corporaliter reſurrexit,& poſt reſurrectionem aſſumptus eſt, manifeſtũ eſt, quia & diſcipulorũ eius, propter quos & hæc operatus eſt dominus,animæ abibunt in inuiſibilem locum, definitum eis à deo, Et ibi uſq; ad reſurrectionem cõmorabuntur, ſuſtinẽtes reſurrectionem: poſt recipientes corpora & perfecte reſurgentes, hoc eſt corporaliter, quemadmodum & dominus reſurrexit, ſic uenient ad cõſpectum dei. Nemo eſt enim diſcipulus ſuper magiſtrum: perfectus autẽ omnis erit,ſicut magiſter eius. Quomodo ergo magiſter noſter non ſtatim euolans abijt,ſed ſubſtinens definitum à patre reſurrectionis ſuæ tempus, quod & per Ionam manifeſtum eſt,poſt triduum reſurgens aſſumptus eſt, Sic & nos ſuſtinere debemus definitum à deo reſurrectionis noſtræ tempus, præannuntiatũ à prophetis,& ſic reſurgentes aſſumi, quotquot dominus hoc dignos habuerit.

Finis quinti lib. D. Irenæi, aduerſus hæreſes.

INDEX RERVM IN QVINque Irenæi lib. cognitu dignarũ. Recenſentur aũt non ſolũ orthodoxorũ ſentẽtiæ, ſed etiã hæreticorũ dogmata.

Numerus faciẽ paginæ indicat.

Litteræ p. principiũ m. medium. f. finem.

ABraæ ſemen ſicut ſtellæ, nõ ſecundum numerum tantũ, ſed etiam claritatem 212.f
Abraæ fides & noſtra eadem 213.p
Abraam pater fidelium, tã ex præputio quàm ex circunciſione 250.p
Abraã in ſemetipſo præfigurabat duo teſtamenta 251.m
Abraam uidiſſe diem domini. 106.f
Abraæ promiſſio facta de ſemine multiplicando, refertur ad filios eius ſecũdum ſimilitudinem fidei 216.m
Abraæ ſalus aſſeritur 217.p
Abraxas Baſilidis deus 46.m
Ablutio uera quæ 306.p
Achamoth 9.p. 41.m
Adam ueſpere à domino uocatus quid ſignificat 314.f
Adam cur ſubmotus à ligno uitæ 196.f
Adæ & Chriſti generatio ſimilis 192.m
Adæ ſalus aſſeritur 195.p
Aduerſus eos qui dicunt, quid noui ueniens attulit Chriſtus. 270.m
Aegypti triplex laus 189.p
Aegyptios ſaluatos 49.f
Aeonum generatio 53.m
Aeones quo pacto emiſſi, quærit. 91.m
Aeones epulãtes apud patrẽ ſedere 91.f
Aeones à quaternatione progreſſos 31.f
Agnitionem omnium in hac uita haberi non poſſe 115.f
Agnitio boni & mali quæ 285.f
Alexander Euariſto ſucceſſit 140.p
Alij laborauerunt, & uos in laborem eorũ introiſtis. Hæc uerba explicat. 248.m
Aliud baptiſma habeo baptizari. &c. (40.p
Altare & templũ in cœlis 238.p
Anacletus ſucceſſor Lini 139.m
Anaxagoras ἄθεος 86.p
Anaximander 85.f
Angeli infiniti circa factorem cœli. 65.p
Angelos à ſolo deo creatos 65.p
Animæ ſoli eſſe ſalutem, & non corpori. 45.f
Animarum unicuiq; noſtrum ſuam eſſe uti & corpus unicuiq; ſuum 131.f A
Anima inter ſpiritum & carnem media & nunc illũ, nunc hanc ſubſequens 304.f
Animarum diſcrimina 14.p
Animalia in lege munda & immunda quid ſignificant 302.p
Anicetus 140.p
Anima & ſpiritus immortales 300.p
Animalia quadriformia, quadriforme Euangeliũ ſignificant 157.m
Annus domini quid 104.f
Annum domini uocare acceptum, & diem retrib. &c. Quomõ intelligit 140.m
Animas nõ trãſire in alia corpora 130.m
Animas ſecundum Platonem non bibere obliuionis poculum 130.f
Animæ naturæ ſecũdũ hæreticos 120.m
Animam in corpore non amittere ſuam ſcientiam, nec memoriam inſpectorum, ſed uelocitatem 131.m
Anni diuiſio 111.m
Anima carnalis aliquãdo caro appellatur B
Antichriſti nomen 335.m (307.m
Antichriſtus copioſe prædicitur. 327. & deinceps uſq; 335.f
Antiphonij Theogonia 85.p
Apocryphorum multitudinem & perperum ſcripturarũ adferunt 38.f
Apocalypſis Ioanni adſcribitur 49.p
Apologus 77.f
Apoſtolorum de deo ſentẽtia 148.p
Apoſtolos nõ deum mutaſſe, ſed Ieſum eſſe Chriſtum annuntiaſſe 160.f
Apoſtolorũ traditio 139.p
Apoſtoli ſunt ſacerdotes 218.m
Aratri & falcis mentio in prophetia dominum Ieſum deſignabat 272.p
Arbitrium non in operibus tantum, ſed & in fide liberũ 283.p
Arenã numerare et calculos terræ 114.m
Ariſtotelici Valẽtiniani 87.p
Aue à Ioanne prohibitum dici hæreticis, facie 34.f
Aue dicere hæreticis, eſt communicare operibus eorum 54.f
Autoritas pontificum 138.m

Azazel ſatanas, pater Marci 33.m

B

BAptiſmi & redemptionis diſcrimen facie 39.f
Baptiſmus in morte Chriſti 178.m
Baſilides qui ccclxv. cœlos ab inuicem factos enuntiauit, confutatur 90.m
Baſilides doctrinam ſuam in immenſum extendit 45.p
Baſilidis ſententiæ de ccclxv. cœlis, eucrſio 133.f
Barbelon æonem eſſe nunquam ſeneſcentem 51.p
Blaſphemiæ hæreticorum 258.p

C

CAecus natiuitate cur à domino operatione potius quàm ſermone illuminatus, non ſine myſterio 313.f
Cadmus 32.m
Caim ſaluatum 49.f
Caim & Iudam Caini tenerantur 57.m
Calarbaſcorum doctrina 24.m
Carnis reſurrectio aſſeritur ualidis argumentis, & autoritate ſcripturarũ 29. & deinceps uſq; 312
Carnales qui 301.m
Caro & ſanguis regnũ dei hæreditare nõ poſſunt, quid ſit 302.m
Caro & ſanguis in domino Ieſu ab Apoſtolo nominatur duabus de cauſis 310.m
Caro facilius uitam recipit, quàm accipit 296.m
Caro & ſanguis regnum dei non apprehendunt, quomodo torquent 56.f
Carpocratis doctrina 46.f
Carpocratis diſcipulorũ arrogãtia 47.p
Cento ex uerſibus Homericis contextus facie 19.p
Cerdonis hæreſis de patre 49.p
Cerinthi doctrina 48.m
Chã imitãtur, qui patriarchis & prophetis eorum delicta exprobrant 262.p
Charitas ſummum præceptum & adimpletio legis 224.m
Chriſtum ſpiritalem non fuiſſe paſſum, ſed alium animalem 13.p
Chriſtum per Mariam tranſiſſe tantum, facie 13.p. & 32.p
χρισὸς ſeptem literarum nomen 31.p
Chriſtus octo literarum eſt nomen 31.m
Chriſtum non eſſe paſſum, ſed Simonem quendam Cyrenæum 45.m
Chriſtus νοῦς patris 45.m
Chriſtum deſcendiſſe in Ieſum poſt baptiſma 48.m
Chriſtum cognoſci, deum ignorari 49.m
Chriſtus filius primi hominis 56.f
Chriſtum ſedentem ad dexteram patris Ialdaboth 57.p
Chriſtus non fuiſſet emiſſus (ſecundum hæreticos) nec ſpiritus S. niſi in ignorantia & deminutiõe fuiſſent æones 101.p
Chriſtus quare paſſus 102.p
Chriſtum diutius uno anno poſt baptiſma prædicaſſe 105.f
Chriſtum per omnem ætatem ueniſſe, facie 106.p
Chriſtus teſtimonium habuit à domeſticis & aduerſarijs 215.p
Chriſtum non deſcendiſſe in Ieſum, nec diſtingui ab eo 149.m
Chriſtus filius hominis factus, ut homo fieret filius dei 150.f
Chriſtiani 166.f
Chriſtum uere & non putatiue apparuiſſe 174.p
Chriſti uocabulum interpretatur 182.p
Chriſtus ex Maria corporis ſubſtantiam accepit 192.f
Chriſtus cur feria ſexta paſſus 324.f
Chriſtus initium & finis legis 224.f
Chriſtum putatiue nõ apparuiſſe 295.m
Chriſtũ carnẽ ex Maria ſumpſiſſe 293.m
Chriſtus iudex 211.f & 321.p
Circunciſio & ſabbata ſigna erãt, & quid ſignificabant 230.f
Clemens ſucceſſor Anacleti, Apoſtolos uidit. Corinthi orta diſſenſio ſub Clemente facie 139.f
Cœlos æones dicunt 39.p
Cœlum & terra cur tranſeant 210.p
Cogitationes dei, non quomodo cogitationes hominum 82.m
Coitus indifferens 50.f
Conſcientia pura ſanctificat ſacrificiũ nõ ſacrificium hominem 237.p
Contemptores martyrum 183.p
Confeſſio peccati 26.p

Cornelius Centurio 162.p
Corpus totum redintegrat deus, qui ſingula membra reſtituit 508.m
Corpus obliuionem non inducere animæ 530.m
Corpus cur dei templum 299.m
Corpora noſtra membra Chriſti 299.f
Creatio corporis difficilior, quàm à morte reſuſcitatio 295.f
Crucis extenſio quid ſignificat 316.f
Crucifixum etiam hæretici confitentur, facie 317.p
Cum es cum aduerſario tuo in uia, da operã, &c. quomodo torquent 47.m
Cur uerbum caro factum 181.p
Cur homo lapſus ſit & ſeruatus 186.p
Cynici 86.f

D

DAuid delictum 254.m
Debitorum chirographum affixũ cruci & deletum 319.p
Duodecadem ipſorum ſignificare uolunt quæcunq; 12. numerũ recipiunt 17.f
Decadem ſignificari per decem gentes, facie 37.m
Decalogus ad oẽs pertinet, reliqua præcepta peculiarius ad Iudæos 232.p
De die illa & hora, &c. Quomodo intelligendum 118.m
De fructu uentris quid ſit 190.m
δημιουργὸς fabricator mundi 7.f
Demiurgum non eſſe animalem 122.p
Demiurgus ſolus deus 240.f
Democritus 86.p
De harena reſticulas nectere 76.f
Delectus dierum & ciborum 12.p
Deum quidem unum dicunt hæretici ſed per ſententiã malã immutant 42.p
Deum Iudæorum unum ex angelis 44.f
Deum à prophetis prædicatum iuſtum eſſe, Chriſtum uero bonum 49.m
Deum qui à prophetis annuntiatus non eſſe patrẽ dñi noſtri Ieſu Chriſti 49.p
Deum omnia continere 64.p
Dei proprium nullius indigere 66.p
Deus potuit eſſe inuiſibilis angelis, ignotus nequaquam 71.m
Deum à ſemetipſo non ſeparari 82.m
Deus idem factor æternorum & temporalium 211.f
Deo commendanda, quæ abſoluere non poſſumus 116.f
Deus melior natura, habens in ſe uelle & perficere 121.p
Deum alterum Iudæis, alterum Chriſtianis prædicatum dicunt, & quomodo refellitur 161.f
Deum eſſe iudicem 199.f
Deus ethnicis agnitus 199.p
Dei filius iuſte non per uim recipit hominem, quem iniuſte occupauerat Apoſtaſia 295.f
Deum incomprehenſibilem eſſe, ut qui comprehendat omnia 238.f
Deum eſſe opificẽ hominis probat 239.f
Deum ſecundum dilectionem cognoſci per filium 259.f
Deus quibus modis uideatur 242.m
Dies igneus 243.p
Deus idem iudicat & ueterum peccata et noſtra, ſed noſtra auſterius 256.p
Deus pater & uerbum eius, unus & idem ſemper adſiſtit humano generi 258.p
Deus idẽ incredulos indurat & excæcat, credentes uero illuminat 259.p
Deum in propria ueniſſe 294.p
Diabolus mundialium quæſtionum inuentor 35.p
Diabolũ non dominari creaturis 322.f
Diabolus quomodo protoplaſtum ſeduxerit ibid.f
Dies retributionis quis 104.m
Dij omnes electi 144.p
Diſcipulorum Marci arrogantia 26.m
Diſcipli dñi ſabbatũ nõ uiolauerũt. 218.p
Diſpoſitiones dei, etiã in ſpeciẽ iniuſtæ, à nobis non iudicandæ 261.f
Dixit dominus domino meo, quomodo interpretatum 145.f
Doctoribus quibus utendum 253.f
Doctrinas hæreticorum detectas facile euerti 58.m
Dominus quoties poſt baptiſma, ſecundum tempus paſchale aſcẽderit in Hieruſalem 105.f
Duplex aduentus à prophetis annuntiatus 264.m

E

EBionitarum doctrina 48.f
Ebionitæ circũcidũtur, & in Iudaicis con/

conſuetudinibus perſeuerant 48.f
Ebionitæ ſolo Euangelio quod eſt ſecũ-
dum Matthæum utuntur 48.f
Ebionitæ Paulũ apoſtatã eſſe docẽt 48.f
Ebionei ſolo Euangelio Matthæi utun-
tur, facie 156.m
Ebioneorum doctrinam damnat 293.m
Ebionitarum erroris examen 265.m
Ecce uirgo, non ecce adoleſcẽtula apud
proph. 189.f
Eccleſia 319.f
Eccleſiæ fides qualis & à quibus eam ac
cepit. f. 19. f. per totum caput
Eccleſijs omnibus una & eadẽ fides 20.f
Eccleſia à quibus euangelium acceperit
facie 157.f
Eccleſia imitatur dominum in paſſioni-
bus cõſequẽte corpore ſuũ caput 272.m
Eccleſia ſpiritus ſancti domiciliũ 267.m
Eccleſia ſemen Abraæ 217.m
Eccleſiaſticæ doctrinæ conſiſtẽtia. 266.f
& 274.f
Ego dixi dij eſtis, &c. ad quos dictum
Ego aũt dico uobis & hæc dicit (144.p
dominus, differẽtia harũ uocũ 275.m
Eleemoſina 225.m
Electorũ raritas nunc æque ac oli 256.m
Elleborũ non omnibus ſufficere, uti euo
mant ſtultitiam ſuam 122.p
Elementis quatuor peruerſe ſuas opini
ones ſtabiliunt 55.m
Eleutherus epiſcopatum habuit Irenæi
tempore 140.p
Emiſſiones æonum nõ eſſe triginta 78.f
Empedocles 86.m
Emiſſiones hominibus magis cõueniũt
quàm deo 83.m
Enoch dei legatus 231.p
Enoch & Helias in corpore in paradiſo
manent 297.f
Epicurus 86.p
Epiſemon 29.f
Epiſcopi ab apoſtolis in eccleſijs ordi-
nati & ſucceſſores eorum 139.p
Error putatiue dominum apparuiſſe di
centium iudicatur 266.p
Error ab alio deo prophetas dicẽtium,
ab alio dominum noſtrum, damna-
tur facie 272.p
Eſaiam mentitum, ſi tantummodo uno
anno dominus prædicauit 104.f
Erraticam uirtutem extra deum eſſe pu
tant 63.f
Euangeliſtæ 138.p
Euariſtus ſucceſſit Clementi 140.p
Euangelia quatuor tantum eſſe oſten-
dit, facie 156.f
Euangelium columna & firmamentum
eccleſiæ 156.f
Euangelij firmitas & autoritas quanta
facie 156.m
Euangeliumq; Lucæ in quibus magis cæ-
teris abundet 171.p
Euangelium pacificum ſecundum pro-
phetiam 271.f
Euchariſtia f. 235.p. f. 237.f
Extra fabicatorem cœli & terræ nullum
pleroma, aut deus 64.m
Extra plenitudinem dei nihil 63.p
Exomologeſis 26.m
Ex ore infantium, &c. Quomodo à ue-
ro ſenſu alienent 30.m
Ex parte cognoſcimus & ex parte pro-
phetamus. &c. quare dictum 119.p
Ezechielis uiſio 244.p

F

Fabricatio mundi ſoli deo aſcribenda
facie 67.p
Fides in ſpiritum ſanctum 20.p
Fides gentium quo difficilior, eo gene-
roſior 25.m
Fides in Chriſtum facilior ex auditu
Moyſi & prophetarum 249.f
Figura apud Moyſen eorũ, qui per alie-
na deo ſeruiunt 261.m
Filius manifeſtauit patrem etiã Abraæ
& reliquis patribus 215.f
Filius dei loquitur, ad Abraam, Aaron
& Moyſen 216.f
Filius iudicij diem, ſolum patrem con-
ceſſit ſcire 118.m
Filius quomodo prolatus à patre nemi
nem ſcire, ne angelos quidem 118.m
Filius quibus ſcripturæ locis ſignifi-
tur, facie 143.f
Filius deus uarie uiſus 244.m
Filius uocatus à ſpiritu ſancto deus fa-
cie 143.f
Filius in patre, & habet in ſe patrem
facie 144.p

Fides noſtra in Abraam præfigurata, facie 246.m
Filius duplex ſecundum naturam & ſecundum obedientiam, 289.p
Finis mundi quando 332.p
Flatus uitæ apud Moyſen, id eſt, anima facie 300.p
Forma baptiſmi 40.p

G

Gallinacei elatio 173.p
Gedeon. figura qd ſignauerit 180.p
Gentes omnes ſaluari à domino 49.f
Gentes Iudæis inuiſæ 188.m
Gentium examinatio 184.m
Gloria ſanctorum 187.p
Gnoſtica hæreſis 21.f
Gnoſtici qui 48.m
Gnoſticorum genera quæ 52.m
Gnoſticorum ſententiæ 51.m
Gratis acceptum gratis dandum 130.p

H

Hæreticorũ inter ſe diſſenſio 274.m
Hæretici ridentur 26.m
Hæreticum hominem poſt unam correptionem deuita 140.f
Hæretici celant ſua dogmata, quæ ſe tutari poſſe diffidunt 264.p
Hæretici ſimilia loquũtur fidelibus, diſſimilia & contraria ſapiunt 180.f
Hæretici organa ſatanæ 206.p
Hæreticorum uniuerſa doctrina breuiter perſtringitur & damnatur 319.p
Hæretici ſophiſtæ impudentes ſanctis imperitiam obijciebant 310.m
Hæreticorum argumenta cognoſcẽda lecturo ſcripta Irænei 292.m
Helena 43.p
Heliæ uiſio quid ſignificabat 243.f
Heliſæi figura explicatur 316.f
Heracleon imitator Valentini 68.p
Heſdras inſpiratus, memoriter reſtituit ſacram ſcripturam 189.p
Heſiodi Pandora 86.f
Hieroſolyma quare relicta 210.m
Hominem nemo potuit docere ea quæ ſunt dei niſi Chriſtus, nec homo potuit diſcere, niſi ex eo incarnato 292.m
Homini quid cogitãdum, ſi nequeat inuenire cauſam eorũ, quæ fecit deus 113.p
Homo cur factus 239.m
Hominem dicunt aliquando 6. die aliquando 8. die factum 37.p
Hominũ tria genera, ſpirituale, animale & terrenum 14.p
Homo cur non ab initio perfectus factus ſit facie 284 m
Hominis corpus ſecundum argumentũ uarias accipere appellationes 81.f
Homo prædeſtinatus ab æterno, factus aũt præcognito tempore 292.f
Homini diabolus ſubijcitur 325.f
Homo lapſus & inſtauratus ut agnita ſua infirmitate & dei beneficio gratus perſeueret & non extollatur 297.p
Homo perfectionis non capax, niſi ſe uerbum dei ſubmiſiſſet humana natura adſumpta 285.m
Homerus 85.f
Homericus Iupiter per neceſſitatem dedit facie 70.m
Humanũ genus per inobedientiam lapſum, p obedientiã reſtituitur 192.p
Hyginus nonus ſucceſſor apoſtolorũ (49.p
Hyginius 140.p
Hyperbatum 145.f
Hyperbatis Paulũ eſſe uſum 146.p
Hyſteram fabricatorẽ cœli & terræ 57.f

I

Iacob figuræ explicantur 246
Iacobi ſermones adprobantes Petri ſententiam 166.p
Iaioth 7.f
Ialdaboth, Summum deum 53.f
Iao 40.f. & 53.f
Iaoth quid 134.m
Idem deus præmiorum largitor, & ſuppliciorum exactor 288.m
Idiotas eſſe præſtare, quàm ſciẽtes & inflatos 113.m
Iechonias & poſteritas eius ex oraculo regno priuatur 191.f
ΙΗΣΟΥΣ ſex literarum nomen 31.p
Ieſum Ioſeph eſſe filium 46.f
Ieſus inſigne nomen 28.f
Ieſus quibus literis apud Hebræos conſtet, & Quid ſignificet 108.f
Ieſum non ex uirgine natum 48.m
Ieſu generatio 31.f
Ieſum inenarrabilem habere geneſim facie 31.p

Ieſus

Ieſus in ludo literario 38.f
Ieſus cur cum Moyſe colloquutus 243.m
Ieſum in corpore non reſurrexiſſe 56.f
Ieſus diuinitatem ſuam ſanato paralytico oſtendit 316.f
Ieſum eſſe uerbum dei 18.m
Ieſu actus aliquot quid ſignificent 250.p
Ieſum à uarijs æonibus emiſſum 22.p
Ieſum paſſum, Chriſtum uero nequaquã, facie 47.f
Ignatij dictum 333.p
Ignorantia ſcripturarũ quid pariat 166.p
Imago & ſimilitudo dei differunt 298.f
Imago Adæ, & imago Chriſti 306.m
Infantes & paruulos, qui renaſcuntur in deum ſaluari 106.p
Inobedientiæ malum 286.p
In principio erat uerbum, quomodo deprauent 16.f
In principio erat uerbum, &c. Quomodo opponitur omnibus hæreticis 154.p
In principio creauit deus cœlũ, &c. Quomodo deprauent 36.m
In quibus deus ſeculi huius excecauit mẽtes, &c. Quomodo torquent, & quomodo legendum 145.f
In ſchiſmata 298.p
Inſtaurationem templi ſub Zorobobelé non eſſe nouum teſtamentum 271.f
Ioannem exilijſſe de balneo, quum uidiſſet Cerinthum 140.m
Ioannis apoſtoli uiſio quid ſignificabat, facie 247.f
Locus Irenæi 8.p
Ionæ è uentre Ceti ſeruati miraculum, facie 217.f
Ira dei grauior ſuper peccantes poſt agnitionem Chriſti 255.p & 276.f
Irenæus infacundus 2.p
Iſaac typus quid ſignificauerit 246.p
Iſraël me non cognouit, &c. Quomodo deprauatum 38.m
Iudam non fuiſſe typum paſſi Aeonis, facie 102.m
Iudæorum oblationes ingratæ 255 f
Iudæis lectio legis fabulæ ſimilis 251.f
Iudæi cur deſciuerint à deo 216.f
Iudæorum examinatio 264.m
Iuſtini dictum 213.f
Iuſtitiam ſine bonitate nõ conſtare, neq; bonitatem ſine iuſtitia 199.m
Iuſtini martyris ſententia 329.m
Iuſtitiam noſtram abundare plus quàm ſcribarum & phariſ. quid ſit 225.m
Iuſti omnes ſunt ſacerdotes 218.m
Iuſti & iniuſti reſurgent 42.p
Iuſtos cum Ieſus deſcendit ad inferos, nõ eſſe ſaluatos 49.f

L

LActe gypſum male miſcetur, dictũ in hæreticos 180.f
Lapis ſine manibus exciſus, apud Danielem quid 191.m
Lapſus hominis erudit eum 284.m
Legis myſteria & figuras in ſuum transferunt figmentum 33.m
Legem temporalem eſſe datam 211.p
Lernæa hydra 57.p
Lex ſeruorum, & Euangelica libertas filiorum 226.p
Lex per Chriſtũ impleta & extẽſa 226.p
Lex non eſt poſita iuſtis 231.p
Liberum arbitr. aſſeritur 211.f & 286.m
Liberũ arbitrium aſſeritur lib. 4. cap. 71. & 72. per totum
Liberum arbitriũ negantes impotentem introducunt dominum, aut ignorantem natura terrenos 283.m
Liberi arbitrij commoda 283.m
Liberum arbitrium ſimilitudo dei in homine 283.p
Per lignum inducta mors, & per lignum uita 315.m
Lignum paradiſi interdictum, hæreticorum doctrina 320.p
Linguam uelocitatem ſenſus hominum non adſequi 117.f
Lunam xxx. Aeones ſignificare 35.f
Lino traditum epiſcopatum ab apoſtolis, facie 140.p
Literis & ſyllabis nihil ꝓbari poſſe 108.m
Literarum Græcarum myſteria prodigioſa, facie 33.f
Loth inceſtum excuſatur 262.p
Loth figuræ explicatio 262.f
Lucam plura cæteris, & magis neceſſaria ſcripſiſſe 170.p

M

MAgi quæ munera cõtulerint dño, & qd ꝑ munera illa ſignific. 149.m

Maledicti qui 195.f
Malis cur in iuſtos poteſtas data ſit 236.f
Malum natura nihil 48.p
Mammona quid 146.p
Mare uniuerſum non ebibendum ei qui uelit ſcire aquam eius ſalſam eſſe 100.m
Mariæ obedientia uitã induxit, ſicut Euæ inobedientia mortem 318.f
Mariæ & Euæ collatio 194.p
Marcellina Romæ ſub Aniceto multos exterminauit 48.p
Marcion ſcripturarum circunciſor 49.f
Marcionis Euangelium 156.m
Marcionis dogmatum deſtructio 64.p
Marcionis doctrinæ examen 264.f
Marcionis doctrina 49.m
Marcion ſe apoſtolis ueraciorẽ eſſe ſuaſit diſcipulis ſuis 49.m
Marcus per dæmonẽ paredrũ prophetauit, & alios quoq; prophetare fecit 25.p
Marcũ ſpiritũ propheticũ uẽdidiſſe pecunia & corporum copulatione 25.f
Marcus interpres & ſectator Petri 153.p
Marci impoſtura in Euchariſtia 24.f
Marcus mulierum, præſertim purpuratarum ſeductor 25.m
Marci probationes literis & ſyllabis conſiſtunt 27.m. per totum caput
Marci magicæ periti doctrina 24.m
Martyrij gratia eccleſiæ peculiaris 267.f
Matthæum Hebraice ſcripſiſſe 138.p
Menander *Samarites* generis *Simonis* ſucceſſor 44.p
Menander inuentor turpitudinis 126.f
Menandri ſententia & operatiões 44.p
Mendax quis 176.f
Miſericordia dei in nos effuſa 151.p
Morbi propter peccatum inobedientiæ, facie 303.f
Mors domini alijs damnatio, alijs ſalus, facie 258.f
Mortis definitio 300.m
Mortui quare, & quomodo ab apoſtolis ſuſcitati 127.m
Mortui qui dicti à domino 302.f
Mortuos ad finem defunctionis redimũt & quaſi baptizant 41.p
Moyſi legẽ ſermones eſſe Chriſti 208.m
Moyſi uxor Aethiopiſſa quid portendit, facie 245.f
Moyſi uiſio quid ſignificabat 244.m
Moyſes Chriſti paſſionis tempus & locũ ſignificauit 221.p
Moyſes presbyteri innocentis exemplar facie 253.m
Moyſi uirga typus Chriſti 191.m
Mulierem quæ perdidit dragmã, ad ſua dogmata rapiunt 33.f
Mulier impoſtura Marci ꝓphetauit 25.m
Multi iuſti præſciuerunt aduentum domini, facie 221.f
Mundum nõ ab angelis eſſe fabricatum oſtendit 64.m
Mundũ ab angelis ingenito patre inferioribus factũ docuit Carpocrates 46.f
Mundum ab angelis factum Menander affirmat 44.p
Mundum à ſeptem angelis factum, *Saturninus* affirmat 44.m
Myſteriũ inuiſibile nõ perfici uiſibilibus & corruptibilibus creaturis 41.p

N

NEgocia mala & bona ſola humana opinione dici 47.m
Nemo uidebit deum & uiuet, quomodo peruerſe exponunt 38.m
Nicolaitarum opera & doctrina 48.f
Nomen nomini noſtri Ieſu Chriſti, quur deus pater ſuum dicat 235.m
Non eſt intelligens aut requirens, &c. facie 38.m
Non eſt in eis ueritas, neque agnitio dei. quomodo torquent 38.m
Non ſcitis quoniã in hijs quæ patris, &c. Quomodo detortum 39.p
Noningentis annis amplius corpora uolente deo uixiſſe, cum cõſtet perpetuo uictura 297.f
Nouum teſtamentum quantũ præcellat ueteri 219.m
Noua opinio de ætate domini 106.f
Nun à Ialdaboth natum, in figura ſerpentis contortum 53.f
Nuptias multas qui induxerunt 50.f
Nuptias damnauit Marcion & Saturninus, facie 50.f

O

OBedientia potior ſacrificijs 153.p
Obedientia neceſſaria 286.m

Oblationes hæreticorum caſſæ 23.m
Oblatio uera quæ 236.p
Octonationẽ ſignificari per hominẽ 36.f
Octonationem quidam oſtendunt, eo quod homo octaua die factus ſit 37.p
Octonationem & coniugationes à Ioanne non inductas 14.f
Offerre aliquid deo nos indigemus, non deus oblatione 23.f
Ogdoadis ſolutio 807
Omne quod manifeſtatur lumen eſt quo modo torquent ad ſtabilienda ſua dogmata 17.p
Omnia licent, ſed non omnia expediunt Pauli dictum, ad Lib. arb. refert 281.f
Omnis ſermo otioſus quem loq. &c. in quos recte dictum 98.p
Ophitæ à ſerpente nomen habent quem colunt pro chriſto 57.f
Operum dei rationem neminẽ ſcire 118.m
Opifex mundi quis 263.p
Opinio de lxx. interpretibus, diſcrepans à Hieronymo 188.f
Opobalſamo unguntur baptizati 40.f
Ordinatio circa humanum genus 285.p
Oſee per operationẽ quid prophetauit, facie 274.f

P

Pandora quid 103.f
Parabola fici explicatur 282
Parabola eius q in latrones incidit 180.p
Parabolæ diuitis, & Lazari expoſitio facie 208.m
Parabola regis nuptias faciẽtis filio, quid ſignificat 277.m
Parabola uineæ & colonorum homicidarum explicatur 274.f
Parabola operariorum uarijs horis in uineam miſſorum explicatur 279.m
Paſſionem domini non eſſe typum extenſionis ſuperioris Chriſti 273.f
Patrem æternum ipſum eſſe patrem Chriſti facie 209.p
Pater Valentinianorũ uanus oſtenditur facie 322.f
Pater omnia per uerbum fecit 41.f
Pater maior me eſt 119.m
Pater dei inuiſibilis 244.f
Pater p filiũ filij ſui dat agnitionem 155.f
Pater omniũ ſolus deus in ſcripturis nominatur & uerbum eius 143.m
Patrem omnibus incognitum conantur inducere 35.p
Patris uoluntatem non feciſſe ignorantiam & labem 92.m
Patriarchæ & prophetæ ſeminauerunt quod metit eccleſia 251.m
Paulus in Paradiſum aſportatus audiuit ſermones inenarrabiles 297.f
Paulus quomodo plus omnibus laborauerit 249.f
Paulominus pro propemodum 99.p
Pauli locus de carne & ſanguine & oleaſtro enarratur 304.f
Paulus à quibus reijcitur 48.f
Pauli aſſumptio uſque ad tertium cœlũ, facie 124.m
Pauli exemplum 251.m
Paulum negantes fuiſſe apoſtolum conuincit 172.p
Paulum tãtum ueritatẽ cognouiſſe 168.m
Pauli dictum, lac uobis potum dedi non eſcam, quid eſt 284.p
Peccantibus conſentientes participes damnationis eorum 256.f
Peccata ueterum ſcripta ad noſtram correptionem 256.p
Peccata priſcorum in ſcripturis memorata, facie 254.p
Pecunia tua tecum ſit in perditionem dixit Petrus Simoni mago 42.f
Perfecti qui & ſpirituales, ſecundum imaginẽ & ſimilitudinem dei facti 298.f
Per legem cognitio peccati 184.m
Perfectione omnia indigent, 283.f
Petri doctria & ſermões ad Iudæos 158.m
Petri ſermones in Cæſaria ad Corneliũm facie 162.p
Petrum & Paulum Romæ fundaſſe eccleſiam 138.p
Pharao exemplum infidelis & indurati, facie 258.f
Phariſaica lex 224.p
Pius 140.p
Plato religioſior hæreticis 200.p
Plato 86.m
Pleroma omnium deus 63.f
Pleroma triginta æonum non conſtare facie 196.m
Pœnitentia 73.m

Pœna trãſgreſſiõis primi præcepti 195.m
Polycarpus martyr ab Irenæo uiſus 140.p
Polycarpum ad Philippenſes epiſtolam ſcripſiſſe 140.ſ
Populi profectio ex Aegypto typus Eccleſiæ ex gentibus 261.ſ
Populo quod ab Aegyptijs uaſa abſtulerat patrocinatur 259.ſ
Portenta uerborum 40.m
Præcepta particularia & catholica 224.p
Præcepta propter inobedientiam datam facie 229.p
Presbyteri falſi 252.m
Principibus obediendum 279.p
Prophetarum oracula in neminem præter Ieſum Chriſtum competere 271.m
Prophetæ q̃bus modis deũ uiderint 241.ſ
Prophetas à deo patre mundi cõditore, à quo & dominum, miſſos ex ipſius domini ſermonibus oſtenditur lib. 4. capite 70. per totum
Prophetæ à uerbo propheticũ chariſma acceperunt 240.ſ
Prophetæ omnia prædixerunt, quæcunq; Chriſtus operatus eſt 267.m
Prophetas non eodem ſpiritu prophetaſſe. 133.m
Prophetia, Ecce uirgo concipiet, &c. explicatur 189.ſ
Prophetæ prophetabant pluribus modis 242.ſ
Prophetiæ definitio 241.p
Prophetæ cum membra eſſent Chriſti, unuſquiſq; eorum ſecundum quod erat membrum, ſecundum hoc & prophetauit 267.ſ
Prophetas oẽs nõ à uarijs dijs, ſed adflatũ ſpiritus unũ deum prophetaſſe 133.ſ
Prophetiæ nouum teſtamentum prædicentes 218.ſ
Prunicos 55.p
Pſeudoprophetæ quomodo iudicantur, facie 266.m
Ptolæmei ſectatorum opiniones de Bytho, facie 23.m
Ptolæmeus hæreſim à Valentino delinitam auxit 2.p

Q

QVare homo lapſus miſericordiã cõſecutus ſit, diabolus uero nõ 288.m
Quare de paradiſo Adam proiecit deus, facie 195.m
Quare Lucas à domino inchoans genealogiam in Adam retulit 193.m
Quæſtiones quædã deo cõmittẽdæ 116.ſ
Quæſtio, non quæſtione, nec ambiguitas ambiguitate ſoluitur 76.ſ
Quemadmodum pro quomodo 120.m
Quid mihi & tibi mulier, q̃re dictũ 177.m
Qui iraſcitur ſine cauſa fratri ſuo 128.p
Quinquaginta annos nondũ habes, &c. Quare dictum 107.p
Quinque quoties in ſcripturis inuenire eſt, facie 110.m
Quod dicitur deus, id eſt, idolum 316.m
Quot ſint ab Adam uſq; ad dominũ generationes 193.m

R

RAab meretricis figura 246.p
Ratio non ſolum factorum, ſed etiã ſermonis & cogitationum à Chriſtianis exigitur 232.m
Reconciliatio non cõſiſtit, ſi alia ſubſtantia carnis in domino fingatur 311.m
Redẽptionẽ oportere ſpiritalẽ eſſe 41.p
Regenerationẽ neceſſariã dicũt, aliter nõ poſſe pleroma introire 39.ſ
Reges, principes, ac poteſtates à deo eſſe facie 325.p
Reges uarios dari, aptos ſubditis 325.p
Regula ueritatis 41.ſ
Reſurrectionem negantes ſunt blaſphemi, facie 299.ſ
Reſurrectionis exempla 299.p
Reſurrectionem carnis negantes, impotentem introducunt deum 295.ſ
Ridicula de creatione animarum & elementorum 7.ſ
Riſu dignos qui magnitudinem & diſpoſitiones dei per A. & B. enunciant 54.m
Romana eccleſia 139.m

S

SAbbatũ à domino non uiolatũ 217.ſ
Sacerdotum hæreditas ac ſubſtantiã ſolus dominus 218.m
Sacrificium quo deus delectatur 235.p
Sanguis iuſtorum uindicatur 311.m
Saluatorẽ ex omibus æonibus factũ 86.ſ
Saluatorem putatiue hominem uiſum, facie 44.ſ

Saluantia hominem quæ 305.f
Saluator à quibus generatus, & quibus nominibus uocatus 24.p
Samuel boni presbyteri exēplar 255.p
Sanctorum animas non ſtatim ab obitu frui glorifica dei uiſione 336.m
Saturninus unum patrem incognitum oſtendit 45.p
Saul triginta diebus abſconſus quomodo ad ſe rapiant 58.p
Scandala ſubmouenda 257.p
Schiſmatici quomodo iudicãtur 266.p
Scientia inflat, charitas autem &c. quid ſit facie 113.m
Scripturæ oſtenſiones, non niſi ſcriptura oſtendi poſſe 164.f
Scripturam nō manifeſtaſſe, quid deus operatus ſit ante mūdi creationē 117.p
Scripturam non retuliſſe cauſam naturæ tranſgredientium 119.p
Scripturæ ab hæreticis detortæ 14.f
Scripturæ quæ 4 aut 8 numerū conſtitu unt, propter quaternationē & octanationem ipſum dicuntur factæ 37.m
Secundi opinio & in quibus à Valentino diſcrepat 22.m
Secundus unus ſectatorum Valentini, facie 22.m
Selene Simonis ſcortum 43.p
Seniorum traditio contraria erat legi latæ per Moyſen 225.m
Sententiæ uariæ de Bytho 13.m
Sententiæ homicidiales qbus ſunt 177.f
Septuaginta longe præferuntur reliqs interpretibus 188.f
Seth. ex terra plaſmatus 37.m
Sexto ab orbe cōdito die peccauit Adā facie 324.p
Signa ueri corporis humani in Christo facie 193.p
Sige generationem xxiiij. literarum elementis conſtare 30.f
Simon magus 42.m
Simon pater omnium hæreticorū 157.p
Similitudo dei quando in homine perfecta 314.f
Similitudo cōtra deprauate utētes ſcripturis ſacris 14.m
Simonianorum opiniones 51.p
Simonis Samaritani diſcipuli ſunt quicunq; adulterant ueritatem 50.f
Simile 309.m
Sixtus ſextus ab apoſt. cōſtitutus. 140.p
Sodomitas ſaluatos 49.f
Solomonis peccatum 255.p
Solam eccleſiam recte legere ſcripturas facie 251.m
Solem duodecadem manifeſtare 35.f
Solem factum quarta die propter quaternationis numerū dicunt 37.p
Sophiam nunquam in ignorantia fuiſſe, facie 95.p
Spirituales 12.m
Spiritum ſanctum à primo angelo qui aſtat monogeni emiſſum 52.p
Spiritales ſola fide ſine opibus ſaluari.
Spiritu ſancto effuſo in eccleſiam 211.f
Christi ſanguine redemptā, uanæ ſunt omnes hæreticorū doctrinæ 295.p
Spiritus & afflatus differunt 306.m
Spiritalis iudicat omnes, ipſe à nemine iudicatur 264.p
Spiritus dei idem in prophetis, qui in eccleſia 271.p
Spiritus ſ. pignus promiſſionis 301.p
Spiritus anima corpus in homine perfecto, facie 299.f
Spiritus comparatur aquæ 179.f
Spiritus fructus quis 307.f
Spiritalis prophetias interpretaē 270.p
Spiritus ſanctus nos aptat deo, idem Christianos inter ſeſe unit 179.m
Syllabis & literis quidam ſtabilierunt ſuam argumentationem f.27. p. per totum caput
Stephani uerba ad Iudæos 164
Stoici 86.m
Super demiurgum deum, non eſſe alterum patrem 100.f
Super deum nulla plenitudo, aut poteſtas, aut alius deus 63.p
Supputatio in digitis 54.m

T

Tatiani hæretici doctrina 50.f
Tatiani error 197.f
Tatianus Iuſtini martyris adiutor 50.f
Teleſphorus martyrium fecit 140.p
Terra plaſmatum hominem negantiū error damnatur 214.m

Terra maledicta non Adam 10.m
Teſtamuntum Euangelia 304.p
Teſtamentum uetus & nouum eiuſdẽ ſubſtantiæ 218.f
Teſtimonia quæ ex ſcripturis peruerſe ad ſe trahunt 36.p
Teſtamenta quatuor humano generi data facie 157.f
Theſaurus abſconſus in agro quid 251.f
Thales uniuerſorum generationem & initium aquam eſſe dixit 250.f
Thamar figura quid oſtendit 250.f
Triacontadis ſolutio 80.f
Triacõtadem quomodo oſtẽdunt 37.f
Tres pueri ex incendio miraculoſe ſeruati facie 297.f

V

Valentini portentuoſa dogmata per totum caput 21.f
Valentinianorum error de triplici prophetia ex differentibus uirtutibus confutatur lib.4.ca. 69.per totum
Valentinianorum Euangelium 156.m
Valẽtiniani quomodo brutis magis irrationales 285.p
Valentinianorũ doctrinæ examẽ 265.p
Valentinianos ab ethnicis ſua dogmata accepiſſe 85.p
Valentinianorũ deus Epicuri deo ſimilis facie 330.m
Valentiniani quomodo torquent ſcripturas ad confirmationem ſuorũ dogmatum 5.f
Valentini prodigioſa uocabula cũ portẽtoſis opinionibus, 2 per totum caput.
Valẽtiniani in quibus dogmatibus diſſentiunt inter ſeſe 22.m.& 23.p
Valentini & aliorum dogmatum detectio & euerſio 62.f
Valentini expoſitionum euerſio 18.p
Verbum & ſilentium in eodem pleromate eſſe non poſſunt 177.m
Verbum dei tertiã habere à patre emiſſionem, figmentum eſſe 118.f
Verbum caro factum eſt, Quomodo intelligendum 18.m
Verbum dei quantum glorificet hominem 252.p
Veritatis ignorantiã agnitionem uocari 87.f
Veritas numeris non conſtat 110.m
Veteris teſtamenti uſus 263.f
Veteribus prophetis ac patriarchis nõ imputanda peccata eorum 255.m
Victoria Chriſti de aduerſario noſtro 321.f.& 322.& 323
Vindex deus electorum ſuorum 257.m
Viſio dei, cauſa immortalitatis 241.m
Vita priſtina cur morti ceſſerit 306.p
Vita potentior quàm mors 306.p
Vita æterna potentior uiuificare carnẽ quàm temporalis 296.f
Viuere ſecundum carnem quid 305.m
Vnus deus demiurgus pater domini leſu 315.f.& deinceps uſq; 319.p
Vnus deus condidit omnia uerbo & ſapiẽtia, hoc eſt, per filium & ſpiritum facie 240.m
Vnum deum factorem omnium credere caput eſt doctrinæ Chriſtianæ 263.m
Vnus qui omnia continet 64.f
Vtriuſq; teſtamenti unus & idem deus autor 263.m
Vulua pro utero 175.f
Vxorem cuiuſdam diaconi corruptam à Marco mago 26.p
Vxores communes 12.p

Z

Zodiaco circulo duodecadã oſtẽdi. 35.f

Finis Indicis.

a b c d e f g h i k l m n o p q
r s t u x y z A B C D E F G.

Omnes ſunt terniones

T. BARDIMIGLIO
1972
LEGATORI